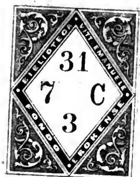
125

Ego sum Fratris Petri
Mariae ex Ripalta
sub conditione
Regij usus.

Digitized by Google

Digitized by Google

CATECHISMUS
ROMANUS
EX DECRETO
SACROSANCTI
CONCILII TRIDENTINI
JUSSU PII V. PONTIFICIS MAXIMI EDITUS,
In capita, & ſectiones diſtinctus, variiſq; SS. Patrum Sententiis, & utriuſque tum novi, tum veteris teſtamenti auctoritatibus munitus, & omni cura emendatus.

Cui etiam duo Indices adjecti: Alter earum rerum, quæ ad Evangelia Dominicalia, & aliquot Feſtorum accommodari poſſunt.

Alter earum, quæ in toto opere continentur.

BASSANI, MDCCXLIII.

Ex Typographia Remondini.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

CLERICO LECTORI.

UM Cætera omnia graviter, & sapienter a Concilii Tridentini Patribus pertractata sunt, tum certe illud sapientissime institutum, ut per homines non in Theologicis modo disputationibus, sed in humanioribus etiam Litteris plus, quam mediocriter versatos, compendiaria quadam methodo ea traderentur, quæ Clericos Divino cultui addictos, & animarum saluti procurandæ destinatos & scire, & facere maxime decet. Eja igitur quisquis huic tantæ rei te, tuamque operam devovisti: habes hic brevi comprehensa volumine, quæcunque ab innumeris pene Scriptoribus tum Græcis, tum Latinis, prolixe non minus, quam erudite al-

lata sunt ad Clericorum institutionem pertinentia, adeo strictim, adeo eleganter, ut neque quicquam desideres, quod abdere necesse sit, & omnia abunde suppetant, quæ excolere ingenium valent, si qua præterea humanitate delecteris. Assidua porro lectione opus est; idque tibi persuadeas velim, tuo te muneri satis tum demum facturum, cum, quæ hoc libro continentur, optime perfecta habueris, & ea, qua par est, sedulitate, præstiteris. Vale.

AR-

ARGUMENTORUM PRINCIPALIUM

INDEX.

INDEX CAPITUM,

ET

SECTIONUM

Totius Operis.

PARS PRIMA.

PARS SECUNDA.

Cap.

nes

FINIS.

INDEX
EVANGELIORUM
DOMINICALIUM

In gratiam piorum Divini Verbi Declamatorum facili ordine digestus, quo demonstratur, quodnam hujus Catechismi argumentum ad quam partem cujuslibet Evangelii referri, & accommodari possit: ex quo conciones ornare, & amplificare valebunt non solum illi, verum omnes, quibus ad sedandos hominum affectus, componendam vitam, animasque Christo venandas, plebem hortari, & pascere famelicas oves datum est: quales sunt Parochi, quique animarum curam ex professo adepti sunt. Porro nullum fere erit Evangelium alicujus solemnitatis, cui uberrimam dicendi copiam non suppeditet, vel more oratorio fuse, & copiose, vel Scolastico breviter, profunde, & acute, ita ut sufficienter unicuique animum explere liceat.

Dominica Prima Adventus.

Erunt signa in Sole, & Luna, &c. Luc. 21. Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum est. Quare hic recurrat Parochus ad Articulum Symboli, *Inde venturus est judicare vivos, & mortuos*. Pag. 71. & seq. prout faciendum pręcipitur p. 8. vel secundum aliarũm Eccl. ritum.

Ecce rex tuus venit tibi, &c. Matth. 21. Hic opportune tractabit Parochus ea, quę de Incarnatione, & causis Adventus Christi Dom. nostri habentur art. 2. & 3. Symboli Apostolici, pag. 26. 27. & 36. & seq.

Invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, solvite, &c. D. Athanasius in sermone de verbis hujus Evangelii ostendit, ex hoc loco Apostolis, & eorum successoribus factam esse potestatem solvendi eos, qui instar asino-

Domi-

Digitized by Google

Do-

Domi-

Digitized by Google

inhonorastis me. Christus sæpe, & a multis graviter inhonoratur; sed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo polluunt, de quo pag. 354.

Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. Ex hoc loco perspici potest & tempus, & genus mortis a Christo delectum fuisse, qua de re, p. 48.

Dominica Ramis Palmarum.

Evangelium, ut in prima Dominica Adventus, de quo ibidem. Cæterum, quoniam ad Eucharistiam percipiendam ex præcepto Ecclesiæ eo tempore omnes discretione præditi obligantur; ideo ex his Evangelii verbis, *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus*, ad ejus sumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur p. 194. 195. & 222. & alibi passim. Et quoniam patentes, ut plurimum negligentissimi sunt ad liberos suos ad Eucharistiæ perceptionem præsentandos, ideo eis maxime Parochus inculcabit, quę de ętate, qua pueri ad eam percipiendam, tenentur, habentur p. 226.

In die sancto Parasceves.

Hoc die quoniam solemnis de mysterio passionis Domini nostri Jesu Christi concio haberi solet, ideo præter ea, quæ in expositione art. 4. Symboli habentur p. 44. & seq. hæc insuper hoc die tractari posse videntur; De singulari amore, quo Deus genus humanum prosecutus est, cum illud morte unigeniti Filii sui redimere voluerit, de quo p. 454. De primi parentis lapsu, & miseriis, quæ illum consecutæ sunt, de quibus p. 27. & 474. & seq. Quomodo ex passione Christi omnis remissio peccatorum emanarit, de quo pag. 493. & 105. & proinde omnia Sacramenta ex hac Christi passione virtutem acceperint, ut est p. 104. De sacrificio Christi tam cruento, quam incruento ex pag. 231. De satisfactione, & merito Christi, de quo pag. 232. Denique quomodo nulli unquam patuit, sed nec patere quidem potest aditus ad regnum cœlorum sine hac de redemptionis humanæ per Christum fide, ut est pag. 27. idque esse summam, & cardinem totius Christianæ religionis, scire Jesum Christum, & hunc crucifixum, ut habes pag. 5.

Dominica Paschæ.

Surrexit, non est hic, &c. Marc. ultim. De resurrectione Domini exponetur articulo Symboli Apostolici: *Tertia die resurrexit*

temporibus a matrimonii officio abstinere debent, pag. 321. Item de tribus matrimonii bonis, pag. 316.

Contumeliis affectos occiderunt, &c. De contumelia, detractione, murmuratione, cæterisque vitiis, quibus proximus læditur, vide p. 411. & sequentibus.

Non habens vestem nuptialem. Vestem hanc nuptialem vestis candida, vel sudariolum, quod baptizatis datur, designat, de quo p. 179.

Mittite in tenebras exteriores, &c. De sententia, & pœna damnatorum, p. 75. & seq.

Dominica vigesima post Pentecosten.

Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur. Joan.4. Unde tot miseriæ, & adversitates, & quæ, quotque illæ sint, p. 485. Quo in malis, & rebus adversis confugiendum, pagin. 504. & seq. Hic exponi poterit ultima petitio Dominicæ orationis: *Sed libera nos a malo*, pag. 514. & seq.

Dominica vigesimaprima post Pentecosten.

Redde quod debes, &c. Matt. 18. Restitutio pœnitenti est necessaria, antequam absolvatur, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ut inquit Augustin. Vide de restitutione, pag. 398. Item de furto, rapina, usuris, & aliis illicitis rerum usurpationibus, p. 399. & seq.

Si non remiseritis, &c. Hic exponatur petitio illa orationis Dominicæ, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, &c.* p. 493. & seq.

Dominica vigesimasecunda post Pentecosten.

Magister scimus, quia verax es, &c. Genus assentationis pessimum, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. De adulatione habes, p. 412.

Quia verax es, &c. De mendacio vide p. 408. & seq. ubi notatur hoc ipsum testimonium ex hoc Evangelio decerptum.

Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c. Vide, quæ debentur principibus, & superioribus in potestate constitutis, p. 275.

Dominica vigesimatertia post Pentecosten.

Ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens, &c. Matt. 9. Hic de differentia, qua infideles, & Christiani a morbis liberari cupiunt, de qua p. 516. & quomodo in morbis Deum, non ad præstigiatorum incantationes sit recurrendum, ibid.

LAUS DEO.

INDEX
IN CATECHISMUM
Melior, & omni cura emendatus.

C

D

E

Quæ

Fides

G

H

I

Le-

Digitized by Google

Or-

Pe-

Ra-

R

Digitized by Google

T

Vo-

FINIS.

CATECHISMI ROMANI

PRÆFATIO,

Agens de Pastorum in Ecclesia Necessitate, Auctoritate, Officio, & præcipuis Doctrinæ Christianæ Capitibus.

SECTIO PRIMA.

Homo non potest, suis relictus viribus, veram sapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes consequi.

EA est humanę mentis, & intelligentiæ ratio, ut, quum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent ipsa per se, magno adhibito labore, & diligentia investigaverit, ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus ęterna salus comparatur, cujus rei in primis causa homo conditus, atq; ad imaginem, & similitudinem Dei creatus est, naturæ lumine illustrata cognoscere, aut cernere nunquam potuerit. a *Invisibilia quidem Dei* (ut docet Apostolus) *a creatura Mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas.* Verum b mysterium illud, quod absconditum est a sæculis, & generationibus, ita humana intelligentiam superat, ut, nisi manifestum fuisset Sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus, nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare licuisset.

2. *Unde tam præclarum fidei munus concipiatur?*

Cum autem c fides ex auditu concipiatur, perspi-

Theologi in 1. sent. dist. 26. id ostendunt.
Consulatur sexta Sectio primi artic. symboli, & 3. Sect. 12. cap. de Orazione Dominicali
Ps. 118. Lucerna pedibus meis, &c.
Baruc. 3. 31. Non est, qui possit, &c.
2. Tim. 3. 16. Omnis Scriptura.
a *Rom. 1. 20. Dam. lib 2. c. 30.*
b *Col. 1. 26.*
Dei gratia fideiq; munere homo veram sapientiam consequitur. S. Th. 2. 2. q. 174. ar. 6. in corp.
c *Rom. 10. 17. Dam. l. 4. c. 11*

Digitized by Google

cuum est, quam necessaria semper fuerit ad æternam salutem consequendam, doctoris legitimi fidelis opera, ac ministerium: siquidem dictum est: *a Quomodo audient sine prædicante? Quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur?* Et quidem ab ipsius Mundi origine, clementissimus, ac benignissimus Deus, suis nunquam defuit; sed *b* multifarie, multisque modis loquutus est Patribus in Prophetis, eisque pro temporum conditione ad cœlestem beatitudinem, certum, ac directum iter monstravit.

a Rom. 10. 14. 15.
b Hebr. 1. 2.
Deus ministerio docentium fidem animis hominum instillat, D. Th. 2. 2. q. 6. ar. 1. Hoc luculenter docet B. Aug. in libr. de doctr. Christian.

3. *Christus in hunc Mundum venit ad docendum fidem, quam postea Apostoli, & successores eorum propagarunt.*

Sed, quoniam prædixerat daturum se doctorem justitiæ *c* in lucem gentium, ut *d* esset salus ejus usque ad extremum terræ, *e* novissime loquutus est nobis in filio, quem etiam, voce e cœlo delapsa a magnifica gloria jussit, *f* ut omnes audirent, ejusque præceptis obtemperarent. Deinde vero filius alios *g* dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores, qui verbum vitæ annuntiarent, *h* ne circumferremur, tanquam parvuli fluctuantes omni vento doctrinæ: sed firmo fidei fundamento adhærentes, *i* coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

c Isa. 49. 6.
d Psal. 40 Joel 7. 23.
e Hebr. 1. 1.
f 2. Pet. 7. 17.
g ad Eph. 4. 11.
Apost. & Discipul. quorũ legitimi success. sunt. Ecclesiarum Pastores, hi sunt. Videatur princ. sess. 5. Conc. Tr.
h Ephes. 4. 14
i Ephes. 2. 22.

4. *Quomodo verba Pastorum Ecclesiæ sint recipienda.*

Ac, ne quis *k* verbum auditus Dei ab Ecclesiam ministris, tanquam verbum hominum, sed, sicut vere est, verbum Christi acciperet; ille ipse Salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, ut diceret: *l Quis vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit:* quod quidem non de iis tantum, quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit; verum de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obirent, *m* quibus se omnibus diebus usque ad consummationem sæculi affuturum esse pollicitus est.

k 1. Thes. 2. 13
l Luc. 16. 16.
Quanta sit auctor evangelizantium. Conc. Tr. sess. 23. c. in decr. de Sacram. Ordin.
m Mat. 28. 20

5. *Veritate jam manifestata, hodie etiam necessarium est, Pastores verbum Dei prædicare.*

At vero, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certe hoc tempore majori studio, & pietate elaborandum est, ut sana, & in-

Verbi Dei perpetua esse debet in Ecclesia prædicatio.

incorrupta doctrina, tanquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, & confirmentur. *a* Exierunt enim falsi Prophetæ in Mundum, de quibus dixit Dominus: *Non b mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant*, ut *c* variis doctrinis, & peregrinis Christianorum animos depravarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus instructa, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur. Ac, nisi Salvatoris nostri præclara illa promissione niteremur, qui se adeo stabile Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse affirmavit, *d* ut portæ Inferi adversus eam prevalere nunquam possint; maxime verendum esset, ne hoc tempore, tot undique hostibus obsessa, tot machinis tentata, & oppugnata concideret. Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, quæ olim veram, & Catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie, & sancte retinebant, nunc autem derelinquentes viam rectam, erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam profitentur, quod a partum suorum doctrina quam longissime recesserunt: nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ Reipublicæ angulus inveniri potest, quo hæc pestis occulte irrepere non tentarit.

a Joan. 4. 1. Infra de Sacramen. Ord. sect. 3. & 4.
b Jer. 21. 22.
c Heb. 13. 9.
d Matth. 16. 18.
Hæresis quam late serpserit.

6. *Catechismi potissimum hæretici Christianorum animos depravare studuerunt.*

Qui enim fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, quem fieri nullo modo posse intelligerent, ut omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggressi, multo facilius, ac latius impietatis errores disseminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem evertere conati sunt (a quibus tamen cavere, cum apertam hæresim continerent, non magni fortasse laboris, ac diligentiæ fuit) infinitos etiam libellos conscripserunt, qui cum pietatis speciem præseferrent, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deceperint.

Quo astu hæretici sint usi ad impia sua dogmata infundenda.
Catechismorum apud hæreticos pernicies.

7. *Pestilentibus Pseudo prophetarum vocibus, & scriptis occurrendum Sancta Sinodus recte statuit.*

Quamobrem Patres OEcumenicæ Tridentinæ Synodi,

Trid. Synod.

Seſſ. 24. cap. 7. & ſeſſ. 25. in fine.

Duplex antidotum peſtis graſſantis.

Primum.

Secundum.

di, cum tanto, & tam pernicioſo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non ſatis eſſe putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ capita contra noſtri temporis hæreſes decernere: ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Chriſtiani populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris & Doctoris munus obeundum eſſet.

8. *Neceſſe fuit etiam Oecumenici Concilii ſtudio, ſummique Pontificis auctoritate, poſt tot Doctrinæ Chriſtianæ conſcriptas inſtitutiones novum Catechiſmum Paſtoribus proponere.*

Editionis hujus Catechiſmi ratio. Vide ſecundam ſectionem primi c. de Symbol. Apoſt.

Epheſ. 4. 5.

Multi quidem adhuc in hoc ſcriptionis genere cum magna pietatis, & doctrinæ laude verſati ſunt, ſed tamen Patribus viſum eſt maxime referre, ſi liber Sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impoſitum eſt, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem poſſent: ut, quemadmodum *unus eſt Dominus, una fides*; ita etiam una ſit tradendæ fidei, ad omniaq; pietatis officia populum Chriſtianum erudiendi communis regula, atque præſcriptio.

Comparatio hujus Catech. cum aliis Catholicorum Catechiſmis.

9. *Non ſunt exacte univerſa noſtræ religionis dogmata hic diſcuſſa.*

Paſtorib. præcipue ſervit hac inſtruct. & per eorum miniſterium omnibus Chriſtianis;

Multa, quæ ad Paſtoris officium pertinent tractantur fere poſteriori parte cujuſque ſeſſ. Conc. Trid. ubi agitur de reformatione.

Ergo, cum multa ſint, quæ ad Chriſtianæ religionis profeſſionem pertinere videantur, nemo exiſtimet, illud Sanctæ Synodo propoſitum fuiſſe, ut omnia Chriſtianæ fidei dogmata, uno libro comprehenſa ſubtiliter explicarentur: (quod ab iis fieri ſolet, qui ſe profitentur univerſæ religionis inſtitutionem, & doctrinam tradere: id enim & infiniti pene operis fuiſſet: & inſtituto minus convenire perſpicuum eſt) ſed, quoniam Parochos, Sacerdoteſq; animarum curatores earum verum cognitione inſtituendos ſuſcepit, quæ paſtoralis muneris maxime propriæ ſunt, & ad fidelium captum accommodatæ, ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium Paſtorum ſtudium, ſi in difficilioribus divinarum rerum diſputationibus non ita verſati fuerint, adjuvare poſſent. Quæ cum ita ſint, antequam ad ea ſigillatim tra-

tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ summa continetur; institutæ rei ordo postulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Pastores considerare, sibique ante oculos proponere in primis debent.

10. *Cum pastores animarum hic instituendi suscipiantur, quid illis potissimum, ut rite suo fungantur munere, sit considerandum.*

Igitur, ut sciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores, & studia referenda sint, quove pacto id, quod volunt, facilius consequi, & efficere possint: illud primum videtur esse, ut semper meminerint, omnem Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendi, vel potius quemadmodum Salvator noster ait; *a Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Jesum Christum.* Quamobrem in eo præcipue Ecclesiastici Doctoris opera versabitur, ut fideles scire ex animo cupient *b Jesum Christum, & hunc crucifixum*: sibique certo persuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant, *c aliud nomen non esse datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos, salvos fieri*: *d* siquidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris. At vero, *e* quia *in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus*; proximum est, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut simul etiam ostendat, vitam a fidelibus non in otio, & desidia degendam esse, verum oportere, ut, *f quemadmodum ipse ambulavit, ita & nos ambulemus*, *g* sectemurque omni studio justitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem: *Dedit* enim *h semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*, quæ Apostolus Pastoribus præcipit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrarit, *i* Legem, & Prophetas ex dilectione pendere; Apostolus deinde confirmarit, *k* charitatem esse finem præcepti, ac *l* legis plenitudinem; dubitare nemo potest, hoc, tanquam præcipuum munus, omni diligentia curandum esse, ut fidelis populus ad immensam Dei erga nos bonitatem aman-

Pastores omnẽ suã doctrinã eo debent primum referre, ut omnes intelligãt, quãtum beneficiũ Deus generi humano per Christũ, præstiterit, quod est primum.

a Jo. 17. 3.
b 1. Cor. 2. 3.
c Act. 4. 12.
d 1. Jo. 2.
e 1. Jo. 2. 3.

Secundum, quod Pastores docẽdo debẽt respicere, sũt mãdata Christi, ad quæ subditi sunt excitandi.

f 1. Joan. 2. 6.
g 2. Tim. 2. 22.

Opera esse fidei adjungenda, nec unquam in hac sola sibi debere blandiri, clare ostenditur ca. 11. sess. 4. Conc. Trid. & c. 20. ejusdem.

h ad Tit. 2. 14.

Paulus præcipit Pastoribus ut fideles excitent ad pietatis, & charitatis opera; quod est tert.

i Matt. 22. 2.
k 1. Tim. 1. 5.
l Rom. 13. 26.

Solida felicitas hominis est Deo integre per amorē adhærere.

a Psal. 72. 25.
b 1. Cor. 1. 8.

Omnis doctrina Catholico doctori ad charitatem dirigenda est.

Declaratur; quomodo plenitudo legis sit dilectio.

Virtus nulla perfecta sine charitate.

dam excitetur, ac divino quodam ardore incensus; ad summum illud, & perfectissimum bonum rapiatur, cui adhærere, solidam, & veram felicitatem esse is plane sentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit: *a Quid enim mihi est in cęlo, & a te quid volui super terram?* Hæc nimirum est via illa excellentior, quam idem *b* Apostolus demonstrabit, quum omnem doctrinæ, & institutionis suæ rationem ad charitatem, quæ nunquam excidit, dirigeret. Sive enim credendum, sive sperandum, sive agendum aliquid proponatur, ita in eo semper charitas Domini nostri commendari debet, ut quivis perspiciat, omnia perfectę Christianæ virtutis opera, non aliunde, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda esse.

11. *Non satis est Pastores ad duos illos fines inter docendum respicere; sed se ad captum cujusque debent accommodare.*

Pastori auditorum circūstantia consideranda, & inter docendum ad captum cujusq; respiciendum.

c 1. Cor. 9. 19 22.
d 1. Cor. 4. 21
e Mat. 25. 23.
f 1. Pet. 2. 2.
g 1. Cor. 3. 2. Hebr. 5. 12.
h Ephes. 4. 13

Paulus veri Pastoris exemplar.

i Rom. 1. 14.

Cum autem in omni re tradenda plurimum intersit, utrum hoc, an illo modo aliquid doceas: tum vero hoc in Christiani populi institutione maximi momenti existimandum est. Observanda est enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio; ut, qui docendi munus exercet, omnia omnibus *c* efficiatur, ut & omnes Christo lucrifaciat, & *d* seipsum fidelem ministrum, & dispensatorem probare possit, ac, *e* veluti servus bonus, & fidelis, dignus sit, qui super multa constituatur a Domino: Neque vero unius tantum generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, ut pręscripta quadam, & certa docendi formula erudire, atq; ad veram pietatem instituere æque omnes fideles possit sed, quum *f* alii, veluti modo geniti infantes; sint, alii in Christo adolescere incipiant, nonnulli vero quodammodo confirmata sint ætate; necesse est diligenter considerare, quibus *g* lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ spiritum augeant, *h donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Id vero Apostolus in seipso omnibus observandum indicavit, quum *i* dixit, se Græcis, & barbaris, sapientibus, & insipientibus debitorem esse, ut videlicet intelligerent,

rent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accomodari oportere; ut, cum eorum animos, qui exercitatos sensus habere, spirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut, *a* qui panem petant, & non sit, qui frangat eis. Neque vero cujusquam studium in docendo retardari debet, propterea, quod interdum necesse sit auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leviores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam, si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, ut in carnis nostræ humilitate cęlestis vitę pręcepta nobis traderet; quem non compellat charitas Christi, *b* ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fovens filios suos ita cupide proximorum salutem desideret, ut, quod de se ipso Apostolus testatur, *c* eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

a Tre. 44. — *Non esse hic exercitium ob rerum levitatem contemnendum.* — *Ab exemplo Christi.* — *b 1. Thess. 2. 7.* — *c Ibid. 2. 8.*

12 *Cum Deus visibilem sui præsentiam nobis subduxerit, Pastores ejus verbum haurient ex scriptura, & traditionibus.*

Omnis autem doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in scripturam, traditionesque distributum est. Itaque in harum rerum meditatione Pastores dies, noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam omnes, quicumque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt. Est autem hæc admonitio in hunc modum: *d Attendite lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Est enim e omnis scriptura divinitus inspirata, utilis ad docendum, ad argumentum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Sed quoniam, quæ divinitus tradita fuerunt, multa sunt, & varia, ut nec ita facile aut animo comprehendi, aut etiam mente comprehensa, memoria teneri possint, ut quum se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit, & prompta explicatio: sapientissime majores nostri totam hanc vim, & rationem salutaris doctrinæ in quatuor hæc capita redactam distribuerunt,

Doctrina fidei Catholica Scriptura, & Traditionibus continetur. — *d 1. Tim. 4. 13* — *e 2. Tim. 3. 16. 17.* — *De Verbo Dei scripto, & non scripto extat peculiare decr. sess. 4. Concil. Trid.* — *Traditionum Ecclesiæ varietas.* — *Traditiones in quatuor capita distributa.*

runt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam Orationem. Nam omnia, quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem sive ad Mundi creationem, & gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia, & malorum pœnas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc Septem Sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero, quę ad leges referuntur, *a* quorum finis est Charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, Dominica Precatione comprehenditur. Quare sequitur, ut explanatis quatuor his, quasi communibus Sacrę Scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

Primum.

Secundum.

Tertium.

a *1. Tim. 1. 5.*

Quartum.

Traditionum quatuor capita sunt velut communes Scripturæ loci, ad quorum aliquem omnia laborantis respicere debet.

13. *Qua methodo Parochi explicationem Evangelii cum Catechismi explicatione conjungent.*

Itaque visum est, monere Parochos, ut, quoties usu venerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium Divinæ Scripturæ locum, intelligant ejus loci, quicumq; is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient. Exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium primę Dominicæ Adventus: *b Erunt signa in Sole, & Luna, &c.* quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli Articulo: *Venturus est judicare vivos, & mortuos*: quibus inde assumptis, Pastor una, eademque opera fidelem populum & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam Divinæ Scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis, & tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem sequuti, qui in initiandis Christo Domino, & in ejus disciplina instituendis hominibus, a fide doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

Vide indicem novum, quem huic operi adjunximus.

b *Luc. 21. 29.*

Pastores Ecclesiarum debere suas conciones juxta hujus Catechismi doctrinam instruere statuitur c. 7. Decret. de reform. sess. 14. Conc. Trid.

A Fidei doctrina incipiendum.

CA-

CATECHISMI ROMANI

PARS PRIMA.

DE FIDE, ET SYMBOLO FIDEI.

CAPUT I.

1. *Quid sit Fides hoc loco, & quæ ejus ad salutem necessitas.*

Ed quoniam in divinis literis multiplex est Fidei significatio; nos hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit; præsertim cum scriptum sit: *a Sine fide impossibile est placere Deo*. Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut

A fidei doctrina incipiendum.

De fide, & Symbolo fidei Pars Prima.

a Heb. 11. 6.

Quam sit fides ad justificationem, &c.

ut humanæ mentis acie perspici possit, necesse ei erat ipsius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobarit. Nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, *a* qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, intersit, & illam, quam humanę Historię scriptoribus adhibemus. Fides autem quanquam late pateat, & magnitudine, ac dignitate differat (est enim sic in sacris litteris: *b Modicæ fidei, quare dubitasti?* & *c Magna est fides tua*: & *d Adauge nobis fidem*: item *e Fides sine operibus mortua est*: & *f Fides, quæ per charitatem operatur*) tamen est idem genere, & diversis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, & quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

Salus non consequendam necessaria, reperatur ex sess. 5. Conc. Trid. decr. de justificatione, præsertim c. 6. 7. & 8.
a Jo. 14. 6.
Fides Catholica etsi una sit, tamen ex personarum qualitate diversos habet gradus.
b Mat. 14. 31
c Luc. 17. 6.
d Mat. 15. 18
e Gal. 5. 6.
f Jac. 2. 27. 20

2. *Quando, & qua de causa, hæc duodecim fidei capita ab Apostolis sint tradita.*

Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli Articulis distinxerunt. Nam, cum mandatum a Domino accepissent, *g* ut pro ipso legatione fungentes, in universum Mundum proficiscerentur, *h* atque omni creaturæ Evangelium prædicarent; Christianæ fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet id ipsum omnes sentirent, ac dicerent; neque ulla essent inter pro schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent *perfecti in eodem sensu, & in eadem * sententia.*

g Matth. 28.
h Mar. 16. 16.
i 1. Cor. 1. 10.

3. *Symbolum unde sit dictum.*

Hanc autem Christianæ fidei, & spei professionem a se compositam, Apostoli Symbolum appellarunt; sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est; sive quia ex veluti nota, & tessera quadam uterentur, qua desertores, *k* & subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Christi militiæ Sacramento se obligarent, facilè possent internoscere.

** Quamvis vulgata editio habeat* scientia. *Græca tamen & Syriaca, & manuscripta exemplaria habent, sententia.*
k Galat. 2. 4.

4. Qua

4. *Quæ Symboli hujus sit necessitas, & quot in partes divideatur.*

Credo in Deum. Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel universe certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac necessario omnibus credendum est, quod (veluti veritatis fundamentum, ac summam) de Divinæ essentiæ unitate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie, & accurate versati sunt, observaverunt: in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una, Divinæ naturæ prima persona, & mirum creationis opus describatur; in altera, secunda persona, & humanæ redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona caput, & fons sanctitatis nostræ variis, & aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudinem quadam a Patribus nostris frequenter usurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra Articulis distinguuntur; ita etiam in hac fidei confessione, quidquid distincte, & separatim ab alio nobis credendum est, recte, & apposite Articulum dicimus.

Christiano præcipue credendum est, quod Deus sit Trinus, & Unus.

Symboli Apostolorum tres partes tribus Personis Divinis sunt accommodata.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Singula Symboli sententia quæ sunt veluti fidei Apostolica decretum, cur Articuli vocati.

Quid Articulus.

DE

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT II.

PETRUS.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem Cœli, & Terræ.

1. *Explicatur breviter Primus Articulus.*

Primi Articuli brevis expositio, qua postea minutim examinatur.

a Gen. 1. 2. & seq. Ester. 13. Ps. 32. 6. 35. 5. Act. 14. 15. & 17. 24.

Is verbis ea sententia subjecta est: Certo, ac firmiter credo, & sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis Personam, *a* qui sua omnipotenti virtute cœlum ipsum, & terram, & omnia, quæ cęli, & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, ac regit: neque solum eum corde credo, & ore confiteor, verum summo studio,

ac

ad pietate ad illum, veluti summum, & perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus Articuli comprehensio. Sed, quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore, & tremore fidelis populus accedat.

Singula Symboli verba diligenter exponenda.

2\. *Credendi verbum quid significet?*

Igitur *Credendi* vox hoc loco *putare*, *existimare*, *opinari* non significat; sed, ut docent sacrę literę, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo, sua mysteria aperienti, firme, constanterque assentitur. Quamobrem is credit (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitatione certum, & persuasum est. Neque vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernantur: quæ nobis credenda fides proponit. etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. *Deus* enim, *a qui dixit de tenebris lucem splendescere*, ipse illuxit in cordibus nostris; *b* ut non sit nobis opertum Evangelium sicut iis, qui pereunt.

Verbi hujus; Credo, in materia fidei Evangelicæ acceptio, & professio. Conferantur hæc cum sect. 1. superioris capitis.

Fidei notitiam, propter infallibilem, quæ a Deo mentibus infunditur, veritatem, esse certam.

a 2. *Cor.* 4. 6.
b *Ibid.* 5.

3\. *Quæ in Symbolo proponuntur, non curiose scrutanda, sed simpliciter asserenda sunt.*

Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui cœlesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, cum jussit nos credere; non divina judicia scrutanda, eorumque rationem, & causam perquirendam nobis proposuit; sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto quum Apostolus testetur: *c Deus verax est*, *d omnis autem homo mendax*: si arrogantis, & impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur; cujus temeritatis atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœlestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

Curiosus veritatis indagator est modicæ fidei.

c *Rom.* 3. 4.
d *Psal.* 116.
A minori ad majus.

Fides non fert ambiguitatem, nec demonstrationem requirit.

4\. Non

4. *Non sufficit ad salutem credere, sed etiam fidem profiteri necessarium est.*

i Fidei actus interior, & exterior.

Actus fidei interior voce declarandus.

Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Credo*, præterquam quod intimum mentis suæ assensum declarat (qui interior fidei actus est) debere, id quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus

a *Psal.* 115.1. Propheta dixit: *a Credidi, propter quod loquutus sum:* imitari Apostolos, qui ad principes populi responde-
b *Act.* 4.20. runt: *b Non possumus, quæ vidimus, & audivimus, non*
c *Rom.* 1.16. *loqui*: Divi Pauli pręclara illa voce excitari: *c Non erubesco Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti.* Item quo maxime hujus sententiæ veritas
d *Rom* 10.10. confirmatur: *d Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

Christiana sapientia, quæ fide, spe, & charitate perficitur, dignitas.

5. *Fidei Christianæ excellentia.*

In Deum. Hinc jam Christianę sapientiæ dignitatem, & præstantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quasi fidei gradibus ascendere.

Profuerit hæc conferre cum iis, quæ de cęlesti, & perfectiori Dei cognitione sect. 6. art. 12. explicantur.

6. *Quantum differat Christiana de Deo sapientia, a Philosophica rerum divinarum notitia.*

In hoc enim multum inter se differunt Christiana Philosophia, & hujus sæculi sapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis,
e *Rom.* 1.20. quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem *e* invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam, & auctorem agnoscit, atq; intelligit: contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cœlum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intueri: *f* ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem, cum summa animi jucunditate experiamur, *g* & credentes exultemus letitia inenarrabi-
f 1. *Pet.* 2.9. li. Recte igitur fideles primo se in Deum credere profi-
g 1. *Pet.* 1.8.
h *Jer.* 32.13. tentur, cujus majestatem, ex *h* Hieremiæ sententia, in-

Obscuram quandam Dei cognitionem philosophia vix præstat.

Christiana sapientia ad certam Dei notitiam adducit.

Fidei summa Symbolo comprehensa.

eom-

comprehensibilem esse dicimus: *a Lucem enim*, ut ait Apostolus, *inhabitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest*: cum enim ad Moysem loqueretur: *b Non videbit me*, inquit, *homo, & vivet*. Nam, ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse: cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed, quamvis hæc ita sint, *c Non reliquit* tamen Deus, ut inquit Apostolus, *semetipsum sine testimonio, benefaciens, de cœlo dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum*. Quæ causa fuit Philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, &, quidquid corporeum, quidquid concretum, & admistum est, ab eo longissime removendi, cui etiam bonorum omnium perfectam vim, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam, & inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent: quem sapientem, veritatis auctorem, & amantem, justum, beneficentissimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus summa, & absoluta perfectio continetur: cujus immensam, & infinitam virtutem, omnem complentem locum, & per omnia pertinentem esse dixerunt. Hoc ex divinis litteris longe melius constat, & illustrius, ut illo loco. *d Spiritus est Deus*: item; *e Estote vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*: tum; *f Omnia nuda, & aperta sunt oculis ejus*: & illud; *g O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei*: deinde; *h Deus verax est*: &; *i Ego sum via, & veritas, & vita*: præterea, *k Justitia plena est dextera tua*; denique: *l Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione*: postremo; *m Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Et; *Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, &c.* Et, *n Nunquid non cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus?* Magna, & præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum librorum auctoritate consentanea, & consequentia ex rerum effectarum investigatione Philosophi cognoverunt: quamquam in eo etiam cœlestis do-

a 1. *Tim.* 6. 16.
b *Exod.* 33. 10
c *Act.* 14. 16.

Deus suam excellentiam & bonitatem, Ethnicis, qui se magis a terrenis sensibus abducerent per ea, quæ facta sunt, ostentavit. Certius, & clarius se Deus hominibus cognoscendum præbuit suo verbo.

d *Jo.* 4. 24.
e *Matt.* 5. 48.
f *Heb.* 4. 13.
g *Rom.* 11. 33.
h *Rom.* 3. 4.
i *Joan.* 14. 6.
k *Ps.* 47. 11.
l *Ps.* 144. 16.
m *Psal.* 138. 7. 8. 9.
n *Hier.* 23. 24.

Ad Philosophicam de Deo notitiam cur necessaria fuerit fidei doctrina.

doctrinę necessitatem cognoscimus, si animadvertamus, fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supra dictum est, ut, quæ viri tantum sapientes longo studio consequuti sunt, ea rudibus quoque, & imperitis hominibus statim pateant, atque in promptu sint: verum, ut rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur, multo, certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res, humanæ scientiæ rationibus comprehensas, animus intelligeret. Sed quanto pręstantior Divini Numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturę contēplatio, sed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hęc autem Symboli Articulis continetur, qui nobis Divinę essentię unitatem, & Trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse ultimum hominis finē aperiunt, a quo cęlestis, ęternaque beatitudinis possessio expectanda sit: siquidem a Divo Paulo didicimus, a Deum inquirentibus se remuneratorem esse. Hęc quan-
a Hebr. 11. 6. ta sint, & an ejus generis sint bona, ad quę humana cognitio aspirare potuerit, multo ante eundē *b* Apostolum
b 1. Cor. 2. 9. Isaias Propheta *c* his verbis ostendit: *A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus, non vidit,*
c Isa. 64. 4. *Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.*

7. *Unum Deum esse, non plures Deus confitendum est.*

Sed ex his, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures Deos confitendum est. Nam, cum Deo summam bonitatem, & perfectionem tribuamus; fieri non potest, ut id, quod summum, atque absolutissimum est, inveniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est: quare nec Dei
d Deut. 6. 4. natura illi convenit. Hoc autem multis sacrarum literarum locis comprobatur. scriptum est enim: *d Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est.* Pręterea est
e Exod. 20. 3. Domini jussum: *e Non habebis Deos alienos coram me.*
f Isa. 41. 4. & 48. 12. Deinde per Prophetam sępe admonet: *f Ego primus, & ego novissimus; & absque me non est Deus.* Apostolus
Apoc. 1. 18 & 21. 13. etiam palam testatur: *g Unus Dominus, una Fides, unum*
g Ephes. 4. 5. *Baptisma.*

8. *Creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur, sed improprie.*

Neque

Neque vero nos moveat, quod interdum sacræ literæ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt. Nam, quod *a* Prophetas, & judices Deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures Deos stulte, & impie finxerunt; sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur natura, substantia, essentia unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in *b* Symbolo Nicæni Concilii dictum est, Christiana fides credit, & profitetur: sed altius etiam ascendens, ita unum intelligit, *c ut unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneretur*: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendum est.

a *Exod. 7. 15. & 22. 28. Psal. 31. 6.*

Prophetæ, & Judices interdum Dii vocati propter excellētem quandā virtutem, quæ in illis elucebat. Vide sect. 6. ult. art.

b *Symb Nic. apud Ruf. li. 1. cap. 7.*

c *Ath. in Sy.*

9. ***Deus generali ratione omnium hominum, peculiari autem Christianorum*** **Pater *dicitur*.**

Sequitur enim in Symbolo. *Patrem*. Sed, quoniam *Patris* vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria hujus loci significatio, Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, a qua res ortæ essent, & cujus providentia omnia gubernarentur, suumque ordinem, & statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, a quo familia propagata est, cujusque consilio, & imperio regitur. *Patrem* vocabant: ita hac ratione factum est, ut Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoscebant, *Patrem* appellari voluerint. Eodem nomine sacræ etiam literæ usæ sunt, cum de Deo loquentes, universorum creationem, potestatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent. Legimus enim: *d Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Et alibi: *e Non quid non Pater unus omnium nostrum? Nunquid non Deus unus creavit nos?* At vero multo frequentius, & peculiari quodam nomine, præsertim in Novi Testamenti libris, Deus *Pater Christianorum* dicitur, qui *f non acceperunt spiritum servitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba pater. g Eam enim charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus: h quod si filii,*

Deus primaria, & generali ratione dicitur hominum Pater, quia eos ut res cæteras produxit, & singulari providentia gubernas.

Hac de re plura initio c. 9. p. 4. de Oratione Dominica.

d *Deut. 32. 6.*

e *Mal. 2. 10.*

Deus secundo peculiarius dicitur Pater fideliū propter adoptionem.

f *Rom. 8. 15.*

Quæ obiter hic attinguntur, latius se. 7. de precatione Dominica explicabuntur.

g *1. Jo. 3. 1.*

h *Rom. 8. 17.*

B & ii, &c-

Digitized by Google

& hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus a nec confunditur vocare nos fratres. Sive igitur communem creationis, & providentiæ, sive præcipuam spiritualis; adoptionis causam spectes, merito fideles Deum *Patrem* se credere profitentur.

a Heb. 2. 11.

10. *Ex hac voce* Patris, *colligenda mysteria, & de distinctione Personarum in divinis.*

Pia meditatio circa nomen Pater, in divinis, & de personarũ proprietatibus.

Verum præter eas notiones, quas explicavimus, *Patris* nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse Parochus docebit. Quod enim *b* in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abstrusum est, quodque humana ratio, & intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id *Patris* vocabulo Divina Oracula nobis aperire incipiunt.

b *1. Tim. 6.*

Tertio Patris nomen unius essentia plures esse personas arguit. Damasc. l. de orthod. fid. c. 9 Præfatio Missæ de sancta Trinitate, non ex dissimilitudine essentia, sed externa distinctione proprietatũ, quæ in Personis Divinis inveniuntur, existimanda est.

indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate personæ, Patris, qui a nullo genitus est: Filii, qui ante omnia sęcula a Patre genitus est; Spiritus Sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia, prima persona, *qui cum unigenito Filio suo, & Spiritu sancto, unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate personæ, sed in unius Trinitate substantiæ.* Jam vere hæ tres personæ: quum in iis quidquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit, tuis tantummodo proprietatibus distinctæ intelliguntur. Pater siquidem ingenitus est; Filius a Patre genitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur, *ut in confessione veræ, sempiternæque Deitatis, & in personis proprietatem, & in essentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem* pie, & sancte colendam credamus. Nam, quod Patris primam esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde ac, si aliquid in Trinitate prius, aut posterius, majus, aut minus cogitemus: absit enim hæc a fidelium mentibus impietas, quum eandem æternitatem, eandem gloriæ majestatem in tribus personis Christiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea, quod ipse sit principium sine prin-

In Trinitate nihil majus, aut minus. Sym. Athan.

Dam. li. 1. c. 11. lit. k.

Prima Trinitatis Persona cur Patris nomen tribuatur.

principio, primam esse personam, vere, & sine ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Filium ab æterno genuerit: semper enim Deum simul, & Patrem fuisse, nobis significatur, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confessione pronunciamus. Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altissimæ, ac difficillimæ notitia, atque explicatione aut periculosius versari, aut gravius errare possumus, doceat Parochus, religiose retinenda esse essentiæ, & personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur: & sciant fideles, unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis: *a Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria*: satis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ, atque miseriæ est) ita edoctos esse. *b Docete*, inquit, *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Rursus: *c Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*. Oret tamen assidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui universa ex nihilo condidit, *d disponitque omnia suaviter, qui e dedit nobis potestatem filios Dei fieri*, qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit, qui videat, quæ tanta in Dei Patris fœcunditas, ut seipsum intuens, atque intelligens, parem, & æqualem sibi Filium gignat: quove modo duorum idem plane, & par charitatis amor, qui Spiritus Sanctus est, a Patre, & Filio procedens genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat; atque ita Divinæ Trinitatis una sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

Patris proprietas, Filiū ab æterno genuisse. Divinitatis Unitas in essentia, Trinitas in Personis admittenda.

a Prov.25.27

b Mat.28.19

c 1.Jo.5.7.

d Sap. 1.1.
e Joan.1.12.

Dei majestas multis nominibus in Scripturis exponitur.

II. *Nomine Omnipotentis quid hic intelligamus.*

Omnipotentem. Solent sacræ literæ multis nominibus Dei summam vim, & immensam majestatem explicare; ut ostendant, quanta religione, & pietate illius sanctissimum nomen colendum sit; sed in primis doceat

Omnipotentia Deo frequentius tribuitur.

Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui. Ipse enim de se dicit: *a Ego Dominus omnipotens*. Et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est: *b Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem*: Deinde vero in Apocalypsi scriptum est: *c Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens*, & alibi: *d Dies magnus Dei omnipotentia appellatur*. Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet, quod dicitur: *e Non erit impossibile apud Deum omne verbum*: &: *f Nunquid manus Domini invalida est?* Item: *g Subest tibi, cum volueris posse*. Et alia generis ejusdem: ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno Omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est. Intelligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo, & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat. etenim non solum hæc, quę tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet: nimirum ut omnia ad nihilum recidant, atque in plures mundi ex nihilo repente existant: verum etiam multo majora in illius potestate sua sunt, quæ humanæ menti, & intelligentiæ suspicari non licet.

a Gen. 17.1. b Gen. 43.14 c Apoc. 18. d Ap. 16.14. e Luc. 1.37. f Nu. 11.23. g Sap. 12.18.

Omnipotens ideo Deus censetur, quia omnia potest, quæ summæ ejus perfectioni non repugnant. Dam. l. 2. c. 19: in fin.

12. *Cum Deus sit omnipotens, peccare tamen, vel falli non potest.*

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare sunt actiones imbecillitatis, non potentiæ.

Neque vero, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest. Hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus vero, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia posse ex infirmitatis est, non summæ, & infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum *Omnipotentem* esse credimus, ut ab eo tamen longe omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiæ maxime conjuncta, & convenientia non sunt.

13. *Cur aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, prætermissis, solius Omnipotentiæ in Symbolo fiat mentio: quæque sint ejus fidei utilitates.*

Omnipotentia vox quam multa suo ambitu concludat.

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur,

tur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam, cum Deum *omnipotentem* agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio subjecta esse. Cum vero omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cætera etiam explorata de illo habemus: quæ si desint, quomodo Omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem, & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri a Deo posse. quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, & admirabile sit, rerumque ordinem, ac modum superet; illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla hæsitatione assentitur: quin potius, quo majora sint, quæ Divina Oracula doceant, eo libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur; sed erigit sese, atque confirmat, sæpe illud cogitans, nihil esse, quod ab *omnipotenti Deo* effici non possit. Quare hac fide præcipue munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum, & utilitatem edere cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis incredulitatem objiciens diceret: *a Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis*, De altero autem Sanctus Jacobus ita testatus est: *b Postulet in fide, nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur: non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino*. Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet: in primis vero ad omnem animi, modestiam, & humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: *c Humiliamini sub potenti manu Dei*, monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sunt; inquit enim Salvator noster: *d Ostendam vobis: quem timeatis. Ti-*

Dam. in Dia: contra Manichæum fol. 48. lit. R.

Omnipotentiæ persuasio fidem & spē maxime confirmat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Fides omnipotentiæ quando sit maxime necessaria.

a *Mat. 17. 19*

b *Jac. 1. 6. 7.*

Omnipotentiæ fides humilitatem, & confidentiam bonam præstat.

c *Pet. 5. 6.*

d *Luc. 12. 5.*

mete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamat: *a Fecit mihi magna, qui potens est.*

Omnipotentiæ opinio ad laudandum Deum fideles excitat.
a Luc. 1. 49.

14. *Omnipotentiæ vox non ita Patri hic attribuitur, ut de Filio, vel Spiritu sancto etiam non dicatur.*

Sed, quod Patrem omnipotentem in hoc Articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam, & Spiritui sancto commune non sit. Nam *b* quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus; ita æque Patrem, ac Filium, & Spiritum sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem esse confitemur. At vero præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris verbum est, sapientiam, & Spiritui sancto, qui utriusque amor est, bonitatem tribuimus; quamvis hæc, & alia hujusmodi nomina comuniter de tribus personis, ex Catholicæ fidei regula, dicantur.

b Athanas. in Symb. Damasc. l. 1. de fid. orth. c. 10. & 11. Idem li. 1. c. 15. in fin.

15. *Quo pacto, quaque de causa Deus cœlum, & terram creaverit.*

Creatorem cœli, & terræ. Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit: idque nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte, & voluntate instituit. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur: nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, ut inquit David: *c Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quemadmodum autem sua bonitate adductus,

Deus, ut suā bonitatem aliis communicaret, mūdum ex nihilo creavit. Dam. lib. 2. de orth. fid. c. 2.
c Psal. 15. 1.

a quæ-

a quæcunque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod aut formam, quæ extra se posita esset, cum universa conderet, sequutus est; verum, quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia, & infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit. *b Ipse* enim *dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.*

Deus in rerũ creatione nulla idea extrinseca usus est, sed ex seipso exẽplar sumpsit.
a Psal. 113.
b Psal. 148. 5.

16. *Quid per cœlum, & terram hoc loco intelligendum sit.*

Verum cœli, & terræ nomine, quidquid cœlum, & terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cœlos, *c* quos opera digitorum ejus Prophetas appellavit, Solis etiam splendorem. Lunæque, & cæterorum siderum ornatum addidit; atque, *d* ut essent in signa, & tempora & dies, & annos, ita cœlorum orbes certos, & constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit.

Dam. l. 2. c. 5.
Psal. 145.
c Psal. 8.
d Gen. 1.

17. *De creatione cœlorum spiritualium, idest Angelorum.*

Præterea spiritualem naturam, innumerabilesque Angelos, qui Deo ministrarent, atque assisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ, & potestatis munere auxit, atque ornavit. Nam, cum illud sit in divinis litteris, *e Diabolum in veritate non stetisse*, perspicuum est, eum, reliquosque desertos Angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse: de quo ita est apud Sanctum Augustinum: *Cum bona voluntate, idest, cum amore casto, quo illi adhærent, Angelos creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Unde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, numquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, extat illud sacrarum litterarum testimonium: *f Tu Domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.* Potestatem denique eis tribuit divinus David illa verbis: *g Potentes virtute, facientes verbum illius;* atque ob eam rem sæpe in sacris litteris *h* virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed, quamvis omnes ii cælestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum

Fulg. l. de fide ad Pet. Diac. cap. 3.
e Joan. 8. 44.
Angeli omnes in gratia creati.
Aug. lib. 12. de Civ. Dei cap. 9.
Sapientes Angeli.
Alex. de Ales 2. p. q. 19. memb. 2.
S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 3.
f 2. Reg. 14. 20.
g Psal. 102. 20.
Angeli cur virtutes, vel exercitus Domini dicantur.
h Psal. 23. 45. & 58.
Isa. 6.

Angeli apostatæ in æternas pœnas conjecti. a 1. Pet 2.4. Ep. Judæ se. 6. Job 26.

terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ pœnas luunt: de quibus Princeps Apostolorum scribit in hunc modum; *a Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in judicium reservari.*

b *Psal.* 103. *Terra orbis centrum.* c *Ibid.* *Terra ornatus & plantis, & animantibus.* d *Gen.* 1. *Homo immortalis, & impassibilis creatus etiam secundum corpus.* *Conc. Milev. c. 1. Et de consecr. dist. 4. can. 152.*

18. *De Terræ creatione.*

At vero *b* terram etiam super stabilitatem suam fundatam Deus verbo suo jussit in media mundi parte consistere; effecitque, *c* ut *ascenderent montes, & descenderent campi in locum, quem fundavit eis*; ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem *non transgredientur, neque convertentur operire terram.* Deinde non solum arboribus, omnique herbarum, & florum varietate convestivit, atque ornavit: sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aera, ita etiam terras complevit.

19. *De creatione Hominis.*

Hominis anima liberi arbitrii particeps creata, & in illa ratio domina sensitivi appetitus instituta. *Anima cum originali justitia creata.*

Postremo Deus ex limo terræ *d* hominem sic corpore affectum, & constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset, & impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, & similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit; omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit, quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

An amissa post Adæ peccatum justitia, etiam liberum hominis arbitrium ut extinctum, declaratur Sess. 6. Conc. Tr. can. 4. 5. & c. *Cœli, & terræ nomine omnia visibi-*

20. *Cœli, & Terræ nomine visibilia omnia, & invisibilia comprehenduntur.*

Hæc igitur de universorum creatione, cœli, & terræ, verbis, intelligenda sunt; quæ omnia breviter quidem Propheta complexus est illis verbis: *e Tui sunt cœli, & tua est terra: orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundasti*: sed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis: *visibilium, & invisibilium*, significaverunt. Quæcunque enim rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confitemur, ea vel sub sensum cadunt, & visibilia dicun-

cuntur; vel mente, & intelligentia percipi a nobis possunt, quæ invisibilium nomine significantur. *lia, & invisibilia denotantur*

2. *Res Dei virtute conditæ, citra ipsius gubernationem, & providentiam subsistere non possunt.* *c Psal 88.12 Symb. Nic.*

Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, ut existimamus, perfecto absolutoque opere, ea, quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia ut essent. Creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est, ita etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit; *a Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum una esset, conservaretur.* *Res condita D. i virtute, & providentia subsistunt, & gubernantur.* *a Sap. 11. 16. Psal. 103. Joan. 5.*

22. *Deus sua gubernatione secundarum causarum vim non evertit.*

Non solum autem Deus universa, quæ sunt, providentia sua tuetur, atque administrat; verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut, quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, præveniat tamen, cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, &, quemadmodum Sapiens testatur. *b attingat a fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suaviter.* Quare ab Apostolo dictum est, cùm apud Athenienses enunciaret Deum, quem ignorantes colebant: *c non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* *Deus ita res a se conditas gubernat, ut tamen secundarum causarum virtutem non evertat, sed hanc etiam præveniat.* *b Sap. 8. 1.* *c Act. 17. 27. 28.*

23. *Rerum creatio soli Patri tribuenda non est.*

Atque hæc de Primi Articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admoverimus, creationis opus omnibus sanctæ, & individuæ Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cœli, & terræ confitemur: in scripturis sacris legimus de Filio: *d Omnia per ipsum facta sunt*· & de Spiritu sancto; *e Spiritus Domini ferebatur super aquas*: & alibi; *f Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* *Creationis opus totiTrinitati commune est. Ex ipso Patre effective, & per ipsum Filium exemplariter, & in ipso Spiritu sancto finaliter.* *d Joan. 1. 3. e Gen. 1. 2. f Psal. 32. 6.*

DE

DE SECUNDO ARTICULO.

CAPUT III.

ANDREAS.

Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum Dominum nostrum.

1. *De secundo Articulo, & de professionis ejus utilitate.*

Parochus docebit, Confessionē, æterna Christi Nativitatis, nostra salutis fundamentū.
a 1. Jo. 4. 15.

Irificam, & uberrimam esse utilitatem, quæ ex hujus Articuli fide, & confessione confluxit ad humanum genus, & illud sancti Joannis testimonium ostendit: *a Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.* & beatitudinis præconium declarat, quod a Christo Domino tributum est Principi Apostolorum: *b Beatus es, Simon Bariona, quia*

b Mat. 16. 17. 2. Cor. 12. 11.

quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis, ac redemptionis.

Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.

2. *Unde magnitudo beneficii hoc articulo propositi potissimum cognoscatur.*

Justitia originalis deperdita, per solum Dei Filium recuperata.

Hic ponitur causa occasionalis, & accessoria Incarnationis Filii Dei, ut veniret mortalis, & passibilis, sed initio ponitur causa prima, & per se.

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex fœlicissimis illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocaret, incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miseriarum, & ærumnarum causam cognoscant. Cum enim a Dei obedientia desciviſſet Adam, interdictumque violaſſet illud, a *Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris:* in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, quæ sancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea vero peccatum, & peccati pœnam in uno Adam non constitisse commemorabit, sed ex eo, tanquam ex semine, & causa, ad omnem posteritatem jure permanasse.

a *Gen. 2.19. Trid. Syn sess. 5. can. 1. & 2. & sess. 6. can. 1.*

Peccatũ Adæ ad posteros est propagatum. Conc. Tri sess. 5. can. 2. & 3. Dam. li. 2. c. 11. & 30.

3. *Nullus, præter Christum, genus humanum potuit restaurare.*

Genus humanum non potuit ullius creatura viribus restitui

Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum genus, sublevari inde, & in pristinum locum restitui nullo modo poterat hominum, aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruinæ, & malorum subsidium, ut Dei filii infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, b infinitam tolleret peccati vim, c & nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

Vide Concil. Trid. sess. 6. can. 1. & 2.

b *Joan. 1. 29.*

c *Rom. 5. 10.*

4. *Citra redemptionis fidem nullus unquam salvari potuit; & propterea Christus a mundi initio sæpe prænuntiatus est.*

Redemptionis fides ad salutem semper necessaria, & mox

Hujus autem redemptionis fides, & confessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, quam Deus initio præmonstravit: nam in illa damnatione humani generis, quæ statim peccatum consequuta est, ostensa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod

Post hominis lapsum divinitus fuit ostensa.

Primum sub lege naturæ.

D. Th. 2. 1. q. 2. art. 7.

ex liberatione hominum facturus erat, denunciavit: *a Inimicitias ponam inter te, & mulierem; semen tuum, & semen illius; ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus:* & deinceps eandem promissionem sæpe confirmavit, majoremque sui consilii significationem in præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam præstare. inter cæteros vero, cum *b* Patriarchæ Abrahæ sępenumero hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei jussis obediens, filium suum unicum Isaac immolare voluit. inquit enim: *c Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immunissima Satanæ tyrannide liberatis salutem afferret: illum autem Dei filium, natum ex semine Abrahæ secundum carnem, fore necesse erat. Non ita multo post Dominus, ut ejusdem promissionis memoria conservaretur, idem fœdus cum Jacob Abrahæ nepote sancivit. *d Nam cum ille in somnis vidit scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlos, Angelos quoque Dei abscendentes, & descendentes per eam,* ut testatur Scriptura; audivit etiam Dominum innixum scalæ dicentem sibi: *e Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui: & Deus Isaac: terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo: eritque semen tuum: quasi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & septentrionem & meridiem, & benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ.* Neque postea destitit Deus eadem sui promissi memoria renovanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Salvatoris expectationem commovere: siquidem Judeorum republica, & religione constituta, notior populo suo fieri cæpit: nam & mutæ res significarunt, & homines prædicerunt, quæ, & quanta nobis bona Salvator ille, & Redemptor noster Christus Jesu allaturus esset. Ac *f* Prophetæ quidem, quo-

a Gen. 3.12.
b Gen. 12.17 & 13. 1. 2.
c Gen. 22.19.
d Gen. 28.12.
e Gen. 28.12. 14.

Sub lege scripta sæpius memoria redemptionis humanæ renovata, per sacrificia typos, & prædictiones Prophetarum.

f Psal. 2. 25. 68. & 119.

quorum mens cœlesti lumine illustrata fuit. Filii Dei ortum, admirabilia opera, quæ honor natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionem, cæteraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi cum adessent, palam docentes, populo prænunciarunt; ita ut, si futuri, & præteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter Prophetarum prædicta, & Apostolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & nostrum interesse videamus. Sed jam de singulis Articuli partibus dicendum videtur.

5. *De Jesu nomine, & quod Christo proprie conveniat.*

Jesus proprium est nomen ejus, qui Deus, & homo est, quod Salvatorem significat; non quidem fortuito, aut hominum judicio, & voluntate, sed Dei consilio, & præcepto illi impositum. Angelus enim Mariæ matri ita annunciavit; *a Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Ac deinde Joseph virginis sponso non solum ut eo nomine puerum appellaret, præcepit, sed etiam, cur ita nominandus esset, declaravit. inquit enim: *b Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.*

6. *Non est eadem ratio: cur aliis quibusdam hominibus idem nomen sit tributum.*

Multi quidem eo nomine fuerunt in divinis litteris: nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moysi successit, & populum a Moyse ex Ægypto liberatum, in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit: eodem etiam nomine filius Syrach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo, & Josedech sacerdotis filius, appellati sunt. Sed quanto verius Salvatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? qui non uni alicui populo, sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Babylonico dominatu oppressis; sed in umbra mortis sedentibus, & durissimis peccati, & diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, & salutem dederit: qui eis cœlestis regni jus, & hæreditatem acqui-

Isa. 7. 8. 9. 11. & 53. per totum Hier. 23. 5. 30 Dan. 7. 9. & alibi sæpe Patriarcharū, Prophetarum, & Ap. fides sola temporis circumstātia differt

Jesus nomen humani generis redemptori Dei præcepto fuit impositum.

a *Luc. 1. 31. Isa 7. 14. 15. D. Th. 3 p. q. 37. ar. 2.*

b *Matt. 1. 20. 21.*

Josue filius Nun à LXX. dicitur passim Jesus. Eccl. 46. 1.

Jesus filius Syrach. Eccl. 50 29.

Jesus filius Josedech apud Esdram, Aggaum, & Zachariam sæpe, & iste est ille qui fuit Eliezer apud Lucam c. 3. 29.

Jesus nomen propriissime Christo convenit, qui ut Rex reddidit libertatem, ut Propheta lucem, & ut Sacerdos salutem.

a Iſa. 7. 14. Zach. 6. 12. Jeſus nomen ſua āplitudine quicquid aliis nominibus per Prophetas Chriſto fuit attributum, complectitur.

ſiverit: qui eos Deo Patri reconciliaverit: in illis Chriſtum Dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum eſt genus humanum. Quæ præterea nomina *a* prædicta ſunt Dei filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jeſu nomen referuntur: cum enim cætera ſalutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipſum univerſæ ſalutis humanæ vim, rationemque complexum eſt.

Chriſtus eſt officii, & dignitatis nomen.

b 1. Reg. 12. 15.24. & 26. 9. 1. Par. 16. 22. Pſal. 104. 15. Sacerdotum officium

c Exod. 29.6. & 40. 13. 3. Reg. 9. 1. Regum offic.

d Luc. 8. 11. 12. Num. 3.3. 2. Reg. 10. 2. & 16 22. 2. Reg. 4. 3.

e 3. Reg. 10. 15. Sacerdotes, & Reges quare ſoliti ſint inungi. Prophetæ inuncti.

7. *Quid ſibi hic velit Chriſti nomen, & quot rationibus Jeſu noſtro conveniat.*

Jeſu nomini Chriſti etiam nomen additum eſt, quod unctum ſignificat, & honoris: & officii nomen eſt, nec unius rei proprium, ſed commune multorum: nam veteres illi *b* Patres noſtri Chriſtos appellabant ſacerdotes, *c* & reges, quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii ſunt, qui populum aſſiduis precibus Deo commendant, qui ſacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commiſſa eſt, ad eoſque pertinet maxime legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam ulciſci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majeſtatem referre in terris videtur, ideò qui vel ad regium, vel ad ſacerdotale munus obeundum delecti erant, *d* unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi *e* mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & internuncii cœleſtia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores ſalutaribus præceptis, & futurorum prædictione hortati ſunt. At vero cum Jeſus Chriſtus Salvator noſter in mundum venit, trium perſonarum partes, & officia ſuſcepit. Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis, atque ob eas cauſas Chriſtus dictu eſt, & unctus ad illorum numerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, ſed cœleſtis Patris virtute, non terreno unguento, ſed ſpirituali oleo; quippe quum in ſanctiſſimam ejus animam Spiritus ſancti plenitudo, gratiaque, & omnium donorum uberior copia effuſa ſit, quam ulla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare Propheta oſtendit, cum Redemptorem

Filius Dei incarnatus trium Perſonarum officia quia ſuſcepit, ideo Chriſtus dictus eſt. Chriſtus non humano auxilio ad ternas illas di-

rem ipsum affatus diceret: *a Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*. Idem etiam, ac multo apertius Isajas iis verbis demonstravit: *b Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annunciandum mansuetis misit me*. Itaque Jesus Christus *c* summus Propheta, & magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & a cujus doctrina orbis terrarum Patris cœlestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarius, ac præstantius convenit, quod omnes, quicunque Prophetæ nomine dignati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam præcipue causam missi, ut Prophetam hunc, qui ad salvandos omnes venturus erat, pronunciarent: Christus quidem sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leviticæ tribus sacerdotes extiterunt, verum ex illo, de quo David Propheta cecinit: *d Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Cujus rei argumentum Apostolus ad *e* Hebræos scribens, accurate persequutus est. Sed Christum, non solum ut Deus, verum ut homo, ac nostræ naturæ particeps est, regem etiam agnoscimus, de quo Angelus testatus est: *f Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*: quod quidem Christi regnum spirituale est, atque æternum, in terrisque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili providentia suæ præstat Ecclesiæ. Ipse eam regit, ipse ab hostium impetu, atque insidiis tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem, & justitiam largitur, verum etiam ad perseverandum, facultatem, & vires præbet. Quanquam autem hujus regni finibus tam boni, quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant: ii tamen præ cæteris summam regis nostri bonitatem, & beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integrum, atque innocentem vitam degunt. Neque vero hoc illi regnum hæreditario, aut humano jure obtigit; tametsi genus *g* a clarissimis regibus duceret, sed Rex fuit, propterea, quod Deus in illum hominem contulit, *h* quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere posset. Illi igitur totius mun-

gnitatem est evectus, nec terreno unguento inunctus.

a *Psal.* 44. 8. *Hebr.* 1. 9.

Ful. l. 3. ad Trasim. Reg. cap. 16.

b *Isa.* 61. 1. *Luc.* 4. 18.

Christus Prophetarum summus.

c *Deu.* 18. 15.

Christus Sacerdos.

Bern. ser. 15. *sup. Cant. post med.*

d *Psal.* 109. 4.

e *Heb.* 5. 6.

Christus juxta utramque naturam est Rex.

f *Luc.* 1. 33.

Christi regnũ spirituale est quod paulo post. ar. 6. sect. 5. ostendetur.

Christus quibus modis Regis officiũ obeat.

Videatur secunda petitio Dominicæ orationis.

Omnes homines ad Christi regnum generali quadam ratione pertinent, peculiarius tamen soli boni.

Christus jure divino secun-

dum humanæ etiam naturam totius mundi Rex. mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri cœptum est, plene, *a* perfecteque in die judicii subjicientur.

g *Mat. 1.6. 7. 8.* 8. *Quo pacto Jesum Christum Filium Dei unicum nos credere, & confiteri conveniat.*

h *Mat. 28. 18* a *Joan. 7. 17. Apoc. 17. 19. 1. Cor. 15. 27. 28.* *Filium ejus unicum.* His verbis altiora mysteria de Jesu credenda, & contemplanda fidelibus proponuntur; nimirum Filium Dei esse, & verum Deum, sicuti Pater est qui, eum ab æterno genuit. Præterea illam Divinæ Trinitatis secundam personam, aliis duabus omnino æqualem confitemur, nihil enim impar, & dissimile in divinis Personis aut esse, aut fingi animo debet, cum unam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus. quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclarissime illud ostendit sancti Joannis testimonium: *b In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed, cum Jesum Filium Dei esse audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum est: verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit; quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo possimus, constanter credere, & summa animi pietate colere debemus, ac veluti mysterii admiratione obstupefacti, illud cum Propheta dicere: *b Generationem ejus quis enarrabit:* Hoc igitur credendum est, Filium ejusdem esse naturæ, ejusdem potestatis, & sapientiæ cum Patre, ut in Symbolo Niceno explicatius confitemur. inquit enim; *Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum: & ex Patre natum ante omnia sæcula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.*

Filius Dei verus Deus est, & aliis duabus Personis omnino æqualis. Dam. l. 1. de orth. fid. c. 8. b *Joan. 1. 1.* *Spiritualis Filii Dei ex Patre nativitas, admiranda potius quam scrutanda. Fulg. l. 3. ad Monim. c. 7.* c *Isa. 53. 8.* *Ex Symb. Ni. 1. & Cōstant. can 7 Et Gr. Naz. or. 40. Dam. li. 1. de orth. fid. c. 8.*

9. *De modo generationis æternæ, ducta similitudine a rebus creatis; & de duplici nativitate, & filiatione Christi.*

Modus æternæ Christi generationis similitudine declaratur. Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis, similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur: quamobrem sanctus

d *Jo. 1. 1.* Joannes filium ejus *d Verbum* appellat. Ut enim

mens

mens nostra seipsam quodammodo intelligens, sui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus, quantum tamen Divinis humana conferri possunt, seipsum intelligens, Verbum æternum generat: etsi præstat contemplari, quod fides proponit, & sincera mente Jesum Christum verum Deum, & verum hominem credere, & confiteri: genitum quidem, ut Deum, ante omnium sæculorum ætates, ex Patre: ut hominem vero, natum in tempore, ex matre Maria virgine. Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen Filium esse credimus. Una enim persona est, in quam divina, & humana natura convenit.

Scot. de modò generationis æterna profunde se habet in 1. sent. dist. 2. q. 6. li. A & H. & idem 3. dist. 5. q. unica.

Duplex Christi nativitas nõ facit duos Filios, licet duas filiationes.

Ath. in Sym.

10. *Quomodo Christus fratres habere, vel non habere censendus sit.*

Et, quod ad divinam generationem attinet, nullos fratres, aut cohæredes habet, cum ipse Patris unicus Filius, *a* nos vero homines figmentum, & opus manuum ejus simus. At si humanum ortum consideremus, *b* multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur: ii sunt, qui fide Christum Dominum receperunt, & fidem: quam nomine profitentur, re ipsa, & charitatis officii præstant, quare *primogenitus in multis fratribus* ab Apostolo vocatur.

Pluribus hæc explicantur sect. 9. c. 9. de oratione Dominica.

a *Isa. 64. 8.*
b *Hebr. 2. 11.*

Fratres Christi qui sint.

Rom. 8. 29.

11. *Christus secundum utramque naturam Dominus noster dicitur.*

Diversa proprietates juxta diversas naturas Christo tribuuntur.

Dominum nostrum. Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris litteris dicuntur: quorum alia, ut Deus est, alia, ut homo, ipsi convenire perspicuum est, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina natura debet. Rursus de illo dicimus, passum, mortuum esse, resurrexisse; quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum, præter hæc, quædam alia utrique naturæ congruunt, ut hoc loco, cum *Dominum nostrum* dicimus. Igitur, si ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus

Communicatio idiomatũ est in Christi persona, ratione diversarum naturarum.

Christus juxta utramque naturam noster Dominus est.

Dam. l. 4. de orth fid. c. 19.

eſt. Nam quemadmodum ipſe æternus Deus eſt, uti Pater, ita etiam omnium rerum æque Dominus eſt, ac Pater: & quemadmodum ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Deus, ſed idem plane Deus; ita etiam ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo eſt, Dominus noſter appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipſe Redemptor noſter fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc poteſtatem accepit, ut vero Dominus noſter eſſet, ac diceretur, ita enim Apoſtolus docet: *a Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genuflectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Atque ipſe de ſe poſt reſurrectionem, *b Data eſt*, inquit, *mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una perſona duæ natura, divina, & humana conjunctæ ſint. Hac enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non eſſet, tamen Dominus conſtitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ ſunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque ſummo animi ſtudio inſerviunt.

Atha. in Sy. Pſal. 67. Iſa. 42. Joan. 13. Apoc. 19.

a *Philip. 2. 9.*

b *Mat. 28. 18*

Unio hypoſtatica cauſa eſt, cur Chriſtus Dominus dicitur: etiam ſi Adam non peccaſſet.

Leo Papa ſer. 2. de Nativ. Chriſti. Greg. Naz. orat. 38. Scot 3. diſt. 7. q. 3. D. Th. 2. 2. q. 2. art. 7.

12. *Chriſtianis ſe totos Jeſu Chriſto, principe tenebrarum conculcato, tradere debent.*

Quod igitur reliquum eſt, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut ſciat, æquiſſimum eſſe præ cæteris hominibus, nos, qui ab eo nomen invenimus, Chriſtianiſque vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non poſſumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus, æquum eſſe, inquam, nos ipſos, non ſecus, ac mancipia, redemptori noſtro domino in perpetuum addicere, & conſecrare. Et quidem cum baptiſmo initiamur, ante Eccleſiæ fores id profeſſi ſumus: declaravimus enim, nos Satanæ, & Mundo renunciare, & Jeſu Chriſto totos nos tradere. Quod ſi, ut Chriſtianæ militiæ adſcriberemur, tam ſancta ſolenni profeſſione

Quantum homo Chriſtianos Chriſto debeat.

Quanta ſit dignitas, poſtquam nos Deo addiximus, ſervire diabolo.

ne nos ipsos Domino nostro devovimus, quo supplicio digni erimus, si, postquam Ecclesiam ingressi sumus, Dei voluntatem, & leges cognovimus, postquam sacramentorum gratiam percepimus, ex Mundi, & Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus; perinde ac si, cum baptismo abluti sumus, Mundo, & Diabolo, non Christo Domino, ac redemptori nomen dedissemus? sed cujus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna, & propensa in nos voluntas, qui, tametsi nos in potestate sua, & dominatu veluti servos, sanguine suo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, *a* ut non servos vocet, sed amicos, sed fratres: Hæc profecto justissima causa est, atque haud scio, an omnium sit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum nostrum agnoscere, venerari, & colere.

Dominatus Christi in redemptos quâ sit plus.

a Joa. 15. 14.

DE TERTIO ARTICULO.

CAPUT IV.

JACOBUS.

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.

℟ Tertius fidei Articulus quid credendum fidelibus proponat.

Quo conſilio, & ratione Chriſtus genus humanũ liberavit.

Aximo quidem, & ſingulari beneficio humanum genus a Deo affectum eſſe, qui nos e duriſſimi tyranni ſervitute in libertatem vindicarit, ex iis, quæ ſuperiori articulo declarata ſunt, intelligere fideles poſſunt. At vero, ſi conſilium etiam, & rationem, qua potiſſimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illu-

illustrius, nihil magnificentius esse videbitur. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tanquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ litteræ considerandum sæpissime proponunt, Parochus a tertii articuli explicatione offendere incipiet; cujus hanc esse sententiam docebit, nos credere, & confiteri, eum ipsum Jesum Christum unicum, Dominum nostrum, Dei Filium, cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem naturæ ordinem *a* Spiritu sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, Homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane perspicitur: inquit enim: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est.* Atque id etiam sanctus Joannes Evangelista explicavit, ut qui ex ipsius Domini Salvatoris pectore altissimi hujus mysterii cognitionem hausisset. nam cum divini Verbi naturam declarasset illis verbis. *b In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: ad extremum conclusit: *c Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.*

Sensus tertii articuli. Dam. lib. 3. c. 1. & 3.

a Matth. 1. 20. Luc. 1. 31.

Symb. Constantinopolit. apud extat cap. 7. Canonum ejusdemCone. Similia habet Nicen. Conc. Dam. l. 3. de orth. fid. cap. 8.

b Joan. 1. c Ibid. 14.

2\. *Per temporariam nativitatem nulla facta fuit in Christo naturarum confusio.*

Verbum enim, quod divinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut una, & eadem esset divinæ, & humanæ naturæ hypostasis, ac persona: quo factum est, ut tam admirabilis conjunctio utriusque naturæ actiones, & proprietates conservaret, atque, ut est apud Sanctum Leonem magnum illum Pontificem, *nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.*

Duæ naturæ in una persona retinent utrasque proprietates.

Leo ser. 1. de Nativ. Dom.

3\. *Solus Spiritus sanctus Incarnationis opus non perficit.*

Sed quoniam prætermittenda non est verborum explicatio, doceat Parochus, cum dicimus Dei Filium Spiritui Sancti virtute conceptum esse, unam hanc divinæ Trinitatis personam Incarnationis mysterium

Dam. l. 3. c. Quidquid extra tres Personarum Trinitatis proprietates sit divinitus, om-

non confeciſſe. Quamvis enim unus Filius humanam naturam aſſumpſerit, tamen omnes divinæ Trinitatis perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, hujus myſterii auctores fuerunt. ſiquidem illa Chriſtianæ fidei regula tenenda eſt; Omnia, quæ Deus extra ſe in rebus creatis agit, tribus perſonis communia eſſe, atque quam magis quam aliam, aut unam ſine alia agere. Quod autem una perſona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune eſſe non poteſt; nam Filius a Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedit: quidquid vero extra illas ab ipſis proficiſcitur, tres perſonæ ſine ullo diſcrimine agunt. atque ex hoc genere Filii Dei Incarnatio cenſenda eſt. Quamquam vero hæc ita ſe habeant, ſolent tamen ſacræ litteræ earum rerum, quæ omnibus perſonis communes ſunt, aliam aliis tribuere: quemadmodum ſummam omnium rerum poteſtatem Patri, ſapientiam Filio, Spiritui ſancto amorem adſcribunt. Et quoniam divinæ Incarnationis myſterium ſingularem, atque immenſam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitur.

...nibus Perſonis eſt comm. Auguſt. li. 1. de Trin. c. 4.

Proprietates, quæ in tribus Perſonis inveniuntur, non ſunt omnibus communes. Dam. lib. 1. c. 10. & 11.

Incarnatio Patri, & Filio, & Spiritui ſancto etiam tribuenda. Prov. 8. Prov. 9. Matth. 1. Ambr. l. 2. de Spir. S. cap. 8. Fulg. l. 3. ad Traſim. Reg. c. 27.

Cur Spiritui Sancto tribuatur.

4. *Omnia ſupra naturæ ordinem in Chriſti conceptione facta non ſunt, ſed plurima.*

In hoc myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta eſſe animadvertimus. Nam, quod ex puriſſimo Virginis matris ſanguine Chriſti corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoſcimus; cum illud omnium hominum corporibus commune ſit, ut ex matris ſanguine formentur. Quod vero & naturæ ordinem, & humanam intelligentiam ſuperat, illud eſt: ſimul atque beata virgo Angeli verbis aſſentiens dixit, a *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*, ſtatim ſanctiſſimum Chriſti corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta eſt; atque ita in ipſo temporis articulo perfecto Deus, & perfectus Homo fuit. Hoc autem novum fuiſſe, atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare poteſt, cum ſervato naturæ ordine, nullum corpus, niſi intra præſcriptum temporis ſpatium hominis ani-

In Incarnatione Chriſti quædam ſecundum naturam, quædam ſupra naturā facta inveniuntur. Dion. Areop. ep. 3. ad Cajum. Leo Papa ſer. 2. de Nativ. Dom. Ambr. l. de Incarn. Verb. c. 6. Dam. l. 3. c. 2. & l. 4. c. 14. a Luc. 1. 38.

anima informari queat. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore, & anima copulata est: quare simul corpus formatum, atque animatum est, corpori, & animæ divinitas conjuncta, ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, & perfectus Homo esset, & Virgo sanctissima vere, & proprie mater Dei, & Hominis diceretur, quod eodem momento Deum, & Hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est, cum ait; *a Ecce concipies in utero, & paries filium & vocabis nomen ejus Jesum: Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur.* Et eventu comprobatum est, quo hujus prædixit: *b Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Idem quoque Elisabeth, cum Spiritu Sancto repleta, Filii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit; *c Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimæ Virginis sanguinibus, sine ulla viri opera, ut antea diximus, verum sola Spiritus Sancti virtute formatum est; ita etiam, ut primum conceptus est, illius anima uberrimam spiritus Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit. neque enim, ut aliis hominibus, qui sanctitate, & gratia ornatur, ipsi ad mensuram, ut testatur sanctus Joannes, *d dat Deus Spiritum*; sed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, *e ut de plenitudine ejus nos omnes acceperimus.*

Quo temporis articulo credatur Christi corpus formatum in utero Virginis.
Athanasius in Symb.
Quando divinitas sit humanitatis cõjuncta.
Leo Papa ser. 8. de Nat. Dom. Dam. l 3. c. 2.
Eodem momento Maria Deum, & Hominem concepit.
a *Luc* 1. 31.
b *Isa.* 7. 14.
c *Luc.* 1 43.
Dam. l 3 de orth. fid. c. 2.
In Christi anima fuit plenitudo omnis gratia.
d *Joan* 3. 34.
e *Joan.* 1. 16.

5. *Christus dici non potest filius Dei adoptivus.*

Neque tamen Christum Filium Dei adoptivum appellare licet: quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur. nam, cum natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est.

Christus nequit dici Filius Dei adoptivus, quia est hæresis Bonosiana 24. q. 3. cap. 39. Ambr. l. 1. de fide cap. 9. Dam. l. 4. c. 8. Greg. Naz. orat. 51.

6. *Quid circa primam articuli partem præcipue meditandum sit.*

Hæc sunt, quæ de admirabili conceptionis mysterio explicanda visa sunt, ex quibus ut salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideles memoria re-

Cur Deus incarnatus.
Athan. disp. habita in Co.

Nican. contra Arium
Greg. Naz. carm. 2. de Filio.
Dam. l. 3. c. 18.
Ambr. l. 4. in Lucam.
Cant. 4. Vulnerasti cor meum, &c. Vulnus cordis, vulnus amoris.

petere, ac sæpius cogitare cum animis suis debent, Deum esse, qui humanam carnem assumpsit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluisse, ut nos homines filii Dei renascere-mur. Hæc cum attente consideraverint, tum vero omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humili, ac fideli animo credant, & adorent; nec curiose, quod sine periculo vix unquam fieri potest, illa investigare, ac perscrutari velint.

Heb. 2. Decebat enim cū, &c.
Nativitas Christi quanta lat. causa.

7. *Christum ex Maria virgine natum quid sit.*

Natus ex Maria virgine. Hæc altera est hujus Articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter versabitur; cum fidelibus credendum sit, Jesum Dominum non solum conceptum Spiritus Sancti virtute, sed etiam ex Maria Virgine natum, & in lucem editum esse. Cujus mysterii fides quanta cum lætitia, & jucunditate animi meditanda sit, Angeli vox, qui primus felicissimum nuncium mundo attulit, declarat; inquit enim; *a Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Tum ex illius cœlestis militiæ Cantico, *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, quod Angeli cecinerunt, facile est intelligere. Hinc etiam amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri incepit: cui dictum est, *b* fore aliquando, ut in ejus semine omnes gentes benedicerentur, Maria enim, quam vere matrem Dei prædicamus, & colimus, quod eam personam, quæ simul Deus, & Homo erat, peperit, *c* a Davide rege originem duxit.

a Luc. 2. 10.
Maria dicitur Mater Dei per communicationē idiomatum: sicut & alia dicuntur matres simul animæ, & corporis, ita Maria Dei, & hominis.
Da l. 3. c. 12.
b Gen. 22. 18.

8. *Christus secundum communem naturæ cursum non est natus.*

Maria quomodo Deipara sit. Quia Filius Dei subsistit in natura assūpta.
c Mat. 1. 18.
Christi ortus quam fuerit admirabilis.
d Mat. 28. 2.
e Joa. 20. 26.

Sed quemadmodum conceptio ipsa naturæ ordinem prorsus vincit; ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari potest, nascitur ex matre sine ulla maternæ virginitatis diminutione, & *d* quomodo postea ex sepulchro clauso, & obsignato egressus est, *e* atque ad Discipulos clausis januis introivit: vel, ne a rebus etiam, quæ natura quotidie fieri videmus, discedatur, quomodo Solis radii concretam vitri substantiam pene-

trant,

trant, neque frangunt tamen; aut aliqua ex parte lædunt: simili, inquam, & altiori modo, Jesus Christus ex materna alvo, sine ullo maternæ virginitatis detrimento editus est; ipsius enim incorruptam, & perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum est, qui in filii conceptione, & partu, Matri ita affuit, ut ei & fœcunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conservarit.

Similitudo ostenditur, Christi ortus qualis sit.

Mariæ perpetua virginitas Spiritus Sancti virtute fuit conservata.

9. *Christus secundus Adam, & Maria altera Eva recte dicitur.*

Solet interdum *a* Apostolus Christum Jesum novissimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: nam, ut in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ, & gloriæ auctor est. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ secunda Eva, quæ est Maria, respondeat, quemadmodum secundum Adam, hoc est Christum, primo Adam respondere ostendimus. Eva enim, *b* quia serpenti fidem habuit, maledictum, & mortem in humanum genus invexit; & Maria postquam *c* Angelo credidit, Dei bonitate effectum est, ut benedictio, & vita ad homines perveniret. Propter Evam *d* nascimur filii iræ: a Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum est: *e In dolore paries filios*. Maria hac lege soluta est, ut quæ salva virginalis pudicitiæ integritate, sine ullo doloris sensu, ut antea dictum est Jesum filium Dei peperit.

a Rom. 5. 12. 1. Cor. 15. 21.

Christus Adamo frequenter comparatus, & secundus Adam dictus. Mariæ cum Eva comparatio, & quod illa sit altera Eva. Vide comparationem Mariæ cum Eva apud Iren. l. 3. c. 33. & l. 5. c. 26.

b Genes. 3.

c Luc. 2.

d Ephes. 2.

e Gen. 3. 16.

10. *Quibus præcipue figuris, ac prophetiis conceptionis, & nativitatis Christi sacramenta adumbrata sint.*

Cum igitur tanta, & tam admiranda sint hujus conceptionis, & nativitatis sacramenta, divinæ providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris, & oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti Doctores intellexerunt multa, quæ in variis sacræ scripturæ locis legimus, præcipue vero portam illam sanctuarii, *f* quam Ezechiel clausam vidit: *g* item lapidem de monte sine ma-

Prophetiæ figuræ Conceptionis, & Nativitatis Jesu Christi.

f Ezec. 44. 2. Vide Hier. ad Pammach.

g Dan. 2. 35.

Vide Tren. li. 3. cap. 23. manibus abscissum, ut est apud Danielem; qui *factus est magnus mons, & implevit universam terram*: deinde *a* Aaron virgam, quæ una inter virgas principum Israelis germinavit: *b* & rubum, quem Moyses vidit ardere, & non comburi. Multis verbis sanctus *c* Evangelista Christi nativitatis historiam descripsit: qua de re nihil est, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu sit.

a *Num. 17. 8.*

b *Exod. 3. 2.*

c *Luc. 2. per tot. fere cap.*

11. *Incarnationis mysterium sæpius populo est inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.*

Roman 15. 4.

Incarnationis mysteriũ sæpius populo inculcandum, ut sint grati tanto benefactori, & ejus humilitatem imitentur.

Danda autem ille est opera, ut hæc mysteria, quæ ad doctrinam nostram scripta sunt, infixa animo, & mentibus fidelium hæreant: primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiã ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc, & singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam, & elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita sese humiliare, ut cum hominibus gloriam suam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat? Deum hominem fieri, summamque illam, & infinitam majestatem homini ministrare, *d ad cujus nutum columnæ cœli*, ut inquit Scriptura, *contremiscunt, & pavent*: eumque in terra nasci, *e* quem in cœlis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obsequamur, facere oportet: quem libenti, atque alacri animo debemus omnia humiliatis officia amare, amplecti, præstare? Videant fideles, quam salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus; nascitur ut peregrinus in diversorio: nascitur in vili præsepio: nascitur media hyeme. Ita enim scribit sanctus Luca: *f Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio*. Potuitne Evangelista humilioribus verbis omni cœli, & terræ majestatem, & gloriam includere? Neque vero scri-bit,

d *Job. 26. 11.*

e *Psal. 96. 8.*

f *Luc. 2. 6. 7.*

bit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, qui dicit: *a Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus*. Quod etiam alius Evangelista testatus est: *b In propria venit, & sui eum non receperunt*. Hęc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum vero cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem, & fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem, & præstantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quod homo fuerit, qui idem verus, & perfectus Deus sit: ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei *c* os nostrum, & carnem nostram esse: quod beatissimis illis spiritibus non licet. *Nusquam enim*, ut est apud *d* Apostolum, *Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit*. Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diversorio Bethlehem locus, ubi nasceretur, defuit; ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur. Hoc enim, cum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat. nam, ut ille Spiritus sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusque, atque adeo sanctitas ipsa fuit; ita nos oportet, *e* non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nasci; ac deinde veluti *f* novam creaturam *g* in novitate spiritus ambulare, sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet. hac enim ratione sanctæ hujus Filii Dei conceptionis, & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, & credentes *h* Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suspicimus, & adoramus.

a Psal. 49. 12
b Joan. 1. 11.
Incarnationis Filii Dei mysterium, quanto pietatis studio recolendum.
Hominis quanta dignitas.
c Gen. 2. 23.
d Hebr. 2. 16.
Domicilium Christo in cordibus nostris parandum.
e Joan. 1. 13.
f Gal. 6. 15.
g Rom. 6. 4.
Filii Dei nativitatis imago quomodo in nobis ipsis exprimi possit.
h 1. Cor. 2. 7.

D E

DE QUARTO ARTICULO.

CAPUT V.

JOANNES.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

1. *Articuli quarti cognoscendi necessitas, & ejus sententia.*

Uantam habeat necessitatem hujus articuli cognitio, & quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles Dominicæ Passionis memoriam sæpissime animo repetant, *a* docet Apostolus, qui nihil aliud se scire testatus est, *nisi Jesum Christum, & hunc Crucifixum*. Quare in hoc argumento omne studium, & opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, fidelesque tanti beneficii

Quo consilio, Sensus prioris partis articuli.

ficii

ficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem, & bonitatem suscipiendam convertant. Fides itaque priore articuli parte (nam de altera postea dicetur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judęam provinciam administraret, cruci affixum esse: nam captus, irrisus, variis injuriarum, & cruciatum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

2. *Anima Christi cruciatus sensit secundum utramque portionem.*

Nec vero cuiquam dubitandum est, Christi animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse. nam, quod humanam naturam vere assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensisse: quare inquit: *a Tristis est anima mea usque ad mortem.* Nam etsi Personæ Divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilo minus passionis acerbitatem sensit, quam si ea conjunctio facta non fuisset, cum in una Jesu Christi persona utriusque naturæ, divinæ, & humanæ, proprietates servatæ sint: atque idcirco, quod erat passibile, & mortale, passibile, & mortale permansit: rursus vero, quod impassibile, & immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

Repleta est malis anima Christi. Psal. 87. Psal. 68.

a Thren. 1. Ego plorans &c. Thren. 3. Inundaverunt aqua &c. Dam. l. 3. c. 23. in fine. Scot. in 3. se. dis. 15. Gregor Naz. orat. 52. Marc. 14. 34.

3. *Cur in Symbolo exprimatur, sub quo Judææ Preside Christus sit passus.*

Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus. Jesum Christum eo tempore passum esse, quo Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docebit Parochus, quia tantæ rei, & tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse poterat, si rei gestæ certum (quod & ab *b* Apostolo Paulo factum legimus) tempus describeretur: tum etiam quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobatam esse: *c Tradent*, inquit, *eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.*

In una Christi persona duarum naturarum proprietates sunt servatę. Dam. l. 3. c. 13.

b 1. *Tim. 6. 13*

c *Mat. 20. 19.*

4. *Non temere accidit, quod Christus in ligno crucis mortem est perpessus.*

Sed, quod potissimum in ligno crucis mortem pertuiit

Hoc ejus mo-

Digitized by Google

Ara salutis, &c. Hym. de Passione Domini.

a Præfatio Missæ de S. Cruce.

b Gen. 2. 23.

c Vide inter cæteros Irenæum l. 4. c. 17.

tulit, hoc etiam divino consilio tribuendum est, *Ut* scilicet, *a unde mors oriebatur, inde vita resurgeret:* serpens enim, *b* qui indigno primos parentes vicerat, victus est a Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas sancti *c* Patres latius persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si fideles credant, illud genus mortis a Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur; quemadmodum certe nullum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & dedecoris, ignominieque plenissimum semper existimatum est, verum etiam in lege Moysis *d maledictus homo* appellatur, *qui pendet in ligno.*

Crucis supplicium apud Gentiles, & Judæos fuit execrandum.

d Deu. 21. 13. Gal. 3. 13.

5. *Historia passionis Christi frequentius populo est replicanda.*

Quam necessaria hujus quarti articuli professio, & fides mysterii absconditi in cruce.

Neque vero Parochus hujus articuli historiam prætermittet, quæ diligentissime a sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio, & fides nititur: eoque posito, reliqua omnia recte constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti, & intelligentiæ difficultatem affert, certe crucis mysterium omnium difficillimum existimandum est: vixque percipi a nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet admirari. *e Nam, quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.* Quare mirandum non est, si Prophetæ ante Christi adventum, & Apostoli post ejus mortem, & resurrectionem tantopere laborarunt, ut nominibus persuaderent hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam crucis

Crucis mysterium creditur omnium difficillimũ; unde Gnostici Christum negabāt cruci fuisse affixum, sed illius loco Simonem Cyrenæum.

Iren. l. 1. c. 13.

e 1. Cor. 1. 21.

Propheta, Apostolis, & Deus ipse, cur tantopere inculcarint crucis & passionis mysteria.

crucis mysterium, statim post peccatum nunquam destitit tum figuris, tum Prophetarum oraculis Filii sui mortem significare. Atque, ut de figuris pauca quædam attingamus. *a* Abel primum, qui fratris invidia occisus est, deinde *b* Isaac sacrificium, præterea *c* agnus, quem Judei, cum e terra Ægypti egrederentur, immolarunt; tum *d* serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis, ac mortis figuram præmonstrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quam multi extiterint, qui de ea vaticinati sunt, id vero multo notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut *e* Davidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis nostrę mysteria in Psalmis complexus est, *f* Isajæ oracula tam aperta, & clara sunt *g* ut recte dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quam futuram prædixisse.

Figuræ mortis Christi.
a *Gen.* 4. 8.
b *Ge.*22.6.7.
c *Exod.* 12. 5. 6. 7.
d *Num.* 21. 8. 9. *Joan.* 3. 14.
e *Ps.* 2. & 21. 68. 109.
f *Hier. in ep. ad Paulinū.*
g *Isa.* 53.

6. *Quid hæc clausula*, Mortuus, & sepultus, *credendum significet.*

Mortuus, & sepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, vere mortuum, ac sepultum esse. Neque vero sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli merito opponendam censuerunt: de cujus articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur: nam omnes *h* Evangelistæ consentiunt, Jesum spiritum emisisse. Præterea, cum Christus verus, & perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima separatur a corpore. Quare, cum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam a corpore divisam esse: neque tamen concedimus divinitatem sejunctam a corpore: quin potius constanter credimus, & confitemur, anima ejus a corpore divisa, divinitatem tum corpori in sepulcro, tum animæ apud inferos conjunctam semper fuisse, *i* Decebat autem Filium Dei mori, *ut per mortem destrueret eum; qui habebat mortis imperium*, id est diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

Christus vere in cruce fuit mortuus.
Gnostici Christum mortuū negarunt. Iren. Tertul. lib. de præscript. Epiph.
h *Matt.* 27. 50. *Marc.* 15. 17. *Jo.* 19. 30.
Morte Christi divinitas a corpore, vel anima non fuit separata.
i *Heb.* 2. 14. *Dam. lib.* 4. c. 27.

7. *Invictus, & coactus mortem Christus non subiit:*

Mors Christi fuit voluntaria.

Sed illud in Christo Domino singulare fuit, quod tunc mortuus est, cum ipse mori decrevit, & mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem solum, sed locum etiam, & tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit: ita enim Isajas

a *Isa.* 53. 7. scripsit: *a Oblatus est, quia ipse voluit.* Atque idem

b *Jo.* 10. 12. Dominus de se ante passionem dicit: *b Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam; nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso: potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Quod autem ad tempus, & locum attinet, cum Herodes ejus

c *Luc.* 13. 32. vitæ insidiaretur, ipse inquit: *c Dicite vulpi illi, ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, cras, & tertia die consumor, veruntamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare; quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem.* Ille igitur nihil invitus, aut coactus fecit, sed ipse se volens obtulit, atque

d *Jo.* 18. 5. inimicis suis obviam procedens dixit: *d Ego sum:* & sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum injuste, & crudeliter affecerunt: quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest, cum pœnas, tormentaque ejus omnia cogitatione perpendimus. Nam, si quispiam nostra causa omnes dolores patiatur, non quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat: hoc vero haud magni beneficii loco a nobis ponetur: verum, si nostro tantum nomine mortem, quam desugere poterat, libenter occumbat, profecto hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solum referendæ, sed etiam habendæ gratiæ facultatem vel gratissimo cuique eripiat: ex quo Jesu Christi summa, & eximia charitas, ejusque divinum, & immensum in nos meritum perspici potest.

Magnitudo beneficii passionis ex eo quod fuerit ultronea, considerari debet.

8. *Cur Christum non modo mortuum, sed etiam sepultum esse dicamus.*

Deũ dicimus mortuum, & sepultũ propter unitatẽ personæ, & cõmunicationem idiomatum.

Jam vero, quod sepultum esse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat, præter ea, quæ jam de morte dicta sunt. Nam, si Christum mortuum credimus,

mus, facile etiam nobis persuaderi potest, cum sepultum esse. Verum hoc addictum est, primum, ut minus dubitare de morte liceat; cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probamus: deinde, ut resurrectionis miraculum magis declaretur, atque eluceat. Neque vero hoc solum credimus, Christi corpus mortuum esse, sed illud præcipuè his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse: quemadmodum ex fidei Catholicæ regula verissime etiam dicimus, Deum mortuum, & ex Virgine natum esse, nam, cum divinitas nunquam divisa fuerit a corpore, quod in sepulcro conditum est, recte confitemur Deum sepultum esse.

erat enim totus Deus in sepulcro, & totus Deus in Inferno, totus, sed non in totum. Dam. lib. 3. de orth. fid. cap 7. Fulg. l. 3. ad Tra. c. 25. & 27. Christus quod semel assumpsit, nunquam dimisit.

9. *Quæ circa mortem, & sepulturam Christi sint maxime observanda.*

Ac de genere quidem, & loco sepulturæ illa Parocho satis erunt; quæ a sanctis *a* Evangelistis dicta sunt. Duo vero in primis observanda sunt; alterum, Christi corpus in sepulcro nulla ex parte corruptum esse: de quo Propheta ita vaticinatus erat: *b Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*. Alterum est, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam, & mortem Christo Jesu, ut homini, non ut Deo convenire: nam pati, & mori in humanam tantum naturam cadunt; quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur: quoniam de illa persona, quæ simul, *perfectus Deus, & perfectus homo fuit*, recte dici perspicuum est.

Circa mortē, & sepulturā Christi, duo maxime observanda.

a *Matt.* 27. 58. 59. *Marc.* 15.46. *Luca* 23. 53. *Jo.* 19. 39.

b *Psal.* 15.10. *Act.* 2. 31.

Quomodo Deus nec patitur, & tamen recte dicitur Deus passus, & mortuus.

10. *Qua ratione contemplari oporteat passionis Christi beneficium.*

His cognitis, ea de Christi passione, & morte Parochus explicabit, ex quibus tanti mysterii immensitatem si non comprehendere, contemplari saltem fideles possint. Ac primum quidem considerandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, *aut* mente comprehendere possumus, Sanctus Joannes *d Verbum* esse dicit, *quod erat apud Deum*. Apostolus magnificis verbis describit in hunc modum: *e* Esse eum, *quem Deus constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: qui est splendor*

c *Ath. in Sy. Fulg. lib.* 3. *ad Tras. Reg. c.* 30. 31.

d *Joan.* 1. 1.

e *Heb.* 1. 2.3. *Sap.* 7. 2. *Cor.* 4.

gloriæ, & figura substantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Atque, ut uno verbo complectantur, patitur Jesus Christus Deus, & homo: patitur Creator pro iis, quos ipse condidit: patitur Dominus pro servis: patitur is, per quem Angeli, homines, cœli, elementa facta sunt: ille, inquam, *a in quo, per quem, & ex quo sunt omnia.* Quare mirandum non est, si eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est: nam, ut inquit Scriptura: *b Terra mota est, & petræ scissæ sunt: c tenebræ* etiam *factæ sunt per universam terram, & Sol obscuratus est.* Quod si mutæ etiam res, & sensu carentes Creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipsi, tanquam *d* vivi lapides hujus ædificii, dolorem suum declarare debeant.

a *Ro.* 11. 36.
b *Mat.* 27. 51.
c *Luc.* 22. 44. 45.
d 1. *Petri* 2. 5.

11. *Cur Christus voluerit extrema pati; quidque sentiendum de his sit, qui Christianismum professi, in peccatis sordescunt.*

Jam vero causæ etiam passionis exponendæ sunt, ut eo magis divinæ erga nos charitatis magnitudo, & vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ causa fuerit, cur Filius Dei acerbissimam passionem subierit, hanc potissimum fuisse inveniet, (præter hæreditariam labem primorum parentum) vitia, & peccata, quæ homines a mundi origine usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admissuri sunt. Hoc enim in passione, & morte Filius Dei Salvator noster spectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleret, & pro eis Patri abunde, cumulateque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam pro illis, qui pœnarum omnium, quas pertulit, auctores, & Ministri fuerunt. de quo Apostolus nos admonet, ita ad Hebræos scribens: *e Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.* Atque hac culpa omnes teneri judicandum est, qui in peccata sæpius pro-

Osea 11. *Joan.* 3. *Sic Deus &c. Rom.* 5. *Commendat charitatem. Quod potuit gutta, voluit unda, ut nos alliceret magis ad amorē suum. Ponderà ly, omnium ætatum, quia incarnatus est in medio annorum, ut omnes æqualiter participarent in tertio, & medio. Abac.* 3.

e *Heb.* 12. 3.

Et de rigore justitiæ erat necessarium quod esset Deus & homo. O vere necessarium Adæ peccatum, &c.

la-

labuntur. Nam, cum peccata nostra Christum Dominum impulerint, ut Crucis supplicium subiret: profecto qui in flagitiis, & sceleribus voluntantur, *rursus*, quod in ipsis est, *a crucifigunt in semetipsis Filium Dei, & ostentui habent.* Quod quidem scelus eo gravius in nobis videri potest, quam fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apostolo teste: *b Si cognovissent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixissent*; nos autem & nosse cum profitemur; & tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

Aug. in Ben. Cerei Pasch. Relabentes sæpius in scelera Deum iterum crucifigunt, & gravius plerunque quã Judæi.
a Heb. 6. 6.
b 1. Cor. 2. 8.

12. *Christus a Patre, & a semetipso etiam traditus est.*

Sed a Patre etiam, & a semetipso Christum Dominum traditum esse sacræ literæ testantur. inquit enim apud Isajam: *c Propter scelus populi mei percussi eum*. Et paulo ante idem Propheta, cum Dominum plagis, & vulneribus affectum, spiritu Dei plenus videret; dixit: *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* De Filio autem scriptum est: *d Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* Sed eandem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit; cum tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia, & bonitate sperare liceat: inquit enim: *e Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis* * *donavit?*

Joan. 3. Rom. 8. Ephes. 5. Matth. 4.
c Isa. 53. 8.
Amb. l. 1. de fide ad Grat. c. 7. & l. 1. de Spiritu Sancto cap. 12.
d Ibid. 10.
e Rom. 8. 32. 33.
* *Donabit Græca, & Syria exemplaria.*

13. *Christus tormentorum acerbitatem corpore, & animo vere sensit.*

Acerbitas Passionis.

Sequitur nunc, ut, quanta fuerit passionis acerbitas, Parochus doceat. quamquam, si memoria teneamus *f* sudorem Domini factum, ut guttas sanguinis * decurrentis in terram; cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo post afficiendus erat, facile ex eo unusquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse. Nam, si malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, *g* id quod sanguinis sudor declaravit, quid ipsam perpessionem fuisse existimandum est?

f Luca 22. 44
* *Decurrentes habet Græcus textus.*
g Ibid.

Sed tamen Christum Dominum summis tum ani-

Christus in

 mi,

corpore quanta pertulit.

a *Psal.* 2. 2. b *Matt.* 26. & 15. *Luc.* 22. & 25 *Jo.* 13 & 19.

Mortis Christi genus acerbissimum, & ignominiosissimum.

Corpus Christi perfectissimum, & temperatissimum fuit.

mi, tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ gravissimas pœnas non senserit. nam & pedes, & manus clavis crucis affixæ, caput spinis compunctum, arundine percussum, facies sputis fœdata, alapis cęsa, totum corpus flagellis verberatum est. Præterea omnium & generum, & ordinum homines *a convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. b* Gentes enim, & Judæi passionis suasores, auctores, ministri fuerunt. Judas eum prodidit, Petrus negavit, cæteri omnes deseruerunt. Jam vero in cruce ipsa acerbitatem ne, an ignominiam, an utrumque simul quæremus? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici nonnisi nocentissimi, & sceleratissimi homines consueverunt; & in quo summi doloris, & cruciatus sensum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem pœnarum magnitudinem ipsa Christi Jesu corporis constitutio, & habitus; quod quidem cum Spiritus sancti virtute formatum esset, multo perfectius, & temperatius fuit, quam aliorum hominum corporà esse possunt; atque ideo acriorem quoque sentiendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpessum est.

2. *Cor.* 4. 7. *in omnibus tribulationẽ, &c. usque ad Non perimus. Nã Christus angustiatus est a contrariis, destitutus ab Apostolis, derelictus a Deo, confusus a Judaeo.*

c *Col.* 1. 24. d 2. *Cor.* 7. 4. e *Matth.* 25. 39. *Psal.* 68. *Et sustinui &c. Et* 141. *Considerabam. Thren.* 4. *Longe factus est &c.*

Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit. Sanctis enim hominibus, quicunque supplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre possent: imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur. inquit enim Apostolus: *c Gaudeo in passionibus pro vobis: & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia*, & alibi: *d Repletus sum consolatione. superabundo gaudio in omni tribulatione nostra*. Verum Christus Dominus amarissimæ Passionis calicem, *e* quem bibit, nulla suavitate permista temperavit. Humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus ac si homo, non etiam Deus fuisset.

14. *Quæ potissimum commoda, & bona Christiano generi Christi passio pepererit.*

Reliquum modo est, ut commoda etiam, & bona, quæ ex Passione Domini percepimus, a Parocho accurate explicentur. Primum agitur Domini passio peccati liberatio fuit. nam, ut est apud sanctum Joannem: *a dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo.* Et Apostolus inquit: b *Convivificavit vos cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Deinde a dæmonis tyrannide nos eripuit. Ipse enim Dominus inquit: *c Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham post me ipsum.* Pœnam præterea peccatis nostris debitam persolvit. Tum vero, quia nullum gratius, & acceptius Deo sacrificium offerri potuit, *d* Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Postremo, quoniam peccata sustulit, cœlorum etiam aditum, communi humanam generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis: *e Habemus fiduciam in introitu sanctorum, in sanguine Christi.* Neque vero in veteri lege hujus mysterii figura, & imago quædam defuit. nam illi, *f* quibus interdum erat, ne in patriam ante summi Sacerdotis mortem reverterentur, hoc significabant, nemini, quamvis juste, & pie vixisset, aditum in cœlestem patriam patere, antequam summus ille, atque æternus Sacerdos Christus Jesus mortem obiret: qua quidem obita, statim cœli fores patuerunt iis, qui Sacramentis expiati, Fideque, Spe, & Charitate præditi; passionis ejus participes fiunt.

15. *Unde vim habuerit Christi passio ad tanta nobis bona promerenda.*

Hæc autem omnia maxima, & divina bona Parochus docebit ex Domini passione ad nos pervenisse. Primum quidem, quia est integra, atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Jesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis persol-

Luca 12. Apparuit ille Angelus de cælo, &c. nota ly. Confortans; Et solve, ex Psa. 9. Exurge Domine &c. bene & subtiliter meditando quçnã sit illa confortatio.

Primus fructus passionis Christi.

a *Apoc. 1. 5.*

b *Col. 2. 13.*

Secundus.

c *Jo. 12. 31.*

Tertius.

Quartus.

d *Rom. 5. 10.* *2. Cor. 5. 18.*

Quintus.

e *Heb. 10. 19.*

f *Num. 35. 25*

Patribus veteris testamenti ante Christi mortem cœli aditus non patuit, vide Iren. l. 5. c. 21. Tertul. l. 4. ad Marcionem. Orig. in c. 5. ad Rom.

1. Reg. 9. Quia de industria &c.

Matth. 27. Et cum gustasset.

Petri 2. *Christi passio verum sacrificium.*

vit, debitis nostris par solum, & æquale fuit, verum ea longe separavit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit; quod cum illi Filius in ara Crucis obtulit, Patris iram, atque indignationem prorsus mitigavit. atque hoc nomine Apostolus usus est, cum inquit: *a Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Præterea redemptio, de qua est apud Apostolorum Principem: *b Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati*. & Apostolus docet: *c Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*.

a *Eph. 5. 2.* *Redemptio.*

b *1. Petr. 1. Apoc. 5. Redemisti nos Domine, &c. nota illa 4. ex omni tribu & lingua &c.*

16. In Christi passione sunt omnium virtutum exempla.

c *Gal. 3. 13.* *Sextus Christi passionis fructus.*

Verum præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consecuti sumus, ut in hac una passione omnium virtutum clarissima exempla habeamus. nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte oppetenda ita ostendit, ut vere dicere possimus, Salvatorem nostrum, quæcunque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis non docuit, ea omnia uno passionis die in se ipso expressisse. Atque hæc breviter de Christi Domini saluberrima passione, & morte dicta sint. Utinam vero hæc mysteria in animis nostris assidue versentur, & una cum Domino pati, & mori, & sepeliri discamus: ut deinde, abjecta omni sorde peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem, ipsius gratia, & misericordia, digni simus, qui cœlestis regni, & gloriæ participes efficiamur.

DE

DE QUINTO ARTICULO.

CAPUT VI.

THOMAS.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.

1. *Prima pars hujus articuli quomodo sit intelligenda.*

MAxime quidem refert nosse gloriam sepulturæ Domini nostri Jesu Christi, de qua proxime dictum est, sed plus interest fidelis populi cognoscere illustres triumphos, quos ex devicto diabolo, & spoliatis inferorum sedibus deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est: qui locus est separatim per se recte tractari possit, nos tamen sanctorum Patrum

Isa. 11. Et erit sepulcrum ejus gloriosum.

Prioris partis quinti artic. sententia.

Christus eodem tempore in sepulcro, & apud inferos fuit.

Vide sect. 6. superioris ar.

auctoritatem secuti, eum cum descensu ad inferos conjungendum putavimus. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiu mansisse, quamdiu ejusdem corpus in sepulcro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur eandem Christi personam eodem tempore & apud inferos fuisse, & in sepulcro jacuisse. Quod quidem cum dicimus, nomini mirum videri debet, propterea quod, ut sæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore discesserit, nunquam tamen Divinitas vel ab anima, vel a corpore separata est.

De multiplici vocis Inferni significatione.

Inferni quid significent.

2. *Quid hic inferorum vocabulo intelligendum sit.*

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum sit; monere oportet, Inferos hoc loco pro sepulcro non accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt. Superiori enim articulo, Christum Dominum sepultum esse, edocti sumus; nec ulla causa erat, cur in fide tradenda alio, & quidem obscuriori loquendi genere idem a sanctis Apostolis repeteretur, verum inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ cœlestem beatitudinem non sunt consecutæ. Ita vero sacræ literæ hanc vocem multis in locis usurparunt. Nam apud Apostolum legimus: *a in nomine Jesu omne genuflecti, cœlestium, terrestrium, & infernorum.* & in Actis Apostolorum D. Petrus testatur, *b Christum Dominum suscitatum, solutis doloribus inferni.*

a Phil. 2. 10.

b Act. 2. 24.

Receptacula inferna animarum non sunt unius generis.

3. *Quot sint loca, quibus animæ extra beatitudinem constitutæ post mortem detinentur.*

Neque tamen ea receptacula unius, & ejusdem generis sunt omnia. Est enim teterrimus, & obscurissimus carcer, *c* ubi perpetuo, & inextinguibili igne damnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam *d* gehenna, *e* abyssus, & propria significatione *f* Infernus vocatur. Præterea est Purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere

c Mat. 25. 41.

Primus locus damnatorũ.

d Matth. 5. & 10. 20. 29.

e Apoc. 9. 11.

Pondera ly. torquentur, qua torsione, quia secundum Ambr.

patere possit g, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum testimoniis, & Apostolica traditione confirmatam esse sancta Concilia declarant, eo diligentius, & sæpius Parocho disserendum erit, quod in ea tempora indicimus, quibus homines sanam doctrinam non sustinent. Tertium postremo receptaculi genus est, in quo animæ Sanctorum ante Christi Domine adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu beata redemptionis spe sustentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, quæ in sinu Abrahæ Salvatorem expectabant: Christus Dominus ad inferos descendens liberavit.

Serm. 20 supe Beati immaculati. Bern. Greg. 2. Pet. 2. Angelis peccantibus, &c. Diabolus non habet pœnam sensus, sed solum damni usq; ad diem judicii, & tunc utramque.

f *Luc. 26. 22.*

g *Apo. 21. 27.*

4. *Anima Christi non potentia tantum, sed reipsa ad inferos descendit.*

Nec vero existimandum est, eum sic ad inferos descendisse, ut ejus tantummodo vis, ac virtus, non etiam anima, eo pervenerit. Sed omnino credendum est, ipsam animam re, & præsentia ad inferos descendisse: de quo extat firmissimum illud Davidis testimonium: a *Non derelinques animam meam in inferno.*

Secundus locus animarum est Purgatorium. Tertium animarum receptaculum est sinus Abrahæ Luc. 16.

5. *Aliquid dignitati Christi ex ejus descensu ad inferos detractum non est.*

Verum etsi Christus ad inferos descendit, nihil de ejus summa potestate detractum est, neque ejus sanctitatis splendor macula aliqua aspersus: cum potius hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, eumque Filium Dei esse, quemadmodum antea tot prodigiis declaraverat, apertissime comprobatum sit: id quod facile intelligemus, si causas, cur Christus, & alii homines in ea loca venerint, inter se conferamus. Cæteri enim omnes captivi descenderant; ipse vero b inter mortuos liber, & victor, ad profligandos dęmones, a quibus illi ob noxam inclusi, & constricti tenebantur, descendit. Præterea alii omnes, qui descenderunt, partim pœnis acerbissimis torquebantur, partim vero, ut alio doloris sensu carerent, tamen Dei aspectu, privati, & spe beatæ gloriæ, quam expectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, non ut aliquid pateretur, verum ut sanctos, & justos ho-

Christus liberavit omnes animas Patrū & omnes purgantes tunc ibi existentes. Anima Christi reipsa descendit ad inferos. Jo: 12. Cum exaltatus &c. Unde dicit, descendit ad inferos, non ad infernum.

a *Psal. 15. 10.*

b *Greg Naz. orat. 42.*

Psal. 87. 6. Alia fuit Christo causa descēdēdi ad inferos, quā aliis hominibus.

Digitized by Google

homines ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eisque passionis suæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos descendit, nulla prorsus de summa ejus dignitate, & potestate diminutio facta est.

Dam. lib. 3. c. 29.

6. Quibus de causis Christus ad inferos descendere voluerit.

Christus animas inferno extractas mox efficit beatas.

His expositis, docendum erit, propterea Christum Dominum ad inferos descendisse, ut ereptis dæmonum spoliis, sanctos illos Patres, cæterosque pios e carcere liberatos secum adduceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter, summaque cum gloria perfectum est. statim enim illius aspectus clarissimam lucem captivis attulit, eorumque animas immensa lætitia, gaudioque implevit: quibus etiam optatissimam beatitudinem, quæ in Dei visione consistit, impertivit. quo facto id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verbis, *a Hodie mecum eris in Paradiso*. Hanc vero piorum liberationem Oseas tanto ante prædixerat in hunc modum; *b Ero mors tua, o mors: morsus tuus ero, inferne*. Hoc etiam significavit Zacharias propheta, cum ait: *c Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua*. Idipsum denique expressit Apostolus illis verbis: *d Expolians principatus, & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*. Verum ut hujus mysterii vim melius intelligamus, sæpe illud memoria repetere debemus, pios homines, non solum qui post adventum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserant, vel qui utique ad finem sæculi futuri sunt, ejus passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem, antequam ille moreretur, ac resurgeret, cœli portæ nemini unquam patuerunt: sed piorum animæ cum e vivis excessissent, vel in sinum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, & persolvendum est, Purgatorii igne expiabantur. Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in cœlo, & in terris, vim suam, potestatemque declararet; & omnino, *e ut in nomine ejus omne genu flecteretur, cœlestium, terrestrium, & infernorum*. Quo loco qui summam Dei benignitatem in genus humanum

Quomodo latroni promissa eodem die beatitudo sit præstita.

a Luc 23.43. b Ose. 13.14. c Zach. 9.11. Eccl. 24. d Col. 2.15.

Passionis Christi fructus ad omnium temporum fideles est diffusus.

Purgatorii ignem Judæis ante Christi mortem fuisse persuasum colligitur ex 2. Reg. 31.13. Tob. 4.17. 2. Mach. 12. 43. Vide Au. l. de cura pro mortuis gerenda c. 2.

e Phil. 2.10.

non

Digitized by Google

non admiretur, & obstupescat, qui non modo pro nobis acerbissimam mortem subire, sed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, ut sibi charissimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret. *Ubi sint inferi.*

7. *Alterius partis quinti Articuli sensus.*

Sequitur altera articuli pars: in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apostoli verba: *a Memor esto, Dominum Jesum Christum resurrexisse a mortuis.* Quod enim Timotheo præcepit: idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum esse, dubitandum non est. Ea autem articuli est sententia: Postquam Christus Dominus sexta feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadem die vespere sepultus est ab ejus discipulis, *b* qui Pilati Præsidis permissu, corpus Domini e cruce depositum. In propinqui horti monumentum novum intulerunt: tertio a morte die, qui fuit Dominicus, *c* summo mane illius anima corpori iterum conjuncta est: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens discesserat, rediit, & surrexit. *De gloriosæ resurrectionis Christi mysterio.* *a 2. Tim. 2. 8.* *b Jo. 19. 38.* *c Matt. 28. 1. Mar. 16. 1 Luc. 24. 1. 2 3 Joan. 20. 1.*

8. *Non aliena virtute, ut cæteri homines, sed propria vi Christus resurrexit.*

Sed resurrectionis voce non illud solum intelligendum est, Christum a mortuis excitatum esse, quod multis aliis commune fuit; sed sua vi, ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit, & singulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini concessum est, ut seipsum possit virtute sua a morte ad vitam revocare. Hoc vero summæ Dei potestati tantummodo reservatum est, ut ex illis Apostoli verbis intelligimus: *d Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* Quæ quoniam neque a Christi corpore in sepulchro, neque ab anima, cum ad inferos descendisset, sejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti posset, qua & licuit sua virtute reviviscere, atque a mortuis resurgere. Id vero David spiritu Dei plenus, prædixit his verbis: *e Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.* Deinde ipse Dominus divino oris sui testimonio confirmavit: *f Ego pono animam meam ut ite-* *Suavi Christus ab inferis est excitatus.* *Scot. 4. dist. 43. 7. 3. Job 7.* *d 2. Cor. 13. 4.* *e Psal. 97. 2.* *f Jo. 17. 18.*

iterum sumam eam; & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Judæis etiam
a Jo. 2. 19. ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: *a Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod quidem tametsi de templo illo magnifice ex lapidibus structo intelligerent, ille tamen, ut scripturæ verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de templo corporis sui. Quamvis autem in scripturis interdum legamus,
b Act. 2. & 3. 24. Rom. 8. 11. *b Christum Dominum a Patre suscitatum esse*, hoc ad eum, ut ad hominem, referendum est: quemadmodum illa rursus ad eundem, ut Deum, spectant, quibus significatur, eum sua virtute resurrexisse.

9. Quomodo Christus primogenitus mortuorum dicatur, cum alii ante ipsum resuscitati noscantur.

Sed illud etiam præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc divinæ resurrectionis beneficio af-
c Col. 1. 18. fectus est. Nam in scripturis & *c primogenitus ex mor-*
d Apoc. 1. 5. *tuis, & d primogenitus mortuorum* vocatur. Atque,
e 1. Cor. 15. 20. 21. ut est apud Apostolum, *e Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine: primitiæ Christus, deinde ii, qui sunt Christi.* Quæ quidem verba de perfecta resurrectione interpretanda sunt, qua ad immortalem vitam, omni prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atque in eo genere Christus Dominus primum locum obtinet. nam si de resurrectione loquimur, hoc est de reditu ad vitam, cui iterum moriendi necessitas adjuncta est, *f* ante Christum
f 3. Reg. 17. 22. multi alii a mortuis excitati sunt, qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum esset: at Christus Dominus ita surrexit morte subacta, & oppressa, ut mori amplius non posset: quod quidem
g Rom. 6. 9. apertissimo illo testimonio confirmatur: *g Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur.*

10. Quomodo, & qua ex causa Christus in tertiam diem suam resurrectionem distulerit.

Quid vero articulo additur *Tertia die*, Parocho ex-

explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipsos tres dies Dominum in sepulcro fuisse. nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum consequentis diei in sepulcro conditus est, ob eam rem verissime dicitur triduo in sepulcro jacuisse, ac tertia die a mortuis surrexisse. ut enim divinitatem suam declararet: resurrectionem usque ad finem sæculi differre noluit: rursus vero, ut cum vere hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die revixit: quod temporis spatium ad veram mortem comprobandam satis esse videbatur.

Tertia die nō simpliciter, sed secundum scripturas. *Osea* 6. *Jona* 2. *Matth* 12. *Greg. Nyss. orat. de Resurrectione Christi.* *Alex. de Alespar.* 3. *qu.* 20. *Mem.* 3. *ar.* 3.

11. *Quare Patres Constantinopolitanæ Synodi huic Articulo clausulam adjecerint*, Secundum Scripturas.

Patres primæ Constantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt *Secundum Scripturas*; quod quidem ab *a* Apostolo acceptum, in fidei Symbolum propterea transtulerunt, quod resurrectionis mysterium maxime necessarium esse, idem Apostolus docuerit iis verbis: *b Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, manis est & fides vestra; & si Christus non resurrexit, vana est fides vestra: adhuc enim estis in peccatis vestris*. Quare D. Augustinus, cum hujus articuli fidem admiraretur, ita scripsit. *Non magnum est credere, quia mortuus est Christus, hoc & Pagani, & Judei, & omnes iniqui credunt; hoc omnes credunt, quia mortuus est. Fides Christianorum resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse*. Ex quo factum est, ut frequentissime *c* Dominus de sua resurrectione loquutus sit: ac nunquam fere de passione sua cum discipulis collocutus est, quin de resurrectione loqueretur: quare cum dixisset: *d Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur, &, posteaquam flagellaverint, occident eum*; ad extremum addidit: *Et tertia die resurget*: Et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo signo, & miraculo doctrinam suam comprobaret; respondit, *e nullum aliud signum eis datum iri, quam Jonæ Prophetæ signum: sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic futurum* affirmavit *filium hominis in*

a 1. *Cor.* 15. 3.
b 1. *Cor.* 15. 14.
D. August in Psal. 120.
c *Matth.* 16. & 17. & 20. 21.
d *Luc.* 18. 31
e *Mat.* 12. 30 *Luc.* 11. 29.

corde

corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Verum ut hujus articuli vim, & sensum melius perspiciamus, tria nobis investiganda, & cognoscenda sunt: primum quidem, quare necesse fuerit Christum resurgere: deinde quis resurrectionis finis, & scopus sit, & quæ ab ea utilitates, & commoda in nos sint profecta.

12. *Quas ob causas necesse fuerit Christum resurgere.*

D. Th. 3. p. q. 53. art. 1. Psal. 63. Accedet homo ad cor altum, &c. Prima causa a *Philip. 2. 8. q. 4. Reg. 19. Mittet radicem &c. Secunda. 1. Cor. 15. 12. 1. Petri 1. Luca 15. Congratulamini, &c. Tertia.*

Quod igitur ad primum attinet, necesse fuit eum resurgere, ut Dei justitia ostenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperat, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apostolus causam attulit, cum ad Philippenses inquit: *a Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.* Præterea, ut fides nostra confirmaretur, sine qua hominis justitia constare non potest. Illud enim maximo argumento esse debet, Christum filium Dei fuisse, quod sua virtute a mortuis resurrexit. Deinde, ut spes nostra aleretur, atque sustentaretur. Cum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur fore, ut nos etiam resurgamus: siquidem membra capitis sui conditionem consequantur, necesse est, ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur, cum ad *b* Corinthios, & *c* Thessalonicensis scribit; & a Principe Apostolorum Petro dictum est: *d Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem.*

b *2. Cor. 15. 12.* c *1. Thess. 4. 14.* d *1. Petri 1. 3. 4.*

Postremo ob eam etiam rem Domini resurrectionem necessariam fuisse docendum est, ut salutis, & redemptionis nostræ mysterium absolveretur. Christus enim morte sua nos a peccatis liberavit; resurgens vero præcipua nobis bona restituit, quæ peccando amiseramus. Quare est apud Apostolum dictum: *e Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Ne quid igitur humani generis saluti deesset, quemadmodum illum mori, ita resurgere etiam oportuit.

Quarta. e *Rom. 4. 25.*

13. *Quæ commoda ex resurrectione Christi ad homines redeant.*

Ex-

Utilitas resurrectionis Christi.

Ex iis vero, quæ hactenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum utilitatis Christi Domini resurrectio fidelibus attulerit. in resurrectione enim Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis, & diaboli victorem agnoscimus: quod de Christo Jesu sine ulla dubitatione credendum, & confitendum est. Deinde Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit: tum quia ejus mysterii efficiens causa fuit: tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur: *a Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum*, quæcunque enim Deus in redemptionis nostræ mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tanquam efficienti instrumento, usus est. Quare ejus resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram efficiendam. Exemplar vero dici potest, quoniam Christi Domini resurrectio omnium est perfectissima: ac quemadmodum Christi corpus resurgens, ad immortalem gloriam immutatum est; *b* ita nostra etiam corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata restituentur. Ut enim Apostolus docet: *c Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici potest: cui quo pacto Christi resurrectio exemplar proponatur, idem Apostolus iis verbis ostendit: *d Quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus,* & paucis interjectis, inquit: *Scientes, quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quid enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu.*

Secundo.

a 1. Cor. 15. 21.

Resurrectio Christi defunctis est vita, peccatoribus venia, sanctis est gloria. *Ambr. Ser. 52*

b 1. Cor. 15. 41.

c Philip. 3. 20

Tertio.

d Rom. 6. 4. 5.

14. *Quæ ex Christi resurrectione exempla sint sumenda.*

Duo igitur a Christi resurrectione exempla petere debemus. Alterum est, ut, postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus instituamus, in quo morum

inte-

integritas, innocentia, sanctitas, modestia, justitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum est, ut in eo vitæ instituto ita perseveremus, ut, adjuvante Domino, a justitiæ via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus. Neque vero *a* Apostoli verba id solum demonstrant, Christi resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi; verum etiam resurgendi virtutem nobis præbere, viresque, & spiritum largiri, quo in sanctitate, & justitia permaneamus, ac Dei præcepta servemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita ejus resurrectio ad justitiam consequendam nobis vires affert; ut deinde pie, & sancte Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus effecit, ut qui antea una cum illo peccatis, & huic sæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ institutionem, & disciplinam resurgeremus.

a Rom. 6.4.5.

Christi resurrectio corporalis nos ad spiritualem hortatur resurrectionem.

15. *Quibus indiciis colligatur, aliquem secundum spiritum cum Christo resurrexisse.*

Hujus resurrectionis quæ potissimum signa observanda sint, Apostolus nos admonet. nam, cum inquit: *b Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens*: plane ostendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Christus est, habere cupiunt, vere cum Christo surrexisse: cum vero addit: *c Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram*: alteram etiam hanc veluti notam apposuit, qua perspicere possimus, num vere cum Christo surreximus. Ut enim corporis affectionem, & valetudinem gustus indicare solet: ita *d* si quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta, alicui sapiant, isque cœlestium rerum jucunditatem intimo mentis sensu percipiat, hoc maximo argumento esse potest, eum: qui ita affectus sit, ad novam, & spiritalem vitam una cum Christo Jesu surrexisse.

Quæ sint signa resurrectionis nostræ spiritualis.

b Col. 3. 1.

c Ibid. 3. 2.

d Philip. 4. 8.

DE

DE SEXTO ARTICULO.

CAPUT VII.

JACOBUS MIN.

Ascendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

1. Hujus articuli excellentia, & primæ partis ſententia.

DAvid Propheta, cum beatam, & glorioſam Domini Aſcenſionem ſpiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum ſumma lætitia, & gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cum inquit: *a Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Aſcendit Deus in jubilatione*. Ex quo intelliget Parochus, maximo ſtudio hoc myſterium explicandum eſſe, ſibique diligenter curandum, ut fideles illud non ſolum

a Pſal. 46. 16

E fide,

fide, & mente percipiant, sed, quoad ejus fieri poterit, juvante Domino, factis etiam, & vita exprimere studeant. Quod igitur ad sexti Articuli explanationem attinet, in quo potissimum divino hoc mysterio agitur, a priori ejus parte incipiendum est, & quæ ejus sit vis, atque sententia, aperiendum. De Christo enim Jesu illud etiam fideles sine ulla dubitatione credere oportet; eum, perfecto jam, & absoluto redemptionis nostræ mysterio, ut homo est, in cœlum corpore, & anima ascendisse: nam, ut Deus est, nunquam ab eo abfuit, ut qui divinitate sua loca omnia compleat.

2. *Non solum divinitatis virtute Christus ascendit, sed vi etiam humanitatis.*

Ascendisse autem eum sua virtute doceat, non aliena vi sublatum, quemadmodum *a* Helias, qui igneo curru in cœlum evectus est: *b* vel Abacuch propheta, vel *c* Philippus Diaconus, qui divina virtute per aerem delati, longinqua terrarum spatia permearunt. Neque vero solum ut Deus, præpotenti divinitatis virtute in cœlos ascendit, sed etiam ut homo est. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit; tamen virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit: corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus, & ut homo est, Christum in cœlum sua virtute ascendisse credimus.

a 4. *Reg.* 2. 11. 12.
b *Dan.* 14. 35
c *Act.* 8. 39.

3. *Quo sensu Christus posteriore articuli parte dicatur sedere ad dexteram Patris.*

In altera Articuli parte hæc sunt: *Sedet ad dexteram Dei Patris*: quo loco tropum, idest verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis litteris, cum humanas affectiones, & membra ad nostram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus. Neque enim, cum spiritus sit, quidquam in eo corporeum cogitari potest. Sed, quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui existimamus, qui ad dexteram collocatus est; eandem rem ad cœlestia etiam transferentes, ad explicandam Christi gloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus est, eum in Patris dextera esse confitemur.

Sedere denotat possessionem, & quietem gloriæ, non positionem corporis, quia Christus stat, & non sedet, sicut & omnes beati stabunt, quia sedere imbecillitatis est, stare vero est naturalis situs hominis perfectus.

Sedere

Sedere autem hoc loco non situm, & figuram corporis significat, sed eam regiæ, summæque potestatis, ac gloriæ firmam, & stabilem possessionem, quam a Patre accepit, declarat: de quo ait Apostolus: *a Suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.* Et *b omnia subjecit sub pedibus ejus.* Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, & singularem Domini esse, ut cuivis alii creatæ naturæ convenire non possit. Quare alio loco testatur: *c Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: d Sede a dextris meis?*

Scot. 4. dist. 43 q. 13. Cajet. in Marc 16.

Sedere ad dexterã Dei quid denotet. Vide Ath. ser. 1. cont. Arian. Basil. li. de Spiritu sancto c. 6. Dam. l. 4. c. 2.

Sedere ad dexterã Dei soli Christo est tributum

a *Ephes. 1. 20. 21. 22.*

b *Psal. 8. 8.*
c *Heb. 1. 13.*
d *Psal. 109. 1.*

4. *Quare ascensionis Christi historia frequentius apud populum sit repetenda.*

Sed Articuli sensum Parochus latius explanabit, Ascensionis Historiam persequens, quam sanctus Lucas Evangelista in *e* Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit. In cujus explicatione illud primum observare oportebit, cætera omnia mysteria ad Ascensionem, tanquam ad finem, referri, in eoque omnium perfectionem, & absolutionem contineri. nam, ut ab incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent, ita Ascensione ejus peregrinatio concluditur. Præterea alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam ejus humilitatem, & contemptionem ostendunt. neque enim abjectius, aut humilius quicquam cogitari potest, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam, & imbecillitatem assumpserit, patique, & mori voluerit. At vero, quod eum superiori Articulo a mortuis resurrexisse, nunc vero in cœlum ascendisse, & ad Dei Patris dexteram sedere confitemur, nihil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

e *Act. 1. per totum fere c.*

Ad Ascensione omnia Christi mysteria diriguntur.

5. *Cur Christus in cœlum ascenderit, nec in terra potius regnum suum constituerit.*

Jam his expositis, accurate docendum est, cujus rei causa Christus Dominus in cœlos ascenderit. Primum enim ascendit, propterea quod ejus corpori, quod im-

Christi in cœlum ascensionis causa. Prima.

mortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, & obscuræ habitationis locus, sed altissimum, & splendidissimum cœli domicilium conveniret. *Secunda.* Nec vero solum ut ejus gloriæ, & regni solio potiretur, quod sanguine meruerat; *Tertia.* verum etiam, ut ea, quæ ad salutem nostram pertinebant, curaret. Deinde, *a* ut regnum suum non esse ex hoc mundo reipsa comprobaret. nam mundi regna terrena, & fluxa sunt, magnisque opibus, & carnis potentia nituntur: Christi vero regnum non terrenum, quale Judæi expectabant, sed spirituale, & æternum: itemque ejus opes, & divitias spirituales esse ipse ostendit, cum suam sedem in cælis collocavit: in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores existimandi sunt, qui ea, quæ Dei sunt, diligentius quærunt. nam & sanctus Jacobus testatur, *b* Deum elegisse pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. *Quarta.* Sed etiam illud Dominus noster in cœlum ascendens efficere voluit, ut nos eundem ascendentem mente, & desiderio prosequeremur. nam quemadmodum morte, & resurrectione sua, moriendi, & resurgendi spiritu exemplum nobis reliquerat; ita ascensu nos docet, atque instruit, ut in terris positi, in cœlum nos cogitatione conferamus, *c* confitentes nos peregrinos, & hospites esse super terram, ac patriam inquirentes, *d* cives esse Sanctorum, & domesticos Dei. *e* Nostra enim, ut idem inquit Apostolus, conversatio in cœlis est.

a Jo. 18. 36. Vide 2. a. se. 7. Christi regnũ non terrenũ, sed spirituale. Qui ex hominibus sint in regno Christi ditiores.

b Jac. 2. 5.

c Heb. 11. 13.

d Eph. 2. 19.

e Phil. 3. 20.

Quanta redeant ad nos commoda ex Ascensione Domini.

6. *Quæ beneficia ex Christi Ascensione hominibus sint collata.*

Jam vero vim, & magnitudinem inexplicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effudit, divinus *f* David, *g* Apostolo interprete, multo ante cecineret illis verbis; *h Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus*. *Primum misit Spiritum Sanctum.* nam decimo die *i* Spiritum sanctum dedit, cujus virtute, atque ubertate complevit præsentem illam fidelium multitudinem, & vere tum magnifica illa promissa persolvit: *k Expedit vobis, ut ego vadam: si enim non abiero. Paraclitus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos.* *Secundo. Advocatum agit.* Ascendit etiam in cœlum ex Apostoli sententia, ut appareat nunc

f Psal. 67. 19.

g Eph. 4. 8.

h Act. 2. per tot.

i Jo. 16. 8.

k Heb. 9. 24.

nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem advocati officio fungatur. *a Filioli mei*, inquit S. Joannes, *hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris*. Nec vero quidquam est, unde fideles majorem lætitiam, & animi jucunditatem capere debeant, quam Jesum Christum patronum causæ, ac deprecationem salutis nostræ constitutum esse, cujus sit apud æternum Patrem summa gratia, & auctoritas. *b* Paravit denique nobis locum, quod etiam se facturum promiserat: atque omnium nostrum nomine caput ipse Jesus Christus venit in cœlestis gloriæ possessionem. nam in cœlum abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit; nobisque viam munivit, qua ad cœlestem beatitudinem perveniremus; *c* quemadmodum ipse in cœna discipulis futurum prædixerat: quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

a 1. Jo. 2. 1. — *Tertio. Spem nostrã erigit de remissione peccatorum.* — *Quarto.* — *b Jo. 14. 2. 3* *Locũ amicis apparat, & viam ad cęlũ prastruit, Tango instãtiam ex Jo. 3. Nemo ascendit, &c.* — *c Jo. 16. 24. 27* *Captivam abduxit captivitatem.*

7. *Commoda, quæ Christus sua Ascensione nobis attulit.*

Hanc cœlestium munerum admirabilem copiam salutaris illa commodorum series consecuta est. Primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit; nam fides earum rerum est, quæ sub aspectum non cadunt, atque ab hominum ratione, ac intelligentia remotæ sunt. Quare, si Dominus a nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem a Christo Domino *d beati* prædicantur, *qui non viderunt, & crediderunt*. Præterea Christi in cœlum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentum habet. nam quoniam Christum hominem in cœlum ascendisse, & humanam naturam in dextera Dei Patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore, ut nos etiam, ejus membra, illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro conjungamur: quod ipse Dominus his verbis testatus est: *e Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum*. Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cœlum rapuit, ac divino spiri-

Primo. Fidem nostrã confirmat, & meritum auget. — *d Joa. 20. 29.* *Secundo. Beatitudinis nostra expectationẽ certam facit.* — *e Joa. 17. 26.* *Tertio. Charitatem nostram promovit, & affectum a terrenis ad cælestia sustulit.*

a Matth. 6. 21. Luca 12. 34.

tu inflammavit; nam verissime dictum est, *a* ibi cor nostrum esse, ubi thesaurus noster est.

8. *Non fuit nobis utile Christum in terris manere.*

b 2. Cor. 5. 16. Est elevatus in cælũ, ut nos divinitatis suæ tribueret esse participes.

Præfatio de Christi Asc.

c Joan. 16. 7.

Ac profecto, si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspectu, & consuetudine defixa esset; & illum duntaxat hominem spectaremus, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia prosequeremur. *b* verum in cœlum ascendens, amorem nostrum spiritualem reddidit; efficitque, ut, quem nunc absentem cogitamus, eum, ut Deum, veneremur, & diligamus. Id autem partim Apostolorum exemplo intelligimus, quibus dum præsens affuit Dominus, humano fere sensu de illo judicare videbantur: partim vero ipsius Domini testimonio confirmatum est, cum inquit: *Expedit vobis, ut ego vadam.* Nam imperfectus ille amor, quo Christum Jesum præsentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque Spiritus sancti adventu: quare statim addit: *Si non abero, Paraclitus non veniet ad vos.*

9. *Post Christi Ascensionem Ecclesia maxime amplificata fuit.*

d Joan. 21. 15. Petrus universæ Ecclesiæ Pastor relictus.

e 1. Cor. 12. 28. Eph. 4. 11. Christus quotidie Ecclesiam suis donis auget.

f Eph. 4. 11. Ascensio Christi nobis ascendi virtutem præstat.

Accedit etiam, quod in terris domum suam, idest Ecclesiam, amplificavit, quæ Spiritus sancti virtute, & ductu gubernaretur: *d* ejus vero universæ inter homines Pastorem, & summum Antistitem Petrum Apostolorum Principe reliquit: tum vero *dedit quosdam quidem* e *Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores.* Atque ita ad dexteram Patris sedens, aliis atq; aliis diversa dona semper impertitur: nam testatur Apostolus, *f unicuique nostrum datam esse gratiam, secundum mensuram donationis Christi.* Ad extremum vero, quod antea de mortis, & resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de ascensu fidelibus cogitandum est. Quamvis enim Christi passioni salutem, & redemptionem nostram debeamus, qui merito suo aditum justis ad cœlum aperuit: tamen ejus Ascensus non solum velut exemplar nobis propositum est, quo alte spectare, & spiritu in cœlum ascendere discamus; sed divinam etiam virtutem, qua id efficere possimus, largitus est.

DE

DE SEPTIMO ARTICULO.

CAPUT VIII.

PHILIPPUS.

Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos.

1. *Chriſti tria in ſuam Eccleſiam beneficia, & articuli ſeptimi ſententia.*

Ria ſunt Domini noſtri Jeſu Chriſti ad ſuam Eccleſiam decorandam, & illuſtrandam inſignia officia, & munera, redemptionis, patrocinii, & judicii. Cum autem ſuperioribus articulis ab eo genus humanum paſſione, & morte redemptum eſſe, aſcenſu etiam in cœlum, noſtram cauſam, & patrocinium in perpetuum ſuſceptum conſtet: ſequitur, ut ejus judicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis eſt, & ratio, *Chriſti tria inſignia in ſuam Eccleſiam beneficia.* *Articuli ſeptimi ſenſus.*

summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere judicaturum esse.

1. Duplex est Christi adventus.

Sacræ enim litteræ duos Filii Dei adventus esse testantur: alterum, cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in Virginis alvo effectus est; alterum, cum in consummatione seculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in sacris litteris *a* Dies Domini appellatur, de quo ait Apostolus: *b Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet*: & Salvator ipse: *c De die autem illa, & hora nemo scit*. Ac de summo judicio satis sit illa auctoritas Apostoli: *d Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*. Plena enim est sacra *e* Scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobandam, sed etiam fidelium oculis subjiciendam: ut, quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ita deinceps post Filii Dei mortem, & ascensum in cœlum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, *f expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei*.

3. Quoties quilibet homo Christi judicio sententiam coram subire debeat.

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, & singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque judicis præsentem subire sententiam. Primum est, *g* cum unusquisque nostrum migrat e vita; nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam: atque hoc privatum judicium vocatur. Alterum vero, *h* cum uno die, atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal Judicis stabunt, ut, omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus, & audientibus, singuli, quid de ipsis decretum, & judicatum fuerit, cognoscant: cujus sen-

a 1. Pet. 3. 10. Apoc. 3. 16.
b 1. Thess. 5. 2
c Matth. 24. 36. Marc. 13. 30.
d 2. Cor. 5. 10. Rom. 14. 10.
e 1. Reg. 2. 10. Ps. 95. 97. 13. Isa. 2. 13. 26. 27. 30. & 66. Jerem. 30. 23 Dan. 7. 9. Joel. 2. 1. 31. Soph. 12. 14. Malach. 4. 1. Matth. 12. 13. 16. & 29. Luca 17. 29. Act. 1 & 3. 11 Rom. 2. 14. 1. Cor. 15. 1 Thess. 1. 4. 2. Thess. 1. 17. Apoc. 20. 11.
f Tit. 2. 13. Aug. toto libro 20. de Civ. Dei.

Duplex cujusque hominis judiciũ, particulare, & generale.

g Heb. 9. 27. Luc. 16. 22. Eccl. 11. 18. Aug. li. 2. de anima, c. 4.
h Mat. 25. 31 Joel. 3. 2. 3.

Digitized by Google

sententiæ pronunciatio impiis, & scelestis hominibus non minima futura est pœnarum, & suppliciorum pars: rursus vero pii, & justi non parvum ex ea præmium, fructumque percepturi sunt, cum, qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale judicium appellatur.

Causa ob quas privato judicio universale subjiciatur.

4. *Cur necesse fuerit privato judicio generale subjicere.*

De quo illud necessario ostendendum est, quæ causa fuerit, cur præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus judicium exerceretur. Nam, cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint libri ac discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, & pœnas augeri necesse est; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies, æquum erat de universa hac recte, aut perperam factorum, dictorumque ratione perfectam quæstionem haberi, quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum judicio.

Prima ratio. Mortuorum prœmia, vel pœna augentur virtutibus, & vitiis suorũ sectatorum. Vide Basilium lib. de Sancta virginitate ante mediũ. Scot 4. dist. 49. qu. 1. S. Thom. 3 par. q. 59. a 5.

Accedit etiam, quod, cum piorum fama sæpe lædatur, impii vero innocentiæ laude commendentur, divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem in publico universorum hominum conventu, & judicio recuperent.

Secunda, ut laudem pii, ignominiam impii palam consequantur. Hæc ratio sumitur ex Rom. 2. 6. 5. & 1. Cor. 4.

Deinde vero boni, & mali homines, quæcunque in vita egerunt, cum non sine corporibus egerint, omnino sequitur, ut benefacta, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum eorum animis debita æternæ gloriæ prœmia, aut supplicia impertiri: quod quidem neque sine omnium resurrectione, neque sine generali judicio fieri poterat.

Tertia, ut corpora vel præmium, vel pœnam cum animo ex æquo participent. Athan. in Symb. Ps. 36 & 61. 2. Cor. 5.

Postremo, quoniam in adversis, & secundis hominum rebus, quæ promiscue nonnunquam bonis, & malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia, & justitia geri, ac gubernari; par fuit non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro seculo constitui, verum etiam publico, ac generali judicio decerni, quo omnibus notiora, & illustriora fierent; atque ut Deo justi-

Quarta, ut divina providentia ratio omnibus constet; hæc ratio sumitur ex Eccl. 9. 1. 2. 3. Psal. 72

justitiæ, & providentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro injusta illa querela, qua sancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, solebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus florentes animadverterent, nam Propheta: *a Mei, inquit, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.* & paulo post: *b Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias; & dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum; & lavi inter innocentes manus meas; & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.* Atque hæc frequens querela *c* multorum fuit. Ergo necesse erat, ut generale judicium exerceretur: ne forte homines dicerent, *d* Deum circa cardines cœli perambulantem non curare terrena.

a Psal. 72. 2.
b Idem 13. 13.
c Job. 28. 78. Jer. 12. 1. 2. Abac. 1. 13.
d Job. 22. 14.

Hæc autem veritatis formula, jure una ex duodecim fidei Christianæ articulis constituta est: ut, si quorum animi in providentia, & justitia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea proposito judicio pios recreari, impios terreri oportebat, ut cognita Dei justitia, illi ne deficerent, hi a malis æterni supplicii metu, atque expectatione revocarentur. Quare Dominus, & Salvator noster, *e* cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium, signaque adventantis ejus temporis descripsit: ut, cum illa viderimus, finem sæculi prope esse intelligamus: ac deinde in cœlum ascendens Angelos misit, qui Apostolos ejus abscentia mœrentes, his verbis consolarentur: *f Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.*

Quinta, ut boni perseverarent, & mali resipiscerent.
e Matth. 24. 29. 39.
f Act. 1. 11.

5. *Juxta utramque naturam Christo tributa est potestas judicandi genus humanum.*

Christus etiam ut homo judex omnium constitutus est.

Verum Christo Domino non solum ut Deo, sed etiam ut homini hoc judicium datum esse sacræ litteræ declarant. quamvis enim judicandi potestas omnibus sanctæ Trinitatis Personis communis sit præcipue tamen Filio eam tribuimus, quod ipsi quoque sapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum judicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: *g Sicut Pater habet vitam in semetipso: sic dedit & Filio*

g Joh. 5 26. Aug. in Joan

Filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est.

tract. 11. & 1. de Trin. c. 13.

6. *Cur perinde Patri, vel Spiritui sancto hoc judicium non adscribatur.*

Decebat autem maxime a Christo Domino hoc judicium exerceri; ut, cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis judicem videre, & auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent, & omnino judicium illud sensibus percipere. Ac præterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, cum in Cornelii domo summa Christianæ religionis capita exposuisset, docuissetque, Christum a Judæis in ligno suspensum, atque occisum, tertia vero die ad vitam resurrexisse, subjunxit: *a Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum, & mortuorum.*

Judex Christus corporeis oculis videbitur.

August. de verb. Dom. serm. 64.

Job. 36. 17. Causa tua quasi, &c.

a *Act. 10. 42.*

7. *Quibus indiciis extremum judicium imminere agnoscetur.*

Tria hæc præcipua signa judicium antecessura esse sacræ litteræ declarant, Prædicationem Evangelii per universum orbem, Discessionem, Antichristum. inquit enim Dominus; *b Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; & tunc veniet consummatio.* & Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, *quasi instet dies Domini: c quoniam, nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, judicium non fiet.*

Signa judicium p aecessura Dam. de fide orth. l. 4. cap. 27.

b *Matth. 24. 14.*

Aug. de serm. Domini in monte l. 2. & c. 8. ad Hesich.

c *2. Thess. 2. 3.*

Aug. l. 20. de civ. Dei c. 19.

8. *Quomodo fiet judicium, quaque ratione de omnibus feretur sententia.*

Quæ autem judicii forma, & ratio futura sit, Parochis ex *d* Danielis oraculis, tum ex sanctorum Evangeliorum, *e* & Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Præterea sententia, quæ a Judice pronuncianda sit, diligentius hoc loco expendenda erit. Christus enim Salvator noster, lætis oculis pios a dextera stantes intuens, ita de illis judicium summa cum benignitate pronunciabit: *f Venite benedicti Patris mei: possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi.* Quibus ver-

Judicii forma

d *Dan. 7. 9.*

e *Matth. 24. & 25. Marci 13. Thess. n. 4.*

Judicis sententia piis læta, impiis horribilis.

f *Matt. 25. 34.*

Vide Aug.

ser. 37. de Sanctis, & Cyrillum Alexa. in orat. de exitu animæ.

verbis nihil jucundius audiri posse illi intelligent qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo suo cogitaverint, iis verbis pios, & justos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad summum gaudium, a miseriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promeriti fuerint, vocari.

9. *Quibus pœnarum generibus impii afficientur.*

a Mat. 25. 41.

Deinde ad eos, qui a sinistra stabunt, conversus, suam justitiam in eos effundet, his verbis: *a Discedit a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus*. Prioribus illic verbis, *discedite a me*, maxima pœna significatur, qua impii plectendi erunt, cum a Dei aspectu quam longissime ejicientur: neque ulla spes eos consolari poterit, fore aliquādo ut tanto bono perfruantur. atque hæc quidem a Theologis pœna damni appellata est, quod scilicet impii apud inferos divinæ visionis luce perpetuo cariturí sint. Quod vero additur. *Maledicti*, mirum in modum auget illorum miseriam, & calamitatem. Si enim, cum a divina præsentia expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis solatio esse potuisset: at, quoniam nihil hujusmodi ipsis expectandum est, quod calamitatem leviorem faciat, jure optimo, cum expellentur, divina justitia eos omni maledictione persequetur.

Duplex impiorum pœna, una quæ est damni, & altera sensus: de pœna damni vide Chry. hom. 23. in Matt. Aug. in Ench. c. 112.

Pœna sensus quanta futura sit.

10. *De pœna sensus, & societate damnatorum.*

Aug. serm. 181. de Tem. & in l. de tri. hab. c. 2. Gr. l. 9 mor. c. 46. & l. 4. dialo. c. 28 Scot. 4. d. 44. q. 2 & 3.

Sequitur deinde: *in ignem æternum*? quod quidem alterum pœnarum genus, Pœnam sensus Theologi vocârunt, propterea quod sensu corporis percipiatur, ut in verberibus, & flagellis, aliove graviori suppliciorum gěnere; inter quæ dubitari non potest, ignis tormenta summum doloris sensum efficere: cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum sit, ex eo ostenditur, damnatorum pœnam omnibus suppliciis cumulandam esse. atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema sententiæ parte posita sunt: *qui paratus est diabolo, & angelis ejus*. Cum enim ita comparatum sit, ut omnes molestias levius feramus, si calamitatis nostræ socium aliquem, & consortem habeamus, cujus prudentia, atque humanitate aliqua ex parte juvari possimus; quæ tandem erit damnatorum miseria, quibus in tantis ærumnis

Socii pœnarum non leniunt pœnas inferni.

Solatium est miserorum socios habere pœnarum in mundo, non in inferno

Sententiæ illius acerbissimæ æquitas.

mais a perditissimorum dæmonum societate divelli nunquam licebit? Et hæc quidem sententia in impios justissime a Domino Salvatore nostro feretur; ut qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & esurienti, ac sitienti nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrumque non visitarint.

11. *Judicii materia sæpius fidelis populi auribus inculcari debet.*

Hæc sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissime inculcare debent. Nam hujus articuli veritas fide concepta, maximam vim habet ad pravas frænandas animi cupiditates, atque a peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est: *a In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Ac profecto vix quisquam adeo præceps in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fore aliquando, ut ei apud justissimum Judicem omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna persolvenda sit. Justus vero ad colendam justitiam magis, ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur necesse est, quamvis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo (post ærumnosæ hujus vitæ certamina) victor universis hominibus audientibus declarabitur; & divinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœlestem patriam receptus afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exerceant, quo possint adventantem magnum illum Diem Domini majori cum securitate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum summa cupiditate expetere.

Basilius Magnus ser. super Psal. 33.

a Eccl. 7. 40. Aug ser. 120 de temp Gre. Hom. 3. in Evang. Bern. serm. 1. in festo omnium sanct. & ser. de primordiis mediis, & novissimis nostris.

DE

DE OCTAVO ARTICULO.

CAPUT IX.

BARTHOLOMÆUS.

Credo in Spiritum Sanctum.

1. *Quanta sit fidei in Spiritu Sanctum necessitas, & fructus.*

De Spiritu sancto scite, & profunde disputarunt. Gregor Naz. orat. 37. quæ est 5. de Theologia.

Actenus, quæ ad primam, & secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt; sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est, de Spiritu sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne studium, & diligentiam Pastores adhibebunt, cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus re-

cte sentire, quam de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare *a* Apostolus non permisit Ephesios quosdam Spiritus sancti personam ignorare a quibus, cum quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent, cum illi, ne si Spiritus sanctus quidem esset, se scire respondissent, statim rogavit: *In quo ergo baptizati estis?* Quibus verbis significavit, distinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime necessariam esse: ex qua eum præcipue fructum capiunt, quod cum attente cogitant, *b* se quidquid habent, Spiritus sancti munere & beneficio consecutas esse, tum vero de seipsis modestius, & humilius sentire, & in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt: qui primus homini Christiano gradus ad summam sapientiam, & felicitatem esse debet.

Amb. lib. de Spiritu sancto. Basilius & Damasc.
a *Act.* 19. 2.
Fructus fidei hujus articuli.
b 1. *Cor.* 12. 3. 4.

2. *Spiritus sancti verbum non ita tertiæ personæ Trinitatis convenit, ut etiam aliis tribui non possit.*

Hujus igitur articuli explanationem a vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit. Nam, cum illud æque de Patre, & Filio rectissime dicatur (uterque enim *c* Spiritus est, & *d* sanctus, siquidem Deum spiritum esse confitemur) deinde vero hac vace *e* Angeli etiam, & *f* piorum animæ significentur; cavendum est, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est, in hoc articulo Spiritus sancti nomine tertiam Trinitatis personam intelligi; quomodo in sacris literis tum veteris nonnumquam, tum novi testamenti frequenter accipitur. Nam David precatur: *Et g Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me*, & in libro Sapientiæ legimus: *h Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis?* & alibi: *i Ipse creavit illam in Spiritu sancto.* In novo vero testamento jubemur *k* baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: & Sanctissimam Virginem de Spiritu sancto concepisse legimus: tum vero a sancto *l* Joanne ad Christum mittimur, qui nos in Spiritu sancto baptizat: ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

Pater & Filius etiam dicuntur Spiritus sanctus, quin etiam omnes spiritus cœlestes, sanctorumque animæ.
c *Joan.* 4. 24. 2. *Cor.* 3. 17.
d *Isa.* 6. 3. *Apoc.* 4. 8.
e *Psal.* 103. 4. *Heb.* 1. 7.
f *Psal.* 145. 4. *Eccle.* 12. 7.
Tertia Trinitatis persona proprie dicitur Spiritus Sanctus.
g *Psal* 50. 13
h *Sap.* 9. 17.
i *Eccl.* 1. 9.
Matth. 28. 16.
Matth. 1. 10. *Luc.* 1. 35.
l *Joan.* 1. 33. *Marc.* 1. 8.

3. *Quare tertiæ personæ Trinitatis, perinde ac aliis duabus proprium nomen non sit tributum.*

Ve-

Cur Spiritus Sancti commune nomen tertiæ personæ tributum sit. vide Aug. in 15. de Tri. c. 19 & in Joan. tra 99.

Verum nemo mirari debet, tertiæ personæ, quemadmodum primæ, & secundæ, proprium nomen tributum non esse. Nam secunda persona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus a Patre ortus proprie generatio vocatur, ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille generationis nomine significatur: ita personam, quæ emanat, proprie Filium appellamus, & a qua emanat, Patrem. Nunc, cum tertiæ personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio & processio appelletur; sequitur, ut etiam persona, quæ producitur, suo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & essentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoscimus; ob eam causam fit, ut rationem, qua seipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi Spiritus Sancti nomine tertia persona appellata est: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia spiritalem vitam in nos infundit; ac sine ejus sanctissimi numinis afflatu, nihil æterna vita dignum efficere possumus.

Mens humana non aliam essentiæ communicandæ rationem agnoscit, quã per generandi virtutem.

Tertia persona cur dicatur Spiritus Sanctus.

Spiritum sãctum omnino Patri, & Filio in omnibus æqualem præter Scripturam, docuerunt D. Dion. Areop. l. de Div. no. c. 2. Iren. l. 4. c. 14.

✠ *Spiritus sanctus Deus est, ejusdem omnino cum Patre, & Filio potentiæ, & naturæ.*

Verum explicata vocabuli significatione, docendus in primis erit populus, Spiritum sanctum, æque ac Patrem, & Filium, Deum esse, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, summum bonum, ac sapientissimum, ejusdemque cum Patre, & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis, *In*, cum dicimus *Credo in Spiritum sanctum*: proprietas satis indicat, quæ ad exprimendam fidei nostræ vim, singulis Trinitatis personis apposita est. Atque id etiam aperta sacrarum literarum testimonia confirmant. Nam cum sanctus Petrus in Actis Apostolorum dixisset: *a Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto?* mox inquit: *Non es mentitus hominibus, sed Deo*: quem prius Spiritum sanctum appellaverat, eundem statim Deum vocat. Apostolus etiam ad Corinthios,

Quæ sit hæc in symbolo particula. In, energia. Amb. l. 1. de Spiritu Sancto. c. 13. & 14.

a Act. 5. 1.

Spiritu sancti divinitas pulcherrime confirmatur.

rinthios, quem Deum dixerat, Spiritum sanctum esse interpretatur, *a Divisiones*, inquit, *operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus*. deinde subjungit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Præterea in Actis Apostolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui sancto ascribit: dixerat enim Isaias: *b Audivi vocem Domini, dicentis: Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat.* Quæ verba cum Apostolus citaret, *c Bene*, inquit, *Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam.* Deinde vero cum Scriptura Spiritus sancti personam cum Patre, & Filio conjungit, ut *d* cum Patris, & Filii, & Spiritus sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit; nullus nobis de hujus misterii veritate dubitandi locus relinquitur. nam si Pater Deus est, & Filius Deus, omnino fateri cogimur, etiam Spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest: *e Nunquid in nomine Pauli*, inquit, *baptizati estis*: ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eumdem trium personarum ordinem, quo Spiritus sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere, tum in epistola Joannis: *f Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt*: tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinę laudes, & psalmi concluduntur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcunque Dei propria esse credimus, ea Spiritui sancto convenire sacræ literæ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait: *g An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?* Item *h sanctificationem*, & *i vivificationem*, & *k scrutari profunda Dei*, & *l per Prophetas loqui*, & *m ubique esse*. quæ omnia divino tantum numini tribuenda sunt.

a 1. Cor. 12. 16. Ibid. 11.
b Isa. 6. 8.
c Act. 28. 25
d Mat. 28. 19 1. Joan. 5. 7.
e 1. Cor. 1. 13.
Vide ex hoc loco pulcherrimam rationem apud D. Greg. Naz. orat. 5. de Theol. quæ est 37. in ordine.
f 1. Joa. 5. 7.
Vide ex hoc loco argumentum apud Aug. lib. 1. Trin. c. 6.
g 1. Cor. 6. 19.
h 2. Th. 2. 13. 1. Pet. 1. 2.
i Joan. 6. 63.
k 1. Cor. 2. 10. 2. Cor. 3. 6.
l 2. Pet. 1. 21
m Ps. 138. 7. Sap. 1. 17.

Spiritũ sanctum Personam subsistẽtem per se probant Patres, qui contra Sabellium dimicarunt.

5. *Certo credendum est, Spiritus sancti vocabulum tertiam Divinitatis personam per se subsistentem significare.*

Sed illud præterea fidelibus accurate explanandum est, Spiritum sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam, in divina natura a Patre, & Filio distinctam, & voluntate productam confiteri oporteat. Nam, ut alia scripturarum testimonia omittantur, baptismi forma, *a* quam Salvator noster docuit, apertissime ostendit, Spiritum sanctum tertiam esse personam, quæ in divina natura per se constet, & ab aliis distincta sit. Quod etiam Apostoli verba declarant, cum inquit: *b Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Amen.* Idem vero multo apertius demonstrant, quæ Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt. *Et in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas.* Quod igitur *Spiritum sanctum* Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi spiritus a Deo conditi sunt: illos enim omnes sanctus *c* Paulus testatur esse *administratorios spiritus, in ministerium missos, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Vivificantem vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac sustinetur. Quoniam vero Spiritui sancto *d* sacræ literę hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissime *vivificantem Spiritum sanctum*, vocari perspicuum est.

a Mat. 28. 19.
b 2 Cor. 13. 13
In Symbol. Constantin. pri. & Niceno illa vox, Filioque, non fuit, sed postea a latinis addita est, quæ potius fuit explicationem in Cõ. Lugdunensi, & Floren. confirmarunt Græci.
c Heb. 1. 14.
Deus est vita animæ Aug. l. 19. de Civ. cap. 26. & de verb. Apost. ser. 16.
d Rom. 8. 1. Cor. 12. 1.

Spiritũ sanctum a Filio procedere, Græci Patres scribũt, Ath. in Symbol. & serm. 4. cont. Ari. Basil. li. 1. & 3. & cõt. Eun. & alii. Conc. Later. c. 1. Lugdun. in Decr. l. 6. & Florentinũ inlit unionis.

6. *Spiritum sanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, procedere, declaratur.*

Jam vero quod sequitur, *qui ex Patre, Filioque procedit*, docendi sunt fideles, Spiritum sanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, æterna processione procedere: id enim Ecclesiastica regula, a qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum literarum, & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Christus Dominus, cum de Spiritu sancto loqueretur, dixit: *e Ille me clarificabit, quia de* *meo*

e Jo. 16, 14.

meq accipiet. Hoc idem ex eo colligitur, quod in scripturis sacris Spiritus sanctus nonnunquam spiritus *a* Christi, interdum spiritus Patris appellatur: modo a Patre, & modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere non obscure significetur. *b Qui spiritum Christi non habet*, inquit sanctus Paulus, *hic non est ejus*: & idem spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: *c Misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra; clamantem, Abba pater*. Apud sanctum Matthæum spiritus Patris appellatur: *d Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri*; & Dominus in cœna inquit: *e Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*. Tum alibi eundem Spiritum sanctum a Patre mittendum affirmat his verbis: *f Quem mittet Pater in nomine meo*. Ex quibus verbis cum processionem Spiritus sancti intelligamus, perspicuum est, eumdem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus sancti persona credenda erunt.

a *Act. 16. 7. 1. Petr. 1. 11.*
b *Rom. 8. 9.*
c *Gal. 4. 6.*
d *Matth. 10. 20.*
e *Jo. 15.*
f *Jo. 14. 26.*

7. *Cum opera Trinitatis sint indivisa, quare peculiariter quidam effectus, & dona Spiritui sancto tribuantur.*

Docere præterea oportebit, quosdam esse Spiritus sancti admirabiles effectus, & amplissima quędam munera, quæ ab ipso, tanquam a perenni bonitatis fonte, oriri, & manare dicuntur. Quamvis enim sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa Spiritui sancto propria tribuuntur, ut intelligamus illa in nos a Dei immensa charitatę proficisci. Nam, cum Spiritus sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perspici potest, eos effectus, qui proprie ad Spiritum sanctum referuntur, a summo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo consequitur, ut Spiritus sanctus donum appelletur: nam doni vocabulo significatur id, quod benigne & gratuito, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcunque dona, & beneficia a Deo in nos collata sunt (*g* quid autem habemus, quod a Deo, ut inquit Apostolus non acceperimus?) ea nobis Spiritus sancti concessu, & munere data esse, pio & grato animo agnoscere debemus.

De admirandis Spiritus sancti effectibus, & donis vide Aug. li. de ser. Domini in monte, c 9. & Greg. hom. 19. in Ezech.
Trinitatis opera indivisa sũt ad extra. Aug. l. 1. de Trinitate c. 4 & in Jo tr. 10. & alibi frequenter. Cur peculiariter quadam opera Spiritui sancto tribuantur.
Spiritus sanctus cur donum vocetur Aug in Enc. c. 57. & in 6. de Trin c. 15.
g *3. Cor. 4. 7.*

 8. *Qui,*

8. *Qui, qualesve, & quanti sint Spiritus sancti effectus?*

Plures sunt Spiritus sancti effectus.

a Job. 33. 4.
Psal. 32. 6.
b Sap. 1. 7.
c Ezech. 37. 6

Spiritus sancti dona.

d Isa. 11. 2.
D. Aug. lib. 15. de Trin. c. 18. & 19.
Fulg. l. 2. ad Mon. cap. 7. & 8.

Justificatio nostra est Spiritus sancti signaculum, de qua copiose agitur sess. 6. Conc. Trid.

e Ephes. 1. 13
f 2. Pet. 1. 4.
g 1. Jo. 3. 1.

Ejus autem plures effectus sunt. nam *a* ut mundi creationem, *b* creatarumque rerum propagationem, & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem Spiritui sancto proprie tribui, paulo ante demonstratum est: & Ezechielis testimonio confirmatur: *c Dabo*, inquit, *vobis spiritum: & vivetis*. Præcipuos tamen, & maxime proprios Spiritus sancti effectus Propheta enumerat, *d Spiritum sapientiæ, & intellectus, spiritum consilii, & fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis, & spiritum timoris Domini*: quæ dona Spiritus sancti vocantur: interdum autem Spiritus sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet, animadvertendum esse, cum in sacris literis hujus vocis Spiritus sancti mentio fit, ut dijudicare possimus, tertiam ne Trinitatis personam, an ejus effectus, atque operationes significet: nam hęc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam Creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce Spiritus sancti donis Christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possumus, an Spiritus sanctus in nobis sit. Verum præ cæteris ejus amplissimis muneribus gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, *e* signatque spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo jungit, ex quo fit, ut summo pietatis studio accensi novam vitam instituamus, ac *f* naturæ divinæ participes effecti, *g* filii Dei nominemur, & vere simus.

DE

DE NONO ARTICULO.

CAPUT X.

MATTHÆUS.

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.

1. *Quibus de causis nonus articulus omnium frequentissime populo inculcandus sit.*

De Ecclesia ex veteribus scripserunt Aug. concione 2. super Ps. 30. & Cyp. li. de unit. Eccl. Cur prophetæ planius de Eccl. quam de Christo sint locuti. Aug. in Ps. 30. vide prophetarum.

Uanta diligentia curare Pastores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerentur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste sancto Augustino, Prophetæ planius, & apertius de Ecclesia, quam de Christo locuti sunt, cum in eo multo plures errare, ac decipi posse, quam in Incarnationis sacramento præviderent. Neque enim de-

Testimonia apud eundē in l. de uti. cred. c. 7. 8 & 9. & adhuc fusius in lib. 17. de Civ. Dei c. 4. 5. 8. 16. 20. & li. 18. fere per totum.

Verus non articuli professor nequit dici Hæreticus.

defuturi erant impii, qui ad simiæ imitationem, quæ se hominem esse fingit, solos se Catholicos esse profiterentur, & Catholicam Ecclesiam apud se tantum; non minus nefarie, quam superbe affirmarent. Deinde si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæresis periculum effugiet. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, Hæreticus dicendus est; sed qui, Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non possit, ut aliquis se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni studio Pastores, ut fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti in fidei veritate perseverent. Pendet autem hic articulus a superiori: quia, cum jam demonstratum sit, Spiritum sanctum omnis sanctitatis fontem, & largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confitemur.

2. *Quid peculiari ratione nomine Ecclesiæ, quidque generatim denotetur.*

Ecclesia est evocatio a verbo græco ἐκκαλέω.

Et bene Ecclesia dicitur quia omnes ad salutem vocat, & colligat, ut ait Dominus, Levit. c. 8. 3.

Ac quoniam Ecclesiæ vocem Latini a Græcis mutuati, post divulgatum Evangelium ad res sacras transtulerunt; quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum est. Significat autem Ecclesia Evocationem: verum scriptores postea usurparunt pro concilio, & concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an falsæ religionis cultor extiterit: in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse; a *Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi*. Legitimam vocat Ecclesiam populum Ephesinum, Dianæ cultui addictum. Neque solum gentes, quæ Deum non noverunt, sed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur. *b Odivi*, inquit Propheta, *Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo*. Communi vero deinde sacrarum scripturarum consuetudine hæc vox ad rempublicam Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati sunt; ut, rejectis ignorantiæ, & errorum tenebris, Deum verum,

a Act. 19. 39.

b Psal. 25. 5.

Ecclesia peculiari, & usitata consuetudine significat omniū fideliū multitudinē: cætera significationes nominis Eccl. exponuntur.

verum, & vivum pie & sancte colant, illique ex toto corde inserviant: atque, ut unico verbo hæc res tota absolvatur, Ecclesia, ut ait Sanctus Augustinus, *est populus fidelis per universum orbem dispersus*.

sect. 9. hujus articuli.

Definitio Ecclesiæ. Aug in Psal. 140. vide Cyprianũ Ep. 69.

3. *Quæ potissimum mysteria in vocabulo Ecclesiæ contemplanda offerantur.*

Nec vero levia mysteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in Evocatione, quam Ecclesia significat, statim divinæ gratiæ benignitas, & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre. illæ enim humana ratione, & prudentia nituntur; hæc autem Dei sapientia, & consilio constituta est; vocavit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit; extrinsecus autem Pastorum, & Prædicatorum opera, ac ministerio.

Ecclesia quo a cæteris gẽtilibus politiis differat.

Deus qui suã Ecclesiã vocarit.

Duplex Ecclesiæ vocatio.

Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & possessio, is optime perspiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, idest congregatio diceretur. Nam, ut docet sanctus Augustinus, *hoc ei nomen impositum est, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona spectaret*. Quare merito Christianus populus non synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia terrenis, & mortalibus rebus contemptis, cœlestes, & æternas tantummodo consectatur.

Finis vocationis varius quæ est æternarum rerũ post cognitionem possessio. Aug. in Ps. 77. & 81.

Ecclesia quo differat a Judæorum republica.

4. *Quibus nominibus Christianorum universitas in sacris literis descripta inveniatur.*

Multa præterea nomina, quæ plena sunt mysteriis, ad Christianam rempublicam significandam traducta sunt. Nam & *a* domus, & *b* ædificium Dei ab Apostolo vocatur; *Si tardavero*, inquit ad Timotheum, *ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesiæ Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*. Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia sit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam *c* grex ovium Christi, quarum ille ostium est, & Pastor: vocatur & sponsa Christi. *d Despondi vos uni viro virginem castam exhibere*

a *Luc. 6. 48. & 15. 25. 1. Tim. 3. 15. 2. Tim. 2. 20. Hebr. 3. 4.*

b *Ædificiũ. Mat. 16. 18. Rom. 15. 20. 1. Cor. 3. 9.*

Domus Dei cur sit dicta Ecclesia.

Grex ovium.

c *Joan. 10. 1. 2*

Sponsa Christi.

d *2. Cor. 11. 2.*

Christo, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: *a Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*: ac de matrimonio: *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum est*: *ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Dicitur denique Ecclesia *b* corpus Christi, *c* ut ad Ephesios, *d* & Colossenses licet videre. Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia, & bonitate præbeant, qui eos, *e* ut populus Dei esset, elegit.

a Ephes. 5. 25. vide Cypr. ep. 6. l. 1. & in li. de unit. Eccl. eodem c. v 32 b Ecclesia est corpus Christi. Rom. 12. 3. 4. 1. Cor. 12. 12. c Ephe. 2. 23. d Col. 1. 24. e 1. Pet. 1. 9. 10.

5. *Duæ præcipuæ Ecclesiæ partes recensentur, triumphans una, militans altera.*

De Eccl. militante, & triumphante Au. in Ench. c. 56. & l. 10. de Civ. Dei c. 7.

His vero explicatis, necesse erit singulas Ecclesiæ partes enumerare earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat; & ob eam causam sanctissimum Dei numen laudare nunquam intermittat. Ecclesiæ autem duæ potissimum sunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans est cœtus ille clarissimus, & felicissimus beatorum spirituum, & eorum, qui de Mundo, de Carne, de iniquissimo Dæmone triumpharunt, & ab hujus vitæ molestiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans vero Ecclesia est cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus Mundo, Carne, Satana perpetuum sit bellum.

Triumphans Eccl. quid sit. Aug. in Enc. c. 57. Animæ purgandorũ triumphant in spe certa. Militans Ecclesia.

6. *Ecclesia militans, & triumphans una est.*

Aug. l. 12. de Civ. Dei c. 9. Quia idem Princeps, idẽ populus, eadẽ lex, idem cibus, & eadem civitas est.

Neque idcircò tamen duas esse Ecclesias censendum est: sed ejusdem Ecclesiæ, ut antea diximus, partes duę sunt; quarum una antecessit, & cœlesti patria jam potitur; altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta, in sempiterna felicitate conquiescat.

7. *In Ecclesia militanti duo hominum sunt genera, boni scilicet, & mali.*

In Ecclesia militãti duo sunt hominũ genera. Vide Aug. in Breviculo, col. 3.

Jam in Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, bonorum, & improborum; & improbi quidem eorundem sacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus dissimiles: boni vero in Ecclesia dicuntur ii, qui non solum

fidei

fidei professione, & communione sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter se conjuncti, & colligati sunt: de quibus dicitur: *a Cognovit Dominus, qui sunt ejus*. possunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certo autem scire minime possunt. Quare existimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, *b* cum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus, præcepit. Nam cum illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum, & cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur, & improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum *c* & divinæ literæ, & sanctorum virorum scripta testantur: in quam sententiam scriptum est illud Apostoli: *d Unum corpus, & unus spiritus*.

8. Ecclesia visibilis est, & bonos, & malos suo sinu concludit.

Hæc autem Ecclesia nota est, *e* urbique supra montem sitæ comparata, quæ undique conspicitur: nam *f* cum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed etiam malos complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet: veluti cum *g* regnum cœlorum, idest militantem Ecclesiam, simile esse sagenæ in mare missæ commemorat: vel agro, in quo zizania superseminata sunt; vel *h* areæ, in qua frumentum cum paleis continetur: vel *i* decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multo ante etiam in *k* arca Noe, qua non solum munda, sed etiam immunda animantia concludebantur, hujus Ecclesiæ figuram, & similitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos, & malos ad Ecclesiam pertinere Catholica fides vere, & constanter affirmet, ex iisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse: ut enim paleæ cum frumento in area confusæ sunt, vel interdum membra varie intermortua corpori conjuncta, ita etiam mali in Ecclesia continentur.

9. Quinam Ecclesiæ militantis finibus non contineantur.

Ex quo fit, ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur: primo infideles, deinde Hæretici, & schis-

a 2. Tim. 2. 19. Electorum Eccl. est incerta. Consulatur cap. 12 sess. 6. Conc. Trid. decreto de justificatione: vide item Aug. tract. 45. in Joan.
b Mat. 18. 17
c Mat. 3. 12. & 13. 4. 22. 25. & seq. 1. Cor. 5. 3. 4. 2. Tim. 2. 10. Grego. Naz. ora. 51. & 52. adv. Apol.
d Eph. 4. 4.
e Mat. 5. 14.
f Mat. 18. 17.
Caeterum Ecclesiam visibilē esse præter hæc loca, confirmat etiam. Num. 20. 4.
g Mat. 15. 47
h Mat. 3. 12.
i Mat. 25. 1. 2.
k Gen. 7. 2. 1. Pet. 2. 6.
Duarum Ecclesiæ partiū diversissimā esse sortem.
Vide August. tract. 6 in Jo. & ser. 107. de temp. & in Psal. 47.
Tria hominū

schismatici, postremo excommunicati: *a* Ethnici quidem, quod in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt; *b* Hæretici vero, atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt: neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. *c* Non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint; ut qui ab ea in judicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Postremo etiam *d* excommunicati, quod Ecclesiæ judicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant. De cæteris autem, quamvis improbis, & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est: idque fidelibus tradendum assidue, ut si forte Ecclesiæ Antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certo sibi persuadeant.

10. *Nominis Ecclesiæ significationum varietas.*

Verum universæ etiam Ecclesiæ partes Ecclesiæ nomine significari solent: ut cum Apostolus Ecclesiam, *e* quæ est Corinthi, *f* Galatiæ, *g* Laodicensium, *h* Thessalonicensium nominat: privatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat; nam *i* Priscæ, & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari jubet; item alio in loco: *k Salutant vos*, inquit, *in Domino multum Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ecclesia*: ad Philemonem *l* etiam scribens eandem vocem usurpavit. Interdum quoque Ecclesiæ nomine ejus Præsides, ac Pastores significantur, *m Si te non audierit*, inquit Christus, *dic Ecclesiæ*: quo in loco præpositi Ecclesiæ designantur; *n* sed locus etiam, in quem populus sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, Ecclesia appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Ecclesia bonorum simul, & malorum multitudinem, nec præsides solum, sed eos etiam, qui parere debent, significat.

11. *De Notis veræ Ecclesiæ; & primo cur una dicatur.*

Aperiendæ autem sunt fidelibus hujus Ecclesiæ proprietas, ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio a Deo affecti sint, quibus contigerit in ea nasci, atque educari.

genera ab Ecclesia excluduntur, & primo infid.
a 1. *Cor.* 5. 13.
2. *Hæretici.*
b 1. *Ti.* 1. 19. *Cipr. in epist. ad Jul.*
Sunt tamen in potestate Eccl. ut ab ea puniantur.
c *Deut.* 17. 12 *Ro.* 13. 4. *unde leges in hæreticos lata.*
Excommunicati non sunt in Ecclesia.
d *Matth.* 18. 17. 1. *Cor.* 5. 4. *Antistitũ dignitati nihil deperit, etiam si illi mali sint.*
Jo. 11, *Unus autem &c.*
e 1. *Cor.* 1. 2.
f *Gal.* 1. 2.
g *Col.* 4. 16.
h 1. *The.* 1. 1.
Privatæ fidelium familiæ Ecclesiæ appellantur.
i *Rom.* 16. 4.
k 1. *Co.* 16. 19
l *Phil.* 1. 2.
m *Matt.* 18. 17. *Ecclesia pro ipsius præpositis, & pastoribus aliquando usurpatur.*
n 4. *Reg.* 8. *Ecclesia pro loco. Deut.* 23. & 1. *Cor.* 11. 20.

educari, Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur, ut una sit: *a Una enim*, inquit, *est columba mea, una est speciosa mea*. Vocatur autem una anta hominum multitudo, quæ tam longe lateque diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: *b Unum enim Dominum, unam fidem, unum baptisma* tantum esse prædicat. Unus est etiam ejus rector ac gubernator: invisibilis quidem Christus, quem æternus Pater dedit *c* caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius; visibilis autem is, qui Romanam cathedram Petri Apostolorum Principis legitimus successor tenet.

12. *Quid de Romano Pontifice visibili Ecclesiæ Christi capite sentiendum sit.*

De quo fuit illa omnium Patrum ratio, & sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesię constituendam, & conservandam necessarium fuisse. quod preclare & vidit, & scripsit sanctus Hieronymus contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.* & ad Damasum: *Facessat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, idest Cathedræ Petri, communione consocior*; d *super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio.* e *Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est*: f *si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio*. Quod & longe antea ab Ireneo probatur, & Cypriano, qui de unitate Ecclesię loquens, ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam: & quamvis Apostolis omnibus, post resurrectionē suam, parem potestatem tribuat, & dicat.* g Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum sanctum; *tamen ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit: & unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, auctoritate sua disposuit*, &c. Optatus deinde Melevitanus ait: *Ignorantia tibi ascribi non potest, scienti in urbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omniū Apostolorum caput Petrus: in quo uno Cathedræ unitas ab*

Hic Eccl. proprie accipitur pro omnium fidelium tam bonorum quam malorū multitudine.

Prima Ecclesiæ nota est, ut sit una. Quæ quidem nota ab hereticorū omniū cætibus distinguitur.

a *Cant. 6. 8. Cy. l. de unit. Ecclesiæ.*

b *Eph. 4. 5.*

c *Ephes. 1. 22*

Post visibile Eccl. caput, necessario statui visibile caput colligitur ex Scriptura, in qua Eccl. comparatur Exercitui. Can. 6. Corp. humano, in quo est caput.

S. Hier. l. 1. cont. Jovi in med. & ep. 57

Cant. 7. 3. Regno. Dan. 2. 44. Ovili. Jo. 10. 16 Domui 1. Tim. 3. 15. Navi seu arca Noe.

Iren. l. 3. contra hær. c. 3.

S. Cypr. de simpl. prælatis in principio fere.

In his autem omn. visibilis rector cerni-

ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus, & † prævaricator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret. Post vero Basilius sic scriptum reliquit: *Petrus collocatus est in fundamento; dixit enim: Tu es Christus filius Dei vivi: & vicissim audivit se esse petram: licet enim petra esset, non tamen petra erat, ut Christus. Nam Christus vere immobilis petra, Petrus vero propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis: Sacerdos est, & facit Sacerdotes: Petra est, & Petram facit; & quæ sua sunt, largitur servis suis.* Postremo vero Sanctus Ambrosius idem ait: * *Magna sunt enim Dei munera, qui non solum nobis, quæ nostra fuerant, reparavit, verum etiam quæ sua sunt propria, concessit:* deinde, paucis interjectis, sequitur: *Magna autem Christi gratia, qui omnia prope vocabula sua discipulis ipsis donavit: a Ego sum,* inquit, *lux mundi;* & id tamen, quo ipse gloriatur, discipulis nomen indulsit, dicens: *b Vos estis lux mundi. c Ego sum panis vivus:* &, *d Nos omnes unus panis sumus: e Ego sum vitis vera.* Et tibi dicit: *f * Plantavi te vitem fructuosam, omnem veram. g Petra est Christus; bibebant enim de spirituali sequenti petra, petra autem erat Christus. Et jam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, h ut & ipse sit Petrus; quod de petra habeat soliditatem constantiæ, fidei firmitatem.*

13. *Quomodo præter Christum Ecclesia uno capite visibili indigeat.*

Verum si quis objiciat, Ecclesiam uno capite sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere a in promptu responsio est. ut enim Christum Dominum singulorum sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus; nam *i* ipse est, qui baptizat, *k* & qui absolvit, & tamen *l* is homines sacramentorum externos ministros instituit, sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium, & ministrum præfecit. Nam cum visibilis Ecclesia visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi fidelium generis caput, & Pastorem constituit, *m* cum illi oves suas pascendas verbis am-

tur, ergo & in Ecclesia, cerni debet.
d *Mat.* 16. 18
e *Exod.* 12. 22
f *Gen.* 22. 23.
g *Jo.* 20. 21. 22.
Optatus in init. lib. 2. ad Parmenianũ
† *Alia litera habet, peccator. Sanct Basil. Ho. 29. quæ est de pænitentia.*
Christus ita bonus est, & sui natura diffusivus, quod suas dignitates, & munera largitur aliis.
S. Amb. l. 9. com. in Luc. c. 9 ultra medium.
* *Alia edit. hæc omittunt & incip. auctoris S. Ambr a. § seq., sed perperã.*
a *Joa.* 8. 12.
b *Mat.* 5. 14.
c *Joa.* 9. 41.
d 1. *Cor.* 10.
e *Joa.* 15.
f *Hier.* 2.
g 1. *Cor.* 10.
* *textus hic ita legitur apud S. Ambr. Sed aliter in vulgata editione.*
h *Mat* 16.
i *Matth.* 7. 1.
k 1. *Joa* 1. 33.
l *Psal.* 43. 25.
m 1. *Cor.* 4. 1

amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesiæ regendæ, & gubernandæ potestatem habere voluerit.

14. *Cur Ecclesia una dicatur: alias rationes subjungit.*

Unus præterea idemque est *a* spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam cum Ephesios hortaretur, inquit: *b Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus.* Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, & aliis sensibus diversas vires subministrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est, *c* Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus; siquidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est, ac præferenda. *d Non sint*, inquit Apostolus, *in vobis schismata*: atque unum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei sacramentum.

a *Joa.* 21. 15.
b *In Petro omnes Rom. Pontif. primatũ super omnem Eccl. acceperunt. Iren. l.* 1. *c.* 3.
c 1. *Cor.* 12. 11.
d *Eph.* 4. 5.
e *Eph.* 4. 4. 1. *Cor.* 9. 10.
f 1. *Cor.* 1. 10. *Ephes.* 5.
g 1. *Pet.* 2. 9.

15. *De secunda nota Ecclesiæ, qua dicitur Sancta.*

Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta: quod a Principe Apostolorum accepimus eo loco; *e Vos autem genus electum, gens sancta.* Appellatur autem sancta, quod Deo consecrata, dedicataque sit; sic enim cætera hujuscemodi, quamquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, cum divino cultui addicta, & dedicata sunt; cujus generis sunt in lege veteri *f* vasa, *g* vestes & *h* altaria, in qua primogeniti quoque, *i* qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores continet. *k* sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se, fide & baptismate suscepto, Christo consecrarunt, quamquam in multis offendunt, &, quæ polliciti sunt, non præstant; quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios *l* sanctificatos, & san-

Prima ratio cur sancta dicatur Eccl. sanctitatem ostenderunt Justinus m. in utraque apologia, & Tertullia. in apologetico. Ambr. l. com. in Luc. c. 1.
h *Num.* 31. 6.
i *Exod.* 28. 2. & 29. 19.
k *Exod.* 30. 3.
l *Exod.* 39. 10
1. *Rom.* 7.
1. *Cor* 1. 2.
2. *Cor.* 1. 1.
1. *Cor.* 5. 1.
Secunda ratio.

a Dan. 9. 24. b Eph. 2. 24. S. Aug. in Psal. 85. 2. c Psal. 85. vide etiam Ambr. l. 1. comm. in Luc. 1. Reg. 2

& sanctos appellat, in quibus nonnullos fuisse, perspicuum est, quos ut carnales, *a* & gravioribus etiam nominibus acriter objurgat. Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum sancto capite Christo Domino, *b* totius sanctitatis fonte conjungitur, *c* a quo Spiritus sancti charismata, & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare sanctus Augustinus, interpretans verba illa Prophetę, *d Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Audeat:* inquit, *& corpus Christi, audeat & unus ille homo, clamans a finibus terræ, cum capite suo, & sub capite suo dicere: Sanctus sum. Accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam Baptismi, & remissionis, peccatorum.* Ac paulo post: *Si Christiani omnes, & fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt,* sicut Apostolus dicit: *e Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis; si membra sunt facti corporis ejus, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam, cujus membra sancta sunt.* Accedit etiam, quod sola Ecclesia legitimum sacrificii cultum, & salutarem habet sacramentorum usum, per quę tanquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta, Deus veram sanctitatem efficit: ita ut quicunque vere sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint. Pater igitur, Ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, a quo sanctificatur, cujusque sanguine abluitur.

d Rom. 6. 3. Galat. 3. 27. Tertia ratio. Greg. l. 35. mo al c. 6. Sancta dicitur Ecclesia, quia firma sẽper & stabilis perseveravit ab Adam incipiens usque ad finem mũdi duratura. Psal. 47. Sicut audivimus, sic &c. Vel ideo Sancta, quia fundata Sãguine Christi, & sanctorum.

Eccl. ab antiquissimis temporibus universalem fuisse tradũt Tert. contra Judæos. S. Aug. ser. 131 & 181. de tempore. e Col. 3. 3. 11.

16. *Qua ratione Ecclesia Christi sit Catholica.*

Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nempe universalis vocetur: quæ appellatio vere illi tributa est: quoniam, ut testatur sanctus Augustinus, *A solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur.* Neque enim, ut in humanis rebuspublicis, aut Hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est: verum omnes homines, *f* sive illi barbari sint, sive Scythæ; sive servi, sive liberi, sive masculi, sive fœminæ, charitatis sinu complectitur. Quare scriptum est: *g Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua & populo & natione: & fecisti nos Deo nostro regnum.* De Ecclesia dicit David: *h Postula a me,*

f Apoc. 5. 9. g Psal. 2. 8. Aug. lib. de agone Christi, c. 29. & epist. 161. h Ps. 86. 4. i. Raab pro

me, *& dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, *& possessionem tuam terminos terræ*. Item: *a Memor ero Raab & Babylonis scientium me*, &c. *Homo natus est in ea*. Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quandiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent; *b* quæ super fundamento Apostolorum fundata est, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, *c* qui fecit utraque unum, *d* & pacem iis, qui prope, & iis, qui longe, annunciavit, constituti sunt, & fundati, Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes, qui salutem æternam consequi cupiunt, eam tenere & amplecti debeant, *e* non secus ac qui arcam, ne diluvio perirent, ingressi sunt. Hæc igitur veluti certissima regula tradenda est, qua vera & falsa Ecclesia judicetur.

17. *Quo pacto Ecclesia Christi etiam Apostolica dicatur.*

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit. Ecclesiæ veritatem agnoscimus. siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta, sed ab Apostolis jam olim tradita, & in omnem orbem terrarum disseminata. Ex quo fit, ut nemo dubitare possit, impias hæreticorum voces longe a veræ Ecclesiæ fide abesse, cum doctrinæ Ecclesiæ, quę ab Apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Quare ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia Catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt. *Apostolicam*. Etenim Spiritus sanctus, qui Ecclesiæ præsidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per Apostolicum, gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit.

18. *Ecclesia in fidei, aut morum dogmatibus errare non potest.*

Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non potest in fidei, ac morum disciplina tradenda, cum a Spiritu sancto gubernetur: ita cæteras omnes, quę sibi Ecclesię nomen arrogant, ut quę Diaboli spiritu ducantur, in doctrinę, & morum perniciosissimis erroribus versari necesse est.

Ægypto in Scripturis sumitur, ut Isa. 51.
a *Eph. 2. 20.*
b *Ibid. 14.*
c *Ibid. 17.*
Extra Ecclesiam nulla est salus. Cypri. de simpl. pral. Aug. se. 181. de Tempore.
d *Gen. 7. 8.*

Ecclesiæ verę a falsa dignoscendæ certissima regula. Hæ sunt ergo verę Ecclesia nota, quod una, quod sancta, quod catholica, & quod Apostolica: una, quod sibi cōsentiens, in omni fidei doctrinas sancta, quia stabilis, & perseverans; catholica, quia ubique diffusa omne genus hominum complectitur, & quia generaliter omne genus peccat. curat, & prodigat: ac deniq; Apostol. quod omne virt. genus possidet

Mat. 18. Ecc. errare nō pot. 1. Tim. 3. 15. Tem de præse. Aug. l. 1. cōtra Cresc. 33.

19. *Quibus præcipue figuris Christi Ecclesia in veteri Testamento adumbrata sit.*

Sed, quoniam magnam vim habent figuræ veteris Testamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum causa Apostoli his usi sunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illustrem significationem habet arca Noe, quæ ob eam rem tantum divino jussu constructa est, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam significet, quam Deus sic constituit, ut quicunque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent: qui vero extra illam essent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur. Alia figura est magna illa civitas *Hierusalem*, cujus nomine Scripturę sæpius sanctam Ecclesiam significant. Nimirum in illa sola offerre Deo sacrificia licebat, quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam verus cultus, verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo possit.

Arca Noe fuit Ecclesiæ figura, Gen. 6. 1. Pet. 3. 20. vide Au. lib. 15. civ. c. 16. & 27.

Hierusalem figura Ecclesiæ. Ps. 121. 3. Isa. 33. 60. 20 & 62. Gal. 4. 2. 5.

Extra Eccl. Catholicam non est verus Dei cultus, verumque sacrificium Aug. serm. 1. 186. de temp.

20. *Qua ratione credere Christi Ecclesiam ad articulos pertineat.*

Jam illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum erit, quanam ratione nos credere Ecclesiam, ad fidei articulos pertineat. Nam etsi quivis ratione, & sensibus percipiat, Ecclesiam, id est hominum conventum, in terris esse, qui Christo Domino addicti, & consecrati sunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus convicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ nostrę facultatem, & vires superet; jure optimo confitemur nos Ecclesiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

Dubium.

Responsio.

21. *Quæ,*

21. *Quæ, quot, & quanta sint, quæ in Ecclesia esse credere jubemur.*

Neque enim homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam *a* super firmissimam petram ædificavit, teste Propheta, *b Ipse fundabit eam Altissimus*: quam ob causam *c* Hæreditas Dei, & *d* Dei populus appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest: ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesia *e* claves regni cœlorum esse, eique potestatem peccata remittendi, *f* excommunicandi, *g* verumque Christi corpus consecrandi traditam: deinde cives, *h* qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere. Unam igitur Ecclesiam sanctam, & Catholicam esse, necessario credendum est.

a Mat. 16. 18. b Psal. 86. 5. c Psal. 2. 8. & 32. 12. 77. 62. d Psal. 27. 8. & 28. 11. e Matth. 16. 19. & 18. Joan. 20. 23. f 1. Cor. 5. 3. g Luca 22. 19 h Heb. 13. 14.

22. *Non ut in Deum, ita in Ecclesiam credendum est.*

Tres enim Trinitatis personas, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum ita credimus, ut in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, sanctam, & non in sanctam Ecclesiam credere profitemur, ut hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur; præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

Potestas Ecclesiæ a Deo processit.

Credimus Eccl., sed non in Ecclesiam, vide. Aug. tra. 29. in Joan. & ser. 61 de verbis Domini.

23. *De extrema hujus articuli clausula,* Sanctorum communionem.

Sanctorum communionem. Cum sanctus Joannes Evangelista de divinis mysteriis ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: *i Ut & vos,* inquit, *societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.* Hæc societas in communione Sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur. Utinam vero in eo explicando Ecclesiarum præsides, *k* Pauli, & aliorum Apostolorum diligentiam imitarentur. est enim non solum quædam superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis usus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat. omnia enim ejus rei causa pervestiganda sunt, ac perci-

Quanti sit momenti hanc particulam rite explicari.

i 1. Jo. 1. 3.

k Rom. 12. 4. 1. Cor. 12. 12. 2. Cor. 8. 13. Eph. 4. 15. Vide item Aug. in Joa. tra. 32.

pienda, ut in hanc tam amplam, & beatam societatem Sanctorum admittamur, admissique constantissime perseveremus, *a cum gaudio gratias agentes Deos Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.*

a Col. 1. 12. Psal. 35.

24. *Explicatio alterius particulæ, & in quo consistat Sanctorum communio.*

In primis igitur fideles docendi sunt, hunc articulum esse illius, qui de una sancta Ecclesia Catholica antea positus est, veluti explicationem quandam. Unitas enim spiritus, a quo illa regitur, efficit, ut, quidquid in eam collatum est, commune sit. Omnium enim sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet: quibus sacramentis, veluti sacris vinculis, Christo connectuntur, & copulantur; & maxime omnium Baptismo, quo, tanquam janua, in Ecclesiam ingrediuntur. Hac autem Sanctorum Communione, Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significant illis verbis; *Confiteor unum Baptisma*; Baptismum vero in primis Eucaristia; & deinceps cætera sacramenta consequuntur. nam etsi hoc nomen omnibus sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiusque participes; cujus gratiam recipimus; efficiant; magis tamen proprium est Eucharistiæ, quæ hanc efficit communionem.

Christianorũ communitas. Sacramenta sunt sacra vincula. Vide Aug. l. 19. contra Fav. c. 11. Sanctorum communio in sacramentorum communione præcipue spectatur Symb Confir. Eucharistia cõmunio cur proprie di·atur. Dam. l. 4. de fid. orth. c. 4. in fin.

25. *Participatio meritorum est in Ecclesia.*

Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcunque enim pie, sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis prosint, *b* charitate; quæ non quærit, quæ sua sunt, efficitur. Id vero sancti Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illum Psalmi explanans, *c Particeps ego sum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus: d Panem nostrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium saluti, & commodis prospicientes.* At vero hæc bonorum communicatio *e* membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris litteris sæpe demonstratur.

Charitate efficimur participes omniũ bonorum, quæ in Ecclesia fiunt.

b 1. Cor 13. 5. S. Amb. in Ps 118. ser. 8. 75. 69.

c Ps. 118.

d Mat. 6. 11.

e Rom. 12. 4. 5 1. Cor 12 13. Eph. 4. 18.

tur. nam in corpore multa sunt membra; sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, *a* aut æque utiles, & decoras functiones exequuntur, nullique suum, sed totius corporis commodum, atque utilitas proposita est. omnia deinde tam apta inter se, & connexa sunt, ut, si unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, & consensu doleant; si contra bene affectum est, communis fit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia licet contemplari: in qua etsi diversa sunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum; Gentium; liberi, & servi, pauperes, & divites, cum tamen baptismo initiantur; unum corpus cum Christo fiunt; *b* cujus ille caput est. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est. Ut enim alii in ea *c* Apostoli; alii Doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa sunt constituti; ita aliorum est præesse, ac docere; aliorum item parere, & subjectos esse.

a 1. Cor. 12. 14.

b Eph. 1. 23. Coloss. 1. 18.

Functionum in Ecclesia varietas.

c 1. Cor. 12. 28 Ephes. 4. 11.

26. *Scelerati in Ecclesia participatione bonorum spiritualium non gaudent.*

At vero tot, tantisque muneribus, ac bonis divinitus, collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, justique, & chari Deo sunt. Membra vero mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant, sed cum sint, mortua, fructum spiritualem, qui ad justos, & pios homines pervenit, non percipiunt: tametsi, cum in Ecclesia sint; ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui spiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

Sceleribus capitalib. obstricti fructum spiritualem non percipiunt. hoc postest colligi ex 1. Joan. 2. & Aug. super. Psal. 70. conc. 2.

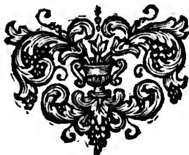
27. *Gratia gratis data, & cætera Dei dona toti Ecclesiæ sunt communia.*

Nec vero tantum communia sunt ea dona, quæ homines caros Deo, ac justos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur *d* scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera

Gratiæ gratis data in Eccl. etiam communes.

d 1. Cor. 12. 8. 9.

hujus generis: quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur: nam sanitatis gratia, non il-
Eccl. 38. 9. lius, qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem a vere Christiano homine possidetur; quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat. quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti, ac parati esse debent. nam
a Joan. 3. 17. *a* qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem
Joan. 2. 15. suum egere, nec illi subvenerit, is Dei charitatem non habere plane convincitur. Quæ cum ita se habeant, satis constat, eos, qui in hac sancta communione sunt, quadam felicitate perfrui, & vere illud dicere posse:
b Ps. 83. 1. *b Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! con-*
c Ibidem 5. *cupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* &, *c Beati, qui habitant in domo tua Domine.*

DE-

DE DECIMO ARTICULO.

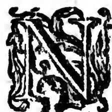
CAPUT XI.

SIMON.

Remissionem peccatorum.

1. *Quomodo necessarium sit credere remissionem peccatorum esse in Ecclesia.*

NEmo est, qui cum videat hunc articulum de remissione peccatorum in cæteris Fidei Articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maxime necessarium contineri. Nam antea declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum pate-

Sine certa articulorum Symboli fide nemo salvatur.

In præfatione

Digitized by Google

patere. Verum, si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit, quod Salvator noster paulo ante ascensum in cęlum de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent Scripturas: *a Oportebat*, inquit, *Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.* Quæ verba si Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cæterą, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino necessitatem impositam esse.

a Luca 24 46. Isa. 53 5. 6. Dan 9. 24. Matth. 1. 21. Joan. 1. 29. Act. 13.

2. *In Ecclesia veram esse remittendorum peccatorum potestatem.*

Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non solum peccatorum remissionem in Catholica Ecclesia reperiri, de qua Isaias prædixerat: *b Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas*: sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse: qua si rite, & secundum lege a Christo Domino præscriptas Sacerdotes utantur, vere peccata remitti, & condonari credendum est.

b Isa. 33. 24. Joa. 20. 23. Cyp l. 1. epist. 2 ad Corneliũ Chryso. l. 3. de Sacr. Aug. l. 50. Hom. 45. Iren. l. 3. c. 13.

3. *Qua ratione peccata in Ecclesia remittantur.*

Culpa omnis & pœna in baptismo remittitur.

Hæc autem venia, cum primum fidem profitentes sacro baptismo ablnimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpę delendum, sive ea origine contracta, sive quid propria voluntate omissum, vel commissum sit, aut pœnæ persolvendum relinquatur. Verum per baptismi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur: quin potius (cum unicuique nostrum adversus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit) vix ullum reperias, qui vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tueatur, ut omnes plagas vitare possit.

Hæc latius, ubi de baptismo agetur.

Baptismo non tollitur concupiscentia. Concil. Trid. sess. 5 cap. 5. Aug. lib. de pecca. mor. c. 28. & 1. de Civit. c. 25.

4. *Præter baptismum remitti peccata in Ecclesia virtute clavium ostenditur.*

Cum igitur necesse fuerit, in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptismi sacramento, claves regni cœlorum illi concreditę sunt,

qui-

quibus possint unicuique pœnitenti, etiamsi usque ad extremum vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris litteris habemus. nam apud Sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: *a Tibi dabo claves regni cęlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum in cęlis:* Item: *b Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Deinde S. Joannes testatur, Dominum, cum insufflasset Apostolis, dixisse: *c Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.*

a *Mat.* 16. 19.
b *Mat.* 18. 18
c *Jo.* 20. 23. *Psal.* 147.

5. *Nullis certis peccatis, & temporibus potestas remittendi peccata circumscribitur.*

Neque vero existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse. nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus, & scelestus fuerit, quem *d* si erratorum suorum vere pæniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut præfinito solum aliquo tempore ea uti liceat. nam quacunque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, reijciendum non esse docuit *e* Salvator noster, cum Principi Apostolorum interroganti, quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: *Non septies, sed usque septuagies septies.*

Potestatis remittendi peccata amplitudo.
Vide Amb. l. 1. de pœnit. c. 1 & 2. Aug. in Enchirid. c. 83.
d *Ezech.* 18. 21.
e *Mat.* 18. 22
Species tribuitur Spiritui sancto 77. Christo, qui in 77. generatione incarnatus est, & ideo Christus in quantū Deus auctoritative, & in quantum homo meritorie remittit peccata. Amb. lib. 8. in Lucam c. 71.

6. *Non omnibus Christianis potestas remittendi peccata est concessa.*

Verum, si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum, & Sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet. nam per Sacramenta solum, si eorum forma servetur, peccata remitti possunt; aliter vero nullum jus a peccatis solvendi Ecclesiæ datum est. ex quo sequitur, tum Sacerdotes, tum Sacramenta ad peccata con-

donanda, veluti instrumenta valere, quibus Christus Dominus auctor ipse, & largitor salutis, remissionem peccatorum, & justitiam in nobis efficit.

7. *Quantum sit munus remittendorum peccatorum Ecclesiæ concessum.*

** al. leg. suscipiant.*

Ut autem fideles cœleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatum est, magis * suspiciant, atque ad ejus usum, & tractationem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus hujus gratiæ dignitatem, & amplitudinem demonstrare. Ea autem ex hoc potissimum perspicitur, si cujus virtutis sit peccata remittere, & homines ex injustis justos reddere, diligenter expositum fuerit. Constat enim, infinita & immensa Dei vi hoc effici: quam eandem in excitand s mortuis, & in mundi creatione necessariam esse credimus. Quod si etiam, ut Augustini sententia confirmatur, majus opus existimandum est, aliquem ex impio pium facere, quam cœlum, & terram ex nihilo creare, cum ipsa creatio non nisi ex infinita virtute possit existere: consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitæ potestati tribuenda sit.

Justificatio peccatorum est infinita Dei potentia opus. Rom. 8. 23. 1. Cor. 6. 11. D. Aug. tr. 72. in Joan. & colligitur etiam ex Ps. 144. 9.

8. *Nullus præter solum Deum propria auctoritate peccata dimittit.*

Solus Deus peccata remittit, quod similitudine declaratur. Aug. li. 1. de peccat. meritis cap 23. & Hom. 23. in lib 50 Hom. Amb. lib. 2. de Cain, & Abel cap. 9. a Isa 43. 2. Matth 9. 3. Marc. c. 71.

Quare verissimas esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus confitentur ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad summam ejus bonitatem, & potentiam, tam mirificum opus referendum esse. *a Ego sum*, inquit ipse Dominus per Prophetam, *ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas.* Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita servare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, nisi a creditore pecunia, quæ debetur, remitti potest; ita cum uni Deo peccatis obstricti simus (siquidem quotidie oramus, *b Dimitte nobis debita nostra*) perspicuum est, a nemine præter illum debita nobis condonari posse.

b Matt. 6. 12. Luca 16.

9. *Potestas remittendi peccata ante Christum natum nulli mortalium concessa fuit.*

Christus ut homo potestatem habuit

Hoc vero admirabile, & divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum est.

Primus

Primus omnium Christus, Salvator noster, ut homo, cum idem Deus verus esset, hoc munus a cœlesti Patre traditum accepit. a *Ut sciatis*, inquit, *quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Cum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cœlum ascenderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, b eam potestatem Episcopis, & Presbyteris in Ecclesia concessit: quamquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, cæteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem, si quæ infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, & suspicere debemus, satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benignitate Ecclesiæ donatum est.

remittendi peccata excellenter. Vide D. Tho. 3. p. q. 64. a. 3. a Matth. 9. 6. Marc. 2. 9. b Joa. 21. 23.

10. *Qua virtute homines peccatorum suorum veniam consequantur.*

Sed ipsa etiam ratio, qua Deus clementissimus Pater mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit. c sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut pœnam, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille persolveret, d justusque pro injustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quare enim animo cogitabimus, e nos non corruptibilibus auro, & argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati; facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quę inexplicabilem Dei providentiam, summamque erga nos charitatem ostendit. ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat necesse est.

Christi sanguine peccata remitti. 2. Matth. 6. c Rom. 3. 25. Eph. 2. 7. Ap. 1. & 5. 7. 11. d 1. Pet. 3. 18. e 1. Pet. 1. 18.

11. *Quo maxime pacto cernatur amplitudo beneficii, quod in potestate clavium offertur.*

Nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum f ex Christi morte, & cruce consecutus est, statim amittit; & g omnino paradisi aditu, quem prius interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem, cum in mentem venit, facere non possumus, quin humanæ mi-

Mortalis peccati effectus. f Heb. 10. 26. g 1. Cor. 6. 6. Gal. 19. Apoc. 22. 15. Gen. 3.

Quantum sit Dei beneficiũ in potestate claviũ Eccl. concessum.

feriæ consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, quę Ecclesiæ divinitus tributa est; & hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatẽ credamus, ut possit divina ope adjutus in pristinum dignitatis statum restitui; tunc vero cogimur summo gaudio, & lętitia exultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profecto, si grata, & jucunda medicamenta videri solent, quæ nobis medicorum arte, & industria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur; quanto jucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit; cum pręsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, sed certissimam iis, qui sanari cupiunt, salutem afferant.

Simile.

12. *Cur, ac quomodo remedia in potestate clavium Ecclesiæ tributa Christiani frequentare debeant.*

Frequentandum pænitẽtia sacramentum.

Erunt igitur fideles hortandi, postquam tam ampli, & præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiã studeant ad suum cōmodum religiose convertere. Vix enim fieri potest, ut qui re utili, & necessaria non utatur, eam contemnere non existimetur præsertim vero cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio uterentur. nam quemadmodum nemo sine baptismo expiari potest: ita quicunque baptismi gratiam mortiferis sceleribus amissam recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ sacramentum, confugiat necesse est. Verum hoc loco admonendi sunt fideles, ne tam ampla veniæ facultate proposita, (quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus) vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendum tardiores reddantur. in altero enim cum injuriosi, & contumeliosi in hanc divinam potestatem manifeste deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impertiatur: in altero vero, magnopere verendum est, ne morte præoccupati, frustra Peccatorum Remissionem confessi fuerint, quam tarditate, & procrastinatione merito amiserunt.

Propter veniæ facultatem non peccandum.

Eccl. 5. 6. & 21. ver. 1. Non differendam esse pænitentiam usq; ad mortem docet Christus. Luca 12. 39. Joa. 6. & 12. vide Aug. tr. 33. in Joa. & lib. 50. Hom. 41. Am. l. 2. de pænit. c. 1. & 3. 6. 11.

DE

DE UNDECIMO ARTICULO.

CAPUT XII.

THADÆUS.

Carnis Resurrectionem.

1. *Quantum referat de hoc articulo exploratam habere cognitionem.*

Magnam hujus articuli vim esse ad fidei nostrę veritatem stabiliendam, id maximè ostendit, quod *a* divinis litteris non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiã rationibus confirmatur; quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento, salutis nostræ spem nixam esse. Nam, ut Apostolus ratiocinatur: *b Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus*

Resurrectionis articulus Scripturis præcipue est confirmatus.

a *Jo.* 19. 26. *Isa.* 26. 10. *Ezech.* 37. *Joan.* 11. 34.

b 1. *Cor.* 15. 14. 15.

stus

stus resurrexit: quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & studii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laborarit. magnas enim, & præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo post demonstrabitur.

2. Cur Apostoli resurrectionem hominum hic Carnis resurrectionem appellarint.

Sed hoc in primis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo Carnis resurrectionem appellari. Quod quidem sine causa factum non est. Nam docere voluerunt Apostoli id, quod necessario ponendum est, animam esse immortalem, quare ne quis forte eam simul cum corpore interiisse, utrumque vero in vitam revocari existimaret, cum animam plurimis sacrarum litterarum locis immortalem esse plane constet, ob eam rem Carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est. & quamquam sæpe etiam in sacris Scripturis caro integrum hominem, ut est apud Isaiam: *a Omnis caro fœnum;* & apud sanctum Joannem. *b Et Verbum caro factum est,* significet: hoc tamen loco Carnis vox corpus declarat: ut duarum partium, animæ, & corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi, *c* & in pulverem terræ, ex qua compactum est, redire, animam vero incorruptam manere, intelligamus. At vero, cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est illius hæresis confutandæ causa, quæ vivo *d* Apostolo, Himenæi, & Phileti fuit, qui asserebant, cum de resurrectione in Scripturis sacris ageretur, non de corporea, sed de spirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum fit eum errorem tolli, & veram corporis resurrectionem confirmari.

Animam immortalem esse probat Iren. l. 2. cap. 44. ex Genes. 2. & Ps. 10. & 148. Vide item Aug. l. 2. soliloquior. c. 13 & consentiens est Dam. in sua logica c. 64. Arist. li. 12. Metaph. tex. 17.

a *Isa. 40. 6.*

b *Jo. 1. 14.*

Ad cujus adventum omnes homines, &c. Athan. in Symbol.

c *Genes. 2. 19.*

Corpus solum corrumpitur. Dam lib. 4. cap. 28.

Anima cum non intereat, non resurgit.

d *2. Tim. 2. 17 18.*

Errorem hunc Basilides secutus est, teste Irenæo l. 1. cap. 23.

3. Quibus potissimum Scripturis doctrina de vera corporum resurrectione stabilienda sit.

Verum Parochi partes erunt hanc veritatem illustrare exemplis ex veteri, novoque Testamento, & ex omni Ecclesiastica historia depromptis. Alii enim ab *e* Helia,

e *3. Reg. 17. 19.*

&

& *a* Heliseo in veteris Testamento; alii, præter eos, quos *b* Christus Dominus a morte excitavit, a sanctis *c* Apostolis, *d* aliisque permultis ad vitam revocati sunt: quæ resurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures a morte excitatos credimus: ita universos ad vitam revocatum iri, credendum est: quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujusmodi miraculis capere debemus, ille est, ut summam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa testimonia, quæ Parochis, qui in sacris litteris mediocriter versati sunt, facile occurrent. Illustriora vero loca sunt in veteri quidem Testamento, quæ leguntur apud Job, *e* cum ait se in carne sua conspecturum Deum suum: & apud Danielem de iis, *f* qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium sempiternum evigilaturos. In novo autem Testamento, quæ sanctus Matthæus *g* refert de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, *h* quæ Evangelistæ narrant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus *i* ad Corinthios, & ad *k* Thessalonicenses scribens accurata oratione disseruit.

a 4. *Reg.* 4. 34. b *Matt.* 9. 19. c *Luca* 7. 4. *Joan.* 11. 43. c *Act.* 9. & 20. *vers.* 39. d *Iren. l.* 2. *c.* 16 & *Eus. l.* 5. *c.* 7 *Ambr. ferm.* 90. *de Sancta Agnese.* e *Job.* 19. 26. f *Dan.* 12. 2. g *Mat.* 22. 31. *Marc.* 12. 25. *Luca* 20. 30. h *Matth.* 25. & 19. 31. *Marc.* 13. 26. *Joan.* 5. 28. i 1. *Cor.* 15. 12 k 1. *Thess.* 5. 13.

4. *Quibus similitudine eadem veritas stabiliri possit.*

Sed quamvis hoc fide certissimum sit, multum tamen proderit vel exemplis, vel rationibus ostendere, id, quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apostolus quærenti quomodo resurgerent mortui, sic respondit: *l Insipiens, tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta, tritici, aut alicujus cæterorum: Deus autem dat illi corpus sicut vult.* & paulo post inquit: *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.* Ad eam similitudinem multa præterea adjungi posse, Sanctus Gregorius ostendit: *Lux enim,* inquit, *quotidie, quasi moriendo, oculis subtrahitur, & rursus, quasi resurgendo, revocatur: & arbusta viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur: & semina putrescendo moriuntur, & rursum germinando resurgunt.*

Amb. l. de fide Resur 6. 10. *usque ad* 20. *l.* 1. *Cor.* 15. 36. *Dam. li.* 4. *de fid. orth. c.* 28. *S. Greg. l.* 14. *Moral. c.* 28. 29. & 30.

5. *Rationes, quibus hæc ipsa veritas comprobatur.*

Ra-

Hæc ratio sumitur ex Aristot. in 3. de Anima tex. 4. & 12. Met. tex. 17. Aug. l. 2. soliloqui. c. 13. usq; ad 19. Arist. l. 2. de cœlo textu 18 Scot. 4. dist. 43. q. 2. lit. T.
a *Mat. 22. 32*

Rationes illæ præterea, quæ ab Ecclesiasticis Scriptoribus afferuntur, satis ad eam rem probandam accommodatæ videri possunt. Ac primum quidem, cum animę immortales sint, & tamquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeant, eas a corporibus sejunctas perpetuo manere, præter naturam existimandum est. Quoniam vero quod naturæ adversatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest, consentaneum fore videtur, ut denuo cum corporibus jungantur. ex quo etiam sequitur, ut corporum resurrectio futura sit. quo quidem argumentandi genere *a* Salvator ipse noster usus videtur, cum adversus Sadducęos disputans, ex animarum immortalitate corporum resurrectionem conclusit.

Vide hanc rationem apud Dam. l. 4. de fid. orth. c. 28. & Amb. in l. de fide resur. c. 19.

S. Chrisost. hom. 49. & 50 ad pop. Antioch. vide item Hom. 44. in Joan.
b *1. Cor. 16. 22.*

Deinde cum malis supplicia, bonis præmia a justissimo Deo sint proposita, ex illis vero quamplurimi, antequam debitas pœnas persolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis prèmiis e vita decedant: necesse est iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro sceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati sociis homines utuntur, una cum anima, pęna, aut præmio afficiantur. qui locus diligentissime tractatus est a Sancto Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apostolus, cum de resurrectione dissereret: *b Si in hac vita*, inquit, *tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit, quæ cum immortalis sit, quamvis corpora non resurgerent, in futura tamen vita, beatitudine frui posset: verum de toto homine intelligenda sunt. nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, ut qui, quemadmodum Apostoli, tot ærumnas, & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem vero multo apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: *c Gloriamur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum justi judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei. pro quo & patimini: si tamen justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem no-*

c *2. Thess. 1. 4. Actuum 5.*

nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi. Adde etiam, non posse homines, quamdiu anima a corpore sejuncta est, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulatam adipisci. Ut enim quælibet pars, a toto separata, imperfecta est: ita etiam anima, quæ corpori non est adjuncta. ex quo sequitur, ut illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse. His igitur, atque aliis hujusmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

Plena beatitudo hominis non est, nisi anima corpori jungatur.

6. *Nullus homo tunc invenietur, qui mortis, & resurrectionis sit expers.*

Explicare præterea diligenter oportebit, ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint. nam ad Corinthios scribens: *a Sicut in Adam*, inquit, *omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Omni itaque malorum, bonorumque discrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura est, resurgent; *b qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt; in resurrectionem judicii.* Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos, qui morientur. Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati convenire, scriptum reliquit Sanctus Hieronymus; idem sentit & Sanctus Augustinus. Neque vero huic sententiæ repugnant Apostoli verba ad Thessalonicenses scripta: *c Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra.* Nam S. Ambrosium, cum ea explanaret, ita inquit: *In ipso raptu mors præveniet, & quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur; cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum; præsentia Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui esse non possunt.* Eademque sententia comprobatur Sancti Augustini auctoritate in lib. de civitate Dei.

De varia resurgentium conditione.

a 1. Cor. 15. 22

Omnes resurgemus, ergo omnes moriemur.

b Joan 5. 29.

Omnes homines morientur antequam judicio finis imponatur.

Gen. 3.

Rom. 5. 6.

Hebr. 9.

Psalm. 88.

Hieron. epist. 152. ad Minetium, & Alexandrū;

Aug. l. 20. de civ. cap. 20.

c 1. Thess. 4. 16. S. Ambr. in 1. epist. ad Thess. c. 4.

Aug. l. 20. de civ. Dei c. 20.

7. *Idem prorsus corpus animæ humana in extremo judicio recipiet.*

Idem omnino corpus resurget. Hieron. in Paula epitap. Gregor. l. 14. Mor. c. 29. Ezech. 37. a 1. Cor. 15 53

b Job 19.26. Dam. lib. 4. de orthod fide. c. 28.

Cum vero multum referat, nobis certo persuaderi, hoc ipsum, atque adeo idem corpus, quod uniuscujusque proprium fuit, quamvis corruptum sit, & in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse, illud etiam Parochus accurate explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, cum inquit: *a Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*: ea voce, *Hoc*, proprium corpus aperte demonstrans. Job etiam de eo clarissime vaticinatus est: *b Et in carne mea*, inquit, *videbo Deum Salvatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione. Est enim resurrectio, auctore Damasceno, *ad eum statum, unde cecideris revocatio.* Denique si consideremus, cujus rei causa resurrectionem futuram paulo ante demonstratum est, nihil erit, quod cujusquam animum hac in re dubium facere possit.

8. *Cujus rei causa resurrectio corporum divinitus sit instituta.*

Resurrectionis causas vide sect. 5. c 2 Cor. 5.10. Matth. 22.

Idcirco autem corpora excitanda esse docuimus, *c ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Hominem igitur ex ipso corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni servivit, resurgere oportet, ut cum eodem corpore triumphi coronas, & præmia consequatur, aut pœnas, & supplicia miserrima perferat.

9. *Corpora contractum in hac mortali vita deformitatem non resument.*

Corporis resurgentis pulchritudo & integritas S. Aug. l. 22. de civ. Dei, ca. 19. 20. & 21. & Enchir. c. 86. 87. 88. 89. 90. vide Item Hieron. in epist. ad Pammachiũ de error. Joãnis Hieros.

Neque vero corpus tantum resurget, sed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus, & ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re Sancti Augustini testimonium legimus. *Nihil tunc vitii*, inquit, *in corporibus existet: Si aliqui plus pinguedine obesi, & crassi extiterint, non totam corporis molem assument, sed quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum: & e diverso, quæcunque vel morbus, vel senium confecit in corpore; reparabitur per Christum virtute divina: ut si aliqui pro-*

propter macrorem fuerint graciles: quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum. Item alio loco: *Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit,* juxta illud: *a Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi.* In primis vero quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi, atque omnino manci, & quibusvis membris debiles, integro, ac perfecto corpore resurgent: aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minime satisfactum esset: cujus tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat, resurrectionem æque, ac creationem inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omnino affirmare oportet.

Capilli quos homo recipiet. Aug. lib. 22. civit. cap. 19. & Euch. c. 89. a Mat. 10. 30. Eph. 4. Luca 21.

Gen. 1.

10. *Martyres corporibus integris resurgentes, in eis vulnerum cicatrices gestabunt.*

Neque id de martyribus solum fatendum est, de quibus S. Augustinus ita testatur: *Non erunt absque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corporis vitium; alioquin qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere: veruntamen extabunt in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices, refulgentes super omne aurum, & lapidem pretiosum, veluti, & cicatrices vulnerum Christi.*

Vide l. 22. de civ. Dei c. 20. ubi horũ verborum sensus planior est.

Cicatrices martyrum relinquentur post resurrectionem ad cumulum felicitatis, in improbis autem contra ad miseriam.

11. *Etiam improborum corpora mutilata hic resurgent integra.*

Quod de improbis quoque verissime dicitur, & si illorum culpa membra amputata fuerint: nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur: quare illa membrorum restitutio non ad eorum felicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura; cum merita non ipsis membris, sed personæ, cujus corpori conjuncta sunt, adscribantur: nam iis, qui pœnitentiam egerint, ad præmium, illis vero, qui eandem

contempserint, ad supplicium restituentur. Hæc vero si a Parochis attente considerentur, nunquam eis rerum, & sententiarum copia deerit ad excitandos, inflammandosque pietatis studio fidelium animos; ut vitæ hujus molestias, & ærumnas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ justis, & piis proposita est, avide expectent.

12. *Corpora hominum postquam resurrexerint qualia sint futura.*

Corpus juxta substantiam idem prorsus resurget, sed tamen diversa qualitate.

Corpora damnatorum in medio igne fore perpetua probat Aug. lib. 21. de civ. c. 2. 3. 4.

Sequitur nunc, ut fideles intelligant, si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamvis illud ipsum, atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea extinctum fuerat, longe aliam tamen, & diversam ejus conditionem fore. Ut enim cætera omittamus, in eo maxime resurgentium corpora omnia a seipsis different, quod cum antea mortis legibus subjecta essent, posteaquam ad vitam suscitata fuerint, sublato bonorum, malorumque discrimine, immortalitatem assequentur. Quam quidem admirabilem naturæ restitutionem insignis Christi victoria meruit, quam de morte reportavit; quemadmodum sacrarum litterarum testimonia nos admonent. scriptum est enim: *a Præcipitabat mortem in sempiternum*. & alibi: *b Ero mors tua, o mors*. quod explicans Apostolus, inquit: *c Novissime autem inimica destruetur mors*. Et apud Sanctum Joannem legimus: *d Mors ultra non erit*. Decebat autem maxime Christi Domini merito, quo mortis imperium eversum est, peccatum Adæ longo intervallo superari. Idem etiam divinæ justitiæ consentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuo fruerentur, mali vero sempiternas pœnas luentes, *e* quærerent mortem, & non invenirent; optarent mori, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis, & malis communis erit.

a *Isa. 25. 8.*
b *Ose. 13. 14.*
c *1. Cor. 15. 26*
d *Apoc. 21.*
e *Apoc. 9. 4.*

Immortalitas bonis & malis cōmunis justitia Dei consentanea.

13. *Cujusmodi dotibus beatorum corpora post resurrectionem erunt ornata.*

Quatuor dotes resurgentium corporū in beatis, de quibus post Apostolum Aug. ser. 99. de temp.

Habebunt præterea Sanctorum rediviva corpora insignia quædam, & præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero sunt quatuor illa, quæ Dotes appellantur,

ex Apostoli doctrina, a Patribus observatæ. Earum prima est Impassibilitas: munus scilicet, & dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit. *a Seminatur*, inquit Apostolus. *in corruptione, surget in incorruptione.* Quod autem Impassibilitatem potius quam incorruptionem Scholastici appellarint, ea causa fuit, ut, quod est proprium corporis gloriosi, significarent, non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia sint, æstuare tamen possunt, atque algere, variisque cruciatibus affici.

Amb. in Ep. 1. ad Cor. 15.
Primum ornamentum resurgentiũ corporum in beatis est impassibilitas.
a *1. Cor. 15. 31. vide item. Isa. 25. & 49. 20. Apoc. 7. 16. 21. 4.*
Damnatorũ corpora licet sint incorruptibilia, pati tamẽ possunt.

Hanc consequitur Claritas, qua Sanctorum corpora, tanquam Sol, fulgebunt. ita enim apud Sanctum Matthæum testatur Salvator noster: *b Justi*, inquit, *fulgebunt, sicut sol, in regno Patris eorum.* Ac ne quis de eo dubitaret, *c* suæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc interdum Apostolus Gloriam, modo Claritatem appellat. *d Reformabit*, inquit, *corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* & cursum: *e Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.* Hujus etiam gloriæ *f* imaginem quandam vidit populus Israel in deserto, cum facies Moysis ex colloquio; & præsentia Dei ita colluceret, *g* ut in eam filii Israel oculos intendere non possent. Est vero claritas hæc fulgor quidnam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans; ita ut sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur: quomodo etiam anima ipsa beata efficitur, quod in eam pars divinæ felicitatis derivetur. Hoc vero munere non æque omnes, perinde ac primo, ornari credendum est. Erunt quidem Sanctorum corpora omnia æque impassibilia, sed eumdem splendorem non habebunt, nam, ut testatur Apostolus, *h Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim a stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum.*

Job. 24. Isa. 66. 24. Matt. 13. 50. & 25. 46.
Secundum ornamentum eorum Clar.
b *Mat. 13. 43. Sap. 3. 7. Dan. 12. 3.*
c *Matt. 17. 2.*
d *Phil. 3. 21.*
e *1. Cor. 15. 4.*
f *Exo. 34. 29.*
g *2. Cor. 4. 7.*
Claritas hæc quid sit.
Joan. 14. In domo Patris mei mansiones, &c.
h *1. Co. 14. 41.*

Cum hac dote conjuncta est illa, quam Agilitatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur: facillimeque in quamcunque partem ani-

Tertium ornamentum Agilitas.
Sap. 3. Apoc. 14.

Aug. lib. 13. de civ. c. 18. & 26. & lib. 22. cap. 11. Hier. in c. 40. Isa. super illa verba, Mutabunt fortitudinem 43. a 1. Cor. 15.

anima voluerit, ita moveri poterit, ut ea motione nihil celerius esse queat; quemadmodum aperte Sanctus Augustinus in lib. de civitate Dei; & Hieronymus in Isaiam docuerunt. Quare ab Apostolo dictum est: *a Seminatur in infirmitate, surget in virtute.*

Quartum ornamentum Subtilitas. b 1. Cor. 15. 44.

His vero addita est, quæ vocatur Subtilitas: cujus virtute corpus animæ imperio omnino subjicietur, eique serviet, & ad nutum præsto erit. quod ex illis Apostoli verbis ostenditur: *b Seminatur*, inquit, *corpus animale, surget corpus spirituale.* Hæc fere præcipua sunt capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

14. *Quem fructum ex tantis resurrectionis mysteriis fideles capient.*

Quam salutares ex articulo resurrectionis capiantur fructus. Primus. c Matth. 11. 25.

Ut autem fideles sciant, quem fructum ex tot, tantorumque mysteriorum cognitione capere possint, primum declarare oportebit, maximas a nobis Deo gratias agendas esse, *c* qui hæc sapientibus absconderit, & revelaverit parvulis. Quot enim viri vel prudentiæ laude præstantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci plane fuerunt? Quod igitur nobis illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam adspirare non licebat, est quod summam ejus benignitatem, & clementiam perpetuis laudibus celebremus.

Secundus. d 1. Thess. 4. 13.

Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione consequetur, quod scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine, vel benevolentia conjuncti sunt, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimur; quo quidem genere consolationis *d* Apostolum usum esse constat, cum ad Thessalonicenses de dormientibus scriberet.

Tertius. e Job. 19. 25. Psalm. 91.

Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, & calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio, summam nobis doloris levationem afferet: quemadmodum sancti Job exemplo didicimus, *e* qui una hac spe afflictum, & mœrentem animum sustentabat, fore aliquando, ut in resurrectione Dominum Deum suum conspiceret.

Præ-

Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omnique prorsus peccati labe puram agere quam diligentissime curent. si enim cogitaverint, ingentes illas divitias, quæ resurrectionem consequuntur, ipsis propositas esse, facile ad virtutis, & pietatis studia allicientur. Contra vero nulla res majorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesque a sceleribus avocandos, quam si sæpius admoneantur, quibusnam malis, & cruciatibus improbi afficiendi sunt, *a* qui extremo illo die procedent in resurrectionem judicii. *Quartus.* *a Joan. 5. 29.*

Digitized by Google

DE DUODECIMO ARTICULO.

CAPUT XIII.

MATTHIAS.

Vitam æternam.

1. *Cur postremo loco hic fidei articulus sit positus, & quantum referat illum frequenter populo explicari.*

Agens agit propter finem Arist. lib. 2. Phys. tex. 49. & 81.

Sancti Apostoli, duces nostri, Symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi, & terminari voluerunt: tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium: tum vero, ut perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis semper ante oculos versaretur; doceremurque in ea mentem,

Digitized by Google

tem, & cogitationes nostras omnes defigendas esse. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propositis, eorum animos accendere: ut, quæcunque vel difficillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facilia, atque adeo jucunda existiment, promptioresque ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

Fidelibus difficillima quæq; æternę vitæ intuitu facilia. Matth. 5. 16. & 19. 2. Cor. 4. 17. Hebr. 1. 19.

2. *Quid hic per vitam æternam significetur.*

Sed quoniam sub his verbis, quæ ad beatitudinem nostram declarandam hoc loco usurpantur, plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, ut, quantum cujusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt fideles, his vocibus, *Vitam æternam*, non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones, sceleratique homines addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, *a* qui a Domino Salvatore nostro, quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, in Evangelio quæsivit: perinde ac si diceret: Quænam mihi præstanda sunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam? In hunc vero sensum sacræ litteræ hæc verba accipiunt; ut *b* multis in locis licet animadvertere.

Vita æterna æternam beatitudinem significat: vide Aug. l. 5. civit. c. 12. 19. & 11. & in Psal. 118. Conc. 19. Apoc. 19. Ps. 48. & 54. Job 20.

a *Luc. 10. 15.*

b *Mat. 19. 20 & 25. 46. Joan. 17. Rom. 2. 7.*

3. *Cur vitæ æternæ nomine summa illa beatitudo designetur.*

Hoc vero potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret eam in rebus corporeis, & caducis, quæ æternæ esse non possunt, consistere. Neque enim hæc ipsa beatitudinis vox satis explicare poterat, quod quærebatur; præsertim cum non defuerint homines inanis cujusdam sapientiæ opinione inflati, qui summum bonum in iis ponerent, quæ percipiuntur sensibus. Hæc enim p reunt, & veterascunt: beatitudo vero nullo temporis termino definienda est: quin potius terrena hæc longissime a vera felicitate absunt: a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore, & desiderio tenetur. Scriptum est enim: *c Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Et paulo post:

Beatitudo non in rebus corporis consistit. vide Aug. lib. 19. de civ. c. 4. 5. & 6. 7. & Ar. l. 1. Et hic. c. 7. 8. & 9. D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 3.

c *1. Jo. 2. 15.*

post: *Mundus transit, & concupiscentia ejus*. Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua *a* non cives, sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse in animum inducant. Quamquam hic etiam spe beati merito dicemur, *b si abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vixerimus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi.* Hæc autem cum permulti, *c* qui sibi ipsis sapientes videbantur, minus intelligerent, & in hac vita felicitatem quærendam putarent, stulti facti sunt, & in maximas calamitates inciderunt. Sed illud præterea ex vi hujus nominis, *Vitam æternam*, percipimus, semel adeptam felicitatem amitti nunquam posse, ut falsò nonnulli suspicati sunt, nam felicitas ex omnibus bonis sine ulla mali admistione cumulatur, quæ cum hominis desiderium expleat, in æterna vita necessario consistit: nec enim potest beatus non magnopere velle, ut illis bonis, quæ adeptus est, sibi perpetuo frui liceat. Quare nisi ea possessio stabilis, & certa sit, maximo cruciatu timoris angatur, necesse est.

a 1. Pet. 2. 11. *Spe in hac vita inchoari potest nostra beatitudo.* b Tit. 2. 12. 2. c Rom. 1. 22. *Beatitudinē æternām esse oportere.* *Aug. de Civ. Dei l. 12. cap. 20. Felicitas est omnium bonorum fine ulla mali admixtione jugis possessio. Scot. 4. sent. dist. 49. qu. 6. litt. 2.*

8. *Æterna beatitudo verbis, aut mente humana comprehendi non potest.*

Verum quanta sit beatorum, qui in cœlesti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tantum, præterea a nemine comprehendi possit, hæ ipsæ voces, cum vitam beatam dicimus, satis demonstrant: nam cum ad rem aliquam significandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune est, facile intelligimus, deesse propriam vocem, qua res illa plane exprimatur. Cum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quam in omnes, qui perpetuo vivant, recte conveniunt; hoc nobis argumento esse potest, altiorem, & præstantiorem quandam rem esse, quam ut proprio vocabulo perfecte significare ejus rationem possimus. nam etsi plurima alia nomina cœlesti huic beatitudini in sacris litteris tribuuntur; cujusmodi sunt, *d regnum Dei, e Christi, f cœlorum, g paradisus; h sancta civitas, i nova Hierusalem, k domus Patris*; tamen perspicuum

De inenarrabili sanctorū gloria, & de præmiis essētialibus, & accidētalibus vide Aug. l. 22. de civ. c. 20. & 30. l. 3. de li. arbit. c. 25. & ser. 64. de ver. Dom. & ser. 37. de Sanctis. *Beatitudo proprio verbo nequit exprimi.* d Matt. 6. 33. & 21. 31. Marci 1. 14. Luca 6. 21. e Joan. 18. 36.

ſpicuum eſt, nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam ſatis eſſe. Quare Parochi hoc loco oblatam ſibi occaſionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem, & juſtitiam, & omnia Chriſtianæ religionis officia invitandi.

Epheſ. 5. 5.
Col. 1. 13.
f *Ma. 5. 3. 10.*
g *Ezec. 28. 13.*
Luca 23. 43.
2. Cor. 12. 4.
h *Iſa. 52. 1.*
Apoc. 21. 2.
i *Apoc. 3. 12.*
21. 2.
k *Joan. 14. 2.*

Conſtat enim, vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari ſolere. atqui hoc potiſſimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod ſi exigua hac, & calamitoſa vita, quæ tot, & tam variis miſeriis ſubjecta eſt, ut mors verius dicenda ſit, nihil magis amatur, nihil aut charius, aut jucundius eſſe poteſt; quo tandem animi ſtudio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam, & abſolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet?

Vita magnũ bonũ & quãtũ ab omnib. expetatur. Vide Aug. li. 11. civ. c 27. 28. Vita hac potius mors dicẽda Aug. l. 12. civit. c. 20.

5. ***Beatitudo omnium malorum privatione, & omnium bonorum adeptione continetur.***

Nam, ut ſancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum adeptione definienda eſt. De malis clariſſima ſunt ſanctarum litterarum teſtimonia. ſcriptum eſt enim in Apocalypſi: a *Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus*, & rurſus: b *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor neque dolor erit ultra, quia prima abieruut.* Jam vero beatorum immenſa gloria, innumeraque ſolidæ lætitiæ, & voluptatis genera futura ſunt, cujus gloriæ magnitudinem cum animus noſter capere, aut illa in animos noſtros penetrare nullo modo poſſit, neceſſe eſt, nos in illam, nempe c in gaudium Domini introire, ut eo circumfuſi, mentis deſiderium cumulate expleamus.

Felicitas malum nullum admittit, & nullum bonũ excludit. Aug. lib. 22. de civ. ca 30. Chryſ. etiam 50. cap. ad Theod lapsũ. Anſel. ep. 1. ad Hugonem, & in lib. de ſimil. c. 47.
a *Apoc 7. 16.*
b *Apoc. 21. 4*
Iſa. 25. 8.
Omne bonum concludit. Aug. lib. 22. cap in fin. Ale de Ales ſupee Pſ. 74.
c *Mat. 25. 21*

6. *Quibus præcipue bonorum generibus Beati perfruentur.*

Quamvis autem, ut ſanctus Auguſtinus ſcribit, facilius mala, quibus cariturí ſumus, quam bona, ac voluptates, quas hauſuri ſumus, numerari poſſe videantur: danda tamen erit opera, ut quæ fideles ſummæ

S. Au ſer. 64 de ver. Dom. Et de Symb. ad Cat. lib. 3. c. 11. Dã. 12.

Beatitudo duplex, una essentialis, altera accessoria; de hac distinctione vide Doctores in 4. sent. dist. 49.

illius felicitatis adipiscendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter, & dilucide explicentur. Sed illa in primis distinctione uti oportebit, quam a gravissimis divinarum rerum scriptoribus accepimus: ii enim duo bonorum genera esse statuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipsam beatitudinem consequitur. quare illa essentialia, hæc vero accessoria bona, docendi causa, appellarunt.

7. *In quo consistat essentialis, & primaria æternæ beatitudinis causa.*

Præmium essentiale est Dei vision. Aug. li. 22. civit. c. 29. a Joan. 17. 3. Ubi nota quod loquit. de fide, non de beatitudine. b 1. Jo. 3. 2. Beatitudo hominis duobus constat.

Ac solida quidem beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut Deum videamus, ejusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis: ac perfectionis fons, & principium. *a Hæc est vita æterna*, inquit Christus Dominus, *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti, Jesum Christum*, quam sententiam sanctus Joannes videtur interpretari, cum ait: *b Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum, sicuti est.* significat enim beatitudinem ex iis duobus constare, tum quod Deum intuebimur qualis in natura sua, ac substantia est, tum quod veluti Dei efficientur. Nam qui illo fruuntur, quamvis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & prope divinam formam induunt, ut Dii potius, quam homines videantur.

8. *Beati quomodo Dei formam, & naturam quodammodo induant.*

Beati ad divinam naturam proxime accedunt. 2. Cor. 5. c 1. Cor. 13. 12

Hoc autem cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quod unaquæque res vel ex ejus essentia, vel ex ejus similitudine, & specie cognoscitur. At quoniam nihil est Deo simile, cujus similitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire possimus: consequens est, ut ejus naturam, & essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem divina essentia se nobis conjunxerit. Atque id Apostoli verba significant: *c Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* nam, quod inquit. *In ænigmate*, interpretatur Sanctus Augustinus, in similitudine ad Deum intelligendum accom-

Aug. l. 15. de Trin. c. 9.

mo-

modata. Quod etiam sanctus Dionysius aperte ostendit, cum affirmavit nulla inferiorum similitudine superiora percipi posse, neque enim ex alicujus rei corporeæ similitudine, ejus, quæ corpore careat, essentia, & substantia cognosci potest: cum præsertim necesse sit, rerum similitudine minus concretionis habere, & magis spirituales esse, quam res ipsas, quarum imaginem referunt; quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non potest, ut alicujus rei creatæ similitudo æque pura, & spiritualis, ac Deus ipse est, reperiatur: ita fit, ut ex nulla similitudine divinam essentiam perfecte intelligere possimus. Accedit etiam, quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumscribuntur: Ac Deus infinitos est, neque ullius rei creatæ similitudo ejus immensitatem capere potest. Quocirca una illa ratio divinæ substantiæ cognoscendæ relinquitur, ut ea se nobis conjungat, & incredibili quodam modo intelligentiam nostram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ speciem contemplandam reddamur.

S. Dionysius c. 1. de div. nomin. Vide D. Th. in p. 1. q. 12. art. 2. contra gentes l. 3. c. 51.

9. *Lumine gloriæ beati illustrantur, & ad Deum videndum tota spe omnes commoveri debent.*

Id vero lumine gloriæ assequemur, cum eo splendore illustrati, *a* Deum lumen verum in ejus lumine videbimus. nam beati Deum præsentem semper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præstantissimo, *b* divinæ essentiæ participes effecti, vera & solida beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam Dei benignitate, cum certa spe, nobis expectandam esse, in Symbolo Patrum definitum sit. inquit enim: *Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi.*

a *Psal. 35. 10.* *De lumine gloria vide S. Tho. 1. p. q. 12. art. 5. Scot. 4. sent. dist. 49. qu. 11.*

b *2. Pet. 1. 4.* *Symbolum Constantinopolitanum.*

10. *Quomodo in beatitudine homo Deo conjungatur, similitudine explicatur.*

Divina hæc plane sunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis possunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ sensu percipiuntur, cernere. Nam, *quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, & quamvis ejus substantia non mutetur, fit tamen, ut di-*

A simili. Aug. l. 15. de Civ. Dei c. 9. Anselmus etiam hanc tangit similitudinem in l. de Similit. c. 16.

Digitized by Google

diversum quippiam, nimirum ignis, esse videatur, eodem modo, qui in cœlestem illam gloriam admissi sunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id, quod sunt, esse non desinant, ut multo magis distare ab iis, qui in hac vita sunt, merito dici possint, quam ferrum candens ab eo, quod nullam caloris vim in se contineat. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa, & absoluta beatitudo, quam essentialem vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optimum & perfectissimum possidet?

12. *Quæ sint accidentalia bona, quibus Beati circumfluent.*

Præmiũ, seu bonum beatitudinis accidentale.

Aug. lib. 22. civit. c. 30.

Verum ad illam tamen quædam accedunt ornamenta omnibus beatis communia: quæ quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere, & excitare solent. Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere, *a Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.* nam gloriam quidem Beati perfruentur, non illa solum, quam tandem essentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus: sed ea etiam, quæ constat ex clara, & aperta notitia, quam singuli de alterius eximia, & præstanti dignitate habituri sunt. At vero quantus ille honor existimandus est, qui eis a Domino tribuitur, cum *b* non amplius servi, sed amici, *c* fratres, ac *d* filii Dei vocentur! quare ita electos suos amantissimis, & honorificentissimis verbis Salvator noster compellabit: *e Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum:* ut merito liceat exclamare: *f Nimis honorificati sunt amici tui Deus:* *g* sed laudibus etiam a Christo Domino coram Patre cœlesti, & Angelis ejus celebrabuntur. Præterea, si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit honoris, qui a viris sapientia præstantibus habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suæ testes fore existiment: quantum beatorum gloriæ accessurum putamus, quod alius alium summo honore prosequetur?

a Rom. 2. 10.
Qualis gloria beatorum, ob quã ipsa beatitudo gloria dicitur.
Psal. 83. 12.
Rom. 8. 18.
Honor beatorum quãtus, ob quem ipsi reges Apoc. 5 in c. 5. 10. Græco textu nominantur.
b Luca 12. 4.
Joan. 15. 13.
c Psal. 21. 23
Joan. 20. 17.
Heb. 2. 11.
d Jo. 10. 52.
Rom. 8. 14.
e Mat. 25. 14
f Ps. 138. 17.
g Mat. 12. 23
Luca 13. 8.

12. *Qui-*

12. ***Quibus bonorum copiis beati in æternis illis sedibus cumulabuntur.***

Infinita esset omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quæcunque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, sive ea ad mentis cognitionem, sive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiis beatam cœlestium vitam circumfluere: quamvis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis ascendit, fieri *a* Apostolus affirmet. nam corpus quidem, quod antea crassum, & concretum erat, cum in cœlo, detracta mortalitate, *b* tenue, & spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit: anima *c* autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii author transiens omnibus ministrabit, cum summa voluptate exsaturabitur. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit; *d* omnesque immortalitate, & splendore amicti, & *e* sempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed si amplæ etiam, & magnificæ domus possessio ad humanam felicitatem pertinet, quid cœlo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, & ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet, *f Quam dilecta*, inquit, *tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini: cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Atque ut hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent.

Beatitudo omnibus bonis animi, & corporis constat. *Psal. 35. 9.*

a 1. *Cor.* 2. 9. *Isa.* 64. 4.
b 1. *Cor.* 15. 42. 43.
c *Luc* 12. 37.
Terrena vilia erunt beatis.
d 1. *Co.* 15. 34
Apoc. 7. 9.
e 1. *Cor* 9. 25.
2. *Tim.* 4. 8.
f *Ps.* 83. 2. 3.

23. ***Præmiis iisdem citra ullum discrimen beati non afficientur.***

Nam *g in domo Patris mei*, inquit Dominus, *mansiones multæ sunt*: in quibus majora, & minora præmia, ut quisque promeritus erit, reddentur. *h Qui enim*

g *Joan.* 14. 2. *Psal.* 61.
h 2. *Cor.* 9. 6.

parce

Diversa erũt in cælo meritorũ præmia. *Isa.* 56. 45. *Matt.* 19. 28. 1. *Cor.* 15. 42. *Aug. l.* 22. *civi. c.* 90. *Cyp. de opere.*

parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt, ut fide, & charitate instructi, & in oratione, & sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximo se exerceant. ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: *a Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.*

Continuatio primæ partis ad secundam de sacram.

a *Isa.* 32. 18.

C A-

CATECHISMI ROMANI

PARS SECUNDA.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT I.

1. Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis est curandum.

Cum omnis Christianæ doctrinæ pars Pastoris scientiam, diligentiamque desiderat: tum sacramentorum disciplina, quæ & Dei jussu necessaria, & utilitate uberrima est, Parochi facultatem, & industriam postulat singularem: ut ejus accurata, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res digne & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: a *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.*

Canes sunt infideles Ecclesiam Dei lacerantes. Porci autem porcinam vitam agentes, omnia genera virtutum conculcantes, de quibus inquit Christus

a Matth. 7. 6.

Abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

2. Quidnam sibi velit Sacramenti vocabulum.

Principio igitur, quoniam universe de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguam significationem explanare, ut quæ hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen (quod ad propositam rem attinet,) aliter a prophanis, quam a sacris scriptoribus acceptum esse. nam alii auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur: ex quos jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublicæ præstaturos pollicentur, sacramentum militare dictum est. Atque

Matth. 7. 6.

Sacramenti vox est multiplex.

Latini pro Jurejurando sacramentũ sumpserunt. Tullius Cic. 3. offic.

Patres pro re divina a teneæ mysterii, & sacramenti nomine usi sunt.

a Eph. 1. 9. *b 1. Ti. 3. 16.* *c Sap 2. 22.* *Eph. 5. 32.* *Apoc. 1. 19.*

hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse. Verum apud Latinos Patres, qui res divinas scriptis tradiderunt, sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat: quemadmodum Græci ad eandem rem significandam mysterii vocabulo usi sunt. In eam vero sententiam sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: *a ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ*. Deinde ad Timotheum: *b Magnum est pietatis sacramentum*. Præterea in libro Sapientiæ: *c Nescierunt sacramenta Dei*. Quibus in locis, & aliis multis licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram abditam, atque occultam significare.

D. Greg. in c. 16. l. 1. Regũ supra illud Directus est spiritus Domini in Dav.

Sacramenti nomen a primis Ecclesiæ Patribus sæpe fuit usurpatum. Vide Tertul. de præsc. & li. 1. advers. Mar. Cypr. epist. 55 & in l. de baptis. Christi. Hier. in commentar. in Thren. Aug. li. 19. contra Faustum c. 11. in Jo. tr. 80.

3. *Sacramenti nomen ad signa sacra significanda a Patribus accommodatum est antiquissimum.*

Quare Latini doctores signa quędam sensibus subjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, sacramenta commode appellari posse existimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id sacramenta dici possunt, quod divina virtus sub rerum corporearum tegumentis occulte salutẽ efficiat. Nec vero quisquam putet, hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse. nam qui sanctos Hieronymũ, & Augustinum legerit, facile perspiciet, antiquos religionis nostræ scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam sępissime Sacramenti nomine, interdũ vero etiam Symboli, vel Mystici signi, vel Sacri signi voce usos esse. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta sint; quod quidem veteris etiam legis sacramentis convenit, de quibus nihil opus est Pastoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege, & gratia sublata sint.

4. *Quam rem Catholicis Scriptoribus proprie denotet Sacramentum.*

De propria vi, atque natura sacramenti.

Sacramentũ est res, qua salus & justitia compar.

Verum præter nominis notionem, quæ hactenus declarata est, rei etiam vis, & natura diligenter investiganda, & quid Sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus, & justitiæ comparatur, dubitare nemo potest. Sed cum multæ rationes sint, quę ad hanc rem explicandam aptæ, & accommodatæ videantur, nulla tamen planius, & di-

& dilucidius eam demonstrat, quam definitio a D. Augustino tradita, quam deinde omnes Doctores scholastici secuti sunt. a *Sacramentum*, inquit ille, *est sacræ rei signum*: vel, ut aliis verbis, in eandem tamen sententiam, dictum est: b *Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum.*

5. *Rerum sensibilium divisio, quidque signi nomine intelligendum sit.*

Quæ quidem definitio ut magis pateat, singulæ ejus partes Pastoribus exponendæ erunt: atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera: aliæ enim ob id inventæ sunt, ut aliquid significent, aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt: quo in numero omnes pene res, quæ natura constant, haberi possunt. At vero in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia hujusce modi permulta ponenda sunt. nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quamobrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa proprie dicuntur. illud enim signum esse S. Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus: sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cujus vestigium apparet, facile cognoscimus.

a D. Aug. l. 10. de civ. Dei c. 5. Ale. de Ales 4. p. q. 1. mem. 1. D. Thom. in 3. part. quæst. 60. per totã.

b Hæc definitio colligitur ex Aug. l. de catech. rud. c. 26.

Rerum sensibilium duo esse genera Aug. l. 2. de doctrina Christ. c. 1. Signa alia naturaliter, alia ad placitum. Arist. l. 1. Periher. c. 1. Aug. l. 2. de doctr. Christi c. 1. quem sequitur Mag. l. 4. dist. 1. & Gratian. de consec. dist. 2. c. signum.

6. *Quomodo Sacramenta in genere signi reponenda sint ostenditur.*

Quæ cum ita se habeant, sacramentum ad hoc rerum genus, quę significandi causa institutæ sunt, referri perspicuum est: siquidem specie quadam, & similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum adhibitis certis, & solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, Spiritus sancti virtute omnem peccati maculam, & turpitudinem interius elui, & animas nostras præclaro illo cœlestis justitiæ dono augeri, atque ornari: simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat.

Sacramentũ cur inter res, quæ significant reponi debeat Aug. li. 3. de doctr. Christi c. 9. & epist. 25 ad Bonif. in l. de catech. rud. c. 26. Tertul. in lib. de resurrect. carnis. Greg. l. 6. c. 3. in l. Re.

7. *Idem etiam ex Scripturis demonstratur.*

Sacramenta inter res, quæ significant, esse numeranda ex Scripturis colligitur.

a Gen. 17. 10. 11. 12.
b Rom. 4. 11.
c Rom. 6. 5. ibidem. 4.

Utilitas ex doctrina superiori emanans.

Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse: Apostolus enim de circumcisione, veteris legis Sacramento, quæ *a* Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos scribit: *b Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei*. Et alio loco, *c* cum affirmat nos omnes, *qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizatos esse*, licet cognoscere, baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, *Nos consepultos esse cum illo per baptismum in mortem*. Neque vero parum proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut quę illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta, & augusta esse facilius sibi persuadeat, cognitaque eorum sanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

Sacramentum esse rei sacrę signum quomodo intelligendum, & quod quadruplex sit signorum genus.

Signa naturalia, voluntaria prognostica, & practica.

8. *Quot sint signorum genera.*

Sequitur nunc, ut verba illa, *rei sacræ*, quæ est altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commode fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quæ de signorum varietate S. Augustinus acute, & subtiliter disputavit. *Quædam enim signa naturalia dicuntur, quæ præter seipsa alterius rei notitiam* (quod omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) *in animis nostris gignunt*, veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur: atque hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quod fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus efficit, ut si quis fumum tantum videat, naturam simul, & vim ignis, qui adhuc latet, subesse, mente, & cogitatione percipiat. *Quædam vero signa natura non constant, sed constituta, atque ab hominibus inventa sunt*, ut colloqui inter se, & aliis animi sui sensa explicare, vicissimque aliorum sententiam, & consilia possent cognoscere. Hæc autem quam varia, & multiplicia sint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad ceteros sensus pertinent. nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli causa sublato vexillo quippiam declaramus, satis constat, eam significationem ad oculos tantum referri; quemadmodum tubarum,

rum, tibiarum, aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumque significandi causa funditur, ad aurium judicium spectat: quo quidem præcipue sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

9. De signis a Deo institutis tam in veteri, quam in novo Testamento.

Verum præter illa signa, quæ hominum consensu, & voluntate constituta esse, hactenus diximus, alia quædam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus esse omnes consentiunt. Alia enim signa ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata sunt, ut aliquid significarent, vel admonerent: cujusmodi fuerunt a legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Mosaici cultus ceremonias pertinebant; alia vero Deus instituit, quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent: atque in hoc posteriori signorum genere Sacramēta novæ legis numerāda esse liquido apparet. Signa enim sunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuspiam sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certo credimus.

Signa quadā sunt divinitus data.

Aug. l. 3. de doct. Christ. cap 9. & in 3. de Tri. c. 10.

Vide de his Leviticum fere per totum: Significationes autē pete ex Cyrillo in l. de adorat. in Spiritu & veritate.

a Exod. 12 15 18. & 13. 15. & 34. 18.

10. Res sacra quomodo in definitione Sacramenti sit intelligenda.

Sed quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus: ita etiam res sacra non unius modi existimanda est. Quod vero ad propositam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum scriptores sacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonstrant: huic enim gratię propriam sacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt; quippe cum ejus beneficio animus noster Deo consecretur, & conjungatur.

Conc. Trid. sess. 7. cap. 6. de sacramentis.

Gratia Dei sacra res proprie nuncupatur, Mag. in 4. d. 1. D. Tom. in 3. p. quæst. 60. art. 2. & Hugo de Sacramentis.

11. Sacramenti uberior definitio, & qua ratione a reliquis signis sacris illud differat.

Quare, ut explicatius, quid Sacramentum sit, declaretur docendum erit, rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione, sanctitatis, & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet, ex quo sequitur, ut facile quivis possit intelligere, Imagines Sanctorum, Cruces, & alia id genus, quamvis sacrarum rerum

Scot. 4. dist. 1. qu. 2. lit. M.

signa sint; non ideo tamen sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de Baptismo admonuimus, cum dicebamus, solemnem illam corporis ablutionem signum esse, & efficientiam habere rei sacræ, quæ interius Spiritus sancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit.

D. Tho. in 3. p. q 60. ar. 3. quod probat ex Aug. verbis, quæ citantur de consec. dist. 2. c. Hoc est quod.

12. *Sacramenta non unam tantum rem, sed plures significant.*

Jam vero hisce mysticis signis, quæ a Deo instituta sunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significent. Quod in singulis Sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem, & justitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maxime conjuncta declarant, Christi scilicet redemptoris passionem, quæ sanctitatis causa est, & vitam æternam, cœlestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis perspici possit, merito sacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem significandi vim inesse tradiderunt: tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat: tum quia aliam præsentem indicet, ac demonstret; tum quia aliam futuram prænunciet. Neque vero existimandum est, hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum scripturarũ testimonio non probetur. Nam cum Apostolus ait: *a Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*, plane ostendit, idcirco Baptismum signum dicendum esse, quod Dominicæ passionis, & mortis nos admoneat. Deinde cum inquit, *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*: ex iis verbis perspicuum est, Baptismum signum esse, quo cœlestis gratia in nos infusa declaratur, cujus munere nobis datum est, ut novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Postremo cum addit: *b Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus*, apparet Baptismum vitæ etiam æter-

Unum quodque sacram. tria simul significat. Passionem, Gratiam, & gloriam. Signũ rememorativum.

a Rom. 6. 3.

Demonstrativum, & prognosticũ; quæ tria habentur in festo Corporis Christi, ibi: o Sacrum convivium, &c. Et 1. Cor. 2. Non enim me judicavi scire aliquid, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Et in canone Missæ. Ad Rom. 6. 4 Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia.

b Rom. 6. 5.

æternæ, quem per illum consecuturi sumus, non obscuram significationem dare.

13. *Sacramentum non unam tantum præsentem rem, sed plures designat.*

Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia significandi genera, & rationes, sæpe etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præsentem, sed plures demonstret, ac notet. Id vero sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum intuentibus facile est intelligere, quo veri corporis, & sanguinis Domini præsentia, necnon gratia, quam non impure sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur. Ex iis igitur, quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis insint: ut ea summa cum religione colenda, & suscipienda esse, omnibus persuadeant.

Significatio Sacramenti Allegorica passionis, Historica gratia Anagogica gloria.

Sacramentũ aliquando plures res præsentes designat.

Sacramentũ Eucharistia quot habeat significationes, vide Dam. lib. 4. de orth. fid. c. 14 & D. Th. in 3. p. qu. 73. ar. 4.

14. *Cur Sacramenta institui apud Christianos oportuerit.*

Verum ad rectum Sacramentorum usum docendum nihil accommodatius videri potest, quã diligenter causas exponere, cur Sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent: quarum prima est, humani ingenii imbecillitas: siquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehensæ sunt, nisi per ea, quę aliquo sensu percipiuntur, nemini adspirare liceat. Ut igitur quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere possemus, idem summus rerum omnium artifex sapientissime fecit, ut eam ipsam virtutẽ aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet. Nam, ut præclare a sancto Chrysostomo dictum est: ***Si homo corporis concretione caruisset, nuda ipsa bona: neque ullis integumentis involuta ei oblata essent: quoniam vero anima corpori conjuncta est, omnino opus fuit, ut rerum, quæ sentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.***

Causa ob quas institu ta sũt sacramenta Hug. de sacr. par. 9. cap. 9. Magist. in 4. dist. 1. D. Th. in 3 p. q. 61. art. 1. Prima, ut humani ingenii imbecillitatem adjuvent. Aug. l. 11. de Trin. c. 2. S. Chrysost. ho. 83. in Matt. & ho. 60. ad pop. Antioch.

Altera vero causa est, quod animus noster haud facile commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissime indicare consuevit: interdum vero, cum opus aliquod institueret, cujus ma-

Secunda, ut credendi tarditatem erigant. Aug. lib. 4. contra Donat. c. 24.

magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculi speciem haberent, verbis adjunxit. Nam cum Deus *a* Moysen ad Israelitici populi liberationem mitteret, ille vero ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus sibi gravius imponeretur, quam ut sustinere posset, aut ne populus divinis oraculis, & dictis fidem non adjungeret, *b* Dominus promissionem suam multa signorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in veteri testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantia signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus, Salvator noster, cum nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis, & sensibus subjecta instituit, quibus cum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

a Exo. 3. 10. 11.

b Exo 4. 2. 3. 4.

Instituta sunt sacramenta ostendatur plenitudo divinæ misericordiæ, & dispensatio divinæ justitiæ. Alex. de Ales 4. p. qu. 1. membro 2. art. 2.

Tertia causa fuit. ut illa tanquam remedia, ut scribit S. Ambrosius, atque *c* Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum sanitatem vel recuperandam, vel tuendam præsto essent. Virtutem enim, quæ ex Passione Christi manat, hoc est gratiam, quam ille nobis in ara Crucis meruit, per Sacramenta, quasi per alveum quendam, in nos ipsos derivare oportet; aliter vero nemini ulla salutis spes reliqua esse poterit. Quare clementissimus Dominus Sacramenta verbo suo, & promissione sancita relinquere in Ecclesia voluit, per quæ passioni suæ fructum nobis reipsa communicari sine dubitatione crederemus; si modo unusquisque nostrum ad se eam curationem pie, & religiose admoveret.

Tertia, ut parata, & certa sit medicina ad depellendos animi morbos, & salutem tuendam S. Amb. lib. 5. de sacramen. c. 4.

c Luca 10. 33. 34.

Sed quarta etiam causa accedit, cur Sacramentorum institutio necessaria videri possit: ut scilicet notæ quædam, & symbola essent, quibus fideles internoscerentur: cum præsertim *in nullum nomen religionis, sive verum, sive falsum*, ut a Divo Augustino traditum est, *colligari homines possint, nisi aliquo signorum, vel sacramentorum visibilium fædere conjungantur*. Utrumque igitur præstant novæ legis Sacramenta, quæ & Christianæ fidei cultores ab infidelibus distinguunt, & ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

Quarta, ut sint Christianismi, veraque religionis symbola, & sancta societatis vincula D. Aug. lib. 19. con. Faustum c. 11. & de vera relig. cap. 17. & Basil. in exhortat. ad Baptismum.

Præ-

Præterea aliam etiam justissimam fuisse causam Sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis, *a Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, ostendi potest, Sacramentis enim fidem nostram in hominem conspectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad Baptismum accendentes, palam testamur, nos credere ejus aquæ virtutes, qua in sacramento abluimur, spiritualem animæ purgationem fieri.

Quinta; sunt testimonia nostrę fidei, ejusque certa declaratio.
a Rom. 10. 10

Magnam deinde vim habent Sacramenta, non solum ad fidem in animis nostris excitandam, & exercendam; sed etiam ad eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum, arctissimo nos vinculo colligatos, & unius corporis membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communione recordamur.

Sexta, ut sint incitamenta fidei, & charitatis.

Postremo, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant, ac comprimunt; nosque ad humilitatem exercent; dum sensibilibus elementis subjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus, ut mundi elementis serviremus. Hæc sunt, quæ potissimum de Sacramenti nomine, natura, institutione fideli populo tradenda esse visa sunt, quæ posteaquam a Pastoribus accurate exposita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus ex rebus singula Sacramenta constent, quæve sint illorum partes, ac præterea qui ritus & cæremonię additæ illis fuerint.

Septima sunt humilitatis excitandæ instrumenta. Gal. 4.
Epilogus superiorum.

15. *Partes ad constituendum unumquodque Sacramentum necessariæ.*

Primum igitur explicandum est, rem sensibilem, quæ supra in Sacramenti definitione posita est, non unam tantum esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Duo enim sunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque Elementum dicitur; alterum formæ vim, & Verbum communi vocabulo appellatur. Sic enim a Patribus accepimus. qua in re notum est, atque apud omnes pervulgatum illud Sancti Augustini testimonium: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Rei igitur sensibilis nomine, tum materiam, sive elementum intelligunt, ut in Sacramento

Duobus quodlibet sacramentum constat. Mag. in 4. sent. dist. 1. litt. D. D. Th. in 3. p. qu. 60. art. 4. 5. & 6.
S. Aug tracta. 80. in Joan. In utero Marię accessit.

Verbum Divinitatis ad Elementum humanitatis & factum est sacramentu Incarnationis.

Baptismi aquam, Confirmationis chrisma, & Extremæ unctionis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt; tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus vero utrunque aperte indicavit, cum inquit: *a Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo in loco materia, & forma Sacramenti exprimitur.

a *Eph.* 5. 25. 26.

16. *Cur elemento verba addita fuerint.*

Materia, & forma sacramentorum ex scripturis trahuntur. Verborum in sacramentis virtus. Aug. li. 8. de doctr. Christ. cap 3.

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximam vim habere perspicuum est: ac si ipsa desint, plane obscurum erit, quidnam materia Sacramentorum designet, ac demonstret. Nam, ut in Baptismo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & utriusque rei symbolum esse possit, nisi verba addantur, utrum horum in Baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit, nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit, at cum verba adhibentur, statim intelligimus, abluendi vim, & significationem habere.

17. *Excellentia Sacramentorum novæ legis.*

Sacramenta legis veteris formam definitam non habebant; hoc colligitur ex Scripturis, in quibus veterum sacramentorū fit mentio. Forma sublata ratio sacramenti tollitur.

In hoc autem nostra Sacramenta antiquæ legis Sacramentis plurimum præstant, quod in illo administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma servaretur, quo etiam fiebat, ut incerta admodum, & obscura essent: nostra vero formam verborum ita præscriptam habent, ut, si forte ab ea discedatur, Sacramenti ratio constare non possit: ob eamque rem clarissima sunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur sunt partes, quæ ad naturam, & substantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus unumquoque Sacramentum necessario constituitur.

18. *Quæ sit cæremoniarum in Sacramentis virtus, & natura.*

Videatur c. 13. de sacramentis in genere, sess. 7. Conc. Trid.

His accedunt cæremoniæ; quæ tametsi prætermitti sine peccato non possunt, nisi nihil facere ipsa necessitas cogat, tamen, si quando ommittantut, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione im-

imminui credendum est. Ac merito quidem a primis usque Ecclesiæ temporibus illud semper servatum est, ut Sacramenta solemnibus quibusdam cæremoniis ministrarentur. Primum enim maxime decuit sacris mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut sancta sancti tractare videremur. præterea, quæ Sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter observant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant: quo major cura, & diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus singula Sacramenta conficiuntur, cognitam, & perspectam habeant.

Cęre non arũ antiquitas. Dion. Areop. in li. de eccl. Hiera. cap. 2. Clem. ep. 3. Baſ de Spir. sancto c. 27. Conc. Trid. sess. 22. c. 4. & 5. in fid. ĩ doctrina. Cęremoniarũ effectus. Isid. lib. de offic. Eccl. c. 20.

19. *Quot sint Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta.*

Sequitur ut Sacramentorum etiam numerus explicetur; quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi sui vires ad laudandam, & prædicandam Dei erga nos singularem beneficentiam convertet, quo plura salutis, ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata esse intellexerit. Catholicæ igitur Ecclesiæ Sacramenta, quemadmodum ex *a* Scripturis probatur, & Patrium traditione ad nos pervenit, & *b* Conciliorum testatur auctoritas, septenario numero definita sunt.

De necessitate, numero, & utilitate sacramentorum.

a Prov. 9. 1. Zach. 3 & 4. v. 9. & 2.

b Ses. 7. Conc. Trid. can. de sacramentis in gen. Conc. Const. sess. 15. Flor. de decr. dato Armenis.

20. *Cur nec majori, nec minori numero Sacramenta concludantur.*

Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conservandam, & ex sua, reique publicę utilitate traducendam, hęc septem necessaria videntur, ut scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, si in morbum incidat, sanetur, imbecillitas virium reficiatur: deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magistratus nunquam desint, quorum auctoritate, & imperio regatur; ac postremo, legitima sobolis propagatione seipsum, & humanum genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ

Humana generi septem sunt necessaria ad vitam commode traducendam.

Conc. Const. ses. 19. Flor. in decr. dato Armenis. Tr. ses. 7. D. Th. in 3. p. q. 65. art. 1.

illi,

illi, qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur.

21. *Septem Sacramenta esse ex Scripturis demonstratur.*

Primus enim est Baptismus, veluti cœterorum janua, quo *a* Christo renascimur. Deinde Cõfirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur, & roboremur. baptizatis enim jam Apostolis, ut D. Augustinus testatur, inquit Dominus *b Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Tum Eucharistia, qua, tanquam cibo vere cœlesti spiritus noster alitur, & sustinetur: de ea enim dictũ est a Salvatore: *c Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Sequitur quarto loco Pœnitentia, *d* cujus ope sanitas amissa restituitur, postquam peccati vulnera accepimus. Postea vero Extrema unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes recreantur. siquidem Divus Jacobus, cum de hoc Sacramento loqueretur, ita testatus est: *e Et, si in peccatis sit, remittentur ei.* Sequitur *f* Ordo, quo publica Sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrasq; omnes functiones exequendi potestas traditur. Postremo additur *g* Matrimonium, ut ex maris, & fœmine legitima, & sancta conjunctione, filii ad Dei cultum, & humani generis conservationem procreentur, & religiose educentur.

a Joan. 3. 2. Tit. 3. 5. Scot. 4. sent. dist. 2. qu. 1. D. Aug. Epi. 108.
b Lucæ 24. 49. Act. 1. 8.
c Joan. 6. 55.
d Joan. 20. 22. 23.
e Jacob. 5. 14.
f Act. 13. 2. 3. 1. Tim. 4. 4. 2. Tim. 1. 6.
g Eph. 5. 31. 32.

De præstantia, & differentia sacramentorum.

Tria sunt sacramenta præ cæteris necessaria. D. Th. in 3 p. q. 65. art. 4. Conc. Trid. de sacramentis in genere, sess. 7 can. 3. & 4.

22. *Æqualis non est omnium Sacramentorum vel necessitas, vel dignitas.*

Baptismi necessitas.

Illud vero maxime animadvertendum est, quamvis omnia Sacramenta divinam, & admirabilem virtutem in se contineant, tamen non parem omnia, & æqualem necessitatem, aut dignitatem, aut unam, eandemque significandi vim habere. Atque ex iis tria sunt, quæ tametsi non eadem ratione, tamen præ cæteris necessaria dicuntur. Baptismum enim unicuique sine ulla adjunctione necessarium esse, Salvator his verbis declaravit: *h Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Pœnitentia, *i* vero illis tantummodo necessaria est, qui se post Baptismum aliquo mortali peccato obstrinxerunt: neque enim æternum exitium effugere poterunt, nisi eos admissi peccati rite pœnituerit. Ordo præterea, etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino necessarius est.

h Joan. 3. 5.

Pœnitentiæ necessitas.

i Apoc. 2. 5. Lucæ 13. 3.

Ordinis necessitas.

Prov. 11. 14.

Eucharistiæ dignitas.

Dion. in l. de Eccl. Hier. c. 3. D. Thom. 3. p. q. 65. art. 3.

Ve-

Verum si dignitas in sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate, & mysteriorum numero, ac magnitudine longe ceteris antecellit. Quæ omnia facilius intelligentur, cum suo loco ea, quæ ad singula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

23. *A quo hæc sacra, & divina mysteria sint accepta, principaliterque dispensentur.*

Causa efficiens, seu auctor sacramentorum Deus est per Christum.

Deinceps videndum est, a quo hæc sacra, & divina mysteria acceperimus. neque enim dubitandum est, quin præclari alicujus muneris dignitas, ejus, a quo donum ipsum profectum est dignitate, & præstantia quam maxime augeatur. Sed ea quæstio difficilem explicationem habere non potest. Nam cum Deus sit, *a* qui homines justos efficiat; ipsa vero Sacramenta justitiæ adipiscendæ mirifica quædam instrumenta sint: patet, unum, eundemque Deum in Christo Justificationis, & Sacramentorum auctorem agnoscendum esse. Præterea Sacramenta eam vim, & efficientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum vero unus Dei potentiæ proprium sit in corda, & mentes hominum illabi, ex hoc etiam perspicitur, Sacramenta a Deo ipso per Christum instituta esse: quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certa, & constanti fide tenendum est. hoc enim testimonium de illo se accepisse Sanctus Joannes affirmat, cum ait: *b Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.*

Amb. lib 4 de sac. c. 4 D Th. in 3. par qu. 64. Trid sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 1.
a Rom. 8.
Proprium est Dei illabi in animam hominis. in lib. de Eccl. dogm & Cassian. collat. 7. cap. 13.
b Joan. 1. 33.

24. *Qui ministri utatur Deus in Sacramentis dispensandis.*

Dispensat Deus sacramenta per homines.

Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor, & dispensator sit, *c* ea tamen non per Angelos, verum per homines ministrari in Ecclesia voluit. Non minus enim ministrorum officium, quam materia, & forma ad Sacramenta conficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

c 1. Cor 4. 1. Heb. 5 1. D. Th. in 3 p. q. 64. art 4. Conc. Trid. sess. 7. can. 10.

25. *Minister sua pravitate gratiæ Sacramentalis virtutem impedire non potest.*

Ministrorum quæ sit ratio. sess. 7. Conc.

Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione non suam, sed Christi personam gerunt, ea re fit,

ut

Trid. de Sacramentis in gene. 6 can. 11. & 12. vide Gre. Naz. ora in S. Bap. Anbr. de his qui myſt. ini. ca 5. Chryſ. Hom. 8. in 1. Cor. Auguſt. contr. Creſc. lib. 4. c. 20. & 4. cont. Don. c. 4. li. 2. cont. lit. Petil. c. 47

ut ʃive boni, ʃive mali ʃint, modo ea forma, & materia utantur, quam ex Chriʃti inʃtituto ʃemper Eccleʃia Catholica ʃervavit, idque facere proponant, quod Eccleʃia in ea adminiʃtratione facit, vere Sacramenta conficiant, & conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire poʃʃit, niʃi qui ea ʃuʃcipiunt, ʃeipʃos tanto bono fraudare, & Spiritui ʃancto velint obʃiʃtere. Hanc vero in Eccleʃia certam, & exploratam ʃententiam ʃemper fuiʃʃe, S. Auguʃtinus in iis diʃputationibus, quas adverʃus Donatiʃtas conʃcripʃit, clariʃʃime demonʃtravit. Quod ʃi etiam ʃcripturæ teʃtimonia quærimus, ipʃum Apoʃtolum his verbis loquentem audiamus: a *Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit, ʃed Deus incrementum dedit: itaque neque qui plantat eʃt aliquid, neque qui rigat, ʃed qui incrementum dat Deus.* Ex quo loco ʃatis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obeʃt eorum improbitas, quorum manu ʃatæ ʃunt; ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis poʃʃe, qui malorum hominum miniʃterio Chriʃto inʃiti ʃunt. Quare, ut ex D. *b* Joannis Evangelio ʃancti Patres noʃtri docuerunt, Judas etiam Iʃcariotes plures baptizavit, ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuiʃʃe legimus: ita ut præclare D. Auguʃtinus ʃcriptum re'iquerit: *Dedit Baptiʃmum Judas, & non baptizatum eʃt poʃt Judam: d:dit c Joannes, & baptizatum eʃt poʃt Joannem; quia quod datum eʃt a Juda, Baptiʃma Chriʃti erat; quod autem a Joanne datum eʃt, Joannis erat: non Judam Joanni, ʃed Baptiʃmum Chriʃti, etiam per Judæ manus datum, BaptiʃmoJoannis etiam per manus Joannis dato recte præponimus.*

a 1. Cor. 3. 6. 7

b Joan. 4. 2.

D. Aug. tra. 5. in Joan.

c Act. 19. 4.

Sacramenta novæ legis impura conʃcientia miniʃtrare quã pernicioʃum ipʃis ʃit miniʃtris. D. Th. in 3 p. q. 64. ar. 4. ex Dio. lib. de Eccl. Hier. c. 1. & ex epiʃt. ad

26. *Quid de illis ʃentiendum ʃit, qui impura conʃcientia Sacramenta adminiʃtrant.*

Neque verò paʃtores, aliive Sacramentorum miniʃtri, cum hæc audiunt, ʃatis ʃibi eʃʃe arbitrentur, ʃi poʃthabita morum integritate, ac conʃcientiæ munditia, illud tantum cogitent, quomodo Sacramenta ab illis rite miniʃtrentur. id enim etʃi diligenter curandum eʃt, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, poʃita non ʃunt. Meminiʃʃe autem ʃemper debent, Sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis ineʃt,

nun-

nunquam amittere; *a* at vero impure ea ministrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. *b Sancta enim*, quod semel, atque iterum, ac sæpius admonere oportet, *sancte*, *& religiose tractanda sunt*. *c Peccatori*, ut est apud Prophetam, *dixit Deus*: *Quare tu enarras justitias meas*. *& assumis testamentum meum per os tuum? ut vero odisti disciplinam*: Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere; quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere, & ministrare vereatur? Cum præsertim apud S. Dionysium scriptum sit; *malis symbola* (ita enim Sacramenta appellat) *ne contingere quidem permissum esse*. Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri in primis sectentur, pure ad sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione, & usu, uberiorem in dies gratiam, adjuvante Deo, consequantur.

Dem. c. 8. Con. sent. Aug. l. 2. cont. Epist. Parm. c. 10. & tract. 5. in Joa. & lib. 3. cont. Cresc. cap. 6.
a 2. Reg. 6. 7. & 1. Pa. al. 13. v. 9. 10.
b Isa. 52. 11.
c Ps. 49. 16. 17. sess. 7. Conc. Trid de sacramentis in gen. can. 6.
S. Dionys. de Eccl. Hier.

27. *De duobus præcipuis Sacramentorum effectibus.*

Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus sit: id enim Sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur. Hi autem duo præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam usitato a sacris doctoribus nomine justificantem vocamus. ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit, *Christum dilexisse Ecclesiam*, *& seipsum tradidisse pro ea*, *ut illam sanctificaret*, *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut, quemadmodum Sancti Augustini sententia celebratum est, *Aqua corpus tangat*, *& cor abluat*, id quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem, suapte natura, ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis inesse, qua id effi-

De sacramentorum primo effectu, qui est gratia justificans. Sess. 7. Conc. Trid. de sacramentis in genere can. 6. 7. & 8. D. Th. in 3 p. q. 62. ar. 1. 2. 5.
Aug. Tr. 80 in Joan.
Sect. 4. d. 1. qu. 5.

Digitized by Google

efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt.

28. *Quomodo effectus Sacramenti initio nascentis Ecclesiæ sint mirabiliter designati.*

Sacramentorum vis miraculis declarata initio nascentis Ecclesiæ. Aug. lib. q. veter. & novi Testa. q. 93.

Quocirca, ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animis fidelium resideret, cum ministrari Sacramenta cœptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum significationibus declarare: ut eadem perpetuo interius fieri constantissime crederemus, quamvis longe a nostris sensibus remota essent. Itaque ut omittamus, Salvatori nostro in Jordane baptizato, *a* cœlos apertos esse, & Spiritum sanctum columbæ specie apparuisse, ut admoneremur, ejus gratiam, cum salutari fonte abluimur, in animam nostram infundi: ut hoc, inquam, omittamus (magis enim ad baptismi * significationem, quam Sacramenti administrationem pertinet) nonne legimus, cum Pentecostes die Apostoli Spiritum sanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem, adeundaque pro Christi gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc facto repente de cœlo sonitu, tanquam advenientis, Spiritus vehementis, apparuisse illi dispertitas linguas, quasi ignis? ex quo intellectum est, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, easque vires addi quibus possimus Carni, Mundo, & Satanæ, perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare, & resistere. Atque *b* hæc miracula, quoties Apostoli Sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquandiu visa sunt, donec firmata jam fide, & corroborata, fieri desierunt.

a Matt. 3. 16. Matth. 1. 10. Luc. 3. 21. 22.

** alii legunt, sanctificationem.*

Act. 2. 3. 4.

b *Act. 8. 17. & 19. 6.*

29. *Quanta sit Sacramentorum novæ legis supra veteris sacramenta excellentia.*

Præstantiora esse legis novæ Sacramenta veteribus docet. Aug. lib. 19. cont. Faust. c. 13 & in Psal. 83. Amb. lib. de Sacr. c. 4.

Ex iis igitur, quæ de priori sacramentorum effectu, gratia scilicet justificante, demonstrata sunt; illud etiam plane constat, excellentiorem, & præstantiorem vim Sacramentis novæ legis inesse, quam olim veteris legis sacramenta habuerunt: quæ cum *c* infirma essent, egenaque elementa, *d* inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, non animæ: quare, ut signa tantum earum rerum, quæ mysteriis nostris efficiendæ essent, instituta sunt. At vero Sacramenta nova legis ex Christi

c Gal. 4. 9. d Heb. 9. 13.

Sacramenta novæ legis ex

sti latere manantia, *a* qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi; atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocirca si ea cum antiquis sacramentis conferamus, præterquam quod plus efficaciæ habent, & utilitate uberiora, & sanctitate augustiora esse inveniuntur.

30. *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid sit Character.*

Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantummodo proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est Character, quem animæ imprimunt. Nam cum Apostolus ait, *b Unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*: voce illa, *Signavit*, non obscure Characterem descripsit, cujus proprium est aliquid signare, & noctare. *Est autem Character veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhæret.* de quo ita apud Sanctum Augustinum scriptum est: *An minus forte Sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam, quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur.*

31. *Quis sit Characteris effectus, & quomodo Sacramenta Characterem imprimentia iterari non debeant.*

Jam vero Character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel peragendum efficiamur; tum ut aliqua nota alter ab altero internoscatur. At Baptismi quidem charactere utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, distinguatur. Idem autem in Charactere Confirmationis, & sacri Ordinis licet agnoscere: quorum altero veluti Christi milites, ad ejus nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, *c* & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur, atque instruimur, simulque ab iis, qui nuper bapti-

Christi latere manans Au. l. 2 de Symb. c. 6. in Joan. tract. 15. & l. 15. civ. cap. 26.

a Heb. 9. 14.

Secundus sacramentorũ effectus est characteris sacri in animam impressio.

Sess. 5. Conc. Trid. de Sac. in gen. can. 9.

b 2. Cor. 1. 22.

Scot. 4. Reg. ort. dist. 6. q. 7. D. Aug. l. 1. conc. epist. Parm. c. 13 & epist. 50. circa medium, & tract. 6 in Joan & lib. 1. cont. Cresc. c. 30 vide item D. Tho. in 3. p. quæst. 63.

Characteris usus duplex. D. Tho. in 3. p. qu. 63. a. 2.

Character baptismi quid efficiat.

Character Confirmationis quid præstet.

Character sacramenti Ordinis quid signet.

c Eph. 6. 6. 12.

a 1. Pet. 2. 2. baptizati, *a* tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur: alter vero tum potestatem Sacramenta conficiendi, & ministrandi conjunctam habet; tum eorum, qui hujusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fidelium cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est Catholicæ Ecclesiæ regula, qua docemur, tria hæc Sacramenta Characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda esse. Hæc sunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erunt.

Tria tantum Sacramenta Characterem imprimunt, quæ nec unquam iterantur. Conc. Floren. in Decr. Eu. & Trid. c. 9. sess. 7.

32. *Quibus rationibus assequentur Pastores, ut populus Sacramenta veneretur, & his religiose utatur.*

In Sacramentorum doctr. duo præcipue observanda.

In cujus argumenti explicatione Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, ut fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc divina, & cœlestia munera digna sint. Alterum vero, ut quoniam a clementissimo Deo ad communem omnium salutem proposita sunt, iis pie, & religiose utantur; atque ita Christianæ perfectionis desiderio exardescant, ut si Pœnitentiæ præsertim, & Eucharistiæ saluberrimo usu aliquandiu careant, plurimum damni se fecisse existiment. Hæc autem facile Pastores assequi poterunt, si quæ de Sacramentorum divinitate, & fructu supra dicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcabunt: primum a Domino Salvatore nostro, a quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse: præterea cum ministrantur, Spiritus sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse: deinde admirabili, & certa curandarum animarum virtute prædita esse: tum per ea immensas illas Dominicæ passionis divitias ad nos derivari. Postremo vero ostendant, totum Christianum ædificium *b* firmissimo quidem lapidis angularis fundamento inniti; verum nisi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum usu undique fulciatur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactatum concidat. Ut enim per Sacramenta in vitam suscipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conservamur, & augemur.

Eucharistia, & Pœnitentiæ usus frequens populo inculcandus.

b Isa. 28.16. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 7.

Sacramentis & verbi Dei doctr. Ecclesiam maxime fulciri.

DE

Digitized by Google

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

CAPUT II.

1. Cur expediat, doctrinam Baptismi frequenter populis fidelibus inculcari.

EX iis quidem, quę hactenus de Sacramentis universę tradita sunt, cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianę Religionis, vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam ea intelligere, quę de illorum singulis credenda Ecclesia Catholica proponit: sed siquis diligentius *a* Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem a fidelibus magnopere requiri; adeo non solum frequenter,

Doctrina sacramentorum quam sit utilis & necessaria.

a *Rom* 6.3.4. 5. 1. *Cor*. 6. 11. & 12.13.

K sed

sed gravibus verbis, & Spiritu Dei plenis ejus mysterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulturam, & resurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit. Quare Pastores nunquam se satis multam operam, & studium in hujus sacramenti tractatione collocasse arbitrentur.

Gal. 3. 27. Eph. 5. 26. Baptismi vis quam serio omnibus sit expendenda.

2. *Quando potissimum Parocho sermo de Baptismo sit instituendus.*

Verum præter eos dies, in quibus more majorum; divina Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in Sabbato magno Paschæ, & Pentecostes, quo tempore Ecclesia summa cum religione, maximisque ceremoniis hoc Sacramentum celebrare consueverat, aliis etiam diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, si interdum, cum Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinem convenisse animadverterit. Tunc enim facilius multo erit, si minus liceat omnia capita, quæ ad hoc Sacramentum attinent, persequi, unum saltem, aut alterum docere, cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, simul etiam sacris Baptismi ceremoniis expressam vident, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, ut unusquisque iis rebus admonitus, quas in alio geri videat, secum recordetur, qua se sponsione Deo obligarit, cum Baptismo initiatus est: simulque illud cogitet, an vita, & moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nominis professio pollicetur. Ut igitur quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam sit Baptismi natura, & substantia, aperiendum est: si prius tamen ipsius vocis significatio explicetur.

Solemnis Baptismus Sabbate Pascha, & Pẽtecostes agi solitus. Tertul. li. de Bapt cap. 19. Basi. in exhor. ad Bapt. Am. in lib. de myster. pas. & ser. 62.

3. *Quid Baptismi nomen proprie denotet.*

Ac Baptismum quidem Græcum esse nomen nemo ignorant: quod etsi in sacris literis non solum eam ablutionem, quę cum sacramento conjuncta est, *a* sed etiam omne ablutionis genus, *b* quod aliquando ad passionem translatum est, significat: tamen apud Ecclesię Scriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, sed eam, quæ cum Sacramento conjungitur, nec sine præscripta ver-

Octo Baptismi genera vide apud. Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 10. Greg Naz. or. 49.
a Isa. 24. 23. Marc. 7. 4.
b Mar. 10 38 Luca 12. 50.

verborum forma miniſtratur; qua quidam ſignificatione a Apoſtoli ex Chriſti Domini inſtituto frequentiſſime uſi ſunt.

a Rom. 6. 3. 4. 1. Cor. 1. Eph. 4. 15. Gal. 2. 12. 1. Petr. 3. 21.

4. *Quibus præterea nominibus ablutionem Sacramentalem Patres expreſſerint.*

Alia quoque nomina ad eandem rem ſignificandam ſancti Patres uſurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud ſuſcipientes univerſam Chriſtianæ religionis fidem profiteantur D. Auguſtinus teſtatur. Alii vero, quia fide corda noſtra illuminantur, quam in Baptiſmo profitemur, hoc Sacramentum illuminationem vocarunt. nam & Apoſtolus ita inquit: *b Rememoramini priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum,* tempus nimirum, quo baptizati erant, ſignificans. Chryſoſtomus præterea in oratione, quam ad Baptizandos habuit, tum expurgationem, quia per baptiſmum *c* expurgamus vetus fermentum, ut ſimus nova conſperſio, tum ſepulturam, *d* tum plantationem, tum crucem Chriſti nominat: quarum omnium appellationum cauſam ex epiſto'a ad Romanos ſcripta licet colligere. Cur autem D. Dionyſius principium ſanctiſſimorum mandatorum vocaverit, perſpicuum eſt: cum hoc Sacramentum veluti janua ſit, qua in Chriſtianæ vitæ ſocietatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt.

De variis baptiſmi nominibus vide Greg. Naz. in or. 39. in ſancta lumina. Clem. Alex. lib. 1. pædag. cap. 6. Dionyſius Areop. cap. 3. de Eccl. Hier. Illuminationem vocavit.

b Heb. 10. 32. & cap. 6. 4.

Expurgatio. Sepultura, Crux Chriſti, Plantatio.

c 1. Cor. 5. 7.

d Rom. 6. 4.

S. Dionyſ. de Eccl. Hierar. cap. 12.

5. *Quæ ſit Baptiſmi definitio.*

Quod autem ad rei definitionem attinet, etſi multæ ex ſacris ſcriptoribus afferri poſſunt, illa tamen aptior, & commodior eſſe videtur, quam ex verbis Domini apud Joannem, & Apoſtoli ad Epheſios licet intelligere. Nam cum Salvator dicat, *e Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*; & Apoſtolus, cum de Eccleſia loqueretur, *f Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*; ita fit, ut recte, & appoſite definiatur, Baptiſmum eſſe Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. *g* Natura enim ex Adam filii iræ naſcimur: per Baptiſmum vero in Chriſto filii miſericordiæ renaſcitur: ſiquidem *h dedit hominibus poteſtatem filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine*

Definitiones Baptiſmi vide apud Alex. de Ales in 4. p. qu. 11. per totam, & D. Th. in 3. p. q. 66. art. 1.

e Joan. 3. 5.

f Eph. 5. 29.

g Eph. 2. 3.

h Joa. 1. 3 14.

 ejus,

ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

6. *Qua ratione Baptismi sacramentum perficiatur.*

Baptismus ablutione, & forma verborũ proficitur. Chrysost. Hó. 24 in Joan. Aug. l. 6 cõt. Donat ca. 25 Conc. Flor. & Trid. D. Au. Tract. 80. in Joan.

Sed quibuscumque tandem verbis Baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione; cui ex Domini Salvatoris instituto certa, & solemnia verba necessario adhibentur; quemadmodum semper sancti Patres docuerunt. quod apertissimo illo D. Augustini testimonio demonstratur: *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum*. Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut existiment, quod vulgo dici solitum est, aquam ipsam, quæ ad conficiendum Baptismum in sacro fonte asservatur, Sacramentum esse. Tunc enim Sacramentum Baptismi dicendum est, cum aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino instituta sunt, reipsa utimur. Jam vero quoniam singula Sacramenta ex materia, & forma constitui initio diximus, cum generatim de omnibus Sacramentis ageretur, idcirco quæ utraque sit in Baptismo, a Pastoribus declarandum erit.

Aqua non potest dici Sacramentũ, sed ablutio.

7. *Quæ sit propria Baptismi materia.*

De materia Baptismi sess. 7. Conc. Trid. de Baptismo can. 2. Conc. Florent.

Materia igitur, sive elementum hujus Sacramenti, est omne naturalis aquæ genus, sive ea maris sit, sive fluvii, sive paludis, sive putei, aut fontis, quæ sine ulla adjunctione aqua dici solet. Nam & Salvator docuit: *a Nisi quis renatus fuerit ex aqua: & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: & Apostolus inquit, *b Ecclesiam lavacro aquæ mundatam esse*: & in B Joannis epistola scriptum legimus: *c Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*. Quod etiam *d* aliis sacrarum literarum testimoniis comprobatur.

a Joan. 3. 5.
b Eph. 5. 26.
c 1. Jo. 5. 8.
d Act. 8. 10. 47. Heb. 18 2. & 1 Pet. 3. 20.

8. *Locus D. Matthæi de Baptismo ignis exponitur.*

Quod vero a Joanne Baptista dictum est, venturum esse Dominum, *e* qui baptizaret in Spiritu sancto, & igne, id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est, sed vel ad intimum Spiritus sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet *f* quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus sanctus e cœlo in Apo-

e Matt. 3. 12. *Sic exponit Hier in Mat.*
f Act. 2. 3. *Sess. 7. Conc. Trid de Baptismo can. 1.*

Apoſtolos ignis ſpecie delapſus eſt:de quo alio loco Chriſtus Dominus noſter prædixit: *a Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizamini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* a Act. 1. 5.

9. *Quibus figuris, & Prophetiis vis aquarum Baptiſmi ſit demonſtrata.*

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis ſignificatum eſſe, ex divinis ſcripturis animadvertimus. Diluvium enim, *b* quo mundus purgatus eſt, quod *c* multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum, hujus aquæ figuram, & ſimilitudinem geſſiſse, Apoſtolorum Princeps *d* in priori Epiſtola oſtendit. *e* Et maris rubri tranſitum ejuſdem aquæ ſignificationem habuiſse. *f* D. Paulus ad Corinthios ſcribens expoſuit. Ut interim emittamus *g* tum Naaman Syri ablutionem, *h* tum probaticę piſcinę admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus hujus myſterii ſymbolum ineſse facile apparet.

Amb. l. 1. de ſacr c. 5. & 6. & lib. 2. per totum.
b *Gen. 6. 5.*
Diluvium olim Baptiſ. repręsẽtavit.
c *Gen. 6. 3.*
d 1. *Pet. 3. 21.*
Mare Rubrũ.
e *Exo. 14. 21.*
f 1. *Cor. 10.*
Naaman ablutio.
g 4. *Reg. 5. 14*
h *Joan. 5. 2.*

De prædictionibus autem dubitare nemo poteſt, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter *i* Iſajas Propheta omnes ſitientes invitat, *k* vel quas e templo egredientes Ezechiel in ſpiritu vidit, *l* præterea fons ille, quem domui David, & habitantibus Hieruſalem paratum in ablutionem peccatoris, & menſtruatę Zacharias quę nunciavit, ad ſalutem Baptiſmi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

Probatica piſcina.
Vim aquarũ baptiſmi pręvidit Iſaias.
i *Iſa. 55. 21.*
k *Ezec. 47. 1.*
l *Zach. 13. 1.*

10. *Cur aqua ad Baptiſmum conficiendum nos potius uti voluerit Deus, quam alia materia.*

Quantum vero Baptiſmi naturæ, & virtuti conſentaneum fuerit, ut ejus propria materia aqua inſtitueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum ſcribens demonſtravit. Sed quod ad hunc locum attinet, Paſtores docere in primis poterunt, quoniam hoc Sacramentum omnibus ſine ulla exceptione ad cõſequendam vitam neceſſarium erat, idcirco aquæ materiam, quę nuſquam non prę̃ſto eſt, atque ab omnibus facile parari poteſt, maxime idoneam fuiſse. Deinde aqua effectum Baptiſmi maxime ſignificat. ut enim aqua ſordes abluit, ita etiam Baptiſmi vim, atque effi-

Aqua uſus in Baptiſmo quam ſit natura conſentaneus, & conveniens.
S. Hieron. ep. 84. tom. 2.
vide D. Th. in 3. p q. 66. art. 3.
Prima ratio.
Secũda ratio.

Tertia ratio. cientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optime demonstrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic Baptismo cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

11. *Aquæ simplici, & naturali quare Chrisma adjiciatur.*

Aqua simplici, & naturali cur chrisma adjiciatur, vide Ambr. lib. 1. de sacr. ca. 2. & li. 3. cap. 1. & Innoc. l. 1. decr. tit. 15. cap. cum venisset. Dam. lib. 3. c. 10. in fin.

Illud vero animadvertendum est, quamvis aqua simplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sacramentum conficiendum, quoties scilicet Baptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex Apostolorum traditione, semper in Catholica Ecclesia observatum esse, ut cum solemnibus cæremoniis Baptismus conficitur, sacram etiam Christus addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuum est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquando incertum esse potest, utrum hæc, ut illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat; hoc tamen pro certo habendum esse, nunquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptismi Sacramentum ulla ratione confici posse.

12. *Quare promiscue omnibus fidelibus perfecta Baptismi forma clare exponenda sit.*

Quam sæpe & quanta cura Baptismi natura sit inculcanda.

Sed duarum partium, ex quibus Baptismus constare debet, postquam altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ est altera ejus pars maxime necessaria. In hujus autem Sacramenti explicatione eo majori cura, & studio elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterii notitia non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni divinarum rerum scientia communiter venit; verum etiam ad usus fere quotidianos summopere expetenda est. Cum enim sæpe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum sæpissime a mulierculis Baptismum ministrari oporteat, ita fit, ut promiscue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus Sacramenti substantiam pertinent, cognita, & perspecta esse debeant.

Aug. l. 6. con. Donat. c. 15.

13. *Quæ sit perfecta, & absoluta hujus Sacramenti forma.*

Quare dilucidis, & apertis verbis, quæ facile percipi

ab

Google

ab omnibus possint, Pastores docebunt hanc esse perfectam, & absolutam Baptismi formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ita enim a Domino, & Salvatore nostro traditum est, cum Apostolis apud Matthæum præcepit: a *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ex illo autem verbo, *Baptizantes*, Catholica Ecclesia divinitus edocta optime intellexit, in hujus Sacramenti forma actionem ministri exprimendam esse: quod quidem fit, cum dicitur. *Ego te baptizo.* Ac quoniam, præter ministros, tum illius personam, qui baptizatur, tum principalem causam, quæ Baptismum efficit, significare oportebat, idcirco illud pronomen, *Te*, & distincta divinarum personarum nomina adduntur, ut absoluta Sacramenti forma iis verbis concludatur, quæ modo exposita sunt: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Neque enim sola Filii persona, de quo a Joanne scribitur, b *Hic est, qui baptizat*, sed simul omnes Sanctæ Trinitatis personæ ad Baptismi Sacramentum operantur. Quod autem *in Nomine*, non *in Nominibus* dictum est, hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, & divinitatem. Etenim hoc loco *Nomen* ad personas non refertur, sed divinam substantiam, virtutem, & potestatem, quæ una, & eadem est in tribus personis, significat.

Greg. Naz. or. 40. Baptismi forma.

a *Mat. 28. 19. 20. Isa. 18.*

Actio ministri in Baptism. ex Christi verbo esse necessaria colligitur.

Persona qua baptizatur.

Principalis causa sanctificationis est S. Trinitas.

b *Joa. 1. 13. Amb. l. 1. de Spiritu sancto c. 24. & l. 2. de sacramentis can. 7. In forma baptismi quid Nomē significet.*

14. *An in forma Baptismi verba omnia perinde sint necessaria.*

Sed in hac forma, quam integram, & perfectam esse ostendimus, observandum est, quædam prorsus necessaria esse, quæ si omittantur, Sacramentum confici non potest: quædam vero non ita necessaria, ut si desint, Sacramenti ratio non constet: cujusmodi est vox illa, *Ego*: cujus vis in verbo *Baptizo* continetur. Imo vero in Ecclesiis Græcorum variata dicendi ratione prætermitti consuevit: propterea quod nullam fieri oportere ministri mentionem judicarunt. Ex quo factum est, ut in Baptismo hac forma passim utantur. *Baptizetur servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti;* a quibus tamen perfecte Sacramentum ministrari, ex Concilii Florentini sententia, & definitione apparet: cum iis ver-

Ignorantia linguæ latinæ mutans baptismi verba, verū confert baptisma.

Summa Conciliorum fol. 120. Bernardus ep. 340.

Græcorū baptizandi ratio. Alex. de Ales 4. p. qu. 13. memb. 3. art. 2.

Conc. Flor. in doctrina de sacrament.

verbis satis explicetur id, quod ad Baptismi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipsa peragitur.

15. *Quomodo Apostoli in nomine Christi baptizaverint.*

D. Tho. in 3. p q 66. art. 6.

a Act. 2. 38 & 8. 16. & 10. 48. & 19. 5.

Baptizabant Apostoli in nomine Christi, hoc est, in forma tradita a Christo. Matth. 28.

Damasc. l. 4.

Quod si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, cum Apostoli *a in nomine* tantum Domini *Jesu Christi* baptizarent, id quidem Spiritus sancti afflatu eos fecisse exploratum nobis esse debet, ut initio nascentis Ecclesiæ *Jesu Christi* nomine prædicatio illustrior fieret, divinaque, & immensa ejus potestas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus introspicientes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Salvatore præscriptę sunt. Qui enim Jesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, a quo unctus est, & Spiritum sanctum, quo unctus est, significat.

16. *Apostolos in nomine Christi, tacitis aliis duabus personis Trinitatis, nunquam baptizasse credendum est.*

S. Amb. l. 1. de Spiritu sancto cap. 3.

Cum nomen Jesu adoramus, totam Dei majestatem veneramur.

Petrus Chrysologus serm. 144.

b Gal. 3. 27. 1. Cor. 12.

Quanquam dubium fortasse alicui videri potest, an hujusmodi forma Apostoli aliquem baptizaverint; si Ambrosii, & Basilii sanctissimorum, & gravissimorum Patrum auctoritatem sequi volumus; qui ita Baptismum in nomine Jesu Christi interpretati sunt, ut dixerint iis verbis significari Baptismum, non qui a Joanne, sed qui a Christo Domino traditus esset: tametsi a communi, & usitata forma, quę distincta trium personarum nomina continet, Apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epistola ad Galatas usus videtur, cum inquit: *b Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*, ut significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Dominus noster servandam præceperat, baptizatos esse. Hactenus igitur de materia, & forma, quę ad Baptismi substantiam maxime pertinent, fideles docere satis fuerit.

17. *Quo pacto in hoc regenerationis mysterio fieri debeat ablutio.*

Ablutio baptismi trib. modis fieri potest.

D. Tho. in 3. p. q. 66 art. 7.

Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimę etiam ablutionis rationem servare oportet, idcirco ejus quoque partis doctrina a Pastoribus tradenda est, atque ab eis breviter explicandum, communi Ecclesiæ mo-

niore, & consuetudine receptum esse, ut Baptismus uno aliquo ex tribus modis confici posset. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aspersione tinguntur. Ex his autem ritibus, quicunque servetur, Baptismum vere perfici credendum est. aqua enim in Baptismo adhibetur, ad significandam animæ ablutionem, quam efficit. quare Baptismus ab *a* Apostolo lavacrum appellatus est. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Ecclesia observatum animadvertimus, quam vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti usu positum videmus, vel aspersione, quemadmodum *b* a Petro factum esse colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizavit.

a Eph. 5.26. Lavacrũ regenerationis.

Trina mersio fuit in usu Augustini tempore.

b *Act. 2. 41.*

18. *Unica ne ablutio requiratur, an trina.*

Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre existimandum est. Utrovis enim modo, & antea in Ecclesia Baptismum vere confectum esse, & nunc confici posse, ex D. Gregorii Magni epistola ad Leandrum scripta satis apparet. Retinendus est tamen a fidelibus is ritus, quem unusquisque in sua Ecclesia servari animadverterit.

Una ne, an trina ablutio fieri debeat. c.49. Apostolorum.

19. *Quare caput hic potissimum abluatur.*

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum; simulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut post ablutionem, verba Sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuntianda esse.

Conc. Tolet. IV. can. 5. Dion lib. de Ecc. Hier. c. 4. D Th in 3 p. q 66. n. 7. ad 3

Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluitur caput, pronuncianda sunt.

20. *Christus ne Baptismum ante, an post passionem instituerit.*

His expositis conveniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptismum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, a Christo Domino institutum esse. Hoc igitur Pastores frequenter docebunt, explicabuntque duo diversa tempora Baptismi notanda esse: alterum, cum Salvator eum instituit: alterum, cum lex de eo suscipiendo sancita est. Ac quod ad pri-

Ps. 28. Dominus super aquas.

Duo tempora institutionis baptismi.

D. Tho. in 3. p. q. 66. ar. 2.

mum

Quando Christus baptismo instituerit.
a *Matt.3.16.*
D.Greg.Naz. orat.in natal Salvatoris circa fin.
Amb.ser.18. & 21. super Beati immaculati.
Aug ser. 29. 36. & 37. de tempore.
Aquę vis per Christum est aucta.
Tota Trinit. in baptismo Christi pręsēs suum numen declaravit.
b *Matt.3.16. 17.*
Marci 1. 20. 21.
Luca 3. 21.
Au serm.36. de tempore.
Baptis. ante Christi passionem fuit quidem usitatus postea tamen vim suam accepit.

mum attinet, tunc a Domino hoc Sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipse a *a* Joanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit. Testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus, & Augustinus, eo tempore aquæ vim generandi, in spiritualem scilicet vitam, datam esse. Et alio loco ita scriptum reliquit, *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua.* Et alibi: *Baptizatur Dominus, non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aqua mundans, ut vim abluendi habeant.* Atque ad eam rem illud maximo argumento esse potuit, quod tunc sanctissima Trinitas, in cujus nomine Baptismus conficitur, numen suum præsens declaravit. *b* Vox enim Patris audita est, Filii persona aderat, & Spiritus sanctus in columbæ specie descendit; præterea cœli aperti sunt, quo nobis jam per Baptismum licet ascendere. Quod si quis scire cupiat, quanam ratione tanta, & tam divina virtus a Domino aquis tributa sit, id quidem humanam intelligentiam superat: hoc vero satis percipi a nobis potest, Baptismo a Domino suscepto, sanctissimi, & purissimi ejus corporis tactu, aquam ad Baptismi salutarem usum consecratam esse; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etsi ante Passionem institutum fuerit, a Passione tamen, quæ omnium Christi actionum tanquam finis erat, vim, & efficientiam duxisse, credendum sit.

21. *Quando lex Baptismi homines obligare cœperit.*

Lex de Baptismo suscipiendo quando lata fuerit
c *Mat.28.19 Marc.16.15. 16.*
Quando baptismus homines obligare cœpit.
d *1. Pet. 1.3.*
e *Eph. 5. 26.*

Sed de altero etiam, quo scilicet tempore lex de Baptismo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur. Nam inter sacros Scriptores convenit, post Domini resurrectionem, cum Apostolis præcepit, *c Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti,* ex eo tempore omnes homines, qui salutem æternam consecuturi erant, lege de Baptismo teneri cœpisse. Quod quidem ex Apostolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit, *d Regeneravit nos in spem vivam per Resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.* Idemque ex illo Pauli loco, *e Seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret,* (cum de Ecclesia loqueretur) *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ,* licet cognoscere. Uterque enim Baptismi obligationem

ad

ad tempus, quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse: ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris: *a Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritum sancto: non potest introire in regnum Dei*, id ipsum tempus spectasse, quod post passionem futurum erat.

a *Joan.* 3. 5.

22. *Sacramentum Baptismi in quanta veneratione habendum.*

Ex iis igitur, si accurate a Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoscant, ac summa animi pietate venerentur: præsertim vero cum cogitarint præclara illa, & amplissima munera, quæ, cum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intima Spiritus sancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim, si quemadmodum *b* Elisæi puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut cœlestes res intueri possemus, nemo adeo communi sensu carere putandus esset, quem divini Baptismi mysteria in maximam admirationem non traducerent; cur idem etiam eventurum non existimemus, cum a Pastoribus hujus Sacramenti divitiæ ita expositæ fuerint, ut eas fideles, si non corporis oculis, at mentis acie, fidei splendore illuminatæ, contemplari queant?

Quanta munera in Baptismo conferantur ex his, quę in Christi Baptismo evenerunt, docet D. Th. in 3 p q 39. a. 5. & 6.

b 4 *Reg.* 6. 17.

Non homo, sed Christus est, qui baptizat, Sacerdos vero legatione tantum pro Christo fungitur.

23. *Quot hominum genera Baptismum administrare possint.*

Jam vero, a quibus ministris hoc Sacramentum conficiatur, non utiliter modo, sed necessario tradendum videtur; tum ut ii, quibus præcipue hoc munus commissum est, illud sancte, & religiose curare studeant: tum ut ne quis tamquam fines suos egressus, in alienam possessionem intempestive ingrediatur, vel superbe irrumpat; cum in omnibus ordinem servandum esse *c* Apostolus admoneat. Doceantur igitur fideles, triplicem esse eorum ordinem: ac in primo quidem Episcopos, & Sacerdotes collocandos esse, quibus datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant. Iis enim in Apostolis præceptum est a Domino, *d Euntes baptizate*. Quamvis Episcopi, ne

Joan. 1. *Super quem &c. Cyp. de baptism. Christi circa princip. Et dicitur, Ego te baptizo in nomine &c.*

c 1. *Cor.* 13.

Triplex ordo ministrorum Baptism. Primus ordo est Episcoporum, & Sacerdotū

Isid. lib. 2. de off. Eccl. c. 24. *d Mat. 28. 19* *a 1. Cor. 1. 17.* *Sacerdotum proprium est baptismũ cõferre. D. Tho. in 3 p. q. 67. art. 2.* ** Isid l. 2. de offic. Ecc. c. 4.* *b 1. Cor. 10. 17* *Vide Leonem Magnum ep. 19.*

ne graviorem illam docendi populi curam deserere cogerentur, *a* Baptismi ministerium Sacerdotibus relinquere soliti essent. Quod vero Sacerdotes jure suo hanc functionem exerceant, ita ut præsente etiam Episcopo ministrare Baptismum possint, ex doctrina * Patrum, & usu Ecclesiæ constat. Nam cum ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, *b* quæ est pacis, & unitatis Sacramentum, consentaneum fuit, potestatem iis dari omnia illa administrandi, per quæ necessario hujus pacis, & unitatis quilibet particeps fieri posset. Quod si aliquando Patres Sacerdotibus sine Episcopi venia, baptizandi jus permissum non esse dixerunt, id de eo Baptismo, qui certis anni diebus solemni cæremonia administrari consueverat, intelligendum videtur.

Secundus ordo est Diaconorum. *Diaconi sine necessitate baptizare non possunt. Dist. 93. cap. Diaconus. D. Th. in 3. p. q. 67. art. 1. & de consec. dist. 4. c. Cunctas Quilibet in necessitate baptizare potest, sess. 7. Conc. Trid. de baptism. can. 4. Conc. item Later. c. 1. & habetur de summa Trin. c. Firmiter, & Conc. Flor. in decr. Eugenii*

Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi, quibus sine Episcopi, aut Sacerdotis concessu non licere hoc Sacramentum administrare, plurima sanctorum Patrum decreta testantur.

24. *Qui Sacramentum Baptismi in casu necessitatis conferre possint.*

Extremus ordo illorum est, qui cogente necessitate, sine solemnibus cæremoniis baptizare possunt: quo in numero sunt omnes etiam de populo, sive mares, sive fœminæ, quamcunque illis sectam profiteantur: Nam Judæis quoque, Infidelibus, & Hæreticis, cum necessitas cogit, hoc munus permissum est, si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, & Conciliorum decreta confirmarunt; tum vero a Sacra Tridentina Synodo anathema in eos sancitum est, qui dicere audeant, Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum. In quo profecto summam Domini nostri bonitatem, & sapientiam licet admirari. Nam cum hoc Sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit, quemadmodum aquam ejus materiam instituit, qua nihil magis commune esse potest, sic etiam neminem ab ejus admini-

stra-

ſtratione excludi voluit. Quamvis, ut dictum eſt non omnibus licet ſolemnes cæremonias adhibere, non quidem; quod ritus, aut cæremoniæ plus dignitatis, ſed quod minus neceſſitatis, quam Sacramentum, habeant.

Populares nō debent ſolemnes cæremonias in Baptiſmo adhibere.

D.Tho. in 3. p.q.67.art.3.

25. *Quis ordo in baptizando a fidelibus ſervandus ſit.*

Neque vero hoc munus ita omnibus promiſcue permiſſum eſſe fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem miniſtrorum inſtituere maxime deceat. Mulier enim, ſi Mares adſint; Laicus item præſente Clerico; tum Clericus coram Sacerdote, Baptiſmi adminiſtrationem ſibi ſumere non debent. Quamquam obſtetrices, quæ baptizare conſueverunt, improbandæ non ſunt, ſi interdum præſente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minime peritus ſit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipſæ exequantur.

26. *Cur præter eos, qui baptizant, in regenerationis myſteriis Patrini adhibeantur.*

Accedit autem ad eos miniſtros; qui, ut hactenus declaratum eſt, Baptiſmum conficiunt, aliud etiam miniſtrorum genus, qui ad ſacram, & ſalutarem ablutionem celebrandam ex vetuſtiſſima Catholicæ Eccleſiæ conſuetudine adhiberi ſolent; ii nunc Patrini, olim Suſceptores, Sponſores, ſeu Fidejuſſores, communi vocabulo, a rerum Divinarum Scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Paſtoribus agendum erit, ut fideles intelligant, quæ potiſſimum ad illud recte perficiendum neceſſaria ſint. In primis vero explicare oportet, quæ cauſa fuerit, cur ad Baptiſmum, præter Sacramenti Miniſtros, Patrini etiam, & Suſceptores adjungerentur. Quod quidem optimo jure factum eſſe, omnibus videbitur, ſi meminerint, Baptiſmum eſſe ſpiritualem regenerationem, per quam filii Dei naſcimur. De ea enim ita loquitur D. Petrus: *a Sicut modo geniti infantes rationabiles ſine dolo, lac concupiſcite*. Ut igitur poſtquam aliquis in hanc lucem editus eſt, nutrice, & pædagogo indiget, quorum ope, atque opera educetur, ac doctrina, & bonis ar-

De patrinis baptizandorum agit D.Dionyſ. l. de Eccl. Hier. cap. 4. Alex. de Alex p. 3. q. 10. membr. 3. art. 1.

D.Th. in 3.p. q.67.art.7.

a 1. Pet. 2. 2.

tibus

S. Dionysius scribat, verba Sponsoris exprimens: *Spondeo puerum inducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenuntiet contrariis; omnino profiteatur, peragatque divina, quæ pollicetur.* Item Divus Augustinus, *Vos* inquit, *ante omnia, tam viros, quam mulieres, qui filios in Baptismate suscepistis, moneo, ut cognoscatis fidejussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.* At profecto decet maxime, eum, qui aliquod officium suscepit, in eo diligenter exequendo nunquam defatigari: & qui se alterius pædagogum, & custodem professus est, minime pati, illum esse desertum, quem semel in fidem, & clientelam suam recepit, donec illum opera, & præsidio suo egere intellexerit. Quæ autem filiis spiritualibus tradenda sint, paucis D. Augustinus comprehendit, cum de hoc ipso Susceptorum officio loquerentur. inquit enim: *Debent eos admonere, ut castitatem custodiant, justitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicam eos doceant: Decalogum etiam, & quæ sint prima Christianæ religionis rudimenta.*

Dionysius de Eccl. Hierar. c. 7. par. 3.

D. Au. serm. 163. de tempore Amb. l. 1. de sacram. c. 2. in fine.

Quid susceptores filios suos spirituales docere debeant, fusius Aug. ser 165 de tempore: sed hac habetur de cons. dist. 4. c. 120. Vos autem.

29. *Quivis promiscue ad Susceptoris munus non est admittendus.*

Quales patrini sint assumendi.

Quæ cum ita se habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi sanctæ hujus tutelæ administratio committenda non sit; nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter nolint, aut sedulo, & accurate non queant. Quocirca præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem suscipere, ut ex eo magis appareat, quantum hæc spiritualis educatio a carnali distet, Heretici in primis, Judei, infideles ab hoc munere omnino prohibendi sunt, ut qui in ea cogitatione, & cura semper versentur, ut fidei veritatem mendaciis semper obscurent, atque omnem Christianam pietatem evertant.

Parentes naturales filios suos suscipere non possunt, 30. q. 1. c. Pervenit. D. Th. in 3. p. q. 67. a. 8. ad secundũ

Neque infideles, & heretici ex Conc. Mag. can 59. & de cons. dist. 4. c. in baptismate.

30. *Quis Patrinorum numerus esse debeat.*

Patrinorum numerus.

Plures quoque ne baptizatum de Baptismo suscipiant, sed ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una, Tridentino Concilio statutum est: tum quia disciplinæ, atque institutionis ordo a multitudine magistrorum perturbari poterat; tum quia pro-

Sess. 24. Conc. Trid. de reform. Matri. c. 20. & idem habetur de

providere oportebat, ne inter plures hujusmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quominus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines societas latius diffunderetur.

31. Baptismus ad salutem omnibus necessarius.

Sed cum cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expositæ sunt, fidelibus utilissima habenda sit, tum vero nihil magis necessarium videri potest, quam ut doceantur, omnibus hominibus Baptismi legem *a* a Domino præscriptam esse, ita ut, nisi per Baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam, & interitum a parentibus, sive illi fideles, sive infideles sint, procreentur. Igitur sæpius a Pastoribus explicandum erit, quod apud Evangelistam legitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

32. Infantes omnino sunt baptizandi.

Quam legem non solum de iis, qui adulta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intelligendam esse, idque ab Apostolica traditione Ecclesiam accepisse, communis Patrum sententia, & auctoritas confirmat. Præterea credendum est, noluisse Christum Dominum Baptismi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: *b Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium est enim regnum cœlorum, c* quos amplexabatur, super quos manus imponebat, & quos benedicebat. Deinde cum *d* legimus totam aliquam familiam a Paulo baptizatam esse, satis apparet, pueros etiam, qui in illorum numero erant, salutari fonte ablutos esse. Deinde Circumcisio, quæ figura fuit Baptismi, eum morem maxime commendat. *e* pueros enim octavo die circumcidi solitos, nemo est qui ignoret. Ac quibus *f* circumcisio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, iisdem Baptismum, qui est *g* circumcisio Christi non manufacta, prodesse perspicuum est.

Postremo, ut Apostolus docet, *h si unius delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum.* Cum itaque per

consecr. dist. 4. c. Non plures & de cogn. spirit. cap. Quamvis.

a *Joan. 8. 5. Matt. 28. 9. Clemens Roman. epist. 4. Aug. in Joa. Tract. 11. Amb. de iis, qui myster. initiantur. c. 4. Conc. Lat. cap. 1. Citra Baptismum nullus omnino salvari potest. Conc. Trid. de Bap. can. 5. & sess. 6. de justificatione ca. 4. De Baptismo parvulorum sess 5. Conc. Trid. decreto de peccato originali, & sess. 7. de Baptismo c. 12. 13. & 14. Diony. Areo. de Eccl. Hier. c. 7 Aug. ep. 28. & lib. 1. de peccat merit. & remiss. c. 23 Conc. Milev. cap. 2.*

b *Mat. 19 14*

c *Mar. 10 16 Luc. 18. c. 15.*

d *1. Cor. 1 16.*

e *Gen. 17. 12. Levit. 12. 3. Luca 1. 59.*

f *Eph 2. 11.*

g *Col. 2. 11.*

h *Rom. 5. 17.*

Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Christum Dominum possunt gratiam, & justitiam consequi, ut regnent in vita: quod quidem sine Baptismo fieri nullo modo potest. Quare docebunt Pastores, infantes omnino baptizandos, & deinde paulatim teneram ætatem Christianæ religionis præceptis ad veram pietatem informandam esse. Nam, *a*, ut a Sapiente præclare dictum est, *Adolescens juxta viam suam, etiam, cùm senuerit, non recedet ab ea.*

Dion. Areop. in 7. c. lib. de Hier. Eccle. hanc rationē habet.

a Prov. 22.6.

33. *Infantes in Baptismo gratiam spiritualem percipiunt.*

Neque enim dubitare licet, quin Infantes fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant: non quia mentis suę assensione credant, sed quia parentum fide, si parentes fideles fuerint, sint minus, fide (ut D. Augustini verbis loquamur) univrsæ societatis sanctorum muniuntur. Etenim ab iis omnibus recte dicimus eos Baptismo offerri, quibus placet, ut offerantur, & quorum charitate ad communionem sancti spiritus adjunguntur.

Infantes etiā in Baptismo gratiam accipiunt.

Aug. in Enchir. c. 42. Sco. 4. dist. 4. quæst. 2.

34. *Infantum Baptismus non differendus.*

Hortandi autem sunt magnopere fideles, ut liberos suos, cum primum id sine periculo facere liceat, ad Ecclesiam deferendos, & solemnibus cæremoniis baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia salutis comparandæ ratio, nisi eis Baptismus præbeatur, relicta sit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi sese obstringant, qui eos Sacramenti gratia diutius, quam necessitas postulet, carere patiantur: cum præsertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula illis impendeant.

Infantes mox ad Baptismū sunt deferendi.

Greg. Naz. c. 40. in Sanctū Baptisma.

Aug. lib 3. de orig. anima c. 9. & lib. 1. de pecca. mer. & rem. c. 23.

35. *Adulti quomodo ante Baptismum instruendi sint.*

Diversam vero rationem in iis servandam esse, qui adulta ætate sunt, & perfectum rationis usum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat. Nam Christiana quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi sunt. Quod si ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Ecclesia præscriptum Baptismi Sacramentum differant. Nam cum scriptum sit, *b Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die*

De Baptismo adultorum vide Aug. in lib. de fide & operibus c. 9. & de consecr. dist. 4 c. ante Baptismum, & ante viginti.

b Eccl. 5. 8.

in diem, docendi ſunt, perfectam converſionem in nova per baptiſmum generatione poſitam eſſe: præterea, quo ſerius ad baptiſmum veniunt, eo diutius ſibi carendum eſſe cæterorum Sacramentorum uſu, & gratia, quibus Christiana religio colitur, cum ad ea ſine Baptiſmo nulli aditus patere poſſit: deinde etiam maximo fructu privari, quem ex Baptiſmo percipimus; ſiquidem non ſolum omnium ſcelerum, quæ antea admiſſa ſunt, maculam, & ſordes Baptiſmi aqua prorſus eluit, ac tollit; ſed divina gratia nos ornat, cujus ope, & auxilio in poſterum etiam peccata vitare poſſumus, juſtitiamque, & innocentiam tueri: qua in re ſummam Christianæ vitæ conſtare facile omnes intelligunt.

Baptiſmi quanti ſit virtus.

36. *Adultis Baptiſmum differendum eſſe demonſtratur.*

Prepoſitum Baptiſmi in neceſſitate ad ſalutem ſufficit Aug in lib. quæſt. in Lev. qu. 85. Amb. in lib. 5. Epi 33. de obitu Valent. D. Tho. in 3. p. q. 65. art. 2.

Sed quamvis hæc ita ſint, non conſuevit tamen Eccleſia Baptiſmi Sacramentum huic hominum generi ſtatim tribuere, ſed ad certum tempus differendum eſſe conſtituit. Neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere ſupra dictum eſt conjunctum habet; cum illis, qui rationis uſus præditi ſunt, Baptiſmi ſuſcipiendi propoſitum, atque conſilium, & male actæ vitæ pœnitentia ſatis futura ſit ad gratiam, & juſtitiam, ſi repentinus aliquis caſus impediat, quominus ſalutari aqua ablui poſſint. Contra vero hæc dilatio aliquas videtur utilitates afferre. Primum enim quoniam ab Eccleſia diligenter providendum eſt, ne quis ad hoc Sacramentum ficto, & ſimulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptiſmum petunt, magis exploratur, atque perſpicitur: cujus rei cauſa, in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam baptiſmus illis adminiſtretur, aliquot menſes inter Catechumenos eſſent; deinde in fidei doctrina, quam profiteri debent, & Christianæ vitæ inſtitutionibus erudirentur perfectius. Præterea major religionis cultus Sacramento tribuitur, ſi conſtituis tantum Paſchæ, & Pentecoſtes diebus ſolemni cæremonia Baptiſmum ſuſcipiant.

Cur expediat in adultis baptiſmum differri.

Conc. Agat. c. 34. de conſ. diſt. 9. cap. Judæi, vide item Concil. Brach. 2. c. 1. & Laod. c. 46.

37. *Baptiſmus non ſemper eſt adultis differendus.*

Quando non diu differri debeat Bapt.

Sed interdum tamen Baptiſmi tempus juſta aliqua, & neceſſaria de cauſa differendum non eſt, veluti ſi vitæ peri-

periculum instare videatur; ac præsertim si illi abluendi sint, qui jam fidei mysteria plene perceperint. Quod quidem Philippum, & Apostolorum Principem fecisse satis constat, *a* cum alter Candacis reginæ Eunuchum, *b* alter Cornelium nulla interposita mora, sed statim ut se Fidem amplecti professi sunt, baptizavit.

Greg. Nazian. orat. 40 in S. Baptisma.

a Act. 8. 38.
b Act. 10. 48.

38. *Quomodo affecti esse debeant, qui sunt baptizandi.*

Docendum præterea, ac populo explicandum erit, quomodo affecti esse debeant, qui baptizandi sunt. In primis itaque opus est, ut velint, propositumque sit illis Baptismum suscipere. Nam cum unusquisque *c* in Baptismo peccato moriatur, & novam vitæ rationem, & disciplinam suscipiat, æquum est, non invito cuiquam, aut recusanti, sed illis tantum, qui sponte sua, & libenti animo accipiunt, Baptismum præberi. Quare ex sancta traditione semper servatum animadvertimus, tu nemini Baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec vero in pueris quoque infantibus eam voluntatem deesse existimandum est, cum Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse non possit.

Primum in Baptizandis propositum requiritur.

c Rom. 6. 2. Aug. in l. de pæn. med. c. 2. D. Th. in 3. p. q. 68. a. 1. 7.

D. Th. in 3 p. q. 68. art. 2. & colligitur ex Aug li. 4. Conf. c. 1.

39. *Amentes quando possint, vel non possint baptizari.*

Præterea amentes, & furiosi, qui cum aliquando compotes mentis essent, in insaniam deinde inciderunt, ut qui eo tempore nullam Baptismi suscipiendi voluntatem habebant, nisi vitæ periculum immineat, baptizandi non sunt: cum autem in vitæ discrimine versantur, si antequam furere inciperent, ejus voluntatis significationem dederunt, abluendi sunt: sin minus, a Baptismi administratione abstinendum est. Idemque judicium de dormientibus fieri debet. Quod si in mentis potestate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis usum habuerint, eos in fide Ecclesiæ, non secus ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse, Ecclesiæ auctoritas, & consuetudo satis declarat.

40. *Quæ præterea ad Baptismum suscipiendum requirantur.*

Verum præter baptismi voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum est, ad consequendam Sacramenti gratiam maxime necessaria est. Etenim

In baptizandis fides requiritur Al. de Ales 4.

p.q.18. Mem. 2. art. 2. Dominus, & Salvator noster docuit: *a Qui crediderit,*
a Mar. 16. 16. *& baptizatus fuerit, salvus erit.* Deinde ut quemlibet
Tertio requiritur Pœnitentia. admissorum scelerum, & male actæ vitæ pœniteat, atque ut idem in posterum a peccatis omnibus abstinere statuat, opus est. aliter enim qui ita baptismum peteret, ut tamen peccandi consuetudinem nollet emendare, omnino repellendus esset. Nihil enim Baptismi gratiæ, & virtuti adeo repugnat, quam eorum mens, & consilium; qui nullum unquam peccandi finem sibi constituunt. Cum itaque Baptismus ob eam rem expetendus sit, *b ut Christum induamus, & cum eo conjungamur,* plane constat, merito a sacra ablutione rejiciendum esse, cui in vitiis, & peccatis perseverare propositum est: præsertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Christum, & Ecclesiam pertinent, frustra suscipiendum est; inanemque Baptismum, si justitiæ, & salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse, satis intelligimus, *c* qui secundum carnem ambulare, non secundum spiritum cogitat: etsi, quod ad sacramentum pertinet, perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur, si modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod a sancta Ecclesia administratur. Quamobrem Princeps Apostolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde ab eo, & a reliquis Apostolis, quid sibi faciendum esset, quæsiverant, ita respondit: *d Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum,* & alio loco, *e Pœnitemini,* inquit, *& convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Item beatus Paulus ad Romanos scribens aperte ostendet, ei *f* qui baptizatur, omnino moriendum esse peccatis. quare nos monet, *g ne exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo: tanquam ex mortis viventes.*

b Gal. 3. 17.

Ubi frustra adhiberi Sacramenta videntur, ibi abstinendum est.

c Rom. 8. 1.

Verus Baptismus esse potest in impœnitente, sed non salutaris.

d Act. 2. 38.

e Act. 3. 19.

f Rom. 6. 11.

g Ibidem 13.

41. *Quantum de his sermonem habere conferat.*

Hæc vero si fideles sæpe meditati fuerint, primum quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam singulare, & divinum Baptismi beneficium, sola sua misericordia adductus tribuit. deinde cum sibi ante oculos proponent, quam aliena esse debeat ab omni crimine eorum

vita,

vita, qui tanto munere ornati sunt; illud etiam in primis a Christiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam sancte, & religiose traducere vitam studeat, perinde ac si ea ipsa die Baptismi Sacramentum,& gratiam consecutus esset. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis studio animos nihil magis proficiet, quam si Pastores accurata oratione explicaverint, quinam sint Baptismi effectus.

42. *Præcipuus Baptismi effectus quis sit.*

De his igitur quoniam sæpe agendum est, ut fideles magis perspiciant, se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo dejici ullis adversarii insidiis, vel impetu ullo unquam tempore patiantur, hoc primum tradere oportet, peccatum, sive a primis parentibus origine contractum, sive a nobisipsis commissum, quemvis etiam adeo nefarium sit, ut ne cogitari quidem posse videatur, admirabili hujus Sacramenti virtute remitti, & condonari. In vero multo ante ab Ezechiele prænunciatum est, per quem Dominus Deus ita loquitur: a *Effundum super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Et Apostolus ad Corinthios, post longam peccatorum emunerationem, subjecit: b *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Atque hanc doctrinam perpetuo a sancta Ecclesia traditam esse perspicuum est, Sanctus enim Augustinus in libro, quem de Baptismo parvulorum conscripsit, ita testatur; *Generante carne tantum contrahitur peccatum originale; regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio.* Et sanctus Hieronymus ad Oceanum; *Omnia*, inquit, *in baptismate condonata sunt crimina.* Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitionem, sacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cũ anathema in eos decrevit,qui aliter sentire auderent, quive asseverare non dubitarent,quamvis peccata in Baptismo remittantur, ea tamen prorsus non tolli, aut radicitus evelli, sed quodam modo abradi, ita ut peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, ut ejusdem sanctæ Synodi verbis utamur, *in renatis nihil*

De eximiis Baptismi effectibus.

Greg. Naz. or.40. in sanctum Baptisma.

Primus, ac præcipuus. Baptismi effectus est cujuscúq; peccati remissio.

Concil. Trid. Sess.4. de peccato orig.

a Ezech. 36. 25.

b 1.Cor.6.11.

D. Aug. l. 5. de pecc. mer. & remiss. ca. 15. Vide eundem l. 1. contra duas ep. Pelag. c. 13 & in Ench. c. 64.

Greg. l. 9. ep. 36. S. Hieron. to. 2. ad Ocean. ep. 81. ante medium.

Conc. Vien. & Florent. in decr. de Sacr.

Trident. Syn. sess. 5. de peccato orig.

Digitized by Google

a Rom. 8. 1. b Rom. 6. 4. c Eph. 4. 24. Aug. de Gen. ad litt. lib. 6. cap. 14. & habetur de Pœnit. dist. 2. c.

odit Deus: quia a nihil damnationis est his, qui b vere consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem; qui non secundum carnem ambulant, sed c veterem hominem exuentes, & d novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri; innoxii; ac Deo dilecti effecti sunt.

Quomodo renovari.

De concupiscentia in baptizati remanente. Conc. Trid. in peccato orig. sess. 5. Quid concupisc. e D. Aug. l. 1. de pec. mer. & rem c. 39. f Idem lib. 1. de nupt. & conc. c. 23. & 25 & contr. Jul. l. 6. c. 5. l. 1. retract. c. 25. & de verb. Apost. ser. 6. g Rom. 7. 7. h Exo. 20. 17 B. Greg. li. 9. reg. ep. 39.

43. *Concupiscentia in baptizatis an sit peccatum.*

Ac fateri quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem remanere. Sed illa vere peccati rationem non habet. Nam ex D. quoque Augustini sententia: *e In parvulis baptizatis concupiscentiæ reatus absolvitur, ad agonem relinquitur.* Atque idem alibi testatur: *f Concupiscentiæ reatus in baptismate solvitur, sed infirmitas manet: Concupiscentia enim, quæ ex peccato est, nihil aliud est; nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans: qui tamen motus, si voluntatis consensum, aut negligentiam conjunctam non habeat, a vera peccati natura longe abest.* At cum S. Paulus inquit: *g Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, h Non concupisces;* ex his verbis non jam concupiscendi vim, sed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit S. Gregorius, ita scribens: *Si qui sunt; qui dicant, peccata in baptismo superficie tenus dimitti; quid est hac prædicatione infidelius? cum per fidei Sacramentum anima peccatis radicitus absoluta, soli Deo inhæreat.* Atque ad eam rem demonstrandam, Salvatoris

i Joan. 13. 10

nostri testimonio utitur, cum apud S. Joannem ait: *i Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.*

44. *Omnia peccata baptismo tolli iterum demonstratur.*

Quod si cui expressam hujus rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum

k 4. Reg. 5. 14

Naaman Syri leprosi historiam, *k* qui cum septies Jordanis aqua se abluisset, testante Scriptura, ita a lepra mundatus est, ut ejus caro, caro pueri videretur. Quare Baptismi proprius effectus est peccatorum omnium, sive originis vitio, sive nostra culpa contracta sint, remissio. Cujus rei causa a Domino, & Salvatore nostro institutum esse, clarissimis Verbis Apostolorum Princeps,

ceps, ut alia testimonia omittamus, explicavit, cum inquit: *c Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum.*

a Act. 2. 38.

45. *Ut culpa, ita etiam pœna omnis Baptismo remittitur.*

Jam vero in Baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiam, & scelerum pœnæ omnes a Deo benigne condonantur. Nam etsi omnibus Sacramentis hoc commune est, ut per illa virtus passionis Christi Domini communicetur; de solo tamen Baptismo dictum est ab Apostolo, *b* nos per ipsum Christo commori, & sepeliri. Ex quo sancta Ecclesia semper intellexit, sine maxima Sacramenti injuria fieri non posse, ut ei, qui Baptismo expiandus sit, ejusmodi pietatis officia, quę usitato nomine sancti Patres Opera satisfactionis vocarunt, imponantur. Nec vero quæ hoc loco traduntur, veteris Ecclesiæ consuetudini adversantur, quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebat, ut quadraginta continuos dies jejunarent. Neque enim illud institutum ad satisfactionem pertinebat, sed qui baptismum percipissent, ea ratione admonebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, & orationibus aliquandiu sine intermissionem operam darent.

Secundus Baptismi effectus est omnium pœnarum, quæ peccatis debebantur, condonatio. D.Th. in 3. p. q. 69. art. 1. Ex Amb. in c. 11. Epi. ad Rom. cui consentit Aug. l. 1. de nupt. & concup. c. 34. b Rom. 6. 3. *Jam recens baptizato nō est imponēda satisfactio.* D.Th in 3 p. q. 67. art. 5. Greg. lib. 7. Regist. Ep. 1 (

46. *Non liberatur mox baptizatus a pœnis civilibus.*

Sed quamquam in Baptismo pœnas peccatorum condonari exploratum esse debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod scelus persolvendæ sunt, nemo liberatur; ita ut qui morte dignus sit, per Baptismum a pœna, quæ legibus constituta est, eripiatur. Tametsi vehementer laudanda esset eorum Principum religio, & pietas, qui eam quoque animadversionem, ut Dei gloria in suis Sacramentis illustrior fieret, sontibus remitterent, ac condonarent.

D.Th. in 3. p. q. 69 ar. 2. ad tertium.

47. *Remittuntur in baptismo pœnæ, quæ post hanc vitam inferri solent.*

Efficit pręterea Baptismus post hujus vitæ curriculum, pęnarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur, liberationem. Siquidem merito mortis Domini factum est, ut hæc consequi possemus. Baptismo autem,

Pœna inferni in Baptismo remittuntur. Fulg. l. de fide ad Petr. Diac. c. 27.

ut ſupra dictum eſt, ei commorimur. *a Si enim*, ut in-
a Rom. 6. 5. quit Apoſtolus, *complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, & ſimul & reſurrectionis erimus.*

Cur poſt Baptiſmum hujus vitæ pœnæ remaneant. Concil. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. D. Tho. in 3. p. q. 69. art. 3.

48. *Quare per Baptiſmum integræ naturæ ſtatus non ſtatim reddatur.*

Quod ſi quærat aliquis, cur ſtatim poſt Baptiſmum, in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illius vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, ſacræ ablutionis virtute non transferamur, id quidem duabus potiſſimum de cauſis factum eſſe reſpondebitur, quarum prima eſt, quod nobis, *b* qui per Baptiſmum Chriſti corpori conjuncti, atque ejus membra effecti ſumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipſi capiti noſtro tributum eſſet. Cum igitur Chriſtus Dominus, etſi ab initio ortus ſui, *c* gratiæ, & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam ſuſcepit, non ante depoſuerit, quam paſſionis tormenta, & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam reſurrexit; quis miretur, cum videat fideles, qui jam per Baptiſmum cœleſtis juſtitiæ gratiam adepti ſunt, adhuc tamen caduco, & fragili corpore veſtiri, ut poſtquam multis laboribus pro Chriſto perfuncti, morte obita, denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni ſint, qui cum Chriſto ævo ſempiterno perfruantur?

Prima ratio. b Rom. 6. 3. 4. c Joan. 1. 14. de orth. fid. Dam. lib. 3. cap. 20.

Secunda ratio.

Altera vero cauſa, cur in nobis poſt Baptiſmum infirmitas corporis, morbus, dolorum ſenſus, concupiſcentiæ motus relinquatur, illa eſt, ut ſcilicet tanquam ſegetem, & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia conſequeremur. Nam cum patienti animo vitæ incommoda omnia toleramus; pravaſque animi noſtri affectiones ſub rationis imperium, divina ope, ſubjicimus, certa ſpe niti debemus fore, ut, ſi cum Apoſtolo *d* bonum certamen certaverimus, curſum conſummaverimus, fidem ſervaverimus, repoſitam quoque juſtitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die juſtus Judex. Sic vero etiam cum filiis Iſrael videtur Dominus egiſſe, quos etſi ab Ægyptiorum ſervitute, Pharaone, atque

d 2. Tim. 4. 7. Exod. 14. 24. 25.

ejus

ejus exercitu in mare demerso, liberavit, tamen non statim in beatam illam promissionis terram introduxit, sed prius in multis, variisque casibus exercuit: ac deinde cum eos in promissæ terræ possessionem misisset, cæteros quidem incolas e patriis sedibus exturbavit, *a* quasdam vero nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicæ virtutis, & fortitudinis exercendæ occasio nunquam deesset. *a Jud. 3.1.3.*

Huc accedit; quod si per Baptismum, præter dona cœlestia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito posset, quin multi præsentis potius vitæ commoda, quam futuræ speratam gloriam consectantes, ad Baptismum venirent: cum tamen *non falsa hæc, & incerta, b quæ videntur, sed vera, atque æterna, quæ non videntur*, bona Christiano homini semper proposita esse debeant. *Tertia ratio.* *b 2.Cor.4.18*

49. *Renati inter hujus vitæ miserias solida animi oblectatione non destituuntur.*

Renati inter hujus vitæ miserias suâ habent lætitiam.

Sed interim tamen hujus vitæ conditio, quæ miseriarum plena est, in his, qui *c* digne ambulant sua vocatione, suis voluptatibus, & lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per Baptismum *d* veluti palmites, insiti sumus in Christum, jucundius, aut optabilius esse potest, quam, cruce in humeros nostros sublata, eum ducem sequi, nullisque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quominus *e* ad præmium supernæ vocationis Dei omni studio contendamus, *f* alii virginitatis lauream, alii *g* doctrinæ, & prædicationis coronam, *h* alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi prius nos ipsos in hujus ærumnosæ vitæ stadio exercuissemus, atque in acie invicti stetissemus. *c Eph. 4. 1.* *d Joan.15.5.* *e Phil. 3. 14.* *f Apoc. 14.4.* *g Dan. 12.3.* *h Apoc. 7.9.*

50. *Quid præter culpæ, & pœnæ remissionem Baptismo homini præstetur.*

Tertius Baptismi effectus est gratia Dei largitio.

Sed ut ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos non solum a malis, quæ vere mala dicenda sunt, liberari, verum etiam eximiis bonis, & muneribus augeri. *i* Animus enim noster divina gratia repletur, qua *k* justi, & filii *D.Th.in 3.p. q.69.art.4.* *i 1. Jo. 3.7.* *k Joan.1.12.*

Dei

a Rom. 6. 17. b Mar. 16. 16 Quomodo per Baptismum filii Dei efficiamur, declarabitur se. 9. de precat. Dominica. c Eph. 5. 26. Quid sit gratia. Sess. 6. Concil. Trid. de justificatione c. 7. d Rom. 5. 5. e 2. Cor. 1. 23. & 5. 5.

Dei effecti *a* æternæ quoque salutis hæredes instituimur. Nam ut scriptum est, *b qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: c* mundatamque Ecclesiam lavacro aquæ in verbo vitæ Apostolus testatur. Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis proposita, decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, & splendidiores reddit. Atque id ex sacris literis aperte colligitur, cum *d* gratiam effundi dicant, *e* eamque Spiritus sancti pignus soleant appellare.

51. *Gratiæ divinæ, quæ Baptismo infunditur, adduntur veluti pedissequæ virtutes.*

Virtutum infusio in Bapt. Dam. li. 4. de fid orth. ca 1. f Tit. 3. 5. D. Aug. lib. de Bapt. parvul. cap. 26. D. Th. in 3 p. q. 69. art. 5. de cons. dis. 4. c. Ad hac.

Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur. Quare cum Apostolus ad Titum ait. *f Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum,* D. Aug. verba illa, *Abunde effudit,* explanans, *Nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum; & copiam virtutum.*

52. *Per Baptismum Christo incorporamur.*

Jam vero per Baptismum etiam Christus capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua singulæ corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex *g* Christi Domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit.

g Joan. 1. 16.

53. *Qui fiat, ut tot virtutibus in Baptismo cumulati adeo tardo pietatem exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet, si cum tanta virtutum copia instructi, & ornati simus, tamen non sine magna difficultate, & labore pias, honestasque actiones inchoamus, vel certe absolvimus. Id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes, a quibus actiones ipsæ proficiscuntur, Dei beneficio nobis donatæ non sint

sed

ſed *a* quoniam poſt Baptiſmum acerrima cupiditatis pugna adverſus ſpiritum relicta eſt. In qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Chriſtianum hominem non decet; cum Dei benignitate freti optima ſpe niti debeamus fore, ut quotidiana recte vivendi exercitatione; *b quæcunque pudica ſunt, quæcunque juſta, & ſancta*, eadem etiam facilia, & jucunda videantur. Hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, *c* ut Deus pacis, & dilectionis ſit nobiſcum.

a Rom. 7.15. 16. Gal. 5. 17. D. Aug. l. 4. cont. Julian. cap. 3. & 5. & lib. 1. de pecc. mer. & rem. cap 39.

b Phil. 4. 8.

c Rom. 15. 2. Cô. 13. 11.

54. *In baptiſmo character indelebilis imprimitur:*

Præterea per baptiſmum conſignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam poteſt: de quo nihil eſt ut plura hoc loco diſſerantur, cum liceat ex his, quæ ſupra dicta ſunt (cum univerſe de Sacramentis ageretur) ſatis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

Alius Baptiſmi effectus eſt character impreſſio. Aug. lib 6. de Bapt. contr. Donat. cap. 1. Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 9. de Sacram. in genere.

55. *Baptiſmum iterari nunquam poſſe demonſtratur.*

Sed quoniam ex characteris vi, & naturæ ab Eccleſia definitum eſt, Baptiſmi Sacramentum nulla ratione iterandum eſſe, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, ſæpe, & diligenter a Paſtoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apoſtolus inquiens: *d Unus Dominus, una fide, unum baptiſma*. Deinde cum Romanos hortatur, ut mortui per Baptiſmum in Chriſto caveent, ne vitam, quam ab illo accepiſſent, amitterent, cum inquit: *e Quod enim Chriſtus mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel*; hoc videtur aperte ſignificare, ſicut ille mori iterum non poteſt, ita nobis denuo mori per Baptiſmum non licere. Quare ſancta etiam Eccleſia, ſe unum Baptiſmum credere profitetur. Quod quidem rei naturæ, & rationi vehementer conſentaneum eſſe ex eo intelligitur, quod Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute ſemel tantum generamur, & in lucem edimur, atque, ut D. Auguſtinus ait, *uterus non poteſt repeti*; ſic etiam una eſt ſpiritualis generatio, nec Baptiſmus ullo unquam tempore iterandus eſt.

Baptiſmum ſine ſacrilegio iterari non poſſe Seſſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo, cap. 11. & 13 & ſeſſ. 14. de ſacram. pœn. cap. 21.

d Ephe. 4. 5.

e Rom. 6. 10.

Cur Baptiſmus ſemel tantum ſuſcipiendus ſit. Syn. Conſt. D. Aug. tra. 11. in Joan. Leo mag. ep. 37. & 79.

56. *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interpoſita abluuntur.*

Neque vero quiſquam putet, eum ab Eccleſia iterari,

Licet aliquando baptizare sub cōditione Alex. 3. de Bapt. & ejus effect. ca. De quibus. Leo Papa Ep. 82.

cum adhibita hujusmodi verborum formula aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: *Si baptizatus es, te iterum non baptizo: si vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Ita enim non impie iterari, sed sancte cum adjunctione Baptismum administrari, dicendum est.

57. *Baptismus conditionalis semper citra ullum discrimen usurpandus non est.*

Parochi quātum errent, dum cum cōditione sine discrimine baptizant.

Qua in re tamen diligenter a Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus fere quotidie non sine maxima Sacramenti injuria peccatur. Neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptizent. quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, sed statim ei Baptismum tribuunt. quin etiam quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemni cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant: quod quidem sine sacrilegio facere non possunt, & eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores *Irregularitatem* vocant. Nam ea Baptismi forma ex Alexandri Papæ authoritate in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an Baptismum rite susceperint: aliter vero nunquam fas est, etiam cum adjunctione Baptismum alicui iterum administrare.

Qui rebaptizant, sunt irregulares. De Apostatis, & reiter. bapt. c. Ex literarū & de consf. di. 4. ca. Eos qui lib. 3. decr de baptismo & ejus effectu c. De quibus.

58. *Quis sit postremus fructus, qui virtute Baptismi hominibus confertur.*

Quintus Baptismi effectus est cœli, quod peccato interclusum fuerat, apertio.

Præter cætera vero, quæ ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quo reliqua omnia videntur referri, quod scilicet cœli aditum propter peccatum prius interclusum unicuique nostrum patefacit. Hæc autem, quæ in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex iis plane intelligi possunt, quæ in Salvatoris Baptismo contigisse Evangelica authoritas confirmavit. Etenim a cœli aperti sunt, & Spiritus sanctus columbæ specie in Christum Dominum descendens apparuit. Ex quo significatum est, eis qui Baptizantur, divini numinis cha-

D. Tho. in 3. p. q. 69. a. 7. a Matt. 3. 16. Mar. 1. 10. Luca 3. 21.

charismata impertiri, & cœlorum januam reserari, non quidem ut simul atque baptizati sunt, sed ut magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, cum omnium miseriarum expertes, quę in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequentur. Atque hi quidem sunt Baptismi fructus, quos, si quidem Sacramenti vim spectemus, æque ad omnes pertinere dubitari non potest: sin autem, quo quisque animo effectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus, plus, minosve cœlestis gratiæ, & fructus ad unum aliquem, quam ad alium pervenire omnino fateri oportet.

Baptismi fructus, etsi omnib. hominib. sint communes, non æque tamen ad omnes perveniunt.

D.Th. in 3.p. q. 69. art. 8.

59. *Quæ sit cæremoniarum Baptismi vis, & utilitas.*

De precationibus, ritibus, & cęremoniis Baptismi.

Restat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti precationibus, ritibus, & cæremoniis tradenda sint, aperte, & breviter explicantur. Nam quod Apostolus de linguarum dono admonuit, cum inquit *a* sine fructu esse, quæ aliquis loquitur, si a fidelibus non intelligantur; idem sive ad ritus, & cæremonias transferri potest. Imaginem enim, & significationem earum rerum præseferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quod si illorum signorum vim, & potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, ut eas fideles intelligant certoque sibi persuadeant, si minus necessarię sint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore esse oportere. Id vero tum instituentium auctoritas, qui sine controversia sancti Apostoli fuerunt, tum finis, cujus causa cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet. Ita enim Sacramentum majori cum religione, ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos poni præclara illa, & eximia dona, quæ in eo continentur; & in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est.

a 1.Cor.14.14

Dio. de Eccl. Hierarc. c. 4.

Ritus sunt velut imagines effectuum cujuscunque Sacramenti.

Dion. Areop. ca.4. de Eccl. Hierar. Cypr. Epist. 70. ad Julian.

Ritus Baptismi sunt triplices.

60. *Quotuplices sint Baptismi ritus.*

Primum genus.

Sed omnes cæremoniæ, & precationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesiæ utitur, ad tria capita redigendæ sunt, ut in iis explicandis certus ordo a Pastoribus observari possit, & quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum

mum quidem illarum genus est, quæ, antequam accedatur ad Baptismi fontem, servantur: alterum earum, quæ, cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: tertium earum, quæ, peracto jam Baptismo, addi solent.

61. *Quo tempore aqua ad baptismum necessaria communi ritu sit consecranda.*

Consecrari aquam ad Baptismū festis est Cyp. ep. 70 & Basil. li. de Spir. sancto. cap. 27 & de consf. dis 4. c. In Sabbato. Quæ sint tēpora Baptismi conferendi præcipua. Leo epist. 4. ad Episcop. Siciliæ.

In primis igitur aqua paranda est, qua ad Baptismum uti oportet. Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ unctionis oleo. Neque id omni tempore fieri permissum est, sed more majorum festi quidam dies, qui omnium celeberrimi, & sanctissimi optimo jure habendi sunt, expectantur, in quorum vigiliis sacræ ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere coegisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, ut Baptismus administraretur. Sed quamvis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam non judicarit; tamen solemnes illos dies Paschæ, & Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc observat.

62. *Baptizandi cur mox in Ecclesiam non admittantur.*

Non admitti baptizandos in Ecclesiam demonstrant. Tertul. li. de corona militis ca. 3. Cyr. Hier. catechesi 1.

Post aquæ consecrationem, alia deinceps, quæ Baptismum antecedunt, explicare oportet. Afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptismo initiandi sunt, ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu omnino prohibentur, quod indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, antequam a se turpissimæ servitutis jugum repulerint, & totos se Christo Domino, ejusque justissimo imperio addixerint.

63. *Cur baptizandi, quid petant, interrogentur, & instruantur.*

Hinc baptizandi competentes dicebantur quod simul baptismū peterent, Aug. l. 1. retract. ca. 17. & episc. 155. & alibi plerumque. a Matth. 28. 19.

Tum vero Sacerdos ab eis exquirit, quidnam ab Ecclesia petant, quo cognito, primum eos Christianæ fidei doctrina, quam in Baptismo profiteri debent, instituit: id autem Catechismo efficitur. Cujus institutionis morem a Domini Salvatoris præcepto manasse nemo dubitare potest; cum ipse Apostolis jusserit: *a Ite in mundum universum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes*

tes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis. Ex quo licet cognoscere, Baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltem religionis nostræ capita exponantur.

Dion. de Ecc. Hier. cap 4. Mat.c.15.16

64. *Quo pacto ex veteri Ecclesiæ instituto catechizari debeant rudiores.*

Quoniam vero Catechismi ratio ex multis interrogationibus constat, si is, qui instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipse per se respondet: si autem infans sit, pro illo sponsor rite respondet, solemnemque sponsionem facit.

65. *Quis sit exorcismi usus.*

Sequitur Exorcismus, qui ad expellendum Diabolum, ejusque vires frangendas, & debilitandas, sacris, & religiosis verbis, ac precationibus conficitur. Proinde sacerdos ter in faciem ejus, qui initiandus est, spirat, ut serpentis antiqui potestatem expellat, & amissæ vitæ spiraculum consequatur.

66. *Cur ejus, qui baptizatur, ori sal admoveatur.*

Accedunt ad Exorcismum aliæ cæremoniæ, quarum singulæ, ut quæ mysticæ sint, propriam, atque illustrem significationem habent. Nam cum sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, cum fidei doctrina, & gratiæ dono consequuturum esse, ut a peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, & divinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Solis significatio in Baptismo de cõsecr. dist.4.c. Sal. Isid.l. 2. de offic. Eccl. c.20.& Aug. l 1.Conf.c.11

67. *Quid sibi vel.t Crucis signum multis corporis partibus adhibitum.*

Obsignantur præterea signo Crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant Baptismi mysterio sensus baptizandi aperiri, ac roborari, ut Deum excipere, præceptaque ejus intelligere, ac servare possit.

Signum crucis in Baptismo adhiberi solitum scribunt Basil. l. de Spiritu sancto. Chrysost. lib. contra Gent. & alii.

68. *Quare nares, & aures baptizandi saliva liniantur.*

Postea vero illa nares, & aures saliva liniuntur, statimque ad Baptismi fontem mittitur, ut, quemadmodum *a* cæcus ille Evangelicus, quem Dominus jusserat oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit, ita etiam intelligamus sacræ ablutionis eam vim

a Joan. 7 7. Salivæ significatio in Baptismo, cujus

rei meminit. Amb. l. 1. de sacra. c. 1. & de iis, qui myst. init. c. 1. & de consecr. dis. 4. c. postea

vim esse; ut menti ad cœlestem veritatem perspiciendam lumen afferat.

69. *Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ facta ab illo, qui baptizandus offertur.*

Quæ sit vis abrenuntiationis.

Greg. Naz. ora. 40. Amb. l. 1. de Sacramentis c. 2.

His peractis, ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ, & ritus adhibentur, ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim ter conceptis verbis eum, qui baptizandus est, interrogat; *Abrenuncias Satanæ, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus?* At ille, aut ejus nomine Patrinus, ad singulas interrogationes respondet, *Abrenuncio*. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sancte, & religiose polliceri debet, se Diabolum, & mundum deserere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hostem teterrimum non detestetur.

70. *Quomodo baptizandus fidei suæ professionem faciat.*

Quomodo baptizandus fidem suam profiteri debeat.

Au. l. 7. Conf. cap. 10.

Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens, interrogatur a sacerdote hoc modo, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Cui ille respondet, *Credo*. Atque ita deinceps de reliquis symboli articulis rogatus fidem suam solemni religione profitetur. Quibus sane duabus sponsionibus omnem Christianæ legis vim, & disciplinam contineri perspicuum est.

71. *Cur ab eo, qui aqua salutari proxime tingendus est, petatur, num baptizari velit.*

Sed cum jam Baptismum administrare oportet, quærit sacerdos ab eo, qui baptizandus est, num baptizari velit: quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, Patrino annuente, statim in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti salutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim *a* homo sua voluntate serpenti obediens, merito damnatus est: ita Dominus neminem ad suorum numerum, nisi voluntarium militem adscribi voluit, ut divinis jussis sponte obtemperans, æternam salutem consequeretur.

a Genes. 3. 6.

Nemo salvatur invitus.

72. *Quam ob rem baptizati caput mox Chrismate inungatur.*

Unctionis post Baptismū meminerunt.

Jam postquam Baptismus absolutus est, sacerdos summum baptizati verticem Chrismate perungit, ut inte-

Digitized by Google

intelligat se ab eo die Christo capiti tanquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, & ea re Christianum a Christo, Christum vero a Chrismate appellari. Quid vero Chrisma significet, ex iis satis intelligi, quæ tunc sacerdos orat, Divus Ambrosius testatur.

Dionys. Areo. Eccl. Hier. 2. & 3. Gre. Naz. or. 40. Basil. lib. de Spiritu sancto c. 37. D. Amb. l. 1. de sacram. c. 7. Vestis candida in Baptismo dari solita meminis Dionys. ubi supra Amb. de iis qui myst init. c. 7. & alii.

73. *Quid designet vestis candida, vel album sudariolum, quod baptizatur donatur.*

Induit postea sacerdos baptizatum veste alba, dicens, *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam:* infantibus vero, qui vestitu non utuntur, iisdem verbis album sudariolum datur. Quo symbolo sancti Patres significari docent, tum resurrectionis gloriam, ad quam per Baptismum renascimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua dilutus peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet.

74. *Quæ sit ratio ardentis Cerei, qui a baptizato tenetur.*

Lucernarum ardentium, quæ dabatur in manibus baptizatorũ, meminit. Gregor Naz. ora. 40. in Sanctum Baptisma.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, bonorum operum studio alendam, atque augendum esse.

75. *Quare, ac cujusmodi nomen baptizato sit imponendum.*

Nomen datur baptizandis, quo significatur, eos per abrenunciationem prioris possessoris, nomen dare Christo, ut in illius dominium transeant. Amb. l. 1. de Sacr. cap. 2. Gentiliũ nominibus abstinendum.

Ad extremum vero nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus est. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine, ad sanctitatis, & virtutis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi advocatum tum ad salutem animi, tum corporis defendendam, venturum esse. Quare reprehendendi sunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipue, qui sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consectantur, & pueris imponunt: cum ex eo intelligi possit, quanti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum me-

moria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus undique circumsonare.

76. Summa eorum, quæ de Baptismi mysteriis sunt tradita.

Hæc de Baptismi Sacramento si a Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermissum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum Baptismi nomen significet; quæ sit ejus natura, & substantia, tum ex quibus partibus constet. Dictum est, a quo institutus fuerit, qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarii sint, quosve tanquam pædagogos ad sustentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat: Traditum est etiam, quibus, & quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat, quæ sit ejus virtus, & efficientia: Postremo qui ritus, & cæremoniæ serventur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiose explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipue causam docenda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione perpetuo versentur, ut in iis, quæ adeo sancte, & religiose spoponderunt; cum Baptismo initiati sunt; fidem servent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

DE

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CAPUT III.

1. *Cur hodie quam maxime Confirmationis virtus sit explicanda.*

I in Confirmationis Sacramento explicando Pastorum diligentia unquam requirenda fuit, nunc certe opus est, illud quam maxime illustrare, cum in Sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum a multis omnino prætermittatur, paucissimi vero sint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in

Quantus Sacramenti Confirmationis contemtus [illegible] rit.

M 2 die

die Pentecostes, quo præcipue die administrari solet; tum aliis etiam diebus, cum id Pastores commode fieri posse judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate, & religione suscipiendum; ne ipsorum culpa, maximoque malo eveniat, ut frustra in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur.

Hoc Sacramentum est polyonymum apud veteres sed Confirmatio ab Eccl. dicitur ob verba Christi Luc. 24. 49. c. 3. 18. Act. 1. sicque vocatum est a Ce. Aur. c. 3 & Flor & aliis. Confirmationem vere esse Sacramentũ ex traditione Pontificũ ostenditur. Malc. in Ep. ad Episc. His. c. 2. & habetur de cons. dist. 5. c. Spiritus.

2. *Quare Ecclesia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.*

Sed ut a nomine initium sumatur, Confirmationem ab Ecclesia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum est, quoniam qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnis illis verbis, *Signo te signo Crucis & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, nisi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

3. *Confirmatio verum est novæ legis Sacramentum.*

In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnovit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alii sanctissimi, & vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac Sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori sententiam comprobare non potuit. Inquit enim: *Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, idest, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, cum alioqui perfectus Christianus nequaquam esse possit is, qui injuria, & voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc Sacramentum prætermiserit, ut a beato Petro accepimus, & cæteri Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Hanc vero eandem fidem doctrina sua confirmarunt, qui eodem spiritu pleni, pro Christo sanguinem profuderunt, *a* Urbanus, *b* Fabianus, *c* Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere.

S. Clemens Papa ep. 4. ad Julian. & Jul Episc.

a Urban. in epist. 1. ad omnes Christianos, c. 7. & habetur de cons. dis. 5. c. Omnes fideles

b Fabia in ep. 2. ad omnes Orient. c. 1.

c Euseb. in ep. 3 ad Ep. Tusc. & Camp. & habetur de cons. d. 5. ca. Manu.

4. *Sacri Doctores, qui hujus Sacramenti meminerunt.*

Accedit præterea Sanctorum Patrum consentiens auctoritas; inter quos *d* Dionysius Areopagita Athenarum Episcopus, cum doceret, qua ratione hoc sacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret: *Ita*, inquit, *bapti-*

d Dion. de Eccl. hier. 2. 6. 2.

baptizatum Sacerdotes induunt veste congrua munditiæ, ut ad Pontificem ducant: ille vero sacro, atque prorsus divino unguento baptizatum signans, sacratissimæ communionis participem facit. a Eusebius quoque Cæsariensis tantum huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit: *Novatum hæreticum Spiritum sanctum promereri non potuisse, quia, cum baptizatus esset, in gravi ægritudine signaculo Chrismatis non est signatus.* Sed clarissima habemus hujus rei testimonia tum a Divo Ambrosio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inscripsit, tum a Divo b Augustino in libris, quos adversus Petiliani Donatistæ epistolas edidit: quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari posse existimavit, ut eam Scripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apostoli, c *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis:* Alter vero, quod in Psalmis legitur, d *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron*; tum illud ejusdem Apostoli, e *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, ad Confirmationis Sacramentum referri testatus est.

a Euseb. l. 6. Hist. Eccl. c. 44. hoc habetur ex Ep. Cornelii Romani D. Am. in l. de iis, qui myst. in. c. 7. & l. 1. de Spiritu Sancto. cap. 6.

b D. Aug. l. 3. conc. litt. Petil. c. 164. & lib. 15. de Trin. c. 26.

Confirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.

c Ephes. 4. 30.
d Psal. 132. 2.
e Rom. 5. 5.

Conc. Flor. in doct. de Sac.

5. *Quæ sit Confirmationis, & Baptismi differentia.*

Unde distinctio Sacramentorum sit petenda.

D. Th. in 3. p. q. 74. art. 1.

Quamvis autem a Melchiade dictum sit, Baptismum Confirmationi maxime conjunctum esse, non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longe disjunctum existimandum est. Constat enim varietatem gratiæ, quam singula Sacramenta tribuunt, & rei sensibus subjectæ, quæ ipsam gratiam significat, efficere, ut varia quoque, & diversa Sacramenta sint. Cum igitur Baptismi gratia homines in novam vitam gignantur, Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti sunt, viri evadant, f evacuatis, quæ erant parvuli; satis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento distat, tantumdem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, & Confirmatonem, cujus virtute fideles augescunt, & perfectum robur assumunt.

f 1. Cor. 13. 11

Præterea, quoniam novum, atque distinctum Sacramentis genus constituendum est, ubi animus in novam ali-

Alia ratio differentiæ.

Baptismi, & Confirmationis, quæ ex D. Th. in 3 p. q. 72. art. 9. colligitur. aliquam difficultatem incurrit, facile perspici potest, quemadmodum Baptismi gratia ad mente fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, suppliciorum, mortis periculo, aut metu, a veræ fidei confessione deterreantur. Quod quidem cum sacro Confirmationis Chrismate efficiatur, ex eo aperte colligitur, hujus Sacramenti ratione a Baptismo diversam esse. Quare Melchiades Pontifex utriusque discrimen accurata oratione persequitur, ita scribens: *In baptismate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam: in fonte baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem perfectionem ad gratiam ministrat: in baptismo regeneramur ad vitam post baptismum ad pugnam confirmamur: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur: regeneratio per se salvat in pace baptismum recipientes, Confirmatio armat, atque instruit ad agones.* Verum hæc jam non solum ab aliis Conciliis tradita, sed præcipue a sacra Synodo Tridentina decreta sunt; ut jam de iis non solum aliter sentire, sed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

S. Melch. Pont in epist. ad Epis. Hisp. cujus verba hab. de cons. dist. 5. c. Spiritus Sanctus.

Conc. Laod. ca 43. Meld. c 6 Florent. & Conf. Syn. Trid sess. 7. de Confirmat.

6. *Quis Sacramenti Confirmationis sit auctor.*

Christus Confirmationis auctor. D. Tho. in 3. p. q. 72. S. Fab. Pap. in init. epist. 2. quæ est ad Ep. Orient.

Quoniam vero supra demonstratum est, quam necessarium esset communiter de omnibus Sacramentis docere, a quonam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut fideles hujus Sacramenti sanctitate magis afficiantur. Igitur a Pastoribus explicandum est, Christum Dominum non solum ejus auctorem fuisse, sed, Sancto Fabiano Pontifice Romano teste, Chrismatis ritum, & verba, quibus in ejus administratione Catholica Ecclesia utitur, præcepisse. Quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum esse confitentur, cum sacra omnia mysteria humanæ naturæ vires superent, nec ab alio, quam a Deo, possint institui. Jam vero quæ sint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum est.

Omnia Sacramenta a Christo sunt instituta. D. Tho. in 3. p. q. 64. art. 2. Amb. l. 4. de Sacram. c. 4.

7. *Quæ sit sacri hujus mysterii materia.*

De materia Confirmatio. Aug. in Ps. 44. & l. 13. de

Hæc autem Chrisma appellatur: quo nomine a Græcis accepto, etsi profani scriptores quodlibet unguenti genus

genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, & balsamo solemni Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permixtæ Confirmationis materiam præbent: quæ quidem diversarum rerum compositio, quemadmodum multiplicem Spiritus sancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit. Quod autem ea sit hujus Sacramenti materia, cum sancta Ecclesia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum a sancto Dionysio, & complurimis aliis gravissimis Patribus traditum est: in primisque a Fabiano Pontifice, qui Apostolos Chrismatis confectionem a Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est.

Trin. c. 16.

Quid sit Chrisma apud sacros auctores.

Vide D. Th. in 3. p. q. 72. art. 2. Greg. in 1. c. Cantic.

Conc. Laod. c. 48. & Carth. II. c. 3. & III. c. 36. S. Dion. de Eccl. Hier. c. 2. & 4. San. Fab. Papa in 2. Ep. ad Epi. Orient. & citatur de consf. d. 3. c. litteris vestris.

8. *Quid oleum in materiam Confirmationis significet.*

Neque vero ulla alia materia, quam Chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue sit, & natura sua manet, ac diffluat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur, *sicut unguentum a quod descendit in barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus*: b *Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ pro consortibus suis*: c *& de plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

Significatio Chrismatis Olei significatio ex Ambr. super Ps. 118 serm. 14 & l. 1. de Spiritu S. cap. 3.

a *Psa 132. 2.*
b *Psal. 44. 8.*
c *Joan. 1. 16*

9. *Quid balsamum oleo admixtum hic admoneat.*

Significatio balsami.

Balsamum vero, cujus d odoratus jucundissimus est, quid aliud significat, quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suavitatem effundere, ut illud Apostoli queant dicere, c *Christus bonus odor sumus Deo?* Habet præterea Balsamum eam vim, ut, quicquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat: quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem significandam valde accommodatum videtur; cum plane constet, fidelium animos cœlesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile a scelerum contagione defendi posse.

d *Eccl. 24. 20.*

c *2. Cor. 2. 15.*

10. *Cur necesse sit Chrisma ab Episcopo consecrari.*

Consecratur autem Chrisma solemnibus cæremoniis

Quando Christus confectionẽ Chrismatis docuerit. S. Fabianus Papa in epist. cit. D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 4.

ab Episcopo. Ita enim Salvatorem nostrum docuisse in extrema Cœna, cum Chrismatis conficiendi rationem Apostolis commendaret, Fabianus Pontifex sanctitate, & martyrii gloria clarissimus tradidit. Quanquam cur ita fieri debuerit, ratione etiam ostendi potest. Etenim in plerisque aliis Sacramentis Christus ita eorum materiam instituit, ut sanctitatem quoque illi tribuerit. Non enim solum aquam elementum Baptismi esse voluit, cum inquit: *a Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, sed cum ipse baptizatus est, effecit, ut ea deinceps vi sanctificandi prædita esset. Quare dictum est a S. Chrysostomo: *Aqua baptismi purgare peccata credentium non posset, nisi tactu Domini corporis sanctificata fuisset.* Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiam usu ipso, & tractatione non sacravit, necessarium est, ut sanctis, & religiosis precationibus consecretur. neque ad alium ea confectio, nisi ad Episcopum pertinere potest, qui ejusdem Sacramenti ordinarius minister institutus est.

a Joan. 3. 5.

Chrys. Hom. 4. in Matth. Refertur de cons. d. 4. c. Nunquam.

11. *Quæ sit hujus Sacramenti forma.*

Christus non contactu corporis sui, sed verbis sanctis materiã Confirmationis sacrari voluit.

Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum constituitur, forma scilicet, & verba, quæ ad sacram functionem adhibentur; monendique fideles, ut in hoc Sacramento suscipiendo, tunc maxime, cum ea pronuntiari animadvertunt, ad pietatem, fidem, & religionem animos excitent, ne quid cœlesti gratiæ impedimento esse possit. His igitur verbis forma Confirmationis absolvitur: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Sed tamen si ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari potest. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipsius Sacramenti naturam, & substantiam explicant.

Conc. Flor. in doct. de Sacr. D. Th. in 3. p. q. 72. ar. 4.

Sacramenti cujusque forma qualis esse debeat.

12. *Hanc esse perfectam hujus Sacramenti formam, quomodo confirmetur.*

Tria sunt in Cõfirmatione observanda. D. Th. ibid.

Atqui maxime hæc tria in Confirmatione observanda sunt, divina potestas, quæ ut principalis causa in Sacramento operatur; tum robur animi, & spiritus, quod per sacram unctionem fidelibus ad salutem tribuitur

deinde

deinde signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensurus est. Acprimum quidem verba illa, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti,* quæ extremo loco posita sunt: Alterum, ea, *Confirmo te Chrismate salutis*, quæ in medio sunt: Tertium, quæ in principio formæ locantur, *Signo te signo Crucis*, satis declarant. Quamquam, si etiam ratione aliqua probari non possit, nunc esse hujus Sacramenti veram, & absolutam formam, Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur, nos ea de re quicquam dubitare.

Confirmationis forma ex auctoritate, Ecclesiæ retinenda.

13. *Quis sit proprius Sacramenti Confirmationis minister.*

De ministro Confirmationis.

Docere etiam Pastores debent, quibus potissimum hujus Sacramenti administratio commissa sit. Nam cum multi sint, *a* ut est apud Prophetám, qui currant, neque tamen mittantur; necesse est, qui veri, & legitimi ejus ministri sint, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum, & gratiam consequi possit. Solum itaq; Episcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere sacræ litteræ ostendunt. Nam in Actis Apostolorum legimus, *b* cum Samaria verbum Dei accepisset, Petrum, & Joannem ad eos missos esse, *qui oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant.* Quo in loco licet videre, eum, qui baptizaverat, quod tantum esse Diaconus. Confirmandi potestatem nullam habuisse, sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est Apostolis, reservatum esse. Quin etiam *c* ubicunque sacræ Scripturæ hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem observari potest.

a Hier. 23. 21
Episcopi soli sunt ministri Confirmationis sess. 7 Concil. Trid. de Confirmatione c. 3. & sess. 23 de Sac. Ord. c. 4. & can. 7.
b Act. 14. 15 16. 17.
c Act. 19.

14. *Idem etiam Pontificum Maximorum decretis ostenditur.*

Neque ad eam rem demonstrandam desunt sanctorum Patrum, atque Pontificum, *d* Urbani, *e* Eusebii, *f* Damasi, *g* Innocentii, *h* Leonis clarissima testimonia, quemadmodum ex eorum decretis perspicuum est. Divus quoque *i* Augustinus graviter queritur de corrupta Ægyptiorum, & Alexandrinorum consuetudine, quorum

d In fine Epl. ad omnes Christianos.
e Ep. 2. ad Episc. Thusciæ, & Campaniæ
f Circa medium Ep. 4. ad Presb. & cat.

rum sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum administrare. Ac jure quidem hoc factum esse, ut ejusmodi munus ad Episcopos deferretur, hac similitudine possunt Pastores declarare. Ut enim in extruendis ædificiis, etsi fabri, qui inferiores ministri sunt, cœmenta, calcem, ligna, & reliquam materiam parant, atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, a nullo alio, nisi a summo Sacerdote, administrari opus erat.

f Episc orthod. g Epist. 1. ad Veren. cap. 3. h Epist. 88. ad Germania, & Gallia Episc. Aug. in qu novi Testam. q. 42.

15. *Cur in Confirmatione Patrini assumantur, & quæ in Confirmatione affinitas contrahatur.*

Additur vero etiam Patrinus, quemadmodum in Baptismo fieri demonstratum est. Nam si qui gladiatoriam dimicationem subeunt, alicujus indigent, cujus arte, & consilio doceantur, quibus ictibus, & petitionibus, salvis ipsis, conficere adversarium possint; quanto magis fideles, cum Sacramento Confirmationis, quasi firmissimis armis tecti, ac muniti, in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis, ac monitoris indigebunt? Recte igitur ad hujus quoque Sacramenti administrationem Patrini advocandi sunt, quibuscum eadem spiritualis affinitas conjungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit, quemadmodum ante docuimus, cum de Patrinis ageretur, qui ad Baptismum adhibendi sunt.

De Patrinis in Confirmatione agitur 30. q. 1. cap. Si quis, & de consf. dist. 4. cap. in Catechismo.

In Confirmatione quanta affinitas contrahatur. Sess. 24. Conc. Tr. de refor. Matr. ca. 2. vide idem in 6. de cogna. spirit. cap. Nedum, & c. Quamvis.

16. *Confirmationis Sacramentum non est absolute necessarium, non tamen prætermittendum.*

Sed quoniam sæpe evenit, ut fideles in hoc Sacramento suscipiendo, aut præpropera festinatione, aut dissoluta quadam negligentia, & cunctatione utantur; (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere, & aspernari audeant, nihil est quod dicamus) aperiendum est etiam Pastoribus, qui, qua ætate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet. Atque illud in primis docendum est, hoc Sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit. Quamquam vero necessarium non est, a nemine tamen prætermitti debet, sed potius maxime cavendum est, ne

Confirmationis sacramentum quibus dandum sit, D. Tho. in 3. p. q. 72. art. 8. ostendit.

in

in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia commitatur. Quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.

17. *Confirmationis Sacramentum ab omnibus suscipiendum demonstratur.*

Ac sanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus sancti effusionem describeret, ita inquit: *a Et factus est repente de cœlo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum.* Deinde, paucis interjectis, *b Et repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram, & imaginem gerebat, ad omnes fideles Confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facile colligitur. Illi enim sacro Chrismate confirmari debent, quibus spirituali incremento opus est, & qui ad perfectum Christianæ religionis habitum perducendi sunt. At nulli id non maxime convenit. Ut enim hoc spectat natura, ut qui in lucem eduntur, adolescant, atque ad perfectam ætatem perveniant, etiamsi interdum, quod vult, minus assequatur: ita communis omnium mater Catholica Ecclesia vehementer optat, ut in iis, quos per Baptismum regeneravit, Christiani hominis forma perfecte absolvatur. Id autem quoniam mysticæ unctionis Sacramento efficitur, perspicuum est, eam ad universos fideles æque pertinere.

a Act. 2. 2.

b Ibidem 4. Ecclesiæ Christi clarum initium.

Eccl. 2. Fili accedens ad servitutem Dei, &c.

Sacramento Confirmationis Christiani hominis forma perfecta absolvitur.

18. *Qua ætate Christiani ad hoc Sacramentum sint admittendi.*

In quo illud observandum est, omnibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerunt. Quare, si duodecimus annus expectandus non videatur, usque ad septimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit. Neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed ut ejus virtute optime instructi, & parati inveniremur, cum nobis pro Christi fide pu-

Ad hoc facit Capit. 3. Aurelian. Concil. quo habetur de consil. dist. 5. ca Ut jejuni.

pugnandum esset; ad quod sane pugnæ genus pueros, qui adhuc usu rationis carent, nemo aptos judicarit.

19. *Quo pacto, qui jam ætate sunt provectiores, se ad hoc Sacramentum præparare debeant.*

Confirmādos peccatorum commissorum pœniteat. ex D. Tho. in 3. p. q. 72. art. 7 ad secundum, & confirmatur ex c. Ut jejuni de conf. dist. 5

Conc. Aurel. cap. 3.

Ex his igitur efficitur, ut, qui adulta jam ætate confirmandi sunt, siquidem hujus Sacramenti gratiam, & dona consequi cupiant, eos non solum fidem, & pietatem afferre, sed graviora etiam peccata, quæ admiserunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum est, ut peccata etiam prius confiteantur, & Pastorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera suscipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc Sacramentum susciperent: quod quidem fidelibus facile persuaderi posse existimandum est, si hujus Sacramenti dona, admirabilesque effectus intellexerint.

20. *Quot sint Confirmationis effectus.*

De Confirmationis effectibus vide D. Th. in 3. p. q. 72. a. 7. Conc. Flo. in doctrina de sacram. Esse in gratia, & manere in peccato repugnant. Clem. Ep. 4. ad Julium. Melchiades Papa in Ep. ad Episcop. Hispa.

Itaque Pastores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut, nisi impedimentum aliquod ex parte ejus, qui recipit inferatur, novam gratiam tribuat. Etenim hæc sacra, & mystica signa ejusmodi esse demonstratum est, quæ gratiam declarant, atque efficiunt. Ex quo sequitur, ut peccata etiam condonet, ac remittat; quoniam gratiarum simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda sunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptismi gratiam perficit. Qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, *a* quasi infantes modo geniti teneritatem adhuc, & mollitiem quandam habent, ac deinde Chrismatis Sacramento adversus omnes Carnis, Mundi, & Diaboli impetus robustiores fiunt; & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, & glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi; ex quo etiam nomen ipsum inventum esse nemo dubitarit.

a 1. Pet. 2.2.

Ratio nominis initio hujus capitis proposita hic illustratur.

21. *Confirmationis nomen unde ductum sit.*

Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deduci-

ducitur, quod olim qui infantes baptizati erant, cum jam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent; ita ut Confirmatio nihil a Catechesi differre videatur; cujus consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen rei impositum est, quod hujus Sacramenti virtute Deus in nobis *a* id confirmat, quod Baptismo operari cœpit; nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat solum, sed auget etiam: de quo Melchiades ita testatur. *Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.* Deinde non auget modo, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura significavit, & expressit. Inquit enim Dominus Salvator, cum de hoc Sacramento loqueretur: *b Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.*

Conc. Trid. sess. 7. c. 1. de Confir.

a *Psal. 67. 29*

Melchiades loco sup. citato. & habetur de conse. dist. 5. c. Spiritus, & Eusebius Emisseu. in Hom. in die Pentecost.

b *Lucæ 24. 49*

22. *Virtus Confirmationis ex his, quæ Apostolis evenerunt, declaranda.*

Quod si Pastores voluerint divinam hujus Sacramenti efficientiam ostendere, (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum esse dubitari non potest) satis erit, quid ipsis Apostolis evenerit, explicare. Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam adeo infirmi, & remissi fuerunt, *c* ut, cum Dominus comprehensus est, statim se in fugam conjecerint: Petrus vero, *d* qui Ecclesiæ petra, & fundamentum designatus erat, *e* & summam constantiam, excelsique animi magnitudinem præsetulerat, *f* unius mulierculæ voce perterritus, se Jesu Christi discipulum esse non semel, aut iterum, sed tertio negaverit: ac post resurrectionem omnes *g* propter metum Judæorum inclusi domi se continuerint. At vero in die Pentecostes tanta Spiritus sancti virtute omnes repleti sunt, ut, *h* dum Evangelium, quod eis commissum erat, non solum in Judæorum regione, sed in universo orbe audacter, & libere disseminarent, nihil sibi felicius accidere posse existimaverint, quam *i* quod digni haberentur,

c *Mat. 26. 56.*
d *Mat. 16. 1.*
e *Mat. 26. 50.*
f *Joan. 18. 23.*
g *Joan. 20. 19.*
h *Act. 2. 14. 15. & 4. 13.*
i *Act. 5. 41.*

26. *Cur Episcopus alapam infligat, & pacem confirmato imprecetur.*

Deinde vero, qui jam unctus, & confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda; manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur. Postremo autem pax ei datur; ut intelligat, se gratiæ cœlestis plenitudinem, *a* & pacem; quæ exuperat omnem sensum; consecutum esse. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento a Pastoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quam inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

Alapa quid significet. *Matth. 5. Si quis te percusserit &c.*

Pacis imprecatio. *a Phil. 4. 7.*

DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT IV.

1. *Quare mysteria Eucharistiæ summa cum reverentia tractari, & suscipi debeant.*

Sacramentū Eucharistia omnium est Sacramentorum maximū Dio. in lib. de Eccl. Hierar. cap. 5. Ambr. l. 4. de sacram. c. 6. Alexander Papa Ep. 1. & habetur de consf. dist. 2. c. Nihil.

Uemadmodum ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam divinæ gratiæ certissima instrumenta Dominus Salvator noster commendavit, nullum est, quod cum Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat: ita etiam nulla gravior alicujus sceleris animadversio a Deo metuenda est, quam si res omni sanctitatis plena, vel potius quæ ipsum sanctitatis auctorem, & fontem continet, neque sancte, neque religiose a fidelibus

bus tractetur. Id vero Apostolus, & sapienter vidit, & de eo nos aperte admonuit. Nam cum declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui Corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit: *a Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi*. Ut igitur fidelis populus, cum cælesti huic Sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, & gratiæ uberes fructus capiat, & justissimam Dei iram effugiat, illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

In Eucharistiæ irreverentia quantum sit peccatum.
a 1 Cor. 11. 30.

2. *Qua de causa & quando Eucharistiæ Sacramentum sit institutum.*

Qua in re opus erit, ut, *b* Pauli Apostoli rationem secuti, qui se, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus Sacramenti institutionem fidelibus explicent. Ita vero gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur; *c Cum* enim *Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos*: cujus quidem amoris ut divinum aliquod, atque admirabile pignus daret, *sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem*, *d* ne ullo unquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem, & conditionem superat, perfecit. Etenim, *e* celebrata cum discipulis agni Paschalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: *f Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc facite in meam commemorationem*. Similiter & calicem accepit, postquam cœnavit, dicens: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: Hoc facite; quotiescunque bibetis, in meam commemorationem.*

b Cor. 11. 23.
De institutione Sacramenti Eucharistiæ Sess. 13. Concil. Trid. de Eucharistia c. 2. 1.
c *Joan.* 13. 1.
Causa institution. Chry. Hom. 41. in Joan
d *Matt.* 28. 20.
e *Luce* 22. 19
Tempus institutionis.
Leo ser 7. de Passione Domini, & habetur de cons. dist. 4. c. Quia corpus.
D. Th. in 3. p. q. 73. art. 5.
f *Luca* 22. 20 *Marci* 14. 22 1. *Cor.* 11. 24. 25.

3. *Cur hoc Sacramentum Eucharistia vocetur.*

Hujus ergo admirabilis Sacramenti dignitatem, atque excellentiam, cum sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt. Interdum enim *Eucharistiam* appellant; quod verbum vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem Latine reddere possumus, Ac recte quidem bona gratia dicen-

Dignitas Sacramenti pluribus vocabulis explicatur.
Eucharistia cur dicatur,

dum est: tum quia vitam æternam, de qua scriptum est, *a Gratia Dei, vita æterna*, præsignificat: tum quia Christum Dominum, *b* qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in se continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur: *c* quidem cum hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratia pro universis in nos beneficiis Deo agimus, atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen cum iis, quæ a Christo Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optime convenit. Etenim *d* Panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque cum hujus mysterii magnitudinem contemplaretur, antequam carmen illud pronunciaret, *e Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se*; gratiarum actionem præponendam existimavit, cum inquit: *f Confessio, & magnificentia opus ejus.*

Chryso. Hom. 24. in 1. ad Cor. sup. illud: Calix benedictionis. D.Th. in 3. p. q 74. art. 4.
a Rom. 6. 13.
b Joan. 1. 14. Amb. l. 5. de Sacram. c. 3. Magist. in 4. dist. 8. lit. a.
c Orig. lib. 8 cont. Celsum.
d Matt. 26. 26. 27. Marc. 14. 22. Luca 12. 19. 1 Cor. 11. 24.
e Psal. 110. 4
f Ibidem. 3. Conc. Nicæn. c. 14.

4. *Quare hoc Sacramentum Communio, pacis, & charitatis Sacramentum nominetur.*

Communio cur nominetur.

Frequenter etiam nomine *sacrificii* declaratur, de quo mysterio paulo post latius dicendum erit. Vocatur præterea *Communio*, quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait: *g Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Nam, *h* ut Damascenus explanavit, *hoc Sacramentum Christo nos copulat; atque ejus carnis, & deitatis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat, ac conjungit, & veluti unum corpus coagmentat*. Ex quo factum est, *i* ut *Sacramentum etiam pacis, & charitatis* diceretur: ut intelligeremus, quam indigni sint Christiano nomine, qui inimicitias exercent, odiaque, dissidia, & discordias, ut teterrimas fidelium pestes, omnino exterminandas esse: cum præsertim quotidiano religionis nostræ sacrificio, nihil nos studiosius servare, quam pacem, & charitatem profiteamur.

g 1. Cor. 10. 16.
h Dam. l. 4. orth. fid. c. 4.
i Aug. tract. 26. in Joan. sess. 12. Conc. Trid. de Eucharistia. Conc. Nic c. 11. & Carth. 4. cap. 77. & 78.

5. *Qua ratione idem Sacramentum Viaticum, & cœna dicatur.*

Sed

Sed *Viaticum* etiam frequenter a sacris scriptoribus appellatur; tum quia spiritualis cibus est, quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto servari videmus, ut nemo fidelium sine hoc Sacramento e vita excedat. Ac vetustissimi quidem Patres *a*, Apostoli auctoritatem secuti, Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissimæ cœnæ salutari mysterio a Christo Domino sit instituta.

Exod. 12. 3. Reg. 19. Matth. 15. Marc. 8.

a 1. ad Cor. 11. Cœna a Cyp. hoc Sacramentum dicitur in l. de cœna Domini.

6. *Eucharistia, cibo, aut potu sumpto, confici, & sumi non potest.*

Neque vero propterea a cibo, aut potione Eucharistiam conficere, aut sumere licet; quod ab Apostolis salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoriæ prodiderunt, perpetuo retenta, ac servata est, ut a jejunis tantum perciperetur.

7. *Eucharistia veri nominis Sacramentum est.*

Sed explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse Sacramentum, atque unum ex illis septem, quæ sancta Ecclesia semper religiose coluit, ac venerata est. Nam cum calicis Consecratio fit, *mysterium* fidei appellatur. Præterea, ut infinita pene sacrorum Scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum esse perpetuo censuerunt, ex ipsa ratione, & natura Sacramenti idem convincitur. Etenim in eo signa sunt externa, & sensibus subjecta: habet deinde gratiæ significationem, & efficientiam: præterea de Christi institutione *b* neque Evangelistæ, neque *c* Apostoli dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in unum conveniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus esse perspicitur.

Seff. 13. Conc. Tri. de Euch. cap. 3. Aug. l. 5. de Tr. cap. 4 & l. 20. cont. Faust. c. 13. Amb. lib. 2. offic. c. 28. l. 1. de Sacr. c. 2 vide item D.Th. in 3. p. q. 73. a. 1.

b Matt. 26. 26. Luc. 22. 19. Marc. 14. 22.

c 1. Cor. 11. 14. 15.

8. *Multa esse in hoc Sacramento, quibus Sacramenti nomen conveniat.*

Sed illud Pastoribus diligenter observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & Consecratio, & Perceptio; frequenter vero & ipsum Domini corpus, & sanguis, qui in Eucharistia contine-

 tur,

tur, Sacramentum vocari consuevit. Ait enim D. Augustinus, Sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, & invisibili carne, & sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum esse, nimirum Corpus, & Sanguinem Domini intelligentes affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici Sacramenta, perspicuum est. Ipsæ autem panis, & vini species veram, & absolutam hujus nominis rationem habent.

Aug. de catech. rud. l. 5. c. 16.
Eucharistia adoranda. Sess. 3. Concil. Trid. de Euchar. c. 5. ibid. can. 6.

9. Quomodo differat Eucharistia a reliquis omnibus Sacramentis.

Euch. species proprie dicuntur Sacramentum

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum re ipsa homo aqua abluitur. At vero ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ Consecratio, verum enim Sacramentum esse non desinit, quamvis in pyxide asservetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio. etenim Baptismi aqua, aut Chrismati oleum, cum illa Sacramenta administrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt: in Eucharistia vero, quod panis, & vinum ante Consecrationem erat, confecta Consecratione, vere est corporis, & sanguinis Domini substantia.

Scot in 4. dist. q. 2. sess. 13. Conc. Trid de Euch. c. 2. & can. 4. Hæc differentia colligi potest ex Aug. in 3. l. de Tr. c. 4. & Ambrosio l. 4 de Sac. c. 4 ut habetur de cons. dist. 4. c. Panis est, vide item D. Th. in 3. p. q. 73 a. 1. ad 3.

10. Duplex Eucharistiæ materia duo Sacramenta non constituit.

Licet aut duo sint elementa, panis scilicet, & vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesiæ auctoritate docti confitemur. Aliter enim septenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque a Conciliis *a* Lateranensi, Florentino, & Tridentino decretum est, constare non poterit. Nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei, quam efficit, conveniat, unum esse oportet, atque unum quidem, non quia individuum sit, sed quia unius

Unũ Eucharistia Sacr. non duo, vide D. Th. 3. p. q. 73. art. 2.
a Lateranẽse Concilium nõ recenset septem sacramenta: ex eo tamen in c. 1. & aliis colligi possunt.

unius rei significationem habeat. Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diversas Sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spiritualem significarent, quo mentes sustinentur, & recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum est, a *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistiæ Sacramentum significet, ut fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant.

sicut ex capi ad Abolendam tit. de hæreticis. Cōcilium autem Floren. in doctrina de Sac. & Trid. sess. 7. Can. 1. definiunt.

a Joan. 6. 56.

11. *Quarum rerum significatio hoc Sacramento includatur.*

Tria vero sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ jam præteriit. Ipse enim docuit: b *Hoc facite in meam commemorationem*. & Apostolus testatus est: c *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*. Alterum est divina, & cœlestis gratia, quæ præsens ad animam alendam, & conservandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, & palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ Sacramento alimur, ac sustentamur. Tertium est, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, & gloriæ fructus, quos in cœlesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti, & consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tanquam ad unius rei significationem, referatur.

Eucharistia Sacramentū tria significat mysteria. D. Th. ea q. a. 4. Primum præteritum.

b Lucæ 22. 19

c 1. Cor. 11. 16

Secundum præsens.

Ter. in l. de resur. carn. Conc. Flor. in doct. de sacr. Tertium futurum.

12. *Quæ sit hujus Sacramenti materia, & cujusmodi panis sit consecrandus.*

Sed in primis cognoscenda est a Pastoribus hujus Sacramenti materia, tum ut ipsi rite illud possint conficere, tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei symbolum sit, atque ejus rei, quam significat, studio, &

Materia Eucharistiæ dupl. Alex. 1. in Ep. ad omnes orth. 1. c. 4.

desiderio exardescant. Duplex itaque est hujus Sacramenti materia: altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de altera postea dicendum erit: Nam ut docent Evangelistæ, *a* Matthæus, *b* Marcus, & *c* Lucas, Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens, *Hoc est corpus meum*. Apud Joannem quoque idem Salvator noster seipsum panem appellavit, cum inquit, *d Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*. Cum autem varia sint panis genera; vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæterisque terræ fructibus confectus est; vel quia diversis qualitatibus præditi sunt; (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers esse potest,) quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere. Communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligis satis constat. Id etiam veteris testamenti figura declaratur. *e* Præceptum enim a Domino fuerat, ut panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur.

& hab. de te. d. 2. c. 1. Damasc. l. 4. de orthod. fide cap. 14.
a Matth. 26. 28.
b Mar. 14. 22.
c Cor. 11. 19.
d Joan. 6. 41.
Panis triticeus est propria hujus Sacramenti materia.
D. Tho. in 3. p. q. 74 art. 3.
Alex. de Ales 4. p. q. 32. mem. 2.
e Levit. 24. 5. 6.

12. *Panem, ex quo Eucharistia conficitur, azymum esse conveniens est.*

Sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus est: (hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclesiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Christus Dominus gessit, azymum esse debere, facile intelligitur. Ipse enim *f* primo Azymorum die, *g* quo nihil fermentati domi habere Judeis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque instituit.

Quod si quis Joannis Evangelistæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia *h* ante diem festum Paschæ acta esse commemorat, ea ratio facile dissolvi potest. Etenim, quem primum Azymorum diem cæteri Evangelistæ appellarunt, quod feria quinta vesperi dies festi Azimorum inciperent, quo tempore Salvator noster Pascha celebravit, eum ipsum diem Joannes pridie Paschæ fuisse describit, ut qui dici naturalis spatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum exi-

Honorius 3. Brixiensis episc. ut habetur de celeb. missar. c. fin. & D. Tho. in 3 p. q. 74. a. 4.
f Matt. 26. 17. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.
g Exod. 12. 19
h Joan 13. 2.
Scot. 4 d. 11. q 4.
Alex. de Ales 4. p. q. 32. mem. 3. ad argum.

existimarit. Quapropter D. etiam Chrysostomus primum Azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam Azyma comedenda essent. Sed Azymi panis Consecratio, quantum conveniat integritati, & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, cum inquit: a *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicuti estis azymi: etenim Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.*

D. Chrys. Hom. 83. in Matth.

a 1. Cor. 5. 7. 8.

14. *Panis azymus ad Eucharistiam non omnino necessarius.*

Eucharistia in pane fermentato confici posset, sed non licet.

Conc. Flor. sess. ultima. Lib. 3. decret. de celeb. miss. c. final.

Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit. Utrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritu immutare. Atque eo minus id facere Latinis Sacerdotibus permissum est, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt; ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia exposuisse satis sit: in quo tamen illud animadvertendum est, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

Quam multa materia consecrari debeat, non est definitum.

15. *Quæ materia sit usurpanda ad consecrationem sanguinis Domini.*

Vinum vitis aqua mixtũ ad consecrationem sanguinis necessarium est.

Superest, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicatur. Est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit: b *Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum.* Quo in loco Chrysostomus, *De genimine*, inquit, *vitis, quæ certe vinum, non aquam produxit*; ut tanto ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam censuerunt, convellere videretur.

b Mat. 26. 29. Marc. 14. 26. S. Chrys hom. 83. in cap. 25. Matth. Conc. Flor. Carth. III. c. 24.

16. *Aqua in Sacramento vino est amiscenda.*

Aqua sola in hoc Sacramento non est consecranda.

Aquam vero Dei Ecclesia vino semper admiscuit: Primum quod id a Christo Domino factum esse Conciliorum auctoritate, & sancti Cypriani testimonio comprobatur. Deinde, quod sanguinis, & aquæ *a* quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur. Tum vero aquæ, ut in *b* Apocalypsi legimus, populum designant. quare aqua vino admixta, fidelis populi cum Christo capite conjunctionem significat. Atque hoc ex Apostolica traditione perpetuo sancta Ecclesia servavit.

S.Cyp.l.2. ep. ad Cæcilium.
a *Joan.15.34*
b *Apoc. 17. 15. Ambl.l.5. de Sacram. cap. 1. Da.l.4.e.14. Cypr.l.2.epist. 63. ad Cæcil. D.Th.q.ead. art.6.*

17. *Non est necessarium absolute aquam adhiberi; & minor aquæ, quam vini quantitas esse debet.*

Sed quamvis aquæ admiscendæ rationes ita graves sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat; ea tamen si desit, Sacramentum constare potest. Illud autem sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet; sic etiam modicam infundendam esse. Nam Ecclesiasticorum Scriptorum sententia, & judicio aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita scribit. *Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quod major quantitas aquæ in sacrificio, quam vini adhibetur, cum secundum consuetudinem rationabilem Ecclesiæ generalis longe plus vini, quam aquæ adhibendum sit.* Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa sunt: ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum est, hæc duo panis, & vini symbola quam apta sint ad eas res declarandas, quarum sacramenta esse credimus, & confitemur.

Honor lib. 3. dec. tit. de miss. celeb c. perniciosus.

De consecr. d 2. cap. 1. 2. & seq.

18. *Quot, & quanta res panis, & vini symbola in hoc Sacramento repræsentent.*

Panis, & vini symbola Christum in hoc Sacramento ut significent

Primum enim Christum nobis significant, ut vera est hominum vita. Ipse enim Dominus ait: *c Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Cum igitur corpus Christi Domini vitæ eternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & sancte suscipiunt, recte iis potissimum rebus conficitur, quibus hæc

D.Th. in 3 p. q. 74. a. 1.
c *Joan. 6. 55.*

hæc vita continetur; ut fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis, & sanguinis Christi communione mentem, animumque saturari.

Dam lib. 4. de orth. fide cap. 14.

Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus, panis, & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem cœlesti benedictione concerti.

Ex ipsis elementis quomodo fideles ad hujus Sacramenti veritatē dignoscendam venire possint. Dam. l. 4. de fide orth. c. 14.

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem, & sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus.

Quæ fiat ex sumptione hujus sacramenti in anima mutatio. vide cap cum Martha. de celebration. Miss. §. Quæsivisti

Accedit ad hæc, quod cum *a* unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet in ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur; & vinum ex multitudine racemorum existit; atque ita nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant.

Quomodo hæc Symbola Ecclesiæ unitatē designent. a Rom. 12. 45 1. Cor. 10. 17. & 12. 12.

19. *Quæ forma ad consecrandum panem uti oporteat.*

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur; non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fideli populo, nisi necessitas cogat, tradantur; (eos enim, qui sacri initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a Sacerdotibus turpissime peccetur. Itaque a sanctis Evangelistis *b* Mathæo, & *c* Luca; itemque *d* ab Apostolo docemur illam esse formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM. Scriptum est enim, *Cœnantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite, & manducate: Hoc est corpus meum.* Quæ quidem Consecrationis forma cum a

De forma cōsecrationis hujus Sacramenti agunt Doct. Schol. in 4. sent. d. 8. b Mat. 26 25 Mar. 14. 22. c Luc. 22. 19. d 1. Cor. 11. Innoc. de celeb. Miss. p. 3. ca 6. Benedictione Christus consecravit. De consecr. d. 2. c. 40.

Chri-

Christo Domino servata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia usa est. Prætermittenda sunt hoc loco *a* sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enumerare, & *b* Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est; cum præsertim ex illis Salvatoris verbis, *c Hoc facite in meam commemorationem*, idem liceat cognoscere. Nam quod Dominus faciendum præcepit, non solum ad id, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiendi, quam significandi causa prolata erant. Sed ratione etiã id facile persuaderi potest; nam forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc Sacramento efficitur. Cum autem hæc verba id, quod fit, significent, ac declarant, hoc est panis conversionẽ in verum Domini nostri corpus, sequitur, formam in illis ipsis verbis constituendam esse. In quam sententiam, quod ab Evangelista dictum est, *d Benedixit*, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset: *Accipiens panem benedixit, dicens, Hoc est corpus meum.*

a Amb. lib. de Myst. init. c. 3. & lib 4. de Sacr. c. 4. & 5. Vide sect. 38. & 40. hujus. Doctor illuminatur. Franc. de Mayr. in 4. dist. 9. q. 3. in fine.

b *Conc. Flor. in decr. de Sacr. & Trid. sess. 13. c. 1.*

c *Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24.*

d *Mat. 26. 26*

20. *Non omnia verba, quæ ex consuetudine Ecclesiæ ad Consecrationem adhibentur, sunt necessaria.*

Quamvis enim Evangelista verba illa, *e Accipite, & comedite*, præposuerit; illis tam non materiæ Consecrationem, sed usum tantummodo significari perspicuum est. Quare a Sacerdote quidem omnino proferri debent, sed ad Sacramentum conficiendum omnino necessaria non sunt: quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, *enim*, in corporis, & sanguinis Consecratione. Aliter enim fiet, ut, si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, confici non oporteat, aut non possit quidem: cum tamen dubitare non liceat, quin Sacerdos prolatis ex more, atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere consecret, quamvis deinde contingat, ut nulli unquam sacra Eucharistia administretur.

De forma Consecrationis vini vide c. cum Martha de celebr. Missarum.

21. *Quæ sit forma conficiendi sanguinem.*

Jam vero quod ad vini, quæ est altera hujus Sacramenti materia, Consecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra commemoravimus, opus est, ut sacer-

sacerdos ejus formam cognitam, & perspectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendi certo credendum est: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI, ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIOMEM PECCATORUM. Ex quibus verbis plura quidem a sacris scripturis colliguntur: quædam vero in Ecclesia ex Apostolica traditione conservata sunt. Nam quod dicitur, *Hic est Calix*, *a* a D. Luca, & ab Apostolo scriptum est: quod vero sequitur, *Sanguinis mei*, vel *Sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, partim a *b* D. Luca, partim a D. Matthæo dictum est: verba autem illa, *Æterni, & Mysterium fidei*, sancta traditio Catholicæ veritatis interpres, & custos nos docuit.

Forma consacrandi vina.

a Luca 22.20 1. Cor. 11. 25.

b Luc 22.20 Ly. Æterni habetur Heb. 13. Apoc. 14.

22. *Quod hæc sit vera Consecrationis forma ostenditur.*

Verum de hac forma nemo dubitare poterit, si quod antea dictum est de forma Consecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur. Constat enim, iis verbis, quæ vini substantiam in sanguinem Domini converti significant, hujus elementi formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perspicuum est, aliam formam constituendam non esse. Exprimunt autem præterea quosdam effusi sanguinis in passione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus est aditus *c* ad æternam hæreditatem, quæ novi, atque æterni testamenti jure ad nos venit. Alter est aditus ad justitiam per mysterium fidei. *d* Jesum enim per fidem in sanguine ejus propitiatorem Deus proposuit, *e* ut ipse sit justus, & justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Tertius est *f* remissio peccatorum.

D. Bonav. lib. 4. Dist 8. art. 3 q. 2. Scot. l. 4. Dist. 8 q. 2.

Sanguinis Christi effectus triplex.

c Heb. 10. 19.

d Rom. 3. 24.

e Rom. 3. 26.

f Heb. 9. 14.

23. *Forma Consecrationis sanguinis exponitur.*

Quoniam vero hæc ipsa Consecrationis verba plena mysteriorum sunt, aptissimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur, *Hic est enim Calix sanguinis mei*, sic intelligendum est, HIC EST SANGUIS MEUS, qui hoc Calice continetur. Recte autem, & apposite, dum sanguis hic,

Expositio Cõsecrationis vini sumpta ex cap. Cum Martha de celeb. Missar.

ut

ut est fidelium potus, consecratur, calicis mentio facienda est. Neque enim sanguis hujusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, *Novi Testamenti:* quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus, Christi Domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri Testamento fiebat, (de eo enim apud Apostolum ad Hæbreos legimus, *a sine sanguine Testamentum dedicatum non esse*) sed vere, & reipsa hominibus tradi, quod ad novum Testamentum pertinet. Quare Apostolus inquit: *b Ideo novi Testamenti imediator est Christus, ut morte intercedente repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis*. Verbum vero, *Æterni*, ad hæreditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte ad nos jure pervenit referendum est.

a *Heb. 9. 18.* b *Hebr. 9. 15.* *Joan. 6. & 8.*

Quomodo vinū consecratum sit mysterium fidei. *Greg. Papa ho. 22 de consf. dist. 2. c. 73.*

Quod subjungitur, *Mysterium Fidei*, non rei veritatem excludit, sed quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat. Diversa vero hisce verbis sententia hoc loco subjecta est ab ea, quam habent, cum Baptismo etiam tribuuntur. Nam quod sanguinem Christi sub vini specie latentem fide cernimus, Mysterium fidei dicitur: at Baptismus, quoniam universam Christianæ fidei professionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis mysterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione sanguinem Domini fidei mysterium dicimus, quod scilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit, Christum Dominum verum Dei Filium, simulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertulisse: quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur.

Baptismus cur fidei Sacramentum dicatur.

Aug. Ep. 23. ad Bonif. de cons. dist. 1. cap. Hoc.

24. *Cur maxime in Sanguinis consecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco apposite potius, quam in consecratione Corporis passio Dominica commemoratur, his verbis, *Qui effundetur in remissionem peccatorum*. Sanguis enim separatim consecratus ad passionem Domini, & mortem, & passionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet.

Sed

Sed verba illa, quæ adduntur, *pro vobis & pro multis*, a *a* Matthæo, & Luca singula singulis sumpta sunt, quæ tamen sancta Ecclesia Spiritu Dei instructa, simul conjunxit. Pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam. Nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem a Salvatore effusum esse fatendum erit: si vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, *pro vobis*, dixit, eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, *& pro multis*, reliquos electos ex Judæis, aut Gentilibus intelligi voluit. Recte ergo factum est, ut *pro universis* non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: *b Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*: & quod Dominus apud Joannem inquit: *c Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt*. Plurima alia in hujus consecrationis verbis latent mysteria; quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione, & studio, ipsi per se, juvante Domino, facile assequentur.

a *Mat. 26. 28 Luca 22. 20.* *Cur in consecratione calicis dicatur, Pro vobis, & Pro multis.*

b *Heb. 9. 28.*

c *Joan. 17. 9.*

25. *Non expedit in hoc Sacramento sensum adhibere judicium.*

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus admitti ab iis, *d* qui non dijudicant corpus Domini, hoc in primis doceant Pastores, animum, atque rationem omni studio a sensibus avocandam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaserint, quæ sensibus percipiunt; in summam impietatem adducantur necesse est; cum nihil aliud præter panis, & vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento esse, judicaverint. Curandum igitur est, ut fidelium mentes, quam maxime fieri potest, a sen-

d *1. Cor. 11. 29.*

In hoc Sacramento sensuū judiciū rejiciendum est, vide D. Th. in Hymno. Et si sensus deficit &c. Et in sequentia Quod non capis, &c.

tur, Sacramentum vocari consuevit. Ait enim D. Augustinus, Sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, & invisibili carne, & sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum esse, nimirum Corpus, & Sanguinem Domini intelligentes affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici Sacramenta, perspicuum est. Ipsæ autem panis, & vini species veram, & absolutam hujus nominis rationem habent.

Aug. de catech. rud. l. 5. c. 16.

Eucharistia adoranda. Sess. 3. Concil. Trid. de Euchar. c. 5. ibid. can. 6.

9. *Quomodo differat Eucharistia a reliquis omnibus Sacramentis.*

Euch. species proprie dicuntur Sacramentum Scot in 4. dist. q. 2. sess. 13. Conc. Trid de Euch. c. 2. & can. 4. Hac differentia colligi potest ex Aug. in 3. l. de Tr. c. 4. & Ambrosio l. 4 de Sac. c 4 ut habetur de cons. dist. 4. c. Panis est, vide item D. Th. in 3. p. q. 73 a. 1. ad 3.

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum re ipsa homo aqua abluitur. At vero ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ Consecratio, verum enim Sacramentum esse non desinit, quamvis in pyxide asservetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio. etenim Baptismi aqua, aut Chrismati oleum, cum illa Sacramenta administrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt: in Eucharistia vero, quod panis, & vinum ante Consecrationem erat, confecta Consecratione, vere est corporis, & sanguinis Domini substantia.

10. *Duplex Eucharistiæ materia duo Sacramenta non constituit.*

Unũ Eucharistia Sacr. non duo, vide D. Th. 3. p. q. 73. art. 2.

a Lateranẽse Concilium nõ recenset septem sacramenta: ex eo tamen in c. 1. & aliis colligi possunt.

Licet aut duo sint elementa, panis scilicet, & vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesiæ auctoritate docti confitemur. Aliter enim septenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque a Conciliis *a* Lateranensi, Florentino, & Tridentino decretum est, constare non poterit. Nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei, quam efficit, conveniat, unum esse oportet, atque unum quidem, non quia individuum sit, sed quia

unius

unius rei significationem habeat. Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diversas Sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spiritualem significarent, quo mentes sustinentur, & recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum est, *a* *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistiæ Sacramentum significet, ut fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant.

sicut ex capi ad Abolendam tit. de hæreticis. Cōcilium autem Floren in doctrina de Sac. & Trid. sess. 7. Can. 1. definiunt.

a Joan. 6. 56.

11. *Quarum rerum significatio hoc Sacramento includatur.*

Tria vero sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ jam præteriit. Ipse enim docuit: *b Hoc facite in meam commemorationem.* & Apostolus testatus est: *c Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Alterum est divina, & cœlestis gratia, quæ præsens ad animam alendam, & conservandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, & palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ Sacramento alimur, ac sustentamur. Tertium est, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, & gloriæ fructus, quos in cœlesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti, & consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tanquam ad unius rei significationem, referatur.

Eucharistia Sacramentū tria significat mysteria. D. Th. ca q a. 4.

Primum præteritum.

b Luca 22. 19

c 1. Cor. 11. 16

Secundum præsens.

Ter. in l. de resur. carn. Conc. Flor. in doct. de sacr.

Tertium futurum.

12. *Quæ sit hujus Sacramenti materia, & cujusmodi panis sit consecrandus.*

Sed in primis cognoscenda est a Pastoribus hujus Sacramenti materia, tum ut ipsi rite illud possint conficere, tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei symbolum sit, atque ejus rei, quam significat, studio, & desi-

Materia Eucharistiæ dupl. Alex. 1. in Ep. ad omnes orth. 1. c. 4.

& hab. de te. d. 2. c. 1. Damasc. l. 4. de orthod. fide cap. 14. desiderio exardescant. Duplex itaque est hujus Sacramenti materia: altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de altera postea dicendum erit: Nam, ut docent Evangelistæ, *a* Matthæus, *b* Marcus, & *c* Lucas, Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens, *Hoc est corpus meum*. Apud Joannem quoque idem Salvator noster seipsum panem appellavit, cum inquit, *d Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*. Cum autem varia sint panis genera; vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæterisque terræ fructibus confectus est; vel quia diversis qualitatibus præditi sunt; (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers esse potest,) quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere. Communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligis satis constat. Id etiam veteris testamenti figura declaratur. *e* Præceptum enim a Domino fuerat, ut panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur.

a Matth. 26. 28.
b Mar. 14. 22.
c Cor. 11. 19.
d Joan. 6. 41.
Panis triticeus est propria hujus Sacramenti materia.
D. Tho. in 3. p. q. 74 art. 3.
Alex. de Ales 4. p. q. 32. mem. 2.
e Levit. 24. 5. 6.

12. *Panem, ex quo Eucharistia conficitur, azymum esse conveniens est.*

Sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus est: (hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclesiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Christus Dominus gessit, azymum esse debere, facile intelligitur. Ipse enim *f* primo Azymorum die, *g* quo nihil fermentati domi habere Judeis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque instituit.

Quod si quis Joannis Evangelistæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia *h* ante diem festum Paschæ acta esse commemorat, ea ratio facile dissolvi potest. Etenim, quem primum Azymorum diem cæteri Evangelistæ appellarunt, quod feria quinta vesperi dies festi Azimorum inciperent, quo tempore Salvator noster Pascha celebravit, eum ipsum diem Joannes pridie Paschæ fuisse describit, ut qui dici naturalis spatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum exi-

Honorius 3. Brixiensis epis. ut habetur de celeb. missar. c. fin. & D. Tho. in 3 p. q. 74. a. 4.
f Matt. 26. 17.
Marc. 14. 12.
Luc. 22. 7.
g Exod. 12. 19
h Joan 13. 2.
Scot. 4 d. 11. q 5.
Alex. de Ales 4. p. q. 32. mem. 3. ad argum.

existimarit. Quapropter D. etiam Chrysostomus primum Azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam Azyma comedenda essent. Sed Azymi panis Consecratio, quantum conveniat integritati, & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, cum inquit: *a Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicuti estis azymi: etenim Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.*

D. Chrysost. Hom. 83. in Matth.

a 1. Cor. 5. 7. 8.

14. *Panis azymus ad Eucharistiam non omnino necessarius.*

Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit. Utrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritu immutare. Atque eo minus id facere Latinis Sacerdotibus permissum est, quibus præterea Pontifices Max. præceperunt; ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia exposuisse satis sit: in quo tamen illud animadvertendum est, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

Eucharistia in pane fermentato confici posset, sed non licet.

Conc. Flor. sess. ultima. Lib. 3. decret. de celeb. miss. c. final.

Quam multa materia consecrari debeat, non est definitum.

15. *Quæ materia sit usurpanda ad consecrationem sanguinis Domini.*

Superest, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicatur. Est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit: *b Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum.* Quo in loco Chrysostomus, *De genimine*, inquit, *vitis, quæ certe vinum, non aquam produxit*; ut tanto ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam censuerunt, convellere videretur.

Vinum vitis aqua mixtū ad consecrationem sanguinis necessarium est.

b Mat. 26. 29. Marc. 14. 26. S. Chrys hom. 83. in cap. 25. Matth. Conc. Flor. Carth. III. c. 24.

16. *Aqua in Sacramento vino est amiscenda.*

Aqua sola in hoc Sacramento non est consecranda. *a S.Cyp.l.2. ep. ad Cæcilium. a Joan.15.34* *b Apoc. 17. 15. Amb.l.5. de Sacram. cap. 1. Da.l.4.c.14. Cypr.l.2.epist. 63. ad Cæcil. D.Th.q.ead. art.6.*

Aquam vero Dei Ecclesia vino semper admiscuit: Primum quod id a Christo Domino factum esse Conciliorum auctoritate, & sancti Cypriani testimonio comprobatur. Deinde, quod sanguinis, & aquæ *a* quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur. Tum vero aquæ, ut in *b* Apocalypsi legimus, populum designant. quare aqua vino admixta, fidelis populi cum Christo capite conjunctionem significat. Atque hoc ex Apostolica traditione perpetuo sancta Ecclesia servavit.

17. *Non est necessarium absolute aquam adhiberi; & minor aquæ, quam vini quantitas esse debet.*

Honor lib. 3. dec. tit de miss. celeb c. perniciosus. *De consecr. d 2. cap. 1. 2. & seq.*

Sed quamvis aquæ admiscendæ rationes ita graves sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat; ea tamen si desit, Sacramentum constare potest. Illud autem sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet; sic etiam modicam infundendam esse. Nam Ecclesiasticorum Scriptorum sententia, & judicio aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita scribit. *Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quod major quantitas aquæ in sacrificio, quam vini adhibetur, cum secundum consuetudinem rationabilem Ecclesiæ generalis longe plus vini, quam aquæ adhibendum sit.* Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa sunt: ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum est, hæc duo panis, & vini symbola quam apta sint ad eas res declarandas, quarum sacramenta esse credimus, & confitemur.

18. *Quot, & quanta res panis, & vini symbola in hoc Sacramento repræsentent.*

Panis, & vini symbola Christum in hoc Sacramento ut significent D.Th. in 3 p. q.74.a.1. c Joan.6.55.

Primum enim Christum nobis significant, ut vera est hominum vita. Ipse enim Dominus ait: *c Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Cum igitur corpus Christi Domini vitæ eternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & sancte suscipiunt, recte iis potissimum rebus conficitur, quibus hæc

hæc vita continetur; ut fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis, & sanguinis Christi communione mentem, animumque saturari.

Dam lib. 4. de orth. fide cap. 14.

Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus, panis, & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem cœlesti benedictione converti.

Ex ipsis elementis quomodo fideles ad hujus Sacramenti veritatē dignoscendam venire possint. Dam. l. 4. de fide orth. c. 14

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem, & sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus.

Quæ fiat ex sumptione hujus sacramenti in anima mutatio. vide cap cum Martha. de celebration. Mis. §. Quæsivisti

Accedit ad hæc, quod cum *a* unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet in ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur; & vinum ex multitudine racemorum existit; atque ita nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant.

Quomodo hæc Symbola Ecclesiæ unitatē designent.
a Rom. 12. 45 1. Cor. 10. 17. & 12. 12.

19. *Quæ forma ad consecrandum panem uti oporteat.*

De forma cōsecrationis hujus Sacramenti agunt Doct. Schol. in 4. sent. d. 8.

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur; non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fideli populo, nisi necessitas cogat, tradantur; (eos enim, qui sacri initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a Sacerdotibus turpissime peccetur. Itaque a sanctis Evangelistis *b* Mathæo, & *c* Luca; itemque *d* ab Apostolo docemur illam esse formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM. Scriptum est enim, *Cœnantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite, & manducate: Hoc est corpus meum.* Quæ quidem Consecrationis forma cum a

b Mat. 26 26 Mar. 14. 22.
c Luc. 22. 19.
d 1. Cor. 11.
Innoc. de celeb. Miss. p. 3. ca 6. Benedictione Christus consecravit. De consecr. d. 2. c. 40.

Chri-

Christo Domino servata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia usa est. Prætermittenda sunt hoc loco *a* sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enumerare, & *b* Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est; cum præsertim ex illis Salvatoris verbis, *c Hoc facite in meam commemorationem*, idem liceat cognoscere. Nam quod Dominus faciendum precepit, non solum ad id, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quę non minus efficiendi, quam significandi causa prolata erant. Sed ratione etiã id facile persuaderi potest; nam forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc Sacramento efficitur. Cum autem hæc verba id, quod fit, significent, ac declarant, hoc est panis conversionẽ in verum Domini nostri corpus, sequitur, formam in illis ipsis verbis constituendam esse. In quam sententiam, quod ab Evangelista dictum est, *d Benedixit*, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, aç si dixisset: *Accipiens panem benedixit, dicens, Hoc est corpus meum.*

a Ambr. lib. de Myst. init. c. 3. & lib 4. de Sacr. c. 4. & 5. Vide sect. 38. & 40. hujus. Doctor illuminatur. Franc. de Mayr. in 4. dist. 9. q. 3. in fine.

b *Conc. Flor. in decr. de Sacr. & Trid. sess. 13. c. 1.*

c Luc. 22. 19. Cor. 11. 24.

d *Mat. 26. 26*

20. *Non omnia verba, quæ ex consuetudine Ecclesiæ ad Consecrationem adhibentur, sunt necessaria.*

Quamvis enim Evangelista verba illa, *e Accipite, & comedite*, præposuerit; illis tam non materiæ Consecrationem, sed usum tantummodo significari perspicuum est. Quare a Sacerdote quidem omnino proferri debent, sed ad Sacramentum conficiendum omnino necessaria non sunt: quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, *enim*, in corporis, & sanguinis Consecratione. Aliter enim fiet, ut, si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, confici non oporteat, aut non possit quidem: cum tamen dubitare non liceat, quin Sacerdos prolatis ex more, atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere consecret, quamvis deinde contingat, ut nulli unquam sacra Eucharistia administretur.

De forma Consecrationis vini vide c. cum Martha de celebr. Missarum.

21. *Quæ sit forma conficiendi sanguinem.*

Jam vero quod ad vini, quæ est altera hujus Sacramenti materia, Consecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra commemoravimus, opus est, ut sacer-

ſacerdos ejus formam cognitam, & perſpectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendi certo credendum eſt: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI, ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIOMEM PECCATORUM. Ex quibus verbis plura quidem a ſacris ſcripturis colliguntur: quædam vero in Eccleſia ex Apoſtolica traditione conſervata ſunt. Nam quod dicitur, *Hic eſt Calix*, *a* a D. Luca, & ab Apoſtolo ſcriptum eſt: quod vero ſequitur, *Sanguinis mei*, vel *Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, partim a *b* D. Luca, partim a D. Matthæo dictum eſt: verba autem illa, *Æterni, & Myſterium fidei*, ſancta traditio Catholicæ veritatis interpres, & cuſtos nos docuit.

Forma conſecrandi vini.

a Luca 22.20 1. Cor. 11.25.

b Luce 22.20 Ly. Æterni habetur Heb. 13. Apoc. 14.

22. *Quod hæc ſit vera Conſecrationis forma oſtenditur.*

Verum de hac forma nemo dubitare poterit, ſi quod antea dictum eſt de forma Conſecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur. Conſtat enim, iis verbis, quæ vini ſubſtantiam in ſanguinem Domini converti ſignificant, hujus elementi formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perſpicuum eſt aliam formam conſtituendam non eſſe. Exprimunt autem præterea quoſdam effuſi ſanguinis in paſſione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus eſt aditus *c* ad æternam hæreditatem, quæ novi, atque æterni teſtamenti jure ad nos venit. Alter eſt aditus ad juſtitiam per myſterium fidei. *d* Jeſum enim per fidem in ſanguine ejus propitiatorem Deus propoſuit, *e* ut ipſe ſit juſtus, & juſtificans eum, qui ex fide eſt Jeſu Chriſti. Tertius eſt *f* remiſſio peccatorum.

D. Bonav. lib. 4. Diſt 8. art. 3 q. 2. Scot. l. 4. Diſt. 8 q. 2.

Sanguinis Chriſti effectus triplex.

c Heb. 10. 19.

d Rom. 3. 24.

e Rom. 3. 26.

f Heb. 9. 14.

23. *Forma Conſecrationis ſanguinis exponitur.*

Quoniam vero hæc ipſa Conſecrationis verba plena myſteriorum ſunt, aptiſſimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur, *Hic eſt enim Calix ſanguinis mei*, ſic intelligendum eſt, HIC EST SANGUIS MEUS, qui hoc Calice continetur. Recte autem, & appoſite, dum ſanguis hic, ut

Expoſitio Cõſecrationis vini ſumpta ex cap. Cum Martha de celeb. Miſſar.

ut est fidelium potus, consecratur, calicis mentio facienda est. Neque enim sanguis hujusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, *Novi Testamenti:* quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus, Christi Domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri Testamento fiebat, (de eo enim apud Apostolum ad Hæbreos legimus, *a sine sanguine Testamentum dedicatum non esse*) sed vere, & reipsa hominibus tradi, quod ad novum Testamentum pertinet. Quare Apostolus inquit: *b Ideo novi Testamenti imediator est Christus, ut morte intercedente repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis*. Verbum vero, *Æterni*, ad hæreditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte ad nos jure pervenit referendum est.

a *Heb. 9. 18.*

b *Hebr. 9. 15.*

Joan. 6. & 8.

Quomodo vini consecratum sit mysterium fidei.

Greg. Papa ho. 22 de consf. dist. 2. c. 73.

Quod subjungitur, *Mysterium Fidei*, non rei veritatem excludit, sed quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat. Diversa vero hisce verbis sententia hoc loco subjecta est ab ea, quam habent, cum Baptismo etiam tribuuntur. Nam quod sanguinem Christi sub vini specie latentem fide cernimus, Mysterium fidei dicitur: at Baptismus, quoniam universam Christianæ fidei professionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis mysterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione sanguinem Domini fidei mysterium dicimus, quod scilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit, Christum Dominum verum Dei Filium, simulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertulisse: quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur.

Baptismus cur fidei Sacramentum dicatur.

Aug. Ep. 23. ad Bonif. de cons. dist. 2. cap. Hoc.

24. *Cur maxime in Sanguinis consecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco apposite potius, quam in consecratione Corporis passio Dominica commemoratur, his verbis, *Qui effundetur in remissionem peccatorum*. Sanguis enim separatim consecratus ad passionem Domini, & mortem, & passionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet.

Sed

Sed verba illa, quæ adduntur, *pro vobis* & *pro multis*, a *a* Matthæo, & Luca singula singulis sumpta sunt, quæ tamen sancta Ecclesia Spiritu Dei instructa, simul conjunxit. Pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam. Nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem a Salvatore effusum esse fatendum erit: si vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, *pro vobis*, dixit, eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, & *pro multis*, reliquos electos ex Judæis, aut Gentilibus intelligi voluit. Recte ergo factum est, ut *pro universis* non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: *b Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*: & quod Dominus apud Joannem inquit: *c Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt*. Plurima alia in hujus consecrationis verbis latent mysteria; quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione, & studio, ipsi per se, juvante Domino, facile assequentur.

a *Mat. 25. 28 Luca 22. 21.*

Cur in consecratione calicis dicatur, Pro vobis, & Pro multis.

b *Heb. 9. 28.*

c *Joan. 17. 9.*

25. *Non expedit in hoc Sacramento sensum adhibere judicium.*

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus admitti ab iis, *d* qui non dijudicant corpus Domini, hoc in primis doceant Pastores, animum, atque rationem omni studio a sensibus avocandam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaserint, quæ sensibus percipiunt; in summam impietatem adducantur necesse est; cum nihil aliud præter panis, & vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento esse, judicaverint. Curandum igitur est, ut fidelium mentes, quam maxime fieri potest, a sen-

d *1. Cor. 11. 29.*

In hoc Sacramento sensuũ judiciũ rejiciendum est. vide D Th. in Hymno. Et si sensus deficit &c. Et in sequentia Quod non capis, &c.

a sensuum judicio abstrahantur, atque ad immensam D i virtutem, & potentiam contemplandam excitentur.

26. *Quid mysticæ Consecrationis virtute in hoc Sacramento potissimum efficiatur.*

Tria per Consecrationem in hoc Sacramento effici. Corpus Christi verum est in hoc Sacramento. Dion. de Eccl. Hier. c. 3. Ignat. Epi. de Smyr. & omnes alii, quotquot unquam fuerunt, Scriptores Catholici. Transubstantiatio est antiquissima Ecclesiæ doctrina. Amb. lib. 4. de Sacram. c. 4.

Tria enim sunt maxime admiranda, atque suspicienda, quæ in hoc Sacramento verbis Consecrationis effici, fides Catholica sine ulla dubitatione credit; & confitetur. Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idem, quod natum ex Virgine, in cælis sedet ad dexteram Patris; hoc Sacramento contineri. Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere, quamvis nihil a sensibus magis alienum; & remotum videri possit. Tertium est, quod ex utroque facile colligitur, etsi verba Consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ulla re subjecta esse, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre; quæ tamen nulli substantiæ inhærent, sed per se ipsa constant; cum panis, & vini substantia in ipsum Domini corpus, & sanguinem ita mutetur, ut panis, & vini substantia omnino esse desinat.

27. *Certum est, idem Christi corpus, quod natum est de Maria Virgine, in Eucharistia contineri.*

a Mar. 14. 22 Luc 22. 19. Matt. 26. 26.

Verum, ut prius de primo agamus, contentur Pastores explicare, quam perspicua, & clara sint Salvatoris nostri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonstrant. Nam cum inquit: *a Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus:* nemo, qui modo sanæ mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit: præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo vere fuisse, Catholica fides dubitare neminem patitur: ut vir sanctissimus, atque doctissimus Hilarius præclare scripserit, de veritate carnis, & sanguinis Christi, cum ex ipsius Domini professione, & fide nostra, caro ejus vere sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.

S. Hilar. l. 8. de Trinitat.

28. *Quomodo item verum Christi corpus in Eucharistia esse convincatur.*

Ve-

Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleandus est; ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, & sanguinem in Eucharistia contineri. Nam Apostolus posteaquam commemoravit panem, & vinum a Domino consecratum,& sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subjungit: *a Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Quod si, ut Hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam, & signum passionis Christi, quid opus erat tã gravibus verbis fideles hortari, ut seipsos probarent? Gravi enim illa judicii voce declaravit Apostolus,nefarium aliquod scelus ab eo admitti,qui impure sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occulte latet,ab alio ciborum genere non distinguit. Quod etiam supra in eadem epistola uberius explicavit Apostolus his verbis: *b Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Quæ quidem verba veram corporis, & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant. Hæc igitur scripturæ loca a Pastoribus explicanda erunt; atque in primis docendum,nihil in iis dubii, aut incerti relictum esse;præsertim cum hęc Ecclesiæ Dei sacrosancta auctoritas interpretata sit.

Veritas corporis Christi in Sacramento ex scripturis ostenditur. Sess. 13 Conc. Trid. de Eucharistia c. 1. & can. 1.

a 1. Cor. 11. 28. 29.

b 1. Cor. 10. 16.

29\. *Ecclesiæ Christi sententia de sensu scripturarum,& veritate corporis Domini in Eucharistia, quomodo sit perquirenda.*

Ad cujus sententiæ cognitionem duplici via, & ratione possumus pervenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ, atque omni deinceps ætate floruerunt, & Ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, consulimus. Hi vero summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissime tradiderunt: quorum singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de cæteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur mysteriis, testatus est, verum Christi cor-

Primo inquirendus est Patrum, & Doctorum Ecclesiæ per omnia consensus.

D. Amb. de iis, qui myste. init. ca. 9. &

corpus in hoc Sacramento sumi, sicut verum ex Virgine sumptum est, idque certissima fide tenendum esse, & alio loco docet, ante Consecrationem panem ibi esse, post Consecrationem autem carnem Christi. Accedat alter testis D. Chrysostomus, non minoris fidei, & gravitatis, qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipsam veritatem profitetur, & docet, tum vero præcipue hom. 60. de iis, qui Sacra mysteria impure sumunt; itemque homil. 44. & 45. in Sanctum Joannem. inquit enim: *Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur adversari, quod dicitur; ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur.* His vero omni ex parte consentiunt, quæ Divus Augustinus accerrimus Catholicæ fidei propugnator semper docuit: atque in primis exponens titulum Psalmi 33. Scribit enim: *Portare se in manibus suis homini impossibile est, solique Christo convenire potest; ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est Corpus meum.* Ac Cyrillus (prætereo Justinum, & Irenæum) adeo aperte lib. 4. in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, ut ejus verba nullis possint fallacibus, & captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirent, facile erit sanctos *a* Dionysium, *b* Hilarium, *c* Hieronymum, *d* Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorum de hac re gravissimas sententias doctorum, & piorum hominum industria, & labore in unum congestas passim legimus.

30. *Quoties contraria opinio in Conciliis Ecclesiæ condemnata sit.*

Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ judicium in iis, quæ ad fidem pertinent, investigare liceat, contrariæ scilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero constat, semper corporis Christi veritatem in sancto Eucharistiæ Sacramento ita per universam Ecclesiam diffusam, & disseminatam esse, & consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signum tantummodo esse assereret, statim in Vercel-

lensi

de conf. dist. 2. c. Sicut verus &c. In illo & c. Revera. li. 4. de sacram. c. 4. & de conf. dist. 2. c. Panis est. Chrys. ad populum Antiochen. Hom. 60 & 61. idem Ho. 44. & 45. in Joannem.

S. Aug. concione 1. versus finem. 1. Reg. 21. habetur de cons. dist. 2. c. 92. Secundū Septuaginta legitur, Et ferebatur in manibus suis

S. Cyr. l. 4. in Joan. c. 13. 14 & li. 10. c. 13 Just. Apologetico 2. sub finem.

a Dion. lib. de Eccl. Hierar. cap. 3.

b L. 8. de Trin.

c Hier. Epi. ad Damasum de filio prodigo.

d L. 4. de orth. fide ca. 14.

Secundo veritas corporis Christi in Eucharistia per contrariæ sententiæ damnationem Ecclesiasticam potuit cognosci.

lensi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium sententiis condemnatus ipse hæresim suam anathemati addixerit; qui postea cum ad eandem impietatis insaniam rediisset, tribus aliis Conciliis, Turonensi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus est. Eam postea sententiam Innocentius III. in Concilio Lateranensi Magno confirmavit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis ejusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est. Hæc igitur si Pastores diligenter exposuerint, (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcœcati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes summa quadam lætitia, & voluptate afficere poterunt.

Berengarius sententiam suam in Vercellensi Conc. abjuravit, ut constat ex c. Ego Berengarius Côc Lat. c. 1. & habetur de sum. Trin. & fide Cathol. c. Firmiter. Conc. Flor. in doctrina de sacram. ca. 4. & can. 22. Conc. Trid sess. 13.

31. *Quomodo in Symbolo dogma de veritate corporis Christi in hoc Sacramento includatur.*

Cum præsertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei summam omnium rerum potestatem credunt, & confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi hujus operi efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, ut simul credant eam esse, quam explicavimus, hujus Sacramenti veritatem.

32. *Quanta sit Ecclesiæ militantis dignitas, ex hujus mysterii majestate ostenditur.*

Sed nihil est profecto, quod ad piorum jucunditatem, & fructum addi possit, cum hujus altissimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta sit Evangelicæ legis perfectio, cui datum est, id reipsa habere, quod signis tantum, & figuris Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum est a Dionysio, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, & supremam Hierusalem, ac propterea utriusq; participem. Ac profecto satis mirari fideles nunquam potuerunt sanctæ Ecclesiæ perfectionem, ejusqae gloriæ altitudinem, cum inter eam, & cœle-

Dignitas Sacramenti Eucharistiæ Hpe habet magna ex parte D. Tho. in 3. p q. 75. ar. 2.

S. Dionys. de Eccl. Hierar. cap. 7. circa medium.

ftem beatitudinem unus tantum gradus intereſſe videatur. Hoc enim nobis cum cœleſtibus commune eſt, ut utrique Chriſtum Deum, & hominē præſentem habeamus: ſed quo uno gradu ab iis diſtamus, illi præſentes beata viſione perfruuntur, nos præſentem, & tamen ab oculorum ſenſu remotum, ſacrorū myſteriorum admirabili integumento ſe occultantem, firma, & conſtanti fide veneramur. Præterea fideles hoc Sacramento Chriſti Salvatoris noſtri perfectiſſimam charitatem experiuntur. Ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis ſumpſerat, a nobis nunquam ſubtrahere, ſed quantum fieri poſſet, eſſe, verſarique nobiſcum velle, ut illud omni tempore vere, & proprie dictum videretur. *a Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.*

a Prov. 8. 31.

33. *Oſſa, nervi, & quæcunque ad hominis perfectionem pertinent, una cum divinitate hic vere adſunt.*

De concomitātia partiū corporis Chriſti in hoc Sacramento. de conſec. diſt. 2. c. Singuli, & ca. Ubi panis eſt. Ambroſius in l. de iis, qui myſt. ini. c. 9. D. Th. in 3. p. q. 76. a. 1.

Chriſtus nomen Dei, & hominis eſt. Damaſ. lib. 3. cap. 27.

Jam vero hoc loco etiam explicandum eſt, non ſolum verum Chriſti corpus, & quidquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti oſſa, & nervos, ſed etiam totum Chriſtum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Chriſtum nomen eſſe Dei, & hominis, unius ſcilicet perſonæ, in qua divina, & humana natura conjuncta ſit. quare utramque ſubſtantiam, & quæ utriuſque ſubſtantiæ conſequentia ſunt, divinitatem, & totam humanam naturam, quæ ex anima, & omnibus corporis partibus, & ſanguine etiam conſtat, complectitur: quæ omnia in Sacramento eſſe credendum eſt. Nam cum in cœlo tota humanitas divinitati in una perſona, & hypoſtaſi conjuncta ſit, nefas eſt ſuſpicari, corpus, quod in Sacramento ineſt, ab eadem divinitate ſejunctum eſſe.

34. *Sanguis, Anima, & Divinitas non eodem modo in Euchariſtia, quo corpus Chriſti, ſunt.*

Ex Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium, & refertur de conſ. diſt. 2. c. Neceſſario.

In termino conſecrationis ex vi ver-

In quo tamen Paſtores animadvertant neceſſe eſt, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim ſunt, quæ ex vi, & efficientia Conſecrationis in Sacramento eſſe dicimus. nam cum verba illa efficiant, quidquid ſignificant, id eſſe in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum Scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur:

tur: ita si contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cætera non item esse, docuerunt. Quędam vero in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ forma exprimuntur. Nam cum forma, quæ ad panem consecrandum adhibetur, corpus Domini significet, cum dicitur, *a Hoc est corpus meum*; ipsum Christi Domini corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori Sanguis, Anima, & Divinitas conjungitur; hæc quoque in Sacramento ęrunt omnia, non quid ex Consecrationis virtute, sed ut ea, quæ corpori conjuncta sunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur: qua ratione totum Christum in Sacramento esse perspicuum est. Si enim duo aliqua inter se reipsa conjungantur, ubi unum sit, ibi etiam alterum esse necesse est. Sequitur itaque, totum Christum usque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri, ut, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam Sanguis, & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum Sanguis, sed corpus, & totus Christus vere insit.

berũ sunt duo formale, & materiale. Scot.4.dist.8. q.3.litt.kk. Quid adsit ex concomitantia. Sess 13. Conc. Trid. de Eucharist. c. 3. a Mat.26.16. Sub altera Eucaristia specie totum Christum per concomitantiã contineri.

35. *Cur in Eucharistia duplex fiat Consecratio.*

Sed quanquam hæc ita se habere omnibus fidelibus certum, & persuasissimum esse debet; optimo tamen jure institutum est, ut separatim duæ Consecrationes fierent. Primo, ut passio Domini, in qua sanguis a corpore divisus est, magis referatur; cujus rei causa in Consecratione sanguinem effusum esse meminimus. Deinde maxime consentaneum fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tamquam cibus, & potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

Alex. de Ales 4 p. Summa sac Theol. q.31. memb.2 Amb. 1. Cor. 11. Levit.17.

36. *Totus Christus in quavis utriusque speciei particula præsens adest.*

Neque vero illud prætermittendum, non solum in utraque specie, sed in quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri. Sic enim Ambrosius scriptum reliquit: *Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.* Atque id prætere-

De cons. dist.2. c.76. & habetur in Miss. Amb. Præfa. Dominic vii. post Epiphan.

Exod 15. Fustus explicatur Sess. 3. Conc. Trid. c. 3. & can. 3. & sess. 21. de comm. sub utraque specie cap. 1. a Luc. 22. 17.

rea ex Evangelistis facile colligi potest. Neque enim credendum est, singula panis frusta propria verborum forma a Domino consecrata esse, sed eadem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque Apostolis distribuenda satis futurus esset. Id quod de calice factum esse apparet, cum ipse dixit, *a Accipite, & dividite inter vos.* Hactenus quæ explicata sunt, eo pertinent, ut ostendant Pastores, verum Christi corpus, & sanguinem in Eucharistiæ Sacramento contineri.

37. *Post consecrationem nulla materiæ hujus Sacramenti substantia remanet.*

De Transubstantiatione Ses. 13. Conc. Trid. de Euchar. c. 4. & c. 2. Quomodo corpus Christi in Eucha. esse incipiat. D. Th. in 3 p. q. 75. art. 2.

Nunc, quod alterum erat propositum, docebunt etiam panis, & vini substantiam in Sacramento post Consecrationem non remanere. Hoc vero quamvis maximam admirationem merito habere possit; tamen cum eo, quod prius demonstratum est, necessario conjungitur. Etenim si est verum Christi corpus sub panis, & vini specie post Consecrationem, omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse. At vero fieri non posse constat, ut corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit. Ita enim fieret, ut a Cœli sedibus abesset, quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, a quo movetur. Creari autem corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest. relinquitur ergo, ut in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum convertatur. Quare nulla panis substantia remaneat necesse est.

Non per loci mutationem. Non per creationem. Adest per conversionem Scot. 4. sent. d. 11. q. 3. 4 & 5. Ex nocte sit dies, & ex mane meridies.

38. *Transubstantiatio a Conciliis approbata in Scripturis fundamentum habet.*

Later. Conc. c. 1. Eugenius IV. in Ep. ad Arm. data approbata a Conc. Flo. Tr. Synod sess. 13. can. 2. Transubstantiatio Scripturis statuitur.

Hac ratione adducti Patres, & majores nostri in Conciliis, Lateranensi Magno, & Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt. A Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum est: *Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini una cum corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi, anathema sit.* Hæc vero ex testimoniis scripturarum facile fuit colligere. Primum, quod in ejus Sacramenti institutione ipse

Do-

Dominus dixit, *a Hoc est corpus meum*. Vocis enim, *Hoc*, ea vis est, ut omnem rei præsentis substantiam demonstret: quod si panis substantia remaneret, nullo modo vere dici videretur, *Hoc est corpus meum*. Deinde Christus Dominus apud Joannem, *b Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, panem videlicet carnem suam vocans: Ac paulo post subjecit: *c Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. & rursus: *d Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Cum ergo tam claris, & perspicuis verbis carnem suam panem, & verum cibum, sanguinem item verum potum nominaverit, satis videtur declarasse, nullam in Sacramento substantiam panis, & vini remanere.

a *Mat. 26. 28. Marc. 14. 8. 1. Cor. 11. 24. Exod. 18.*

b *Joan. 6. 51.*

c *Ibidem 53.*

d *Ibidem 57.*

39. *Quomodo Patres in hoc Sacramento Transubstantiationem agnoverint.*

Atque hanc perpetuo sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos evolverit, facile intelliget. D. quidem Ambrosius ita scribit: *Tu forte dicis, Meus panis est usitatus, sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum, ubi accesserit Consecratio, de pane fit caro Christi*. Quod quidem ut facilius probare posset, varia deinde affert exempla, & similitudines. Alibi vero cum verba illa interpretaretur: *e Omnia, quæcunque Dominus voluit, fecit in cælo, & in terra: Licet*, inquit; *figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Christi, & sanguis post Consecrationem credendum est*. Atque iisdem fere verbis eandem sententiam sanctus Hilarius exponens docuit, quamvis extrinsecus panis, & vinum videatur, vere tamen corpus, & sanguinem Domini esse.

Transubstantiatio ex consensu Patrum ostenditur. D. Amb. l. 4. & habetur de cons. dist. 2. c. Panis est.

e *Psal. 134. 6. Ex l. 4. de Sacram. c. 4. & 6. de consecr. dist. 2. cap. Omnia.*

S. Hilar. de Trin. l. 8. & de consec. dist. 2. cap. 28.

40. *Qua ratione Eucharistia post Consecrationem etiam panis dicatur.*

Sed moneant Pastores hoc loco, mirandum non esse, si post Consecrationem panis etiam vocetur. Hoc enim nomine Eucharistia appellari consuevit, tum quia panis speciem habeat, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, quæ panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacrarum litterarum consuetudinem, ut res ita appellent, cujusmodi esse videantur,

Eccles. 10. 31. & 17. 21. Exod. 7. 20. Eccl. 29. 33.

tur, satis ostendit, quod in Genesi dictum est *a* tres viros Abrahæ apparuisse, qui tamen tres Angeli erant. *b* Et duo illi, qui Apostolis, ascendente in cœlum Christo Domino, apparuerunt, cum essent Angeli, viri dicuntur.

a Gen. 18. 2. b Actor. 1. 10 Vide D. Th. in 3. p. q. 75 art. 3. & 4.

41. *Quomodo fiat tam admiranda substantiarum conversio.*

Quam admirabilis sit conversio.

Difficillima est omnino hujus mysterii explicatio. Sed tamen conabuntur Pastores iis, qui magis in divinarum rerum cognitione profecerunt, (nam qui adhuc imbecilliores sunt, verendum esset, ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis conversionis modum; quæ ita fit, ut tota panis substantia divina virtute in totam corporis Christi substantiam, totaque vini substantia in totam sanguinis Christi substantiam, sine ulla Domini nostri mutatione convertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augescit, sed in sua substantia totus permanet. Quod mysterium cum *c* D. Ambrosius declararet: *Vides*, inquit, *quam operatorius sit sermo Christi, Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, mundus scilicet; quanto magis operatorius est, ut sint ea, quæ erant, & in aliud commutentur?* In quam sententiam alii etiam veteres, & gravissimi Patres scriptum reliquerunt: Divus quidem Augustinus: *d Fideliter fatemur, ante Consecrationem panem esse, & vinum, quod natura formavit: post consecrationem vero carnem, Christi & sanguinem, quod benedictio consecravit:* Damascenus autem: *e Corpus secundum veritatem conjunctum est divinitati, corpus ex sancta Virgine, non quod ipsum corpus assumptum de cœlo descendat, sed quod ipse panis, & vinum in corpus, & sanguinem Christi transmutentur.*

c D. Amb. l. 4. de Sacr. c. 4. & habetur de consf. dist. 2. c. Panis est.

d Habetur de consf dist. 2. c. Nos autem.

e Dam. l. 4. de orth. fide c. 14. Sco. 4 sen. di. 11. q. 3. litt. 1.

42. *Stupendæ huic conversioni commode nomen impositum est Transsubstantiatio.*

Trid. Syn. sess. 13. ca. 4. quod nomen primo auctoritate Conc. Later. magni receptum est, c. 1.

Hæc itaque admirabilis conversio convenienter, & proprie a sancta Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutetur, recte, & proprie transformatio dici

potest: ita etiam, quod in Sacramento Eucharistiæ tota unius rei substantia in totam alterius rei substantiam transeat, verbum Transubstantiationis recte, & sapienter a majoribus nostris inventum est.

& habetur in sum. Trin. de fide Cath. c. 1.

43. *Modus Transubstantiationis, & loci, quo Christus est in hoc Sacramento, curiosius non inquirendus.*

Sacrosanctũ Euch. Sacramentum pie credendum, non curiose scrutandum.

Sed illud sæpissime a sanctis Patribus repetitum, fideles admonendi sunt ne curiosius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri possit. Nec enim percipi a nobis potest; nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc sit, fide cognoscendum est: quomodo fiat, non curiosius inquirendum. Non minorem vero cautionem Pastores adhibeant oportet in eo etiam mysterio explicando, quomodo Christi Domini corpus vel in minima panis particula totum contineatur. Vix enim unquam hujusmodi disputationes instituendæ erunt: sed tamen, quando Christiana charitas hoc postulaverit, primum quidem meminerint fidelium animos illa voce præmunire, a *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

Quomodo Christi corpus in minima panis particula totum contineatur. Vide Con. Tri. sess. 13 c. 2. & de cons. d. 2. c. Singuli, & Flor. Conc. in decr. de Sacr.

a Luc. 1. v. 37.

44. *Christi corpus in Eucharistia non est ut in loco.*

Deinde vero doceant, Christum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non esse. Etenim locus res ipsas consequitur, ut magnitudine aliqua præditæ sunt: Christum vero Dominum ea ratione in Sacramento esse non dicimus, ut magnus, aut parvus est, quod ad quantitatem attinet; sed, ut substantia est. Substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur. Nemo vero dubitat, substantiam æquæ in parvo, atque in magno spatio contineri. Nam & aeris substantia, totaque ejus natura sic in parva, ut in magna aeris parte; itemque tota aquæ natura non minus in urnula, quam in flumine insit, necesse est. Cum igitur panis substantiæ corpus Domini nostri succedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento esse, quo erat panis substantia ante Consecrationem. Ea vero utrum sub magna, an sub parva quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat.

Christus in Sacramento non est, ut in loco, seu ut magnus vel parvus, sed, ut substantia qua integra aque in parve, & magno spatio continetur.

45. ***In hoc Sacramento nulla eſt ſubſtantia, cui accidentia panis, & vini inhæreant.***

De ſubſiſtentia accidentium panis, & vini ſine aliqua re ſubjecta.

Colligi hoc poteſt ex c. Hoc autē de conſ. d. 8. & c. Cum Martha de celebr. Miſſarum § Quaſiviſti, & probat. D. Th. 3. p. q. 75. a. 2. & q. 77 ar. 1 & alibi ſæpe, & Conc. Conſtant. ſeſſ. 8.

Tertium reſtat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Paſtoribus tractari poſſe exiſtimandum eſt; panis videlicet, & vini ſpecies in hoc Sacramento ſine aliqua re ſubjecta conſtare. Nam, cum antea demonſtratum ſit, corpus Domini, & ſanguinem vere in Sacramento eſſe, ita ut nulla amplius ſubſit panis, & vini ſubſtantia; quoniam ea accidentia Chriſti corpori, & ſanguini inhærere non poſſunt; relinquitur; ut ſupra omnem naturæ ordinem ipſa ſe nulla alia re niſa ſuſtentent. Hæc perpetua, & conſtans fuit Catholicæ Eccleſiæ doctrina: quę etiam facile eorum teſtimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum eſt, nullam reſidere in Euchariſtia panis, aut vini ſubſtantiam.

46. ***Quare Chriſtus ſub panis, & vini ſpecie corpus, & ſanguinem ſuum teadere voluerit.***

Vide Cyrillū l. 4. in Joan. c. 22. Cyp de cœna Domini. Aug. tra. 27. in Joan. D. Tho. in 3 p. q. 74. ar. 1 & 75. art. 1. Dam. li. 4. de fide orthod. c. 14.

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam omiſſis ſubtilioribus quæſtionibus, hujus admirabilis Sacramenti majeſtatem venerari, & colere, ac deinde in eo ſummam Dei providentiam ſuſcipere, quod ſacroſancta myſteria ſub panis, & vini ſpecie adminiſtranda inſtituerit. Nam, cum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis eſca, aut ſanguinis potione veſci, ſapientiſſime fecit, ut ſanctiſſimum corpus, & ſanguis ſub earum rerum ſpecie, panis, inquam, & vini, nobis adminiſtraretur, quarum quotidiano, & communi alimento maxime delectamur, Adjunctæ vero etiam ſunt duæ illæ utilitates: quarum prima eſt, quod ab infidelium calumnia liberati ſumus, quam facile effugere non poſſemus, ſi Dominum ſub propria ſpecie comedere videremur. Altera eſt, quod, dum corpus, & ſanguinem Domini ita ſumimus, ut tamen, quod vere fit, ſenſibus percipi non poſſit, hoc ad fidem in animis noſtris augendam plurimum valet: *quæ quidem*, ut ſancti Gregorii ſententia pervulgatum eſt, *ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentnm*. Hæc autem, quæ hactenus expoſita ſunt, non

Prima ratio.

Secunda ratio.

Gregor. Papa Rom. 26. in Evangelia.

non nisi magna adhibita cautione, pro audientium caput, & temporum necessitate, explicanda erunt.

47. *Quid boni consequantur, qui corpori, & sanguini Domini digne communicaverint.*

Verum, quæ de hujus Sacramenti admirabili virtute, & fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibusque maxime necessaria videri non debeat. Ut enim Eucharistiæ utilitatem fideles intelligant, ob eam potissimum causam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis disseruntur, cognoscenda sunt. Sed, quoniam immensæ ejus utilitates, & fructus nulla oratione explicari possunt, unus, aut alter locus a Pastoribus tractandus erit, ut ostendant, quanta in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia, & affluentia inclusa sit. Hoc vero aliqua ex parte ita assequentur, si, omnium Sacramentorum vi, atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cætera rivulis comparaverint. Vere enim, ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est, cum fontem ipsum cœlestium charismatum, & donorum, omniumque Sacramentorum auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat, a quo, tanquam a fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni, & perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur divinæ gratiæ fonte amplissima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt.

De multiplici & admirabili fructu tanti Sacramenti agitur sess. 13 Conc. Trid. de Euchar. c. 2. & ca. 5. vide Iren. l. 4. in Jo. c. 12. & 24. Chry. Ho. 84. in Joan. D. Th. in 3. p. q. 79. per totam, & alibi sæpe.

48. *Quæ commoda panis, & vinum corpori, ea Eucharistia animæ affert.*

Commode etiam fieri videbitur, si panis, & vini natura, quæ hujus Sacramenti symbola sunt, perpendatur. Nam, quos usus corpori panis, & vinum affert, eos omnes animæ saluti, & jucunditati, meliori quidem, ac perfectiori ratione, Eucharistiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram, ut panis, & vinum, mutatur; sed nos quodammodo in ejus naturam convertimur: ut recte illud Divi Augustini ad hunc locum transferri possit: *Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me; nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.*

Amb. l. 5. de Sac. cap. 4. & Chrys. Hom. 45. in Joan.
Per Eucharistiam nos Deo & Deus nobis conjungitur.
Conferatur hic locus cum sect. 6. ult. ar. symb.
Aug. l. 7. confess. cap. 10.

49. *Quo-*

49. *Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur.*

a Joan. 1. 17. Quod si *a* gratia & veritas per Jesum Christum facta est, in animam quoque influat est necesse, cum eum

b Joan. 6. 56. pure, & sancte accipit, qui de seipso dixit: *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Nam qui pietatis, & religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita Filium Dei in se admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inserantur. Siqui-

c Ibidem 57. d Ibidem 51. B. Cyril. l. 4. in Joan. c. 12. 14. & Epi. 10. ad Nest.

dem scriptum est: *c Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* item *d Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Quem locum Cyrillus cum interpretaretur, inquit: *Dei Verbum uniens seipsum propriæ carni fecit ipsam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per sacram ejus carnem, & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane, & vino.*

50. *Homo peccatis fœdatus, ac mortus, Eucharistiæ sumptione non vivificatur, etiamsi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.*

Quomodo hoc Sacramen fit gratia causa. D. Th. in 3. p. q. 79. a. 3. vide lib. de Ecclesiastico dom c. 53. Conc. Tr. sess. 13. c. 7. & ca. 11 de consec. dist. 2. c. Qui scelerate, & ca. Timorem, & c. Quid est Christum, & c. Sicut Judas. e 1. Cor. 11. 29.

Verum, quod dicitur, Eucharistia gratiam tribui, Pastores admoneant oportet, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, ut, qui re ipsa hoc Sacramentum utiliter percepturus est. gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse. Ac propterea panis, & vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vita conservandæ causa, instituta esse. Verum hoc ideo dictum est, quod prima etiam gratia (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant, *e* ne judicium sibi manducent, & bibant) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacramentum desiderio, & voto percipiat. Est enim omnium Sacramentorum finis, & Ecclesiasticæ unitatis, ac conjunctionis symbolum: neque extra Ecclesiam consequi gratiam ullus potest.

51. *Quomodo anima hoc spirituali cibo reficiatur, & augeatur.*

Dein-

Deinde, quoniam uti corpus cibo naturali non conservatur modo, sed etiam augetur, gustusque novam quotidie ex eo voluptatem, & suavitatem percipit, ita etiam sacræ Eucharistiæ cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitque, ut spiritus divinarum rerum delectatione magis, ac magis commoveatur; ob eam causam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui, recte, & verissime dicatur. Jure enim *a* mannæ comparari potest, ex quo omnis saporis suavitas percipiebatur.

Quomodi hoc Sacrame sit de necessitate salutis saltē in voto, vide apud D Tho. in 3p.q.73.a. 3.& q.79 ar. 1. ad 1.

a Sap. 16. 10. Joan. 6. 49. Innoc. 3. l. 4 de myst. alta, ca. 44. Bern. ser. in cœna Domini. Cypr. l. 3 in Joan. c. 17. & l. 3. cap. 37. Et in collecta dicitur, Sit ablutio scelerum.

52. *Per Eucharistiam peccata leviora dimittuntur.*

Remitti vero Eucharistia, & condonari leviora peccata, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat. Quicquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit. Quemadmodum etiam (neque enim a proposita similitudine discedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur, ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento sentimus. Quare merito a D. Ambrosio de hoc cœlesti Sacramento dictum est: *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis*. Verum hæc de iis peccatis intelligenda sunt, quorum sensu, & delectatione animus non permovetur.

D. Amb li. 5. de Sacr. c. 6. & l. 5. c. 4.

53. *Per hoc item Sacramentum anima a futuris malis præservatur.*

Illa præterea in sacris mysteriis vis est, ut nos a criminibus puros, & integros, atque a tentationum impetu incolumes servent, ac tanquam cœlesti medicamento animam præparent, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici, ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam causam, ut testatur D. Cyprianus, cum olim a Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Christiani nominis confessionem vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate victi in salutari certamine deficerent, vetus in Ecclesia Catholica mos fuit, ut eis ab Episcopis Dominici corporis, & sanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimit. Dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem extinguat necesse est.

D. Th ead. q. 79. a. 6. ex Joan. c. 6. Aug. tract. 26. in Joan.

S. Cyp lib. 1. Epi 2 ad Cornelium.

54. Quo-

54. *Quomodo per hoc Sacramentum aditus ad æternam gloriam pateat.*

D. Th. in 3. p. q. 19. art. 2. Chrysost. de sacerdo. lib 6. a Joan. 6. 54. Postremos, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates,& beneficia comprehendantur,dicendum est, sacræ Eucharistiæ summam vim esse ad æternam gloriam comparandam. Scriptum est enim: *a Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Hujus videlicet Sacramenti gratia fideles,dum hanc vitam degunt, summa conscientiæ pace, & tranquillitate perfruuntur; deinde ejus virtute recreati, non secus atb 3. Reg. 19. 8. que Helias, *b* qui subcinericii panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenerit, ad æternam gloriam, & beatitudinem ascendunt. Hæc omnia a Pastoribus latissiJoa. 6. 54. 55. me explicabuntur, si vel D. Joannis locum, in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint; vel admiranda Christi Domini c Matt. 8. 14 & 9. 10. Luca 10. 38. d Matt 9. 21. facta percurrentes, ostenderint, cum eos jure, ac merito beatissimos fuisse existimemus, *c* in quorum tecta mortalis receptus est, vel qui illius *d* vestis, aut fimbriæ tactu sanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, & feliciores esse, in quorum animam immortali gloria præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera sanet omnia, eamque amplissimis muneribus ornatam sibi conjungat.

55. *Quot modis corpori, & sanguini Domini communicemus.*

De modis recipiendi Eucharistiam. Verum docendum est, a quibus ingentes illi sacra Eucharistiæ fructus, qui modo commemorati sunt, percipi possint; neque unam tantum esse communicandi rationem,ut fidelis populus discat meliora charismata æmulari. Recte igitur, & sapienter majores nostri, e Trid. Conc. sess. 13. c. 8. f 1. Cor. 11. Aug. de consecr. dist. 2 c. Quidam & in tract. 26. in Joan & l. 5. de Baptis. contra Donat. ut in *e* Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti sumendi rationes distinxerunt. Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores,qui sacra mysteria impuro ore, & corde accipere non verentur, quos, Apostolus ait *f* indigne manducare,& bibere corpus Domini. De his D. Augustinus ita scribit: *Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus,*

pro-

proculdubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter, & visibiliter premat dentibus Sacramenta corporis, & sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed, ipso Apostolo teste, *a* judicium sibi manducant, & bibunt. Alii vero spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur, ii sunt, qui desiderio, & voto, propositum cœlestem illum panem comedunt, fide viva incensi, *b* quæ per dilectionem operatur: ex quo, si non omnes, maximos certe utilitatis fructus consequuntur. Alii denique sunt, qui Sacramento, & spiritu sacram Eucharistiam percipiunt; qui cum ex Apostoli doctrina *c* prius se probaverint, ac *d* veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt uberrimos illos, quos antea diximus, fructus. Quare perspicuum est, eos se maximis, & cœlestibus bonis privare, qui, cum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacram Communionem accipere.

c.8. & Mag in 4.d.9.lit. B & D.Th. in 3.p. c.80.a.1. Triplici modo sumitur Euch. Sacramentaliter tantum, & corporaliter.

a 1.Cor.11.16 *Spiritualiter tantum.*

b *Gal. 56. Sacramentaliter, & spiritualiter simul.*

c 1.*Cor.11.& 28.*

d *Mat.22.21 Qui communicare Sacramentaliter negligunt, quantis se privent fructibus.*

56. *Antequam quis ad Eucharistiam accedat, præparandum animum esse, ostenditur.*

Sed jam docendum est, qua ratione præparatos fidelium animos esse oporteat, antequam ad Sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniant. Ac primum quidem, ut pateat, eam præparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam, antequam Apostolis pretiosi corporis, & sanguinis sui Sacramenta daret, quamvis jam mundi essent, *e* pedes eorum lavit; ut declararet, omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summam animi integritatem, & innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, si optime affecto, & præparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cœlestis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda, & detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, & maxime salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore iis utamur, vehementer prosint: sin

De præparatione ad Eucharistiam. Sess.13.Conc. Trid. de Euchar. ca.7. & can. 11. vide Basil. q. 172. in reg. brevioribus.

e *Joan. 13. 5.*

D.Th in 3. p. q. 80 art. 4.

si in alieno tempore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant. Quare mirandum non est, ingentia quoque, & præclarissima Dei dona, cum bene constituto animo accipiuntur, ad cœlestem gloriam consequendam maximo nobis adjumento esse: at vero, cum iis nos ipsos indignos præbemus, sempiternam mortem afferre. Id vero arcæ Domini exemplo comprobatur. *a* Arca enim fœderis, qua nihil præstantius Israeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima, & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, a *b* Philistæis ablata, summam illis pestem, & calamitatem cum æterno decore conjunctam importavit. Sic etiam cibi, qui ore accepti in stomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, & sustentant: qui vero in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solent, graves morbos efficiunt.

a Exod. 25. 21. 24.
b 1. Reg. 5.

57. *Quo pacto animus ad Eucharistiam sit præparandus.*

Ad dignam Euchar. sumptionem primo discernendus est cœlestis Panis a communi.

Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut discernant mensam a mensa, hanc sacram ab aliis profanis, cœlestem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus, præsens esse verum corpus, & sanguinem Domini, *c* quem in cœlo Angeli adorant; *d* ad cujus nutum columnæ cœli contremiscunt, & pavent, cujus *e* gloria plenum est cœlum, & terra. Hoc nimirum est dijudicare corpus Domini quod *f* Apostolus admonuit: cujus tamen mysterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in disputationibus ejus veritatem curiosus perquirere.

c Psal. 96.8. Hebr. 1. 6.
d Job. 26.11.
e Isa. 6. 3.
f 1. Cor. 11.29

Secundo reconciliatio cum inimicis facienda est.

Altera vero illa præparatio maxime necessaria est, ut unusquisque a seipso quærat; num pacem cum aliis habeat, *g* num proximos vere, atque ex animo diligat. Inquit enim Matthæus: *h Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

g 1. Joan 3.4.
h Mat. 5.24. 25.

Tertio conscientia per Sacramentum pœnitentiæ capitalibus vitiis eluenda est.

Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus: ne forte exitiali aliquo peccato contaminati simus, cujus pœnitere necesse sit, ut prius Contritionis, & Con-

& Confessionis medicamento illud eluatur. Definitum est enim a sancta Tridentina Synodo, nemini licere, quem peccati mortalis conscientia stimulet, si Sacerdotis facultas data sit, antequam se Sacramentali Confessione purgarit, quantumvis sibi contritus esse videatur, sacram Eucharistiam accipere.

Synod. Trid sess. 13. can. 13
Sess. 13. ca. 11

Præterea taciti cum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur. Quare illud Centurionis, *a* de quo idem ipse Salvator testatus est, se non invenisse tantam fidem in Israel; ex animo dicendum est, *b Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Exquiramus etiam a nobis ipsis, an illud Petri usurpare nobis liceat, *c Domine tu scis, quia amo te.* Meminisse enim oportet, eum, qui sine *d* veste nuptiali in convivio Domini accubuerat, in tenebrosum carcerem conjectum, sempiternis pœnis addictum fuisse.

Quarto præmittenda est humilis de se ipso existimatio.
a *Matt. 8. 10.*
b *Ibid. 5.*
Quinto est videndum, an vera charitate simus præditi.
c *Joan. 21. 15.*
d *Matth. 22. v. 11.*

58. *Etiam corporis aliqua ratio communicare volenti est suscipienda.*

Neque vero animi solum, sed etiam corporis præparatione opus est. Nam jejuni ad sacram mensam accedere debemus, ita ut saltem a dimidia antecedentis diei nocte usque ad illud temporis punctum, quo sacram Eucharistiam accipimus, nihil omnino comederimus, aut biberimus. Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut qui matrimonio juncti sunt, aliquot dies a concubitu uxorum abstineant, *e* Davidis exemplo admoniti, qui, cum panes Propositionis a Sacerdote acceptурus esset, purum se, & pueros suos ab uxorum consuetudine tres ipsos dies professus est. Hæc fere sunt, quæ maxime observari a fidelibus oportet, ut se ad sacra mysteria utiliter accipienda antea parent. Reliqua enim, quæ hac in re providenda esse videantur, ad hæc ipsa capita facile redigi poterunt.

Jejunos communicántes esse necesse est, de cons. d. 2. c. 54 Liquido. Item castos. vide 33. qu. 4. ca. Sciatis, & c. 7. Vir cum propria 31. q. 4. & cap. 21. Omnis homo de cons. d. 2.
e *1. Reg. 21. 5.*

59. *Christiani omnes Eucharistiam sumere saltem semel in anno tenentur.*

Sed, ne forte aliqui segniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tantam præparationem adhibere grave admodum, & difficile ducant: fideles sæpe admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse,

Conc. Lat. c. 21. & habetur de pœn. & remiss. c. Omnis. Sess. 13. Conc. Trid. de Euchar. can. 9.

Digitized by Google

eſſe, ut ſacram Euchariſtiam accipiant. Præterea conſtitutum eſt ab Eccleſia, ut qui ſemel ſaltem ſingulis annis in Paſcha non communicaverit, ab Eccleſia arceatur.

60. *Quoties, & quibus temporibus percipienda ſit Euchariſtia.*

Sæpius communicandum Amb. li. 5. de Sacr. c. 4. vide Aug. in l. 50. Hom. 41. Hom. & de bono perſev ca. 14. & Ep. 118 ad Janua. vide item cap, Peracta, & c. Quotidie, & c. 1. Siquotieſcunque & c. Si non tanta ſunt, de conſec. diſt. 2.

Neque tamen fideles ſatis habeant, ſe, hujus decreti auctoritati obtemperantes, ſemel tantummodo corpus Domini quotannis accipere, verum ſæpius iterandam Euchariſtiæ Communionem exiſtiment. Utrum autem ſingulis menſibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præſcribi non poteſt: veruntamen illa eſt ſancti Auguſtini norma certiſſima, *Sic vive, ut quotidie poſſis ſumere*. Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in ſingulos dies alimentum ſubminiſtrare neceſſarium putant, ita etiam quotidie hoc Sacramento alendæ, & nutriendę animæ curam non abjiciant. Neque enim minus ſpirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere, perſpicuum eſt. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & divina beneficia, quæ, ut antea demonſtratum eſt, ex Euchariſtiæ Sacramentali Communione conſequimur. Illa etiam figura erit addenda, *a* cum ſingulis diebus corporis vires Manna reficere oportebat: itemque ſanctorum Patrum auctoritates, quę frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnopere commendant. Neque enim unius Sancti Patris *b* Auguſtini ea fuit ſententia, *Quotidie peccas, quotidie ſume*: ſed ſi quis diligenter attenderit, eundem omnium *c* Patrum, qui de hac re ſcripſerunt, ſenſum fuiſſe, facile comperiet.

a Exod. 16. 15

b D. Aug. ſer. 78. de verb. Domini.

c Igna in Ep. ad Eph. Baſi. ad Cæſarium Patr.

61. *Communicandi morem in Eccleſia olim frequentem fuiſſe, demonſtratur.*

Amb. li. 5. de Sacram. c. 4.

Ac tempus quidem olim fuiſſe, cum fideles quotidie Euchariſtiam acciperent, ex *d* Apoſtolorum actis intelligemus. Omnes enim, qui tunc fidem Chriſtianam profitebantur, vera, & ſyncera charitate ita ardebant, ut, cum ſine intermiſſione orationibus, & aliis pietatis officii vacarent, quotidie ad ſacra Dominici corporis myſteria ſumenda parati invenirentur. Eam poſtea con-

d Act. c. 42.

consuetudinem; quæ intermitti videbatur, Anacletus sanctissimus Martyr, & Pontifex Max. aliqua ex parte renovavit. Præcepit enim, ut ministri, qui Missæ sacrificio interessent, communicarent, quod ab Apostolis constitutum esse, affirmaret. Diu etiam in Ecclesia ille mos fuit, ut Sacerdos, peracto sacrificio cum Eucharistiam sumpsisset, ad populum, qui aderat, conversus, his verbis ad sacram mensam fideles invitaret; *Venite fratres ad Communionem*: tunc, qui parati erant, summa cum religione sacrosancta mysteria sumebant. Sed, cum deinde charitas, & pietatis studium adeo refrixisset, ut raro admodum ad Communionem fideles accederent, sancitum est a Fabiano Pontifice, ut ter quotannis, in Natali Domini, & Resurrectione, & Pentecoste, omnes Eucharistiam sumerent: id quod postea a multis Conciliis, præsertim vero ab Agathensi primo confirmatum est. Ad extremum, cum eo res adducta esset, ut non modo sancta illa, & salutaris præceptio non servaretur, sed in plures etiam annos sacrę Eucharistię Communio differretur, decretum est in Lateranensi Concilio, ut semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent; qui vero id facere neglexissent, Ecclesiæ aditu prohiberentur.

S. Anacletus Ep. 2. & citatur de consf. d. 1. c. Episcopus & d. 3. c. Peracta. vide Dion. Areop. de Eccl. Hier. c. 3 & Greg. l. 2. Dial. c. 23. S. Fabian. ep. 3. ad Hilar. Episc. & habetur de consf. d. 2. c. Etsi Præcipitur, ut fideles ter in anno communicent Tu: on. Conc. III. c. 50 Conc. Agat. c 38. & Cabilonens. II. Conc. Lat. can. 21. & citatur de pœnit. & remiss. ca. Omnis, & Tr. sess. 13. c. 9 præcipitur, ut fideles semel ad minus communicẽt.

62. *Pueris nondum ratione utentibus Eucharistiam administrare non convenit.*

Verum, quamvis hæc lex Dei, & Ecclesiæ auctoritate sancita ad omnes fideles pertineat, docendum est, eos tamen excipi, qui nondum rationis usum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque sacram Eucharistiam a communi, & profano pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre possunt. Atque id etiam a Christi Domini institutione alienissimum videtur. Inquit enim: a *Accipite, & comedite*: infantes autem idoneos non esse, qui accipiant, & comedant, satis constat. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, ut infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent: sed tamen tum ob eas causas, quæ antea dictæ sunt, tum ob alias Christianæ pietati maxime consentaneas jamdiu ejusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desiit.

Infantibus Euchar. non est administranda Conc. Trid. sess. 21. de communione sub utraq; specie, c. 4. & can. 4. D. Th. in 3. p. q. 80. art. 9.

a Matt. 26. 26. Vide Cyp. ser. 5. de lapsis post medium.

63. Qua ætate pueris sacra mysteria danda sint.

Qua vero ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius constituere poterit, quam pater, & sacerdos, cui illi confitentur peccata. Ad illos enim pertinet explorare, & a pueris percontari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & gustum habeant.

64. Licet insanos aliquando ad Communionem admittere.

Conc. Araus. c. 3. & habetur 26. q. 6. c. Qui recedūt, D. Tho. Ibid. Conc. Carth. 4. c. 76. & habetur 16. q. 6. c. 15. Qui per pœnitentiam.

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis sensu alieni sunt, Sacramenta dare minime oportet. Quamvis, si antequam in insaniam inciderent, piam, & religiosam animi voluntatem prætulerint, licebit eis in fine vitæ, ex Concilii Carthaginensis decreto, Eucharistiam administrare: modo vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum nullum timendum sit.

65. Laicis sub utraque specie communicandum non est.

Laicis, nisi accedat Ecclesiæ auctoritas, sub altera tantum specie cōmunicandū est. Trid. Syn. sess. 21. de comm. sub utraque specie c. 1. 2. 3 ca. 1. 2. & 3. ca. 1. 2. & 3.

Quod vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, S. Ecclesiæ lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, præter sacerdotes corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie sacram Eucharistiam sumat. Nam, ut a Tridentina Synodo explicatum est, quamvis Christus Dominus in ultima cœna altissimum hoc Sacramentum in panis, & vini speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit; ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino Salvatore constitutam esse, ut omnibus fidelibus sacra mysteria sub utraque specie administranda sint. Etenim Dominus noster, cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum speciei sæpius meminit: ut,

a Joan. 6. 51.

cum inquit: *a Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*: & *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: & *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Laicis una tantum pars cōceditur, ut 1. Reg. 2. Dimitte me, obsecro, ad unā partē Sacerdotalem.

66. Rationes, ob quas Ecclesia alterius tantum speciei usum laicis concesserit.

Multis vero, & iis quidem gravissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, ut hanc potissimum sub altera specie communicandi consuetudinem non solum approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret.

Pri-

Prima ratio.

Primum enim maxime cavendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset.

Secunda ratio. Concil. Nic. can. 12. Aurel. can. 24.

Præterea, cum sacra Eucaristia ægrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne, si diutius vini species asservaretur, coacesceret.

Tertia ratio.

Permulti præterea sunt, qui vini saporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissime sancitum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem fideles acciperent.

Quarta ratio

Accedit ad alias rationes, quod in pluribus Provinciis summa vini penuria laboratur; neque aliunde sine maximis impensis, ac non nisi longissimis, ac difficillimis itineribus convehi potest.

Quinta ratio Totum Christum in Eucharistia contineri scribũt Basil. ad Cæs. Patr. Cypr. ad Calosyr. & in Joann. lib. 4. c. 14.

Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæresis, qui negabant, sub utraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserebant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est panis Communio inducta est. Sunt & aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento disserunt, quæ si opus esse videbitur, a Parochis afferri poterunt. Jam de ministro, quamvis id a nemine fere ignorari possit, agendum est, ne quid prætermissum sit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur.

Minister Eucharistiæ solus Sacerdos.

67. *Proprius hujus Sacramenti minister est Sacerdos.*

Itaque tradendum est, solis Sacerdotibus potestatem datam esse, a ut sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant. Eum autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fidelis populus a Sacerdotibus Sacramenta acciperet, Sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, sancta Tridentina Synodus explicavit; ostenditque hanc consuetudinem tanquam ab Apostolica traditione profectam religiose retinendam esse; cum præsertim hujus rei nobis illustre exem-

a Sic Sacrificium istud instituit, cujus officium committi voluit, &c. D. Tho in Hymno. Trid. Syn. sess. 13. c. 10.

plum Christus Dominus reliquerit, qui & sanctissimum suum corpus consecravit, *a* & Apostolis suis manibus porrexit. Verum, ut quacunque ratione tanti Sacramenti dignitati consuleretur, non modo ejus administrandi potestas solis Sacerdotibus data est, sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, & alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare aut tangere auderet, modo gravis aliqua necessitas non incideret.

a *Mat.16.26 Marc.14.12. Laicis non licet res sacras ad Confectionem Euch. necessarias attingere d.23. c. Sacratas.*

68. *Potest Eucharistia per improbos Sacerdotes vel consecrari, vel administrari.*

Ex quo tum Sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles intelligere possunt, quanta religione, & sanctitate præditos esse oporteat, qui ad Eucharistiam vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendam accedunt. Quanquam, quod antea de cæteris Sacramentis dictum est, ea non minus ab improbis administrari, si, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite serventur; idem valet in Eucharistiæ Sacramento. Neque enim hæc omnia ministrorum merito niti, sed Christi Domini virtute, & potestate geri, credendum est. Hæc sunt, quæ de Eucharistia, ut Sacramentum est, explicanda erunt. Nunc, quod restat dicendum, ut Sacrificium est, oportet explanare, ut intelligant Parochi, quæ potissimum de hoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus decrevit, Dominicis, & festis diebus fideli populo tradere debeant.

D. Tho.in 3.p. q.82.a.5.vide item Conc.Tr. sess.14. c.6.& can.10.

De Euch. ut est Sacrificiũ sess.22. Conc. Trid.in princ.

Sacramenti, & Sacrificii discrimen innuitur.

69. *Eucharistia peculiare novi Testamenti Sacrificium Deo est acceptissimum.*

Eucharistia Sacrificium quam sit Deo gratum Vide Is.c.56.& 61. Jer.33. Aug. lib. 20. contr. Faust. c.21.

Etenim hoc sacramentum non solum thesaurus est cœlestium divitiarum, quo, si bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus, & amorem, sed in eo quædam præcipua ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre possimus. At vero hæc Victima, si rite, & legitime immoletur, quam grata, & accepta Deo sit, ex hoc intelligitur. Si enim veteris Legis Sacrificia, de quibus scriptum est, *b Sacrificium, & oblationem noluisti*, & iterum *c Si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis*, ita placuerunt Domino, ut *d* Scriptura Deum

b *Psal.39.7.*
c *Psal.50.8.*
d *Gen.8.21.*

cdo-

odoratum esse odorem suavitatis, ideft grata ei, & accepta fuisse, testetur, quid nobis sperandum de eo Sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo cœlestis vox bis audiat est, *d Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*? Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponent, ut, cum fideles ad rem divinam convenerint, attente, & religiose sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant.

a Matt. 3. 17. & 17. v. 5.

70. *Quæ sint causæ, ob quas Eucharistia a Christo Domino instituta est.*

In primis igitur docebunt, Eucharistiam duabus de causis institutam esse: altera est, *b* ut cœleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri, & conservare possemus; altera, ut Ecclesia perpetuum Sacrificium haberet quo peccata nostra expiarentur, & cœlestis Pater sceleribus nostris sæpe graviter offensus, ab ira ad misericordiam, a justæ animadversionis severitate ad clementiam traduceretur. Cujus rei figuram, & *c* similitudinem in agno Paschali licet animadvertere, qui, ut Sacrificium, & Sacramentum a filiis Israel offerri, & comedi consueverat. Nec vero, cum Salvator noster Deo Patri seipsum in ara Crucis oblaturus esset, ullam suæ erga nos immensæ charitatis illustriorem significationem dare potuit, quam cum nobis visibile Sacrificium reliquit, quo cruentum illud semel in Cruce paulo post immolandum instauraretur; ejusque memoria usque in finem sæculi quotidie summa cum utilitate, ab Ecclesia per universum orbem diffusa coleretur.

Eucharistiam a Christo esse institutam, cũ ut sit Sacramentum, tum ut sit Sacrificium.

b Prov. 9. 2. Joan. 6. 35.

1. Cor. 10. 11. Sess. 22 Conc. Trid. de Sacrificio Missa. c. 1. 2. Dion. I. Eccl Hier c. 3 Ignat. ad Smyrnen. Similitudo Agni, Pasch.

c Exod. 12. 3. 4. Deut. 16.

71. *Quomodo Sacramentum a Sacrificio secernatur.*

Differunt autem plurimum inter se hæ duæ rationes. Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis vero Sacraficii vis in eo est, ut offeratur. Quare sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non Sacrificii rationem habet. Deinde etiam ut Sacramentum est iis, qui divinam Hostiam sumunt, meriti causam affert, & omnes illas utilitates, quæ superius commemoratæ sunt: ut autem Sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam ut Christus Do-

Sacramenti, & Sacrificii discrimen.

minus in paſſione ſua pro nobis meruit, ac ſatisfecit; ſic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobiſcum communicant, Dominicæ paſſionis fructus merentur, ac ſatisfaciunt.

Sacrificium novi Teſtamenti quãdo ſit inſtitutũ. Trid. Synod. ſeſ. 22. de Sacrificio Miſſæ cap. 1. & can. 1. & 2. a Luca 22. 1. Cor. 11. 24. 19.

72. *Quo tempore iſtud novi Teſtamenti Sacrificium ſit inſtitutum.*

Jam de hujus Sacrificii inſtitutione nullum ambigendi locum ſancta Tridentina Synodus reliquit. Declaravit enim, in *a* extrema Cœna a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, ſimulque anathemate eos damnavit, qui aſſerunt, verum, & proprium Sacrificium Deo non offerri, aut offerre nihil aliud eſſe, quam Chriſtum ad manducandum dari.

Soli Deo Sacrificium in Miſſa offerri. Seſſ. 21. Conc. Trid. ca. 3. & can 3. Aug l. 20 cõtr Fauſt. c. 21 & l. 8. Civ. c. 29. Verba sũt orationis, qua S. Trinitati offertur Sacrificium.

73. *Non licet Sanctis, aut ulli creaturæ Sacrificium offerri.*

Nec vero illud prætermiſit, quin diligenter explicaret, uni Deo Sacrificium fieri. Nam etſi Eccleſia interdum Miſſas in memoriam, & honorem Sanctorum celebrare conſuevit: non tamen illis Sacrificium, ſed uni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronavit, offerri docuit. Quare nec Sacerdos unquam dicere ſolet, *Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule*: ſed dum uni ſoli Deo immolat, gratias illi agit pro beatiſſimorum Martyrum inſigni victoria; eorumque patrocinium ita implorat, *ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam agimus in terris.*

Eccleſia Catholica de Sacrificio doctrina Scripturis confirmatur. b Lucæ 22. 19 1. Cor. 11. 24. Apoſtoli quãdo Sacerdotes ſint. inſtituti. Conc. Trid. ſeſſ. 22. de Sacrif. Miſſæ c. & can. 2. c 1 Cor. 10. 21

74. *Unde doctrina illa Sacrificii, & Sacerdotii novæ Legis hauriatur.*

Hæc autem, quæ de hujus Sacrificii veritate a Catholica Eccleſia tradita ſunt, ex Domini verbis accepit, cum extrema illa nocte hęc ipſa ſacra myſteria Apoſtolis commendans, *b Hoc facit* inquit, *in meam commemorationem*. Eos enim, quemadmodum a Synodo definitum eſt, tunc Sacerdotes inſtituit; præcepitque, ut ipſi, & qui eis in Sacerdotali munere ſucceſſuri eſſent, corpus ejus immolarent, & offerrent. Atque id etiam Apoſtoli verba ad Corinthios ſcripta ſatis demonſtrant; cum ait: *c Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum; non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.* Ut enim pro dæmonio-

niorum mensæ altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (ut quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo Sacrificium Domino fiebat, significare potest.

Eucharistia Sacrificium figuris, & propheticis veteris testamenti prædictum.

75. *Quibus potissimum figuris, & prophetiis istud Sacrificium olim significatum fuerit.*

Quod si ex veteri Testamento hujus Sacrificii figuras, & oracula requiramus, primum quidem de eo Malachias apertissime vaticinatus est his verbis: *a Ab ortu Solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. quia magnum est nomen meum in gentibus, dicet Dominus exercituum.* Præterea hæc Hostia tam ante, quam post latam Legem variis Sacrificiorum generibus prænunciata est. Etenim bona omnia, quæ iis Sacrificiis significabantur, hæc una Victima, tamquam omnium perfectio, & absolutio complexa est. Veruntamen nulla in re ejus imaginem magis expressam licet videre, quam *b* in Melchisedech Sacrificio. Ipse enim Salvator *c* Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum in extrema Cœna sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit.

a *Malach. 1. 10. 11.*
b *Gen. 14. 18. Hebr. 7. 17.*
c *Psal. 109. 4.*

76. *Idem Sacrificium, quod in Cruce fuit oblatum, in Missa peragitur.*

Unum est Christi Sacrificium, & Ecclesiæ. Vide de Summa Trinit. c. Firmiter, & Aug. li. 10. de Civit. Dei c. 20 Levit. 34. 16.

Unum itaque, & idem Sacrificium esse fatemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in Cruce oblatum est; quemadmodum una est & eadem Hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui seipsum in ara Crucis semel tantummodo cruentum immolavit. Neque enim cruenta, & incruenta Hostia, duæ sunt Hostiæ, sed una tantum, cujus Sacrificium postquam Dominus ita præcepit: *d Hoc facite in meam commemorationem,* in Eucharistia quotidie instauratur.

d *Luca 22. 19. 1. Cor. 11. 24.*

77. *Est etiam unus utrinque Sacerdos.*

Christus est, qui offert, & consecrat proprie, Chrys. Homil. 2.

Sed unus etiam, atque idem Sacerdos est Christus Dominus. Nam ministri, qui Sacrificium faciunt, non suam, sed Christi personam suscipiunt, cum ejus corpus, & sanguinem conficiunt. Id quod & ipsius Conse-

crationis verbis ostenditur. Neque enim Sacerdos inquit, *Hoc est corpus Christi*; sed, *Hoc est corpus meum*, personam videlicet Christi Domini gerens, panis, & vini substantiam in veram ejus corporis, & sanguinis substantiam convertit.

in 1. Ep. ad Ti. & in Hom. de prodit. Juda Amb. li. 4. de Sacr. c. 4.

78. *Missa ut laudis, ita etiam propitiationis est Sacrificium.*

Missam esse non solum laudis, sed propitiationis Sacrificium Sess. 22. Conc. Trid. de Sacrificio Missæ ca. 2. & can. 3. Fructus Sacrificii Missæ vide Amb. l. 1 offic. cap. 50. Aug. c. 8. 24. civit. lib.

Quæ cum ita sint, sine ulla dubitatione docendum est id, quod etiam sancta Synodus explicavit, sacrosanctum Missæ Sacrificium esse non solum laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii, quod in Cruce factum est; sed vere etiam propitiatorum Sacrificium, quo Deus nobis placatus, & propitius redditur. Quare si puro corde, accensa fide, & intimo scelerum nostrorum dolore affecti hanc sanctissimam Hostiam immolemus, & offeramus, dubitandum non est, quin misericordiam a Domino consecuturi simus, gratiam in auxilio opportuno. Hujus enim Victimæ odore ita delectatur Dominus, ut gratiæ, & pœnitentiæ donum nobis impertiens, peccata condonet. Quamobrem & solemnis est illa Ecclesiæ præcatio: *Quoties hujus Hostiæ commemoratio celebratur, toties opus nostræ redemptionis exercetur*; nimirum uberimi illi cruentæ Hostiæ fructus per hoc incruentum Sacrificium ad nos manant.

Secreta Dominica IX. post Pentecostem. Trid. Synod. Sess. 22 c. 26.

79. *Pertingit etiam Sacrificii Missæ fructus ad defunctos.*

Deinde vero hujus Sacrificii eam vim esse Parochi docebunt, ut non solum immolanti, & sumenti prosit, *a* sed omnibus etiam fidelibus, sive illi nobiscum in terris vivant, sive jam in Domino mortui, nondum plane expiati sint. Neque enim minus ex Apostolorum certissima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusvis calamitatibus, & angustiis.

a *Cypr. l. 1. ep. 9. ad Cler. & plebem Furnis.*

80. *Nulla Missa ex communi usu Ecclesiæ celebrata dicenda est privata.*

Nulla Missa privata dicẽda est, Sess. 22. Conc. Trid. de Sacrif. Missæ c. 6. & can. 8.

Ex quo facile perspicitur, omnes Missas communes censendas esse, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem, & salutem pertinent.

81. *Quonam hujus Sacrificii cæremoniæ pertineant.*

Ha-

Habet autem hoc Sacrificium multos, eosque maxime insignes, ac solemnes ritus, quorum nullus supervacaneus, aut inanis existimandus est; verum omnes eo spectant, ut & tanti Sacrificii majestas magis eluceat, & salutaribus mysteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ eo Sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus; tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quam propositæ institutioni conveniat; tum quia innumerabiles pene libellos, & commentarios, qui de hac re a piis, & doctissimis viris conscripti sunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum, quæ ad Eucharistiam, tum qua Sacramentum, tum qua Sacrificium sit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

Ritus Missæ quo pertineant. Sess. 22. Conc. Trid. c. 5. & c. 7. vide etiam Dion. Areo. l. de Eccles. Hier. c. 3. vide D. Tho. in 3. p. q. 89. 9. art. 5.

DE

DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT V.

1. *Accurate, ac frequenter doctrina Pœnitentiæ Christianis auribus est inferenda.*

De Pœnitentia & veteri, quæ scripserũt Amb. l. duos. Aug. sæpe, & lib. de pœnit. remed. & de vera, & falsa pœnitentia. Consule item septem de Pœnitent. dist. in decreto.

Uemadmodum humanæ naturę fragilitas, & imbecillitas omnibus nota est, eamque in seipso quisque facile experitur: ita, quantam habeat necessitatem Pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam, quæ a Parochis in unoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quam tractant, magnitudine, & pondere metiri oportet, omnino fatebimur, eos nunquam id loci hujus explicatione adeo diligenter futuros esse,

esse, ut satis videri possit. Quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptismo, eo accuratius agendum est, quod Baptismus semel tantum administratur, nec iterari potest: Pœnitentiæ vero toties locus datur, ejusque repetendę toties necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingat. Ita enim a Tridentina Synodo dictum est, Sacramentum Pœnitentiæ non secus lapsis post Baptismum, ac Baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse: vulgataque illa S. Hieronymi sententia ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderunt, magnopere comprobatur, Pœnitentiam esse secundam tabulam post naufragium. Ut enim confracta navi unum vitæ servandæ perfugium reliquum est, si forte tabulam aliquam de naufragio liceat arripere: ita post amissam Baptismi innocentiam, nisi quis ad Pœnitentiæ tabulam confugiat, sine dubio de ejus salutem desperandum est. Hæc autem non ad Pastores solum, sed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta sint, ne forte in eis rei maxime necessariæ incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni studio optare debent, ut divina ope adjuti, sine casu, aut prolapsione aliqua in via Domini progredi possint. Quod si nonnumquam offenderint, tum vero summam Dei benignitatem intuentes, qui tanquam *a* bonus pastor ovium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet, hoc saluberrimum Pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum esse cogitabunt.

Luca 17. 3. Matt. 18. 22. Trid. Syn sess. 6. de justific. c. 14. de Pœn. c. 2. Tert in l. de Pœn. Hie. in 3. c. Isa. super illud. Ruit enim Hierusalem. Amb. ad virginem lapsam c. 3. Magis. in 4. Sen. dist. 14. litt. A. & de Pœn. dist. 1. c. secundo. Ezech. 18. Luca 13.

a Joan. 10. 11. Ezech. 34. 10

2. *Quam varia sit verbi Pœnitentiæ significatio.*

Ut autem rem ipsam aggrediamur, prius explicanda est varia hujus nominis potestas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim Pœnitentiam pro satisfactione accipiunt: alii a Catholicæ Fidei doctrina maxime remoti, cum arbitrentur, Pœnitentiam nullam præteriti temporis rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse hujus nominis significationem. Primum enim Pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid displicet, quod ante placuerit, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonum

Amb. li. 2 de pœnit. c. 9.

Verbi Pœnitentiæ multiplex significatio.

Prima.

ne,

a 2. Cor. 7. 10. ne, an malum fuerit. Sic omnes pœnitet, *a* quorum tristitia secundum sęculum est, non secundum Deum, hujusmodi pœnitentia non salutem affert sed mortem.

Secunda. Altera est pęnitentia, cum quis ex scelere admisso, quod quidem antea placebat, dolore non Dei, sed sui ipsius causa, concipit.

Tertia. Tertia est, cum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod signum damus, verum unius Dei causa in eo męrore sumus. Ac singulis quoque pœnitentiæ generibus, quæ commemorata sunt, pœnitentiæ vox proprie convenit. Nam cum in *b* sacris Litteris Deum pœnitere legimus, id per translationem dici perspicuum est. Eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accomodatum est, sacræ Litteræ utuntur, cum Deum mutare aliqnid constituisse declarant; quod non aliter facere videatur quam homines, quos si alicujus rei pęniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergo scriptum est, *c* pœnituisse eum quod hominem fecisset; & alio loco, *d* quod Saul regem constituisset.

b Gen. 6. 6. 1. Reg. 15. 11. Psal. 105. 45. Jer. 26. 3. 13. 19.

Deum improprie alicujus rei pœnit.

Bern. serm. 4. super Cant. D. Th. 1. p. q. 21. art. 3.

c Gen. 6. 6.

d Reg 15. 11.

3. *Quodnam sit inter Pœnitentiæ significationes discrimen.*

Actiones pœnitentis obtinent locum materiæ in hoc Sacramento. Sess. 14. Conc. Trid. de pœnit. ca. 3. & can. 4. Alex. de Ales 4. p. q. 54. memb. 1. Arist. 3. Physic. tex. 1.

Verum inter has Pœnitentiæ significationes magnum discrimen observare oportet. Prima enim in vitio ponenda est: altera est quædam commoti, & perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum esse dicimus; quæ significatio hujus loci propria est. Ac primum quidem de ipsa, ut virtutis parte, agendum est; non solum quia fidelis populus ad omne virtutis genus a Pastoribus institui debet, sed etiam quia hujus virtutis actiones tanquam materiam præbent, in qua Pœnitentiæ Sacramentum versetur; ac nisi, prius, quæ sit Pœnitentiæ virtus recte intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari necesse est.

4. *Quid sit interior Pœnitentia.*

Duplex est pœnitentia, interior, & exterior. Amb. ser. de Pœnit. & habetur de

Quare in primis monendi, hortandique sunt fideles, ut omni contentione, & studio in intima animi Pœnitentia, quam virtutem dicimus, elaborent; sine qua ea, quæ extrinsecus adhibetur, parum admodum profutura est. Intima autem Pœnitentia est illa, cum ad Deum

nos

nos ex animo convertimus, & commissa a nobis scelera detestamur, & odio habemus; simulque illud nobis certum, & deliberatum est malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendare, non sine spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. Hanc vero dolor, & tristitia, quæ perturbatio, & affectio est, & passio a multis vocatur, consequitur, veluti comes peccatorum detestationi adjuncta. Quamobrem apud plures ex sanctis Patribus Pœnitentiæ definitio hujusmodi animi cruciatu declaratur.

Pœnit. dist. 3. c. Pœnit. & Aug. lib. de vera, & fals. Pœnit. c. 8. Greg. Ho. 35. in EGang.

5. *Fide Pœnitentiæ pars non est.*

Verum in eo, quem pœnitet; fides Pœnitentiam antecedat necesse est. Neque enim potest quisquam se ad Deum convertere, qui fide careat. Ex quo fit, ut nullo modo Pœnitentiæ pars recte dici possit.

Conc. Trid. sess. 14. de Pœnit. cap. 3. & can. 4.

6. *Intima animi Pœnitentia virtus est censenda.*

Quod autem intima hæc Pęnitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, *a* quæ de Pęnitentia tradita sunt, præcepta. Lex enim de iis tantum actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quin dolere, quando, quomodo, & quatenus oportet, virtutis sit. Hoc autem ut recte fiat, pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim evenit, ut ex admissis sceleribus minorem, quam par est, dolorem homines capiant: quin etiam, ut a Salomone scriptum est, *b* nonnulli sunt, qui cum malefecerint, lætantur. Rursus vero alii ita se merori animi, & ægritudini dedunt, ut de salute etiam prorsus desperent: qualis fortasse Cain videri potest, qui ait, *c Major est iniquitas mea, quam ut veniam mereamur:* & qualis certe Judas fuit, *d* qui Pœnitentia ductus suspendio vitam, & animam amisit. Ut igitur modum in dolore tenere possimus, Pœnitentiæ virtute adjuvamur.

a Matt. 3. 2. & 4. 17. Mar. 1. 11. Luca 15. 3. Lex Dei imperat duntaxat actiones virtuti conjunctas. Dolor triplici ratione virtus censeri potest. Prima ratio est, si non peccetur defectu. b Prov. 2. 14. Secunda, ut non peccetur excessu. c Gen. 4. 13. d Matt. 27. v. 5. Act. 18. Tertia ratio, si bono fine sit susceptus, quod fit tripliciter.

7. *Quomodo is, quem vere pœnitet, affectus esse debeat.*

Sed idem etiam ex iis rebus colligi potest quas sibi tanquam finem proponit is, quem vere peccati pœnitet. Primum autem hoc ei propositum est, ut peccatum aboleat; omnemque animæ culpam, & maculam abstergat. Alterum est, ut pro sceleribus admissis Deo satis-

Chrys. de Pœn. & habet de Pœn. d. 3. c. Perfecta.

Quomodo justitia inter Deum, & homines esse possit, ex Arist. in 5 Eth. & ut. docet Scot. 4. d. 14. q. 2. lit. H.

satisfaciat; quod quidem ad justitiam referri perspicuum est. Nam etsi inter Deum, & homines propria justitiæ ratio intercedere non potest, cum tam longo intervallo inter se distent; aliquem tamen esse justitiam constat, cujusmodi est inter Patrem, & filios, inter Dominum, & servos. Tertium est, ut homo in Dei gratiam redeat, in cujus offensionem, & odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc vero omnia satis declarant, Pœnitentiam ad virtutem spectare.

Quæ de Pœnitentia virtute hic traduntur, habentur de justificat. in Conc. Trid. sess. 6. c. 6.

8. *Quibus veluti gradibus ad divinam illam Pœnitentiæ virtute ascendatur.*

Sed docendum est etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos prævenit, cordaque nostra ad se convertit. Quod cum precaretur Propheta, *a Converte*, inquit, *nos Domine ad te, & convertemur.*

a Thr. 5. 21.

Primus gradus gratia præveniens misericordia Dei.

Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus. *b Credere enim oportet accedente ad Deum*, ut Apostolus testatur, *quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

Secundus gradus fides.

b Heb. 11. 6.

Præterea motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita, animus a peccatis revocatur. Atque huc videntur spectare illa Isaiæ verba: *c Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus.* Huc deinde accedit *d* spes impetrandæ a Deo misericordiæ, qua erecti vitam, & mores emendare constituimus. Postremo charitate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille *e* timor probis, & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei majestatem lædamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam Pœnitentiæ virtutem pervenitur.

Tertius gradus timor.

c Isa. 26. 27.

Quartus gradus spes.

d Matt. 9.

Quintus gradus charitas.

e Eccl. 39. 17

Alex. de Ales 4. p. summa q. 56. mem. 1. & 2.

9. *Qui sit præcipuus virtutis Pœnitentiæ fructus.*

Fructus Pœnitentiæ præcipuus est vita æterna.

Quæ prorsus divina, & cœlestis virtus existimanda est, cui scilicet Regnum cœlorum sacræ Litteræ pollicentur. Nam apud sanctum Matthæum scriptum est: *f Pœnitentiam agite, propinquavit enim regnum cœlorum:* & apud Ezechielem: *g Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & cu-*

f Matt. 4. 17.

h Eze. 18. 21.

sto-

fodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vitâ vivet. tum alio loco: *a Nolo mortem impii: sed ut convertatur impius a viâ suâ, & vivat.* Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum esse plane constat.

a Ezech. 33. 11.

10. *Quid de externa pœnitentia sentiendum sit, quaque de causa Christus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.*

De externa vero Pœnitentia docendum est, eam esse in qua Sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subjectas, quibus declarantur ea; quę interius in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, ut Christus Dominus Pœnitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Hujus autem rei illa omnino causa fuit, ut nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cum ait; *b Si impius egerit pœnitentiam; &c.* minus dubitare liceret. Vehementer enim pendere animo de intima Pœnitentia opus esset, cum de suo cuique judicio in iis, quæ agit, merito timendum sit. Ut igitur Dominus huic nostrę sollicitudini subveniret, Pęnitentię Sacramentũ instituit, quod per Sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa esse confideremus, conscientięque nostrę ob fidem, quę Sacramentorum virtuti merito habenda est, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipienda est vox Sacerdotis peccata nobis legitime condonantis, quam Christi Domini, qui ait Paralityco: *c Confido fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Quid externior Pœnitentia. D. Th. in 3. p. q. 84. a. 1.
b Eze. 18. 21.
Prima ratio est, ut fides nostra de remissione peccatorum, eorum judicio, quorum est discernere inter lepram, & lepram, magis confirmaretur, & conscientia nostra sedatiores redderentur.
c Matt. 9. 2.

Deinde vero, cum nemo salutem, nisi per Christum, ejusque passionis beneficio consequi possit, consentaneum, nobisque utilissimum fuit, ejusmodi Sacramentum institui, cujus vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens peccata post Baptismum admissa elueret; atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori nostro acceptum referre profiteremur.

Secunda ratio est, ut hominibus in promptu esset instrumentũ, quo peccata post Baptismum contracta in sanguine Christi eluerentur.
Conc. Trid. sess. 14. c. 1.

11. *Quo pacto Pœnitentia verum sit novæ Legis Sacramentum.*

Sess. 14. Conc. Trid. de Pęn. c. 1. & can. 1.

Quod vero Pœnitentia Sacramentum sit, Pastores ita facile ostendent. Ut enim Baptismus Sacramentum est, quia *d* peccata omnia, ac præsertim quod origine con-

d Act. 2. 38.

Digitized by Google

a. Act. 8.22. contractum fuit, delet: eadem ratione Pœnitentia, a quæ peccata omnia post Baptismum voluntate, vel actione suscepta tollit, vere, & proprie Sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, cum illa, quæ extrinsecus tum a pœnitente, tum a Sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interius efficiuntur in anima, quis neget Pœnitentiam vera, & propria Sacramenti ratione præditam esse? Siquidem *Sacramentum sacræ rei signum est*; peccator autem, quem pœnitet, rerum, & verborum notis plane exprimit, se animum a peccati turpitudine abduxisse: itemque ex iis, quæ a Sacerdote geruntur, & dicuntur, misericordiam Dei peccata ipsa remittentis facile cognoscimus. Quanquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba: *b Tibi dabo claves regni cœlorum; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*. Absolutio enim Sacerdotis verbis enunciata remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit.

Diluc'ide exponitur, quomodo Pœnitētia sit sacræ rei signum. Aug lib. 8. de Civ. Dei c. 10. Actio Sacerdotis absolventis nititur auctoritate verbi Dei. b Mat. 16. 19

12. *Pœnitentiæ Sacramentum iterari potest.*

Neque vero solum fideles docendi sunt, Pœnitentiam in numero Sacramentorum habendam esse, sed eorum etiam, quæ iterari possunt. Quærenti enim Petro, num septies venia peccati danda esset, Dominus respondit, c *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*. Quare si cum ejusmodi hominibus agendum sit, qui summæ Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus, atque ad spem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile consequentur tum hujus loci, & aliorum tractatione, qui in sacris Litteris permulti occurrent, tum vero iis rationibus, & argumentis, quæ ex sanctorum Chrysostomi libro de lapsis, & Ambrosii libris de Pœnitentia petere licebit,

Sess. 14. Conc. Trid. de Pœn. c. 2. c Mat. 18. 22 Quomodo desperantes cōsolandi sint. Amb. de Pœn. l. 1. c. 1. & 2. vid. Aug. in l. de vera, & fals. pœn. c. 5.

13. *Materia Pœnitentiæ quæ, & qualis.*

Jam quoniam nihil fideli populo notius esse debet, quam hujus Sacramenti materia; docendum est, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia est res aliqua naturalis, vel arte effecta: Sacramenti vero Pœnitentiæ quasi materia sunt actus pœnitentis, nempe *Contritio, Confessio*,

De materia Sacram. pœn. Tres actus pœnitentis, qui sunt loco materiæ.

Digitized by Google

sio, *& Satisfactio*, ut a Tridentina Synodo declaratum est; qui quatenus in Pœnitente ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus quasi materia a sancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant; sed quia ejus generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut Aqua in Baptismo, & Chrisma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa hujus Sacramenti materiam esse, nihil plane diversum dici videbitur, si diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quæ vi igni consumuntur; ita peccata, quæ Pœnitentia delentur, recte hujus Sacramenti materia vocari possunt.

quomodo ejusdem Sacramẽti partes esse dicantur. Trid. Synod. sess. 14. de pœnit. cap. 3. & can. 4.

Peccata ipsa quomodo Sacramenti materia dici possint.

14. *Quæ sit Sacramenti Pœnitentiæ forma.*

Sed formæ etiam explicatio Pastoribus prætermittenda non est, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summa cum religione hujus Sacramenti gratiam. Est autem forma, *Ego te absolvo*: quam non solum ex illis verbis licet colligere, *a* *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis*; sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis tradita accepimus. Ac quoniam Sacramenta id significant, quod efficiunt, & illa verba, *Ego te absolvo*, ostendunt, peccatorum remissionem hujus Sacramenti administratione effici; planum est, hanc esse Pœnitentiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquam *b* vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, & ex quibus Pœnitentiæ Sacramento laxantur. Quod quidem non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissimæ Contritionis vi, accendente tamen Confessionis voto, peccatorum veniam a Deo consecutus sit.

De forma Sacram. pœnit. sess. 14. Conc. Trid. de pœn. cap. 3.

a *Matth. 18. 18.*

b *Prov. 5. 18 Isa. 5. 18. Alex. de Alex 4. p q. 77. mem. 6.*

15. *Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adjiciantur.*

Adduntur præterea complures preces non quidem ad formam necessariæ, sed ut ea removeantur, quæ Sacramenti vim, & efficientiam, illius culpa, cui administratur, impedire possent.

Q 16. *Quan-*

16. *Quantum differat potestas Sacerdotum Christi in dijudicanda peccati lepra a potestate Sacerdotum veteris Legis.*

a Lev. 13. 9. & 14. 2.
Deus est, qui ministerio Sacerdotis absolvit.
Vid. Conc. Tr. sess. 14. c. 6.
b Psal. 83. 12.
c Rom. 8. 33.

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agent; qui tam amplam potestatem in Ecclesia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri Lege *a* Sacerdotes testimonio suo aliquem a lepra liberatum esse duntaxat renuntiabant, ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas Sacerdotibus facta est, ut aliquem a peccatis esse absolutum declarent; sed vere tanquam Dei ministri absolvunt, id quod Deus ipse *b* gratiæ, & *c* justitiæ auctor; ac parens efficit.

17. *Quo habitu, quibusve ritibus suam actionem commendare pœnitentes debeant.*

Humilitas pænitentis coram Sacerdote declaranda.
d Eccl. 10. 45.
D. Dionisius Areop. in Ep. ad Demoph.

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles observabunt. Ita enim fiet, ut animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento consecuti sunt; nimirum se tanquam servos clementissimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos esse; & simul facilius intelligant; quid eos facere oporteat; qui velint (velle autem omnes debent) se tanti beneficii gratos, & memores probare. Nam quem peccatorum pœnitet, is se humili, ac demisso animo ad pedes Sacerdotis dejicit; ut cum se tam humiliter gerat, facile possit agnoscere, superbiæ radices evellendas esse, *d* a qua omnia scelera, quæ defleat, ortum habuerint, & enata sint; in Sacerdote autem, qui in eum legitimus judex sedet, Christi Domini personam, & potestatem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita in Pęnitentiæ Sacramento administrando Christi munus exequitur. Deinde peccata sua pœnitens ita enumerat, ut se maxima, & acerbissima animadversione dignum esse fateatur, supplexque delictorum veniam petit; quæ sane omnia vetustatis suæ certissima testimonia a sancto Dionysio habent.

18. *Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.*

Primus fructus est benevolentia divi-

Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Pœnitentiæ suscipiendæ afferet; quam si a Parochis sæpe explicatum fuerit, quantam

tam ex ea utilitatem capiamus. Vere enim de Pœnitentia illud dici posse intelligent, ejus quidem radices amaras, fructu vero suavissimos esse. Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis est, ut nos in Dei gratiam restituat, cum eoque summa amicitia conjungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum sancte, & religiose percipiunt, maxima conscientiæ pax, & tranquillitas cum summa spiritus jucunditate consequi solet. Nullum est enim tam grave, & nefarium scelus, quod Pœnitentiæ Sacramento non quidem semel, sed iterum, & sæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per Prophetam inquit: *a Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor*. Et S. Joannes: *b Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra.* Et paulo post: *Si quis peccaverit*, inquit, (nullum videlicet peccati genus excipiens) *advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*

na reconciliatio.

Conc. Trid. sess.14.c.3.

Secundus fructus est pax, & tranquillitas animi.

Tertius fructus peccati quantumvis gravis remissio.

a *Ezech. 18. 1. 21.*

b *1 Joa.1.59.*

c *1.Joa.2.1.*

Tacita objectionis dilutio.

19. *Qua ratione quædam peccata dicantur remitti non posse.*

Quod autem in *d* Scripturis legimus, quosdam a Domino misericordiam non esse consecutos, quamvis eam vehementer imploraverint, id vero idcirco factum esse intelligimus quod eos vere, atque ex animo delictorum non pœnitebat. Quare cum hujusmodi sententiæ in sacris Litteris, vel apud SS. Patres occurunt, quibus affirmare videntur *e* aliqua peccata remitti non posse, ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum esse veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quod ægrotus ita affectus sit, ut salutaris medicinæ vim oderit: sic quoddam est peccati genus; quod non remittitur, nec condonatur, propterea quod proprium salutis remedium Dei gratiam repellit. In hanc sententiam a D. August. dictum est: *Tanta labes est illius peccati, ut depre-*

d *Ut de Antiocho. 2.Mach.9.13 de Esau Heb. 12.17. 1. Reg. 15.*

Peccata quadam non remitti quomodo intelligatur.

e *Matth. 12. 31. 32.*

De quibus dicitur Ps.128. Fiant sicut fœnum, &c.

Amb.lib.2.de Pœnit. cap.2. & 4. & lib. 2.

de Cain, & Abel c.9. D. Aug. lib. 1. de serm. Domini in monte c.22

candi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum suum mala conscientia & agnoscere & annuntiare cogatur. Quæ quidem verba ita sane intelligenda sunt, ut alibi se declarans Augustinus inquit, si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam; quoniam de quocunque pessimo in hac vita constituto non est desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.

20. *Nullus condonationem peccatorum citra Pęnitentiam obtinere potest.*

Venalia peccata non requirũt necessario penitẽtiam Sacramentalem.

a Luca 13.3. Conc. Tri. sess. 14. can. 7. D. Aug. l. 50. hom. 50. c.8. Concil. Tolet. IV c.9. & D. Tho. in 3. p. q. 87.

Sed, ut ad Pœnitentiam revertamur, hæc adeo propria ejus vis est, ut peccata deleat, ut sine Pœnitentia remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem ullo modo liceat. Scriptum est enim *a Nisi Pęnitentiam habueritis, omnes simul peribitis:* quod quidem de gravioribus, & mortiferis peccatis dictum a Domino est; etsi aliquo etiam Pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Augustinus inquit: *Cum quædam sit Pęnitentia, quę quotidie in Ecclesia pro peccatis venialibus agitur; illa sane frustra esset, si peccata venialia absque pęnitentia dimitti possent.*

21. *Quot sint partes integrales Pęnitentiæ.*

Tres pęnitentiæ partes integrales, quarum si aliqua desit, perfecta non est. Conc. Tri. sess. 14. de pęn c.3. & c. 4. & c. Reg. 16 11. item 2. Reg. 12. 24. & 3 Reg. 21. 27. Joan. 3. 5. Psal. 50. 19. Act. 19. 8. Joa. 5. 16. Matt. 3. 8. D. Chrysost. hom. 11. quæ est de pęn.

Sed quoniam de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non satis est universe loqui, curabunt Pastores singillatim ea tradere, ex quibus vere, & salutaris Pœnitentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Est autem hujus Sacramenti proprium, ut præter formam, & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia sunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam, integramque Pœnitentiam constituant, *Contritionem* scilicet, *Confessionem*, & *Satisfactionem*. De quibus D. Chrisostomus his verbis loquitur: *Pęnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre; in corde ejus Contritio, in ore Confessio, in opere tota humilitas, vel fructifera Satisfactio.* Hæ autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quæ ad aliquod totum constituendum necessariæ sunt: quoniam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat; manibus, pedibus, oculis & aliis hujusmodi partibus,

bus, quarum aliqua si desit, merito imperfectum videatur, perfectum vero, si nulla desideretur: eodem etiam modo Pœnitentia ex hisce tribus partibus ita constituitur, ut quamvis, quod ad ejus naturam attinet, *Contritio*, & *Confessio*, quibus homo justus fit, satis sint; tamen nisi tertia etiam pars, id est *Satisfactio* accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit necesse sit. Quare adeo hæ partes inter se connexæ sunt, ut Contritio confitendi, & satisfaciendi consilium, & propositum inclusum habeat, Confessionem Contritio, & satisfaciendi voluntas, Satisfactionem vero duæ reliquæ antecedant.

Partes pœnitentiæ quomodo connexæ.

22. *Quomodo hæ tres Pœnitentiæ partes colligantur.*

Harum autem trium partium eam rationem afferre possumus, quod animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut nos ipsos Ecclesiæ clavibus subjicientes, quibus rebus Dei sanctissimum Numen a nobis violatum esset, iisdem etiam ejus iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Tres pœnitentiæ partes ex tribus peccandi modis colliguntur.
D.Th. in 3 p. q. 90. a. 2.

Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim pœnitentia est veluti quædam delictorum compensatio ab ejus voluntate projecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maxime Contritio versatur; & pœnitens Sacerdotis judicio, qui Dei personam gerit, se subjiciat necesse est, ut pro scelerum magnitudine pœnam constituere in eum possit: ex quo tum Confessionis, tum Satisfactionis ratio, & necessitas perspicitur.

23. *Quid in hac materia proprie sit Contritio.*

Quoniam vero harum partium vim, & naturam tradere fidelibus oportet, prius incipiendum est a Contritione, eaque diligenter explicanda. Neque enim ad ullum temporis punctum, cum in memoriam præterita peccata redeunt, vel cum aliquid offendimus, Contritione animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: *Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Et paulo post, de Contritionis motu subjicitur: *Ita demum præparat ad remissionem pecca-*

De Contritione prima pœnitentia parte.
Conc. Tri. sess. 14. de pœn. c. 4 & can. 5. Fulgent. de rem. peccat. ca. 12. Chry. de compunct. cordis l. 1. & 2. Conc. Trid. ibi. & s. 6. c. 6. & 14

torum, si cum fiduciam divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, Contritionis vim in eo tantum positam non esse, ut quis peccare desinat, aut propositum ei sit novum vitæ genus instituere, aut ipsum jam instituat; sed in primis male actæ vitæ odium, & expiationem suscipiendam esse. Id vero maxime confirmant illi sanctorum Patrum clamores, quos in sacris Litteris frequenter profusos esse legimus. *a Laboravi*, inquit David, *in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: & b Exaudivit Dominus vocem fletus mei.* & rursus alius, *c Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Quas certe, & alias hujusmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium, & peccatorum detestatio expressit.

a Psal. 6. 7. Vide item. Psal 50.6. Ezech. 18. 31.
b. Psal. 6. 10.
c Isa. 38. 15.

24. *Cur Contritio dolor a Patribus Concilii nominata sit.*

Vera Contritio non corporis sensu, sed dolore animi est metienda.

Au l. 50. Homil. 50. c. 1.

Quod autem Contritio dolore definita est, monendi sunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est voluntatis actio. Et sanctus Augustinus testatur, dolorem Pœnitentiæ comitem esse, non Pœnitentiam. Verum peccati detestationem, & odium doloris vocabulo Patres significarunt: tum quia sacræ Litteræ ita utuntur: inquit enim David: *Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?* tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiscendi habet, ex ipsa Contritione oritur: ut non incommode Contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum pœnitentes vestem etiam mutare soliti sint. De quo Dominus apud sanctum Matthæum inquit: *e Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.*

d Psal. 12. 2.

e Mat. 11. 21. Luca 10. 3. Gen. 37. 34. 3. Reg. 21. 27. 4. Reg. 6. 30. Judith. 4. 9. Joan. 38.

25. *Quare peccati detestatio vulgo a Theologis Contritio appelletur.*

Vide Alex de Ales 4. p. qu. 67 mem. 1. 2.

Recte autem Contritionis nomen peccati detestationi, de qua loquimur, ad significandam vim doloris impositum est, ducta similitudine a rebus corporeis, quæ minutatim saxo, aut duriore aliqua materia confringun-

guntur, ut eo vocabulo declararetur, corda noſtra, quæ ſuperbia obduruerunt, pœnitentiæ vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum, & filiorum obitu, vel cujuſvis alterius calamitatis cauſa ſuſceptus hoc nomine appellatur; ſed illius tantum doloris proprium eſt nomen, quo ex amiſſa Dei gratia, atque innocentia afficimur.

Dolor aliunde proveniens non dicitur Contritio.

26. *Quibus præterea vocabulis eadem peccati deteſtatio declarari ſoleat.*

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari ſolet. Nam & contritio cordis dicitur, quia cordis nomen frequenter ſacræ aLitteræ pro voluntate uſurpant. Ut enim a corde motionum corporis principium ſumitur; ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam a ſanctis Patribus *cordis compunctio*, qui libros de contritione conſcriptos. *De compunctione cordis* inſcribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera ſecantur, ut incluſum virus poſſit erumpere: ita corda quaſi ſcalpello contritionis adhibito inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere. Quare & Sciſſio cordis a Joele Propheta appellata eſt: *b Convertimini*, inquit, *ad me in toto corde veſtro. in jejunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindere corda veſtra.*

Eadem peccati deteſtatio alias cordis Contritio dicitur.
a *Gen.6.3. Job.1.5. Pſal.4.3.19.5 Mat.5.& 20 6.& 15.& 17*
Cordis Compunctio.
Chryſ. in l. de Compũctione cordis Iſid. de Summo bono lib.2.cap.12.
Cordis ſciſſio.
b *Joel. 2. 12. 13.*

27. *Cur dolor de peccatis vocabulo Contritionis incluſus, maximus, & vehementiſſimus eſſe debeat.*

Summum vero, & maximum dolorem ex peccatis, quæ commiſſa ſunt, ſuſcipiendum eſſe, ita ut nullus major excogitari poſſit, facile erit hiſce rationibus demonſtrare. Nam cum perfecta contritio ſit charitatis actio, *c* quæ ab eo timore, qui filiorum eſt, proficiſcitur, patet eundem contritionis, & charitatis modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectiſſimus eſt amor, hinc fit, ut Contritio vehementiſſimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus eſt Deus; ita quæ nos a Deo alienant, maxime deteſtari debemus; in quo etiam illud obſervandum eſt, eodem loquendi genere charitatis, & contritionis magnitudinem in ſacris litteris ſignificari. De charitate dictum eſt: *d Diliges Dominum Deum*

Seraph. Doctor Bonaventura in 4. diſt. 16. art. 1. q. 1. & 2.
Prima ratio.
Ex Aug. in l. 14. Civ. c. 78. & 9.
Prima ratio.
c *Joan. 4. 18.*
d *Deut. 6. 5.*

tuum ex toto corde tuo: rursus, quod ad contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam: *a Convertimini ad me in toto corde vestro.*

Matt. 22.27. Mar. 12. 29. Luca 10. 27.
a *Joel. 2. 12.*

Secũda ratio
Arist. lib. 2. Priorum c. 28

Præterea, si uti Deus summum bonum est inter omnia, quæ diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia, quæ odisse homines debent; illud sequitur, ut quam ob causam Deum summe diligendum esse confitemur, ob eandem rursus peccati summum odium nos capiat necesse sit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum esse, ita ut ne vitæ quidem conservandæ causa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba: *b Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus.* & c, *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam.*

b *Mat. 10. 37 Luc. 14. 25.*
c *Mat. 16. 25*

Pendora ly. sinemodo, *quoad actus elicitos, non imperatos, secundũ illud Rom. 12. Obsecro, &c.*

Sed illud etiam animadvertendum est, ut, quemadmodum, sancto Bernardo teste, nullus finis, & modus charitati præscribitur: (*Modus enim*, inquit ille, *diligendi Deum est ipsum diligere sine modo*;) ita peccati detestationi nullus modus definiatur.

Tertia ratio.
S. Bern. li. de diligendo Deo circa med.
Dolor de peccatis non tãtũ debet esse maximus, sed etiam vehementissimus.

Sit præterea non solum maxima, sed vehementissima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, & socordiam excludat. Etenim in Deutoronomio scriptum est: *d Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* & apud Hieremiam; *e Quæritis me, & invenietis, cum quæsieritis me in toto corde vestro, & inveniar a vobis, ait Dominus.*

28. *Contritio vera esse non desinit, etiamsi sensibilis dolor de peccatis non fuerit absolutus.*

d *Deut. 4. 29*
Sap. 3. 13.
e *Hier. 29. 13*
Vera, & utilis contritio etiã esse potest, si non tantum dolorem sentiamus de peccatis, quã de rebus externis, stante so. natur. imbecillitate.

Quanquam, si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen, & efficax contritio esse potest. Sæpe enim usuvenit, ut quæ sensibus subjecta sunt, magis, quam spiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt. Idem etiam judicium faciendum est, si lacrymæ doloris acerbitatem non consequantur: quæ tamen in pœnitentia summopere optandæ, & commendandæ sunt. Præclara est enim ea de re S. August. sententia: *Non sunt*, inquit, *in te Christianæ pietatis viscera, si luges corpus, a quo recessit anima*,

anima, animam vero, a qua recessit Deus, non luget. Atque huc spectant illa Salvatoris nostri verba, quæ supra allata sunt: *a Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pęnitentiam egissent.* Tametsi ad eam rem comprobandam satis esse debent clarissima *b* Ninivitarum, *c* Davidis, *d* Peccatricis, *e* Apostolorum Principis exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

Conc. Trid. Seff. 14. de pęnit. c. 5. S. Aug. se. 41 de Sanctis. a *Mat. 11. 21.* b *Je. 3. 5. 6. 7. Mat. 12. 41. Luc. 12. 32.* c *2 Reg. 13. Isal 50.* d *Luc. 7. 37. 38.* e *Mat. 26. 27*

29. *Peccata capitalia singillatim in Contritione detestanda sunt.*

Maxime autem hortandi, & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant. Ita enim Ezechias Contritionem describit, cum ait: *f Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Etenim recogitare omnes annos, est singillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque scriptum legimus: *g Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet.* Atque in hanc sententiam Sanctus Augustinus inquit: *Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in veritate, in persona.*

f *Isa. 38. 15.* g *Ezech. 18. 21. Aug. l. de vera, & falsa pęnit. c. 14. & habetur de pęnit. dis. 5. c. Consideret.*

30. *Sufficit universe quandoque peccata sua detestari.*

Non desperandũ est de Dei bonitate, etiamsi absolutam peccatorum Contritionem nõ sentiamus.

Neque tamen hac in re desperent fideles de summa Dei bonitate, & clementia. Is enim cum nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit; sed peccatorem paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit, & universe peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat, ad Dominum se converterit. ita enim nos per Prophetam jubet sperare, cum inquit: *h Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.*

h *Ezec. 33. 12*

31. *Quæ ad veram Contritionem sint in primis necessaria.*

Primum ficta est Pęnitentia in qua de quibusdam peccatis tantũ dolemus.

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram contritionem maxime sunt necessaria, de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit, regulamque habeat,

qua dijudicet, quantum absit ab ejus virtutis perfectione. Primum enim necesse est peccata omnia, quæ admisimus, odisse, & dolere; ne si quædam tantum doleamus, ficta, & simulata; neque salutaris Pœnitentia a nobis suscipiatur. Nam, ut a S. Jacobo Apostolo dictum

a Jacob. 2.10 est: *a Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

Secundum Conc. Tri. sess. 14. c. 4. Alterum est, ut ipsa contritio confitendi, & satisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus postea suo loco agetur. Tertium est, ut pœnitens vitæ emendandæ certam, & stabilem cogitationem suscipiat, Hoc vero Propheta aperte his verbis nos docuit: *b Si impius*

b Ezech. 18. 21. 23. *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor;* & paulo post: *c Cum averterit se impius ab impietate sua,*

c Ibidem 27. *quam operatus est, & fecerit judicium & justitiam, ipse animam suam vivificabit,* & paucis interjectis, *d Con-*

d Ibidem 30. *vertimini*, inquit, *& agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas: projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Id etiam Christus Dominus *e* Mulieri, quæ in

e Joan. 8. 11. adulterio deprehensa est, prescribit: *Vade*, inquit, *& jam amplius noli peccare*, Item Paralitico illi, quem

f Joan. 5. 14. ab Probaticam Piscinam curaverat, *f Ecce*, ait, *sanus factus es, jam noli peccare.*

32. Dolorem præteritæ culpæ, & cavendæ in posterum propositum Contritioni necessarium esse ostenditur.

Tertium. Sed natura quoque ipsa, & ratio plane ostendunt, duo illa ad contritionem in primis esse necessaria, dolorem scilicet peccati admissi, & propositum cautionemque, ne quid hujusmodi in posterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quod in eum injuriosus, & contumeliosus fuerit; & diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam lesisse videatur. Quæ duo obedientiam adjunctam habeant necesse est: hominem enim legi, sive naturali, & divinæ, sive humanæ, quibus sub-

jectus

jectus est, parere convenit. Quare, si quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abstulit, restituat oportet: itemque alicujus aut commodi, aut officii compensatione illi satisfacit, cujus dignitatem, aut vitam dicto, factove violavit. Tritum enim est omnium sermone, quod apud Sanctum Augustinum legimus: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

S. Aug. Epist. 54. ad Macedon & habetur 14 q. 6 c. 1. & in 6. de reg. juris ca. Peccatum 1.

33. *Indulgendum est aliis, si nobis volumus indulgeri.*

Neque vero inter cætera, quæ ad contritionem maxime pertinent, minus diligenter, & necessario curandum est, ut, quicquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur. Ita enim Dominus, & Salvator noster monet, atque denuntiat: *a Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Hæc sunt, quæ fidelibus in Contritione observanda sunt: cætera, quæ ad hanc rem a Pastoribus colligi facile poterunt, efficient quidem, ut in suo genere contritio sit magis perfecta, & absoluta; verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his veræ, & salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit.

Quartum.

a Matt. 6. 15. & 18. 33 Mar. 11. 25. Eccl. 2. 3. Luc. 11.

34. *Quæ sit propria Contritionis vis, & utilitas.*

Sed quoniam non satis esse Pastoribus debet, si ea doceant, quæ ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni cura, & industria laborent, ut fideles ad eam ipsā rationem, quæ illis præscripta est, vitam, actionesque suas dirigant, vehementer proderit contritionis vim, & utilitatem sæpius proponere. Nam, cum pleraque alia pietatis studia, *b* veluti beneficentia in pauperes, jejunia preces, alia id genus sancta, & honesta opera, hominum culpa, a quibus proficiscuntur, a Deo interdum repudientur, ipsa certe contritio nunquam illi grata, & accepta esse non potest. Nam inquit Propheta: *c Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.*

Prima utilitas est, quod sit certissima peccatorum medicina.

b Prov. 15. 8 Isa. 27. 5 & 61. 8.

c Psa. 50. 19

Quin etiam statim ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis a Deo tribui, alio loco ejusdem Prophetæ verba illa declarant: *d Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Atque ejus rei siga-

Altera utilitas est, quod sit facilis, expedita, & mox animæ ægrotantis medicina.

d Psal. 31. 5.

a Luca 17. 14. Conc. Trid. sess. 14. c. 4.

signum in *a* decem leprosis animadvertimus, qui a Salvatore nostro ad Sacerdotes missi, antequam ad illos perveniret, a lepra liberati sunt. Ex quo licet cognoscere, veræ Contritionis, de qua supra dictum est, eam vim esse, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus.

35. *Qua ratione ad perfectionem Contritionis veniatur.*

Chrysost. Homil. 2. in Psal. 50.

Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, si pastores rationem aliquam tradiderint, qua se quisque ad contritionem exercere possit. Monere autem oportet, ut omnes conscientiam suam frequenter excutientes videant, num quæ a Deo, sive Ecclesiasticis sanctionibus præcepta sunt, servaverint. Quod si quis alicujus sceleris reum se esse cognoverit, statim seipsum accuset, supplexque a Domino veniam exposcat; & spatium tum confitendi, tum satisfaciendi sibi dari postulet; in primisque divinæ gratiæ præsidio se adjuvari petat, ne in posterum eadem illa peccata admittat, quæ admisisse vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Pastoribus, ut in peccatum summum fidelium odiũ concitetur; tum quia summa est illius fœditas, & turpitudo; tum quia gravissima damna, & calamitates nobis affert. Nam *b* Dei benevolentiam, a quo maxima bona accepimus, longeque majora expectare, & consequi licebit, a nobis alienat, & summorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos sempiternæ morti nos addicit. Hactenus de Contritione: nunc ad Confessionem, quæ est altera Pœnitentiæ pars, veniamus.

b Psal. 50. 7. Epis. 12. 7. 7. Sap. 14. 9. alibi sæpe.

De Confessionis Sacramentalis altera parte.

36. *Quæ sit Confessionis præstantia, quantumque fuerit ad christianam salutem necessaria ejus institutio.*

Confessionis præstantia primum colligitur ex ejus necessitate ad salutem consequendam.

Quantum vero curæ, & diligentiæ in ea explicanda Pastores ponere debeant, ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis persuasum est, quicquid hoc tempore sanctitatis, pietatis, & religionis in Ecclesia summo Dei beneficio conservatum est, id magna ex parte Confessioni tribuendum esse: ut nulli mirandum sit, humani generis hostem, cum fidem catholicam funditus evertere cogitaret, per ministros impietatis suæ, & satellites hanc veluti Christianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum esse. Primum itaque docendum est,

Trid. Synod. sess. 14. de Pœnit. cap. 4.

Con-

Confessionis institutionem nobis summopere utilem, atque adeo necessariam fuisse. Ut enim hoc concedamus, Contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, & incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret. Quod quidem admirabili consilio effecit, *a* cum claves regni cælestis Ecclesiæ tradidit.

Qua Contritio citra Confessionē peccata deleat.

Vi Confessionis salutis cōsequendæ ratio efficitur facilior.

a Mat. 16. 19. & 18. 18. Joan. 20. 3 & 21. 15.

37. *Confessio Contritionem perficit.*

Etenim ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter affirmandum est, si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi Clavium scelera omnia remitti, ac condonari; ut merito a sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiæ Clavibus aditum in cœlum aperiri. De quo nemini dubitandum est, cum a Concilio Florentino decretum legamus, Pœnitentiæ effectum esse absolutionem a peccatis.

Amb in ser. 1 de Quadrag. & habetur de Pœn. dist. 1. c. Ecce nunc tēpus. Aug. l. 2. de adult. conjug. c. 9. Chry. lib. de Sace. Florent Con. in decr Eugenii IV.

Verum ex eo præterea licet cognoscere, quantam afferat Confessio utilitatem, quod iis, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam prodesse ad mores emendandos experimur, quam si interdum occultas animi sui cogitationes, facta, dictaque omnia prudenti, & fidelia amico patefaciant, qui eos opera, & consilio juvare posit. Quare ad eandem rationem maxime salutare existimandum est iis, qui scelerum conscientia agitantur, ut Sacerdoti tanquam Christi Domini Vicario, cui perpetui silentii severissima lex proposita est, animæ suæ morbos, & vulnera aperiant. Statim enim parata sibi medicamenta invenient, quæ non solum præsentis ægritudinis sanandæ, verum ita præparandæ animæ cœlestem quandam vim habeant, ut deinceps facile futurum non sit in ejusdem morbi, & vitii genus recidere.

Secundo Confessionis excellentia videtur colligitur, quod sit certissimum ad mores emendandos instrumentū.

De Pœn. d. 6. c. Sacerdos, & de pœn. & remiss. c. Omnis utriusque sexus.

Ne-

Tertio hinc intelligimus Confessionis utilitatem, quod vitę humanę societatem, publicamque honestatem conservet.

Neque vero illa Confessionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem, & conjunctionem magnopere pertinet. Constat enim; si Sacramentalem Confessionem e Christiana disciplina exemeris, plena omnia occultis,& nefandis sceleribus futura esse, quæ postea,& alia etiam multo graviora homines peccati consuetudine depravati palam committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentiæ tanquam frænos injicit,& improbitatem coercet. Sed jam Confessionis utilitate exposita, quæ sit ejus natura, & vis Pastoribus tradendum erit.

Quid sit Confessio, vide Alex. de Ales 4 p q. 76. mem. 1. Scot. 5 sent. d 17. q. 1. peccata accusatorio animo in Cōfessione sūt enumeranda.
a Prov. 2. 14.
S. Crysost. hom. 20. in Genes.

38. *Confessionis sacramentalis descriptio, & natura.*

Eam igitur definiunt esse peccatorum accusationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo susceptam,ut virtute Clavium venjam impetremus. Recte autem accusatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non sunt; quasi scelera nostra ostentemus, ut ii faciunt *a* qui lętantur, cum male fecerint; nec omnino ita enarranda, quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ causa peccata confitemur, quoniam hoc judicium longe dissimile est forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni pęna, & supplicium, non culpæ liberatio,& erranti venia constituta est. In eandem fere sententiam, quamvis aliis verbis, sanctissimi Patres videntur Confessionem definiisse; veluti cum S. Augustinus inquit: *Confessio est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur.* & S. Gregorius: *Confessio est peccatorum detestatio*: quarum utraque, quod in superiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

Aug. ser. 8. de verb. Dom. in I. de vera, & fals. pęn. c. 10. Greg. Hom. 40 in Evang. & l. 10. moral. ca. 15.

39. *Quæ ex causa, & quando instituta sit à Christo Confessio.*

Conc. Tri. sess. 14. de Pęn. c. 5 & can. 6.
Alex. de Ales 4. p. qu 76. mem. 3. a. 2. Matt. 8.
b Mar. 8. 37.

Sed jam, quod ominum maximi faciendum est, docebunt Parochi, ac sine ulla dubitatione fidelibus tradent; hoc Sacramentum a Christo Domino, *b* qui bene omnia, & unius salutis nostræ causa fecit, ob ejus summam bonitatem, & misericordiam institutum esse, Apostolis etiam post Resurrectionem in unum locum

cum congregatis insuflavit, dicens: *a Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

40. *Ex quibus aliis Scripturæ locis Confessionem a Christo institutam esse colligatur.*

Atque idem significare visus est Dominus, cum Apostolis id negotii dedit, *b* ut Lazarum a mortuis excitatum a vinculis solverent, quibus constrictus erat. Nam S. Augustinus eum locum ita explanat: *Ipsi*, inquit, *Sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confitentibus parcere quibus enim crimen remittunt, Dominus remittit*; scilicet per ipsos Apostolos: *Lazarum, quem de monumento jam suscitaverat, obtulit Discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam sacerdotibus*. Quo etiam pertinet, quod iis, *c* qui a lepra in itinere curati sunt, præceperat, ut Sacerdotibus se ostenderent, illorumque judicium subirent.

41. *Quomodo ex verbis Domini necessario Confessio Sacerdoti facienda colligatur, & quod sint Judices Apostolorum successores.*

Cum igitur Dominus potestatem retinendi, & remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perspicuum est, ipsos etiam ea de re *d* Judices constitutos fuisse. At quoniam, ut sancta *e* Tridentina Synodus sapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis justitiæ modus teneri non potest, nisi plane cognita, & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur; ut pœnitentium Confessione singillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda sint. Hæc igitur Pastores docebunt, quæ a sancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuo a Catholica Ecclesia tradita sunt. Si enim sanctissimos Patres attente legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrunt, quibus confirmetur hoc Sacramentum a Christo Domino institutum esse, & Confessionis Sacramentalis legem, quam illi *Exomologesin*, & *Exagoreusin* Greco vocabulo appellant, tanquam Evangelicam accipiendam esse. Quod si etiam veteris Testamentis figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa *f* Sacrificiorum genera, quæ ad ex-

a Joa. 20. 22. Aug. in l. 50. Hom. hom. 49 habetur de Pœn. d. 1. cap. Agite.

Joan. 11.

b S. Aug. l. de vera, & falsa Pœn. ca. 10. & ser. 8. de ver. Dom. vide itẽ in Joa. tract. 29. & tract. 49. & in Psa. 101. conc. 2.

c Luc. 17. 14. 15.

d Aug. l. 20. de Civ. Dei c. 9. Greg. hom. 26 in Evãg. Am. l. 2. de Cain, c. 4. & hab. de pœn. dist. 1. c. Verbum Dei.

e Conc. Trid. de pœn. ses. 14 c. 5. can. 7. De exomologesi scripserunt Clem. Rom. in Ep. 1 ad Jacobum fratrem Domini Cypr. de lapsis, & in Ep. 10. & 55. ad Corneliũ. Basil. q. 288. in reg. brevioribus Leo Pap. epist. 89. ad Theod.

f Sacrificia pro peccato figura fuerũt

nostra Confessionis, quę habetur Lev. 4 per totum 5. 6 7 8. 9. 12. 15. & 16. & Num. 5. 6 7. 8 9. 12. 24. 15. & pluribus aliis in locis.

expianda varii generis peccata a Sacerdotibus fiebant.

42. *Quo fructu ad Sacramentalem Confessionem Ecclesia certas quasdam cæremonias adjunxerit.*

Sed quemadmodum Confessionem a Domino Salvatore institutam esse fideles docendi sunt, ita etiam monere eos oportet, quosdam ritus, & solemnes cæremonias Ecclesiæ auctoritate additas esse, quæ etsi ad Sacramenti rationem non spectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accensos ad Dei gratiam facilius consequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, aliaque hujusmodi Christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur; ex his perspicue intelligimus, tum in Sacramento cęlestem vim agnoscendam, tum a nobis divinam misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse.

Hieron ep. 30 in epita. Fabiola, & alii, quos supra citavimus sec. 18.

43. *Salutem citra Confessionem recuperare non possunt, qui peccatis sunt obnoxii capitalibus.*

Hac etiam attigit se. 22. Trid. Synod. de Pęnit. cap. 5. & can 8.

Jam vero nemo existimet, Confessionem a Domino quidem institutam, sed ita tamen, ut ejus usum necessarium esse non edixerit. Etenim sic statuant fideles, oportere eum, qui mortali scelere premitur, Confessionis Sacramento ad spiritualem vitam revocari. Quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte significatum videmus, cum hujus Sacramenti administrandi potestatem *a* Clavem regni cœlorum appellavit. Ut enim locum aliquem munitum, & sublimem ingredi nemo potest sine ejus opera, cui claves commissæ sunt: sic intelligimus, neminem in cęlum admitti, nisi fores a Sacerdotibus, quorum fidei Claves Dominus tradidit, aperiantur. Alter enim nullus plane Clavium usus in Ecclesia esse videbitur, ac frustra is, cui Clavium potestas data est, quempiam cęli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a sancto Augustino cognitum est, cum inquit: *Nemo sibi dicat, occulte ago apud Dominum pœnitentiam; novit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago. Ego sine causa dictum, b Quæ solveritis in terra,*

Potestas ad solvendū cur clavi comparatur.

a Matt. 16. 19

D Aug. l. 50. Homil. 40. & habetur de Pęnit. d. 1. ca. Agite. Item in 4. sent. dist. 17. litter. A.

b Matt. 18.

terra soluta erunt in cœlo? ergo sine causa Claves datæ sunt Ecclesiæ Dei? Atque in eandem sententiam S. Ambrosius in lib. de Pœnitentia scriptum reliquit, cum Novatianorum hæresim convelleret, qui soli Domino potestatem remittendi peccata reservandam asserebant. *Ecquis Deum*, inquit, *magis veneratur, qui mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nos jussit ejus ministris obtemperare, quibus cum paremus, honorem soli Deo deferimus.* *S. Amb. li. 1. de pœnit. c. 2. Novatianorũ hæresis.*

44. *Quo ætatis, & anni tempore confitendum sit.*

Sed cum minime dubitari possit, Confessionis legem ab ipso Domino latam, & constitutam esse, sequitur, ut videndum sit, quinam, quo ætatis, & anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Concilii Lateranensis canone, cujus initium est, *Omnis utriusque sexus* perspicitur, neminem Confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest. Neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est; sed illud universe statuendum videtur, ab eo tempore Confessionem puero indictam esse, cum inter bonum, & malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute æterna deliberandum est, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet, cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur. Quo vero potissimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo antea diximus, sancta Ecclesia decrevit. Jubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri. *Trid. Syn. de pæni c. 5. & can. 8. Levit. 16. & 23. Later. Conc. c. 21. & de pæn. & remiss. Omnis utriusque sexus. Scot. in 4. d. 17. q. 1. lit. K.*

45. *Quoties Christiani hoc beneficio uti debeant.*

Verum, si quid salutis nostræ ratio postulet, consideremus, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat; (veluti cum Sacramenta administramus, aut percipimus) toties Confessio prætermittenda non est. Atque idem omnino servare oportet, cum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri possumus, quæ non meminimus; neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea Pœnitentiæ Sacramentum per Confessionem deleat. *Morituris in primis necessaria est Confessio.*

46. *Omnia peccata sigillatim in Confessione aperienda.*

Sed quoniam multa in Confessione observanda sunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ita necessaria sunt; de his accurate agendum erit. Neque enim desunt libelli, & commentarii, ex quibus facile est horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in Confessione curandum esse, ut integra, & absoluta sit. Etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet. Nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, & in quæ frequentius labimur, tametsi recte, atque utiliter, quod piorum usus demonstrat, confitemur, tamen sine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari possunt. at mortifera peccata; ut jam diximus, singula enumeranda sunt, quamvis etiam occultissime lateant, & ejus generis sint, quæ duobus tantum extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpe enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent; quæ occulte admittuntur, quam illa, quæ aperte, ac palam peccare homines solent. Ita vero a sancta Tridentina Synodo definitum, atque a Catholica Ecclesia semper traditum est, quemadmodum Sanctorum Patrum testimonia declarant. Est enim apud Sanctum Ambrosium in hunc modum: *Non potest quis justificari a peccato, nisi ante confessus fuerit peccata*. Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiasten idem plane confirmat; inquit enim: *Si quem serpens diabolus occulte momorderit, & nullo conscio, eum peccati veneno infecerit: si tacuerit, & pœnitentiam non egerit, nec vulnus suum fratri, vel magistro voluerit confiteri; Magister, qui linguam habet ad curandum, ei prodesse non poterit*. Præterea S. Cyprianus in sermone de lapsis apertissime hoc docet his verbis: *Quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti sint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, Exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet, & modicis vulneribus exquirunt*. Denique hæc omnium Ecclesiæ Doctorum communis vox est, atque sententia.

De conditionibus, & circumstantiis ad Confessionem requisitis.

Primo esse debet integra, Trid. Sy. sess. 14. de pœnit. cap. 5. & c. 7.

Peccata venalia qua ratione dimittantur, vide D. Aug. in Enchir. ca. 71. citat. de Pœnit. dist. 3. de quotidianis, & in Conc. Tolet. IV. cap. 9.

Omnia, & singula peccata necessario confitenda docet S. Amb lib. de Parad ca. 14. & l. 2. de pœn. c. 7. Hier. super illud c. 10. Ecc. Si mordeat serpens, &c.

Lib. 11. de lapsis circa fi. Greg hom. 20 super Ezech.

47. Pec-

47. *Peccatorum circumstantiæ, dum quis confitetur sunt patefaciendæ.*

Sed in Confessione summa illa cura, & diligentia adhibenda est, quam in rebus gravissimis ponere solemus: omneque studium ita eo conferendum, ut sanemus animæ vulnera, & peccati radices evellamus. Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, & pravitatem valde augent, vel minuunt. Quædam enim circumstantiæ adeo graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet: quare hæc omnia confiteri semper oportet. Si quis enim hominem interemerit, explicandum est, utrum ille sacris initiatus, an profanus fuerit: itemque si cum muliere concubuit, matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata, aperiat necesse est. Hæc enim diversa peccatorum genera constituunt; ita ut primum quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, tertium incestus, quartum sacrilegium a divinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum est. Verum si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præsertim vero qui sacram pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora sunt ex multorum libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt: quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt.

Syn. Trid. & pgn. sess. 14 c. 5. & can. 7.
Aug. de vera, & fals. pœnit. c. 14. & de pœn. dis. 5. c. Considerет.
Alex. de Ales 4. p. qu. 77. mem. 3.
Vide D. Th. in 2. 2. q. 154. art. 1.
De circumstantia temporis vide sess. 29. in fine.
Scot. 4. dist. 17 q. 1. lit. N. Circumstantiæ non gravantes possunt reticeri.

48. *Confessio, in qua sponte aliquid gravius reticetur, iteranda est.*

Sed ad confessionem adeo necessarium est, ut, quod antea diximus, integra sit, & absoluta, ut, si quis, dedita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia vero tantummodo confiteatur, non solum ex ea confessione is nullum commodum consequatur, sed etiam novo scelere se obstringat. Neque ejusmodi peccatorum enumeratio Confessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est, quin potius pœ-

Confessio, in qua aliquid sponte reticetur, quam sit noxia.
Trid. Syn. sess. 14. de Pœnit. cap. 5.

nitenti confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere, quod Sacramenti sanctitatem Confessionis simulatione violaverit.

49. *Confessio, in qua per oblivionem, vel incuriam levem aliquid omissum est, non iteranda.*

At vero, si alia de causa Confessioni aliquid defuisse videatur, vel quia pœnitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conscientiæ suæ latebras non ita accurate perquisierit, cum tamen illud in animo haberet, ut integre omnia peccata confiteretur, nihil opus ei erit Confessionem iterare: satis autem habebit, si quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum est, ne forte nimis dissolute, & remisse conscientiam nostram scrutati simus, adeoque negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse merito videri possimus. Id enim si factum fuerit, Confessionem iterare omnino oportebit.

Negligentia magna, & voluntaria iterationem Confessionis postulat.

50. *Nuda, simplex, & operta debet esse Confessio.*

Præterea curandum est, ut Confessio nuda, simplex, & aperta sit, non artificiose composita, quod a nonnullis fit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim Confessio esse debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipsos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonstret. Quod si vel peccata non recensentur, vel alieni a re, quam tractamus, sermones inseruntur, perspicuum est, Confessionem hac virtute carere.

Nuda, & remotis ambagibus aperienda sunt peccata.

51. *Prudens, & verecunda debet esse Confessio.*

Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam, & verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum est, sed, quæ ad cujusque peccati naturam, & rationem pertinent, brevi oratione, quæ modestiam conjunctam habeat, aperienda sunt.

Prudens sit, & verecunda Confessio.

52. *Confessio per internuncium, aut per litteras fieri non potest.*

Illud vero etiam tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum est, ut eorum sermo in Confessione secreto

Secreta sit Confessio, & extra periculum revelandi.

creto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuncium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi potest, peccata confiteri liceat.

Matt. 8. 4. Luca 10. Rom. 10.

53. *Expedit homini Christiano sæpius confiteri.*

Sed nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quam ut frequenti peccatorum Confessione animam studeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri. Nam, ut sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profecto est, cum in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

Utilitas frequentata Confessionis.

54. *Quotuplici potestate hujus Sacramenti minister præditus esse debeat.*

Sed jam de ministro hujus Sacramenti dicendum est. Eum autem Sacerdotem esse, qui ordinariam, aut delegatam absolvendi potestatem habeat, ex Ecclesiasticis sanctionibus satis apparet. Habeat enim oportet non solum Ordinis, verum etiam Jurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet. Illustre vero hujus ministerii testimonium præbent illa Domini verba apud S. Joannem: a *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Neque enim omnibus, sed Apostolis tantum hæc dicta fuisse constat, quibus in hac functione Sacerdotes succedunt: idque etiam maxime consentaneum est. nam cum omne gratiæ genus, quæ hoc Sacramento tribuitur, a Christo capite ad membra derivetur, merito debent corpori Christi mystico, id est fidelibus, illud administrare, qui soli verum ejusdem corpus conficiendi potestatem habent; cum præsertim fideles hoc ipso Pœnitentiæ Sacramento ad sacram Eucharistiam sumendã apti, idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquissima Ecclesia jus ordinarii Sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur, quibus cautum est, ne quis Episcopus, aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid gerere auderet sine ipsius auctoritate, qui illi præesset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita

De legitimo; & idoneo Confessionis Sacramentalis ministro.

Trid. Syn sess. 14. c. 5. & 6. de Pœnit. can. 10.

a Joan 20.

Ordinis potestas unde probetur.

Trid. Syn ca. 7 Sess. ead.

Jurisdictionis potestas unde probetur.

Conc. Antioc. Chalced. & alia.

a Tit. 1. 5.

vero ab Apostolo sancitum est, cum Tito præcepit, *a* ut in singulis civitatibus Sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrinæ, & Sacramentorum cœlesti pabulo fideles alerent, & educarent.

55. *Potest quivis Sacerdos quemcunque peccatorem in necessitate absolvere.*

Quanta cujusvis Sacerdotis in periculo mortis circa absolutionem potestas. Trid. Syn. de Pœnit. sess. 24. cap. 7.

Quanquam, si mortis periculum imminet, & proprii Sacerdotis facultas non datur, ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse Concilium Tridentinum docet, ut unicuique Sacerdoti liceret non solum omni peccatorum generi, cujuscunque potestatis sit, peccata condonare, sed etiam ab excommunicationis vinculo solvere.

56. *Qualis cuique de sua salute sollicito deligendus sit Confessionis minister.*

Eruditio, & prudentia in Confessario necessaria.

Aug. lib. de vera, & falsa. Pœn. c. 10 & hab. de Pœn. d. 1. c. Quem pœnitet.

Confessarius judicis & medici personam sustinet. Trid. Syn. sess. 14. de Pœn. c. 6. ca 9. S. Basil. in reg. bre. q. 229. & Conc. Later. c. 21. & de Pœn. & remis. c. Omnis utriusque

Qualis confessarius deligendus.

Jam, præter Ordinis, & Jurisdictionis *potestatem*, quæ prorsus necessaria sunt, opus est in primis, ut hujus Sacramenti minister tum scientia, & eruditione, tum prudentia præditus sit: judicis enim, & medici simul personam gerit. Ac, quod ad primum attinet, satis constat, non vulgarem scientiam necessariam esse, qua & peccata investigare, & ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia sint, pro cujusque hominis ordine, & genere judicare possit. Ut autem medicus est, summa quoque prudentia indiget. Etenim diligenter providendum est, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam sanandam, & in posterum contra morbi vim muniendam aptiora esse videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuivis maximo studio curandum esse, ut eum sibi Sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet; qui, & quantum in eo officio, cui præest, ponderis, & momenti sit, & quæ cuique sceleri pœna conveniat, & qui vel solvendi, vel ligandi sint, optime noverit.

57. *Nunquam quæ inter confitendum sunt audita, verbo, aut signo patefacere licet.*

Confessarii quanta debeat esse taciturnitas. Scot. in 4. di. 21 qu. 2.

Sed quoniam nemo est, qui non vehementer cupiat scelera, & turpitudinem suam occultari; monendi sunt fideles, nihil esse, quod timeant, ne ea, quæ ipsi Confessione patefecerint, a Sacerdote ulli unquam indicentur,

neve

neve aliquod ex ea periculi genus sibi ullo tempore creari possit. Sacræ enim sanctiones gravissime in eos Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit, perpetuo, & religioso silentio compressa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranensi Magno ita legimus: *Caveat omnino Sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo probat aliquatenus peccatorem.* *De Pæn. d. 6. c. Sacerdos, & de Pænit. & remiss. ca. Omnis, ex Concil. Lateranen. c. 21.*

58. *Quæ sint præcipue observanda Sacerdoti aliorum Confessiones excipienti.*

Sed jam rerum ordo postulat, cum de ministro dictum sit, ut quædam præcipua capita explicentur, quæ ad Confessionis usum, & tractationem non parum sunt accommodata. Magna enim fidelium pars est, quibus vulgo nihil longius videri solet, quam ut dies illi, qui Ecclesiastica lege Confessioni præfiniti sunt, effluant: tantum absunt a Christiana perfectione, ut vix peccatorum suorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda essent; nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuum est. Quare, cum illorum saluti omni studio succurrendum sit, hoc primum Sacerdotes in pœnitente diligenter observabunt, si veram peccatorum suorum contritionem habeat, certumque illi sit, ac deliberatum in posterum a peccatis abstinere. Quod si ita animo affectum esse animadverterint, moneant, & vehementer hortentur, ut pro tanto, & tam singulari beneficio maximas Deo gratias agat, ab eoque cœlestis gratiæ præsidium petere nunquam desinat, quo munitus, ac tectus facile poterit pravis cupiditatibus resistere, ac repugnare. *De his, quæ ad Confessionis usum per Sacerdotem circa pœnitentem sunt observanda.*

Docendus est etiam, ut nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum, & summa charitate amandum ipse se excitet, atque inflammet. Hac enim meditatione assequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim ulla est alia causa, cur tam cito vel leviter ab hoste impugnati animo, & viribus succumbamus, quam quod ex cœlestium rerum meditatione divini amoris ignem *Psalm. 36.*

concipere non studemus, quo mens recreari, atque erigi possit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata sua non dolere, ut vere contritus dicendus sit, conetur magno contritionis desiderio eum afficere; ut deinde hujus præclari doni cupiditate incensus, illud a Dei misericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

59. *Quomodo se gerere debeat Confessarius erga eos, qui sua peccata excusant.*

Monendus est confitens, peccata sua ut non excuset.

In primus autem reprimenda est quorundam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli causa, cum aliquis fateatur, se ira vehementius commotum fuisse, statim hujus perturbationis causam in alium confert, a quo prius sibi injuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi, & hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel plane ignorantis signum esse; tum vero ejusmodi excusationis genus ad augendum potius, quam ad minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri, se tunc patientia usurum esse, cum a nemine lædetur: quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim cum illius vicem maxime dolere debuerit, qui injuriam fecit, tamen non peccati pravitate commovetur, sed fratri irascitur; ac, cum ei præclara occasio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, & fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam convertit.

60. *Quomodo his consulet Confessarius, qui peccata sua confiteri erubescunt, vel imparati eum adeunt.*

Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia impediti peccata sua confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet; monendique sunt, nihil esse quod vitia sua aperire vereantur, nullique mirum videri debere, si intelligat homines peccare; qui quidem communis est omnium morbus, & in humanam imbecillitatem proprie cadit.

Alii sunt, qui vel quod raro peccata sua confiteri solent,

sent, vel quod nullam curam, & cogitationem in pervestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa Confessione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum sit, satis sciunt. Quos certe acrius objurgare opus est, atque in primis docere, priusquam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, ut peccatorum suorum contritione commoveatur; id vero præstari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo singillatim recognoscere studeat. Quare si Sacerdos hujusmodi homines prorsus imparatos cognoverit, humanissimis verbis a se dimittet; hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur. Quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium, & diligentiam suam contulisse, quoniam Sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant, audiendi erunt; præsertim si emendandæ vitę studium aliquod præ se ferant, adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore diligenti, & accurata meditatione compensaturos promittant. In quo tamen magna cautio adhibenda est. si enim, audita Confessione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit; sin autem utrumque in eo desiderari animadverterit, auctor illi, & suasor erit, ut majorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat; hominemque, ut blandissime poterit, tractatum dimittet.

61. Pudori quorundam quomodo consulendum.

Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres alicujus sceleris in priori Confessione oblitę, interdum ad Sacerdotem non audeant redire, quod vereantur, ne vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem quærere existimentur; sæpe tum publice, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, & cogitata meminisse queat; quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quominus ad Sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit prætermissum. Hæc igitur, atque alia hujus generis

cum ipse reputans illud protulisset, *a Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* nihil præter hanc Satisfactionem, quam Calicis nomine expressit, dignum tot, tantisque beneficiis invenire potuit; quare subjecit: *b Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini invocabo.*

a Ps. 115. 12.

b Ibidem 13.

Alterum Satisfactionis genus est ea, quæ & Canonica appellatur, & certo temporis spatio definita perficitur. Quare antiquissimæ Ecclesiæ usu receptum est, ut cum pœnitentes a peccatis solvuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ solutio Satisfactio vocari consuevit.

Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro peccatis, non quidem a Sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam sustinemus.

64. *Quid sit hæc Satisfactio, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinet.*

Verum hæc ad Pœnitentiam, ut Sacramentum est, minime pertinet, sed illa tantum Sacramenti pars censenda est, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adjuncto, ut statutū cum animo, & deliberatum habeamus peccata in posterum omni studio vitare. Id enim *c* nonnulli definierunt. *Satisfacere est Deo debitum honorem impendere.* quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare constituat, satis apparet: &, *d Satisfacere, est peccatorum causas excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere.* In quam sententiam alii senserunt, Satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quidquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur. Quæ cum ita sint, facile erit fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut pœnitentes in hoc Satisfactionis studio se exerceant.

Trid. Synod. sess. 14. de pœnit. c. 8. & 9. & can. 13.

c Anselm. lib. 1. Cur Deus homo c. 11.

d D. Aug. de Eccl. dogma. c. 54. & hab. de pœn. dist. 3. c. Sequūtur.

65. *Non semper cum remissione pœnæ æternæ, quæ consequitur condonationem culpæ, pœna temporalis remittitur.*

Pœna æterna cum remissione culpa semper remittitur, temporalis non item.

Docendi enim sunt, duo esse, quæ peccatum consequuntur, maculam, & pœnam. Ac quamvis semper

culpa

Trid. Synod. sess. 14. de pœn. c. 8. can. 12. & 15. culpa dimissa, simul etiam æternæ mortis supplicium apud Inferos constitutum condonetur, tamen non semper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum est, ut Dominus peccatorum reliquias, & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perspicua sunt exempla in sacris Litteris, *a* Genesis tertio capite, *b* Numer. XII. & XX. & *c* aliis permultis locis. Sed illud Davidis clarissimum, & maxime illustre intuemur, cui etsi Nathan dixerat, *d Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris*, is tamen gravissimas pœnas ultro subiit, Dei misericordiam his verbis noctes, diesque implorans; *e Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper*. Quibus verbis illud petitum est a Domino, ut non solum crimen, sed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum, in pristinum decoris, & integritatis statum restitueret. Atque hæc cum summis precibus peteret, eum tamen Dominus *f* tum filii ex adulterio suscepti, *g* tum Absalonis, quem unice diligebat, defectione, & *h* morte mulctavit, aliisque pœnis, & calamitatibus affecit, quas illi antea intentarat. In Exodo etiam, *i* etsi Dominus Moysis precibus exoratus, Populo idololatræ pepercerat, tamen minatus est, se tanti flagitii graves pœnas repetiturum esse: ipseque Moyses testatus est, fore, ut illud Dominus severissime in tertiam, & quartam usque generationem ulcisceretur. Hæc vero a sanctis Patribus in Ecclesia Catholica semper tradita esse, ipsorum auctoritate apertissime comprobatur.

a Gen. 3. 7.
b Num. 12. 14. & 22.
c Exod. 32. 33. 34. Nu. 14. 21. 22. Psal. 98. 8.
d 2. Reg. 12. 12. 13. D. Th. 3. p. q. 86. art. 4. & 5.
e Psal. 50. 3. 4.
f 2. Reg. 12. 38
g 2. Reg. 15.
h 2. Re. 18. 14
i Exod. 32. 11. Amb. lib. 1. de Pœn. c. 16. & 2. ca. 5.

66. *Quare non tantum indulgeat Deus homini per Sacramentum Pœnitentiæ, quantum per Baptismum.*

Pluribus de causis omnis pœna Sacramento Pœnitentiæ, ut in Baptismo, nõ remittitur.

Trid. Syn. eadem sess. 14. cap. 8.

Prima ratio.

Verum qua de causa factum sit, ut pœna omnis Pœnitentiæ Sacramento æque, ac baptismo non condonetur, præclare a sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis, *Divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter a Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint: aliter vero, qui semel a peccati, & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, a scien-*

a *scientes templum Dei violare*, b *& Spiritum sanctum contristare non formidaverint*. a 1. Cor. 3. 17. b Eph. 4. 30.

Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta, peccata leviora putantes, *c* veluti injurii, & contumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, *d* thesaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, & quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt. *Secunda ratio.* c Heb. 10. 29. d Rom. 2. 5.

Accedit, ut tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex commissis peccatis capimus: qua ratione Ecclesiæ satisfit, quæ nostris sceleribus graviter offensa est. Nam, ut sanctus Augustinus ait, *e Cor contritum, & humiliatum Deus non spernit. Verum, quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcunque signa procedit; recte ab iis, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ constituuntur, ut Ecclesiæ, in qua peccata ipsa remittuntur, satisfiat.* *Tertia ratio.* e Psal. 50. 19. S. Au. Ench. c. 5. 65. & hab. de pœn. dist. 1. ca. in actione, & Mag. in 4. Sen. dist. 20.

67. *Quomodo ex pœnis nobis inflictis alii juventur.*

Præterea pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quomodo ipsi vitam instituere, & pietatem sequi debeant. Cum enim pœnas pro peccatis nobis arrogatas cæteri homines intueantur, & summam cautionem sibi in omni vita adhibendam, & mores pristinos corrigendos esse intelligunt. Quare sapientissime illud ab Ecclesia observatum est, ut cum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam pœnitentia ei indiceretur, ut cęteri timore perterriti deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiã in occultis criminibus, quæ graviora essent, interdum fieri solitum erat. Sed in publicis, ut diximus, hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiserant, antequam publicam pœnitentiam suscepissent, non absolverentur. Interim vero Pastores pro eorum salute Deum rogabant, atque, ut ipsi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non desinebant. Quo in genere summa fuit sancti Ambrosii cura, & sollicitudo, cujus lacrymis fertur, quamplurimos, qui duro animo ad Pœnitentiæ Sacramentum accesserant, ita emollitos *Quarta ratio.* *Publica crimina publice expiari olim mos fuit. Vide Aug lib. 5. de Civit cap. 26. & de vera, & fal. pœn. c. 11.* *D. Amb. li. 1. de unic. pœn. ca. 10. quod hab. de pœn. dist. 3. cap. Reperiuntur.*

esse,

esse, ut veræ Contritionis dolorem conceperint. Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ita charitas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis necessariam putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant.

68. Per Pœnitentiam Christo assimilamur.

Quinta ratio Deinde vero hujusmodi pœnarum perpessione consequimur, ut capitis nostri Jesu Christi, a in quo passus est ipse, & tentatus, similitudinem, & imaginem geramus. *Nihil enim tam deforme videri potest*, ut a S. Bernardo dictum est, *quam sub spinoso capite delicatum esse membrum.* Nam teste Apostolo, *b cohæredes sumus Christi, si tamen compatimur.* &; quod alio loco scripsit, *c Si commortui sumus, & convivemus; si sustinebimus, & conregnabimus.*

a Heb. 2. 18.
D. Bernard. serm. 5. de omnibus Sanctis.
b Rom. 8. 17.
c 2. Tim. 2. 11. 12.

69. Quomodo post Dei misericordiam in peccato justitiæ etiam locus sit.

D. Bernard. in serm. de cœna Domini. Vide item D. Th. in 3. p. q. 86. art. 4. & 5

Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam: ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli; verum sanandis peccatorum plagis valde necessariam esse eam curam, quæ in remedio pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodum enim sanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipsæ curandæ sunt: ita in anima, culpa condonata, supersunt peccatorum reliquiæ purgandæ. Idem plane D. Chrysostomi sententia confirmat, cum ait: *Non satis est sagittam ex corpore extrahi; sed plaga quoque a sagitta inflicta sananda est: sic etiam in anima post acceptam peccati veniam. pœnitentia curanda est plaga relicta.* Frequentissime enim a S. Augustino docemur, duo hæc in Pœnitentia animadvertenda esse, Dei misericordiam, & justitiam; misericordiam, qua peccata, & pœnas æternas illis debitas condonat; justitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

D. Chrysost. Hom. 80. ad pop. Antio.
S. August. in Psal. 50 super illud. Ecce enim veritatē. Scot. 4. di. 14. qu. 4. litt. I.

70. Per Pœnitentiam pœnas a Deo nobis præparatas effugimus.

Duo in Pœnit. animadver. tenda.

Postremo Pœnitentiæ pœna a nobis suscepta Dei animadversionem, suppliciaque in nos constituta antevertit.

tit. Ita enim docet Apostolus, cum ait: *a Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur; dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quominus ad Pœnitentiæ opera maxime excitentur.

71. *Unde nostra opera sint tum meritoria, tum etiam satisfactoria.*

Ejus autem quanta vis sit, ex eo colligitur, quod tota a Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur, ita ut *b* calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus, mercede non careat: alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus.

72. *Christi satisfactionem, & meritum nostra satisfactio non obscurat.*

Neque vero id perfectissimam, & cumulatissimam Christi Domini Satisfactionem obscurat, sed illud potius contra evenit, ut multo clariorem, & illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quod non solum ea nobiscum communicantur, quæ ipse solus sed illa etiam, quæ, tanquam caput in membra, suis sanctis, & justis hominibus promeruit, ac persolvit. Qua ratione fieri perspicuum est, ut justæ, & honestæ piorum actiones tantum ponderis, & dignitatis habeant. Christus enim Dominus tanquam *c* caput in membra, & *d* vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per charitatem conjuncti sunt, continenter diffundit. Quæ quidem *e* gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur, & consequitur, & sine qua mereri, aut satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita fit, ut justis nihil deesse videatur, cum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & divinæ legi pro humana, mortalique conditione satisfacere, & vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornati e *f* vita decesserint, consequentur, mereri possint. Nota est enim illa Salvatoris vox: *g Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.*

a 1. Cor. 11. 31. 32.

Passionis Christi merito opera nostra sūt meritoria, & satisfactoria.

Trid Syn sess. 14. de Pœn. c. 8. can. 13 14. & sess. 6. de justific. c. 16.

b *Mat. 10. 42 Marc. 9. 41.*

Merita Sanctorum quomodo etiam aliis prosint.

Conc. Tr. sess. 14. c. 8. Greg. in c. 9. lib. 1. Reg. br. q. 12.

c *Eph. 4. 16.*

d *Joan 15. 4. 5. 6. 7.*

Hæc ad verbū trāsūpta sūt ex sess 6. c. 16. Trid. Synod.

e *Gratia Dei bona opera prævenit, cōsequitur, & comitatur.*

Concil. Aur. can. 18.

Fulg. lib. 1. de Mo. c. 11 & 12

Vitam æternam cum Dei gratia mereri possumus.

Ps. 33. & 36.

f *1. Cor. 15. 18 & 2. Co. 3. 17. & 2. Ti. 4. 8. & Hebr. 6. 10*

Justi quomodo divinæ legi satisfaciant

g *Jo. 4. 13. 14*

73. *Ad hoc ut opus aliquod veram vim satisfaciendi habeat, quæ sint potissimum necessaria.*

Sed duo præcipue in Satisfactione requiruntur. Primum est, ut is, qui satisfacit, justus sit, ac Dei amicus: opera enim, *a* quæ sine fide, & *b* charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt. Alterum, ut ejusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua molestiam, & dolorem afferant. cum enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque, ut *c* sanctus martyr Cyprianus inquit, redemptrices peccatorum, omnino necesse est, ut aliquid acerbitatis habeant. Quamquam non semper illud consequitur, ut qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensum habeant. Sæpe enim vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deum charitas efficit, ut quæ perpessu gravissima sunt, ne sentiantur quidem. Nec tamen idcirco fit, quominus ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant: siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita ejus amore, & pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati aut nihil fere incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

Opera impiorum licet non sint Deo grata, sunt tamen satisfactoria Hier. 6. Scot. 4. di. 15. q. 1. litt. O, & 17 q. 1. lit. P. Ale. 4. p. q. 75. mē. 1. in fine.

a *Rom. 14. 13. Hebr. 11. 5.*

b *1. Cor. 13. 3.*

Hoc Parochi docere debēt, ne peccatores desperent.

c *Cyprian. l. 1. Epist. 3. post medium, quæ & 55. in ordine.*

74. *Quot sint opera Satisfactionis.*

Verum omne Satisfactionis genus Pastores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum esse, orationem, jejunium, & eleemosynam: quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis, & iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accepimus, respondent. Nihil vero aptius, & convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices esse potest. Nam cum *d omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*; nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet jejunium, alteri eleemosynam, tertiæ orationem, rectissime opponi. Præterea, si eos etiam, qui peccatis nostris offenduntur, spectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potissimum omnis Satisfactio referatur. Hi vero sunt Deus, proximus, & nos ipsi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemosina satisfacimus, nos ipsos vero jejunio castigamus.

Trid. Syn. sess. 4. de Pœn. can. 12. Leo ser. 1. de jejun. 10. Mens. Bern. in sent. sect. 11.

d *Joan. 2. 16.*

75. *Af-*

Digitized by Google

75. *Afflictiones, quæ extrinsecus hominibus immittuntur, sunt etiam satisfactoriæ.*

Sed quoniam multæ, variæque ærumnæ, & calamitates, dum in hac vita sumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patienti animo, quicquid laboriosi, & incommodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi, & merendi materiam nactos esse: qui autem inviti, & repugnantes pœnam hujusmodi sustineant, omni Satisfactionis fructu privari, sed Dei tantum peccata justo judicio ulciscentis animadversionem, & supplicium perferre.

Conc. Trid. sess. 14. c. 9. & can. 13.

76. *Unus pro alio satisfacere, non autem confiteri, aut conteri potest.*

In eo vero summa Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altero satisfacere; quod quidem hujus partis Pœnitentiæ maxime proprium est. Ut enim, quod ad Contritionem, & Confessionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri potest; ita qui divina gratia præditi sunt, laterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere. Quare fit, ut quodam pacto *a* alter alterius onera portare videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo Sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem Baptismo abluti Christo renascamur, eorundem Sacramentorum participes simus, in primis vero ejusdem corporis, & sanguinis Christi Domini cibo, & potu recreemur; hoc apertissime demonstrat, *b* nos omnes esse ejusdem corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur; neque rursus, quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos Satisfactionis officia existimari debent.

Alex. de Ales 4. p. qu. 84. mem. 1. art. 2. D. Tho. in 4. dist. 20. qu. 1. art. 2. q. 3. De Pœn. dist. 1. c. Quem Pœnit.

a Gal. 6. 2.

b Rom. 12. 4. 1. Cor. 12. Eph. 1. 2. 4.

77. *Non omnis satisfactionis virtus aliis communicari potest.*

Neque tamen id sine ulla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus.

S Nam

Nam Satisfactionis opera medicinæ etiam, & curationes quædam sunt, quæ pœnitenti ad sanandos pravos animi affectus præscribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos, qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est. Hæc igitur de tribus Pœnitentiæ partibus, Contritione, Confessione, & Satisfactione copiose, & dilucide explicanda erunt.

Aristo. in 2. Eth. cap. 3. Ale. de Ales. 4. q. 84. mem. 2. art. 2.

78. *Illi impendenda non est absolutio, qui rem ablatam restituere non promittit.*

Sed illud in primis a Sacerdotibus observari oportet, ut audita peccatorum Confessione, antequam pœnitentem a peccatis absolvant, diligenter curent, ut, si quid ille forte de re, aut de existimatione proximi detraxerit, cujus peccati merito damnandus esse videatur, cumulata Satisfactione compenset. Nemo enim absolvendus est, nisi prius, quæ cujusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixe pollicentur, se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquam promissa exolvere, omnino ii cogendi sunt, ut restituant: sæpeque illud Apostoli eis inculcandum est, ut a Qui furabatur, *jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.*

Alex. de Ales 4. par. summa Theologiæ qu. 86. & alii Theologi.

a Ephes. 4. 28.

79. *Cujusmodi satisfactio Pœnitenti sit imponenda.*

In irroganda autem Satisfactionis pœna Sacerdotes nihil sibi suo arbitratu statuendum esse, sed omnia justitia, prudentia, & pietate dirigenda, existimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes suorum scelerum gravitatem magis agnoscant, operæ pretium erit eis interdum significare, quæ pœnæ quibusdam delictis, ex veterum Canonum præscripto, qui Pœnitentiales vocantur, constitutæ sint. Igitur universæ Satisfactionis modum culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis aliquot, & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut sæpe eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta ultro susci-

Juxta peccatorum qualitatem imponenda Satisfactio. Trid. Syn. sess. 14. de Pœnit. c. 8. & c. 13. & Pœn. dist. 3. c. Mensuram & aliis.

Veterum canonum rigor subinde inculcandus. Vide, quæ eo. a fol. 66. notavimus.

suscipiant, ac repetant; atque ita mores suos componant, ut iis omnibus, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis Pœnitentiæ studia nunquam intermittant. Quod si interdum etiam ob publicam offensionem publica pœnitentia præscribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus: verum persuadere ei oportebit, ut quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti, atque alacri animo suscipiat. Hæc de Pœnitentiæ Sacramento; singulisque ejus partibus ita docenda erunt, ut non solum ea perfecte fideles intelligant, sed etiam, juvante Domino, re ipsa pie, & religiose præstare animum inducant.

Quæ satisfactio præcipue sit imponenda.

Publicam Pœnitentiam deprecanti non mox acquiescendum est. Vide sect. 6. 7.

DE EXTREMÆ UNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPUT VI.

1. *Quare Pastores animarum sæpius apud popu lum de Extremæ Unctionis Sacramento agere debeant.*

Novissima sæpe meditanda, Consulatur sectio postrema 7. art. Symb. Apost.
a Eccl. 7. 40. Deut. 32. 7. Psal. 28. 10.

Um sancta Scripturarũ oracula ita doceant: *a In omnibus operibus tui memorare novissima tua, & in æternum non peccabis*, tacite Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum esse fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem Extremæ Unctionis Sacramentum non potest supremi illius diei memoriã conjunctam non ha-

habere facile intelligitur, sæpius de eo agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire, & explicare maxime convenit; sed etiam quia fideles, *a* moriendi necessitatem omnibus propositam esse, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt. Quare fiet, ut in ipsa mortis expectatione se minus perturbari sentiant; sed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremę Unctionis Sacramentum instituit.

Psal. 88. 7.
a Rom. 5. 12.
Heb. 9. 10.

2. *Quam ob rem istud Sacramentum Extrema Unctio appelletur.*

Vide cit. de Sacra. Unct. in decretalibus.

Ut igitur quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis servatus est, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam Unctionem appellatum esse, quod hæc omnium sacrarum Unctionum, quas Dominus Salvator noster Ecclesiæ suæ commendavit, ultimo administranda sit. Quare hæc ipsa Unctio a majoribus Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam novissimi illius temporis facile redire possunt.

3. *Quomodo Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat.*

Quod autem Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat; in primis explanandum est. Id vero maxime perspicuum fieri potest, si verba, quibus sanctus Jacobus Apostolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus. *Infirmatur quis in vobis? b* inquit, *inducat Præsbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.* Nam quod peccata condonari Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim, & naturam. Hanc vero Catholicæ Ecclesiæ de Extrema unctione perpetuam doctrinam fuisse, cum alia plura Concilia testantur, tum a Tridentina Synodo hoc

Trid. Synod. sess. 14. de extr. Unct.
b Jacob. 5. 14.
Marc. 6. 13.
Conc. Constant. Floren. Cabilonense c. 48. Uormaciense ca. 72.

ita declaratum est, ut in eos omnes anathematis pœnam constituerit, qui aliter docere, aut sentire audeant. Ac Innocentius quoque Primus hoc Sacramentum fidelibus maxime commendat.

Eug. cap. 8.

4. *Cum hic plures fiant Unctiones, an plura etiam ibidem dici Sacramenta debeant.*

Constanter itaque docendum est a Pastoribus, verum Sacramentum esse, nec plura, sed unum, quamvis per plures unctiones administretur, quarum singulis propriæ preces, ac peculiaris forma adhibenda est. Unum vero est, non partium continuatione, quæ dividi non possint, sed perfectione: cujusmodi sunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus constant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis, & diversis rebus composita est, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etsi ex pluribus rebus, & verbis constituitur, unum tamen signum est, & unius rei, quam significat, efficientiam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ sint hujus Sacramenti partes, elementum, inquam, & verbum. Hæc enim a S. *a* Jacobo prætermissa non sunt, in quibus singulis sua mysteria licet animadvertere.

Vide Scot. 4. dist. 23. ad 1. Arg.

a Jacob. 5. 14.

5. *Quæ sit Extremæ Unctionis materia.*

Ejus igitur elementum, sive materia, quemadmodum Concilia, ac præcipue Tridentinum decrevere, est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet, non ex quavis pingui, & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodo expressus. Aptissime autem hæc materia illud significat, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur. Nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ tristitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem restituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum est. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti administrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia satis sint.

Conc. Tri. sess. 14. de Sacramento Extremæ Unctionis c. 1. Amb. super Beati immaculati, ser. 14. Theophilactus. Marc. 6.

6. *Qua forma perficiatur hoc Sacramentum.*

Forma vero Sacramenti est verbum, & solemnis illa pre-

precatio, quam Sacerdos ad singulas unctiones adhibet, cum inquit: *Per istam sanctam Unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti.* Quod autem hæc veru sit, & propria hujus Sacramenti forma, S. Jacobus Apostolus significat, cum ait: *a Et orent super eum, & oratio fidei salvabit infirmum.* Ex quo licet cognoscere, formam precationis modo proferendam esse, tametsi, quibus potissimum verbis concipienda sit, Apostolus non expresserit. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ita ut omnes Ecclesiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater, & magistra sancta Ecclesia Romana utitur. Nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro *Indulgeat tibi Deus*, ponunt *Remittat*, vel *Parcat*; interdum etiam, *Sanet, quidquid commisisti*: tamen, quia nulla fit sententiæ immutatio, constat, eandem ab omnibus formam religiose servari.

Conc. Trid. ut supra.

a Jacob. c. 5. 15.

Ecclesia Romana omniū Ecclesiarum mater, & magistra. dist. 12. ca. Non decet, & de sum. Trin. ca. Damnamus.

7. *Cur hujus Sacramenti forma precationis modo contineatur.*

Nec vero quisquam miretur, cur factum sit, ut aliorum Sacramentorum forma vel absolute significet, quod efficit, ut cum dicimus, *Ego te baptizo*, aut, *Signo te signo Crucis*, vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, ut cum in Sacramento Ordinis administrando dicitur: *Accipe potestatem*: hæc sola vero Extremæ unctionis forma precatione quadam absolvatur. Id enim optimo jure constitutum est. nam cum hoc Sacramentum propterea adhibeatur, ut præter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituat ægrotis; tamen, quia non semper sequitur, ut ægroti a morbis convalescant, ob eam causam precatione forma conficitur, ut a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis constanti, & perpetuo ordine efficere non solet. Adhibentur autem rites proprii in hujus quoque Sacramenti administratione: sed eorum maxima pars precationes continet, quibus Sacerdos ad ægroti salutem impetrandam utitur. Nullum enim est aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur: ac recte quidem; quoniam eo potissimum tem-

Bonav. in 4. d. 23. art. 1. qu. 4.

Extrema Unctione non tantum animus, sed etiā corpus interdum curatur. Synod. Trid. sess. 14 de Extrema Unctione ca. 2. & can. 2.

Cur in hoc Sacramento tot preces adhibeantur.

tempore fideles piis obsecrationibus adjuvandi sunt. Quare & alii omnes, quos tum adesse contigerit, & præcipue Parochi debent orare Deum ex animo, & ejus misericordiæ laborantis vitam, & salutem omni studio commendare.

8. *Quinam hujus Sacramenti sit author.*

Trid. Syn. sess. ead. in doct. de Sac. Ext. Unctio. c. 1. & probat D. Th. in 4. dist. 23. ar. 1. qu. 3.

a Jacob. 5. 14

Verum cum demonstratum sit, Extremam unctionem vere, & proprie in Sacramentorum numero habendam esse, illud etiam sequitur, ejus institutionem a Christo Domino profectam esse: quæ postea a sancto a Jacobo Apostolo fidelibus proposita, & promulgata est. Quamquam idem Salvator hujus Unctionis specimen quoddam dedisse visus est, cum Discipulos suos binos, & binos ante faciem suam misit. De illis enim apud Evangelistam ita scriptum est: *b Exeuntes prædicabant, ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.* quam quidem Unctionem non ab Apostolis inventam, sed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam, potius ad sanandos animos, quam ad corpora curanda institutam fuisse, credendum est. Quam rem sancti Dionysius, Ambrosius, Chrysostomus, & Gregorius Magnus asserunt; ut nullo modo dubitandum sit, quin hoc unum ex septem Ecclesiæ Catholicæ Sacramentis summa cum religione accipere oporteat.

b Marc. 6. 13.

Extrema Unctionis usus Apostolis a Domino est imperatus.

D. Bern. in vita Malach. Con. Mold. c. 1.

Dionys. l. de Eccl. Hier. c. 6. Amb. de his qui mysteriis iniciatur. Chrys. l. 1. de Sacerdotio.

9. *Extrema Unctio quibus administranda sit.*

Primo firmi, & sani excluduntur. D. Th. in 4. dis. 23. qu. 2 ar. 2. qu. 1.

c Jacob. 5. 14.

Sed docendi sunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano, & firmo corpore sunt. Iis enim Extremam unctionem tribuendam non esse, & Apostolus docet, cum inquit: *c Infirmatur quis in vobis?* & ratio ostendit: siquidem ob eam rem instituta est, non modo ut animæ, sed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant, idcirco iis etiam, qui adeo periculose ægrotare videntur, ut, ne supremus illis vitæ dies instet, metuendum sit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen gravissime peccant, qui illud tempus

pus ægroti ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita, & sensibus carere incipiat. Constat enim, ad uberiorem Sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidemque, & religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum est, ut eo potissimum tempore cœlestem medicinam adhibeant, illam quidem semper vi sua admodum salutarem, cum eorum etiam pietate, & religione, qui curandi sunt, magis profuturam intellexerint.

Nemini igitur, qui graviori morbo affectus non sit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat, vel quia periculosam navigationem paret, vel quia prælium initurus sit, a quo illi certa mors impendeat, vel etiam si capitis damnatus ad supplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis usu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt: & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare hujus Sacramenti remedio opus sit: amentes item, & furiosi, nisi interdum rationis usum haberent, & eo potissimum tempore pii animi significationem darent, peterentque, ut sacro oleo ungerentur. nam qui abipso ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, ungendus non est: secus vero, si ægrotus, cum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluisset, postea ea in insaniam, & furorem incidit.

Sano periculum mortis adeunti non detur Extrema Unctio.

Secundo pueri, & insani non sunt inungendi. Bon. Card. in 4. dist. 22. art. 2. qu. 2.

10. *Quæ corporis partes hic debeant inungi.*

Non sunt autem omnes corporis partes ungendæ, sed eæ tantum, quas veluti sensuum instrumenta homini natura attribuit; oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum, vel sermonem, manus propter tactum, qui tametsi toto corpore æquabiliter fusus est, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungendi ritum universalis Ecclesia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optime convenit; medicamenti enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis universum corpus male affectum sit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua tanquam a fonte, & origine, morbus manat,

Trid. Syn. de Extrema Unctione sess. 14. c. 3. & can. 3.

Scot. 4. sent. dist. 23. quæst. unica.

manat; idcirco non totum corpus, sed ea membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, renes etiam, veluti libidinis, & voluptatis sedes, unguntur, tum pedes, qui nobis ingressus, & ad locum movendi principium sunt.

11. *Extrema unctio iterari potest.*

In una, eadē qua ægrotatione non est iteranda Unctio. D. Thō. in 4. dist. 23. q. 1. art. 4.

In quibus illud observare oportet, in una, eademque ægrotatione, cum æger in eodem vitæ periculo positus est, semel tantum ungendum esse. Quod si post susceptam hanc Unctionem æger convaluerit, quoties postea in id vitæ discrimen inciderit, toties ejusdem Sacramenti subsidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quæ iterari solent, reponendam esse.

12. *Qua religione, & præparatione debeat istud Sacramentum suscipi.*

Primo Unctionem præcat Eucharistia, & Pœnitentia Sacramentum.

Quoniam vero omni studio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat, ei vero nihil magis adversatur, quam alicujus peccati mortiferi conscientia; servanda est Catholicæ Ecclesiæ perpetua consuetudo, ut ante Extremam Unctionem Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum administretur.

Secundo est firma fide suscipienda.

Ac deinde ægroto Parochi persuadere studeant, ut ea fide se ungendum Sacerdoti præbeat, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueverant. In primis autem animæ salus, deinde corporis valetudo, cum illa adjunctione, si ea ad æternam gloriam profutura sit, expetenda est. Nec vero dubitare fideles debent,

Tertio tempestive est adhibenda.

quin sanctæ illæ, & solemnes preces a Deo audiantur, quibus Sacerdos non suam, sed Ecclesiæ, & Domini nostri Jesu Christi personam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi sunt, ut hujus saluberrimi olei Sacramentum sancte, & religiose sibi administrandum curent; cum & acrior pugna instare, & vires tum animi, tum corporis deficere videantur.

13. *Quo ministrante hoc Sacramentum percipiendum sit.*

Jam vero, quis Extremæ Unctionis minister sit, ab eodem Apostolo, qui Domini Legem promulgavit, didicimus. Inquit enim: a *Inducat Presbyteros*: quo nomine non eos significat, qui ætate provectiores sunt;

a Jac. 5. 14.

quem-

quemadmodum sapienter Tridentina Synodus exponit, aut qui in populo principem locum obtinent, sed Sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem rite ordinati sunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex sanctæ Ecclesiæ decreto cuivis Sacerdoti, sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri, cui ille ejus muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet. Illud vero maxime animadvertendum est, Sacerdotem in ea administratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Christi Domini nostri, & sanctæ Ecclesiæ sponsæ personam sustinere.

Trid. Synod. sess. 14. de Extrema Uncti. c. 3. & can. 4. vide item D. Tho. in 4. dist. 23. q. 2. ar. 2. Bonav. in 4. Dist. 23. art. 2. q. 1.

14. *Qui fructus hujus Sacramenti usu ad homines redeant.*

Explicandæ sunt etiam accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, ut si nihil aliud fideles ad ejus usum possit allicere, ipsa saltam utilitate ducantur: cum ita comparatum sit, ut omnia fere nostris commodis metiamur. Docebunt igitur Pastores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis quidem leviora, &, ut communi nomine appellantur, venialia remittit. Exitiales enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed Baptismus tantum, & Pœnitentia vi sua hoc efficiunt.

Trid. Synod. ibid. cap. 2. Prima utilitas est, quod peccata venialia delet. Vide Concil. Trid. c. 2. de Extra. Unct. & can. 8. sess. 14.

Altera est sacræ Unctionis utilitas, quod animam a languore, & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & a cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cum gravi morbo affligamur, ac vitæ periculum impendet. Et enim homini natura insitum est, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem pertimescat. Auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria: cum præsertim gravissima conscientiæ nostræ accusatio nos urgeat. Ut enim scriptum est: *a Venient in peccatorum suorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.*

Secundo animum confirmat.

Quo tempore hoc Sacramentum sit suscipiendum. Trid. Syn. ib. c. 3.

a *Sap. 4. 20.*

Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quod paulo post *b* stare oporteat ante Tribunal Dei, a quo de

b *Rom. 14. 10. 2. Cor. 5. 10.*

de nobis justissima pro eo ac meriti fuerimus, sententia ferenda sit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore perculsi, se miris modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam si tristitiam abjiciamus, & læto animo *a* Domini adventum expectemus, paratique simus, *b* depositum nostrum quandocunque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac solicitudine fidelium mentes liberentur, animusque pio, & sancto gaudio repleatur, Extremæ unctionis Sacramentum efficit.

a Tit. 2. 13. b 2. Tim. 12.

15. *Quomodo in animæ exitu dæmones nobis insidientur.*

Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequimur. Nam etsi humani generis hostis, *c* quoad vivimus, nunquam desinit de interitu, & exitio nostro cogitare: nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, si fieri possit, spem nobis divinæ misericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum supremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento subministrantur, quibus Adversarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint. Allevatur enim, & erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe: eaque confirmatus, morbi incommoda omnia fert levius; ac ipsius dæmonis *d* calcaneo insidiantis artificium, & calliditatem facilius eludit.

c 1. Pet. 3. 8. *Tertio adversus Diaboli incultus nos munit. vide Cyril. Alex. in l. de exitu animæ. Gregor. l. 24. mor. c. 15. & 2. 8. Joan. Clim. in lib. de 30. gradib. gratia.* d Gen. 3. 15. *Psal.* 48. & 85.

16. *Quomodo ex hoc Sacramento possit corporis sanitas accedere.*

Accedit postremo, si quidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ęgroti eo tempore eā minus consequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel a quibus administratur, fide infirmior est. Testatur enim *e* Evangelista Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam recte dici potest, Christianam Religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominū, minus jam hujusmodi miraculorū adminiculis indigere, quam olim nascen-

Quarto sanitas corporis, si ita expediat, redditur.

e Mat. 13. 58. Marc. 6. 5. Greg. Hom. 29. in Evangelia.

scen-

ſcentis Eccleſiæ initio neceſſaria eſſe viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcunq; enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei conſilio, & voluntate ceciderit, certa ſpe niti fideles debent, ſe hujus ſacri olei virtute ſpiritualem ſanitatem conſecuturos eſſe, futurumque, ut ſi eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qua ſcriptum eſt, *a Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Hæc de Extremæ unctionis Sacramento breviter quidem dicta ſunt: verum, ſi hæc ipſa rerum capita a Paſtoribus latius, & ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non eſt, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

Fides, & ſpes ægrotantium hoc Sacramẽto ſuſcepto eſt erigenda.

a Apoc. 14. 13

DE ORDINIS SACRAMENTO.

CAPUT VII.

1. *Cur Parochi magna diligentia Sacramenti Ordinis doctrinam populo exponere debeant.*

Omnia alia Sacramenta ab Ordinis Sacramento pendent.

SI quis aliorum Sacramentorũ naturam, & rationem diligenter considerarit, facile perspiciet, ea omnia ab Ordinis Sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici, & administrari nullo modo queant, partim solemni cęremonia, & religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare necesse est, ut Pastores institutam Sacramentorum doctrinam persequentes, eo diligentius etiam de Ordinis Sacramento sibi agendum arbitrentur.

Pro-

Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem illis ipsis, deinde aliis, qui Ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt, postremo etiam fideli populo: ipsis, quod dum in hujus argumenti tractatione versantur, *a* ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commoventur: aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim ut eodem pietatis studio afficiantur, partim vero ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi viam sibi ad ulteriores gradus facilius munire possint: reliquis autem fidelibus, primum quidem ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri: deinde, quoniam sæpe contingit, ut multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarint, vel qui sua sponte, & voluntate illud vitæ genus sequi velint, quos certe minime ignorare æquum est, quæ præcipue ad hanc rationem pertinent.

Utilitas tract. de Ordinis Sacramento.

a 1. Tim. 1. 9.

2. *Nulla dignitas Sacerdotii ordine in terris excellentior.*

Primum itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, summum ejus gradum, hoc est Sacerdotium spectemus, nobilitas, & excellentia. Nam cum Episcopi, & Sacerdotes tanquam Dei interpretes, & internuncii quidam sint, qui ejus nomine divinam Legem, & vitæ præcepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt; perspicuum est, eam esse illorum functionem, qua nulla major excogitari possit. Quare merito non solum *b* Angeli, sed *c* Dii etiam, quod Dei immortalis vim, & Numen apud nos teneant, appellantur. Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen novi Testamenti Sacerdotes cæteris omnibus honore longe antecellunt. Potestas enim tum corpus, & sanguinem Domini nostri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid par, & simile in terris inveniri queat.

Vide Ignatiū in Epist. ad Smyr. Amb. l. 5. Ep. 22. Chrys. Ho. 60. ad pop. Antioch. & in Matt. Homil. 83. Greg. Naz. or. 17. ad suos Cives Nazian. Exo. c. 22. 28.

b *Malach. 7.*
c *Exo. 22. 28.*

3. *Qui divinitus ad Sacerdotium, ministeriaque Ecclesiastica vocati censeantur.*

Deinde vero, quemadmodum *d* Salvator noster a Patre,

d *Jo. 3. 17. & 5. 23. 24.*

tre,

tre, *a* Apostoli autem, & Discipuli in universum mundum a Christo Domino missi sunt: ita quotidie Sacerdotes eadem, qua illi potestate prediti, *b* ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi mittuntur. Hujus igitur tanti officii onus nemini temere imponendum est, sed iis tantum, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. *c* Nec vero *quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron*. Vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiæ ministris vocantur. Nam qui in hoc ministerium seipsos arroganter inferunt, atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cum inquit, *d Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant*: quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miserius, nihil Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest.

a Joan. 20. 21. Matth. 28. 19.
b Eph. 4. 12.
Quales deligendi ad Sacerdotiũ, latius ita&atur sect. 26. istius capitis.
Trid. Syn sess. 23. de Ordine c. 2. & can. 7.
c Heb. 5. 4. vide 2. Paral. 26. 16.
Vocari a Deo qui dicuntur
d Jer. 23. 21. Vide ejusdem c. 14. v. 14. & 27. v. 15. & c. 29. v. 9.

4. *Quinam judicandi sint perperam ad Ordines sacros accedere, & aliunde in Ecclesiam ingredi.*

Sed quoniam in omni actione suscipienda magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat, (optimo enim fine posito, recte omnia consequuntur) de hoc in primis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, ut nihil sibi tanto munere indignum proponant: qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles solent. Alii enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut quæ ad victum, vestitumque necessaria sunt, parent; ita ut præter quæstum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri homines in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur. Quamvis enim ex Apostoli sententia, *e* natura, & divina Lex jubeat, ut qui altari servit, ex altari vivat: tamen *f* quæstus, & lucri causa ad altare accedere maximum sacrilegium est. Alios honorum cupiditas, & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt: cujus quidem rei illud argumento est, quod nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum Beneficium eis deferatur, nullam Sacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero sunt, quos Salvator noster *g* Mercenarios appellat: & quos *h* Ezechiel dicebat, semetipsos, & non

Quanta circumspectione ad sacras Ordines accedendum.
Quæstus causa ad Sacerdotium aspirare sacrilegium est.
e 1. Cor. 9. 9. 10. 11. Deut. 18. v. 1. 2. 15. v. 4.
f 1. Tim. 3. 3.
Honorũ, aut divitiarũ spe ad Sacerdotium procedere perniciosissimum est.
g Jo. 10. 12. 5.
h Ezec. 34. 8.

oves

oves pascere: quorum turpitudo, & improbitas non solum Sacerdotali Ordini magnas tenebras offundit, ita ut jam nihil fere a fideli populo haberi possit contemptius, & abjectius; verum etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex Sacerdotio consequantur, quam Judas ex Apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit. Illi autem *a* ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur, qui a Deo legitime vocati, Ecclesiastica munera ejus unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant.

Ambitione & avaritia eorum, qui vere sunt mercenarii, quantum viluerit Sacerdotium.

a *Jo. 10. 1.*

Qui ad Ecclesiasticas functiones per ostium adeant.

5. *Qui per Ordines sacros se Ecclesiæ dedicarunt, qua parte cæteros e populo superare, & excellere debeant.*

Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi eadem Lex æque omnibus non sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant: quod præcipue fideles, qui Baptismi gratiam consequuti sunt, *b* ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus præstare debent. Verum qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, ut non solum Dei gloriam in omnibus rebus quærant; (quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune esse constat) sed etiam, ut alicui certo Ecclesiæ ministerio addicti, *c* in sanctitate, & justitia illi serviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius Centurio, alius Præfectus est, alii alia munera obeunt: ita quamvis omnes fideles pietatem, & innocentiam omni studio sectari debeant; (quibus rebus maxime Deus colitur) eos tamen, qui Ordinis Sacramento sunt initiati, præcipua quædam munera, & functiones in Ecclesia exequi oportet. Nam *d* & sacra pro se ipsis, & pro omni populo faciunt: & *e* divinæ Legis vim tradunt, ad eamque prompto, & alacri animo servandam fideles hortantur, & instituunt: *f* & Christi Domini Sacramenta, quibus omnis gratia impertitur, & augetur, administrant: &, ut uno verbo complectamur, a reliquo populo segregati, in omnium longe maximo, & præstantissimo ministerio se exercent. His igitur explicatis, accedent Parochi ad ea explicanda, quæ propria hujus

Grandis infelicitas, si talis fuerit Sacerdos, qualis populus Osea 4.

b *Deut. 7. 5. Matt. 22. 37. Luca 10. 27.*

c *Luc. 1. 74. 75.*

d *Heb. 5. 3.*

e *Lev. 10. 11. Deut. 17. 8. 9. & 21. 6. Vid. Con. Tol. 11. c. 2. & Carth. 4. c. 20. & Conc. Trid. sess. 5. c. 1. de refor. & sess. 24. c. 4.*

f *1. Cor. 4. V. 1.*

Sacramenti sunt; ut intelligant fideles, qui in Ecclesiasticum Ordinem cooptari volunt, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipsi Ecclesiæ, ejusque ministris potestas divinitus tributa sit.

6. *Quotuplex sit potestas Ecclesiastica.*

Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. & 7.

Ea autem duplex est, Ordinis, & Jurisdictionis. Ordinis potestas ad verum Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur: Jurisdictionis vero potestas tota in Christi corpore mystico versatur. Ad eam enim spectat Christianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cœlestemque beatitudinem dirigere.

7. *Ordinis potestas ad quæ se extendat.*

D. Th. in 4. dist. 24. q. 1. art. 1.

Verum Ordinis potestas non solum consecrandæ Eucharistiæ vim, & potestatem continet, sed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Eucharistiam quovis modo referri possunt. Ejus vero plura ex sacris Litteris testimonia afferri possunt; sed illa præclara, & gravissima sunt, quę apud sanctos Joannem, & Matthęum leguntur. Inquit enim Dominus: *a Sicut misit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et: *b Amen dico vobis; quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta, & in cœlo.* Quæ quidem loca a Pastoribus ex sanctorum Patrum doctrina, & auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

a Jo. 20. 21. Act. 13. 3. & 14. 21. Tim. 11. 2. Tim. 1. 7. Hebr. 13. 7. 1.
b Mat. 18. 18.

8. *Christi Sacerdotium Legis naturæ, vel etiam Moysis Sacerdotio sublimius est.*

Conc. Trid. sess. 22. c. 1. Ubi est lex, ibi & Sacerdotium Sess. 23. Trid. Sy. de ord. c. 1.

Hæc autem potestas plurimum illi pręstat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res sacras curarent, tributa est. Nam & illa ætas, quæ scriptam legem antecessit, suum Sacerdotium, suamque spiritualem potestatem habuerit necesse est, cum legem habuisse satis constet. Hęc duo enim ita conjuncta esse testatur Apostolus, *c* ut eorum altero translato, simul etiam alterum transferri necesse sit. Cum igitur naturali instinctu homines agnoscerent, Deum colendum esse, consequens erat, ut in qua-

c Heb. 7. 12. Abel fuit Sacerdos, omnesque primogenitos fuisse Sacerdotes, scribit Hiero. in Tradit. heb.

quavis Republica alicui ſacrorum, & divini cultus procurationi præficerentur, quorum poteſtas aliquo modo ſpiritualis diceretur.

Eadem etiam poteſtate populus Iſraeliticus non caruit: quæ tametſi dignitate ſuperior fuit, quam illa, qua in lege naturæ Sacerdotes præditi erant, *a* longe tamen inferior, quam legis Evangelicæ ſpiritualis poteſtas exiſtimanda eſt. Hæc enim cęleſtis eſt, omnemque Angelorum etiam virtutem ſuperat: neque a Sacerdotio Moſaico, ſed a Chriſto Domino, *b* qui non ſecundum Aaron Sacerdos fuit, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech, ortum habet. Is enim, qui ſumma poteſtate gratiam tribuendi, & peccata remittendi præditus fuit, hanc poteſtatem, quamvis virtute definitam, & Sacramentis adſtrictam, Eccleſiæ ſuæ reliquit. Quare ad eam exercendam certi miniſtri inſtituti ſunt, & ſolemni religione conſecrati: quæ quidem conſecratio Ordinis Sacramentum, vel ſacra Ordinatio vocatur.

a *Heb.* 8. 11.
b *Pſal.* 107. 4. *Heb.* 5. & 7. 17.

9. *Quid ſit Ordo, & cur functio Eccleſiaſtica Ordo vocetur.*

Placuit autem ſanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latiſſimam ſignificationem habet, ut dignitatem, & excellentiam miniſtrorum Dei indicarent. Eſt enim Ordo, ſi propriam ejus vim, & notitiam accipiamus, diſpoſitio ſuperiorum, & inferiorum rerum, quæ inter ſe ita aptæ ſunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in hoc miniſterio multi ſint gradus, & variæ functiones, omnia vero certa ratione diſtributa ſint, & collocata; recte, & commode Ordinis nomen ei impoſitum videtur.

Similem definitionem Ordinis habet Aug. in l. 19. *Civ. Dei c.* 13

10. *Ordo veri nominis eſt Sacramentum.*

Quod autem inter cætera Eccleſiæ Sacramenta ſacra Ordinatio numeranda ſit, ſancta Tridentina Synodus ratione illa, quæ ſæpius repetita eſt, comprobavit. Nam cum Sacramentum ſit rei ſacræ ſignum, id vero, quod hac Conſecratione extrinſecus fit, gratiam, & poteſtatem ſignificet, quæ illi tribuitur, qui conſecratur; omnino ſequi perſpicuum eſt, Ordinem vere, ac proprie Sacramentum dicendum eſſe. Quare Epiſcopus ei calicem cum vino, & aqua, & patenam cum

Conc. Trid. ſeſſ. 23. *de Ordine c.* 1. 3. & *c.* 3. 4. & 7.

pane porrigens, qui Sacerdos ordinatur, inquit: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium*, &c. Quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatem consecrandæ Eucharistiæ, charactere animæ impresso, tradi, cui gratia adjuncta sit, ad illud munus rite, & legitime obeundum. Quod Apostolus his verbis declarat: a *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.*

a 2. Tim. 1. 7. Vide Theoph. in eundem locum.

11. *Quare in Ecclesia plures sint instituti ministrorum Ordines.*

Trid. Syn. de Ord. can. 2. 6.

Jam vero, ut sacræ Synodi verbis utamur, cum divina res sit tanti Sacerdotii administratio, consentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures essent, & diversi ministrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent, atque hi quidem ita distributi, ut qui jam Clericali Tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent.

Functio omnis Ecclesiastica, quæ sacra Ordinatione instituitur, septenario numero concluditur, horum Ordinū meminerunt Dion. li. Hier. Eccl. c. 3 Con. Carth. IV. c. 6. Ign. in Epist. ad Anti. Cajus P. in sua Epist. Con. Rom. sub Sylvestro, & al.

12. *Quot sint Ordines ministrorum Ecclesiæ, quaque ratione communiter distribuantur.*

Docendum igitur erit, hosce omnes Ordines septenario numero contineri, semperque ita a Catholica Ecclesia traditum esse: quorum nomina hæc sunt: Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hunc autem ministrorum numerum recte ita definitum esse, probari potest propter ea ministeria, quæ ad sacrosanctum Missæ Sacrificium, & Eucharistiam vel conficiendam, vel administrandam, cujus causa præcipue sunt instituta, necessaria videntur. Ex his alii majores, qui etiam sacri dicuntur, alii minores sunt. Majores, vel sacri sunt Ordo Sacerdotalis, Diaconatus, Subdiaconatus: ad minores referuntur Acolythi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarii: de quorum singulis pauca dicenda sunt, ut habeant Pastores, unde eos potissimum instituant, quos noverint aliquo Ordine initiandos esse.

Quomodo hæc Ordinū sufficientia colligatur, vide D. Bonav. 4. dist. 24. art. 2. q. 4.

13. *Quid Clericalis Tonsura, Clericique nomen sibi velint.*

Inci-

Incipiendum autem est a prima Tonsura, quam quidem docere oportet quandam præparationem esse ad Ordines accipiendos. Ut enim homines ad Baptismum Exorcismis, ad Matrimonium sponsalibus præparari solent: ita, cum tonso capillo Deo dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur. Declaratur enim, qualis esse debeat, qui sacris imbui cupit. Nam Clerici nomen, quod ei primum tunc imponitur, ab eo deductum est, quod Dominum fortem, & hæreditatem suam habere incipiat; veluti in Hebræorum populo, qui divino cultui mancipati erant; quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra Promissionis distribui, cum inquit: *a Ego pars, & hæreditas tua.* Ac quamvis omnibus fidelibus id commune sit, præcipua tamen ratione iis conveniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

Hier. Ep. 2. ad Nep. & habetur. 12. q. 1. c. Clericus.

Quam integra debeat esse Clericorum vita, diserte ostenditur.

Sess. 14. Conc. Trid. decr. de refor. in proœmio, & sess. 22. de refor. c. 1.

a Num. 18. 20. Deut. 10. 9. & 18. 2.

14 *Quare Clerici rotunda corona in capite insigniantur.*

Tondetur vero capilli ad coronæ speciem, & similitudinem, quam perpetuo conservare oportet; &, ut quisque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, sit ejus orbis forma latior circumscribi debet. Quod quidem ex Apostolorum traditione acceptum esse docet Ecclesia; cum de hujusmodi tondendi more sancti Dionysius Areopagita, Augustinus, Hieronymus, vetustissimi, & gravissimi Patres meminerint.

Quod Clericorum capita tondeantur, ex Apostolica traditione manavit.

Primum autem omnium ferunt Apostolorum Principem eam consuetudinem induxisse ad memoriam coronæ, quæ ex spinis contexta Salvatoris nostri capiti fuit imposita; ut quod impii ad Christi ignominiam, & cruciatum excogitarunt, eo Apostoli ad decus, & gloriam uterentur, simulque significarent, curandum esse a ministris Ecclesiæ, ut omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem, & figuram gerant.

Dionys. de Eccl. Hier. c. 1o.

Quanquam nonnulli asserunt, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maxime, qui in sortem Domini vocati sunt, videtur convenire. Quod enim Petrus Apostolus fideli populo tribuit, *b Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta*, peculiari quadam, & magis propria ratione ad Ecclesiasticos ministros pertinere facile intelligimus.

b 1. Pet. 2. 9.

Arist. 3. Physic. tex. 75.

Etsi non desunt, qui vel perfectioris vitę professionem a Clericis susceptam circuli figura, quæ omnium perfectissima est, significari existiment; vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli supervacaneum quiddam in corpore tondeantur.

15. *Quæ sit Ostiarum functio.*

De hoc munere agit Co. Tol. c. 9. & habetur dist. 25. cap. Ostiarius.

Post primam Tonsuram ad Ostiarii Ordinem primus gradus fieri consuevit. Ejus munus est, Templi claves, & januam custodire, & aditu Templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad sanctum etiam Missæ Sacrificium assistebat, curaturus, ne quis propius, quam par esset, ad sacram aram accederet, & Sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant, ut ex ritibus, qui in ejus consecratione adhibentur, perspici potest. Nam Episcopus claves ex altari acceptas ei tradens, quem Ostiarium vult constituere, *Sic age*, inquit, *quasi Deo redditurus rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*. Magnam autem in antiqua Ecclesia hujus Ordinis dignitatem fuisse, ex eo intelligitur, quod his temporibus in Ecclesia servari animadvertimus. Nam Thesaurarii officium, qui idem erat Sacrarii custos, quod ad Ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesiæ functiones etiam nunc habetur.

Quanta dignitas Ostiariorum. Thesaurarii, & custodes Sacrarii inter Ostiarios sunt enumerandi.

16. *Quodnam sit in Ecclesia Lectoris officium.*

De hoc munere vide locos supra citatos. Quomodo autem fuerit Ordo Lectorũ, vel unus Arsenius D. Athanasii Lector. de quo tam multa Ecclesiastici historiographi scribunt, docere potest. Sed iis etiam antiquiores Cypr.

Secundus Ordinis gradus est Lectoris munus. Ad eum pertinet in Ecclesia novi, & veteris Testamenti libros clara voce, & distincta recitare, præsertim vero eos, qui inter nocturnam Psalmodiam legi solent. Ejus quoque partes erant, prima Christianę Religionis rudimenta fidelibus tradere. Episcopus itaque, præsente populo, in ejus Ordinatione librum, quo descripta sunt, quæ ad hanc functionem pertinent, illi tradens, inquit: *Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, & utiliter impleveris officium tuum partem cum iis, qui verbum Dei bene ministrarunt ab initio.*

17. *Exorcistis quid ex officio incumbat.*

Tertius Ordo est Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Domini invocandi in eos, qui ab immundis

dis spiritibus obsidentur. Quare Episcopus, cum eos instituit, Librum, in quo Exorcismi continentur, eis porrigit, usus ea formula verborum: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem manus imponendi supir Energumenos, sive Baptizatos, sive Catechumenos.*

Ep. 23. & Tert. de præscript. c. 61. Lectorum meminerunt.

De iisdem agunt auctores sup. memorati Petrus item, qui cum Marcellino sub Diocletiano passus est, ac nec munere Exorcista dictus est.

18. *Quæ sint Acolythi partes.*

Acolytorum quartus est gradus, & ultimus eorum omnium, qui minores, & non sacri appellantur. Eorum munus est, ministros majores, Subdiaconos, & Diaconos in Altaris ministerio assectari, eisque operam dare. Præterea lumina deferunt, & asservant, cum Missæ Sacrificium celebratur, præcipue vero cum Evangelium legitur: ex quo Ceroferarii alio nomine vocati sunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo servari consuevit. Primum quidem, postquam eos officii sui diligenter admonuit, lumina eorum singulis tradit in hunc modum: *Accipe Ceroferarium cum Cereo, & scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari, in nomine Domini*: deinde etiam urceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in Sacrificio ministratur: *Accipe urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.*

Idem, qui sup. & Cyp. Ep. 55 ejus gradus meminerunt. Quidam autem ex veteribus vocant eos Acolytos, quasi Latine dicas, nō prohibitos, alii vocant Acolythos, quasi pedissequos aliorum majorum ministrorum.

19. *Quodnam sit Subdiaconi ministerium, ac cujusmodi ritus in ejus Consecratione adhibeantur.*

A minoribus Ordinibus, iisdemque non sacris, de quibus hactenus dictum est, ad majores, & sacros legitimus aditus, & ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cujus munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad Altare inservire. Sacra enim lintea, vasa, panem, & vinum, ad Sacrificii usum necessaria parare debet. Nunc Episcopo, & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in Missæ Sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quæ olim a Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetque, ne Sacerdos sacra faciens a quopiam perturbari possit. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus cæremoniis, quæ in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere. Primum enim Episcopus legem perpetuæ conti-

De Subdiaconis præter auctores supra citatos scribit. Cyp. ep. 24. & ep. 42.

Subdiacono lex perpetuæ continentia imponitur Dist. 27. cap. Presbyteris, item can. Ap. 25. Con. Cart. II. can. 2.

possit, uti se magis profecturum esse intellexerit. Cathecumenorum etiam nomina recitare debet, & eos, qui Ordinis Sacramento initiandi sunt, ante Episcopum statuere.

Licet ei præterea, si absit Episcopus, & Sacerdos, † Evangelium explanare, non tamen e superiori loco, ut intelligatur, hoc ejus proprium munus non esse.

21. *Quales Diaconi eligendi sint.*

Quanta vero diligentia adhibenda sit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum ascendat, Apostolus ostendit, *a* cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, & integritatem exposuit. Hoc idem satis etiam declarant ritus, & solemnes cæremoniæ, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim, & sanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi Ordinationem utitur Episcopus, & alia addit sacrarum vestium ornamenta. Præterea manus ei imponit; quod quidem ab *b* Apostolis factitatum esse legimus, cum primos Diaconos instituerunt. Denique Evangeliorum librum ei tradit, his verbis: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

22. *Quæ sit dignitas, & amplitudo Sacerdotii.*

Tertius, omniumque sacrorum Ordinum summus gradus est Sacerdotium. Qui vero illo præditi sunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare solent. Interdum enim Presbyteros appellant, quod Græce seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic Ordini maxime necessaria est, sed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam. Ut enim scriptum est: *c Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem sunt sensus hominis. & ætas senectutis vita immaculata.* Interdum vero Sacerdotes vocant, tum quia Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet Sacramenta administrare, sacrasque res, & divinas tractare.

23. *Quotuplex sit cum novæ, tum veteris Legis Sacerdotium.*

Sed quoniam duplex Sacerdotium in Sacris Litteris de-

† *Diaconus concionari potuisse docet in primis exemplum Stephani, Act. 8. & Philippi Act. 8. & S. Vincentii, teste D. Aug. ser. 2. de S. Vincentio prædicante.*

a 1. *Tim. 3. 7. 8.*

b *Act. 6. 6.*

Diaconus etiam olim legere consuevisse Evangelium, testatur Hier. ep. 48. ad Sabin. Sess. 13. Conc. Trid. per totam, & c. Si rector. d. 43. & cap. Pastoralis, 7. q. 1.

Cur Sacerdotes olim Presbyteri sint dicti.

Prima ratio.

c *Sap 4. 8.*

Altera ratio.

Omnes fideles quomodo sint Sacerdotes & quas hostias offerant.
Amb. l. 4. de Sacrame c. 1. Bas. ser. 2. de Bap. 68.
a D. Aug. lib. 10. de Civit. Dei c. 6. Leo ser. 2. de anniverſ. Pontificatus.
b Gal. 5. 6.
c 1. Pet. 2. 3.
d Apoc. 1. 5. & 6.
e Pet. 2. 5.
f Rom. 12. 1.
† Alii legunt rationale.
g Pſal. 50. 19.

deſcribitur, alterum internum, alterum externum; utrumque diſtinguendum eſt, ut, de quo hoc loco intelligatur, a Paſtoribus explicari poſſit. Quod igitur ad interius Sacerdotium pertinet, omnes fideles, poſtquam ſalutari aqua abluti ſunt, Sacerdotes dicuntur; præcipue vero juſti, qui ſpiritum Dei habent, & divinæ gratiæ beneficio Jeſu Chriſti ſummi Sacerdotis viva membra effecti ſunt. Hi enim *a* fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis ſuæ *b* ſpirituales Deo hoſtias immolant: *c* quo in genere bonæ omnes, & honeſtæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ ſunt. Quare in Apocalypſi ita legimus: *d Chriſtus lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri ſuo.* In quam ſententiam ab Apoſtolorum Principe dictum eſt: *e Ipſi tanquam lapides vivi ſuper ædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum.* Et Apoſtolus non hortatur, ut *f exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, † rationabile obſequium noſtrum.* David item multo ante dixerat: *g Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* Quæ omnia ad interius Sacerdotium ſpectare facile intelligitur.

24. *Præter internum Sacerdotium, aliud eſſe externum demonſtratur.*

Externū Sacerdotium nō cadit in omnes Chriſtianos. Trid. Sy. de Ordine ſeſ. 23. c. 1. & 4.
Duplex Sacerdotium in veteri Lege etiam invenitur.
h Exod. 28. & 29. & 40. & per Leviti. & alibi ſæpe.
i Num. 3. 10.
k 2. Par. 26.

Externum vero Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, ſed certis hominibus convenit, qui legitima manuum impoſitione, ſolemnibuſque ſanctæ Eccleſiæ cæremoniis inſtituti, & Deo conſecrati, ad aliquod proprium, ſacrumque miniſterium adſcribuntur. Hoc Sacerdotii diſcrimen in veteri etiam Lege obſervari poteſt. Nam de interiori Davidem eſſe locutum, paulo ante demonſtratum eſt. Externi vero, nemo ignorare poteſt, *h* quam multa Dominus Moyſi, & Aaroni præcepta dederit. Præterea univerſam Leviticam Tribum miniſterio Templi adſcripſit; ac lege cavit, *i* ne quis ex alia Tribu in eã functionem ſe inferre auderet. Quare *k* Ozias Rex lepra a Domino percuſſus, quod Sacerdotale munus uſurpaſſet, arrogantiæ, & ſacrilegii ſui

gra-

graviſſimas pœnas dedit. Quia igitur eandem Sacerdotii diſtinctionem in Lege Evangelica licet animadvertere; docendi erunt fideles, nunc de externo Sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum eſt. Hoc enim tantummodo ad Ordinis Sacramentum pertinet.

Sacramentũ Ordinis reſpectu externi Sacrificii inſtitutum. Paral. 1. 20. 18. 19.

25. *Quæ ſint Sacerdotum propriæ functiones.*

Sacerdotis igitur munus eſt, Deo Sacrificium facere, & Eccleſiaſtica Sacramenta adminiſtrare, quemadmodum ex Conſecrationis ritibus perſpicitur. Nam Epiſcopus, cum Sacerdotem aliquem inſtituit, primum quidem manus ei una cum omnibus Sacerdotibus, qui adſunt, imponit: deinde ſtolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur, Sacerdotem *a* virtute indui ex alto, qua poſſit crucem Chriſti Domini, *b* & jugum ſuave Divinæ Legis perferre, eamque non verbi ſolum, ſed vitæ ſanctiſſime, & honeſtiſſime actæ exemplo tradere. Poſtea manus ſacro oleo inungit: tum vero Calicem cum vino, & Patenam cum hoſtia tradit, dicens: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis*: quibus ceremoniis, & verbis interpres, ac mediator Dei, & hominum conſtituitur; quæ præcipua Sacerdotis functio exiſtimanda eſt. Ad extremum vero manibus iterum ejus capiti impoſitis: *Accipe*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retineris, retenta ſunt*, eique cœleſtem illam, quam Dominus Diſcipulis ſuis dedit, *c* peccata retinendi, ac remittendi poteſtatem tribuit. Hæc vero ſunt Sacerdotalis Ordinis propria, & præcipua munera.

Cæremoniæ, quæ in Conſecratione Sacerdotum adhibentur, explicantur.

a Luca 24.49
b Matt. 11.30
c Joan. 20.23.

26. *Quamvis unus ſit Sacerdotii Ordo, non tamen unus eſt Sacerdotum gradus*

Qui tametſi unus eſt Ordo Sacerdotalis; varios tamen dignitatis, & poteſtatis gradus habet. Primus eſt eorum, qui Sacerdotes ſimpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declaratæ ſunt.

Primus gradus Sacerdotum inferiorum.

Secundus eſt Epiſcoporum, qui ſingulis Epiſcopatibus præpoſiti ſunt, ut non ſolum cæteros Eccleſiæ miniſtros, ſed fidelem populum regant, & eorum ſaluti ſumma

Secundus gradus eſt Epiſcoporum, ſeu Pontificum.

Digitized by Google

ma cum vigilantia, & cura proſpiciant. Quare in ſacris Litteris Paſtores ovium ſæpe appellantur: quorum munus, & officium Paulus deſcripſit, *a* ut in Apoſtolorum actis legimus, in ea concione, quam ad Epheſios habuit. Itemque a Petro Apoſtolorum Principe *b* divina quædam Epiſcopalis miniſterii regula tradita eſt; ad quam ſi Epiſcopi ſuas actiones dirigere ſtudeant, dubitandum non erit, quin Paſtores & boni ſint, & habeantur. Sed iidem Epiſcopi, & Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotum Pontifices appellare conſueverunt.

a Act. 20. 28. 29. 30.
b 1. Pet. 5. 2. 3.

Tertius eſt Archiepiſcoporum, ſeu Metropolitanorum, qui licet Juriſdictione, Ordinatione tamen ab Epiſcopis non differunt.

Tertius gradus eſt Archiepiſcoporum, qui pluribus Epiſcopis præſunt, qui Metropolitani etiam vocantur; quod illarum urbium antiſtites ſint, quæ tanquam matres habeantur illius provinciæ. Quare ſuperiorem, quam Epiſcopi, locum, & ampliorem poteſtatem habent, tametſi ab Epiſcopis Ordinatione nil differunt.

Quartus gradus eſt Patriarcharũ, qui quatuor olim in tota Eccleſia numerabantur iique dignitate impares.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, ideſt primi, ſupremique Patres.

27. *De ſedibus antiquis Patriarcharum.*

Olim in univerſa Eccleſia præter ſummum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares. Nam Conſtantinopolitanus, etſi ad eum poſt omnes alios hic honos delatus eſt, tamen ob Imperii majeſtatem altiorem locum obtinuit. Proximus eſt Alexandrinus, cujus Eccleſiam Marcus Evangeliſta, juſſu Principis Apoſtolorum, fundavit. Tertius Antiochenus, ubi Petrus primo ſedem locavit. Extremum gradum habet Hieroſolymitanus, quam Eccleſiam Jacobus frater Domini rexit.

Conſtantinopolitanus Patriarcha poſt Ro. diſt. 22. c. Conſtantinopolitana, &c. Renovantes.

De reliquis ſedibus Patriarchalibus vide Concil. Nic. c. 6.

28. *Romanus Pontifex omnium eſt Epiſcoporum maximus, idque jure divino.*

Primatus Romani Pontificis non humani, ſed divini eſt juris vide Anacl. Ep. 3. c. 4. & habetur di. 22. c. Sacroſancta, &c.

Præter hos omnes Catholica Eccleſia Romanum Pontificem Maximum, quem in Epheſina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiſcopum, totius orbis terrarum Patrem, & Patriarcham appellat, ſemper venerata eſt. Cum enim in Petri Apoſtolorum Principis cathedra ſedeat, in qua uſque ad vitæ finem ſediſſe conſtat; ſummum in eo dignitatis gradum, & juriſdictionis am-

amplitudinem, non quidem ullis Synodicis, aut aliis humanis constitutionibus, sed divinitus datam agnoscit: Quamobrem omnium fidelium, & Episcoporum, cæterorumque Antistitum, quocumque illi munere, & potestate præditi sint, pater, ac moderator, universali Ecclesiæ, ut Petri successor, Christique Domini verus, & legitimus Vicarius in terris præsidet. Ex his itaque Pastores docebunt, & quæ sint Ecclesiasticorum Ordinum, ac graduum præcipua munera, & functiones, & quis hujus Sacramenti minister sit.

Greg. l. 4. ep. 63. & 64.

29. *Quis sit legitimus Sacramenti Ordinis minister.*

Constat enim, ad Episcopum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctarum Litterarum auctoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ usu, & consuetudine facile erit comprobare. Quamvis autem nonnullis Abbatibus permissum sit, ut minores, & non sacros Ordines interdum administrent: tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat, cui uni ex omnibus, præterea nemini, licet reliquis Ordinibus, qui sacri, & majores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes unus tantum Episcopus ordinat. Episcopi ex Apostolorum traditione, quæ perpetuo in Ecclesia custodita est, a tribus Episcopis consecrantur.

Trid. Syn. de Ordine sess. 23 c. 3. decr. de reform. c. 10. idque docent Con. Antioc. c. 10. Ancyra. 12. Epiph. hær. 75. Hier. Ep. 85. Dam. & Leo ep. 88.

30. *Cur in promovendis ad ordines singularis probitas requiratur.*

Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, inprimisque ad Sacerdotalem Ordinem apti sint, & quæ in eis potissimum requirantur. Ex hoc enim difficile non erit statuere, quid in aliis Ordinibus dandis pro cujusque officio, & dignitate observare oporteat. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam esse ita colligitur, quod cætera gratiam ad illorum sanctificationem, & usum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero qui sacris initiantur, ob eam rem cœlestis gratiæ participes fiunt, ut eorum ministerio Ecclesiæ, atque adeo omnium hominum saluti consulatur. Ex quo factum esse intelligimus, ut statis tantummodo diebus, quibus etiam solemnia jejunia ex vetu-

Dionys. lib. de Eccl. Hier. c. 3

Ordines cur statis dieb. jejuniorum præcipue instituantur. Quæ sint tempora a jure statuta, habetur d. 75. c. in fin. ex Gelas. ad Episc. per Lucan.

Epi. 1. ca. 13. vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more indicuntur, Or-
& Greg. lib. 2. dinationes fiant; ut scilicet fidelis populus ejusmodi sa-
epist. 3. & de crarum rerum ministros piis, & sanctis precationibus
temporib. Or- a Deo impetret, qui ad tanti ministerii potestatem re-
dinationum. cte, & cum Ecclesiæ utilitate gerendam aptiores esse videantur.

31. *Quanta vitæ, & morum integritas in ordinando requiratur.*

Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitæ, & morum integritas commendetur magnopere oportet; non solum quia, si mortiferi alicujus peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiatur, novo se, & maximo scelere obstringit; sed etiam quia virtutis, & innocentiæ lumen aliis præferre debet. Ea de re quid
b *Tit. 1. 7.* Apostolus *a* Tito, & *b* Timotheo præcipiat, Pastori-
Tim. 3. 8. 9. bus declarandum erit: & simul illud docendum, ea cor-
per totum. poris vitia, *c* quæ in veteri Lege ex Domini præscri-
c *Lev. 21. 17.* ptione aliquem ab altaris ministerio excludebant, in
18. 19. 20. Evangelica Lege ad animi vitia præcipue transferenda
Gregor. par. 5. esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia
Pastora. cur. servari animadvertimus, ut qui sacris initiandi sunt,
cap. 11. prius Pœnitentiæ Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.

32. *In Sacerdote quæ, & quanta doctrina requiratur.*

Præterea in Sacerdote non solum ea cognitio requirenda est, quæ ad Sacramentorum usum, & tractationem pertinet, sed etiã sacrarum Litterarum scientia ita instructum esse oportet, ut populo Christianæ fidei mysteria, & divinæ Legis præcepta tradere, ad virtutem, &
Duo Sacerdo- pietatẽ excitare, a vitiis revocare fideles possit. Sacer-
tis munera. dotis enim duo sunt munera: quorum alterum est, ut Sacramenta rite conficiat, & administret: alterum, ut populum fidei suæ commissum iis rebus, & institutis, quæ ad salutem necessaria sunt, erudiat. Malachias e-
d *Malach. 2.* nim ita testatur: *d Labia Sacerdotis custodient scientiam,*
7. *& legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est.* Ut igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus, præstare, quod debet, possit: alterum certe non vulgarem, sed exquisitam potius doctrinam desiderat: quamvis æque ab omnibus Sacerdotibus

sum-

summa reconditarum rerum scientia non exigatur, sed quæ ad suscepti officii, & ministerii functionem unicuique satis esse possit.

33. *Quinam ad Sacerdotii dignitatem non sint admittendi.*

Pueris autem, & furiosis, vel amentibus, quod usu rationis carent, hoc Sacramentum dandum non est: quamvis, si iis quoque administraretur, Sacramenti charactere in eorum animam imprimi, certo credendum sit. Qui vero ætatis annus in singulis Ordinibus sit expectandus, ex sacri Tridentini Concilii decretis facile erit cognoscere.

Trid. Synod. sess. 23. c. 12. de Reform.

Excipiuntur etiam servi. Neque enim divino cultui dedicari debet, qui non sui juris, sed in alterius potestate est.

Viri præterea sanguinum, & homicidæ, quia Ecclesiastica lege repelluntur, & irregulares sunt.

Spurii quoque, & ii omnes, qui ex legitimis nuptiis non sunt procreati. Decet enim, ut qui sacris addicuntur, nihil in se habeant, quo ab aliis merito contemni, & despici posse videantur.

Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes, aut manci sunt. Ea enim fœditas, & debilitatio tum offensionem habet, tum vero Sacramentorum administrationem impediat necesse est.

34. *Qui sint præcipui hujus Sacramenti effectus.*

Sed jam his rebus expositis, superest, ut Pastores doceant, qui sint hujus Sacramenti effectus. Constat vero, quamvis Ordinis Sacramentum, ut antea dictum est, maxime ad Ecclesiæ utilitatem, & pulchritudinem spectet, tamen in ejus quoque anima, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiam efficere, qua idoneus, habilisque ad recte munere suo fungendum, Sacramentaque administranda reddatur: quemadmodum etiam Baptismi gratia quilibet ad alia Sacramenta percipienda aptus efficitur.

Primus effectus est sanctificatio illius qui ordinatur. Vide Concil. Flor.

Aliam quoque gratiam hoc Sacramento tribui perspicuum est, præcipuam videlicet potestatem, quæ ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum refertur: in Sa-

Secundus gradibus quibusdam homines provehi ad of-

ferendū Domino novi Testamenti Sacrificium.

Sacerdote quidem plenam, & perfectam, ut qui Domini nostri corpus, & sanguinem unus potest conficere: in aliis vero inferiorum Ordinum ministris majorem, minoremve, quo quisque ministerio suo magis, minusve ad altaris Sacramenta accedit. Atque hæc potestas etiam Character spiritualis dicitur; quod qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota animæ impressa ab aliis fidelibus distinguatur, ac divino cultui mancipentur. Ad quam Apostolus videtur spectasse, cum ad Timotheum ait: *a Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.* & alibi: *b Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum.* Hæc de Ordinis Sacramento satis dicta sint. Potiora enim tantum rerum capita Pastoribus tradere professi sumus, ut illis fidelis populi docendi & in Christiana pietate erudiendi argumenta suppeditarent.

Quomodo Ordinis Sacramentum characterem imprimat.

Trid. Syn. sess. 23. de Ordine c. 3. can. 4.

a 1. *Tim.* 4. 14

b 2. *Tim.* 1. 6.

DE

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

CAPUT VIII.

1. *Cur Parochi sedulo debeant invigilare, ut populus Christianus Matrimonii naturam, & sanctitatem cognitam habeat.*

QUoniam Pastoribus beata, & perfecta Christiani populi vita proposita esse debet, iis quidem maxime optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis: *a Volo omnes homines esse sicut meipsum*; nimirum ut omnes continentiȩ virtutem sectarentur. Nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quã ut animus nulla mundi cura distra-

Doctrina de Sacramento Matrimonii & canones subjectis decẽ capitibus de ejusdem reformatione ... explicantur initio sess. 24. Trid. Synod.

a 1. Cor. 7. 7.

Castitatis excellentia non in omnes cadit. ctus, sedataque, & restincta omni carnis libidine, in uno pietatis studio, & rerum cœlestium cogitatione conquiescat. Sed quoniam, ut idem Apostolus testatur, *a* *unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic*; & Matrimonium magnis, & divinis bonis ornatum est, ita ut inter alia Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta vere, ac proprie numeretur, ac *b* Dominus nuptiarum celebritatem præsentia sua honestarit: satis apparet, ejus doctrinam tradendam esse: cũ præsertim liceat animadvertere, tum sanctum *c* Paulum, tum Apostolorum *d* Principem, quæ non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia Matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino enim Spiritu afflati optime intelligebant, quanta, & quam multa commoda ad Christianam societatem pervenire possent, si fideles Matrimonii sanctitatem cognitam haberent, & inviolatam servarent: contra vero, ea ignorata, vel neglecta, plurimas, maximasque calamitates, & detrimenta in Ecclesiam importari. Primum itaque Matrimonii natura, & vis explicanda est. Nam cum vitia sæpe honesti similitudinem gerant, cavere oportet, ne fideles falsa Matrimonii specie decepti, turpitudine, & nefariis libidinibus animam commaculent. Cujus rei declarandæ causa a nominis significatione ordiendum est.

a 1. Cor. 7. 7. Fulg. epist. 3. ad Probam c. 9.
b Joan. 2. 2.
13. *Utilitas doctrina de Matrimonio.*
c 1. Cor. 7. per tot. Eph. 5. 22. Coloss. 3. 15.
d 1. Pet. 2. 2. Dam. l. 3.

2. *Qua propter sancta illa copula Matrimonii, Conjugii, aut Nuptiarum nominibus exprimatur.*

Matrimonium unde dicatur Matrimonium ab eo dicitur, quod fœmina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est. Conjugium quoque a conjungendo appellatur, quod legitima mulier cum viro quasi uno jugo adstringatur. Præterea Nuptiæ; quia, ut inquit S. Ambrosius, pudoris gratia puellæ se obnuberent: quo etiam declarari videbatur, viris obedientes, subjectasque esse oportere.

Aug. 19. cõt. Faust. c. 26.
S. Amb. li. 1. de Abraham c. 9. in fine.

3. *Quid sit Matrimonium.*

Ita vero ex communi Theologorum sententia definitur: *Matrimonium est viri, & mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas; individuam vitæ consuetudinem retinens*. Cujus definitionis partes ut planius in-

Mag. in 4. di. 7. & Grat. 17. q. 2. in princ. quæst.

tel-

telligantur, docendum eſt, quamvis hæc omnia in perfecto Matrimonio inſint, conſenſus videlicet interior, pactio externa verbis expreſſa, obligatio, & vinculum, quod ex ea pactione efficitur, & conjugum copulatio, qua Matrimonium conſummatur; nihil horum tamen Matrimonii vim, & rationem proprie habere, niſi obligationem illam, & nexum, qui *conjunctionis* vocabulo ſignificatus eſt. Additur vero, *maritalis*, quoniam alia pactionum genera, quibus viri, & mulieres obligantur, ut ſibi mutuam operam præſtent, vel pretii, vel alterius rei cauſa, prorſus aliena ſunt a Matrimonii ratione. Sequitur deinde, *inter legitimas perſonas*, quoniam qui a nuptiarum conjunctione legibus omnino excluſi ſunt, ii Matrimonium inire non poſſunt, neque, ſi ineant, ratum eſt. Exempli gratia, qui intra quartum gradum propinquitate conjuncti ſunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, quę ętas Legibus conſtituta eſt, ad Matrimonii juſta fœdera ineunda apti eſſe non poſſunt. Quod vero extremo loco poſitum eſt, *individuam vitæ conſuetudinem retinens*, indiſſolubilis vinculi naturam declarata, quo vir, & uxor colligantur.

Con. Flor. in Epiſt. Euge. IV. ad Armenos.

4. *Ubi præcipua vis Matrimonii conſiſtat.*

Ex his igitur patet, Matrimonii naturam, & rationem in vinculo illo conſiſtere. Nam quod aliæ clariſſimorum virorum definitiones hoc videntur conſenſui tribuere, ut, cum dicunt, *Conjugium eſſe conſenſum maris, & fœminæ*; hoc ita accipiendum eſt, conſenſum ipſum Matrimonii cauſam effectricem eſſe: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio, & nexus oriri non poteſt, niſi ex conſenſu, & pactione.

Conſenſus verbis temporis præſentis exprimendus eſt, iſque mutuos eſſe debet, deſponſalibus, & Matrim. cap. Tua fraternitati, & conſentit Mag. loc. ci. litt. C.

5. *Qualis in Matrimonio requiratur conſenſus, quaque ratione ſit declarandus.*

Sed illud maxime neceſſarium eſt, ut conſenſus verbis, quæ præſens tempus ſignificant, exprimatur. Neque enim Matrimonium eſt ſimplex donatio, ſed mutua pactio. Atque ita fit, ut conſenſus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum ſatis eſſe non poſſit, ſed duorum inter ſe mutuum eſſe oporteat. Atqui ad

Interior. conſenſus non ſufficit ad Matrimoniũ.

declarandum mutuum animi consensum, verbis opus esse perspicuum est. Si enim ex interiori tantum consensu, sine externa aliqua significatione, Matrimonium constare posset, illud etiam sequi videretur, ut, cum duo, qui disjunctissimis, & maxime diversis in locis essent, ad nuptias consentirent, antequam alter alteri voluntatem suam vel litteris, vel nuntiis declarasset, veri, & stabilis Matrimonii lege conjungerentur: quod tamen a ratione, & sanctæ Ecclesiæ consuetudine, & decretis alienum est.

6. Mutuus consensus verbis futuri temporis expressus Matrimonium non efficit.

Habetur de spons. & Matrim. cx Si inter virum. Qui, quod se facturũ promisit, postea non præstat, tametsi fidem violet, Matrimoniũ tamen non dissolvit. Qualis promissio requiratur ad perfectionem Matrimonii.

Recte autem dicitur, oportere, ut consensus verbis exprimatur, quæ præsentis temporis significationem habeant. Nam quæ futurum tempus indicant, Matrimonium non conjungunt, sed spondent. Deinde quæ futura sunt, nondum esse perspicuum est: quæ vero non sunt, parum, vel nihil firmi, aut stabilis habere existimandum est. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quisquam habet, quam se in Matrimonium ducturum esse pollicetur; neque statim ab eo impletum est, quod se facturum promisit: tametsi fidem præstare debet: quod si non faciat, violatæ fidei reus esse convincitur. At vero qui Matrimonii fœdere alteri jungitur, quamvis postea pœniteat, tamen, quod factum est, mutare, irritumve, & infectum redere non potest. Cum itaque conjugii obligatio nuda promissio non sit, sed ejusmodi abalienatio, qua re ipsa vir mulieri, & vicissim mulier viro corporis sui potestatem tradit; idcirco necesse est, verbis, quæ præsens tempus designant, Matrimonium contrahi; quorum verborum vis, etiam postquam enuntiata sunt, permanet; virumque, & uxorem indissolubili vinculo constrictos tenet.

7. Si pudore, aut alio impedimento consensus verbis non exprimatur, nutus, & signa verborum locum habent.

Sed verborum locum tum nutus, & signa, quæ intimum consensum aperte indicent, satis ad Matrimonium esse possunt; tum ipsa etiam taciturnitas, cum

puel-

puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

8. *Ad verum Matrimonium concubitus non requiritur.*

Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, Matrimonii naturam, & vim in vinculo, ac obligatione sitam esse; ac præter consensum eo, quo dictum est, modo expressum, ut verùm Matrimonium existat, concubitum necessario non requiri. Nam & primos Parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut Patres testantur, vero Matrimonio junctos fuisse plane constat. Quare a sanctis Patribus dictum est, Matrimonium non concubitu, sed consensu existere; quod etiam a S. Ambrosio in libro de Virginibus repetitum legimus.

Adam; & Eva in statu innocentiæ non concubuerunt. Gen. 2.

S. Ambr. de inst. Virg. c. 6.

9. *Quotuplex sit Matrimonii consideratio.*

Jam vero hisce explicatis, illud docendum erit, Matrimonium duplicem rationem habere. Nam, vel ut naturalis conjunctio, (conjugium etiam non ab hominibus inventum, sed a natura) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est. Ac, quoniam gratia naturam perficit, (*neque prius*, a *quod spirituale est*, *sed quod animale*, *deinde quod spirituale*) rei ordo postulat, ut de Matrimonio, ut natura constat, & ad naturæ officium pertinet, prius agendum sit: tum vero, quæ illi, ut Sacramentum est, conveniunt, explananda erunt.

Duplex Matrimonii ratio, ut est officium naturæ, & ut Sacramentum.

Matrimonium est a natura ff. justit. & jure lib. 1.

a 1. *Cor.* 15. 46.

10. *Quis Matrimonii, ut officium naturæ significat, sit author.*

In primis itaque docendi sunt fideles, Matrimonium a Deo institutum esse. Scriptum est enim in Genesi: b *Masculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait, Crescite, & multiplicamini*; &, c *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi*; ac paulo post: d *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam; dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago,*

b *Gen.* 1. 27. 28.

c *Gen.* 2. 18.

d *Ibid.* 2.

quoniam de viro sumpta est: quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erant duo in carne una. Quæ, ipso Domino authore *a* apud S. Matthæum, ostendunt Matrimonium divinitus institutum esse.

a Matt. 19. 6.

11. *Matrimonium, ut naturæ officium consideratur, dissolvi non potest.*

Neque vero Deus Matrimonium tantummodo instituit; verum, ut sancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam, & indissolubilem nodum ei addidit. Siquidem Salvator ait: *b Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Quamvis enim Matrimonio, quatenus naturæ est officium, conveniat, ut dissolvi non possit; tamen id maxime fit, quatenus est Sacramentum. Qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ Lege ejus propria sunt, summam perfectionem consequitur; tamen & prolis educandæ studio, & aliis Matrimonii bonis repugnat, ut ejus vinculum dissolubile sit.

b Matt. 19. 6. Trident. Syn. in princ. sess. 24. & ca. 5. 7. & c. Fraternitatis 35. q. 10. & ca. Debitum de bigamis, & de conjug. lepr. in princ.

12. *Omnibus hominibus lex contrahendi non est imposita.*

Quod vero a Domino dictum est: *c Crescite, & multiplicamini*, id eo spectat, ut cujus rei causa Matrimonium institutum erat, declaret; non ut singulis hominibus necessitatem imponat. Nunc enim aucto jam humano genere, non solum ulla Lex uxorem docere aliquem non cogit, sed potius virginitas summopere commendatur, & unicuique in sacris Litteris suadetur, ut quæ Matrimonii statu præstantior sit, majoremque in se perfectionem, & sanctitatem contineat. Dominus enim Salvator noster ita docuit: *d Qui potest capere, capiat.* & Apostolus ait: *e De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.*

c Gen. 1. Matrimoniũ causa multiplicandi genus humanũ divinitus est institutum, Virginitas Matrimonio est præstantior. Tri. Syn. sess. 24. de Matr. c. 9. 10. d Mat. 19. 12. e 1. Cor. 7. 25.

13. *Vir, & mulier conjungi cur debeant.*

Sed quibus de causis vir, & mulier conjungi debeant, explicandum est. Prima igitur ratio est, hæc ipsa diversi sexus naturæ instinctu expetita societas, mutui auxilii spe conciliata, ut alter alterius ope adjutus vitæ incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Prima ratio.

Altera

Altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei, & religionis cultores educentur. Quod quidem maxime sanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propositum fuisse, ex sacris Litteris satis apparet. Quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali Dæmonis vim posset repellere: *a Ostendam*, inquit, *tibi, qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium. ii namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, b sicut equus, & mulus; quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos.* deinde subjecit, *c Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus; ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Atque una hæc etiam causa fuit, cur *d* Deus ab initio Matrimonium instituerit. Quare fit, ut illorum sit scelus gravissimum, qui Matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt. Hæc enim homicidarum impia conspiratio existimanda est.

Secunda.

a Tob. 6. 16. 17.

b Psal. 31. 9.

c Tob. 6. v. 22.

d Gen. 1. 23.

Qui natura violant, qui partum impediunt.

14. *Post peccatum cur Matrimonium institutum fuerit.*

Tertia est, quæ post primi Parentis lapsum ad alias causas accessit, cum propter justitiæ, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit; ut scilicet, qui sibi suæ imbecillitatis conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. De quo ita Apostolus scribit: *e Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.* ac paulo post, cum docuisset, interdum orationis causa a Matrimonii debito abstinendum esse, subjecit: *f Et iterum revertimini in idipsum ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* Hæ igitur sunt causæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie, & religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere. Quod si ad eas causas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti, Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor,

Tertia causa. vide Aug. 14. Civ. c. 15. 16. & 17. Dam. l. 4. de ortho. fide cap. 25.

e 1. Cor. 7.

f Ibidem 5.

Causæ secundariæ Matrimonii, si ejus sanctitatem nõ impediant minime damnandæ sũt

dor, morum similitudo; hujusmodi sane rationes damnandæ non sunt, cum Matrimonii sanctitati non repugnent. Neque enim in sacris Litteris *a* Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit. Hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio est, docenda erunt.

a Gen. 29.17. 18.

15. *Cur Matrimonium Sacramenti dignitate per Christum sit auctum.*

De Matrimonio, ut Sacramentum est. Finis Instituti Matrimonii cum in Lege natura, tum in Lege gratia pulchre explicatur a D. Th. in sup. qua. 42. ar. 3.

Immensa Christi, & Ecclesiæ per charitatem conjunctio Matrimonii Sacramento aptissime significatur.

Ut autem Sacramentum est, explicare oportebit, ejus naturam multo præstantiorem esse, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis conjunctio, ad propagandum humanum genus ab initio institutum est; ita deinde, ut populus ad veri Dei, & Salvatoris nostri Christi cultum, & religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa est. Cum enim Christus Dominus vellet arctissimæ illius necessitudinis, quæ ei cum Ecclesia intercedit, suæque erga nos immensæ charitatis certum aliquod signum dare, tanti mysterii divinitatem hac potissimum maris, & fœminæ sancta conjunctione declaravit. Quod quidem aptissime factum esse ex eo intelligi potest, quod ex omnibus humanis necessitudinibus, nulla inter se homines magis quam Matrimonii vinculum constringit; maximaque inter se vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti sunt. Atque idcirco fit, ut frequenter sacræ Litteræ nuptiarum similitudine *b* divinam hanc Christi, & Ecclesiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

16. *Quomodo Matrimonium sit verum Evangelicæ Legis Sacramentum.*

b Matt. 22. 2. & 25. 10. Apoc. 19. 6. 7

c Eph. 5. 28. 29. 30.

Pet. Dam. Ser. 1. de Dedic. Eccles.

D. Aug. de fide, & oper. c. 7. l. 1. de nup. & concup.

Jam vero Matrimonium Sacramentum esse, Ecclesia Apostoli auctoritate confirmata certum, & exploratum semper habuit. Ita enim ad Ephesios scribit: *c Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc ma-*

gnum

gnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Nam, quod inquit, *Sacramentum hoc magnum est*, nemini dubium esse debet, ad Matrimonium referendum esse, quod scilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus Dominus cum Ecclesia conjungitur, Sacramentum, idest sacrum signum sit.

c. 16. & 17. Amb. in c. 5. Epif. ad Eph. Tertul. in lib. de Monog.

17. *Quomodo Matrimonium Sacramentum esse ex Pauli verbis convincatur.*

Atque hanc esse eorum verborum veram, & propriam sententiam, veteres sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt, idemque sancta Tridentina Synodus explicavit. Constat ergo, virum Christo, uxorem Ecclesiæ ab Apostolo comparari; virum esse caput mulieris, ut est Christus Ecclesiæ; eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, & vicissim uxor virum amare, & colere debeat. *a* Christus enim dilexit Ecclesiam, & pro ea semetipsum tradidit, rursus vero, ut idem Apostolus docet, *b* Ecclesia subjecta est Christo. Sed gratiam quoque hoc Sacramento significari, & tribui, in quo maxime Sacramenti ratio inest, ea Synodi verba declarant: *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret; & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor, atque perfector, sua nobis passione promeruit.* Quare docendum est, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir, & uxor mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquiescat: alienosque, & illicitos amores, & concubitus non quærat; sed in omnibus sit *c honorabile connubium, & torus immaculatus.*

Trid. Synod in princ. sess. 24. de Matr

a Eph. 5. 25.

b Ibid. 14.

Quomodo Matrimonii gratiam significatam tribuat.

Trid. Syn. ibi.

Fulg. Ep. 2. ad Galiam c. 5.

c Heb. 13. 4.

18. *Quantum Matrimonium Evangelii à Legis naturæ, vel Moysis Matrimonio differat.*

Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimoniis præstet, quæ ante, vel post Legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod etsi gentes Matrimonio divini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ Lege alienos esse, itemque stupra, adulteria, & alia libidinis genera vindicanda esse judicabant, tamen eorum connubia

Gentes Matrimonii, ut rem sanctam venerata sunt, & concubitus vagos, & incestas nuptias damnarunt.

nullam

nullam prorsus Sacramenti vim habuerunt.

Apud Judæos vero religiosius omnino nuptiarum leges servari consueverant: neque dubitandum, quin eorum Matrimonia majori sanctitate prædita essent. Cum enim promissionem accepissent, fore aliquando, ut *a* omnes gentes in semine Abrahæ benedicerentur, magnæ apud eos pietatis officium merito esse videbatur filios procreare, & electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Salvator noster, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset propagare. Sed illæ quoque conjunctiones vera Sacramenti ratione caruerunt.

Inter infideles Matrimonium non est Sacramentũ Cap. Quanto tu, de divort.

a *Gen.* 12. 3. 38. & 18. 22. 28.

19. *Matrimonium in Lege naturæ post peccatum, aut in Lege Moysis, originis suæ, quam ex Deo habuit, decorem non retinuit.*

Huc accedit, quod sive naturæ post peccatum, sive Moysis Legem spectemus, facile animadvertimus, Matrimonium a primi ortus sui decore, & honestate decidisse. Dum enim naturæ lex vigebat, *b* multos ex antiquis Patribus fuisse comperimus, qui plures simul uxores ducerent. Deinde vero in Lege *c* Moysis dato repudii libello, permissum erat, si causa fuisset, divortium cum uxore facere. Quorum utrumque ab Evangelica Lege sublatum, Matrimoniumque in pristinum statum restitutum est. Nam quod polygamia a Matrimonii natura aliena esset, (etsi aliqui ex priscis Patribus accusandi non sunt, quod non sine Dei indulgentia plures uxores ducerent) Christus Dominus ostendit illis verbis: *d Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* deinde subjungit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.*

b *Gen.* 4. 14. & 29. 22.

c *Deut.* 24. 1. *Matt.* 19. 7.

Uxorum pluralitas a Matrimonii natura est aliena, ac Christianis prohibita, c. Gaudemus, de divort. Trid. Syn. sess. 24. de Matr. can. 2.

d *Mat.* 19. 5. 6

Quibus verbis planum fecit, Matrimonium ita a Deo institutum esse, ut duorum tantum, non plurium conjunctione definiretur. Quod etiam alibi apertissime docuit: inquit enim: *e Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Nam si viro liceret plures uxores ducere, nulla omnino causa esse videretur, cur magis adulterii reus esse di-

Matrimoniũ duorum duntaxat conjunctione definitur.

e *Matt.* 19. 9. *Marc.* 10. 11. *Luca* 16. 18.

dicendus esset, quod præter eam uxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quam quod priore dimissa, cum alia conjungeretur. Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut, si infidelis quispiam gentis suæ more, & consuetudine plures uxores duxisset, cum ad veram religionem conversus fuerit, jubeat eum Ecclesia cæteras omnes relinquere, ac priorem tantum justæ, & legitimæ uxoris loco habere. *Quid faciendum sit cum infideli ad fidē converso, qui prius plures uxores duxerit, vide c. Gaudemus, de divortiis.*

20. *Vinculum Matrimonii divortio disrumpi non potest.*

Verum eodem Christi Domini testimonio facile comprobatur, nullo divortio vinculum Matrimonii dissolvi posse. Si enim post libellum repudii mulier a viri lege soluta esset, liceret ei sine ullo adulterii crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus aperte denunciat: *a Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur.* Quare conjugii vinculum nulla re, nisi morte disrumpi perspicuum est. Quod quidem etiam Apostolus confirmat, cum inquit: *b Mulier alligata est Legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est a Lege: cui vult nubat, tantum in Domino*, & rursus: *c His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Eam vero optionem Apostolus mulieri, quæ justa de causa virum reliquisset, detulit, ut aut innupta maneat, aut viro suo reconcilietur. Neque enim sancta Ecclesia viro, & uxori permittit, ut sine gravioribus causis alter ab altero discedat.

a Matt. 19. 9. Marc. 10. 1. Luc. 16. 18.

b 1 Cor. 7. 39. Rom. 7. 1.

c 1. Cor. 7. v. 10.

Conc. Tri. sess. 24. ca. 5. & 7. Conc. item Milev. c. 17. citatum. 32. q. 7. ca. Placuit.

21. *Cur nulla ratione dissolvi Matrimonium expediat.*

Ac, ne forte alicui videatur durior Matrimonii lex; quod nulla unquam ratione dissolvi possit, docendum est, quæ sint cum ea utilitates conjunctæ. Primum enim homines in conjungendis matrimoniis virtutem potius, & morum similitudinem, quam divitias, & pulchritudinem spectandam esse intelligant: qua quidem re communi societati maxime consuli nemo dubitare potest. Præterea, si divortio Matrimonium dissolveretur, vix unquam dissidendi causæ hominibus, quæ iis ab antiquo pacis, & pudicitiæ hoste quotidie objicerentur, deessent. Nunc vero, cum fideles secum

Vide D. Tho. in 4. dist. 33. q. 2. ar. 1. & sequent. & Bon. in 4. di. 33. art. 4. q. 1. & 2.

cogitant, quamvis etiam Conjugii convictu, & consuetudine careant, se tamen Matrimonii vinculo constrictos teneri, omnemque alterius uxoris ducendæ spem sibi præcisam esse; ea re fit, ut ad iracundiam, & dissidia tardiores esse consueverint. Quod si interdum etiam divortium faciant, & diutius conjugis desiderium ferre non possint, facile per amicos reconciliati ad ejus convictum redeunt.

22. *Per libellum repudii separati possunt rursum conjungi.*

Ob adulterium dimissi, si pœniteant, in gratiam possunt recipi ab altero conjuge.

S. Aug li. 2. de adulterinis conjugiis c. 6. & 9.

a Prov. 18. 22

Sed hoc loco prætermittenda non est Pastoribus sancti Augustini salutaris admonitio. Is enim, ut ostenderet fidelibus, haud gravate faciendum esse, ut cum uxoribus, quas adulterii causa dimisissent, si eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur: *Cur*, inquit, *vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Ecclesia? aut cur uxor viro adultero, sed pœnitenti, non ignoscet, cui etiam ignovit Christus? Nam quod* a *Scriptura stultum vocat, qui tenet adulteram, de ea sentit, quæ cum deliquerit, pœnitere, & a cœpta turpitudine desistere recusat.* Ex iis itaque perspicuum est, fidelium Conjugia perfectione, & nobilitate, tum Gentilium, tum Judæorum Matrimoniis longe præstare.

23. *Quæ sint bona, quæ ex hoc Sacramento ad conjugatos redeunt.*

Matrimonii triplicia sunt bona D. Aug. lib. 5. contra Jul. c. 5. & de Gen. ad lit. l. 9. c. 7. Mag. in 4. dist. 31. q. 1.

Docendi præterea sunt fideles, tria esse Matrimonii bona; *Prolem, Fidem*, & *Sacramentum*: quorum compensatione illa incommoda leniuntur, quæ Apostolus indicat his verbis: *b Tribulationem carnis habebunt hujusmodi*; efficiturque, ut conjunctiones corporum, quæ extra Matrimonium merito damnandæ essent, cum honestate conjunctæ sint.

b 1. Cor. 7. 28.

Primum Matrimonii bonum est proles.

c 1. Tim. 2. 15.

d Eccl. 7. 2. 5.

e Prov. 13. 24.

Primum igitur bonum est proles, hoc est liberi, qui ex justa, & legitima suscipiuntur uxore. Id enim tanti fecit Apostolus, ut diceret: *c Salvabitur mulier per filiorum generationem*. Nec vero hoc de procreatione solum, sed de educatione etiam, & disciplina, qua filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum est. Sic statim subdit Apostolus, *d Si in fide permanserint*. Monet enim Scriptura: *e Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos a pueritia illo-*

illorum. Idem etiam *a* Apostolus docet: ejusque institutionis pulcherrima exempla *b* Tobias, *c* Job, & alii sanctissimi Patres in sacris Litteris præbent. Quæ vero sint parentum, & filiorum officia, in quarto Præcepto latius explicabitur.

Deut. 6. 7.
a *Eph. 6. 4. Col. 3. 20.*
b *Tob. 4.*
c *Job. 1. 5.*

24. *Fides in Matrimonio quid sit, & quomodo servanda.*

Sequitur fides, quod est alterum Matrimonii bonum, non ille virtutis habitus, quo imbuimur cum Baptismum percipimus, sed fidelitas quædam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro se ita obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat, sanctumque illud Conjugii fœdus nunquam se violaturum polliceatur. Id facile colligitur ex illis verbis, quæ a primo Parente enunciata sunt, cum Evam uxorem suam accepit, quæ deinde Christus Dominus in Evangelio comprobavit: *d Quare relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Item ex eo Apostoli loco: *e Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Quare optimo jure gravissimæ animadversiones a *f* Domino in adulteros, quod hanc fidem maritalem frangant, in veteri Legi constitutæ erant.

Secundum bonum est fidelitas mutua.
d *Gen. 2. 24. Matth. 19. 5. Ephes. 5. 31.*
e *1. Cor. 7. 4.*
f *Levit. 20. 10. Deu. 22. 22.*

Postulat præterea Matrimonii fides, ut vir, & uxor singulari quodam, sanctoque, & puro amore conjuncti sint: neque, ut adulteri inter se se ament, sed ut Christus dilexit Ecclesiam. Hanc enim regulam Apostolus præscripsit, cum ait: *g Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam*: quam certe immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantum utilitatem sibi proponens, complexus est.

Vir qualiter uxorem diligere debeat.
Vide Hier. li. 1. cont. Jov. & c. Orige 32. q. 4.
g *Eph. 5. 25. Col. 3. 19.*

25. *Quid sit Sacramentum, dum inter Matrimonii bona numeratur.*

Tertium bonum Sacramentum appellatur, vinculum scilicet Matrimonii, quod nunquam dissolvi potest. Nam, ut est apud Apostolum, *h Dominus præcepit uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari; & vir uxorem*

Tertiū Matrimonii bonum est Sacramentum.
h *1. Cor. 7. 10. 11. vide, quod supra notavimus sect. 10.*

non

non dimittat. Si enim Matrimonium, ut Sacramentum est, Christi conjunctionem cum Ecclesia signat, necesse est, ut Christus se nunquam ab Ecclesia disjungit, ita uxorem a viro, quod ad Matrimonii vinculum attinet, separari non posse. Verum, ut hæc sancta societas sine querela facilius conservetur, viri, & uxoris officia, quæ *a* S. Paulo, & a *b* Principe Apostolorum Petro descripta sunt, tradenda erunt.

a *Ephes.* 5. 22. 25. *Col.* 3. 18. 1. *Tim.* 5. 14.
b 1. *Pet.* 3. 1. 2.

26. *Quæ sint præcipua mariti officia.*

Primum mariti officium. *c Gen.* 3. 12. *Cur mulier ex viri pedibus, vel capite non sit cōdita.* *Aug. l.* 12. *de Civ. Dei. c.* 20 *Hug. de S. Vict. in ann. sup. Gen.* *Secundū officium, vide c. Si quis dereliqueris, dist.* 30.

Ergo viri munus est, uxorem liberaliter, & honorifice tractare. Qua in re meminisse oportet, Evam ab Adamo sociam appellatam esse, cum inquit: *c Mulier, quam dedisti mihi sociam*. Cujus rei causa aliqui Patres factum esse docuerunt, ut ea non ex pedibus, sed ex latere viri formaretur, quemadmodum etiam ex capite condita non est, ut se viri dominam non esse intelligeret, sed viro potius subjectam. Decet præterea virum in alicujus honestæ rei studio semper occupatum esse; tum ut ea suppeditet, quæ ad familiam sustentandam necessaria sunt; tum ne inerti otio languescat, a quo omnia fere vitia fluxerunt: deinde vero familiam recte constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

27. *Uxoris officium quid requirat.*

Uxoris quæ sunt præcipua officia. 1. *Pet.* 3. 1. 2. *Fulg epist.* 2. *ad Gallam c.* 11. 12. & 3. *ad Probam c.* 14. † *Alias cast.* *Psal.* 44. 14. *Omnis gloria ejus, &c.* d *Gen.* 18. 12. *Adversus mulieres ambitiosius se ornantes, & extolentes se ibit elegāte Greg. Na.*

Rursus autem uxoris partes sunt, quas Apostolorum Princeps enumerat, cum inquit: *Mulieres subditæ sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem, sine verbo lucrifiant: considerantes in timore † sanctam conversationem vestram: quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se, subjectæ propriis viris, d sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans*. Earum quoque præcipuum studium sit, filios in religionis cultu educare, & domesticas rei diligenter curare. Domi vero libenter se contineant, nisi necessitas exire cogat, idque sine viri permissu facere nunquam audeant. Deinde, in quo maxime marita-

ritalis conjunctio sita est, meminerint semper, secundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum esse, eove pluris faciendum esse neminem; cui etiam omnibus in rebus, quæ Christianæ pietati non adversantur, morem gerere, & obtemperare summa cum animi alacritate oporteat.

28. *Quid de Matrimonii ritibus sentiendum sit.*

Harum rerum explicationi consequens erit, ut Pastores ritus etiam doceant, qui in matrimonio contrahendo servari debeant: de quibus non est expectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, cum a sancta Tridentina Synodo, quæ in hac re maxime observanda sint, copiose, & accurate constituta fuerint, neque illud decretum a Pastoribus ignorari possit. Satis igitur est eos admonere, ut, quæ ad hanc partem attinent, e sacri Concilii doctrina cognoscere studeant, eaque fidelibus diligenter exponant. *Trid. Syn. sess. 14. decr. de reformatione Matrimonii cap. 1.*

29. *Clandestina Matrimonia rata non sunt.*

In primis autem, ne adolescentes, & puellæ, cui ætati inest maxima imbecillitas consilii, falso nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute ineant; sæpissime docebunt, ea neque vera, neque rata Matrimonia habenda esse, quæ præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarii licentia, certoque testium numero non contrahuntur. *Trid. Syn. ibidem cap. 1.*

30. *Tradere etiam Matrimonii impedimenta decet.*

Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt: in quo argumento plerique graves, & doctissimi viri, qui de vitiis, & virtutibus conscripserunt, adeo diligenter versati sunt, ut facile omnibus futurum sit, quæ illi scriptis suis tradiderunt, in hunc locum transferre; cum præsertim necesse habeant Pastores eos ipsos libros nunquam fere e manibus deponere. Itaque tum illas præceptiones, tum quæ a sancta Synodo sancita sunt de impedimento, quod vel a cognatione spirituali, vel a justitia publicæ honestatis, vel a fornicatione oritur, attente legent, & tradenda fidelibus curabunt. *Magister sen. 4. dist. 34. & omnes Scholastici ibi, & Canonistæ.* *Conc. Trid. ibi. c. 2. 3. 4.*

31. *Quo animo affecti esse debeant, qui ad Matrimonium accedunt.*

Ex quibus perspici potest, quo animo affectos esse oporteat fideles, cum Matrimonium contrahunt. Neque enim humanam aliquam rem se aggredi, sed divinam putare debent: in qua singularem mentis integritatem, & pietatem adhibendam esse, Patrum veteris Legis exempla satis ostendunt; quorum Matrimonia tametsi Sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen semper maxima cum religione,& sanctimonia colenda esse existimarunt.

32. *Parentum consensus ad Matrimonii soliditatem requirendus.*

Trid. Syn. sess. 24 decr. de reformat. Matrimonii c. 1.

Inter cetera autem maxime hortandi sunt filii familias, ut parentibus, & iis, in quorum fide, & potestate sunt, eum honorem tribuant, ut ipsis inscientibus, nedum invitis & repugnantibus, Matrimonia non ineant. Nam in veteri Testamento licet animadvertere, *a* filios a patribus semper in Matrimonium collocatos esse. Qua in re plurimum eorum voluntati deferendum esse, Apostolus videtur etiam iis verbis indicare: *b Qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit.*

a Gen. 24. per totum, & 28. & 29. & 34. 35.

b 1. Cor. 7. 38.

33. *Quidnam de actu conjugali sit præcipiendum.*

Extrema illa restat pars de iis, quæ ad Matrimonii usum pertinent; de quibus ita agendum est a Pastoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut pias mentes lædere, aut risum movere queat. Ut enim *c eloquia Domini, eloquia casta sunt*; ita etiam maxime decet Christiani populi doctorem ejusmodi orationis genere uti, quod singularem quandam gravitatem, & mentis integritatem præ se ferat. Quare duo illa maxime docendi sunt fideles: primum quidem, non voluptatis, aut libidinis causa Matrimonio operam dandam esse, sed eo utendum intra illos fines, qui, ut supra demonstravimus, a Domino præscripti sunt. Meminisse enim convenit, quod Apostolus hortatur: *d Qui habent uxores, tanquam non habentes sint*. tum vero a Sancto Hieronymo dictum esse: *Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu: reget impetus voluptatis, nec præceps feretur ad coitum.* Nihil

c Psal. 11. 7.

Duo in matrimonii usu sunt præcipue observanda.

d 1. Cor. 7. v. 29. S. Hier. l. 1. cont. Jovin. in fin. & habetur in cap. Origo 32. q. 4.

hil est fœdius, quam uxorem amare, quasi adulteram.

34. *Conjugibus aliquando ab officio Matrimonii abstinendum.*

Sed quoniã dona omnia sanctis precationibus impetranda sunt à Deo, alterum est, quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, & obsecrandi causa a Matrimonii officio interdum abstineant: in primisque id sibi observandum sciant tribus saltem diebus, antequam sacram Eucharistiam percipiant, sæpius vero, cum solemnia Quadragesimæ jejunia celebrantur, quemadmodum Patres nostri recte, & sancte præceperunt. Ita enim fiet, ut ipsa Matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri sentiant; & pietatis studia sectantes, non modo hanc vitam tranquille, & placide traducant, sed æternæ etiam, Dei benignitate consequendæ, vera, & stabili spe, a quæ non confundit, nitantur.

Quibus temporibus a Cõjugii actu abstinendũ sit, vide 33. qu. 4. per totam, & ca. Omnis homo de consf. d. 2. Hier. in Apol. prol. cont. Jov. post medium, & in ca. 12. Zach. sup. illud. In die illa magnus erit planctus.

a *Rom.* 5. 5.

CATECHISMI ROMANI

PARS TERTIA.

De Decalogo, Divinisque Legibus.

CAPUT I.

1. *Decalogum omnium Præceptorum summam esse demonstratur.*

S. Aug. li. 2. super Exod. quæ. 130 Vide D. Gregor. Naz. orat. 40. in sanctis Baptisma.

a *Exod. 31. 18. & 33. 15.*

Decem Præcepta ex duobus charitatis præceptis pendent.

b *Mat. 22. 40*

Ecalogum Legum omnium summam, & epitomen esse, S. Augustinus litteris commendavit. Nam cum multa locutus sit Dominus, duæ tamen *a* tantum Tabulæ dantur Moysi lapideæ, quæ dicuntur Tabulæ Testimonii futuri in Arca. Nimirum cætera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem Præceptis, quæ duabus Tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quærantur, & recte intelligantur; quomodo hæc ipsa rursus decem Præcepta duobus illis nituntur, dilectionis scilicet Dei, & Proximi, *b* in quibus tota Lex pendet, & Prophetæ.

2. *Cur Pastores maxime Decalogum diserte tenere, & explicare conveniat.*

Itaque cum sit totius Legis summa, Pastores oportet in ejus contemplatione *c* die, noctuque versari, non ut vitam suam modo ad hanc normam componant, sed etiam ut populum sibi creditum in Lege Domini erudiant. *d* Nam *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est*: quod ad Pastores novæ Legis maxime pertinet, qui Deo propiores *e a claritate in claritatem*

c *Psal. 1. 2.*

d *Mal. 2. 7.*

e *2. Cor. 3. 18.*

trans-

transformari debent, *tanquam a Domini spiritu*. Et cum eos *a* Lucis nomine nuncuparit Christus Dominus, propriæ sunt illorum partes, *b* ut sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium: *c & si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto*, ipsi, qui spirituales sunt, hujusmodi instruant.

a *Mat. 5. 15.*
b *Rom. 2. 20.*
c *Gal. 6. 1.*

In Confessionibus etiam judicis personam sustinent; ac pro genere, & modo peccatorum sententiam ferunt. Quare nisi suam sibi inscitiam, nisi aliis etiam esse fraudi velint, in eo sint necesse est quam vigilantissimi, & in divinorum Præceptorum interpretatione exercitatissimi, ut ad hanc divinam regulam, de quacunque & actione & officii prætermissione judicium facere possint; &, ut est apud Apostolum, *d* sanam doctrinam tradant, id est, quæ nullum contineat errorem; & animorum morbis, quæ sunt peccata, medeantur; ut *e* sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum. Jam vero in hujusmodi tractationibus ea Pastor sibi, & aliis proponat, quibus Legi parendum esse persuadeat.

d *2. Tim. 4. 3.*
e *Tit. 2. 14.*
Exhortandus populus ad Legis observationem.

3. *Quis Decalogi, & Legis naturæ auctor sit.*

D. Tho. in 2. q. 98. art. 2.
f *Gal. 3. 10.*
Act. 1. 7. 28.

Inter cætera autem, quæ animos hominum possunt ad hujus Legis jussa servanda impellere, illud maximam vim habet, Deum esse hujus Legis auctorem. Quamvis enim *f* per Angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse Legis auctorem. Cujus rei satis amplum testimonium præbent non solum ipsius Legis latoris verba, quæ paulo post explicabuntur, *g* sed infinita pene Scripturarum loca, quæ Pastoribus facile occurrent. Nemo enim est, quin sibi a Deo Legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum a malo, honestum a turpi, justum ab injusto possit secernere: cujus vis, & ratio Legis, cum ab ea, quæ scripta est, diversa non sit; quis est, qui ut intimæ, sic scriptæ Legis auctorem Deum negare audeat?

g *Exo. 24. 12. Levit. 4. 22. 27. Isa. 33. 22.*
Deus Legis naturalis conditor.
Rom. 2. 14. vide D. Tho. 1. 2. q. 91 ar. 2

Hanc igitur divinam lucem, pene jam pravis moribus, & diuturna perversitate obscuratam, cum Deus Moysi Legem dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam novam tulisse docendum est; ne forte populus, cum audit Legi Moysis derogatum esse, putet his Legi-

Lex naturæ diuturna perversitate obscurata, per Legem scriptam renovatur, ac illustratur.

D. Tho. 1. 2. q. 98. art. 6. bus se non teneri. Certissimum enim est, non propterea his Præceptis parendum esse, quod per Moysen data sunt: sed quod omnium animis ingenita, & per Christum Dominum explicata sunt, & confirmata.

4. *Quomodo ad Legem servandam ab ipso Legis Auctore populus excitari possit.*

Juvabit tamen plurimum, & ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse, qui Legem tulit: de cujus sapientia, & æquitate dubitare non possumus, neque ejus infinitam vim, atque potentiam effugere. Quare cum per Prophetas Deus juberet servari Legem, *a* dicebat se Dominum Deum esse: & in ipso Decalogi exordio, *b Ego sum Dominus Deus tuus*. & alibi: *c Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?*

a Lev. 18.5. 2. 19. & 10. v. 8.
b Exo. 20. v. 2
c Malach. 1. vers. 6.

5. *Quantum sit beneficium Legem a Deo accepisse.*

Non solum autem excitabit fidelium animos ad servanda Dei Præcepta, sed ad gratiarum etiam actionem, quod suam Deus, quæ salutem nostram contineret, voluntatem explicarit. Quare non uno loco Scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut suam dignitatem, ac Dei beneficentiam cognoscat: Veluti in Deuteronomio: *d Hæc est*, inquit, *vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universi Præcepta hæc, dicant, En populus sapiens, intelligens, gens magna*. Et rursus in Psalmis: *e Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis.*

d Deut. 4. 6.
e Psal. 147. 20.

6. *Quare tanta majestate Legem suam Israelitis olim Deus tradere voluerit.*

f Exod. 19. 10 11. Hæc paulo post sect. 7. diffusius explicantur.

Verum si Parochus præterea rationem late Legis ex Scripturæ authoritate demonstrarit, facile intelligent fideles, quam pie, ac suppliciter acceptam Dei Legem colere oporteat. Triduo enim, antequam ferretur Lex, Dei jussu dictum est omnibus, *f* ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, quo sanctiores, ac paratiores essent ad accipiendam Legem, ut ad diem tertium adessent. Deinde, cum ad montem essent adducti, unde Dominus illis Legem per Moysen erat laturus, uni Moysi dictum est, ut in montem ascenderet, quo Deus maxima cum majestate venit, & locum tonitruis, fulgoribus, igne,

igne, densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyse cœpit, eique Leges dedit. Quod divina Sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos ut moneret, casto, humilique animo Legem Domini accipiendam esse: quod si Præcepta negligeremus, paratas nobis a divina justitia pœnas imminere.

7. *Quomodo Lex tanto terrore promulgata, ab hominibus impleri possit: & quod nihil amore facilius sit.*

Quin etiam Legis jussa difficultatem non habere ostendat Parochus: quod vel una hac ratione ex S. Augustino docere poterit, cum inquit: a *Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini amare; amare, inquam, Creatorem beneficum, Patrem amantissimum, deinde etiam & carnem suam in fratribus suis? at vero* b *qui diligit, Legem implevit.* Quare Joannes Apostolus, c Præcepta Dei gravia non esse, aperte testatur. Nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste beato Bernardo, exigi potuisset. Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus: *Quid tibi sum ipse, ut amari te a me jubeas? &, nisi faciam, irascaris mihi, & ingentes mineris miserias? parvane ipsa est miseria, si non amem te?*

Quod si quis eam afferat excusationem, impediri se, quominus Deum amet, infirmitate naturæ; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, d amoris vim inserere cordibus per Spiritum sanctum suum. Hic autem e Spiritus bonus petentibus a Patre cœlesti datur: ut merito sanctus Augustinus precatus sit, *Da, quod jubes, & jube, quod vis.* Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi Domini mortem, f per quam Princeps hujus mundi ejectus est foras, non est quod quisquam rei difficultate deterreatur. g Nihil enim est amanti difficile.

8. *Teneanturne omnes homines necessario ad Legis observationem.*

Præterea ad eandem rem persuadendam plurimum valebit, si explicabitur, necessario Legi obtemperandum esse; præsertim cũ nostris temporibus nõ defuerint, qui, sive facilis, sive difficilis Lex sit, ad salutem tamen

Lex observãda non modo possibilis, sed etiam facilis est. Trid. Syn. sess. 2. de justificatione c. 11. & can. 18 19. 20.

a *Ser. 47. de Tempore, & Ser. 61 de Sãctis.*

b *Rom. 13. 8.*

c *Joan. 5. 3. Matt. 11. 30. Bern. lib. de dilig. Deo. Aug. lib. 1. Conf. cap. 5.*

Virtus perficienda Legis per Spiritum sanctum homini etiã imbecilli præstatur.

d *Rom. 5. 5.*

e *Luc. 11. 13. S. Augd. 10. Conf. ca. 25 31. 37.*

f *Joan. 12. 31*

g *D. Aug. in Ps. 121. Bern. in ser. de Do. in ram. pal in ser. de Magd.*

Seff. 6. Conc. Trid. c. 10. & 11. & ca. 18. & 19. nequaquam necessariam esse, impie, & magno ipsorum malo dicere non sunt veriti. Quorum nefariam, impiamque sententiam *a* sacræ Scripturæ testimoniis Parochus confutabit, ejusdem maxime Apostoli, cujus illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus? *b* Non præputium, non circumcisionem quidquam esse, sed observationem mandatorum Dei. Quod vero eandem sententiam alibi repetit, & *c* novam creaturam in Christo tantum dicit valere; intelligimus plane eum novam creaturam in Christo dicere, qui Mandata Dei observat. Is enim, *d* qui habet Mandata Dei, ac servat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Joannem: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*. Nam etsi justificari potest homo, & ex impio fieri pius, antequam singula Legis Præcepta externis actionibus impleat: tamen fieri non potest, ut qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat justus, nisi animum habeat paratum ad omnia Præcepta Dei servanda.

a Rom. 2. 6. 7. 8. 9.
b 1. Cor. 7. 16. & 1 Tim. 6. 8 & Heb. 5. 9. 1. Pet. 1. 10. 1. Cor. 7. 14.
c Gal. 6. 15.
d Joan. 14. 21.
Quæ sit nova in Christo creatura.
Quomodo potest justificari homo etiam sine operibus Legis. Ibid. 22. ad Gal. 6.

9. *Quos fructus consequantur, qui Legem divinam observant.*

Ad extremum vero, ne quid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut Legem servet, quam sint ejus uberes, suavesque fructus, demonstrabit. Quod facile poterit ex iis, quæ Psalmo decimo octavo scripta sunt, probare. In eo enim Legis Dei laudes celebrantur: quarum hæc est vel maxima, quæ Dei gloriam, & majestatem multo amplius explicat, quam decore suo, atque ordine faciant ipsa cœlestia corpora; quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in sui admirationem rapiunt, ita efficiunt, *e* ut rerum omnium Opificis, & Conditoris gloriam, sapientiam, ac potentiam agnoscant. Ac *f* Lex quidem Domini convertit animas ad Deum. Agnoscentes enim vias ejus, & Dei sanctissimam voluntatem per Legem, convertimus pedes nostros in vias Domini. At quia soli *g* timentes Deum vere sapientes sunt, hoc illi deinceps tribuit, ut sapientiam præstet parvulis. Hinc veris gaudiis, & mysteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, & præmiis & in hac vita; & in futuro

e Rom. 1. 20
f Psal. 18. 8.
g Job. 18. 28.

turo sæculo illi cumulantur, qui Dei Legem observant.

10. *Cum omnia voluntatem Dei faciant, hominem eandem voluntatem sequi æquissimum ostenditur.*

Nec vero tam nostræ utilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est servanda Lex, qui suam hominum generi in Lege voluntatem aperuit: quam cum *a* cæteræ creaturæ sequantur, hominem ipsum eandem sequi multo est æquius.

a *Ps. 102. 21. & 148. 8.*

Ne id quidem silentio prætereundum est, vel in hoc maxime Deum suam in nos clementiam, & summæ bonitatis divitias ostendisse, quod cum sine ullo præmio nos potuisset, ut suæ gloriæ serviremus, cogere, voluit tamen gloriam suam cum utilitate nostra conjungere, ut quod homini utile, idem Deo esset gloriosum. Quoniam igitur id maximum, & præclarissimum est, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum est, *b* in custodiendis illis retributionem multam esse. Non enim illæ tantum nobis benedictiones promissæ sunt, quæ ad terrenam felicitatem magis spectare videbantur, *c* ut benedicti simus in civitate, & benedicti in agro; sed *d* copiosa merces in cœlis, & *e* mensura bona, conferta, coagitata, & supereffluens proposita est, quam piis, & justis actionibus meremur, divinæ misericordiæ adjumento.

b *Ps. 118. 12. Benedictiones & temporales, & æternas, qui observāt Mandata, merentur.*
c *Deut. 28. per totum. Isa. 1. 19.*
d *Mat. 5. 12.*
e *Luc. 6. 38.*

11. *Quo pacto Lex Moysis omnium ætatum homines obliget, quaque occasione Israelitis promulgata fuerit.*

Quamvis hæc Lex Judæis in *f* Monte a Domino data fuerit; tamen, quoniam *g* natura omnium mentibus multo ante impressa, & consignata erat, atque ob eam rem Deus universos homines illi parere perpetuo voluit, plurimum proderit verba illa, *h* quibus, Moyse ministro, atque interprete, Hebræis promulgata est, & populi Israelitici historiam, quæ mysteriorum plena est, diligenter explicare.

f *Exod. 19. 20 & 20. 10. Deut. 5. v. 2.*
g *Rom. 2. 15.*
h *Deut. 5. 5. Gal. 3. 19.*

Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ sub cœlo erant, *i* unam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, *k* quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam, *l* cujus possessionem cum ei pollicitus esset, tamen & ille, *m* & posteri ejus amplius quadringentos annos

i *Deut. 4. 37. & 59. & 26. 18.*
k *Gen. 13. 14.*
l *Gen. 13. 14.*
m *Gen. 15. 13 Exo. 12. 36.*

annos vagi fuerunt; antequam promissam terram inco-
a *Ps. 104.13.* lerent: in qua quidem peregrinatione nunquam curam eorum dimisit. *a* Transibant quidem illi *de gente in gentem, & de regno ad populum alterum*: sed nunquam il-
b *Gen. 2. 20.* lis injuriam fieri passus est; *b* imo vero in Reges ani-
c *Gen. 37. 30.* madvertit. Priusquam autem in Ægyptum descenderent, *c* Virum præmisit, cujus prudentia & illi, & Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto vero ea illos benignitate complexus est, ut repugnante, & ad illorum
d *Exod. 1. 12. 13.* perniciem incumbente Pharaone, *d* mirum in modum
e *Exod. 3. & 9.* augerentur, & cum valde affligerentur, ac tanquam servi durissime tractarentur, *e* Ducem Moysen excitavit, qui eos in manu potenti educeret. Hujus præcipue liberationis initio Legis meminit Dominus, his verbis: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & de domo servitutis.*

12. *Cur Judæi in populum a Deo delecti fuerint.*

Ex his vero illud Parocho maxime animadvertendum est, unam a Deo ex universis nationibus delectam esse, quam populum vocaret suum, & cui se cognoscen-
f *Deut. 7. & 9. Vide D. Th. in 1. 2. q. 98. art. 4.* dum, & colendum præberet; *f* non quod cæteras justitia, aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus; sed quod ipsi Deo sic placuit, potius ut gentem inopem, & exiguam augeret, & locupletaret, quo ejus potentia, & bonitas notior apud omnes esset, & illustrior.
g *Deut. 10.* Cum *g* ea igitur esset illorum hominum conditio, iis conglutinatus est, & eos amavit, ita ut, cum esset Dominus cœli, & terræ, non confunderetur vocari Deus
h *Deut. 4. 5. 6* eorum, *h* quo cæteras gentes ad æmulationem provocaret, ut perspecta Israelitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum se converterent: quemadmodum
i *Ro. c. 11. 14.* etiam Paulus testatur, se *i* Gentium felicitate proposita, & vera Dei cognitione, qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam provocare.

13. *Cur Hebræi diu, multumque vexati sint, antequam Legem acciperent.*

Deinde fideles docebit, Deum Hebræos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima servitute premi, divexarique permisisse ob eam rem, uti do-
k *Jac. 4. 4. 9.* ceremur, *k* amicos Dei fieri non nisi mundi inimicos,

ac peregrinos in terris; itaque in Dei familiaritatè facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cũ mundo: tum vero, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto demum feliciores sint ii, qui Deo, quam qui mundo serviunt. Cujus rei Scriptura nos commonet. inquit enim: *a Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.* a 2. Par. 12. 8

Præterea explicabit, post amplius quadringentis annis, Deum promissa præstitisse, ut ille populus fide, ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus à se perpetuo pendere vult, atque in ejus bonitate omnem spem suam collocare, ut in primi Præcepti explanatione dicetur. *Cur Deus promissa post tam longa tẽpora Israelitis persolverit.*

14. *Cur tali loco, & tempore Lex data fuerit.*

Postremo locum, ac tempus notabit, quibus hanc Legem populus Israel à Deo accepit; nempe postquam eductus ex Ægypto in desertum venit, ut beneficii recentis memoria allectus, & loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam Legem redderetur aptior. Homines enim iis maxime devinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt; atque ad Dei præsidium confugiunt, cum se spe omni humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cœlestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis a mundi illecebris, & carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam dictum est: *b Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.* *Cur in deserto post Ægyptiacam liberationem potius, quam alias Lex sit tradita.* *Quando sit opportunissimum præcepta vivendi populo inculcare.* b Isa. 28. 9.

DE

DE PRIMO PRÆCEPTO.

CAPUT II.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

1. *Quid sibi istud exordium velit, & quænam in eo contineantur mysteria.*

Nitatur itaque Parochus, &, quantum potest, efficiat, ut fidelis populus hæc verba semper in animo habeat, *Ego sum Dominus Deus tuus*: ex quibus intelligent, Legislatorem se Creatorem habere, a quo & conditi sunt, & conservantur; jureque illud usurpent: *a Ipse est Dominus Deus noster, & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus*. Quorum verborum vehemens, & frequens admonitio eam vim habebit, ut ad Legem colendam fideles promptiores reddantur, & a peccatis abstineant. Quod autem sequitur: *Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis*, etsi Judæis tantum videtur convenire Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, si interiorem salutis universæ rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet, qui non ex Ægyptiaca servitute, sed e peccati regione, & *b* potestate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis suæ translati sunt. Cujus beneficii magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud: *c Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra, vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti; sed, vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, & de universis terris, ad quas ejeci eos, & reducam eos in terram suam,*

a Psal. 94.7.
b Col. 1.13.
c Hier. 16.14.15. & 23.7.8.

quam

quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos, & quæ sequuntur. Pater enim indulgentissimus per Filium suum, *a* filios, qui erant dispersi, congregavit in unum, ut jam *b* non ut servi peccato, sed justitiæ, *c serviamus illi in sanctitate, & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris*.

Matth. 4. 19.
a Joan. 11. 52.
b Rom. 6. 16.
c Luca 1. 74. 75.

2. *Quomodo ex principio hujus Decalogi fideles affici debeat.*

Quare fideles omnibus tentationibus opponent, tanquam clypeum, illud Apostoli: *d Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? Jam non sumus nostri*, e *sed ejus; qui pro nobis mortuus est, & resurrexit. Ipse est Dominus Deus noster, qui nos f suo sanguine sibi acquisivit: quomodo g peccare poterimus in Dominum Deum nostrum?* h *ipsumque iterum cruci affigere?* Ut igitur vere liberi, & *i* ea quidem libertate, qua nos Christus liberavit, *k* sicut exhibueramus membra nostra servire injustitiæ, ita exhibeamus servire justitiæ in sanctificationem.

d Rom. 6. 2.
e 2. Cor. 5. 15.
f Act. 20. 28.
g Gen. 39. 9.
h Heb. 6. 6.
i Gal. 4. 15.
k Rom. 6. 19.

Non habebis Deos alienos coram me.

3. *Quid hoc primum Præceptum observandum, fugiendumve complectatur.*

Priorem in Decalogo locum obtinere, quæ ad Deum pertinent, posteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus, quia eorum, quæ proximo præstamus, causa Deus est. Tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus: ea vero sunt priori Tabula descripta. Secundo loco in verbis iis, quæ proposita sunt, duplex contineri Præceptum, ostendet: quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur: *Non habebis Deos alienos coram me*, eam habet sententiam conjunctam, *Me verum Deum coles, alienis diis cultum non adhibebis*.

4. *Quomodo hoc Præcepto Fides, Spes, & Charitas contineantur.*

In priori autem continetur Præceptum Fidei, Spei, & Charitatis, Nam cum Deum dicimus, *l* immobilem, l Malach. 3. 6.

a in-

a Jac. 1. 7. 17. b Psa. 101. 28 c Deut. 32. 5. a incommutabilem, b perpetuo eundem manentem, fidelem, rectum, sine ulla iniquitate confitemur; ex quo oraculis ejus assentientes, omnem ipsi fidem, & authoritatem tribuamus necesse est. Qui vero omnipotentiã, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem, ac propensionem illius considerat, poterit ne spes omnes d Rom. 2. 4. suas in illo non collocare? d At si bonitatis, e & dilectio- e Rom. 2. 9. nis ipsius effusas in nos divitias contempletur, illum poterit ne non amare? Hinc est illud procemium, hinc illa f Lev. 4. 5. 6. 28. & alibi frequenter. conclusio, qua in præcipiendo, mandandoque in Scriptura utitur Deus, f *Ego Dominus*.

5. *Præceptum hoc, ut negativum est, exponitur.*

Negativa Præcepti parte multitudo Deorum prohibetur, & cur eam loquendi formulã Legislator usurpavit. Vide D. Th. in 2. 2. q. 122. art. 2. Altera autem Præcepti pars illa est, *Non habebis Deos alienos coram me*; qua loquendi formula Legislator usus est, non quod satis explicata non esset hæc sententia affirmatione Præcepti in hunc modum, *Me unum Deum coles*: si enim Deus est, unus est: sed propter cæcitatem plurimorum, qui olim verum se Deum colere profitebantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur. Cujusmodi inter Hebræos ipsos permulti fuerunt, qui, g g 3. Reg. 18. 21. ut Helias eis objiciebat, in duas partes claudicabant: quod & h Samaritæ fecerunt, qui Deum Israelis, & Deos Gentium colebant.

h 4. Reg. 17. 27. 28. 29. 6. *Quomodo hoc Præceptum omnium maximum censendum sit.*

Quanto amore Deũ colere debeamus. His explicatis addendum erit, hoc Præceptum esse omnium primum, & maximum, non ordine tantum ipso, sed ratione, dignitate, & præstantia. Debet enim Deus obtinere apud nos infinitis partibus majorem, quam Domini, quam Regis charitatem, & authoritatem. Ipse nos creavit, idem gubernat; ab eo in utero matris nutriti, atque inde hanc in lucem educti sumus, ipse nobis ad vitam, victumque res suppeditat necessarias.

7. *Qui præcipue sint rei violati hujus Præcepti.*

i Deu. 18. 10. Isa. 2. 6. Jere. 27. 9. k De his agitur 26. cap. 2. cap. Illud, quod est, Peccant autem in hoc Præceptum, qui Fidem, Spem, & Charitatem non habent: quorum peccatum latissime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæresim labuntur, qui non credunt ea, quæ sancta mater Ecclesia credenda proponit, qui somniis, i auguriis, k cæterisque

va-

vanissimis rebus fidem habent, qui de sua salute spem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt, qui divitiis tantum, qui corporis valetudine, ac viribus nituntur: quæ fusius ab iis explicata sunt, qui de vitiis, & peccatis conscripserunt.

8. *Non adversatur huic Præcepto cultus, qui ex recepto Ecclesiæ cultu Sanctis tribuitur.*

Verum illud etiam in hujus Pręcepti explicatione accurate docendum est, venerationem, & invocationem sanctorum Angelorum, ac beatarum animarum, quæ cęlesti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipsorum, sanctorumque cinerum cultum, quem semper Catholica Ecclesia adhibuit, huic Legi non rèpugnare. Quis enim adeo demens est, qui, edicente Rege, ne se pro Rege quisquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici patiatur, continuo putet nolle Regem, suis ut Magistratibus honos deferatur? Etsi enim *a* Angelos Christiani adorare dicuntur exemploSanctorum veterisTestamenti; non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt. Quod si legimus interdum Angelos recusasse, *b* ne se homines venerarentur, eo fecisse intelligendum est, quod sibi eum honorem haberi nolebant, qui soli Deo deberetur.

Vide Synod. Act 6. in fin. Aug. li. 8. de Civ. Dei, c. 27 & 10. ca. 1. & lib. 21. contra Faust. cap. 21 Basil. Ho. 20. in 40. Mar. & 26. de Mar. Maman. Gre. Naz. in Orat. in laud. S. Cyprian. & alios.

a *Gen.* 18. & 19. 1. *Num.* 22. 31. *Jos.* 5. 14.

b *Apoc.* 19. 10 & 22. 9.

9. *Quomodo sanctos Angelos colere liceat, ex Scripturis ostenditur.*

Spiritus enim Sanctus, qui ait, *c Soli Deo honor, & gloria*, idem præcepit, ut *d* honore parentes, & *e* seniores afficeremus. Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, *f* Reges tamen, ut est in divinis Litteris, adorabant, idest supplices venerabantur. Quod si Reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur; Angelicis Spiritibus, quos Deus ministros suos esse voluit, & quorum opera non modo ad Ecclesiæ suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur, quorumque ope maximis tum animæ, tum corporis periculis quotidie liberamur, etiamsi se nobis in conspectũ non dent, tanto majorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ Mentes dignitate Regibus ipsis antecellunt; Adde charitatem, qua nos diligunt, qua ducti pro iis provinciis, quibus præsunt, ut ex *g* Scriptura facile

c 1. *Tim.* 1. 17.

d *Exod.* 20. 12

e *Levit.* 19.

Deut. 5. 16.

f *Gen.* 23. 12. & 42 6. 1. 1. *Reg.* 24. 9. & 25. 23. 2. *Reg.* 9. 6 8.

Quanto Angeli Reges dignitate antecellant. Just. in 2. Apolog. pro omnis Christi meminit honor, quẽ Christiani Angelis tribuebant, & Bas. Orat. in 40. Mar.

g *Dan.* 10. 13.

facile intelligitur, preces fundunt: quod etiam præstare iis, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum quidem est; nostras enim *a* preces Deo offerunt, & lacrymas. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus, pusillos scandalizandos non esse, *b* quod *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris, qui in cœlis est.*

a Tob. 1.
b Mat. 18. 10.

10. *Invocandos esse sanctos Angelos ex Scripturis probatur.*

Invocandi itaque sunt, quod & perpetuo Deum intuentur, & patrocinium salutis nostræ sibi delatum libentissime suscipiunt. Extant divinæ Scripturæ testimonia hujus invocationis. Jacob enim ab Angelo, quicum luctatus fuerat, petit, ut sibi benedicat, imo etiam cogit; se enim non dimissurum illum profitetur, nisi benedictione accepta. neque eam solum sibi ab eo tribui voluit, quem intuebatur, sed ab eo etiam, quem minime videbat, tum cum dixit: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.*

Ge. 32. 27. 18. Nota, quod hic Angelus erat Filius Dei usq; sûs in forma humana visus. Bas. Mag. Greg. Naz. Ambr. Leo Papa Epi 13. Concil. Sirmiense c. 14. Gen. 48. 16. Glos. interlin.

11. *Sanctorum invocatione, & reliquiarum veneratione nihil honori Dei detrahitur.*

Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, ut Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis, atque invocandis, & sacris eorum reliquiis, cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur; ut eo maxime augeatur, quo magis hominum spem excitat, confirmat, & ad Sanctorum imitationem cohortatur. Quod officium *c* Nicæno altero, & Gangrensi, ac Tridentino Conciliis, & sanctorum Patrum auctoritate comprobatur.

c Conc. Nic. II. Act. 6. Gangren. ca. 20.

12. *Quibus potissimum argumentis Sanctorum invocatio stabilienda sit.*

Quo autem sit ad refutandos eos instructior Parochus, qui huic veritati adversantur, sanctos Hieronymū contra Vigilantium, & Damascenum potissimum legat. Ad quorum rationem, quod caput est, consuetudo accedit ab Apostolis accepta, & in Ecclesia Dei perpetuo retenta, & conservata. Cujus rei quis firmius, aut clarius requirat argumentū divinæ Scripturæ testimonio, quæ Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Extant enim quorundam Sanctorum divina præconia;

Conc. Trid. sess. 13. Item Concil. Chalced. sub fin. Damasc. l. 4. de Orthod. fide ca. 16. Sanctorum invocatio ex Apostolica traditione manavit.

a quo-

a quorum laudes cum sacris Litteris celebrentur, quid est quod illis singularem honorem non habeant homines? Etsi ob eam etiam causam magis colendi, & invocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciunt, multaque eorum merito, & gratia Deus in nos confert beneficia. *b* Si enim gaudium est in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, nonne etiam cœlestes Cives Pœnitentes adjuvabunt? nonne rogati & peccatorum veniam impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Dionys. lib. de Eccl. Hier. c. 7. Iren. l. 5. contra hær. c. 19. Euse. lib 13. Præp. Evang. cap. 7.

Sanctorum laudes esse celebrandas Script. docet.

a *Eccl. 44. & sequentibus usque ad finem libri.*

b *Luca 15. 7.*

13. *Illam Sanctorum invocationem ex quadam auxilii divini diffidentia, fideique imbecillitate non proficisci demonstratur.*

Quod si dicatur, ut a nonnullis dicitur, supervacaneum esse Sanctorum patrocinium, quod Deus sine interprete precibus nostris occurrat; has impiorum voces illud S. Augustini facile convincit, multa Deum non concedere, nisi mediatoris, ac deprecatoris opera, & officium accesserit. Quod illustribus *c* Abimelech, & *d* Job amicorum exemplo confirmatur: quorum peccata non nisi Abraham, & Job precibus condonavit. Si vero etiam afferatur, fieri inopia, & imbecillitate fidei, ut Sanctos internuncios, & patronos adhibeamus; quid ad illud respondebunt Centurionis exemplum, qui vel in singulari illo fidei præconio, *e* quod ei Dominus impertivit, *f* seniores tamen Judæorum ad Salvatorem misit, ut laboranti puero salutem impetrarent?

S. Aug. lib. 2. q. 149. super Exo. & ser. 1. & 4. de S. Ste. Amb. li. 2. de Voc Gentium cap. 10 Greg. lib. 1. Dialog. c. 8. & habet. 23. q. 4. ca. 21 Hier. super Dan. c9. 7. 17

c *Gen. 20.*

d *Job 42. 8.*

e *Matt. 8. 8.*

f *Luca 7. 3.*

14. *Doctrina de uno mediatore Christo non tollit Sanctorum invocationem.*

Quare etsi fatendum est, *g* unum nobis mediatorem propositum Christum Dominum *h* qui scilicet unus nos per sanguinem Patri cœlesti reconciliavit, & *i* qui, æterna redemptione inventa, semel in Sancta ingressus, *k* pro nobis interpellare non cessat: ex eo tamen nullo modo sequi potest, quominus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam, si propterea subsidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habeamus Jesum Christum, nunquam id commisisset Apostolus, ut se Deo, *l* tanto studio, fratrum viventium precibus com-

g *1. Tim. 2. 5.*

h *Rom. 5. 10. & 5. 2. Cor. 5. 18.*

i *Heb. 9. 12.*

k *Heb. 7. 25.*

l *Rom. 15. 30*

commendari vellet. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis sunt, Sanctorum deprecatio, Christi mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent.

1. Eph. 6.18. 19. 2. Thes 3.1.2. 1. Thes. 5.23.

15. *Unde Reliquiarum virtus confirmetur, & quanta sit earum vis, & efficacia demonstratur.*

Amb. l. 7. Ep. 54. & 60. & ser. 91 de S. Agnese, & 92 & 93. de Ss. Gerv. & Pro. Aug. l. 22. Ci. Dei cap. 8.

Sed cui fidē non faciant & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocinii, quod nostri causa suscipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum sepulchra, & oculis, & manibus, membrisque omnibus captis in pristinum statum restitutus, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis dæmoniis? Quæ non audisse, ut multi, non legisse, ut plurimi gravissimi viri, sed vidisse, testes locupletissimi sancti Ambrosius, & Augustinus litteris tradiderunt. Quid plura? si *a* vestes, *b* sudaria, si *c* umbra Sanctorum, priusquam e vita migrarent, depulit morbos, viresque restituit; quis tandem negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, cæterasque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illarum in sepulchrum *d* Elisæi, ejus tacto corpore, subito revixit.

a 4. Reg. 2. 14. b Act. 19. 12. c. Act. 5. 15. d 4. Re. 13. 21.

16. *Verba sequentia non alterum, sed unum cum præcedentibus Præceptum constituunt.*

Sculptilia nō sunt absolute prohibita, sed tantum sculptilia Deorū alienorum. Dam. l. 4 c. 17. Imagines fuerunt in Lege natura, Gen. 28. 31. & 25. fuerūt in Lege scripta. Ex. 25 Nu. 21 in Lege Evāgelica ab Apostolorum temporibus, ut imago Christi fusilis.

Quod vero sequitur, *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cœlo, & quæ in terra deorsum, neque eorum, quæ sunt in aquis, sub terra; non adorabis ea, neque coles*; quidam hoc alterum Præceptum existimantes, duo postrema ipsa unius Præcepti vi contineri voluerunt. At S. Augustinus illa extrema dividens, hæc ipsa verba ad primū Præceptum pertinere voluit. quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est libenter sequimur: etsi in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse, præmium, & pœnam cujusque cum primo Præcepto conjungi.

17. *Adversus hoc Præceptum non pugnat receptus in Ecclesia Imaginum usus.*

Nec vero quis existimet, omnino pingendi, fingendi, aut sculpendi artem hoc Præcepto prohiberi. Nam in Scripturis jussu Dei Simulacra, & Imagines effectas legimus, *e* Cherubin, *f* ac Serpentis ænei. Superest igitur ut

e Exod. 25. 18. f 2. Reg. 6. 23. 24. 2. Paral. 3. 7. Num. 21. 8. 9.

ut Imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid, Simulacris quasi Diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

18. *Quibus præsertim modis per Imagines divinum Numen violari possit.*

Duplici autem potissimum ratione, quod ad hoc Præceptum attinet, Dei majestatem vehementer lædi perspicuum est: altera, si Idola, & Imagines, tanquam Deus, colantur, aut credatur inesse in his aliqua divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis aliquid sit petendum, vel quod fiducia sit in *a* Imaginibus figenda; veluti olim fiebat a Gentibus, quę in Idolis spem suam collocabant, quod passim sacræ Litteræ reprehendunt. *Duplici ratione imaginibus violari potest divina Majestas.* a *Isa.* 10. 10. 11. & 40. 15. 19. *Sap.* 13. 16. 17. 18. *Ps.* 113. 8. *Deu.* 4. 16. 17

Altera, si quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit, *Quis enim Deum,* ut inquit Damascenus, *qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi queat, possit exprimere?* quæ res in altera Nicæna Synodo uberius explicatur. Præclare igitur Apostolus, *b* eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, ac serpentium dixit. Hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum Imagines ponerent. Quocirca Israelitæ, qui ante vituli simulacrum clamabant, *c Hi sunt Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti*, Idololatræ sunt appellati, quia *d mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.* *Isa.* 40. 18. *Act.* 17. 25. *Dam. lib.* 4 *de ort. fide, c.* 17 b *Rom.* 1. 13. c *Exod.* 32. 4 d *Ps.* 105. 20.

19. *Quis sit posterioris istius partis Præcepti sensus.*

Cum igitur Dominus Deos alienos coli prohibuisset, ut penitus Idololatriam tolleret, Imaginem Divinitatis ex ære duci, aut quavis alia materia fieri prohibuit. Quod Isaias declarans inquit: *e Cui similem fecistis Deum, aut quam Imaginem ponetis ei?* Atque in hoc Præcepto hanc sententiam contineri, præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est, sic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba satis declarant, ubi Moyses populum ab e *Isa.* 40. 18. *Act.* 17. 20. *Syn.* 7. *Act.* 2. & 3. *vide item Conc. Trid. sess.* 25. *non procul a principio.*

idololatria avertere cum vellet; ajebat: *a Non vidistis* a Deut. 4. 15.
aliquam similitudinem in die; qua locutus est nobis Dominus in Horeb de medio ignis. Quod sapientissimus Legislator ideo dixit, ne quo errore ducti, Divinitatis imaginem fingerent, Deòque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

20. *Hoc præceptum, qui Trinitatis personas effingunt, non violant.*

Nemo tamen propter ea, quæ nunc sunt dicta, contra religionem, Deique Legem quicquam committi putet, cum sanctissimæ Trinitatis aliqua Persona quibusdam signis exprimitur, *b* quæ tam in veteri, quam in *c* novo Testamento apparuerunt. Nemo enim tam rudis est, ut illa Imagine Divinitatem credat exprimi: sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur: Veluti, cum ex *d* Daniele pingitur antiquus dierum in throno sedere, ante quem libri aperti sunt, Dei æternitas, & infinita sapientia significatur, qua omnes hominum & cogitationes, & actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

b Gen. 18. 2. Exod. 33. 23. c Matt. 3. 16. & 17. 5. d Dan. 7. 9. e Heb. 1. 14. Dion. lib. de Cœl. Hierar. c. ult. Concil. Nicænum II.

21. *Angeli qua ratione pingantur.*

Angelis etiam tum humana species, tum alæ affinguntur; ut intelligant fideles, quam propensi sint in humanum genus, & tanquam parati ad ministeria Domini exequenda. *e Omnes* enim *administratorii spiritus sunt propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.*

f Act. 5. Matt. 3. 16. Marci 1. 10. Luca 3. 21. Joan. 1. 32. Act. 2. 2.

22. *De columba, in qua Spiritus sanctus depingitur.*

Columbæ vero species, & *f* linguæ tanquam ignis in Evangelio, & Actis Apostolorum, quas Spiritus sancti proprietates significent, multo notius est, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

23. *Christi, & Sanctorum Imagines pingi, & honorari debent.*

At vero cum Christus Dominus, ejusque sanctissima, & purissima Mater, cæterique omnes Sancti humana præditi natura humanam speciem gesserint, eorum Imagines pingi, atque honorari non modo hoc Precepto interdictum non fuit, sed etiam sanctum, & grati animi certissimum argumentum semper habitum est. Quod & Apostolicorum temporum monumenta, & Oecumenicæ

Imaginem usus est Apostolicæ traditionis Concil. Nicænum secundum Act. 7.

Sy-

Synodi, & tot sanctissimorum, doctissimorumque Patrum inter se consentientium scripta confirmant.

24. *Quis sit legitimus in Ecclesia Imaginum usus.*

Non solum autem licere in Ecclesia Imagines habere, & illis honorem, & cultum adhibere, ostendet Parochus; cum honos, qui illis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maximo fidelium bono ad hanc usque diem factum declarabit. ut ex Damasceni libro, quem de Imaginibus edidit, & septima Synodo, quæ est secunda Nicæna, intelligitur. Verum, quia sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus, & fallaciis depravare contendit, sit quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridentini Concilii decretum secutus, quoad ejus fieri poterit, studebit corrigere; ac decretum quidem ipsum, cum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, qui Imaginum ipsarum institutum ignorant, docebit, Imagines factas ad utriusque Testamenti cognoscendam historiam, atque ejus memoriam identidem renovandam, qua divinarum rerum memoria excitati, ad colendum, atque amãdum ipsum Deum vehementius inflammemur. Sanctorum quoque imagines in Templis positas demonstrabit, ut & colantur, & exemplo moniti, ad eorum vitam, ac mores nos ipsos conformemus.

Basil. libr. de Spiritu Sancto. c. 18. Dam. l. 4. de orth. fid. c. 17. Concil. Nicænum II. passim.

Trid. Syn. sess. 25. sub principium, ca de invocatione Sanctorum. Quis sit legitimus imaginum usus.

Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes; visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia iis, qui diligunt me, & custodiunt Præcepta mea.

Exod. 22. 1.

25. *Non pertinet hæc appendix duntaxat ad primum Præceptum.*

Duo sunt in extrema parte hujus Præcepti diligenter explicanda. Primum est, quod, etsi ob summum scelus prævaricationis primi Præcepti, atque hominum ad id committendum propensionem, apte hoc loco pœna proponitur; communis tamen est omniũ appendix Præce-

Lex omnia aut pœna, aut præmiores humanas moderatur. Dist. 3. cap. Omnis autẽ

ptorum. Omnes enim Lex ad Præcepta servanda homines pœna, & præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in sacris Litteris, & crebræ Dei promissiones. Ut enim innumerabilia pene veteris Testamenti testimonia prætermittamus, in Evangelio scriptum est: *a Si vis ad vitam ingredi, serva Mandata*. & alibi: *b Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum*. tum illud: *c Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. & *d Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*, atque alibi: *e Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*.

a *Matt. 19. 17*
b *Matt. 2. 21*
c *Matt. 3. 10*
d *Matt. 5. 22.*
e *Matt. 6. 15.*

26. *An eodem modo pœna prævaricatoribus hic intentata, carnalibus, & perfectis inculcanda sit.*

Alterum est, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi sunt. Perfectis enim, *f* qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, instar est cujusdam lætissimi nuncii, & magnum argumentum propensæ in eos divinæ voluntatis. Agnoscunt enim sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad sui cultum, & venerationem homines prope compellat; agnoscunt immensam ejus in se benevolentiam, qui sibi imperare, suaque opera ad divini nominis gloriam uti velit: neque solum agnoscunt, sed magna in spe sunt, illum, cum, quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus Legi ipsius parere possint. At carnalibus, qui nondum *g* spiritu servitutis liberati sunt, magisque metu pœnarum, quam amore virtutis abstinent a peccatis, ejus appendicis sensus gravis, & acerbus est. Quamobrem sunt piis exhortationibus sublevandi, & quo Lex spectat, quasi manu ducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi Præcepti occasio inciderit, eadem hæc sibi habeat proposita.

f *Rom. 8. 14.*
Perfecti quid in pœna hic proposita contemplentur.
S. Aug. li. 10 Confess. c. 29.
g *Rom. 8. 14.*
Pœna primo Præcepto subjecta post singula Præcepta est refricandi.

27. *Quid verba illa, Ego sum Deus fortis, meditandum proponant.*

Carnalibus perinde tamen, ac spiritualibus, duo in primis quasi aculei sunt admovendi, qui ad Legem observandam hac ipsa in appendice positi homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, ideo diligen-

Duobus aculeis excitat Deus homines ad Legis observationem.

gentius est explicandum, quod caro sæpe, quæ terroribus Divinæ comminationis minus commovetur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propositam pœnam vitare possit. cui autem certo persuasum est, Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat: *a Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Eadem quoque divinis interdum diffisa promissis, tantas hostium vires esse credit, ut ad sustinendum minime parem se esse existimet: at firma, & stabilis fides, *b* nihil titubans, cum divina vi, ac virtute nitatur, homines contra recreat, ac confirmat. Inquit enim: *c Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?*

Primo, cum auditur quod Legislator sit Deus fortis, carnalis præsumptio frangitur.

a Psal. 138. 7.

Carnalis timor retunditur.

b Jacob. 1. 6.

c Psal. 26. 1.

28. *Quid sibi velit, quod Deus se etiam dicat zelotem.*

Alter vero aculeus, zelus ipse divinus est. Nonnunquam enim homines putant, *d* Deum humana non curare, ne illud quidem, Legem ipsius servemus, an negligamus; ex quo sequitur magna vitæ confusio: cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet.

Secundum ad Legis observationem incitamentum est zelus divinus.

d Job. 22. 13. 14. Psal. 72. 12.

29. *Cujusmodi zelus Deo sit attribuendus.*

Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationem, sed divinum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullam a se animam patitur impune fornicari; *e* quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Est itaque zelus Dei tranquillissima ejus, sincerissimaque justitia, qua anima falsis opinionibus, pravisque cupiditatibus corrupta repudiatur, & a Dei conjugio tanquam adultera removetur. At vero zelum hunc Dei suavissimum, ac dulcissimum experimur, cum summa ejus, atque incredibilis in nos voluntas zelo ipso demonstratur. Nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major, arctiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati sunt, reperitur. Igitur, quam nos valde diligat, ostendit Deus, cum crebro se vel sponso, vel marito comparans, Zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus, hoc loco sic divini cultus, atque honoris cupidos homines esse debere, ut zelantes potius, quam amantes, jure dici possint, illius exemplo, qui de se ipse, *f Zelo*, inquit, *zelatus sum pro Domino Deo exercituum*; imo vero Christum ip-

Zelus quid sit. Vide D. Tho. in 1. 2. q. 28. art. 4.

e Psal. 72. 26.

Dion. in libr. de divin. nomin. cap. 3.

Ambros. in Psal. 118.

Quanto Zelo divini honoris studiosi homines esse debeant.

f 3. Reg. 19. 14.

sum

a Psal.68.10. Joan. 2.17. sum imitentur, cujus illud est: *a Zelus domus tuæ comedit me.*

30. *Quæ sit comminationis hic intentatæ sententia.*

Est autem comminationis explicanda sententia, non inultos peccatores passurum Deum, sed eos vel tanquam parentem castigaturum, vel tanquam judicem acriter, ac severe in eos animadversurum. Quod alio in loco significans Moyses, *c Et scies*, inquit, *quia Dominus Deus tuus ipse est Deus fortis, & fidelis, custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & iis, qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes, & reddens obedientibus se statim.* Et Josue, *c Non poteritis*, inquit, *servire Domino; Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis. Si dimiseritis Dominum, & servieritis Diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet.*

b Deut. 7. 9.

c Josue 24. 19. 20.

31. *Quomodo Deus visitet peccata patrum in filios in tertiam, & quartam generationem.*

Docendus autem est populus, comminationis pœnam ad tertiam, quartamque impiorum, & facinorosorum generationem pertinere; non quod posteriores majorum scelerum penam semper luant: sed licet illi, liberique eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei, vel pœnam evitabit. *d* Quod Josiæ regi accidit; huic enim propter singularem pietatem cum pepercisset Deus, dedissetque, ut in pace in sepulchrum majorum suorum inferretur, *e* ne videret consequentium temporum mala, quæ *f* propter Manassis avi impietatem, Judæ, & Jerusalem erant eventura, eo mortuo posteros ejus est ultio Dei consecuta, sic, *g* ut ne filiis quidem Josiæ pepercerit.

d 4. Reg. 28. 19. 2. Paral.

e 4. Re. 23. 30. 2 Para. 35. 24

f 4. Reg. 28. Jerem. 15. 4.

g 4. Reg. 24. 3

32. *Quomodo hæc verba cum verbis Ezechielis conveniant.*

Qua autem ratione hęc Legis verba sententię illi, quę est apud Prophetam, non adversentur, *h Anima quæ peccaverit, ipsa morietur*, S. Gregorii authoritas cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens aperte ostendit. Inquit enim: *Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur: quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam illius delicto gravatur.* Unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non

Objectionis solutio.

h Ezech. 18. 4. Greg. lib. 25. Moral. c. 31. vide item D. Tho. in 1. 2. q. 87. a. 8. & 2. 2. q. 108. art. 4.

non solum sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat; cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, suam etiam malitiam adjungere non formidat: & justum est, ut qui sub districto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persolvere. Commemorabit deinde Parochus, quantum *a* Dei justitiam superet ejusdem bonitas, ac misericordia: irascitur tertiæ, quartæque generationi Deus: misericordiam vero in millia impertit.

Dei misericordia longe ejusdē justitiam superat *a Jacob 2.13.*

33. Quomodo divinarum Legum prævaricatores Deum odisse censeantur.

In eo autem, quod dictum est: *Eorum, qui oderunt me,* peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod quemadmodum *b Qui habet Mandata Dei, & servat ea, Deum diligit;* ita qui Legem Domini contemnit, & Mandata ejus non servat, Deum odisse merito dicendus est.

Odium Dei omnium est peccatorum maximum. D. Thom. in 1.2.q.73. ar. 4. & in 2.2.q. 34. art. 2. *b Joan. 14.21*

34. Quid sit illud, Faciens misericordiam iis, qui diligunt me.

Quod vero extremum est, *Et iis, qui diligunt me,* servandæ Legis modum, ac rationem docet. Necesse est enim, eos, qui Legem Dei servant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum sunt, ad ejus obedientiam adduci: quæ deinceps in singulis Præceptis commemorabuntur.

Amore, & charitate Lex perficienda. Videatur Syn. Trid. de Justific. sess. 6. c. 18.

DE SECUNDO PRÆCEPTO.

CAPUT III.

Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

1. *Cur Deus hanc Legem de suo ipsius Nomine honorando ferre voluerit.*

De hoc Præcepto vide D. Th. in 2. 2. q. 100. art. 5. & 2. 2. q. 122. art. 3. vide item Magist. in 3. dist. 39.

Uamquam primo divinæ Legis Præcepto, quo Deum pie, sanctéque colere jubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario continetur: (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria: quod & illa Domini verba apud Malachiam aperte indicant: *a Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus?*) Deus tamen pro rei magnitudine hanc de suo ipsius divino, & sanctitatis plenissimo Nomine honorando Legem separatim ferre, idque nobis disertis, & perspicuis verbis præscribere voluit.

a *Malach. 1. 6*

2. *Quantum niti Parochi debeant in hujus Præcepti explicatione.*

Quod sane Parocho ipsi argumento in primis esse debet, nequam satis fore, si hac de re generatim loquatur; sed ejusmodi locum hunc esse, in quo diutius ipsum commorari, & quæcunque ad hanc tractationem pertinent, distincte, dilucide, accurateque apud fideles explicare, necesse sit. Neque vero nimia hæc diligentia censenda est, cum non desint, qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, ut *b* quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur. Neque enim Lege semel lata deterrentur, quominus Dei majestatem quotidie imminuere, imo

b *Psal. 88. 8. Isa. 6.*

imo singulis pene horis, ac momentis impudentissime audeant. Quis enim nõ videat, omnia jurejurando affirmari, omnia imprecationibus, & execrationibus referta esse? usque adeo, ut nemo fere vel vendat aliquid, vel emat; vel negotium aliquod gerat, qui non jurisjurandi religionem interponat, Deique sanctissimum Nomen millies vel in re levissima, & inani temere non usurpet. Quo major Parocho cura, & diligentia adhibenda est, ut sæpe fideles admoneat, quam grave hoc scelus sit; & detestabile.

3. *Quid secundum istud Præceptum imperet, vel prohibeat.*

Jam vero in hujus Præcepti explicatione id primum constet, cum eo, quod Lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem conjunctam esse, quas præstare homines debent. Utrumque autem separatim docendum est; primum quidem, ut ea, quæ tradenda sunt, facilius exponantur, quid jubeat Lex; mox etiam, quid vetet. Nam, quæ imperat, illa sunt, Nomen Dei esse honorandum, ac per illud sancte jurandum: hæc rursus, quæ prohibet: nemo Divinum Nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neve per ipsum aut falso, aut frustra, aut temere juret.

Sub Præcepto negativo opposita affirmatio includitur, quid negatio præsupponit affirmationem. Arist. li. 2 de Cælo tra. 18.

4. *Quid Dei nomine hic intelligatur.*

In ea itaque parte, qua jubemur divino Nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei Nomen, ipsius inquam litteras, & syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantummodo attendendum non esse, sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem, & sempiternam majestatem unius, & trini Numinis significat. Ex his autem facile colligitur, inanem esse nonnullorum Judæorum superstitionem, qui, quod scriberent Dei Nomen, pronunciare non auderent; quasi in quatuor illis litteris, nõ in re divina vis esset. Sed quamvis singulari numero prolatum sit, *Non assumes nomen Dei*, id non de uno aliquo Nomine, sed de omnibus, quæ Deo tribui solent, intelligendũ est. Multa enim Deo imposita sunt nomina, ut *Domini*. a *Omnipotentis*, b *Domini exercituum*, c *Regis regum*, *Fortis*, & alia id genus, quæ in Scripturis

Nomen tetragrammaton ἀνεκφώνητον vocari scribit Hieron. epist. 136. Judæosque in hac parte multi Christiani sequuntur. Vide Geneb. l. 1. Chronolog.

a *Exod. 15. 3.* b *Isa. 6. 3.* c *Apoc. 19. 16.*

De his Dei nominibus vide Hier. ep. 136. De Nomine vero Dei proprio D.Th. in 1. p. q. 13. art. 11.

ris leguntur, quæ parem, eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum est, quomodo Divino Nomini debitus honor adhibeatur. Neque enim Christiano populo, cujus ore Dei laudes assidue celebrandæ sunt, rem utilissimam, & pernecessariam ad salutem ignorare fas est.

5. *Qua ratione divinum Nomen venerari, aut honorare censeamur.*

Divinū Nomē laudatur per ipsius confessionem.

Quamvis autem multiplex sit ratio laudandi divini Nominis; tamen in iis, de quibus deinceps hic dicetur, vis, & pondus omnium videtur esse.

Matth. 10.

Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conspectu Deum, ac Dominum nostrum fidenter confitemur, Christumque salutis nostræ authorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus.

Et cum ejus sermonis reverentes tractamus. 2. Cor. 2. 7.

Itemque cum verbo Dei, quo ejus voluntas enunciatur, sancte, & diligenter operam damus, in ejus meditatione assidue versamur, studiose illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde ut cujusque personæ, aut muneri aptum, & consentaneum est.

Et cum ei de omnibus gratias agimus.

Deinde divinum Nomen veneramur, & colimus, cum officii, & religionis causa divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum prosperis, tum adversis illi singulares gratias agimus. Inquit enim Propheta: *a Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus*: extantque plurimi *b* David Psalmi, quibus egregia quadam ergaDeum pietate divinas illius laudes suavissime decantat. Extat admirabile illud patientiæ exemplum *c* Job, qui cum in maximas illas, horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen excelso, & invicto animo laudare nunquam intermisit. Nos itaque cum animi, corporisque doloribus cruciamur, cum miseriis, & ærumnis torquemur, statim ad Deum laudandum omne studium, & animi nostri vires convertamus, illud Job dicentes: *d Sit nomen Domini benedictum.*

a Psal. 102. 2.

b Psal. 9. 30. 34. 65. & plurimi alii.

c Job 1. 21. c. 2. 10.

d Job 1. 21.

6. *Quomodo huic item Præcepto alias pareamus.*

Item dum fidenter invocatur.

Neque vero minus Dei Nomen honoratur, si fidenter opem ejus imploramus, quo nos scilicet aut ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda constantiam, & ro-

&c robur largiatur. Hoc enim fieri vult Dominus: *a Invoca*, inquit, *me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me*; cujus implorationis multis in locis illustria exempla reperiuntur.

a Psal. 49. 15. & præcipue in Psal. 16. 45. & 118.

Præterea Dei Nomen honore prosequimur, cum fidei faciendæ causa testamur Deum: qui modus a superioribus valde differt. Nam quæ supra enumeravimus, ita suapte natura bona sunt, atque expetenda, ut nihil homini beatius, nihil optabilius possit esse, quam si in illis sedulo exequendis seipsum noctes, diesque exerceat. *b Benedicam*, inquit David, *Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo*; at jusjurandum licet bonum sit, ejus tamen frequens usus minime est laudabilis.

Per jusjurandum Dei Nomē laudatur

b Psal. 1. 33.

7. Quare jurisjurandi frequentior usus non sit probandus.

Hujus autem discriminis ratio in eo posita est, quod jusjurandum ea tantum de causa institutum est, ut esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. *c* Ut enim corpori medicamenta adhibere non expedit, nisi necesse sit, eorundem vero frequentatio omnino perniciosa est: ita etiam, nisi cum gravis, & justa causa subest, † jurejurando uti non est salutare: quod si sæpius adhibeatur, tantum abest, ut prosit, ut magnum detrimentum afferat. Quamobrem præclare docet sanctus Chrysostomus, non nascente, sed jam adulto mundo, cum mala longe, lateque propagata universum terrarum orbem occupassent, nihilque suo loco, & ordine consisteret, sed perturbata omnia, & permista sursum, deorsumque magna rerum confusione ferrentur, &, quod malorum omnium gravissimum est, mortales fere omnes in fœdam Idolorum servitutem seipsos abjecissent, tum denique longo sane intervallo jusjurandum in hominum consuetudinem irrepsisse. Nam cum in tanta hominum perfidia, & iniquitate, nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem invocabant.

Cui fini jusjurandū servia, quisve ejus sit legitimus usus.

c Aug in serm. Dom. in monte, l. 1. c. 3. & habetur 22 q. 1. c. Ita ergo. Chrys. hom. 20. ad Popul. Antioch.

† Jurisjurandi consuetudo salutaris non est, habent quadam exemplaria.

8. In quo consistat juramenti ratio, quidque proprie sit jurare.

Ve-

Jurare quid valeat apud Scripturas, Aug. ſer. 28. de verb. Ap. D. Tho. 2. 2. qu 89. art. 1. Pondera illud Cant. 2. & 3. Adjuro vos filia Hieruſalem per capreas, &c. Cum per rem creatam juratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur. Alex. de Ales 3. par. qu. 63. mem. 2. a 1. Cor. 3. 16.

Verum cum in hac Præcepti parte præcipua illa ſit ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie, ſanctéque adhibere debeant: primum dicendum eſt, *jurare* nihil aliud eſſe, niſi Deum teſtari, quacunque id verborum forma, & conceptione fiat. Nam &, *Teſtis eſt mihi Deus*, & *Per Deum*, idem ſunt. Eſt etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, *Per ſacra Dei Evangelia*, *Per Crucem*, *Per Sanctorum reliquias*, & *nomen*, & cætera id genus. Neque enim hæc ipſa per ſe jurijurando authoritatem, aut robur aliquod afferunt; ſed Deus ipſe hoc præſtat, cujus divinę majeſtatis ſplendor illis in rebus eluceſcit. Ex quo ſequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipſum jurent, cujus veritas Evangelio continetur, & declaratur: ſimiliter & per Sanctos, *a* qui templa Dei ſunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obſervantia coluerunt, & per gentes, & nationes latiſſime diſſeminarunt.

9. *De ea jurisjurandi forma, quæ per execrationem fit.*

D Tho. 2. 2. q 89. art. 1. ad 3. argum. b 2 Cor. 1 23

Eadem eſt ratio illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur: quale eſt illud S. Pauli, *b Ego teſtem Deum invoco in animam meam*. Et enim hoc pacto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ultori ſubjicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex his formulis ita accipi poſſe, quaſi jurisjurandi vim non habeant: ſed tamen utile eſt, quæ de jurejurando dicta ſunt, in his etiam ſervare; atque ad eandem prorſus normam, & regulam dirigere.

10. *Quotuplex ſit juramentum.*

Duo autem ſunt jurandi genera: Primum quidem, quod aſſertorium appellatur, nimirum cum aliquid de re præſenti, aut præterita religioſe affirmamus, ut Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas, *c Ecce coram Deo, quia non mentior*.

c Gal. 1. 20.

Duo ſunt juramentorum genera. D. Tho. ib. & Doct. in tit. de jurejurando,

Alterum vero promiſſorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus ſpectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cujuſmodi eſt illud Davidis, qui Berſabeæ conjugi jurans per Dominum Deum ſuum, promiſit, Salomonem

nem ejus filium regni hæredem fore, atque in ipſius locum ſucceſſurum.

11. *Quot ſint ad legitimum juramentum requiſita.*

Verum enim vero licet ad jusjurandum ſatis ſit, Deum teſtem adhibere;tamen,ut rectum, ſanctumque ſit, multo plura requiruntur,quæ ſunt diligenter explicanda. Ea vero breviter, teſte Divo Hieronymo, Jeremias b enumerat, cum inquit: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in juſtitia*: quibus ſane verbis illa breviter, ſummatimque complexus eſt, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium, & juſtitiam.

b Jerem. 4. 1. D. Hieron. in eundem locū, ut habetur 22.q.2.c.4. animadvertēdum, & in 3. Iſ. 39. vide item cap. etſi Chriſtus, de jurejurando, & D.Th.in 2.2.q.89.art.3. Aug ſer. 28. de verb. Ap.

12. *Quomodo juramentum præſtetur in veritate.*

Primum itaque in jurejurando locum veritas habet, nimirum ut quod aſſeritur, & ipſum verum ſit; & qui jurat, id ita eſſe arbitretur,non quidem temere,aut levi conjectura addoctus, ſed certiſſimis argumentis. Alterum vero jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit. Nam qui aliquid pollicetur, ita animatus eſſe debet, ut, cum tempus advenerit, id re ipſa præſtet,& promiſſum exolvat. Neque enim vir probus id unquam ſe facturum recipiet quod ſanctiſſimis Dei præceptis, & voluntati adverſari putet; ſed quicquid promittere, & jurare licuerit, id ſemel promiſſum nunquā mutabit; niſi fortaſſe, commutata rerum conditione, tale eſſe inceperit, ut jam ſi fidem ſervare, & promiſſis ſtare vellet, Dei odium, & offenſionem ſubiret. Veritatem autem in jurejurando neceſſariam eſſe, David quoque indicat illis verbis: a *Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.*

Vide 2.2. qu. 3. ubi multa habet Sanctorum dicta de jurejurando non ſervando male præſtito.

a Pſal. 14. 4.

13. *Quis dicatur jurare in judicio, quamque ob cauſam pueris juramentum non ſit deferendum.*

Sequitur ſecundo loco judicium. Neque enim jusjurandum temere, & inconſiderate, ſed conſulto, & cogitato adhiberi debet.Itaque juraturus primum quidem conſideret, utrum neceſſitate cogatur, nec ne; remque totam accurate expendat, an ejuſmodi ſit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus præterea ſpectet, locum attendat, aliaque permulta, quæ rebus adjuncta ſunt, circumſpiciat; non odio,non amore, aut animi pertur-

ba-

Adversus hanc conditionem peccavit Jephte.

batione aliqua impellatur, sed ipsius rei vi, & necessitate. Etenim, nisi hæc consideratio, & diligens animadversio, antecesserit, sane jusjurandum præceps, & temerarium erit: cujusmodi est illorum religiosa affirmatio, qui in re levissima, & inani, nulla ratione, aut consilio, sed prava quadam consuetudine jurant. Id vero passim quotidie a venditoribus, & emptoribus fieri videmus. Nam illi, ut quamplurimo vendant, hi rursus, ut quamminimo emant, res venales vel laudare, vel vituperare jurejurando non dubitant. Cum itaque judicio, vel prudentia opus sit, pueri vero ita acute perspicere, ac distinguere nondum per ætatem possint, idcirco constitutum est a sancto Cornelio Pontifice, ne a pueris ante pubertatem, hoc est ante decimum quartum annum, jusjurandum exigatur.

Con. 22. q. 5. Honestum.

14. *Quo pacto in justitia juretur.*

Reliqua est justitia, quæ maxime in promissis requiritur. Quare si quis injustum aliquid, vel inhonestum promittit, & jurando peccat, & promissis faciendis scelus scelere cumulat. Extat hujus rei in Evangelio exemplum Herodis regis, *a* qui temerario jurejurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Joannis Baptistæ, tanquam saltationis præmium, dedit. Tale etiam fuit Judæorum jusjurandum, qui seipsos, ut est in Actis Apostolorum, ea conditione devoverunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent.

a *Marc. 6. 23. Act. 23. 12.*

Jurare licitũ esse tradunt Patres in Cõ. Tolet. VIII. c. 2. ut hab. 23. q. 1 c. 1. Aug. sup. ep ad Galat. cã. 1. & in epist. 154. & multis aliis, quæ habẽtur ead. qu. item cã. c. etsi Ch istus, & jurejur.

15. *Quibus præcipue rationibus intelligatur jusjurandum esse aliquando licitum.*

His ita explicatis, nulla plane dubitatio relinquitur, quin illi tuto jurare liceat, qui hæc omnia servaverit, quique his conditionibus, tanquam præsidiis quibusdam, jusjurandũ munierit. Sed & argumentis multis id probare facile est. Nam Lex Domini, *b* quæ immaculata est, & *c* sancta, hoc præcepit. *Dominum*, inquit, *Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.* & a Davide scriptum est; *d Laudabuntur omnes, qui jurant in eo.*

b *Psal. 18. 8.*
c *Rom. 5. 12. 23.*
Deut. 6. 13.
d *Ps. 62. 12.*

Præterea *e* sacræ Litteræ indicant, ipsa Ecclesiæ lumina sanctissimos Apostolos jurejurando aliquando usos esse: idque ex Apostoli epistolis apparet.

e *Ap jurant. Ro 1. 9. & 1. Cor 15. 31. 2. Cor. 1.*

Adde,

Adde, quod & Angeli ipsi interdum jurant. Nam a sancto Ioanne Evangelista in Apocalypsi scriptum est, *a* Angelum jurasse per Viventem in sæcula. *Angeli jurãt* *a Apoc. 10.5. Dan. 12. 7.*

Quin etiam & *b* Deus ipse jurat Angelorum Dominus: & in veteri Testamento multis in locis Deus promissiones suas jurejurando confirmat; ut *c* Abrahæ, & *d* Davidi, qui illud de Dei jurejurando prodidit: *Juravit*, inquit, *Dominus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* *Deus ipse jurat.* *b Ad Hebr. 16 17.* *c Gen. 22. 10. & Ps. 209. 4. Exod. 43.* *d Ps. 109. 4. Ps. 17. 11.*

16. *Jusjurandum rite præstitum esse in laude reponendum probatur.*

Neque vero obscura est ratio ad explicandum cur jusjurandum laudabile sit, si quis attentius totam rem consideret, & ipsius ortum, finemque intueatur. Etenim jusjurandum a fide originem ducit, qua homines credunt, Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere, cujus *e* oculis nuda sunt omnia, & aperta, qui *f* denique universis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testem adhibent, cui fidem non habere, impium, & nefarium erit. *D. Th. in 2. 2. q. 89 ar. 1. & 4. Jurisjur. usurpandi origo.* *e Hebr. 4. 13.* *f Sap. 8. 1. Matt. 6. 16. & 10. 29.*

17. *Jurisjurandi finis est controversiam, & litium finis.*

Quod vero ad finem attinet, eo tendit jusjurandum, atque id omnino spectat, ut hominis justitiam, & innocentiam probet, finemque litibus, & controversiis imponat: quod etiam *g* Apostolus in Epistola ad Hebræos docet. *D. Tho. in 2. 2 q. 98. art. 1.* *g Hebr. 6. 16*

18. *Quomodo Christus juramentum prohibuerit.*

Neque huic sententiæ verba illa Salvatoris nostri apud sanctum Matthæum repugnant: *h Audistis, quia dictum est antiquis: non jurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, i neque per cœlum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia k scabellum est pedam ejus, neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni, neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. l Sit autem sermo vester, est, est, non, non; quod autem his abundantius est, a malo est.* *Objectionis tacitæ solutio* *h Matt. 5. 33.* *i Mat. 15. 22.* *k Isa. 66. 1.* *l Jac. 5. 12.*

His

His enim verbis jusjurandum universe, & generatim damnari non est dicendum; cum jam supra viderimus, Dominum ipsum, Apostolosque frequenter jurasse: sed

Falsa Judæorũ de jurejurando opinio. perversum Judæorum judicium Dominus redarguere voluit, quo sibi in animum induxerant, nihil in jurejurando cavendum esse præter mendacium: itaque de rebus levissimis, & nullius momenti & ipsi jurabant fre-

Quomodo juramentũ permittat Christus. quentissime, & ab aliis jusjurandum exigebant. Hunc morem Salvator reprehendit, atque improbat; docetque, omnino a jurejurando abstinendum esse, nisi cogat necessitas.

19. *Quomodo Christus dixerit, illud, quod ad simplicem veritatis assertionem accedit, esse a malo.*

Nam propter humanam imbecillitatem jusjuran-

Quomodo juramẽtum sit a malo, Aug. ita interpretatur l. 1. ser. Dom. ca. 30. & habetur. 22. q. 1. ca. ita ergo. dum institutum est, & revera a malo provenit, quandoquidem aut jurantis inconstantiam indicat, aut illius, cujus causa juramus, contumaciam, qui, ut credat, aliter adduci non potest. Sed tamen jurandi necessitas excusationem habet. Et quidem, dum inquit Salvator,

a Matt. 5. 37. *a Sit sermo vester, est, est, non, non*, hac loquendi formula satis declarat, se jurandi consuetudinem in colloquiis familiarium, & levium rerum prohibere. Quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles

Quanta mala jurandi consuetudo secu trahat. nimium, & propensi ad jurandum simus, idque sedulo docendum erit, & fidelium auribus inculcandum. Infinitam enim fere mala ex jurandi nimia consuetudine emanare, & sacrarum Litterarum auctoritate, & san-

b Eccl. 23. 8. & 27. 15. ctissimorum Patrum testimoniis comprobatur. In Ecclesiastico scriptum est: *b Jurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa.* item, *c Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga.*

c Eccl. 23. 12.

S. Basil. in illud Psal. 54. Plura hac de re legi possunt apud sanctos Basilium, & Augustinum in libris contra mendacium. Et hactenus de jussis, nunc de vetitis dicatur.

20. *Cur juramentum falsum, & temerarium sit tam grande peccatum.*

Qui jurat proximo suo. Vide cap. primum est, 22. qu. 2. ex li. de mend. cap. 1. Vetamur divinum Nomen in vanum assumere. Apparet enim, eum gravi peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad jurandum fertur. Gravissimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba decla-

declarant; *Non assumes Nomen Domini Dei tui in vanum*: quasi rationem afferrent, cur hoc facinus scelestum adeo, nefarium sit: nimirum propterea, quod ejus majestas minuitur, quem nos Deum, ac Dominum nostrum esse profitemur. Hoc igitur Præcepto prohibetur, ne homines falsum jurent. nam qui a tanto scelere non refugit, ut Deum falso testetur, hic insignem Deo injuriam facit; quippe qui aut illi inscitiæ notam inurit, dum ipsum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, & pravi affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare.

Peccant graviter adversos hoc Præceptum illi; qui falso jurant. Vide D. Th. in 2. 2. q. 98. a. 2.

21. *Quomodo pejerent illi, qui jurant esse verum, quod verum est.*

Jurat autem falso, non is solum, qui, quod falsum scit, verum esse jurando affirmat, sed ille etiam, qui jurejurando id asserit, quod, cum verum sit, tamen ipse falsum putat. Nam cum mendacium ea re mendacium sit, quod contra mentem, & animi sententiam profertur: perspicuum est, hunc plane mentiri, & perjurum esse.

Au. de verb. Apost. ser. 28. & hab. 22. q. 2. ca. homines. Quid sit mendacium. Aug. l. cont. mend. cap. 4. & D. Thom. in 2. 2. q. 110. art. 2.

22. *Jurans falsum, quod verum esse putat, quomodo peccet.*

Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat, quod verum existimat, & tamen revera falsum est, nisi, quantum potuit, curam, & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam: atque exploratam haberet. Quamvis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen hujus Præcepti reus est.

23. *Qui non servat, quod juravit, aut vovit se facturum, qualiter peccet.*

Ejusdem vero peccati reus censendus est, qui se aliquid jurejurando facturum promittit, cum tamen aut promissum implere in animo non fuerit, aut, si fuit, quod promisit, re ipsa non præstet. Quod ad eos pertinet, * qui cum se voti sponsione Deo obligarunt, non præstant.

*D. Tho. in 2. 2. q. 87. ar. 7. * Vota sancte servanda traditur. Lev. 27. per tot. & Num. 6. per tot. & Deut. 23. 21. 22. & seq. jud. 11. 3. Ps. 75. 12. Ec. 5. 3. & multis in aliis Scripturæ locis.*

24. *Peccatum mortiferum jurans, vel contra consilium Evangelicum, ut peccet.*

Præterea in hoc præceptum peccatur, si desit justitia, quæ ex tribus jurisjurandi comitibus una est. Itaque si

 quis

Jusjurandum de re mala prohibitum, 22. q. 4. c. in malis, & cap. qui Sacramento, &c. non semper, & ca. necesse est.

quis juret se peccatum aliquod mortiferum commissurum, exempli causa, cædem hominis, hujus Præcepti reus est, licet ille serio, atque ex animo dicat, atque jusjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus. His adjungi debent illa jurandi genera; quæ a contemptu quodam proficiscuntur, cum quis jurat, se non obtemperaturum consiliis Evangelicis: cujusmodi sunt, quæ ad cœlibatum, & paupertatem hortantur. Quamvis enim nemo ea necessario sequi debeat; si quis tamen juret, nolle se illis parere consiliis, in eo jurejurando divina consilia contemnit, & violat.

Peccat qui jurat se non obtemperaturum consiliis Evangelicis.

25. *Levibus conjecturis adductus jurans peccat.*

D. Tho. in 2. 2 qu. 87. art. 7. ad 2. Quarto hic peccant leviter verum jurantes.

Præterea hanc Legem is violat, & judicio peccat, qui, quod verum est, jurat; idque ita se habere existimat, levibus quibusdam conjecturis adductus, & longe petit is. Nam etsi ejusmodi jusjurandum veritas comitatur, subest tamen aliquo modo falsum. Nam qui sic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo versatur.

26. *Qui per falsos Deos jurat, graviter peccat.*

a Exod. 23. 13 D. Aug. epist. 154. & innuit D. Th. in 2. 2. q. 13. art. 1.

Falso præterea jurat, qui *a* per falsos Deos jurat. Quid enim est a veritate alienius, quam mendaces, & fictitios Deos, tanquam verum Deum testari?

27. *Dei verbum inhonorans, vel male interpretando; vel ad vana convertendo, peccat.*

Verum, quoniam Scriptura, cum perjurium interdixit, inquit, *b Nec pollues Nomen Dei tui*, neglectio prohibetur, quæ fugienda est in reliquis, quibus ex Præcepti hujus auctoritate honor debetur: quale est verbum Dei, cujus majestatem non solum pii, sed impii etiam interdum reverentur, *c* ut in Judicum historia de Eglon Moabitarum rege memoriæ traditum est. Dei autem verbũ summa injuria afficit, quicumque sacram Scripturam a recta, & germana ejus sententia ad impiorum dogmata, & hæreses flectit: cujus sceleris admonet nos Princeps Apostolorum his verbis: *d Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem.* Præterea fœdis, & inhonestis maculis sacra Scriptura contaminatur, cum ejus verba, & sententias, quæ omni veneratione colenda sunt, ad profana quæque nefarii homines tor-

b Lev. 19. 12.

c Jud. 3. 20. Sacras Scripturas ad hæresim inflectentes, & quomodocũquè deviantes peccant. d 2. Pet. 3. 16. & 2. Cor. 2. 17 & 4. c. 2. Vide item c ha. resis, 24. q. 3. & Can. Syn. Trul. c. 19. & c exit de ver. sign. in 6.

torquent, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, fortes, libellos famosos, & si quæ alia sunt id genus: in quod peccatum sacra Tridentina Synodus animadverti jubet. *Trid. Syn. sess. 6. in fine.*

28. *Qui Deum in suis calamitatibus non invocant, ut peccent.*

Deinde, ut ii Deum honorant, qui ejus opem, atque auxilium in suis calamitatibus implorant; ita debitum Deo honorem ii negant, qui illius subsidium non invocant: quos redarguit David, cum inquit: *a Deum non invocaverunt; illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* *a Psal. 13.5 & 52.6.*

29. *Gravissima omnium horum peccatorum est in Deum, ejusque Sanctos blasphemia.*

At vero longe magis detestabili scelere se ipsos adstringunt, qui sacrosanctum Dei Nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & summis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen cum Deo regnantium impuro, & contaminato ore blasphemare, atque execrari audent. Quod quidem peccatum usque adeo atrox, atque immane est, ut interdum sacræ *b* Litteræ, si de blasphemia sermo incidat, benedictionis nomine utantur. *Levit. 24.15 16. Num. 16. 30. Isa. 1. 4. & 37.4.* *b 3. Reg. 21 13. Job 1. 11. 2. 9.*

30. *Cur huic Præcepto suæ quædam minæ sint subjectæ.* *D. Th. in 2. 2. q 100. ar. 2. ad 3.*

Quoniam vero pœnæ, & supplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere solet, idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc præceptum servandum facilius impellat, alteram illius partem, & quasi appendicem diligenter explicabit: *c Neque enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit Nomen Domini Dei sui frustra.* Ac primum quidem doceat, summa ratione factum esse, ut huic Præcepto minæ adjungerentur. quo quidem & peccati gravitas, & in nos Dei benignitas agnoscitur, *d* qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram, & offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum, ut illum potius benevolum, quam iratum experiamur. Urgeat hunc locum Pastor, instetque summo studio, ut populus sceleris gravitatem agnoscat, & illud detestetur vehementius, & in eo evitando majorem diligentiam, & cautionem adhibeat. *c Exod. 20.7. Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.* *d Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.*

Hominum proclivitas ad hoc Peccatum.

Ostendat præterea, quanta sit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum, ut non solum satis fuerit Legem ferre, nisi etiam minæ adderentur. Incredibile enim est, quantum ejus cognitio utilitatis habeat. Nam ut nihil æque nocet, atque incauta quædam animi securitas; ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodest. Tum illud etiam declaret, nullum a Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum universe minari, quicunque se hoc scelere astrinxerit, non impune laturum. Quapropter diversa supplicia, quibus quotidie affligimur, hujus peccati nos admonere debent. Hinc enim facile licet conjicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic Præcepto non obtemperent: quibus sibi propositis cautiores eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaque sancto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant. Nam si *a* omnis verbi otiosi in extremo Judicio reddenda ratio est, quid de gravissimis sceleribus dicendum, quæ magnam divini Nominis despicientiam præ se ferunt.

a *Matt.* 12. 36.

DE

DE TERTIO PRÆCEPTO.

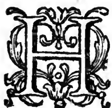
CAPUT IV.

Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & & advena, qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum, terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum.

Gen. 2. 2. Deut. 5. 14.

1. *Quid tertio hoc Præcepto fidelibus imperetur.*

Oc Legis Pręcepto externus ille cultus, qui Dεo a nobis debetur, recte, atque ordine præſcribitur. Eſt enim hic veluti quidam prioris Præcepti fructus; quoniam, quem intimis ſenſibus pie colimus, fide, & ſpe adducti, quam in eo poſitam habemus, non poſſumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile præſtari poſſunt, certum tempus ſtatutum eſt, quo ea commode effici queant.

Trid. Syn. ſub fin. ult. ſeſſionis decr. de ciborum delectu, & feſtis diebus V. item D Th. in 2. 2 qu. 122 a. 4. de conſ. diſt. 3. c pronunciandũ, &c. irreligioſa. & c. promovit, & de feriis, c. 1 & 2. & 3.

2. Cur præcipue danda opera sit Parocho, ut, quod hic præscribitur, perpetua fidelium memoria retineatur.

Itaque cum hoc Preceptum hujusmodi sit, ut fructum, & admirabilem utilitatem afferat; maximi interest, Parochi summam in eo explicando diligentiam adhiberi. Ad ejus autem inflammandum studium magnam vim habet primum illud Præcepti verbum, *Memento*. Nam quemadmodum fideles tale Præceptum meminisse debent; sic Pastoris est, in eorum memoriam illud & monendo, & docendo sæpe redigere. Quantum vero fidelium referat, hoc Præceptum colere, ex eo perspicitur, quod eo diligenter colendo, ad reliqua Legis jussa servanda facilius adducentur. Cum enim inter cætera, quæ diebus festis præstare debent, necesse habeant, verbi Dei audiendi causa, ad Ecclesiam convenire; cum edocti fuerint *a* divinas justificationes, illud etiam consequentur, ut ex toto corde custodiant Legem Domini. Quamobrem sæpissime Sabbati celebritas, cultusque præcipitur in sacris Litteris, ut in *b* Exodo, *c* Levitico, *d* Deuteronomio, apud *e* Isaiam, *f* Jeremiam item, & *g* Ezechielem Prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de Sabbati cultu traditum est Præceptum.

3. Quomodo Principes ad Ecclesiæ Præsidibus opitulandum hortandi sint.

Monendi vero, & hortandi sunt Principes, & Magistratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum, atque augendum pertinent, Ecclesiæ Præsides sua auctoritate juvent, jubeantque, populum Sacerdotum præceptis obtemperare. Quod autem ad hujus Præcepti explanationem attinet, danda est opera, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc Præceptum cum cæteris conveniat, quibusve differat ab iis. Hoc enim pacto causam illi, rationemque cognoscent, quare non Sabbatum, sed diem Dominicum colamus, sanctumque habeamus.

4. Qua ratione hoc Præceptum a cæteris Decalogi Legibus discrepet.

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi Præcepta naturalia sunt, & perpetua, neque ulla ratione immutari possunt. Quo factum est, ut quamvis

Lex

Festis diebus conciones sacræ sunt audienda. Conc. Cart. 4 c. 2. & Tri. sess. 24. c. 4. de ref. & potest colligi ex Act. 13. 27. 42. 44. & 15. 21. & 18. 4.

a Ps. 118. 33. 34.
b Exo. 16. 30 30. & 3. 11. 14. 15. & 35. 2.
c Levit. 16. 19. & 19. 3. 30. & 20. 2.
d Deut. 5. 12. 13. 4.
e Is. 56. 2. 45. & 58. 13.
f Jer. 17. 21. 22. 24. 37.
g Ezech. 20. 13. 16. 29. & 22. 8. 20. & 23. 38. & 44. 24.

Exod. 16. 20. 31. Trid. Syn. sess. ult. dec. de ref. ca. 4. vide item 20. nos ad fidem, & c. Cum ad verũ, & c. fin. & multa alia dist. factum est, ut pii Principes legibus fidem tutati sint, ut patet eod. de sum. Trin. & fid. Cath. & eod. de Hæres.

Lex Moysis abrogata sit, omnia tamen Præcepta, quæ duabus Tabulis continentur, populus Christianus servet. Quod ideo fit, non quia Moyses ita jusserit, sed quia naturæ conveniunt, cujus vi ad illa servanda homines impelluntur. Hoc autem de Sabbati cultu Præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum, & constans est, sed mutabile; neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale est, quoniam non a natura ad id docti, aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio externum Deo cultum tribuamus; sed ex eo tempore, quo populus Israeliticus a Pharaonis servitute est liberatus, diem Sabbati coluit.

Decalogi, omnia Præcepta sunt naturalia, excepto Præcepto de Sabbati observatione. D. Au. epist. 119. ad Januar. c. 11. D. Th. in 2. 2. q. 122. art. 4. Etiam ante Legem Moysi datam Præceptum colendi Sabbatum fuit.

5. *Tempore mortis Christi Legis cæremoniis sublatis, etiam Sabbatum, qua parte fuit cæremoniale, sublatum est.*

Tempus autem, quo Sabbati cultus tollendus erat, illud idem est, quo cæteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi. Nam, cum illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis, & veritatis, illud utique necesse erat, ut *a* lucis, ac *b* veritatis, quæ Jesus Christus est, advento removerentur. Qua de re sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit, cum Mosaici ritus cultores reprehenderet: *c Dies observatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis*: in quam etiam sententiam scripsit ad *d* Colossenses. Et hæc de differentia.

Rom. 3. 20. 21. 27. 28. & 4. 5. 6. 7. 8. ad Gal. & Heb. fere per totũ. Act. 15. 28. 29. D. Tho. 1. 2. q. 103. art. 2. & 4.
a *Jo. 1. 5. & 3. 12.*
b *Jo. 17. & 14. 6.*
c *Gal. 4. 10. 15.*
d *Col. 2. 16. 17*

6. *Quo pacto tertium hoc Præceptum cum reliquis novem consentiat.*

Convenit autem hoc Præceptum cum reliquis, non ritu, & cæremoniis, sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque jus attineat. Nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc Præcepto exprimitur, a naturæ jure existit; cum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur. cujus rei argumento est, quod apud omnes nationes statas quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus, ac divinis obeundis erant consecratæ. Est enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus necessariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, & aliis hujusmodi rebus: & quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum est, ut menti

D. Th. in 2. q. 122. art. 4.

etiam aliquid temporis concederet, quo in Dei contemplatione se se reficeret. Atque ita, cum aliqua temporis pars esse debeat, quo res divinæ colantur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sane ad morum Præcepta pertinet.

7. *Diem Dominicum pro die Sabbati Apostoli colendum ordinaverunt.*

Quam ob causam Apostoli ex illis septem diebus, eum, qui primus est, ad divinum cultum consecrare statuerunt, quem & diem Dominicum dixere. Nam & S. Joannes in *a* Apocalypsi Dominici diei meminit; & *b* Apostolus per unam Sabbati, quæ est dies Dominicus, ut S. Chrysostomus interpretatur, Collectas fieri jubet: ut intelligamus, jam tum in Ecclesia diem Dominicum sanctum habitum esse. Jam vero, ut sciant Fideles, quid eo die agere, a quibusve actionibus abstinere debeant, non alienum est, ut Parochus totum Præceptum, quod in quatuor partes recte distribui potest, ad verbum diligenter interpretetur.

a Apoc. 1. 10. b 1. Cor. 16. 1. Actor. 20. 7. Chrysost. ho. 43. in 1. Cor. c. Apost. Can. 67. Ignat. epist. ad Magnes. Jud. apol. 2. Tert. in apol. c. 16. & de cor. mil. c. 3. & de idol. c. 14. Cypr. epi. 33. & 59. Clem. Alex. l. 2. Strom. Orig. ho. 7. in Exod. & alii. D. Th. in 1. 2. q. 160. ar. 7. ad 5.

8. *Quid hoc verbo,* Memento, *hic generatim præscribatur.*

Itaque primum generatim proponat, quid iis verbis præscribatur. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Ob eam vero causam initio Præcepti verbum illud, *Memento,* apposite additum est, quod hujus diei cultus ad cæremonias pertineat. Qua de re populus ad monendus esse videbatur, cum naturæ Lex, etsi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen quo potissimum die fieri deberet, non præscripsit.

Omnes dies piis operibus sunt transigendi.

Præterea fideles docendi sunt, ex iis verbis modum, & rationem colligi posse, qua in tota hebdomada opus facere conveniat, ita scilicet, ut diem festum semper spectemus: quo die cum actionum, & operum nostrorum Deo quasi reddenda ratio sit, ejusmodi opera efficiamus necesse est, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut scriptum est, *c* in singultum sint, & in scrupulum cordis.

c 1. Reg. 25. 31.

Nulla occasione a Sabbati sanctificatione abstinendum est.

Postremo id docemur, quod certe animadvertere debemus, non defuturas scilicet occasiones, quamobrem nos hujus Præcepti capiat oblivio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum, lu-

do-

dorumque studio, quibus plerunque ad hujus diei sancto, religiosoque cultu abducimur. Sed jam ad id veniamus, quod Sabbati significatione demostratur.

9. *Quid* Sabbatum, & Sabbatizare *in sacris Litteris denotet.*

Sabbatum Hebraicum nomen, si Latine interpretaris, cessatio dicitur: *Sabbatizare* propterea cessare, & requiescere Latino vocabulo appellatur. Qua significatione factum est, ut Sabbati nomine dies septimus diceretur; *a* quoniam, absoluta, perfectaque mundi universitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requievit, ita hunc diem *b* in Exodo Dominus vocat. Postea vero non solum septimus hic dies, sed ob ejus dignitatem ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est. in quem sensum Pharisæus apud S. Lucam dixit, *c jejuno bis in Sabbato*. Atque hoc quidem de Sabbati significatione.

Hier. in interp. nom. Heb a verbo Scabbath, id quievit, vel cessavit.

a *Gen. 2. 3.*

b *Exod. 20. 12. & 31. 3. Deut. 5. 14.*

c *Luca 18. 12.*

10. *Quomodo fideles Sabbatum sanctificare dicantur.*

Sanctificatio autem Sabbati sacris in Litteris cessatio est, quæ fit a corporis laboribus, & a negotiis; ut aperte ostendunt hæc, quæ sequuntur, Præcepti verba: *Non facies in eo quicquam operis.* Neque vero id solum significat, (aliter enim satis fuisset dicere, ut est in Deuteronomio, *Observa diem Sabbati*) sed cum eodem in loco addatur, *Ut sanctifices eum*, hoc verbo ostenditur. Sabbati diem religiosum esse, divinisque actionibus ac sanctis rerum officiis consecratum. Itaque diem Sabbati tum plene, & perfecte celebramus, cum pietatis, & religionis officia Deo præstamus: hocque plane Sabbatum est, quod *d* Isaias delicatum appellat, quoniam dies festi sunt veluti deliciæ Domini, & piorum hominum. Quare si religioso huic, sanctoque Sabbati cultui misericordiæ adjungantur opera, certe maxima sunt, *e* & multa præmia, quæ nobis eodem capite proponuntur.

Deut. 5. 12.

d *Is. 58. 6. 14*

e *Is. 58. 6. 7.*

11. *Quæ sit germana superiorum verborum sententia.*

Itaque verus, ac proprius hujus Præcepti sensus eo spectat, ut homo & animo, & corpore in eam curam incumbat, ut statuto aliquo tempore a negotiis, corporisque laboribus feriatus, Deum pie colat, ac veneretur.

D. Tho. in 2. 2. qu. 122. art. 4. ad 3.

12. *Quid altera Præcepti parte demonstretur.*

Altera

Altera vero Præcepti parte demonstratur, diem septimum Dei cultui divinitus dedicatum esse. Nam ita scriptum est: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est.* Quæ verba ad eam sententiam referuntur, ut Sabbatum Domino consecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus signum esse quietis Domini.

13. *Cur Judæis expedierit certum diem, eumque septimum ad religionis officia præscribere.*

Hic vero dies divino cultui dicatur est quia rudi Populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu suo deligendi, ne forte Ægyptiorum sacra imitaretur. Itaque ex septem diebus, ultimus ad Deum colendum delectus est: quæ quidem res plena mysterii est. Quare Dominus *a* in Exodo, & apud *b* Ezechielem signum vocat. *Videte itaque*, ille inquit, *ut Sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris, ut sciatis, quia ego Dominus, qui sanctifico vos.*

a Exod. 31. 13
b Ez. c. 20. 12.

14. *Quarum rerum signum fuerit Sabbati celebritas.*

Itaque signum fuit, quod indicabat, homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem præbere, cum diem ei dicatum videamus esse: siquidem ille dies sanctus est, quod tum præcipue sanctitatem, & religionem homines colere debeant.

Deinde signum est, & quasi monumentum conditæ hujus admirandæ universitatis. Signum præterea fuit Israelitarum memoriæ traditum, quo admoniti se Dei auxilio a durissimo Ægyptiacæ servitutis jugo solutos, ac liberatos esse meminissent. Id quod Dominus ostendit illis verbis: *c Memento, quod & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento: idcirco præcepit tibi, ut observares diem Sabbati.* Est signum item tum spiritualis, tum cœlestis Sabbati.

Vide Aug. Ep. 119. c. 12 Hieron. l. 15. in Is. c. 56. & l. 16. in c. 58. & in Ez. c. 13. c. 44. D. Tho. in 1. 2 q. 110. ar. 4. ad 2. & in 2. 2. q. 122. ar. 4. Dam. l. 4 de orth. fid. cap. 14.
c Deut. 5. 15.

15. *Quid sit spirituale Populi Christiani Sabbatum.*

Spirituale autem Sabbatum in sancta quadam, & mystica quiete consistit, nimirũ cum *d* vetus homo *e* Christo consepultus ad vitam renovatur, atque iis in actionibus,

Aug. sup. Gen. ad lit. l. 4. c. 12. & Ep. 119. c. 11
d Rom. 6. 6. Ephe. 4. 22.
e Rom. 6. 4.

bus, quæ Christianæ pietati conveniunt, studiose se exercet. Debent enim, qui *a* aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, ut filii lucis, in omni bonitate, justitia, & veritate ambulare, *b* neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.

a *Eph. 5. 7.*
b *Ibidem. 11.*

16. *Quod sit Beatis etiam suum Sabbatum.*

Cœleste vero Sabbatum est, ut ait D. Cyrillus eum locum Apostoli tractans, *c Relinquitur ergo Sabbatismus Populo Dei*, illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viventes fruemur, peccato radicitus extirpato, secundum illud, *d Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, sed erit ibi semita, & via sancta vocabitur: e* omnia enim bona mens Sanctorum in visione Dei adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, & a Pastore incitandi: *f Festinemus ingredi in illam requiem.*

Cyril. l. 4. in Joannem ca. 51.
c *Hebr. 4. 9.*
d *Isa. 35. 8. 9.*
e *Sap. 7.*
f *Heb. 4. 11.*

17. *Judæis alii dies, quam septimus, fuere festivi.*

Præter diem septimum habebat Populus Judæus alios etiam festos, & sacros dies *g* Divina Lege constitutos, quibus maximorum beneficiorū memoria renovaretur.

g *Exod. 12. 23. & 34.*

18. *Quare Apostoli non septimum hebdomadæ diem, sed primum divino cultui consecrarint.*

Vide Cyril. l. 17. de Ador. in spir. & veris.

Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei Sabbati cultus & celebritas in Dominicum transferretur diem. Nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit: sic Redemptoris nostri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, Resurrectione, quæ eo die fuit, e tenebris ad lucem vita nostra revocata est; unde & Dominicum diem Apostoli dici voluerunt. Solemnem præterea hunc diem esse in sacris Litteris animadvertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit, quodque *h* Spiritus Sanctus Discipulis datus est.

Greg. Naz. or. 43. Dam. lib. 4. cap. 24. Leo Epist 81. ad Dioscor.
Gen. 1. 3.
Marci 16. 2.
Ap. 1. 10.
Gen. 1. 3.
h *Act. 2. 4.*

19. *Quamobrem ad diem Dominicum alia festa Christianis accesserint.*

Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio, & consequentibus deinde temporibus, Apostoli, & sancti Patres nostri instituerunt, ut pie, & sancti Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob Redemptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt: deinde, qui sanctissimę Virgini Matri, tum vero Apostolis, Martyribus, cęterisque San-

Vide ca. Pronunciandum de conf. dist. 2. & ca. Conquestus de feriis. Quomodo autem hęc festa à traditione Apostolica emanarint.

ctis

colligi potest ex Act. 20. 36. & 2. Cor. 10. Can. Apost. Can. 7. ctis cum Christo regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem Fidelis populus incitatur.

20. *Quomodo ex hoc Præcepto ad otium fugiendum Fideles incitentur.*

Et quoniam ad hoc Præceptum servandum magnam vim ea ipsius pars habet, quæ illis verbis expressa est, *Sex diebus operaberis, septimus autem diem Sabbatum Domini Dei tui est*; Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi potest, Fideles hortandos esse, ne otiosi, & desides vitam traducant; sed potius Apostolicæ vocis memores, a negotium suum quisque agat, b & operetur manibus suis, sicut ab eo præceptum fuerat. Præterea hoc Præcepto illud Dominus jubet, ut sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agive oporteat, in diem festum rejiciatur; atque ita animus a rerum divinarum cura, studioque avocetur.

a 1. Thess. 4. 11. b Ephe. 4. 28. 2. Thess. 3. 10.

21. *Quid maxime diebus festis agere sit prohibitum.*

Tertia deinde Præcepti pars explicanda est, quę quodammodo describit, qua ratione Sabbati diem colere debeamus; præcipue autem explicat, quid illo die facere prohibeamur. Quare inquit Dominus: *Non facies omne opus in eo tu, & filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas.* Quibus verbis ad id primum instituimur, ut, quæcunque divinum cultum impedire possunt, omnino vitemus. Facile enim perspici potest, omne servilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura aut turpe, aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a divino cultu, qui finis Præcepti est, abstrahit. Quo magis peccata Fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum a divinarum rerum studio avocant, sed nos a Dei amore prorsus sejungunt.

Aug. tract. 3. in Joan. & in Ps. 32. D. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. vide supra Section. 11.

22. *Externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur, Sabbato non interdicuntur.*

Neque tamen eæ actiones, nec ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiamsi servilia sint; ut altare instruere, templa alicujus festi diei causa ornare,

D. Tho. loco supra citato.

re, & reliqua hujus generis. Ideoque a Domino dictum est, *a* Sacerdotes in templo Sabbatum violare, & sine crimine esse. *a Matt. 12.5. Levit. 24.8. Num. 28.9. Joan. 7.22. 23.*

23. *Quædam etiam servilia opera ob necessitatem diebus festis conceduntur.*

Sed neque earum rerũ opera hac lege prohiberi existimandum est, quarum jactura facienda sit, si die festo prætermittantur, quemadmodum sacris etiam Canonibus permissum est. Multa alia Dominus in Evangelio festis diebus fieri posse declaravit, quę facile Parochus apud sanctos *b* Matthæum, *c* Joannem observabit. *Multa licent in diebus festis, vide cap. licet de feriis & ea. Conquestus eod. in fine.*

24. *Cur jumenta quiescere Dominus voluerit.* *b Matt. 1.2. 3.4.5. Marci 3.4. Luca 6.3.4. c Joan. 5.8.*

Sed, ut nulla res prætermitteretur, cujus actione hic Sabbati cultus impediretur, facta est jumenti mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quominus Sabbatum diem colant. Si enim die Sabbati alicujus operis actioni jumenti usus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat. itaq; solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adjuvat. Eo autem die nemini opus facere licet: ergo neque jumentis, quorum ad id opera homines utuntur. Itaque hujus Præcepti Lex eo etiam spectat, ut, si jumentorum laboribus Dominus parcere vult, eo certe magis ipsi cavere debeant, ne inhumani sint in eos, quorum opera, atque industria utuntur. *Servi, & ancilla die festo non sunt a cultu Dei avocandi.*

25. *Quibus pręcipue in operibus Christiani diebus festis exercere debeant.*

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Christiani homines diebus festis exercere se debeant. Illę vero ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco pia, sinceraque animi attentione sacrosancto Missæ Sacrificio intersimus; divina Ecclesiæ Sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus. *Missa die festo integro audienda. Conc. Agath. c. 42. & de cons. dis. 1. c. Missas, item Conc. Aurel. can. 28. ibid. c. Cum ad celebrandas.*

Nihil vero est, quod opportunius, aut melius Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua Sacerdotibus sæpe confiteantur. Ad quam rem perficiendam poterit Parochus Populum adhortari, sumpta hujus probandæ rei ratione, & copia ex iis, quæ de Pœnitentiæ Sacra- *Pœnitentia, & Eucharistia Sacramentum diebus festis frequentandũ,*

Aug. de Eccle. dogm. c. 53. & habetur de consf. dist. 2. c. Quotidie.

Concio frequentanda.

Justin. Apol. 2. ex Act. 50

Indignum est Christi verba contemnere.

Aug. li. 50. Homil. 26 & habetur in qu. 2. c. interroga.

Pietatis opera diebus potissimum festis exercenda.

cramento suo loco tradita, & præcepta sunt. Neque solum ad hoc Sacramentum Populum excitabit, sed sedulo etiam atque etiam ad illud adhortabitur, ut sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebro percipiant.

Attente præterea, diligenterque sacra Concio Fidelibus audienda est. Nihil enim minus ferendum est, neque tam profecto indignum, quam Christi verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, & studium Fidelium in precibus, divinisque laudibus frequens esse debet, præcipuaque eorundem cura, ut, quę ad Christianæ vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscant, seduloque se exerceant in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus, & egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent; pie consolando. Nam, ut est apud S. Jacobum: *a Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Ex his, quæ dicta sunt, facile erit colligere, quæ contra hujus Præcepti regulam committuntur.

26. *Cur necesse fuerit certos quosdam dies divino cultui deputare.*

a Jacob 1.27.

Legant ad hoc argumẽtum de consf. dist. 2. & titulum de feriis in Decreto.

Ignat. in Epi. ad Philippen.

Leo serm. 3. de Quadra. Quadrag.

Aug. ser. de Tempore.

Parochi vero officium in eo item esse debet, ut certos quosdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta sumat, quibus Populo illud maxime persuadeatur, ut hujus Præcepti legem summo studio, accurataque diligentia servet. Ad hoc plurimum valet, ut populus scilicet intelligat, ac plane perspiciat, quam justum, ac rationi consentaneum sit, nos certos quosdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, a quo summa, & innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus, ac veneremur. Si enim jussisset, nos quotidie religionis cultum sibi tribuere, nonne pro suis erga nos beneficiis, quæ maxima, & infinita sunt, omnis opera danda esset, ut prompto, alacrique animo ejus dicto obedientes essemus? Nunc vero, paucis ad ejus cultum institutis diebus, non est cur nos negligentes, atque difficiles in ejus officii functione simus, quod sine gravissima culpa prætermittere non possumus.

27. Quæ

27. *Quæ utilitas ad eos redeat, qui sedulo huic Præcepto obtemperaverint.*

Demonstret deinde Parochus, quanta hujus Præcepti virtus sit, cum ii, qui illud recte servaverint, in conspectu Dei esse, cum eoque colloqui videantur. Nam & precibus faciendis Dei majestatem contemplamur, & cum eo colloquimur: &, Concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures nostras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie, sancteque concionantur: tum in altaris Sacrificio præsentem Christum Dominum adoramus. Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc Præceptum servant diligenter. Exod. 21. 17. & Deut. 16. 16.

28. *Quid contra de illis sentiendum sit: qui hanc Legem omnino neglexerint.*

Qui vero hanc Legem omnino negligunt, ii, cum Deo, *a* & Ecclesiæ non obediant, neque ejus Præceptum audiant, & Dei, & sanctarum Legum hostes sunt. Quod animadverti potest ex eo, quod Præceptum hoc ejusmodi est, ut nullo labore servari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis a terrenis curis liberos esse jubeat, magnæ temeritatis indicium est, hujus Præcepti Legem recusare. Exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit, qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum licet intelligere. Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit, sepe illud verbum, *Memento*, cogitatione repetere, magnasque illas utilitates, & commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi supra declaratum est; & multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus, & diligens Pastor, ut occasionis ratio postulabit, copiose, lateque persequi poterit.

a Matt. 18. 17. Luca 10. 16. Joan. 10. 21. Heb. 13. 17. Num. 15. 32. & seq.

DE QUARTO PRÆCEPTO.

CAPUT V.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

1. *Quæ sit hujus Præcepti dignitas, & quomodo cum superioribus conveniat.*

In Præceptis primæ Tabulæ magna dignitas, sed in secunda Tabula Præceptis est magna necessitas. Vide D. Aug. in Ps. 32. conc. 1.

a 1. Tim. 1. 5.

b D. Aug. l. 3. de doctr. chr. c. 10. & l. 50 Hom. Ho. 38. 39.

c Matt. 22. 39. Mat. 12. 13.

d 1. Jo. 4. 20.

Signum dilectionis Dei ex dilectione parentum elucet.

e Malac. 1. 6.

Parentis nomen cũ late

Um in superioribus Præcepti summa sit vis, & dignitas, meritò quæ nunc persequimur, quia maxime necessaria sunt, proximum locum obtinent. Nam illa *a* finem, qui Deus est, continuo spectant: hęc nos ad proximi charitatē erudiunt: etsi longius progressa, ad Deum, idest illud extremum, *b* cujus gratia proximum ipsum diligimus, perducunt. Quamobrem *c* Christus Dominus Prępcepta illa duo de diligendo Deo, & Proximo similia inter se esse dixit. Hic autem locus, dici vix potest, quantas habeat utilitates; cum & suos fructus ferat, uberes quidem illos, & præstantes; & sit tanquam signum, ex quo primi Præcepti obedientia, & cultus elucet. *d Qui non diligit*, inquit Divus Joannes, *fratrem suum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Ad eundem modum, si parentes, quos secundum Deum diligere debemus, non veneramur, & colimus, cum nobis in conspectu fere semper sint; Deo, *e* summo parenti, & optimo, qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? Ex quo perspicuum est, utraque Præcepta inter se congruere.

2. *Quam late pateat hujus Præcepti vis, & quantum Parentes ex hoc Præcepto adjuventur.*

Hujus autem Præcepti usus latissime patet. nam præ-

præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt quos in parentum loco colere debemus, *a* vel potestatis, vel *b* dignitatis, vel *c* utilitatis, vel præstantis alicujus muneris, & officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem levat, cum enim id in primis curent, ut quos habent in sua potestate, ii recte, & divinæ legi convenienter vivant, erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo authore, & monitore, summum honorem parentibus tribui oportere. Quod ut præstare possimus, necesse est nosse quandam differentiam, quæ est inter Præcepta primæ, & secundæ Tabulæ.

pateat, sit istud præceptum ad plures res extendatur.

a 4 *Reg.* 5. 13
b 1. *Cor.* 4. 15
c *Eccl.* 4. 10.

3. *Præceptorum Legis in duas Tabulas quorsum facta sit distinctio.*

Ergo hæc primum a Parocho sunt explicanda; idque in primis moneat, *d* Divina Decalogi præcepta fuisse in duabus Tabulis incisa: in quarum altera, quemadmodum a sanctis *e* Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam sunt exposita: reliqua vero in alteram Tabulam erant inclusa. Atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, ut Præceptorum rationem ordo ipse distingueret. Nam quicquid in sacris Litteris Divina Lege jubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero: aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria Præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem, & societatem pertinet, id reliquis septem Præceptis continetur. Quocirca non sine causa ejusmodi facta est distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram Tabulam Præcepta referantur.

Prima, & secunda Tabulæ differentia latius exponitur.

d *Exod.* 24. 12. & 31. 18. *Deut.* 4. 13. & 5. 22. & 9. 9. 10.
e *Clem. Alex.* l. 6. *strom.* *Mag. in* 3. *d.* 37. *Alex. de Ales* 3. p. q. 29. *mem.* 2. *art.* 3.

4. *Quomodo charitas erga Deum tribus primis Præceptis, & charitas erga proximum cæteris contineatur; & quæ sit inter utraque differentia.*

Nam superioribus tribus Præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materies, quam tractent, est Deus, idest, summum bonum; cæteris vero proximi bonum; illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea; quæ ad finem referuntur, spectant.

V. Aug. in Psal. 32. *con.* 1. & *D. Th. in* 2. 2. *qu.* 22. *art.* 1. & 2.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet; Deus enim per

Aa se,

Deus per se amãdus Bernar. in lib. de distin. Deo. Quomodo omnes homines propter Deum diligendi Aug. l. 3. de doctrina Chr. c. 120. & li. 4. Conf. cap. 9. 10. 11. 12.

se, non alterius rei causa, summe diligendus est. Charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam, tanquam ad certam regulam, dirigenda est. Nam si parentes charos habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reveremur, id ea re maxime faciendum est, quod eorum procreator est Deus, eosque aliis præesse voluit, quorum opera cæteros homines regit, ac tuetur: qui cum nobis author sit, ut ejusmodi personas vereamur; idcirco id præstare debemus, quia a Deo hoc ipso honore dignantur. Ex quo fit, ut honor, quem Parentibus habemus, Deo potius, quam hominibus, haberi videatur. Sic enim apud S. Matthæum est, cum de observantia in superiores agitur: *a Qui recipit vos, me recipit.* & Apostolus in Epistola, ad Ephesios, servos instituens: *b Servi*, inquit, *obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi.*

a Matt. 10. 40.

b Eph. 6. 5. idẽ, habetur 1. Pet. 2. 18.

Augeri charitas in infinitum potest. D. Aug super Psal. 62. & D. Tho. in 2.2. q. 24. ar. 7. & 8. & cõfirmatur ex Apost. Phil 3

5. *Quomodo charitas Dei nullo fine, charitas vero proximi suis finibus circumscribatur.*

Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite potest: propterea que nostra erga illum charitas in dies fiat ardentior necesse est, quem ex ejus jussu, *c* ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur. *d* Jubet enim Dominus proximos diligere, sicut nos ipsos. Quod si quis eos fines egressus fuerit, ita ut parem Deo, & Proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. *e Si quis venit ad me*, inquit Dominus, *& non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* in quam sententiam etiam dictum est, *f Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos:* cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi. Cujus rei dilucidior illa apud S. Matthæum explicatio est: *g Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus.*

c Deut. 6. 5. Mat. 22. 37. Marc. 12. 30 Luca 1. 27.

d Lev. 19. 18. Mat. 22. 30.

Deus, & proximus nequaquam pari amore diligendi. Vid. D. Th. in 2.2. q 26. art. 2.

e Luc. 14. 26.

f Mat. 8. 22. Luc. 29. 60.

g Mat. 10. 37

6. *Quomodo parentes sint amandi, quaque ex causa illis subinde non obtemperandum sit.*

Nec

Nec tamen ulla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, observandique sint; sed ad pietatem in primis necessarium est Deo, *a* qui parens est, & effector omnium, præcipuum honorem, & cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, ut ad cœlestem, sempiternumque Patrem tota amoris vis referatur. Quod si interdum parentum jussa Dei præceptis repugnent, non dubium est, quin liberi parentum cupiditati Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius sententiæ memores: *b Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.*

Secundum Deũ parentes diligendi, & colendi sunt. V. D. Th. in 2.2. q. 101. ar. 4.

a Deut. 32. 6. Isa. 63. 16. & 64. 8. Hier. 31. 9. Mach. 2. 10.

Parentibus filii quando teneantur non obedire.

7. *Quid in hujus Præcepti sententia proprie Honorandi vox denotet.*

Quibus rebus expositis, Parochus verba Præcepti interpretabitur, atque illud primum, *Honorare*, quid sit. Est enim de aliquo honorifice sentire, & quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia, & cultus. Scite autem in Lege posita est *Honoris* vox, non amoris, aut metus, etiamsi valde amandi, ac metuendi parentes sint. Etenim qui amat, non semper observat, & veneratur; qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, & veretur. Hæc cum Parochus explicaverit, tum aget de patribus, quique sint ii, qui vocentur hoc nomine.

b Act. 5. 19.

Honorare quid sit. V. D. Th. in 1.2 q. 122. a. 5. & q. 63. art. 3. Arist. in 1. Eth. c. 6.

Cur hic Honorandi verbum positum sit, D. Tho. in 1.2. q. 122. a. 5. ad 3.

8. *Quinam Patris nomine hic intelligantur.*

Nam, etsi de iis præcipue patribus Lex loquitur, ex quibus generati sumus, tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti Lex videtur, quemadmodum ex pluribus divinæ Scripturæ locis facile colligimus. Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia sunt in sacris Litteris, (quod antea attigimus) quibus singulis suus honor debetur. Ac primum Ecclesiæ Præsides, & Pastores, & Sacerdotes patres dicuntur, quemadmodum ex Apostolo constat: qui ad Corinthios scribens: *c Non*, inquit, *ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo: nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres; nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.* & in Ecclesiastico scriptum est: *d Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.*

Primo dicuntur patres secundum carnem.

Secundo Ecclesiæ Præsides, & Sacerdotes.

c 1. Cor. 4. 4. 1. Jud. 17. 10. & 18. 19. 4. Reg. 2. 12. 13. & 6. 21. 13. 14. Isa. 22. 21. Psal. 44. 17.

d Eccl. 44. 1.

Tertio Magistratus. a 4. Reg. 5. 15. 1. Reg. 24. 12.

Deinde iis, quibus aut Imperium, aut Magistratus, aut potestas commissa est, qui Rempublicam gubernant, Patres appellentur. *a* Sic Naaman a famulis Pater vocabatur.

Quarto tutores, pedagogi, & magistri. 4. Reg. 2. 12. Math. 2. 65.

Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, sapientiæque alii commendantur: cujusmodi sunt tutores, & curatores, pædagogi, & magistri. Quare Eliam, & Elisæum filii Prophetarum patrem vocabant.

Quinto grandævi. Lev. 19. 32. Sap. 2. 10. & 4. 6.

Postremo patres dicimus senes, & ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum sit, ut doceat, patres, cujuscunque sint generis, præsertim vero eos, ex quibus nati sumus, a nobis honorandos, de quibus divina Lex præcipue loquitur.

9. *Cur parentibus secundum carnem Christianorum filii præcipuum honorem impendere debeant.*

Patres secundum carnem sunt Dei simulacra, quod nostri sint alterum principium. D.Th.in 2.2. q. 101. a. 2.

Sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortus nostri imaginem intuemur, ab iis nobis vita data est, iis Deus usus est, uti nobis animum, mentemque impertiret, ab iis ad Sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque instituti, ad morum integritatem, & sanctitatem eruditi sumus.

Matribus quanta filii debeant. Vi. Tob. 3. 4. & Eccl. 7. 29. & 2. 30. Mal. 7. 27.

Doceat vero Parochus, merito nomen matris in hoc Præcepto expressum, ut ejus beneficia, & merita erga nos consideremus, quanta cura, quantaque solicitudine nos in utero gesserit, quanto cum labore, & dolore pepererit, ac educarit.

10. *Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.*

Primus modus quo parentes debent honorari

Porro ita observandi parentes sunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videatur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos sint ita affecti, ut nullum laborem, nullam contentionem, nullam pericula nostri causa refugiant; nihilque illis accidere possit jucundius, quam ut filiis charos se esse sentiant, quos maxime diligunt. Joseph, *b* cum in Ægypto honore, & amplitudine Regi esset proximus, *c* patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & *d* Salomon matri advenienti assurrexit, eamque veneratus, in regio solio ad dexterã collocavit.

b Gen. 40. 37. c Gen. 46. 29. & 47. 7. d 2. Reg. 2. 19

Alia

Pro eis Deus orandus.

Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent. Nam eos etiam tum honoramus, cum a Deo suppliciter petimus, ut eisdem bene, & feliciter omnia veniant, ut in maxima gratia, & honore sint apud homines, ut ipsi Deo, ac Sanctis, qui in cœlis sunt, commendatissimi sint.

Horum voluntati toti standum est.

Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus. Cujus rei suasor Salomon, *a Audi*, inquit, *fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo*; cujusmodi etiam sunt Divi Pauli cohortationes: *b Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est.* item *c Filii obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino*; & sanctissimorum hominum exemplis confirmatur. Etenim *d* Isaac, cum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste, ac sine recusatione paruit: & *e* Rechabitæ, ne a patris consilio unquam discreparent, vino se in perpetuum abstinuerunt.

a Prov. 1. 8. V. item Eccl. 3. fere per tot.
b Ephes. 6. 1.
c Col. 3. 20.
d Gen. 22. 8.
e Jer. 35. 6. 7. 8.

Parentes studiose imitandi.

Item parentes honoramus, cum eorum recte facta, moresque imitamur: iis enim plurimum tribuere videmur, quorum esse volumus quam simillimi. Item parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur.

Quomodo subveniendum parentibus. V. apud Bas. in ho. de honore parentum, & in Hexam. Ho. 9. Item Amb. l. 5. Hex c. 16. Conc. Gang. c. 16 & ca. Est probanda, & c. Cater., & c. Pasce d. 86 V. item D. Th. in 2. 2. q. 101 ar. 2. & 4.

11. *Quomodo parentibus in necessitate constitutis sit subveniendum, & maxime in mortis periculo.*

Item, quibus subvenimus, ea impertientes, quæ victus, cultusque desiderat. Quod Christi testimonio comprobatur, qui *f* Pharisæorum impietatem redarguens: *Quare & vos*, inquit, *transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem, & matrem: &, qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri, vel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatū Dei propter traditionem vestram.*

f Matt. 15. 4. 5. Hier. in l. 2. comment. in Matth.

Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus; sed tum maxime cum periculose ægrotant. Danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua

D. Aug. l. 1. q. Evang. ca 14.

Sacramenta, quæ a Christianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat; idque nobis curæ sit, ut pii, religiosique homines eos crebro invisant, qui vel imbecillos confirment, & consilio juvent, vel optime animatos ad spem immortalitatis erigant; ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum. Sic fiet, ut Fidei, Spei, & Charitatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortem non modo non pertimescendam, cum necessaria sit, sed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant.

12. *Quomodo mortuis parentibus honorem exhibeamus.*

Vide Gen. c. 25. & 35. & 50. per tot.

Postremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, si iis funus facimus, si exequias cohonestamus, si honorem sepulturæ impertimus, si justa, & sacrificia anniversaria curamus, si quę ab iis legata sunt, diligenter persolvimus

13. *Quo pacto Episcopi, & Sacerdotes sint honorandi.*

Patres honore, & officio sunt Episcopi, Pastores, & Sacerdotes.

Honorandi autem sunt non modo ii, ex quibus nati sumus, verum etiam alii, qui Patres appellantur, ut Episcopi, & Sacerdotes, ut Reges, ut Principes, ut Magistratus, ut Tutores, ut Curatores, ut Magistri, ut Prædagogi, ut Senes, & cæteri hujusmodi. Digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiant, sed alius alio magis. De Episcopis, & aliis Pastoribus ita scriptum est: *a Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Jam vero, quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt? quibus is præclarum illud benevolentiæ testimonium tribuit: *b Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.*

a *1. Tim. 5. 17. V. Amb. in comm. in eum locum.*
b *Gal. 4. 15.*

14. *Quomodo Sacerdotibus necessaria ad victum suppeditari debeant.*

Sacerdotibus suppeditanda sunt ad victum necessaria.

Quin etiam Sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur. Quare Apostolus: *c Quis*, inquit, *militat suis stipendiis unquam?* & in Ecclesiastico scriptum est. *d Honorifica Sacerdotes, & purga te cum brachiis: da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis.* Illis etiam obtemperandum esse docet Apostolus: *e Obedite*, inquit, *Præpositis vestris,*

c *1. Cor. 9. 7.*
d *Ec. 7. 32. 34. Matt. 1. c. 10 & 22. 13. Luc. 10. 1. 1. Tim. 5. 18. Lev. 27. 3. 32. Num. 18. 21. Deut. 12. 6. & 14. 23. Conc. Aurel. I. c. 17. Later. mag. c. 53. Trid Syn. sess. 25. c. 13.*
e *Heb. 13. 17.*

ſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris redditurí. Quin potius a Chriſto Domino præceptum eſt, ut vel improbis Paſtoribus obtemperemus, cum dicat: *a Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, ſervate, & facite: ſecundum vero opera eorum nolite facere; dicunt enim, & non faciunt*. a Matt. 23. 2. 3.

15. *Magiſtratibus politicis honorem deferendum oſtenditur.*

Idem de Regibus, de Principibus, de Magiſtratibus, & reliquis, quorum poteſtati ſubjicimur, dicendum eſt. Iis vero, quod honoris, cultus, obſervantiæ genus tribuendum ſit, Apoſtolus ad *b* Romanos late explicat: *c* pro quibus etiam orandum eſſe monet. & D. Petrus: *d Subjecti*, inquit, *eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tanquam ab eo miſſis*. Nam ſi quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur. habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia Divinæ poteſtatis eſt inſtar: in quo etiam Dei Providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, *e* eiſque utitur tanquam poteſtatis ſuæ miniſtris. Magiſtratus Politici. b Rom. 1. ſ. 13. Sap. 6. 2. 3. 4. Tit. 3. 1. c 1. Tim. 2. 2. d 1. Pet. 2. 13. e V. Iſa. 10. 5. 6. & 45. 1. 2. Jer. 27. 6. 7. Ezec. 29. 18. 19.

16. *Cur Magiſtratibus politicis etiam improbis ſit obtemperandum, & quando non ſit.*

Nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, ſi tales ſunt Magiſtratus, ſed Divinam auctoritatem, quæ in illis eſt, reveremur: ut, quod permirum fortaſſe videtur, quamvis in nos ſint inimico, infenſoque animo, quamvis implacabiles, tamen non ſatis digna cauſa ſit, cur eos non perofficioſe obſervemus. Nam & *f* Davidis magna in Saulem officia extiterunt, cum ei tamen eſſet offenſior: quod innuit illis verbis: *g Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus*. f 1. Reg. 17. 18. 19. g Pſal. 119. 7.

At vero, ſi quid improbe, ſi quid inique imperent, cum id non ex poteſtate, ſed ex injuſtitia, atque animi perverſitate agant, omnino non ſunt audiendi. Ubi hæc Parochus ſingillatim expoſuerit, deinceps conſideret, quodnam præmium, quamque conſentaneum iis propoſitum ſit, qui divino huic Præcepto obediunt.

17. *Quod præmium obedientiæ in parentes divinitus ſit propoſitum.*

Cur filii parentibus morigeri diu vivant. D.Th. in 2.2.q.122 a. 1. ad 4.

Utriusque vitæ felix usus promittitur.

Nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant: propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conservant: Cum igitur qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis, & vitæ usuram habent, jure & merito vitam ad summam senectutem perducunt. Tum adjungenda est divinæ promissionis illustris explanatio: neque enim solum sempiternæ, ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur. Cujus sententiæ interpres est Divus Paulus, cum inquit: *a Pietas ad omnia utilis est, habens promissionem vitę, quę nunc est, & futuræ.*

a 1.Tim.4.8.

18. *Diuturnę vitę promissio quanti hic facienda sit.*

b Job.5. 3. & 19. 1. c Psal.119.5. d Phil.1. 23.

Nec vero hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiam si sanctissimis viris, ut *b* Job, ut *c* Davidi, ut *d* Paulo, mors fuerit optabilis, & ærumnosis. ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda. Nam illorum verborum adjunctio, *Quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur. Nam in Deuteronomio non solum inquit, *e Ut longo vivas tempore*; sed illud etiam addit, *Ut bene sit tibi*: quod deinde ab *f* Apostolo repetitũ est

e Deut.5.36. f Eph. 6. 3.

19. *Quomodo qui Parentes honorant, etiam si cito moriuntur, hujus Præcepti pręmium capiant.*

Præmium hic promissum non tam in diuturnitate, quam in incolumitate vitæ est repositum.

g Sap.4. 11. h Isa. 57. 1.

Cum boni viri immatura morte tolluntur, superstitibus supervenire solent plagæ.

Hæc autem bona iis suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat. Aliter enim divini promissi fides, & constantia non erit, cum interdum qui majorem pietatem parentibus præstiterunt, iis vita brevior sit. Quibus id quidem contingit, vel quod iis optime consulitur, qui prius e vita excedunt, quam a virtutis & officii religione discedant; *g* rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum: vel quia dum pernicies, & rerum omnium perturbatio impendet, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. *h A facie enim malitię*, inquit Propheta, *collectus est justus*. Quod fit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne tristissimis temporibus ex propinquorũ, amicorumque

que calamitatibus acerbissimos luctus sentiant. Quare metuendum est majorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit.

20. *Quibus pœnis ii afficiantur, qui hujus Pręcepti pręvaricatores existunt.*

Ingrati filii graviter puniendi.

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officii merces, & fructus est a Deo propositus, sic ingrati, & impii filii gravissimis pœnis reservantur. Scriptum est enim: *a Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.* &, *b Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est, & infelix.* &, *c Qui maledicit patri suo, vel matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.* &, *d Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suę, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilę.* Qui parentibus injuriam intulerunt, *e* multos fuisse legimus, in quibus ulciscendis Dei iracundia exarsit. Non enim Davidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit *f* Absalon, quem, ob ejus scelus; tribus transfixum hastis punivit.

a *Exod.* 21. 16 *Levit.* 20. 9. *Matth.* 15. 4. b *Prov.* 19. 26 c *Prov.* 20. 20 d *Prov.* 30. 17 *Qualis pœna protervi filii digni sint. vide in Deut.* 21. 18. 19. e *Gen* 9. 22 & 26. 34 & 35. 22. & 49. 4. f 2. *Reg.* 18. 14. 15. 16.

De iis vero, qui Sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: *g Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille.*

g *Deut.* 17. 12

Quod sit Parentum in filios officium, colligi potest ea Gen. 20. 19 *Exod.* 12. 26 & 13. 18. *Job.* 1. 5. *Prov.* 19. 17. *Eccl.* 7. 26, *Prov.* 3. 24. *Eccl.* 30 *fere per totum.*

21. *Quibus potissimum rationibus parentes se dignos honore illo divinitus pręscripto reddere possint.*

Et quemadmodum divina Lege sancitum est, ut parentibus filii honorem habeant, ut pareant, ut obsequantur: sic parentum propria officia sunt, atque munera, ut sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta; ut ad religionem instructi, & parati, Deum sancte, inviolateque venerentur: *h* quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.

h *Dan.* 13. 3.

Tria parentibus in educatione liberorum vitanda.

Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros præbeant virtutis, æquitatis, continentiæ, modestiæ, & sanctitatis; triaque præsertim declinent, in quibus offendere sæpe consueverunt. Primum, ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuant: quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: *i Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.* Nam periculum est, ne fracto, abjectoque

Primum:

i *Col.* 3. 21. *Ephes.* 6. 4.

que animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulcisci.

22. *Quomodo parentes erga liberos remissi esse non debeant, nec eis ut nimis amplum patrimonium relinquant, nimis laborare.*

Secundum.

Deinde, si qua culpa commissa est, cum necessaria sit castigatio, & objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant. Sæpe enim filii parentum nimia lenitate, & facilitate depravantur. Quamobrem a dissoluta indulgentia deterreat exemplo Heli summi Sacerdotis, qui, quod in liberos indulgentior fuerat, *a* maximo supplicio est affectus.

Heli exemplum nimiæ parentum indulgentiæ.

a 1. Reg. 4. 12. & seq. sic & David. 2. Reg. 13. 20. 3. Reg. 1. 6. Item mater filiorum Zebedæi. Matth. 20. Vide Ambr. li. 5. de fide ad Gratianum. c. 3.

Tertium.

Postremo ne, quod fœdissimum est, in filiorum educatione, ac doctrina, præpostera consilia ineant. Etenim permulti in hac una cogitatione, curaque versantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, amplumque patrimonium liberis relinquant; quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad avaritiam, & ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum existimatione, aut salute sunt soliciti, dummodo pecuniosi sint, & prædivites: quo quid dici, aut cogitari turpius potest? Ita fit; ut ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera, & flagitia transferant, quibus tandem non ad cœlum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad *b* Tobiæ exemplum, ac similem virtutem excitet; ut, cum filios ad Dei cultum, & sanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, & observantiæ, & obsequii uberrimos fructus capiant.

Huc referri possunt, quæ habentur. Eccl. 2. 18. 19. & 5. 12. 14. & 6. 2. 3.

b Tob. 4. per tot.

DE

DE QUINTO PRÆCEPTO.

CAPUT VI.

Non Occides.

1. *Quis sit ejus doctrinæ, quæ hoc Præcepto includitur, fructus, & utilitas.*

Agna illa, quæ pacificis hominibus proposita est felicitas. a *Quoniam filii Dei vocabuntur*, Pastores maxime commovere debet, ut hujus Præcepti disciplinam fidelibus diligenter, accurateque tradant. Nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam si ejusmodi Pręcepti Lex recte explicata, ab omnibus ita, ut oportet, sancte servetur: quoniã tum sperare licet, ut summa animi consensione conjuncti homines, concordiam, & pacem maxime colant. a *Matt. 5. 9* *Homines quantum ex hoc Præcepto commodi capiant.*

Sed quam necesse sit Præceptum hoc explicari, ex eo perspicitur, quod *b* immensa illa universæ terrę inundatione facta, hoc unum in primis est, quod Deus hominibus interdixit: *c Sanguinem*, inquit, *requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis*. In Evangelio etiam, quo primum veteres Leges a Domino explicatæ sunt, in iis hæc prima est, de qua apud sanctum Matthæum ita scriptum est: *d Dictum est enim, Non occides*; & reliqua, quæ hac de re eo ipso loco deinceps commemorantur. *Deus etiam ante legem homicidium interdixit.* b *De quo Gen. 6. & 7. per totum.* c *Gen. 9. 5.* d *Matt. 5. 22.*

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent. Si enim ejus vis spectatur, ad vitam cujusque tuendam valet, quoniam iis verbis, *Non occides*, homicidium omnino interdictum est. Itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent perinde ac si, ira Dei proposita, aliisque gravissimis pœ- *Deus vitæ nostræ Præcepto consuluit*

nis

nis nominatim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur. Ergo ut Præceptum hoc auditu jucundum est: ita ejus peccati cautio, quod Præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

2. *Quid hoc Precepto cum vetetur, tum jubeatur.*

Cum autem hujus Legis vim *a* Dominus explicaret, in eo duo contineri ostendit: alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum est: alterum, *b* quod facere jubemur, ut concordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

a Mat. 5. 22. 23. Exod. 21. 12. 13. 14. Lev. 24 17.
b Coloss. 3. 8. 12. Ephe. 4. 16.

Bestiarũ cædes non est probibita, D. Th in 2. 2. q. 64. art. 1.

3. *Licet bestiis vesci, & animalia occidere.*

In eo autem, quod cædes prohibetur, illud primum docendum est, quæ cædes sint ejusmodi, quæ hac Præcepti Lege non vetentur. Nam *c* bestias occidi non est prohibitum; quoniam si illis vesci, a Domino hominibus est concessum, fas item est illas occidi. Qua de re ita S. Augustinus: *Cum audimus*, inquit, *Non occides, non accipimus hoc dictum esse de fructetis, qui nullus est iis sensus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur.*

c Gen. 9. 2. Exod. 12. per tot. & passim Aug. li. 1. de civ. Dei c. 20. vide eundem de moribus. Manich. l. 2. c. 13. 14. 15.

4. *Licet homines in judicio vel morti adjudicare, vel interimere.*

Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua ex Legum præscripto, judicioque in facinorosos homines animadvertunt, & innocentes defendunt. Quo in munere cum juste versantur, non modo ii cædis non sunt rei, sed huic divinæ Legi, qua cædes vetantur, maxime obediunt. Cum enim Legi huic finis is propositus sit, ut hominum vitæ, salutique consulatur; Magistratuum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animadversiones eodem spectant, ut, audacia, & injuria supplicis repressa, tuta sit hominum vita. Quare David: *d In matutino*, inquit, *interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

Aug. epist. 154. ad Pub. & habetur 13 qu. 5. cap. De occidend. & in ep. 54. ad Maced. & habetur eadem q. c. Non est iniquitatis, & multa alia. ibid. Vide item D. Tho. in 2. 2. q. 64. ar. 2.
d Ps. 100. 8.

Bello justo licere homines occidere.

5. *Quomodo etiam qui in bello justo occidunt, rei cædis non sint.*

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui justo bello,

non cupiditate, aut crudelitate impulsi, sed solo publicæ utilitatis studio, vitam hostibus adimunt. Sunt præterea ejusmodi cædes, quæ nominatim Dei jussu fiunt. *a* Levi filii non peccaverunt, qui uno die tot millia hominum occiderunt; qua cæde facta, sic ad eos locutus est Moyses: *b Consecrastis manus vestras hodie Domino.*

colligitur ex Gen. 14. 15. Exo. 17. 9 10 1. Reg. 14. 15 & 17. 51. Luc. 2. 14. *a Exod. 32. 29* *b Ibid.*

6. Hujus Præcepti reus non est, qui hominem fortuito casu interimit.

Neque vero hujus Præcepti reus est, qui non sponte, nec meditato, sed fortuito hominem occidit. Qua de re in Deuteronomii libro ita est: *c Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri, & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, sed abiisse simpliciter cum eo in sylvam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit*, &c. Hæ cædes ejusmodi sunt; quæ, quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur. Quod S. Augustini sententia comprobatur. *Absit enim*, inquit, *ut quæ propter bonum, ac licitum facimus, si quid per hæc præter voluntatem nostram cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.*

c Deut. 19. 5. *Fortuita cædes culpam non habet, si in rei honestæ & licitæ occupatione ea contingat. Vide dist. 5. c. Si quid.* *Aug. ep. 154 ad Publicol.*

7. Quo modo homicidii reus sit, qui casu cædem fecit.

In quo tamen duabus de causis peccari potest: altera, si quis in re injusta occupatus hominem occiderit: (exempli causa, si quis gravidam mulierem pugno, vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur, fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere) *d* altera, si non omnibus circumspectis, negligenter, & incaute aliquem occiderit.

Videatur Trid Syn. sess. 14 Decr. de Reform. c. 7. *d Sicut fuit peccatorum Lamech.*

8. Licet etiam salutis suæ tuendæ causa alterum occidere.

Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet. Atque hæ quidem, quas modo commemoravimus, cędes sunt, quę hoc legis Pręcepto non continentur, quibus exceptis, reliquæ omnes

pro-

prohibentur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modos, quibus cædes fit.

9. *Nemini licet privata auctoritate cædem facere.*

Nam, quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes; sed delectu omni, & discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus.

10. *Nemo prorsus est, qui hac Lege tutus esse non possit.*

Si vero ii spectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quisquam est tam humilis, & abjectę conditionis homo, quin legis hujus vi defendatur. Neque vero seipsum interficere cuipiam fas est; cum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, ut suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat. ideoque hujus legis verbis non ita præscriptum est, *Ne alium occidas*; sed simpliciter, *Ne occidas*.

11. *Quos modis hoc Præceptum violari contingat.*

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est, qui excipiatur. Non solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno vitam homini eripere non licet; sed consilio, ope, auxilio, aut alia quacunque ratione id fieri prorsus vetitum est. In quo summa tarditas, stuporque Judæorum fuit, qui crederent se hoc Præceptum servare, si manus tantum a cæde abstinerent. Sed homini Christiano, qui, interprete Christo, didicit hanc legem spiritualem esse, nempe quę non manus solum puras, sed animum etiam castum, sincerumque nos habere jubet, illud non satis omnino est, quod illi satis cumulate se præstare arbitrabantur. Nam ne irasci quidem cuiquam licere in Evangelio traditum est cum dicat Dominus: *Ego autem dico vobis: Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio: qui autem dixerit fratri suo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.*

Judæorum quam stupidum fuerit de homicidio judicium.

Matth. 5. 21.

12. *Quomodo quis irascendo peccare, vel non peccare possit.*

Interpretatio verborum Christi ex D. Aug. l. 1. de ser. Dom. in mon. Justa ira.

Ex quibus verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenseat, quamvis iram animo inclusam contineat; qui vero ejus iræ significationem aliquam

quam dederit, graviter peccare; ac multo gravius, qui non vereatur fratrem dure accipere, & ei convitium facere. Et quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa: nam iræ causa, quæ a *a* Deo, *b* Legibusque conceditur, ea est, cum in eos animadvertimus, qui nostro imperio, potestatique parent, si in eis sit culpa. Christiani enim hominis ira non a carnis sensibus, sed a Spiritu sancto proficisci debet; *c* cum nos templa Sancti spiritus, *d* in quibus Jesus Christus habitet, esse conveniat.

a *Psal. 45. Ephes. 1. 26.*
b *Videtur alludere ad id, quod ait lex. ff. ad Leg. Jul. de adv.*
c *1. Cor. 6. 19.*
d *Eph. 3. 17.*

13. *Quomodo homines perfecte hanc Legem observent, & quam multi in eam peccent.*

Multa præterea sunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus Legis rationem pertinent, qualia illa sunt: *e Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicunque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Ex his, quæ jam commemorata sunt, animadvertere licet, quam proclives sint homines ad ea peccata, quæ hoc Præcepto vetita sunt; quamque multi reperiantur, qui si minus manu, animo saltem cædis scelus committunt.

e *Matth 5. 39. Luc. 6. ubi non habet, in dexteram, sed in maxillam.*
D. Aug. ep. 4. ad Marc.

14. *Quantum in sacris Litteris homicidium Deus detestetur.*

Quam grave peccatum sit homicidium.

Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris Litteris adhibita sunt, Parochi est officium ea diligenter fidelibus tradere. Precipuum autem illud est, ut intelligant: quam nefarium sit peccatum hominis cædes idque vel *f* plurimis, maximisque sanctarum Litterarum testimoniis perspici potest. usque enim adeo homicidium detestatur Deus in sanctis Litteris, *g* ut a bestiis cædis hominum pœnam se repetiturum dicat; *h* ac belluam, quæ hominem læserit, occidi jubeat. Neque aliam ob causam a sanguine hominem abhorrere voluit, nisi ut omni ratione a nefaria hominis cæde & animum, & manus abstineret.

f *Gen. 4. 10. Exod. 21. 12. Lev. 24. 12.*
g *Gen. 9.*
h *Exod. 21. 28.*

15. *Quantum sit scelus hominis cædes, ratione demonstratur.*

D. Th. in 2. 2. q. 64. ar. 5.

Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo naturæ

turæ hostes acerbissimi; qui, quantum in eis est, universum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus causa is omnia, *a* quæcunque procreata sunt, se fecisse testatur. Imo vero in Genesi *b* cum prohibitum sit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam, & similitudinem creavit, insignem Deo injuriam is facit, quasique violentas illi manus inferre videtur, qui ejus imaginem e medio tollit. Hoc divina animi cogitatione meditatus David gravissime de sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis: *c Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem*; neque simpliciter dixit, *Occidunt*, sed, *Effundunt sanguinem*; quæ verba ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam protulit: utque declararet in primis, quam præcipites illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur, dixit: *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem*.

a Gen. 1. 26. V. D. Th. in 1. p. q. 96. ar. 1. & 2.
b Gen. 9. 6.
c Psal. 13. 3. Prov. 1. 16. Isa. 59. 7. Rom. 3. 15.
Psal. 13. 3.

16. *Quid in hoc Præcepto Deus faciendum imperet.*

Pax, & dilectio mutua servanda.

Jam vero, quæ in hoc Præcepto servanda esse Christus Dominus jubet, eo spectant, ut *d* pacem cum omnibus habeamus. Inquit enim, cum hunc locum interpretaretur: *e Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum*; & quæ sequuntur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, ut doceat, sine ulla exceptione omnes charitate complectendos esse: ad quam in hujus Præcepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incitabit, quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet. Cum enim odium hoc Præcepto aperte vetetur, quoniam *f Qui fratrem suum odit, homicida est*; certe illud consequitur, ut amoris, & charitatis Præceptum detur.

d Rom. 12. 18. Heb. 12. 14.
e Matt. 5. 24. Amb. lib. 1. Off. c. 48.
f 1. Jo. 3. 15.

17. *Quæ officia sint charitatis, quæ hoc Præcepto continentur.*

Cumque hac Lege de charitate, & amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipsam consequi solent, Præcepta traduntur. *g Charitas patiens est*, inquit Divus Paulus:

g 1. Cor. 13. 5.

Paulos: patientia igitur nobis præcipitur, *a* in qua nos animas nostras possessuros Salvator docet. Beneficentia deinde charitatis comes est, & socia; quoniam *b Charitas benigna est*. Benignitatis autem, atque beneficentiæ virtus late patet; ejusque officium in iis rebus maxime versatur, ut pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus sitientibus potum demus, nudos vestiamus, & quo quisque opis nostræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Quomodo charitas hæc omnia sit, vide D. Th. in 2. 2. q. 23. a. 4. ad 2.
a *Luc.* 21. 19.
Beneficentia, & ejus officium V. D Th. in 2. 2 q. 3 a. 1.
b 1. *Cor.* 13. 5.

18. *Quomodo omnium charitatis officiorum perfectissimum sit inimicorum dilectio.*

Hæc beneficentiæ, & bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eo fient illustriora, si inimicis præstentur. Ait enim Salvator: *c Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos*; quod etiam Apostolus monet illis verbis: *d Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus: noli vinci a malo, sed vince in bono malum*. Deinde, si charitatis legem spectemus, quæ benigna est, omnia, quæcunque ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præscribi intelligemus.

D Th. in 2. 2. q 25. a. 8. & 9.
c *Matt.* 5. 44
d *Rom.* 12. 20
Prov. 25. 21.
1. *Cor.* 13. 4.

19. *Qua præcipue re charitas proximi, quæ hic imperatur, elucescat.*

At vero longe omnium præstantissimum officium, quod charitatis plenissimum est, in quo nos maxime exercere convenit, illud est, ut injurias, quas accepimus, æquo animo remittamus, atque condonemus? Quod ut plane efficiamus, sæpe nos divinæ Litteræ, ut antea dictum est, monent, atque hortantur; cum non beatos solum eos dicant, qui ita prorsus faciunt sed erratorum etiam veniam iisdem a Deo datam affirment: qui vero hoc ipsum facere negligunt, aut omnino recusant, illam non consequuntur. Sed quoniam ulciscendi libido hominum mentibus fere insita est, Parochus maximam in eo diligentiam ponat necesse est, ut injuriarum oblivisci, easque remittere Christianum hominem oportere, non doceat solum, sed penitus etiam fidelibus persuadeat. Cumque hac ipsa de re apud sacros Scriptores multa fiat mentio, eos consulat, ad refellendam eorum

Condonandas esse injurias, hæc loca Scriptura demonstrant.
Deut. 32. 35.
1. *Re.* 25. 32. 33. 26. & 24. 5. 7. 8 2. *Re.* 19 20.
Psal. 7. 5.
Eccl. 28. per tot.
Isa. 58. 6.
Matt. 6. 14. 15. *Marc.* 11. 25. 26.
Luc. 6, 38.
Act. 7. 60.

V. Ter. in Apolog. c. 31. & 37. D. Aug. tra. 81. in Joa. & lib 50 Hom. Ho. 6. & ser. 61. de Temp.

pertinaciam, qui in ulciscendi cupiditate animo obstinato sunt, atque obfirmato: argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres gravissima, atque ad eam rem maxime accommodata pie adhibuerunt.

20. *Quibus præsertim rationibus odium reprimendum sit, inducendique sint fideles ad injuriarum oblivionem.*

Prima ratio reprimendi odii. Non potest habere concordiam cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano.

a Job. 1. 21. 2. 10.

Verum hæc potissimum tria explicanda sunt. Primum est, ut qui se injuriam accepisse putat, ei maxime persuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuā caussam non fuisse, quem ipse ulcisci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui à Sabæis hominibus, à Chaldæis, & à dæmone graviter læsus, nulla tamen habita eorum ratione, ut vir rectus, & homo admodum pius recte, pieque iis verbis usus est: *a Dominus dedit, Dominus abstulit.* Itaque patientissimi illius viri oratione, & exemplo, Christiani homines sibi persuadeant, quod verissimum est, omnia, quæcunque in hac vita patimur, à Domino, qui justitiæ omnis, misericordiæque parens est, & auctor, proficisci.

21. *Homines nos persequentes Dei ministri, ac satellites sunt, quamvis id ex mala voluntate faciant.*

Pœnas omnes, & afflictiones divinitus hominibus immitti ad certam aliquam utilitatem, omnibus debet esse persuasissimū. Amos 3. 6.

b Prov. 3. 11. Hebr. 12. 6. Apo. 3. 19.

c Gen. 45. 5. 6. 7.

d 1. Reg. 16. 10. 11. 12.

Chrysost. to. 5 in hom. quod nemo læditur nisi a seipso.

Neque vero ille nos, cujus est immensa benignitas, ut inimicos punit, sed *b* uti filios corrigit, ac castigat. Nec profecto, si recte animadvertimus, in hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri, & quasi satellites Dei: & quamquam homo potest male aliquem odisse, pessimeque illi cupere; tamen ei, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione *c* adductus Joseph, fratrum impia consilia; sic *d* David injurias sibi a Semei illatas æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod sanctus Chrysostomus graviter, atque erudite pertractavit, neminem scilicet nisi a seipso lædi. Nam qui se injuriose tractatos esse opinantur, si rem recta secum via reputent, comperient, nullam profecto se ab aliis injuriam, aut damnum accepisse. Etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eveniunt; tamen se maxime ipsi offendunt, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

22. *Quæ ad eos commoda proveniant, qui injurias libenter condonant.*

Alterum est, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, injurias libenter remittunt. Quorum primum illud est, *a* quod aliena debita remittentibus promisit Deus fore, ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent: ex quo promisso, quam gratum illi sit hoc pietatis officium, facile apparet. Alterum commodum est, quod nobilitatem quandam, & perfectionem assequimur; quoniam condonandis injuriis quodammodo Dei similes efficimur, *b* qui *Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos.*

Secunda ratio inducens ad injuriarum oblivionem.

a *Matth.* 6. 14. & 18. 33.

b *Matth.* 5. 45. *Luca* 6. 27.

23. *Quæ, & quot incommoda ex odio inimicorum proveniant.*

Postremo explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias, quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium non solum grave peccatum esse, sed etiam diuturnitate peccandi gravius inhærere. Cum enim is, in cujus animo hic affectus insederit, inimici sui sanguinem sitiat, illius ulciscendi spe plenus, dies, noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita versatur, ut nunquam a cædis, aut nefariæ alicujus rei cogitatione cessare videatur. Quo fit, ut is vel nunquam vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte injurias remittat. Quare merito vulneri comparatur, cui telum infixum hæret.

Tertia ratio.

Odii perversitas V. D. Tho. in 2. 2. qu 34 ar. 3. & 4.

24. *Multa peccata ex odio nasci demonstratur.*

Multa præterea incommoda, & peccata sunt, quæ hoc uno odii peccato, tanquam vinculo quodam, conjuncta tenentur. ideoque D. Joannes in hanc sententiam ita dixit: *c Qui fratrem suum odit, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit, quo eat; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus*: itaque sæpius labatur necesse est. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria, & iniqua judicia existunt, iræ, invidiæ, obtrectatio-

c 1. *Jo.* 2. 11.

nes, & alia ejusmodi, quibus illi quoque implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitia juncti sunt. Itaque sæpe fit, ut ex uno peccato multa existant. Neque injuria dicitur *a* hoc peccatum esse diaboli: quandoquidem *b* ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, cum sibi mortem afferre Pharisæi cuperent, *c* illos a patre diabolo genitos esse dixit.

a 1. Jo. 3. 10. 11.
b Jo. 8. 44.
Diabolus homicidii, & odii verus parens.
c Jo. 8. 44.

25. *Remedia adversus peccatum odii.*

Christi exemplum valet ad reprimendum odium.

Sed præter hæc, quæ dicta sunt, unde sceleris hujus detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, & ea profecto maxime opportuna, sanctarum Litterarum monumentis tradita sunt. Ac primum omnium remedium, & maximum est Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cum *d* ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus; spinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: *e Pater, dimitte illis; non enim sciunt, quid faciunt*: cujus aspersionem sanguinis testatur *f* Apostolus melius loquentem, quam Abel.

d Isa. 53. 9. Jo. 8. 46. 1. Pet. 2. 2. 1. Jo. 3. 5.
e Luc. 23. 34.
f Heb. 12. 24.

Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem, atque illum judicii diem recordemur: *g Memorare*, inquit ille, *novissima tua*, *& in æternum non peccabis*. Quæ sententia eodem spectat, ac si dicat: Illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optatissimum erit, & maxime necessarium summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas necesse est: ita enim fiet, ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur; cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius, majusve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

Novissimorum memoria valet ad odium reprimendum.
g Eccl. 7. 40.

DE

DE SEXTO PRÆCEPTO.

CAPUT VII.

Non mœchaberis.

1. *Quo pertineat istud Præceptum, quaque ratione a Parochis tractandum sit.*

QUoniam viri, & uxoris vinculum arctissimum est, & nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere, se mutuo quodam, & singulari amore diligi, contra nihil molestius, quam sentire, a se debitum, & legitimum amorem alio transferri; recte quidem, atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, Legem, hæc, quæ de mœchia, sive adulterio est, consequitur; ut sanctam illam, & honorabilem Matrimoni conjunctionem, unde magna charitatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodũ sit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam Verendum est enim, ne, dum is late, atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hujus Legis præscripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ potius libidinis materia, quam restinguendæ illius ratio emanare solet.

Quare post Præceptum de homicidio, illud ponatur, quod ad adulterium spectat.

De adulterio recte, & moderate est loquendum.

2. *Quæ in hoc Præcepto jussa comprehendantur.*

Sed quoniam hoc Præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis est: altera, qua disertis verbis adulterium vetatur: altera, quæ eam sententiam inclusam habet, ut animi, corporisque castitatem colamus.

3. *Quid sub nomine mœchiæ, seu adulterii hic prohibeatur.*

Quid sit adulterium. Grat. 36. q. 1 ca. 2. §. Cum vero.

Ut autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur: Adulterium est legitimi tori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse torum violat: si vero solutus vir alienam uxorem cognoscat, adulterii labe torus alienus inquinatur. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi, Divus Ambrosius, & Augustinus auctores sunt, quæcunque inhonesta sunt, & impudica. In hanc sententiam hæc verba accipienda esse, ex sacris Litteris tum novi, tum veteris Testamenti licet colligere; nam præter adulterium alia libidinis genera apud Moysem puniuntur.

Hoc Præcepto omnem impuram libidinem prohiberi. D. Ambr. l. 1. off. ca. 50. in fin D. Aug. qu. 7. 1. super Exod.

4. *Variæ libidinum species, quæ in Scripturis numerantur.*

D. Tho. in 2. 2 q. 154. a. 1.

Est Judæ in *a* Genesi judicium in nurum suam: est præclara ille in *b* Deuteronomio Moysis lex, ne de filiabus Israel ulla esset meretrix: extat præterea Tobiæ ad filium ejusmodi adhortatio: *c Attende tibi fili mi ab omni fornicatione*. Ecclesiasticus item: *d Erubescite*, inquit, *a respectu mulieris fornicariæ*. In Evangelio etiam Christus Dominus inquit, *e* de corde exire adulteria, & fornicationes, quæ coinquinant hominem. Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multis gravissimisque verbis detestatur: *f Hæc est*; ait, *voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstinetis vos a fornicatione*; & *g Fugite fornicationem*; & *h Ne commisceamini fornicariis*: &, *i Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis*; &, *k Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores Regnum Dei possidebunt.*

a Gen. 38. 24. b Deut. 23. 1. 6. c Tob. 4. 13. d Eccl. 41. 25 e Mat. 15. 19. f 1. Thess. 4. 3 g 1. Cor. 6. 18 h 1. Cor. 5. 9. i Ephes. 5. 3. k 1. Cor. 6. 9.

5. *Cur præcipue in hoc Præcepto adulterii sit facta mentio.*

Cur Legislator omnem imputam libidinem prohibiturus, peculiariter adulterii meminerit.

Præcipue vero ob eam rem adulterium diserte vetitum est; quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis est, injustitiæ quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet. Est illud item certum, qui se a libidinum cæterarum intemperantia

non

non obstinet, eum ad hanc, quę adulterii est, incontinentiam facile labi. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus omne impuritatis, & impudicitię genus, quo polluitur corpus, prohiberi. Imo vero omnem intimam animi libidinem hoc pręcepto vetitam esse, tum ipsius Legis vis significat, quam spiritualem esse constat, tum Christus Dominus docuit illis verbis: a *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quod omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Hęc sunt, quę Fidelibus publice tradenda duximus, si tamen ea addantur, quę a sacra Tridentina Synodo in adulteros, & eos, qui scorta, & pellices alunt, decreta sunt, pretermissis multis aliis, ac variis impudicitię, & libidinis generibus, de quibus privatim unusquisque a Parocho admonendus erit, ut temporis, & personarum ratio postulabit. Sequitur nunc, ut ea explicentur, quę jubendi vim habent.

Voluntas pro facto hic habetur.

a *Matth.* 5. 20. 29.

Trid. Sy sess. 24. c. 8. *de Reform.*

6. *Quid pręter ea; quę prohibentur, hic necessario observandum pręscribatur.*

Docendi igitur sunt Fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam, & continentiam omni studio colant, b mundentque se ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. In primis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac plane divinum virginitatis propositum sancte, & religiose colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cęlibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, a vetita libidine se puros, & integros servant.

Castitas unicuique pro diversitate status necessario servanda.

b 1. *Cor.* 7. 1.

Castitas in triplici hominum genere invenitur, V. Trid. Sy. sess. 24. *de Matr. ca.* 9. *& sess.* 25. *de Regular. c.* 1.

7. *Quę sint potissimum cogitanda volenti libidines suas edomare.*

Quoniam vero multa a sanctis Patribus tradita sunt, quibus docemur domitas habere libidines, & coercere voluptates, ea Parochus studeat populo accurate exponere; atque in hac tractatione diligentissime versetur. Hæc autem ejusmodi sunt, partim quæ in cogitatione consistunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maxime versatur, ut intelligamus, quanta sit hujus peccati turpitudo, &

Castitatis ratio in eo consistit, ut quis a vetita libidine se purum, & integrum servet.

Quibus cogitationibus remedium

adversus libidines sit quaerendum, quamque perniciosa sit libido. pernicies, qua cognita, facilior fiet ejus detestandi ratio. Perniciosum vero scelus esse, intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc *a* peccatum a Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum est.

Prima ratio.
a 1.Cor.6.9. Apoc.22.15. Gal.5.19 20
Et hæc quidem calamitas omnium scelerum communis est. Illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ita scribentis: *b Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Quod ob eam causam dictum est, quoniam illud injuriose tractat, cum ejus violat sanctitatem. Qua de re ad Thessalonicenses ita Divus Paulus: *c Hæc est*, inquit, *voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum.*

Secunda.
b 1.Cor.6.18.
c 1.Thes.4.3.
Tertia ratio.

Deinde, id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici se turpiter dedat, membra, quæ Christi sunt, ea meretricis facit. Ita enim Divus Paulus ait: *d Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?*

d 1.Cor.6.15.
Quarta ratio.
e 1.Cor.6.17

Est præterea homo Christianus, ut idem testatur, *e* Templum Spiritus sancti: quod violare, nihil aliud est, nisi ab eo Spiritum Sanctum ejicere.

8. *Quibus rationibus adulterii enormitatem intelligere liceat.*

f 1 Cor.7.4. Quod suum non est, alteri tradit adult.

In adulterii autem scelere magna inest iniquitas. Si enim, ut vult Apostolus, *f* qui Matrimonio juncti sunt, ita eorum alter alterius potestati mancipatus est, ut neuter sui corporis potestatem, jusque habeat, sed mutuo quodam sint inter se quasi servitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum, voluntatemque se accommodare debeat; certe si alteruter corpus suum, quod est alieni juris, ab eo, cui illud adstrictum est, disjungit, is admodum iniquus est, & nefarius. Et quoniam infamiæ metus &

Turpitudinis notam inurit adulterium.

ad ea, quæ juſſa ſunt, vehementer incitat homines, & a vetitis magnopere deterret; docebit Parochus, adulterium hominibus inſignem turpitudinis notam inurere. Nam ſacris Litteris ita proditum eſt: *a Qui adulter eſt, propter cordis inopiam, perdet animam ſuam: turpitudinem, & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur*. Verum hujus ſceleris magnitudo ex ſupplicii ſeveritate facile perſpici poteſt. Adulteri enim, *b* Lege a Domino in veteri Teſtamento præſcripta, obruebantur lapidibus.

a Prov. 6. 32. 33. Jo. 8. 5.
Adulteri lapidibus obruendi
Trid. Syn ſeſ. 24. decr. de refor. matr. cap. 8.
b Lev 20. 10.

9. *Cujuſmodi pœnæ impuras libidines fere conſequi ſoleant.*

Quin etiam ob unius libidinem, non ſolum qui ſcelus admiſit, ſed univerſa interdum civitas, *c* ut de Sichimitis legimus, deleta eſt. Multa divinæ animadverſionis exempla in ſacris Litteris prodita ſunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit; *d* ut Sodomæ, & reliquarum finitimarum urbium interitus; *e* Iſraelitarum, qui fornicati ſunt cum filiabus Moab in deſerto, ſupplicium; *f* Beniamitarum deletio. Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus ſæpe pleċtuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pœna graviſſima eſt, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque ſuæ rationem habeant: hocque pacto adeo nequam, & inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum fere officii munus idonei ſint. Hujus rei exempla a Davide, & Salomone petere nobis licet: *g* quorum alter, poſtquam adulteratus eſt, repente ſui diſſimillimus, ex mitiſſimo crudelis extitit, ut Uriam optime de ſe meritum morti obtulerit: *h* alter, cum ſe totum in mulierum libidinem profudiſſet, ita a vera Dei religione ſeſe avertit, ut alienos Deos ſequeretur. *i* Aufert igitur, ut Oſeas dixit, hoc peccatum cor hominis, ſæpeque excæcat. Nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actione conſiſtunt.

Ob libidinem integra civitas deletur.
c Gen. 34. 25. 26. 27.
Pentapoleos regia abſorbetur.
d Gen. 19. 24
e Num. 25. 4.
f Jud. 20. per totum.
Iſraelitæ in deſerto trucidentur Beniamitæ prope delentur.
Homines mente obcæcantur, & ad omnia inepti efficiuntur.
g 2. Reg. 11. & 12 per tot.
h 3. Reg. 1. per tot.
i Oſe. 4. 11.

10. *Quibus modis homines ad libidinem incitentur, quos illi evitare præcipue debent.*

Quorum primum illud eſt, ut otium maxime fugiamus:

De remediis libidinum in

mus: in quo Sodomitæ homines, *a* ut eſt apud Ezechielem, cum hebeſcerent, in ſpurciſſimum illud nefariæ libidinis ſcelus præcipites lapſi ſunt.

actione conſiſtentibus. Otia fugienda.

a Ezech. 19. 49.

Deinde crapula magnopere eſt vitanda. *b Saturavi eos*, inquit Propheta; *& mœchati ſunt*: quoniam venter expletus, & ſaturatus libidinem parit. Hoc ipſum illis verbis Dominus ſignificavit: *c Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate.* hoc item Apoſtolus, *d Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.*

Crapula vitanda.

b Jer. 5. 7. Vide Hier. de cuſtodia vir. ep. 22. 34.

c Luc. 21. 34. Rom. 13. 13.

d Eph. 5. 18.

Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari ſolet. quo pertinet illa Chriſti Domini ſententia: *e Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Multæ præterea ſunt Prophetarum de eadem re voces, ut eſt apud Job: *f Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Sunt multa denique, ac pene innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aſpectu ortum habuerunt. Sic *g* David, *h* ſic Rex Sichem peccavit, *i* hocque item pacto ſenes illi Suſannæ calumniatores deliquerunt.

Obtutus.

e Mat. 5. 30. & 18. 9. Mar. 9. 47.

f Job. 31. 8. Thren. 3. 5. Eccl. c. 5.

g 2. Reg. 11.

h Gen. 34. 2.

i Dan. 13. 8.

11. *Mulierum exquiſitus ornatus, ſermoneſque obſcœni, & alia luxuriæ incitamenta fugienda.*

Ornatus elegans, & exquiſitus. Iſa. 3.

Elegantior item ornatus, quo oculorum ſenſus valde excitatur, occaſionem libidini non parvam ſæpe præbet. ideoque Eccleſiaſticus monet: *k Averte faciem tuam a muliere compta.* Cum igitur mulieres in nimio ornatus ſtudio verſentur, non alienum erit, ſi Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis. Quæ hoc de genere graviſſima Apoſtolus Petrus ita protulit: *l Mulierum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus.* D. Paulus item; *m Non in tortis*, inquit, *crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.* Multæ enim auro, & margaritis adornatæ, ornamenta mentis, & corporis perdiderunt.

k Eccl. 4. 8.

l 1. Pet. 3. 3.

m 1 Tim. 2. 9.

Hoc autem libidinis incitamentum, quod e veſtium exquiſito ornatu exiſtere ſolet, alterum ſequitur, quod eſt turpis, obſcœnique ſermonis. Nam verborum obſcœnitate, quaſi face quadam ſubjecta, adoleſcentum animi incenduntur. *n Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala*, inquit Apoſtolus.

Obſcœnum ſermo.

n 1. Cor. 15. 33.

Hocque

Hocque ipsum cum maxime efficiant delicatiores, & molliores cantus, ac saltationes, ab iis quoque diligenter cavendum est. *Saltationes, & cantus molles.*

Quo in genere numerantur item libri obscœne, & amatorie scripti, qui ita vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præseferunt: cum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima. Sed Parochus in primis curet, ut de iis a sacrosancto Tridentino Concilio pie, religioseque constituta sunt, ea sanctissime serventur. Hæc vero omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio, curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur. *Libri obscœni. Imagines fœdæ.* *Trid. Synod. sess. 25. in decret. de sanctis Imaginibus.*

12. *Confessionis, & Eucharistiæ, & piarum rerum usus ad castitatem consequendam est necessarius.*

Sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confessionis, & Eucharistiæ usus: tum assiduæ ac piæ quædam ad Deum preces, cum eleemosynis, atque jejunio conjunctæ. Est enim castitas donum Dei, quod recte petentibus non denegat; nec patitur nos tentari supra id, quod possumus. *Castitas recte petentibus non negatur. Matt. 19. 11. Gregor. Naz. orat. 31. c. 8. in fine. 1. Cor. 10. 13.*

13. *Corpus castitatem sectanti domandum.*

Corpus autem non jejuniis modo, & iis præsertim, quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendæ. In his enim, atque aliis hujusmodi rebus maxime cernitur temperantiæ virtus. In quam sententiam ad Corinthios D. Paulus ait: *a Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* & paulo post: *Castigo*, inquit, *corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*, & alio loco: *b Carnis curam ne feceritis in desideriis.* *a 1. Cor. 9. 25.* *Ibid. 27.* *b Rom. 13. 14.*

DE

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

CAPUT VIII.

Non furtum facies.

1. *Quinta sit hujus Præcepti commendatio, & cum duobus precedentibus connexio.*

Eterem hunc Ecclesiæ morem fuisse, ut hujus Præcepti vis, & ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apostolum objurgatio eorum, qui cæteros ab iis vitiis maxime deterrerent, quibus ipsi cumulati reperiebantur: *a Qui enim*, inquit, *alium doces, te ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?* Quo doctrinæ bono non solum frequens illorum temporum peccatum corrigebant; sed etiam turbas, ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ Furto commoveri solent. In iis & delictis, & delictorum incommodis, atque calamitatibus cum nostra etiam hæc ætas misere versetur, ad exemplum sanctorum Patrum, & Christianæ disciplinæ Magistrorum, Parochi hunc urgebunt locum, & assidue, ac diligenter hujus Præcepti vim, ac sententiam explicabunt. Ac primum officium, & diligentiam suam conferent ad declarandum infinitum Dei amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis, *Non occides*, *Non mœchaberis*, quasi præsidiis, & vitam, corpusque nostrum, & famam, existimationemque nostrã tueatur; sed etiam hoc Præcepto, *Non furtum facies*, tanquam custodia quadam externa, res, ac facultates muniat, ac defendat.

a Rom. 2. 21.

Utilitas hujus doctrinæ.

2. *Quæ sit huic Præcepto subjecta sententia.*

Quam enim hæc verba subjectam habent notionem, nisi eam, quam supra diximus, cum de aliis Præceptis lo-

D.Tho. in 1. 2. q. 100 ar. 4 & in 2. 2. qu. 122. art. 9.

loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in ejus tutela sint, a quoquam auferri, aut violari. Quod divinæ Legis beneficium quo majus est, eo nos in ipsius beneficii auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam & habendæ, & referendę gratiæ nobis optima ratio proposita est; ut non tantum Pręcepta libenter auribus accipiamur, sed etiam re ipsa probemus; ad hoc colendum Præcepti officium Fideles excitandi, & inflammandi sunt. Est autem hoc Præceptum, quemadmodum superiora, divisum in duas partes: quarum altera, quæ furtum vetat, aperte est enunciata; alterius sententia, & vis, qua jubemur benigni, & liberales esse in proximos, in priore occulta est, & involuta. De priore igitur prius dicetur, *Non furtum facies*.

Hoc præceptum, ut alia, in duas partes dividitur.

3. *Quid Furti vocabulo hic Legislator significatum velit.*

D. Aug. qu. 71. in Exod. & 32. q. 4. c. Meretrices.

In quo illud animadvertendum est, *Furti* nomine non id modo intelligi, cum occulte ab invito domino aliquid aufertur, sed etiam, cum aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur. Nisi forte existimandum est; eum, qui Furtum prohibeat, Rapinas factas per vim, & injuriam non improbare; cum extet illud Apostoli: *a Rapaces regnum Dei non possidebunt.* quorum omnem rationem, & consuetudinem fugiendam esse, idem scribit *b* Apostolus. Quamquam vero majus peccatum Rapinæ sunt, quam Furtum, quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & majorem imponunt ignominiam.

a 1. *Cor.* 6. 10
b 1. *Cor.* 5. 10.
Rapina Furto est deterior vide D. Tho. in 2. 2. qu 65. art. 4 & 9.

4. *Cum omnem injustam rei alienæ usurpationem Deus hic prohibere velit, cur potius Furti, quam Rapinæ meminerit.*

Mirandum tamen non est, quod leviori hoc *Furti* nomine notatum sit divinæ Legis Præceptum, non Rapinæ. Id enim summa ratione factum est, quia Furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam Rapinæ, quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia, & viribus præstant. Quamquam nemo non videt, exclusis ejusdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi.

Furtum latius patet, quam Rapina, v. deff. 1. & instit. de fortis l. de obligationibus, quæ ex delict. nasc.

Qui leviora prohibet, proculdubio graviora non admittit.

5. *Enumerantur Furti latius sumpti species.*

Variis autem nominibus notatur injusta possessio, &

usus

usus rerum alienarum ex varietate eorum, quæ & invitis, & insciis dominis auferuntur. Nam si privatum quid privato adimitur, *Furtum* dicitur: si surripitur publico. *Peculatus* appellatur: *Plagium* vocant, si homo liber, vel servus alienus in servitutem abducitur: si vero sacra res eripitur, nominatur *Sacrilegium*; quod facinus maxime nefarium, ac scelestum adeo in mores inductum est, ut bona, quæ necessario & sacrorum cultui, & Ecclesiæ ministris, & pauperum usui pie, ac sapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates, perniciosasque libidines convertantur.

6. *Non illi duntaxat hoc Præceptum transgrediuntur, qui re ipsa aliena possident, sed etiam animo.*

Furandi voluntas etiam prohibetur.

Lex, qua Christianis est preposita, etiam cogitationem rationem habet.

Sed præter ipsum Furtum, idest, externam actionem, furandi etiam animus, & voluntas Dei lege prohibetur. Est enim spiritualis Lex, quæ animum, fontem cogitationum, & consiliorum inspicit. a *De corde enim*, inquit Dominus apud sanctum Matthæum, *exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicatione, furta, falsa testimonia.*

a Mat. 15 19.

6. *Unde potissimum Furti gravitatem metiri possimus.*

Bonorum distributio jure gentium introducta est, dist. 1. c. Jus gentium.

Sed quam grave scelus furtum sit, ipsa naturæ vis, & ratio satis ostendit. Est enim justitiæ contrarium, quæ suum cuique tribuit. Nam bonorum distributiones, & assignationes jam inde ab initio jure gentium constitutas, divinis etiam, & humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet; ut unusquisque, nisi humanum societatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtigerunt. Nam, ut Apostolus ait, b *neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*. Etsi hujus sceleris importunitatem, & immanitatem permulta declarant, quæ Furtum consequuntur. Fiunt enim judicia temere, & inconsulto, multa de multis; erumpunt odia; suscipiuntur inimicitię; existunt interdum acerbissimę innocentium hominum damnationes.

b 2. Cor. 6. 10.

Mala, qua Furtum consequuntur.

8. *Quomodo sint ablata necessario restituenda.*

Quid dicemus de ea necessitate, quę divinitus imposita est omnibus, satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? *Non enim*, inquit Augustinus, *remittitur peccatum*, nisi

S. Au. ep. 54. ad Maced. & habetur 14. q. 6. c. 1. &

nisi restituatur ablatum. Quę restitutio, cum quis assueverit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, pręter id, quod unusquisque & ex aliorum consuetudine, & de suo sensu judicare potest, ex testimonio Abacuch Prophetę licet intelligere. Inquit enim: *a Væ ei qui multiplicat non sua, usquequo & aggravat contra se densum lutum?* Lutum appellat densum, rerum alienarum possessionem, unde emergere, & expedire se homines difficile possint. Furtorum autem tam multa sunt genera, ut ea dinumerare sit difficillimum. Quare de his duobus, Furto, & Rapinis, dixisse satis erit: ad quę, tanquam ad caput, reliqua, quę dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, & ad Fidelem Populum a scelesto facinore deterrendum, conferent omnem curam, ac diligentiam Parochi. Verum hujus generis partes persequamur.

in 6. de usuris cap. Cum & ea. & de reg. jure ca. Peccatum.
a Abac. 2.6.

9. *Quæ sint præcipua Furtorum genera, quique Furibus sint annumerandi.*

Sunt igitur Fures etiam, qui Furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent. Ait enim S. Augustinus: *Si invenisti, & non reddidisti, rapuisti*. Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest; illa sunt bona in usus pauperum conferenda; quę ut restituat qui adduci non potest, ea re facile probat, se undique ablaturum omnia, si possit.

Res Furto sublatas emere non licet. Nec inventas retinere.
D. Aug. l. 50. Hom. 9. & de verbis Apost. se. 19. Inventa merito pauperibus dāda cap. Cum tu, de usuris.

Eodem se alligat scelere, qui in emendis, vendendisque rebus fraudes adhibent, & vanitatem orationis: horum fraudes vindicabit Dominus. Graviores, & iniquiores in hoc Furtorum genere sunt ii, qui fallaces, & corruptas merces vendunt pro veris, & integris; quive pondere, mensura, numero, & regula decipiunt emptores. Est enim in Deuteronomio: *b Non habebis in sacculo diversa pondera*, & in Levitico: *c Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura; statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æqunsque sextarius*. Est & alio loco: *d Abominatio est apud Dominum pondus, & pondus, statera dolosa non est bona*.

Mercatores, qui fraude, & dolo utuntur, sunt Fures.
b Deu. 25. 13.
c Lev. 19. 39.
d Prov. 20. 23. Prov 11. 21. & 16. 10.

Furtum etiam apertum est operariorum, & artificum,

Operarii, qui non operantur, quantum debent, sunt fures, & servi infidi.

cum, qui totam, & integram mercedem ab iis exigunt, quibus ipsi justam, ac debitam operam non dederunt. Nec vero distinguuntur a Furibus servi dominorum, rerumque custodes infidi: quin etiam eo sunt detestabiliores, quam reliqui Fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci servo nihil domi obsignatum, aut occlusum esse potest.

Fures etiam sunt ficti mendici.

Et qui muneri suo non satis faciunt.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis, simulatisque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent: quorum eo gravius est peccatum, quod furtum mendacio cumulant. Illi quoque in Furtum numero reponendi sunt, qui cum ad privatum aliquod, publicumve officium conducti sunt, nullam, vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum, ac pretio fruuntur. Reliquam Furtorum multitudinem a solerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias novit, excogitatam, persequi longum est, &, ut diximus, difficillimum.

10. *Quæ sint rapinarum genera, quique raptores dicendi.*

Itaque de Rapinis, quod est alterum horum scelerum caput, dicendum videtur; si prius monuerit Parochus Christianum Populum, ut meminerit illius Apostoli sententiæ, *a Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli*; nec ullo loco sibi patiatur excidere præceptum hoc: *b Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*; & illud cogitet perpetuo: *c Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.*

a 1. Tim. 6. 9.
b Matt. 7. 12.
c Tob. 4. 16. Luc. 6. 31.

De rapinarum, & raptorum generibus. Primum genus.

Rapinæ igitur patent latius; nam qui debitam operariis mercedem non persolvunt, sunt Rapaces. Quos sanctus Jacobus ad pœnitentiam invitat his verbis: *d Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis*; cujus pœnitentiæ causam subjungit: *e Ecce enim merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.* Quod genus rapinarum in *f* Levitico, in *g* Deuteronomio, apud *h* Malachiam, & apud *i* Tobiam vehementer improbatur. In hoc crimine Rapacitatis includuntur,

d Jacob. 5. 1.
e Ibid. 4.
f Lev. 19. 13.
g Deut. 24. 14
h Malac. 3. 5.
i Tob. 4. 15.

qui

qui quæ Ecclesiæ Præsidibus, & Magistratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, & reliqua hujus generis non dissolvunt, vel intervertunt, & ad se transferunt.

11. *Fœnerari est rapinam committere, & quam grave scelus illud sit.*

Quid usura. *Vide c. Plerique & c. Usura 14. q. 3. & tot. qu. & sequent.*

Huc etiam referuntur Fœneratores, in Rapinis acerrimi, & acerbissimi, qui miseram plebem compilant, ac trucidant usuris. Est autem usura, quicquid præter sortem, & caput illud, quod datum est, accipitur, sive pecunia sit, sive aliquid aliud, quod emi, aut æstimari possit pecunia. Sic enim apud Ezechielem scriptum est: *a Ad usuram non commodaveris, & † superabundantiam non acceperit*, & Dominus apud Lucam: *b Mutuum date, nihil inde sperantes.* Gravissimum semper fuit hoc facinus, etiam apud Gentes, & maxime odiosum. Hinc illud: *Quid fœnerari? quid hominem*, inquit, *occidere?* Nam qui fœnerantur, his idem vendunt, aut id vendunt, quod non est.

a *Ezech. 18. 8. Exod. 7. 25. Levit. 25. Deut. 23. 19. Psal. 14. 5. Prov. 22. 16. Hier. 15. 10.* † *al. leg. amplius.* b *Luca 6. 34.*

12. *Judices venales, & creditorum fraudatores Rapinas committunt.*

Catonis Censorii sententia, quam refert M. T. in 2. Offi. extremo. Vide item D. Ambros. l. de Tob. c. 14.

Item Rapinas faciunt nummarii Judices, qui venalia habent judicia; & pretio, muneribusque deliniti, optimas tenuiorum, & egentium causas evertunt. Fraudatores creditorum, & inficiatores, quique sumpto temporis spatio ad solvendum, sua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem Rapinarum crimine. Quorum etiam delictum gravius est, quod mercatores, illorum destitutionis, & fraudationis occasione, magno detrimento civitatis carius vendunt omnia: in quos illa *c* Davidis sententia videtur convenire: *Mutuabitur peccator, & non solvet.*

c *Psal. 36. 21.*

13. *Locupletes, qui ablatis pignoribus pauperes comprimunt, inter raptores numerantur.*

Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbius; & pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria? Inquit enim Deus: *d Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante Solis occasum reddas ei; ipsum enim est*

d *Exod. 22. 26. Deut. 24. 6.*

De pignoribus multa habes in Dec. tit. de pignoribus, & aliis Canonibus. Ambr. lib. 3. Offic. c. 6.

est solum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Horum exactionis acerbitatem, jure rapacitatem, atque adeo Rapinas, appellabimus.

14. *Frumenta necessitatis tempore comprimentes sunt Raptores.*

Ex numero eorum, qui Raptores dicuntur a sanctis Patribus, sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum; faciuntque, ut sua culpa carior, ac durior sit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, & ad vitam necessariis. Ad quos illa Salomonis pertinet execratio: *a Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis.* Quos suorum scelerum admonitos Parochi liberius accusabunt, ac propositas illis peccatis pœnas explicabunt uberius. Hæc de vetitis. nunc ad jussa veniamus, in quibus satisfactio, vel restitutio primum locum habet. *Peccatum enim non remittitur, nisi restituatur ablatum.*

a Prov. 11. 26

Qua jubeat hoc Preceptū de restitutione, & qui ad illam teneantur. Aug. ep. 54. ad Mac. De restitutione vide D. Tho. in 2. 2. q. 61. per tot.

15. *Quosnam ad restitutionem obligari judicandum sit.*

Sed quoniam non is solum, qui furtum fecit, ei, cui furatus est, id debet restituere, sed omnes præterea, qui Furti participes fuerunt, hac lege restitutionis tenentur; aperiendum est, qui sint illi, qui hanc satisfaciendi, vel restituendi necessitatem effugere non possint.

Imperantes.

Sunt autem plura hominum genera: ac primum est eorum, qui furari imperant; qui non modo sunt ipsi furtorum socii, & auctores, sed etiam in illo Furum genere deterrimi.

Suadentes.

Alterum genus, par voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen Furum gradu ponendum, eorum est, qui cum jubere non possint, suasores sunt, atque impulsores furtorum.

Cōsentientes.

Tertium genus est eorum, qui cum Furibus consentiunt.

Participantes.

Quartum genus est eorum, qui participes Furtorum, inde ipsi etiam lucrum faciunt: si lucrum dicendum est, quod, nisi resipuerint, eos addicit æternis cruciatibus: de quibus sic loquitur David: *Si videbas furem, currebas cum eo.*

Psal. 49. 18.

Quin-

Quintum genus est Furum, qui cum furta possint prohibere, tantum abest, ut illis occurrant, & obsistant; ut eorum licentiam permittant, atque concedant. *Non obstantes.*

Sextum genus est eorum, qui, cum & furtum factum, & ubi factum sit certo sciant, non indicant rem, sed eam se scire dissimulant.

Postremum genus est, quod omnes complectitur furtorum adjutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium: qui omnes & satisfacere debent iis, quibus aliquid detractum est, & ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt. *Non manifestantes. Recipientes, & alii.*

Ne hujus quidem sceleris omnino sunt expertes approbatores furtorum, & laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa sunt alieni filiifamilias, & uxores, qui pecunias a patribus, & viris surripiunt. *Laudantes, & probantes.*

16. *Quid de eleemosynis, quæ involute hic etiam præscribuntur, sentiendum.*

Jam vero huic Præcepto & illa subjecta sententia est, ut pauperum, & inopum misereamur, eorumque difficultates, & angustias nostris facultatibus, & officiis sublevemus. Quod argumentum quia sæpissime, & copiosissime tractandum est, petent ea Parochi ex virorum sanctissimorum *a* Cypriani, *b* Joannis Chrysostomi, *c* Gregorii Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scripserunt, quibus huic muneri satisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles ad studium, & alacritatem opitulandi iis, quibus aliena misericordia vivendum est. Sunt vero etiam docendi, quantam habeat necessitatem eleemosyna, ut videlicet re, & opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento, *d* quod summo illo Judicii die detestaturus sit eos Deus, & sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosinæ officia prætermiserint, ac neglexerint; illos autem collaudatos in cœlestem patriam introducturus, qui benigne fecerit indigentibus. Est utraque Christi Domini ore pronuntiata sententia: *e Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum. &, Discedite a me maledicti in ignem æternum.*

De operibus Misericordiæ per eleemosynas in pauperes.

a Cypr. in li. de opere, & eleem.
b Chrys. hom. 32. ad Pop. Antiochen.
c Greg. Naz. in orat. 16. vide pauperum amore.
d Matt. 25. 41. 34. 2.
e Ibid. 34.

17. *Quibus modis populi ad eleemosynam excitandi.*

Utentur præterea Sacerdotes accommodatis illis ad

b Luc. 6. 38. persuadendum locis, *a Date, & dabitur vobis*. Proferent Dei promissum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem potest: *b Nemo est, qui reliquerit domum*, &c. *qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, & in futuro sæculo vitam æternam*. Adjicient illud, quod a Christo Domino dictum est: *c Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Hujus vero necessarii muneris partes exponent, ut qui largiri non possunt indigentibus, quo vitam sustentent, saltem commodent pauperi, juxta Christi Domini prescriptum. *d Mutuum date, nihil inde sperantes*. Atque hujus rei felicitatem beatus David expressit: *e Jucundus homo, qui miseretur, & commodat*.

b Marc. 10. 29.

c Luc. 16. 9.

Varia sunt rationes eleemosyna exercenda.

d Luc. 6. 35.

e Psal. 111. 5

18. *Ad largiendas eleemosinas, otiique vitandi causa, laborandum est.*

Pium est laborare, ut habeas, unde tribuas necessitatem patienti.

Est autem Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam otii causa, labore, opera, ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam levare possint. Ad id omnes suo exemplo hortatur in Epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis: *f Ipsi enim scitis, quemadmodum oporteat imitari nos*. Item ad eosdem: *g Operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis*. & ad Ephesios: *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti*.

f 1. Thess. 3. 7.

g Ephe. 5. 28.

19. *Parce vivendum est ad aliorum sublevandam inopiam.*

Nimio sumptu aliis non oportet esse graves.

Est etiam frugalitati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne cæteris graves, aut molesti simus. Quæ temperantia sane quam elucet in omnibus Apostolis, sed maxime eminet in Divo Paulo, cujus illud est ad Thessalonicenses: *h Memores estis, fratres, laboris nostri, & defatigationis; nocte, ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei*. atque idem alio in loco Apostolus: *i In labore, & infatigatione, nocte, & die operantes, ne quem vestrum gravaremus*.

h 1. Thess. 2. 9. Act. 21. 34. 1. Cor. 4. 13.

i 2. Thess. 3. 8.

20. Qui-

20. ***Quibus rationibus Populus Christianus in detestationem furtorum, & studium benignitatis adducendus sit.***

Sed ut ab universo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat Fidelis populus, Parochis a Prophetis petere, & a reliquis divinis Libris sumere par erit detestationem Furtorum, & Rapinarum, & horribiles minas a Deo propositas iis, qui illa scelera committunt. Clamat Amos Propheta: *a Audite hoc, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: quando transibit † messis, & venundabimus merces, & Sabbatum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stat eras dolosas?* Sunt in eadem sententia multa apud *b* Jeremiam, in *c* Proverbiis, & apud *d* Ecclesiasticum.

a *Amos 8.4.* † *Alias leg. mensis.*

b *Hier. 5. 21 & 22. Isa. 3. 12.* c *Prov. 21. 6. & 21. 10.* d *Eccles. 10. 6. 10. 31. & 35. 17. 18.*

Nec vero dubitandum est, quin hæc malorum semina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis. Verum, ut assuescant Christiani homines prosequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentes, & mendicos, quod ad alteram hujus Præcepti partem pertinet, proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, & largis, & in hac, & in futura vita daturum se Deus pollicetur.

21, ***Quid de illis sentiendum sit, qui vano prætextu sua furta, & sacrilegia excusant.***

Sed quia non desunt, qui etiam se in furtis excusent, admonendi sunt, fore, ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus; imo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur. Ecce Nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ, & majorum suorum, quorum existimatio, & dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur. Quibus perniciosus error eripiendus est, simulque demonstrandum, unam esse rationem conservandi, & amplificandi copias, & opes, majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus Præcepta servarint: quibus contemptis, fundatæ, & optime constitutæ opes ever-

Primum genus est Nobilium quorundam sua furta inani excusatione sibi splendoris regentiũ. Trid. Syn. sess. 22. Dec. de Ref. c. 11. Mandatorũ divinorũ observatione opes conservantur, & augentur, neglectu habita etiam evertuntur.

evertuntur; Reges ex regio solio, & summo gradu honoris præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, & qui summo illis in odio fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile est, quantopere his succenseat Deus: cujus rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba: *a Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam.*

a Isa. 1. 11.

22. *Quomodo iis respondendum, qui commoditate se ad aliena rapienda adigi affirmant.*

Non desunt, qui non jam illam afferant causam splendoris, & gloriæ, sed victus, & vitæ commodiorem facultatem, & elegantiam. Qui refellendi sunt, docendique, quam impia sit eorum & actio, & oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati, & gloriæ, quam negligendo ejus Præcepta offendimus mirandum in modum. Etsi quæ potest esse in furto commoditas, quod summa incommoda consequantur? *b Super furem enim*, inquit Ecclesiasticus, *est confusio, & pœnitentia.* Sed fac esse, ut cum illis non agatur incommode: dedecorat Fur Divinum Nomen; repugnat ejus sanctissimæ voluntati; salutaria ipsius Præcepta contemnit, quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

b Eccl. 5. 17.

23. *Quid dicendum sit iis, qui locupletibus spoliandis, vel consuetudine sua furta obtegunt.*

Quid quod audire licet interdum Fures, qui nihil se eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus, & copiosis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidem? Misera sane, & pestifera defensio. Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quod eam furandi consuetudinem cepit, ut non facile possit ab illa mente, & actione desistere. Qui nisi audierit Apostolum dicentem: *c Qui furabatur, jam non furetur*; velit, nolit, etiam consuetudinem capiet æternorum suppliciorum.

c Ephes. 4. 28.

24. *Quid rursus illis dicendum sit, qui vel occasione, vel ulciscendi libidine ad furandum induci causantur.*

Non-

Nonnulli sunt, qui excusant se, occasione data, alteri aliquid ademisse. Est enim illud tritum sermone proverbium: *Fures, qui non sint, fieri occasione.* Qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi: resistendum esse pravis cupiditatibus. Nam si continuo est re perficiendum id, quod libido persuaserit; quis modus, quis finis scelerum, ac flagitiorum: Turpissima igitur est illa defensio, vel summæ potius intemperantiæ, & injustitiæ confessio. Nam qui dicit se non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occasionem, idem propemodum fatetur, se semper oblata occasione peccaturum. Sunt, qui furari se dicant ulciscendi causa, quod ab aliis eadem injuria sint affecti. Quibus ita respondendum est: primum nemini licere injurias persequi: deinde non posse quemquam rei suæ judicem esse: tum multo minus concedi, ut pœnas ab aliis repetat eorum, quæ alii in eum peccaverunt.

25. *Quid illis dicendum, qui, ut ære alieno liberentur, furantur.*

Postremo Furtum quidam illa ratione satis defensum, tectumque arbitrantur, quod, cum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant. Quibuscum ita agendum est: nullum esse gravius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus: *a Dimitte nobis debita nostra.* a Matt.6.12 Quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, idest plus peccare, ut, quod debet hominibus, dissolvat: multoque præstare conjici in carcerem, quam mandari suppliciis inferorum sempiternis: longe etiam esse gravius Dei, quam hominum judicio condemnari: porro autem supplices ipsos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus sit, possint impetrare. Sunt alia excusationum genera, quibus Parochi prudentes, ac sui officii diligentissimi, facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant *b Populum* b Tit.2.14 *sectatorem bonorum operum.*

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

CAPUT IX.

Non loqueris contra Proximum tuum falsum testimonium.

1. *Quam utilitatem hoc Præceptum comprehendat.*

Uantam non modo utilitatem, sed etiã necessitatem habeat assidua hujus & Præcepti explicatio, & officii admonitio, nos Divi Jacobi monet auctoritas illis verbis: *a Si quis in verbo non offendit:hic perfectus est vir.* & idem: *b Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnum silvam incendit*: & quæ sequuntur in eandem sententiam. Quibus duo monemur: primum latissime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetę sententia confirmatur: *c Omnis homo mendax*, ut propemodum unum hoc sit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum est, inde proficisci mala innumerabilia, cum sæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel ejus qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur; vel ejus qui lædit, quod pravo pudore, & falsa cujusdã existimationis opinione deterritus adduci non possit, ut illi, qui offensus sit, satisfaciat. Quare hoc loco monendi Fideles erunt, ut quantas possunt maximas Deo gratias agant de hoc salutari Præcepto non dicendi falsi Testimonii, quo non solum ipsi aliis injuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

a *Jac.* 3. 2.
b *Ibid.* 5.
Lingua vitium quam late pateat, & perniciosum sit.
c *Psal.* 115. 11. *Rom.* 3. 4. *Vide item Prov.* 18. 21. *Eccl.* 19. 16. & 20. 8. 41. 22. & 28. 27.

2. *Quæ sit huic Præcepto subjecta sententia.*

Verum in hoc Præcepto eadem ratione, & via progre-

grediendum est, qua in cæteris progressi sumus; ut videlicet animadvertantur in eo duæ Leges: altera prohibens, ne falsum dicatur Testimonium; jubens altera, ut simulatione, fallaciisque sublatis, dicta, & facta nostra simplici veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit. *a Veritatem facientes in charitate, in illo crescamus per omnia.*

Duæ leges uno hoc Præcepto, ut in aliis, comprehenduntur.

a Ephes. 4. 15. Zach. 8. 16.

3. *Quid maxime hoc Præcepto caveatur.*

Sed prior hujus Præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falsi Testimonii significetur, quicquid in bonam, vel in malam partem de altero constanter dicatur, sive in Judicio, sive extra Judicium, tamen præcipue prohibeatur illud testimonium, quod in judicio falso dicitur a jurato. Jurat enim per Deum testis, quod ita testificantis, & Divinum Nomen interponentis oratio plurimum fidei habet, & ponderis. Itaque quia periculosum est hoc Testimonium; idcirco præcipue prohibetur. Juratos enim testes, nisi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta sit improbitas, & perversitas, ne Judex quidem esse potest rejicere; præsertim cum extet jussum divinæ Legis, *b* ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Sed, ut Præceptum plane Fideles intelligant, docendi erunt, quid significet hoc *Proximi* vocabulum, in quem falsum Testimonium dicere minime licet.

Vide D. Tho. in 1. 2. q. 100. art. 5. & 2. 2. q. 1. 2. a. 6.

Testis jurisjurandi religione interposita testatur, c. de testib. leg. jurisjurandi, &c.

Quoties, de testibus, & attestation.

Jurati testes non possunt in judicio reprobari.

b Deut. 19. 15. Matt. 18. 16. Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 2. Heb. 10. 28.

4. *Quis* Proximi *nomine hic designetur.*

Est autem *Proximus*, ut ex Christi Domini doctrina colligitur, *c* quicunque eget opera nostra, sive ille propinquus sit, sive alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus. Nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, *d* quos jussit Dei, ac Domini nostri diligere oporteat. Quin etiam, quia sibi quisque quadam ratione Proximus est, nemini fas est falsum in se testimonium dicere: quod qui committant, sibi ipsi notam inurentes ignominiæ, ac turpitudinis, & seipsos, & Ecclesiam lædunt, cujus sunt membra: quo modo etiam qui sibi mortem consciscunt, nocent civitati. Ita enim est apud sanctum Augustinum: *Nec recte intelligentibus poterat videri, non esse prohibitum, ut adversus seipsum quisq; falsus*

c Lucæ 10. 4. Vide D. Aug. epi. 51. ad Maced. & l. 1. de doct. Christ. c. 30.

d Mat. 5. 44.

S. Aug li. 1. de civ. Dei, c. 20. & habetur 13. q. 5. c. Si non licet.

sus testis assisteret, eo quod in Præcepto additum fuit, Contra Proximum tuum. Sed non ideo, si adversus seipsum quisquam falsum Testimonium dixerit, ab hoc crimine se putet alienum: quando quidem regulam diligendi Proximi a semetipso dilector accepit.

6. In utilitatem proximi falsum testari, aut mentiri non licet.

Vide D. Tho. in 2. 2. q. 7. 4. 1. & 110. ar. 2. & 3.

Verum, quia prohibemur Proximum lædere falso Testimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiscum natura, ac religione conjunctus sit, aliquid utilitatis, & commodi. Nemini enim mendacio, & vanitate, multo minus perjurio studendum est. Quare sanctus Augustinus de Mendacio ad Crescentium docet, ex Apostoli sententia, Mendacium in falsis testimoniis numerandum esse, etiam si in cujusquam falsa laude dicatur. Nam locum illum tractans: *a Invenimur autem & falsi testes Dei, si Testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt: Falsum*, inquit, *testimonium vocat Apostolus, si quis de Christo, & quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.*

S. Aug. lib. de mendacio. c. 13. & 12. a 1. Cor. 15. 15.

6. Quot mala falsum Testimonium in gratiam alterius prolatum consequantur.

Judex falsis testibus adductis contra jus judicare compellitur, cap. Pastor. de offic. & potest jud. dele. D. Thom. 2. 2. q. 67. ar. 2. Oppositũ habetur. Exod. 23. Matth. 7. Marc. 15. Pilatus sciebat, quod per invidiã &c.

Sæpissime vero etiam contingit, ut, qui alteri favet, obsit alteri. Certe errandi causa affertur Judici, qui interdum falsis testibus adductus, contra jus secundum injuriam statuit, & judicare cogitur. Nonnunquam etiam fit, ut qui ob falsum alicujus Testimonium causam judicio vicerit, idque impune tulerit, exultans iniqua victoria assuescat corrumpere, & adhibere falsos testes, quorum opera speret se posse ad id, quodcunque concupierit, pervenire. Est vero id & ipsi testi gravissimum; quod & ab eo, quem jurejurando sublevarit, & adjuverit, falsus, & perjurus agnoscitur; & ipse, quod ei e sententia succedit scelus, quotidie majorem exercitationem, & consuetudinem capit impietatis, & audaciæ.

V. de Nicolaũ de Lyra cum omnibus Scotistis.

7. Peccata eorum omnium, qui judicia tractant, & in universum omne mendacium hoc Præcepto prohibetur.

Ut

Ut igitur testium vanitas, mendacia, & perjuria prohibentur, sit & accusatorum, & reorum, & patronorum, & cognitorum, & procuratorum, & advocatorum, & omnium denique, qui Judicia constituunt. Postremo vetat Deus omne Testimonium non modo in Judicio, sed etiam extra Judicium, quod alteri incommodum, aut detrimentum possit afferre. Est enim in Levitico, quo loco hæc Præcepta iterantur, his verbis: *a Non facietis furtum, non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.* Ut memini dubium esse possit, quin a Deo omne mendacium hoc Præcepto ejectum condemnetur: quod apertissime testatur David in hunc modum. *b Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*

Advocatorum, & Procuratorum iniqua actio prohibetur.

a Lev. 19. 11.

Omne mendacium hoc Præcepto vetatur.

b Psal. 5. 7.

8. *Hoc Præceptum ad detractionis vitium etiam extenditur.*

Prohibetur autem hoc Præcepto non modo falsum Testimonium, sed detestabilis etiam libido, & consuetudo detrahendi alteri: qua ex peste incredibile est, quam multa, & quam gravia & incommoda, & mala nascantur. Hoc vitium maledice, & contumeliose dicendi occulte in alterum, passim improbant Divinæ Litteræ, *c Cum hoc*, inquit David, *non edebam*, & Sanctus Jacobus; *d Nolite detrahere alteratrum; fratres mei.* Nec vero Præcepto solum sacræ Litteræ; sed etiam exempla suppeditant, quibus sceleris magnitudo declaratur. Nam & *e* Aman, confictis criminibus, adeo incendit in Judæos Assuerum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Referta est hujusmodi exemplis sacra Historia: quorum commemoratione Sacerdotes operam dabunt, ut Fideles a rei improbitate deterreant.

Detractionis vitium quam detestabile, vide D. Tho. in 2. 2. q. 73. art. 1. & 2.

c Ps. 100. 5.

d Jacob. 4. 11. item. Exo. 22. Prov. 4. 24. Sap. 1. 11.

f Esther. 13. per tot.

9. *Quinam in obtrectatorum numerum sint referendi.*

Ut autem peccati hujus vis, quo de altero detrahitur, omnino perspiciatur, sciendum est, non tantum adhibenda calumnia offendi hominum existimationem, sed & augendis, amplificandisque criminibus. Et si quid occultius ab aliquo commissum sit: quod ubi rescitum fuerit, grave, aut turpe sit ad famam, eam rem, qui ubi, quando, quibus necesse non sit, pro-

Detractores sunt, qui peccata aliorum vel augent: vel publicant.

promulgarit, is obtrectator, & maledicus jure dicitur.

Haretici obtrectatorum genus pessimum. Verum totius obtrectationis nulla est capitalior, quam eorum, qui Catholicæ doctrinæ, ejusque Prædicatoribus obtrectant. In simili culpa sunt, qui malarum Doctrinarum, & errorum Magistros extollunt laudibus.

10. *Qui audiunt detrahentes, vel inter amicos dissidia ferunt, sunt Detractores.*

S. Hier. in epist. ad Nep. circa finem. S. Bern. l. 2. de cõsider. ad Eug. in fine. Nec vero ab horum hominum numero, & culpa sejunguntur, qui detrahentibus, & maledicentibus hominibus patefacientes aures, non reprehendunt obtrectatores, sed illis libenter assentiuntur. Detrahere enim, detrahentem audire, (scribunt sancti Hieronymus, & Bernardus) utrum damnabilius sit, non facile constat; non enim essent, qui detraherent, si non adessent, qui detrahentes audirent.

Hac parte nostri temporis Haretici excelunt. In eodem genere sunt, qui suis artificiis distrahunt homines, & inter se committunt, magnopereque ferendis discordiis delectantur, ut summas conjunctiones, ac societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant. Hanc pestem sic detestatur Dominus: *a Non eris criminator neque susurro in populo.* Tales erant multi ex consiliariis Saulis, *b* qui ejus voluntatem a Davide alienare, & in illum Regem concitare conabantur.

a *Levit.* 19. 16.
b 1. *Reg.* 12. 6. 7. 4. & c. 44. 10.

11. *Assentatio hac Lege etiam interdicta est.*

Assentatores quã sint reprehendendi, ad fugiendi. Peccant denique in hanc partem blandi homines, & assentatores, qui blanditiis, & simulatis laudibus influunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, ut est apud Prophetam, *c Malum bonum, & bonum malum.* Quos ut arceamus, & pellamus a consuetudine nostra, monuit nos David oratione illa: *d Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Quanquam enim isti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, qui vel laudandis ejus peccatis afferunt ipsi causam perseverandi in vitiis, quandiu vixerit. Et quidem hoc in genere illa est assentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. Sic Saul, cum Da-

c *Isa* 5. 10.
d *Psal.* 140. 5.

Genus Assentationis perniciosissimũ.

Davidem furori, & ferro Philistæorum objicere cuperet, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: *a Ecce filia mea major Merob: ipsam dabo tibi in uxorem: tantummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini*: Sic Judæi insidiosa oratione sunt affati Christum Dominum: *b Magister, scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.*

a 1. Reg. 18. 17.

b Matt. 22. 16. Marc. 12. 14. Luc. 20. 21.

12. *Amici quomodo amico periculose ægrotanti perniciose assententur.*

Longe autem perniciosior est oratio amicorum, affinium, & cognatorum, qua ad eos interdum utuntur assentatorie, qui mortifero morbo affecti jam sint extremo spiritu; dum affirmant, nullum esse tum ei a morte periculum; dum lætum, & hilarem esse jubent, eumque a peccatorum confessione, tanquam a tristissima cogitatione deterrent; dum denique ejus animum avertunt ab omni cura, & meditatione extremorum periculorum, in quibus maxime versatur. Quare fugiendum est omne mendaciorum genus, sed illud in primis, quo gravi damno quisquam affici possit. Plenissimum vero impietatis est mendacium, cum quis in Religionem, vel de Religione mentitur.

Mentiri de Religionis rebus perniciosissimum. D.Th. in 2. 2. q. 100. a. 4.

13. *Impingunt etiam in hoc Præceptum libellorum famosorum auctores, joco, vel officii causa mentientes, & hypocritæ.*

Sed illis etiam maledictis, & probris graviter offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos *Famosos* vocent, & aliis hujus generis contumeliis.

Libelli famosi prohibiti. Vide Bullam Pii V. qua incipit: Romani, & Greg. XIII. qua incipit: Ea est rerũ.

Præterea joco, vel officii causa fallere mendacio, etsi nemo in illo damnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est. Ita enim nos Apostolus admonet: *c Deponentes mendacium, loquimini veritatem.* Nam in eo est ad frequens, graviusque mendacium magna proclivitas; & ex jocosis mendaciis capiunt homines mentiendi consuetudinem, unde veniunt in opinionem, non esse veraces: quamobrem, ut fidem faciat eorum oratio, necesse habent jurare perpetuo.

Mendacium jocosum, & officiosum prohibetur. Vide D. Tho. in 2. 2. q. 110. art. 3. & 4.

c Eph. 4. 25.

Postremo priore parte hujus Præcepti simulatio repudiatur: nec modo quæ simulate dicuntur, sed quæ ita fiunt, cum scelere conjuncta sunt. Tam enim verba, quam

De simulatione, seu hypocrisi, vide D. Tho. in 2. 2. q. 121. per totam Arist. l. 1. Perih. c. 1.

quam facta, notæ, ac signa quædam sunt eorum, quæ sunt in animo cujusque: ob eamque causam Dominus sæpe Pharisæos arguens, *a* Hypocritas appellat. Et hæc de priore Præcepti lege, quæ ad vetandum spectat. Nunc explicemus, quid in altera jubeat Dominus.

a Matt. 15. 7. & 23. & alibi sæpe.

14. *Quidnam in altera Legis hujus parte verbis involuta de judiciis forensibus præscribatur.*

Pertinet autem hæc Præcepti vis, & ratio ad id, ut juste, & ex legibus Forensia judicia exerceantur; neve occupent homines, & usurpent judicia. *b* Non enim fas esse alienum servum judicare, scribit Apostolus: ne re, & causa incognita, sententiam ferant. Quo in vitio fuit Sacerdotum, & Scribarum consilium, *c* qui de S. Stephano judicarunt: quod item peccatum fuit Magistratus Philippensium, de quibus inquit Apostolus: *d Cæsos nos publice, indemnatos homines Romanos, miserunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt.* Ne *e* condemnent innocentes, & nocentes absolvant, ne pretio, aut gratia, ne odio, aut amore moveantur. Sic enim Moyses seniores admonet, quos populi Judices constituerat: *f Quod justum est, judicate, sive civis sit ille, sive peregrinus: nulla erit distantia personarum: ita parvum audietis, ut magnum: nec accipietis cujusque personam, quia Dei judicium est.*

b Rom. 14. 4. Forensia judicia, just. ca. & secundum præscriptas Leges exercenda.
c Act. 7.
d Act. 16. 37
e Exod. 23. Dan. 23. 35. Judices non debent moveri pravis ad judicandum affectibus.
f Deut. 1. & 16. 18. Joan. 7. 24.

15. *Rei per legitimum Magistratum interrogati non possunt mentiri.*

De reis autem, & sontibus, vult eos Deus verum confiteri, cum ex Judicii formula interrogantur. Est enim testimonium ac prædicatio quædam, illa confessio, laudis, & gloriæ Dei, ex ipsius Josue sententiam, qui Acham ad veri confessionem adhortatus inquit: *g Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abscondas.*

D. Th. in 2. 2. q. 69. art. 2.
g Jos. 17. 19.

16. *Quodnam sit Testium officium.*

Sed quoniam hoc Præceptum Testes potissimum attingit, de his etiam diligenter a Parocho agendum erit. Nam Præcepti vis ea est, ut non solum prohibeat falsum Testimonium, sed verum etiam dici imperet. Est enim in humanis rebus maximus usus veri Testimonii, quod sunt innumerabiles res, quas a nobis ignorari necesse

** Testimonii falsa prohibenda.*
** Testimonii veri maximus usus.*

cesse sit, nisi eas ex Testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quam Testimoniorum veritas in iis rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo extat illa sancti Augustini sententia: *Qui veritatem occultat, & qui dicit mendacium, uterque reus est: ille, quia prodesse non vult; hic, quia nocere desiderat.* Licet vero interdum verum tacere, sed extra Judicium. Nam in Judicio, ubi testis legitime interrogatur a Judice, vera omnino patefacienda sunt. Quo loco cavendum tamen est Testibus, ne suæ memoriæ nimium confisi, quod exploratum non habent, id pro certo affirment. Reliqui sunt Patroni causarum, & Advocati, Actores deinceps, & Petitores.

S. Aug. in Ep. ad Casulan & habet. 11. q. 3. c. Quisquis. Vide D. Th. in 2.2. quæst. 70. art. 1. Extra judicium licet interdum tacere verum.

17. *Qua ratione Advocati, & causarum Procuratores suum officium explere poterunt.*

Illi igitur opera, ac patrocinio suo non deerunt necessariis hominum temporibus, & egentibus benigne subvenient: tum injustas causas defendendas non suscipient, neque calumnia lites protrahent, nec alent avaritia.

Quod ad mercedem attinet laboris, & operæ suæ, illa jure, & æquo metiantur.

Advocatus tempore necessitatis pauperi debet patrocinari. 86. d. c. Fac fce. D. Tho. 2.2. q. 71. art. 1.

18. *Petitores, & Accusatores quo pacto suo officio non recte fungentur.*

Petitores vero, & Accusatores monendi sunt, ne cuiquam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent. Jussum hoc denique divinitus præscriptum est piis omnibus, ut in congressibus, & colloquiis vere semper, atque ex animo loquantur; nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem, a quibus lædi se, & exagitari intelligunt; cum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem, & societatem intercedere, ut membra sint ejusdem corporis.

Petitores non debent malo animo reum injus vocare; ca. Cum minister. 23. q. 5.

19. *Quibus rationibus Christiani ad agnitionem fœditatis, quæ mendacio inest, perduci poterunt.*

Ut autem libentius hoc mendacii vitium caveant Fideles, proponet eis Parochus summam hujus sceleris miseriam, ac turpitudinem. Nam in sacris Litteris mendacii pater dæmon dicitur: *a* quod enim dæmon

a Joa. 8. 44.

in

in veritate non stetit, mendax est, & mendacii parens.

V. Aug. tra. 42. in Joan.

Adjunget ad ejiciendum tantum flagitium ea mala, quæ mendacium consequuntur: & quoniam ea innumerabilia sunt, fontes, & capita incommodorum, & calamitatum demonstrabit. Ac primum, in quantam cadat Dei offensionem, quantumve ejus odium incurrat homo vanus, & mendax, Salomonis auctoritate declarabit eo loco: *a Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus: oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentem innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, veloces pedes ad currendum in malum, proferentem mendacia, Testem fallacem*, & quæ sequuntur. Quis igitur ei præstet incolumitatem, qui in insigni odio sit apud Deum, quo minus gravissimis afficiatur suppliciis?

Deus odit Mendacium.
a Prov. 6. 16. 17.

20. *Quæ incommoda mendacia humanæ societati inferant.*

b Jacob. 3. 9.
Chrys. Hom. 14. epist. ad Ephes.

Deinde, quid impurius, aut fœdius, ut inquit Sanctus Jacobus, *b* quam in eadem lingua, qua benedicimus Deum, & Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem, & similitudinem Dei facti sunt, ita ut fons de eodem foramine emanet dulcem, & amaram aquam? Quæ enim lingua prius laudem, & gloriam Deo tribuebat, postea, quantum in ea est, eum ignominia afficit, ac dedecore, mentiendo.

Mendaces cælesti beatitudine excluduntur.
c Psal. 14. c. 2.

Quare fit, ut a cœlestis beatitudinis possessione mendaces excludantur. Cum enim in hunc modum quæreret a Deo David: *c Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* respondit Spiritus sanctus: *Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.*

Mendacii non morbus insanabilis.
Restituenda est fama, quæ per detractionem diminuta est.
Greg. lib. 5. epi. 30.

Maximum vero etiam illud in mendacio incommodum est, quod fere insanabilis est is animi morbus. Cum enim peccatum, quod inferendo falso crimine, aut Proximi famæ, & existimationi obtrectando, commissum sit, non remittatur, nisi calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciat injuriarum, id autem difficile fiat ab hominibus; primo, ut antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato sit, hunc addictum esse æternis inferorum

rum

rum pœnis, dubitare non possumus. Neque enim quisquam speret, se calumniarum, vel obtrectationis veniã consequi posse, nisi prius ei satisfaciat, de cujus dignitate, & fama, aut publice in Judicio, aut etiam in privatis, & familiaribus congressibus, aliquid detraxerit.

Mendacia rebus humanis magnum detrimentum afferunt.

Præterea latissime patet hoc detrimentum, & in cæteros diffunditur; quia vanitate, ac mendacio fides, ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ; quibus sublatis, sequitur summa vitæ confusio, ut homines a dæmonibus nihil differre videantur.

Docebit porro, vitandam esse loquacitatem, Parochus: cujus vitatione & reliqua peccata fugiuntur, & est magna cautio mendacii: a quo vitio loquaces sibi haud facile temperare possunt.

Loquacitas fugienda.

21. *Vanæ mendaciorum excusationes diluuntur.*

Postremo iis illum errorem eripiet Parochus, qui se in vanitate orationis excusant, & mendacium prudentium exemplo defendunt, quorum esse ajunt, mentiri in tempore. Dicet id, quod verissimum est, *a* prudentiam carnis mortem esse: hortabitur auditores, ut in difficultatibus, & angustiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illo qui utuntur perfugio, facile declarant, se sua magis niti prudentia, quam in Dei providentia spem ponere.

Ob nullam mentiendum est commoditatem.

a Rom. 8. 6.

Qui causam sui mendacii conferunt in eos, a quibus sunt mendacio decepti, hi docendi sunt, non licere hominibus seipsos ulcisci, *b* neque malum malo compensandum esse, *c* sed potius vincendum in bono malum. quod si etiam fas esset hanc referre gratiam, nemini tamen utile, se suo ulcisci detrimento; est autem id gravissimum detrimentum, quod mendacio dicendo facimus.

b Rom. 12. 17. & 1. Pet. 3. 9.

c Rom. 12. 21.

Contra eos, qui humanã fragilitatem opponunt, vel consuetudinẽ

His, qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem, & fragilitatem, tradendum erit hoc officii præceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri consueverunt, ut dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant vere loquendi; præsertim cum qui usu, & consuetudine peccant, gravius delinquant, quam cæteri.

Qui consuetudine peccant, gravius delinquunt, quam cæteri.

Vid. Aug. l. 1. de serm. Domin. in monte cap. 13.

22. *Propter aliorum mendacium non est mentiendum.*

Et quoniam non desunt, qui se tegant excusatione cæterorum hominum, quos passim mentiri, & pejerare contendunt: hac ratione illi ab ea opinione deducendi sunt, non esse imitandos malos, sed reprehendendos, & corrigendos: cum autem ipsi mentimur, minus auctoritatis in reprehensione & correctione alterius nostram habere orationem. Alios se ita difendentes, quod, vera dicendo, sæpe incommodo sint affecti, sic refellent Sacerdotes, eam esse accusationem, non defensionem; cum sit officium Christiani hominis, quamvis potius facere jacturam, quam mentiri.

23. *Mendacium neque jocosum, neque utile admittendum.*

Vide D. Th. in 2.2 q. 100. ar. 2. & 3. Restant duo genera eorum, qui se in mendacio excusent: alteri, qui dicant, se joci causa mentiri; alteri, se idem facere utilitatis gratia, quippe qui nec bene emerent, nec venderent, nisi mendacium adhiberent. Utrosque a suo errore Parochi avertere studebunt; ac superiores quidem illos a vitio abducent, & docendo, quantum eo in genere peccandi consuetudinem augeat usus mentiendi, & illud inculcando, *a* omnis otiosi verbi reddendam esse rationem; proximos autem hos acerbius etiam objurgabunt, quorum in excusatione gravior insit illorum ipsorum accusatio, qui præ se ferant, se minime illis Dei verbis fidem, & auctoritatem tribuere: *b Quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.*

a Matt. 12. 36.

b Matt. 6. 33

DE

DE NONO, ET DECIMO PRÆCEPTO.

CAPUT X.

Non concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt.

1. *Quo pacto nonum hoc, & decimum Præceptum cæto reliqua comprehendere videantur.*

IN his duobus Præceptis, quæ poſtremo loco tradita ſunt, illud in primis ſciendum eſt, rationem fere conſtitui, qua cætera Præcepta ſerventur. Nam quod his verbis præſcriptum eſt, eo ſpectat, ut, ſi quis ſtudet ſuperiora Legis juſſa ſervare, hoc maxime faciat, *Ne concupiſcat*: quoniam qui non concupiſcet, ſuis contentus, aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget Sabbatum colet, id eſt, quiete perpetua fruetur, majoreſque venerabitur, neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam *a* ſtirpes, ac ſemen omnium malorum eſt prava concupiſcentia, qua qui incenſi ſunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum, & ſcelerum genus. His animadverſis, & Parochus in iis, quæ ſequuntur, tradendis diligentior, & ad audiendum Fideles erunt attentiores.

Quomodo ex concupiſcentia oriatur tranſgreſſio omnium Mandatorum, indicat Paulus Rom. 7. 7. 8. 9. Non licet videre, quod non licet concupiſcere, nec concupiſcere, quod non licet habere. Greg. lib. 21. Mor. cap. 5. a 1. Tim. 6. 10 Jacob. 4. 1. 2. Semen omniū ſcelerum eſt prava concupiſcentia.

2. *Quo pacto duo illa Præcepta inter ſe differant.*

Sed quanquam hæc duo Præcepta conjunxerimus, propterea quod cum non diſſimile ſit eorum argumentum, eandem docendi viam habent: Parochus tamen & cohortando, & monendo poterit communiter, vel ſepa-

Nono præcepto cupiditas inordinata lucri prohibetur.

separatim, ut commodius ipsi videbitur, ea tractare. Sin autem Decalogi interpretandi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum Præceptorum dissimilitudo, quidve una concupiscentia ab altera differat: quam differentiam libro quæstionum in Exodum Divus Augustinus declarat. Nam ex iis altera solum spectat, quid utile sit, quid fructuosum: alteri propositæ sunt libidines, & voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius, & quod utile est, consectatur, quam voluptatem; si vero alienam uxorem appetit; non utilitatis, sed voluptatis cupiditate ardet.

Decimo autē cupiditas impura voluptatis vetatur.

Aug. q. 77. in Exo. Vide item D. Tho. in 2. 2 q. 122. art. 6. ad 3. & 4.

3. *Num sexto, & septimo Præcepto satis fuerit explicatum, quod his duobus postremis comprehenditur.*

Nonum, & decimum Præceptum illustrant sextum, & septimum.

Verum horum Præceptorum duplex fuit necessitas; Altera, ut sexti, septimique Præcepti sententia explicaretur. Nam etsi quodam naturæ lumine intellectum est, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio; (nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri) tamen plerique ex Judæis peccato obcæcati in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum esse; imo vero lata, & cognita hac Dei Lege, multi, qui se Legis esse interpretes profitebantur, in eo errore versati sunt: id quod animadvertere licet ex illo Domini sermone apud S. Matthæum: *a Audistis, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis; ego autem dico vobis,* & quæ sequuntur. Altera est horum Præceptorum necessitas, quod aliqua distincte, explicateque vetantur, quæ sexto & septimo explicate non prohibebantur. Nam, exempli causa, septimum Præceptum prohibuit, ne quis injuste concupiscat aliena, aut eripere conetur; hoc autem vetat, ne ullo modo quis concupiscat, etsi jure, Legeque assequi id possit, ex cujus adeptione Proximo damnum importari videat.

Legis Moysi quidā interpretes santi Præcepti sententiam perverterūt. a Matt. 5. 27.

Nono, & decimo Præcepto quadam explicite vetantur, quæ sexto, & septimo aperte non vetabantur.

Vide aliam rationē apud D. Th. in 1. 2. qu. 100. ar. 5. ad 5. & 6.

4. *Quale, quantumque sit Dei beneficium, quod nobis Legis hujus mandato est collatum.*

Quomodo, concupiscentia sit infinita, declarat D. Th. in 1. 2. q. 30. art. 4.

Sed illud in primis, antequam ad Præcepti explicationem veniamus, docendi sunt Fideles, nos hac lege non solum ad id institui, ut cupiditates nostras cohibeamus, sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cogno-

gnoscamus. Nam cum superioribus Legis Præceptis nos quibusdam quasi præsidiis munivisset, ne quis nos ipsos, aut nostra violaret; hoc adjuncto Præcepto, illud maxime providere voluit, ne appetitionibus nostris nos ipsi læderemus: quod facile futurum fuit, si omnia cupere, utque optare, liberum nobis, atque integrum esset. Hac igitur non concupiscendi Lege præscripta, illud a Deo provisum est, ut cupiditatum aculei, quibus ad perniciosa quæque incitari solemus, hujus Legis vi quodammodo excussi, nos minus urgeant; majusque propterea temporis spatium nos, molesta illa cupiditatum solicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis, & religionis officia habeamus, qua ipsi Deo multa, maximaque debemus.

5. *Quod discrimen hæc duo Præcepta inter Leges divinas, & humanas esse insinuent.*

Neque id solum hæc Lex nos docet, verum etiam illud ostendit, Legem Dei ejusmodi esse, quæ non externis solum munerum functionibus, sed etiam intimo animi sensu servanda sit. Hocque inter divinas, & humanas Leges interest, quod hæ rebus tantum externis contentæ sunt; illæ vero, *a* quoniam animum Deus intuetur, ipsius animi puram, sinceramque castitatem, atque integritatem requirunt. Est igitur Divina Lex, quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur. Quamobrem dicit Apostolus: *b Concupiscentiam nesciebam, nisi Lex diceret: Non concupisces.* Cum enim concupiscentia, idest peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoscimus in peccato nos nasci: quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere.

Lex Dei est spiritualis. Leges humanæ internos animi motus non reprimunt.

a Reg. 16. 17. Psal. 7. 10. Jerem. 11. & 17. 10 12.

Lex divina speculum est tum honestarum, tum vitiosarum actionum.

b Rom. 7. 7.

6. *Quæ concupiscentia hic non prohibeatur, quidve sit Concupiscentia.*

Habent autem hæc singula Præcepta illud cum cæteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant. Quod ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, Concupiscentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium esse, *c* ut concupiscere spiritum adversus carnem, vel *d* expetere justificationes Dei in omni tempore,

c Gal. 5. 17. d Psal. 118. 20.

pore, id quod David summopere cupiebat; Parochus doceat, quæ Concupiscentia illa sit, quam hujus Legis præscripto fugere oporteat. Quare sciendum est, *Concupi-*

Quid sit concupiscentia, ex Arist. l. 1. Rhet. c. 11 & D. Th. in 1. 2. q. 30. ar. 1.

scentiam esse commotionem quandam, ac vim animi, qua impulsi homines, quas non habent, res jucundas appetunt. Et quemadmodum reliqui animi nostri motus non perpetuo mali; ita hæc concupiscendi vis non semper in vitio est ponenda. Neque enim propterea malum est, si cibum, aut si potum appetimus, aut, cum frigemus, si calescere, aut contra, cum calemus, si frigescere cupimus. Et quidem recta hæc concupiscendi vis, Deo auctore, a natura nobis insita est: sed primorum Parentum nostrorum peccato factum est, ut illa naturæ fines transiliens usque adeo depravata sit, ut ad ea concupiscenda sæpe excitetur, quæ spiritui, ac rationi repugnant.

7. *Quas præcipue utilitates concupiscentia recta rationi conformis homini præstet.*

Prima utilitas.

Quin etiam hæc vis, si moderata est, suisque finibus continetur, sæpe etiam non mediocres utilitates præbet. Nam illud primum efficit, ut assiduis precibus Deum oremus, supplicesque ab eo petamus, quæ maxime cupimus. Oratio enim cupiditatis nostræ interpres est. Quod si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ preces essent in Ecclesia Dei.

Secunda.

Efficit præterea, ut chariora sint nobis Dei munera. Quo enim vehementiori alicujus rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res est, atque jucundior, cum eam adepti sumus.

Tertia.

Tum vero delectatio ipsa, quam ex re cupita sentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus. Itaque, si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, non omnem concupiscendi vim prohibitam esse.

8. *Quomodo Apostolus Concupiscentiam peccatum vocet.*

a Rom. 7. 20.

b Exo. 20. 17. Trid. Sy. ses. 5. sub finem Decreti de

Et quanquam Divus Paulus *a* Concupiscentiam peccatum esse dixit, id in eam tamen sententiam accipiendum est, in quam *b* Moyses locutus est, cujus ille testimonium affert, id quod ipsius Apostoli oratio declarat. Nam illam carnis Concupiscentiam vocat in Epistola ad Gala-

Galatas: *a Spiritu*, inquit, *ambulate*, *& desideria carnis non perficietis*. *Peccato origi- nali.* *a Gal. 5. 16.*

9. *Quæ Concupiscentia hic omnino non prohibeatur, nec peccati rationem habeat.*

Naturalis igitur illa Cupiditatis vis, & moderata, quæ fines suos non egreditur, non vetatur, multoque minus spiritualis illa rectæ mentis Cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant. Ad hanc enim ipsam sacræ Litteræ nos adhortantur: *b Concupiscite sermones meos*, & *c Transite ad me omnes, qui concupiscitis me*. *b Sap. 6. 12.* *c Eccl. 24. 26.*

10. *Quæ sit Concupiscentia hic interdicta.*

Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, sed usus pravæ cupiditatis, quæ carnis Concupiscentia, & peccati fomes vocatur, ac, si animi assensionem adjunctam habeat, semper in vitiis numeranda est, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiscendi libido vetita est, quam *carnis Concupiscentiam* vocat *d* Apostolus; illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo constitutis continentur. *d Gal. 5. 16. 19.* *1. Petr. 2. 11.* *1. Joan. 2. 16.*

11. *Quibus ex causis agnoscatur, Concupiscentiam esse peccatum.*

Hæc Cupiditas damnata est: Vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia ejusmodi nefaria scelera: de quibus ita Apostolus: *e Non simus*, inquit, *concupiscentes malorum*, *quemadmodum & illi concupierunt*. *Concupiscentia est mala, primo ob ea quæ appetuntur.* *e 1. Cor. 10. 6.*

Vel quia, etsi res natura sua malæ non sunt, causa tamen aliunde extat, quare illas concupiscere nefas sit. Quo in genere sunt ea, quæ ne possideamus, Deus, aut Ecclesia prohibet. Non enim ea appetere nobis licet, quæ possidere omnino nefas sit; qualia olim in veteri Lege fuerunt aurum, & argentum, ex quibus Idola conflata erant, quæ *f* Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupisceret. Ob eam præterea causam hæc Cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam quæ appetuntur, aliena sunt, ut domus, servus, ancilla, ager, uxor, bos, asinus, & alia multa; quæ cum aliena sint, ea *Secundo, quia est rerum prohibitarum.* *f Deut. 7. 25.* *2. Mach. 12. 41.* *Tertio, quia est rerum alienarum*

concupiscere vetat Divina Lex; rerumque ejusmodi Cupiditas nefaria est, & in peccatis gravissimi numeratur; cum illis concupiscendis animi præbetur assensus.

12. *Concupiscentiæ peccatum ubi maxime consistat.*

Quomodo consensus in peccatū mortale, Vide D. Th. 6. 1. 2. q. 74. ar. 7. & Et D. Aug. l. 12. de Trin. c. 12

Nam tum peccatum natura existit, cum post Cupiditatum malarum impulsum animus rebus pravis delectatur atq; his vel assentitur, vel non repugnat. Id quod D. Jacobus, cum peccati originem, & progressionem ostendit, illis verbis docet: *a Unusquisque tentatur a Concupiscentia sua abstractus, & illectus: deinde Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem.*

a Jacob. 1. 14. 15.

13. *Quæ sit duorum extremorum Præceptorum sententia.*

Greg. Ho. 16. in Evang. & 4. Moral. ca. 27.

Cum igitur Lege ita caveatur, *Non Concupisces*, hęc verba ad eum sensum referuntur, ut nostras Cupiditates a rebus alienis cohibeamus. Alienarum enim rerum Cupiditatis sitis immensa est, atque infinita, neque unquam satiatur, ut scriptum est: *b Avarus non implebitur pecunia.* de quo ita est apud Isaiam: *c Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis.* Sed ex singularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas, & magnitudo.

b Eccl. 5. 9.
c Isa. 5. 8.
Noni, & decimi Præcepti singula verba declarantur.

14. *Quid Domus vocabulo in hujus Pręcepti formula intelligendum sit.*

Quare Parochus docebit, *Domus* vocabulo non locum modo, quem incolimus, sed universam hæreditatem significari, ut ex Divinorum Scriptorum usu, consuetudineque cognoscitur. In Exodo scriptum est, *d* Obstetricibus a Domino domus esse ædificatas; sententia eo spectat, ut illarum facultates ab eo auctas esse, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac Præcepti Lege vetitum nobis esse, ne divitias avide expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invideamus, sed statu nostro, qualiscunque ille sit, sive humilis, sive excelsus, contenti simus. Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam esse intelligere debemus; nam hoc item ad Domum pertinet.

d Exod. 1. 21.
Quod uni Danieli præcipitur, hoc idem unicuique nostrum dicitur.
Sta in gradu tuo. Dan. 10.

15. *Quod Bovis, & Asini vocibus contineatur.*

Quod

Quod vero ſequitur: *non Bovem, non Aſinum*, id oſtendit, non ſolum quæ magna ſunt, ut domus, nobilitas, & gloria, ea, cum aliena ſint, nobis concupiſcere non licete; ſed etiam parva, qualiacunque illa ſint, ſive animata, ſive inanimata.

16. *De quibus Servis in hoc Præcepto ſit ſermo.*

Servi alieni per Cupiditatem non ſolicitandi.

Sequitur deinceps, *non Servum, non Ancillam*, quod intelligendum eſt tam de captivis, quam de reliquo genere Servorum: quos, ut cætera alterius bona, concupiſcere non debemus. Liberos vero homines, qui voluntate ſerviunt, vel mercede conducti, vel amore, obſervantiaque impulſi, nullo modo, neque verbis, neque ſpe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere, aut ſolicitare debet, ut eos deſerant, quibus ſe ipſi ſponte addixerunt: imo vero, ſi ante id tempus, quo ſe in illorum famulatu fore promiſerant, ab illis receſſerint, hujus Præcepti auctoritate admonendi ſunt, ut ad eos ipſos omnino revertantur.

17. *Cur etiam in hoc Præcepto mentio Proximi fiat.*

Quod autem in Præcepto mentio fit Proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonſtretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejuſmodi, quæ ſecum continens ſit, appetere ſolent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium, cupiditatis vitio, traducitur.

18. *Non prævaricantur iſtam Legem, qui res venales Proximi juſto pretio emere cupiunt,*

Hoc vero Præceptum ii minime violant, qui res, quas Proximi venales habent, emere de illius cupiunt, aut juſto pretio emunt. Ii enim non modo Proximum non lædunt, ſed valde adjuvant; cum ei pecunia majori commodo, uſuique futura ſit, quam res illæ, quas ipſe venditat.

19. *Quomodo decimum Præceptum de non concupiſcenda uxore Proximi intelligendum ſit.*

Explicatur decimũ Præceptum de nõ concupiſcenda uxore proximi.

Hanc de re aliena non concupiſcenda Legem altera ſequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiſcamus uxorem. Qua Lege concupiſcendi libido non ea quidem tantum prohibita cenſetur, qua adulter alterius uxorem appetit, ſed etiam qua affectus aliquis alterius uxorem in

Libellus repudii tempore Moyſis promiſſus.

in matrimonium ducere concupiscit; Eo enim tempore, *a* cùm repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut quæ ab uno repudiata esset, eam alter uxorem acciperet. At hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad uxores relinquendas solicitarentur, aut uxores maritis difficiles se, ac morosas ita præberent, ut eam ob causam quasi quædam necessitas viris imponeretur illas repudiandi. Nunc verò gravius est peccatum, cum mulierem, etiamsi a viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non liceat, nisi marito mortuo. Itaque qui alterius uxorem concupiscet, facile ex una in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet.

a Deut. 24. 1. 2.

Uxorem etiã repudiatam ab alioducere non licet. Matth. 5. & 19. 7. Marc. 10. 17. 12. Luc. 16. 18. Rom. 7. 3. 1. Cor. 7. 10. 11. Conc. Milev. c. 17. Conc. Trid. sess. 24. can. 7 de doctrina Matrim.

Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt. Neque enim has item concupiscere licet; cum ii, qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei fœdus.

Et quemadmodum quæ alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est: sic quæ ad Dei cultum, religionemque consecrata est, nullo pacto licet illam uxorem appetere.

20. *In hanc Legem non peccat, qui mulierem, quam putat maritum amisisse, sollicitat ad Matrimonium.*

Fœminam alteri desponsatam concupiscere non licet.

Si vero quis mulierem, quæ nupta est, cum eam innuptam esse opinetur, uxorem sibi dari concupiscit, neque, si in matrimoniũ alii collocatam intelligeret, eam nuptam sibi dari cuperet; (id quod *b* Pharaoni, & *c* Abimelech contigisse legimus, qui Saram in matrimonium habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque sororem, non uxorem arbitrarentur) ille certe, qui eo animo est, ejusmodi Præcepti Legem violare non videtur.

b Gen. 12. 15. c Gen. 20. 2. 3.

21. *Quæ præter ea, quæ prohibentur hoc Præcepto, facienda imperentur.*

Remedia adversus noxias Concupiscentias.

Sed, ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc Cupiditatis vitium accommodata sunt, explicare alteram Præcepti rationem debet, quæ in eo consistit, ut, *d* si divitiæ affluant, cor non apponamus, *e* easque pietatis, & divinarum rerum studio abjicere paratissimus, & in sublevandas pauperum miserias libenter pecuniam

d Psal. 61. 11. e Matth. 19. 21.

cuniam erogemus; si desint facultates; egestatem æquo animo, & hilari feramus. Et quidem si rebus nostris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De Paupertatis autem laudibus, divitiarumque despicientia *a* in sacris Litteris, & apud Sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, & fideli populo tradere. Hac item Lege præcipitur, ut ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur: Voluntas autem Dei in eo maxime est, ut singulari nos quodam modo sancti efficiamur; animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum, integrumque conservemus, & exerceamus nos in iis mentis, ac spiritus officiis, quæ corporis repugnant sensibus; horumque edomitis appetitionibus, ratione, ac spiritu duce; rectum vitæ cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatibus nostris, libidinique præbent; eorum vim maxime reprimamus.

a Matt. 5. 3. Marc. 4. 18. Luc. 6. 16. 19. 16. 21. 22. & 18. 22. 23. 24. Actor. 4. 34. 35. & 5. 1. 2. 3. Vide de laudibus Paupertatis voluntaria Hieron. epi. 1. ad Heliod. Gre. Hom. 18. in Ezech. Ambr. lib. 5. Com. in Luc. c. 6. Et lib. 3. epi. 10. Gre. Naz. or. 16. de Pauperum amore. Leo Magnus in serm. omnium Sanct. Matth. 6. 10. Rom. 12. 2. 1. Thess. 4. 3.

22. *Quę sint potissimum Christianis meditanda, ut vim cupiscentię refręnent.*

Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primo vero illud incommodum est, quod, quoniam ejusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis, ac potestas. Quamobrem monuit Apostolus: *b Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.* Nam quemadmodum, si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident, ita, si iis succumbimus, *c* Dominum a regno suo expellimus, & in ejus locum peccatum introducimus.

Primum est peccati in anima nostra regnum.

b Rom. 6. 12.

c 1. Cor. 5. 15. 16.

Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant; ut *d* Divus Jacobus docet. Divus item Joannes, *e Omne*, inquit, *quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.*

Secundũ est, quod omnia mala a cupiditate manant.

d Ja. 1. 14. 15

e 1. Joa. 2. 16.

Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi judicium his cupiditatibus obscuratur. Homines

Tertium est, quod per eam

Iudicium obſcuratur.

nes enim iis cupiditatum tenebris obcœcati, honeſta, & præclara putant omnia, quæcunque ipſi concupiſcunt.

Quartum eſt, quod verbum Dei per eam opprimitur.

a Mar. 4.18.

Opprimitur præterea concupiſcendi vi verbum Dei, quod in animis noſtris a magno illo Agricola Deo inſitum eſt. Sic enim apud Div. Marcum ſcriptum eſt: *a Alii ſunt, qui in ſpinis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt; & ærumnę ſęculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentię introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.*

23. *Qui cupiditatum laqueis maxime implicentur.*

Luſibus dediti, & mercatores alienis rebus inhiant.

Jam vero qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quoſque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi ſunt, qui luſionibus non honeſtis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur: mercatoreſque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt; atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere: aut vilius emere ipſi poſſint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur.

Milites, Medici, & Cauſidici in hoc peccant.

Peccant etiam *Milites*, qui bellum expetunt, ut furari ipſis liceat: *Medici* item, qui morbos deſiderant: *Juriſconſulti*, qui cauſarum, litiumque vim, ac copiam concupiſcunt: tum *Artifices*, qui quæſtus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui aliena laudis gloriæque avidi, atque appetentes ſunt, non ſine aliqua famæ alterius obtrectatione: idque præſertim, ſi qui illam appetunt, ignavi, nulliuſque pretii homines ſunt. Fama enim, & gloria virtutis, atque induſtriæ, non ignaviæ, aut inertiæ præmium eſt.

DE

CATECHISMI ROMANI

PARS QUARTA.

De Oratione, ejusque in primis necessitate.

CAPUT I.

1. *Quomodo Deus sit orandus.*

IN officio, & munere Pastorali cum primis necessaria est ad salutem Fidelis populi præceptio Christianę Precationis; cujus vim, ac rationem necesse est multos ignorare, nisi pia, & fideli Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, & quomodo orandum sit. Omnes autem necessariæ Precationis numeros continet divina illa formula, quam Christus Dominus Apostolis, & per illos, eorumque successores omnibus deinceps, qui Christianam Religionem susciperent, notam esse voluit; cujus verba, & sententias sic animo, ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus. Ut autem in hac orandi ratione suppeditet Parochis facultas instituendi fideles auditores; quæ magis opportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab iis Scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, & copia maxime laudatur. Nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex iisdem fontibus haurire poterunt.

Dominica ratio inter omnes precandi formulas est perfectissima.

De Oratione scripserunt. Amb. l. 5. & 6. de Sacr. Cyprianus. bane luculenter. Dam. l. 2. Paral. c. 15 Et de orth. fide l. 3. cap. 24. Petrus Chrys. ser. 67. & consequenter. Alex. de Ales 4. p. q. 88.

2. *Usus orandi ad salutem necessarius est.*

Primum igitur docendum est, quam sit Oratio necessaria, cujus Præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarii jussi vim habet: quod a Christo Domino declaratum est illis verbis: *Oportet semper orare*. Hanc orandi necessitatem ipsa etiam, illo

Luc. 18. 1. Orare ex Præcepto Domini tenemur:

Do-

Dominicę Precationis procemio, ostendit Ecclesia: *Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati, audemus dicere.* Itaque, cum esset necessaria Precatio Christianis hominibus, & illud a Discipulis ipse rogatus esset, *a Domine, doce nos orare:* præscripsit eis orandi formam Dei Filius, & spem attulit impetrationis eorum, quæ postularent: & ipse documentum fuit Precationis, qua non solum utebatur assidue, sed *b* in ea etiam pernoctabat; cujus deinde officii iis, qui se ad Jesu Christi Fidem contulissent, Apostoli præcepta tradere non destiterunt. Nam *c* Sancti Petrus, & *d* Joannes de ea re diligentissime pios admonent: & ejus rationis memor *e* Apostolus pluribus locis hortatur Christianos ad salutarem orandi necessitatem.

a Luca 11.1. Eccl. 18.22. 1.Thes. 5.17. Ephes. 6.18. Coloss. 4.2.
Præfatio Orationis Dominicæ in Missa.
b Luc 11.17. *Christi exemplo orandum, & Apostolorum præscripto, Luc. 6.12*
c 1. Pet. 3.7. *d 1. Mach. 3. & 5.*
e Rom. 12.13. Phil. 4.6. 1. Tim. 2.5. & 5.5. Hebr. 4.16.
f Rom. 11.35. *Oratione necessaria consequimur.*

3. *Qua potissimum ratione homines adduci possint in cognitionem necessarii hujus officii.*

Præterea tam multis indigemus bonis, & commodis, ad animum, corpusque tuendum necessariis, ut ad Precationem confugere oporteat, tanquam ad unam omnium optimam & indigentiæ nostræ interpretem, & conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam, *f* cum nihil cuiquam debeat Deus, reliquum profecto est, ut quæ nobis opus sunt, ab eo Precibus expetamus; quas Preces, tanquam instrumentum necessarium nobis dedit ad id, quod optaremus, consequendum.

4. *Non alia via omni indigentiæ nostrę satisfacere licet, quam per Orationem.*

Oratione Dæmones fugamus.
g Mat. 17.21
Donorū singularium facultatem sibi adimunt, qui Orationi non vocant.
h Jac. 5.16.
Hier. in c. 7. Matth.
i Matth. 7.8. & 21.22. Marc. 11.24. Luc. 11.9. Joa. 14.13. & 16.23.14.

Præsertim cum quædam esse constet, quæ nisi ejus adjumento non licet impetrare. Habent enim sacrę Preces præstantem illam virtutem, qua maxime dæmones ejiciuntur. *g* Est enim quoddam dæmoniorum genus, quod non ejicitur, nisi in jejunio & oratione. Quare magnam sibi adimunt facultatem singularium donorum, qui hanc consuetudinem, exercitationemq; non adhibent pie, ac diligenter orandi. Petitione enim non solum honesta, sed etiam *h* assidua opus est ad impetrandum, quod concupiscas. Nam, ut inquit S. Hieronymus, scriptum est: *Omni petenti datur. Ergo si tibi non datur: ob id non datur, quia non petis. i Petite ergo, & accipietis.*

DE UTILITATE ORATIONIS.

CAPUT II.

1. *Quis sit primus fructus, quam parit illa orandi necessitas.*

Abet autem hæc necessitas jucundissimam utilitatem, quæ fructus ex se edit uberrimos: quorum copiam sument Pastores a sacris Scriptoribus, cum opus erit illos impertiri fideli populo. Nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus. Primus autem fructus, quem inde capimus, est is, quod orantes Deo honorem habemus: siquidem est quoddam Religionis argumentum Oratio, quæ in Divinis Litteris thymiamati comparatur. *a Dirigatur* enim, inquit Propheta, *oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Quare nos hac ratione Deo subjectos esse profitemur, quem bonorum omnium auctorem agnoscimus, & prædicamus, in quem solum spectamus, quod unium incolumitatis, salutisque præsidium, atque perfugium habemus. Hujus fructus illis etiam verbis admonemur: *b Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

Hæc Orationis utilitates persequitur Isi. l. de summo bono ca. 7.

Primus fructus.

Per Orationem Deum prime honoramus.

a Psal. 140. 2.

b Psal. 49. 15

2. *Quæ sit altera utilitas, quam orando consequimur.*

Sequitur fructus amplissimus, & jucundissimus Orationis, cum a Deo preces audiuntur. Est enim, ex Sancti Augustini sententia, Oratio justi clavis cœli. nam *ascendit*, inquit, *precatio, & descendit Dei miseratio: licet alta sit terra, altum cœlum, audit tamen Deus hominis linguam, si mundam habeat conscientiam.* Cujus orandi muneris tanta vis est, tanta utilitas, ut ea re cœlestium donorum amplitudinem consequamur. Nam & impetramus nobis, ut ducem, & adjutorem adhibeat Spiritum sanctum; & Fidei assequimur conservationem, & incolumitatem, & vitationem pœnarum, & Divinum pa-

Secunda utilitas.

Aug. serm. 126. de Temp.

Oratione amplissima dona consequimur.

Pacem fecundum Deum paris Oratio. patrocinium in tentationibus, & ex diabolo victoriam: Omnino inest in Precatione singularis gaudii cumulus. *a Jo. 16. 24.* Quamobrem sic loquebatur Dominus: *a Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.*

3. *Semper pias preces exaudit Divina Majestas.*

Nec vero quin huic petitioni præsto sit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus est dubitandi locus. Quod multa comprobant Divinæ Scripturæ testimonia, quæ quia sunt in promptu, illa solummodo apud Isaiam exempli causa attingemus. *b Isa. 65. 24.* *b Tunc enim*, inquit, *invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum.* & rursus: *c Eritque, antequam clament, ego exaudiam; adhuc illis loquentibus; ego audiam*: *c Isa. 65. 24. Item Psa. 90. & 144. 18. Prov. 15. 19. Ecc. 3. & 28. 8.* Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum sunt & infinita, & posita ante oculos, omittimus.

4. *Qui fiat, ut quæ petimus, interdum non impetremus.*

At interdum fit, ut quæ petimus a Deo, non impetremus. Ita est; sed tum maxime prospicit utilitati nostræ Deus, vel quod alia nobis majora, & ampliora bona nobis impertitur; vel quod nec necessarium nobis est, nec utile, quod petimus; imo vero fortasse supervacaneum id futurum sit, si dederit, atque pestiferum. *Quædam enim*, inquit Sanctus Augustinus, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus.* *S. Aug. ser. 53. de verb. Domin. & tr. 73. in Joan.* Nonnunquam etiam fit, ut adeo remisse, ac negligenter oremus, ut ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus. *Quid sit Oratio: Dam. l. 3. de fid. orth. c. 24. Aug. l. 2. de ser. Dom. in mon. c. 7. & ser. 230. de Temp.* Cum autem sit Oratio mentis ascensus ad Deum, si in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque studio, nulla adhibita pietate, temere Precationis verba funduntur; quomodo inanem hujusOrationis sonitum, Christianam Precationem esse dicemus? Quare minime mirum est, si Deus nostræ non obsequitur voluntati, cum vel ipsi nolle id nos, quod petimus, pene probemus nostræ negligentia & ignoratione Precationis; vel postulemus ea, quæ nobis sunt obfutura.

5. *Digne postulantes plus impetrant, quam postulent.*

Sedulo orantibus Deus fere majora præstat, quã petant. Contra vero scienter, & diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo postulaverint. *d Ephes. 3. 20. e Luc. 15.* Quod & *d* Apostolus testatur in Epistola ad Ephesios, & *e* illa Prodigi Filii similitudine declaratur, qui præclare secum actum

esse

esse existimaturus fuit, si in loco mercenarii famuli habuisset eum pater. Etsi recte cogitantibus, non solum postulantibus nobis cumulat gratiam suam Deus, non modo munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi. Quod ostendunt Divinæ Litteræ, cum illa utuntur loquendi formula: a *Desiderium pauperum exaudivit Dominus*. Intimis enim, & tacitis egentium studiis, ne expectata quidem eorum voces, Deus occurrit.

Deus cogitationes non expectatas voce sæpe exaudit.

a *Psal 9.37. idem fere habes Ps. 20. & Prov. 10.*

6. *Quis sit tertius Orationis fructus.*

Accedit eo etiam ille fructus, quod orando animi virtutes & exercemus, & augemus, maxime vero Fidem. Ut enim rite illi non orant, qui Fidem Deo non habent: b *Quomodo enim*, inquit, *invocabunt, in quem non crediderunt*? Sic Fideles, quo studiosius orant, eo majorem, ac certiorem Fidem habent Divinæ curæ, & providentiæ, quæ potissimum id requirit a nobis, ut ad se de iis, quæ nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus.

Tertius Orationis fructus. Ex Fides debet procedere Oratio.

b *Rom. 10. vide item Matt. 4. 21. Marc. 11. 22. Jac. 5. 6.*

7. *Cur Deus, cum sciat, quibus indigeamus, Oratione nostra velit solicitari.*

Posset vero Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri; quomodo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad usus vitæ necessarios. Sed beneficentissimus Parens vult a filiis invocari: vult nos quotidie rite petendo petere fidentius: vult, impetratis iis, quæ postulamus, in dies magis testificari, ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem.

8. *Quomodo nostra in Deum charitas per Orationem exerceatur.*

Amplificatur etiam charitas. Nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, utilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima charitate amplectimur: & ut amantes colloquio, & congressu magis ad amorem incenduntur; sic pii hominis, quo sæpius Deo facientes Preces, & ejus implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eo majori in singulas Preces affecti lætitia, ad eum amandum, & colendum incitantur ardentius.

9. *Precationis assiduitate tum digni Divina Gratia evadimus, tum humilitatem, & arma contra diabolum comparamus.*

Aug. epist. 121. c. 8. Præterea nos hac uti vult exercitatione Precationis, ut flagrantes petendi studio, quod optamus, tantum ea assiduitate, & cupiditate proficiamus, ut digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea jejunus, & angustus noster animus capere non poterat. Vult præterea nos id, quod est, intelligere, ac præ nobis ferre, si cœlestis Gratiæ auxilio deseramur, nostra opera nihil consequi posse, proptereaque toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam Orationis arma contra naturæ nostræ hostes acerrimos. Inquit enim S. Hilarius: *Adversus diabolum, armaque* *Hilar. in Psal. 63.* *ejus Orationum nostrarum sonitu certandum est.*

10. *Quæ sit quarta utilitas ex Orationes in homines profluens.*

Quartus Orationis fructus. Præclarum præterea illum Orationis fructum consequimur, quod, cum proclives simus ad malum, & libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur Deus se nostris cogitationibus concipi, ut, dum illum oramus, & mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur.

11. *Quis sit postremus Orationis fructus.*

Quintus Orationis fructus. Hier. in c. 7. Jer. super illud. Non obsistas mihi. a Exod. 32. 10 Postremo, ex S. Hieronymi sententia, iræ Divinæ resistit oratio. Itaque sic ad Moysen locutus est Deus: *a Dimitte me*, cum quidem pœnas eum ab illo populo petere volentem, Precibus impediret. Nihil enim est, quod æque Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas æque retardet, ac revocet a furore, ac Preces piorum hominum.

De Partibus, & Gradibus Orationis.

CAPUT III.

1. *Quibus partibus constet Christiana Oratio.*

Quid sit obsecratio, &c. Amb. l. 6. de Sacr. c. 5. Exposita necessitate, & utilitate Christianæ Precationis, scire præterea oportet fidelem populum, quot, & quibus partibus ea constet Oratio. Id enim ad hujus

Hujus officii perfectionem pertinere testatur Apostolus, qui in Epistola ad Timotheum cohortans ad pie, sancteque orandum, Orationis partes diligenter enumerat. *a Obsecro*, inquit, *primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Quod vero subtilis quædam est harum differentia partium, si ejus explicationem auditoribus Parochi conducere existimabunt, consulent inter cæteros Sanctum Hilarium, & Augustinum.

a 1. Tim. 2. 1.

Hilar. in Psa. 140. super illud, Dirigatur oratio mea.

2. *De postulatione, & gratiarum actione.*

Sed, quoniam duæ sunt præcipuæ partes Orationis, postulatio, & gratiarum actio, a quibus, tanquam a capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei, ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficiis, quibus assidue ab ejus benignitate ornamur, & augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime necessariam partem Orationis Deus ipse pronuntiavit ore Davidis, illis verbis: *b Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Quantum autem egeamus Divinæ Bonitatis, ac Liberalitatis, quis ignorat, modo summam hominum egestatem, & miseriam intueatur?

De duabus his præcipuis Orationis formis v. Basil. l. constit. Monast. c. 2.

b Psa. 49. 15.

3. *Dei in omnes homines Benignitas & Liberalitas prædicatur.*

Quam vero sit prepensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos Benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum, & mente præditi sint. Nam quocunque oculos conjicimus, quocunque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux Divinæ Beneficentiæ, ac Benignitatis oboritur. Quid enim *c* habent homines, quod a Dei largitate profectum non sit, & si omnia sunt ejus dona, ac munera Bonitatis, quid est, quod non omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent & gratiarum actione prosequantur? Sed utriusque officii, & petendi aliquid a Deo, & ei gratias agendi, multi sunt gradus; quorum alius alio est altior, atque perfectior. Ut igitur Fidelis Populus non solum oret, sed etiam optime fungatur illo munere Orationis, proponent ei Pastores summam, perfectam-

Quam liberalis sit in genus humanum Deus.

c 1. Cor. 4. 7.

Alius orandi modus alio est perfectior.

loco pœnitentes, ſcelerum a Deo veniam, & pacem imploram, Horum Oratio ſuum obtinet locum apud Deum; nam eorum Preces audiuntur; imo vero hujuſmodi homines liberaliſſime miſericors Deus invitat: *a* *Venite*, inquit, *ad me omnes*, *qui laboratis*, *& onerati eſtis; & ego reficiam vos*. Ex horum hominum numero fuit ille *b* Publicanus, qui cum oculos ad cœlum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, de Templo magis juſtificatus, quam Phariſæus.

Joan. & D. Tho. in 2. 2. q.85. art.16.

a *Mat.*11.28

b *Luc.* 18. 9. 10.

6. *Quo in gradu tertium genus deprecatorum conſiſtat.*

Eſt præterea eorum gradus, qui nondum Fidei lucem acceperunt, veruntamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad ſtudium, cupiditatemque veritatis, quam ut doceantur, ſummis Precibus petunt; qui ſi manent in voluntate, a Dei clementia eorum ſtudium non repudiatur. quod exemplo *c* Cornelii Centurionis comprobatum videmus. nemini enim id ex animo petenti clauſæ ſunt fores Divinæ Benignitatis.

Tertius gradus.

c *Actor.* 10. 2. 3. *Quomodo Deus petenti ex animo gratiam conferat. Vide D. Tho. in 2. q. 112. art. 3.*

7. *Quinam inter Deprecatores extremo in gradu hæreant.*

Poſtremus eſt gradus eorum, quos non modo facinorum, & flagitiorum non pœnitentes, ſed etiam ſcele ribus ſcelera cumulantes tamen non pudet ſæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perſeverare: qui tali ſtatu ne ab hominibus quidem audere deberent, ut ſibi ignoſcerent, poſtulare. Horum oratio a Deo non auditur. Sic enim de Antiocho ſcriptum eſt: *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus*. Quare vehementer hortandi ſunt, qui in gravi illa miſeria verſantur, ut abjecta peccandi voluntate, vere, & ex animo ſe convertant ad Deum.

Quartus gradus.

2. *Mach.* 9. 13

De iis, quæ petenda sunt.

CAPUT IV.

1. *Quænam a Deo petere liceat.*

Quod jussũ, & honestum est, peti debet Vide inter alios D. Th. 2. 2. q. 83. ar. 5.

a Matt. 20. 22. Marc. 10. 38. Jac. 3. 3.
b Joa. 15. 7. & 16. 23.

SEd, quoniam in singulis Petitionibus quid postulandum, quid non, suo loco dicetur, satis hic erit Fideles universe illud admonere, ut quæ justa, quæque honeste sint, a Deo petant homines; ne, si contra, quam deceat, aliquid postularint, illo responso repellantur: *a Nescitis quid petatis*. Quicquid autem recte optari potest, petere licet: quod illa Domini uberrima promissa testantur: *b Quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis*; omnia enim se concessurum pollicetur.

2. *Quæ res primo, & per se a Deo petendæ sint.*

Summa, & præcipua Oratio nostra pro summi boni consecutione esse debet.

Deinde pro iis, qui nos eo deducunt.

Quare primum optatum, ac desiderium nostrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum, qui summum est bonum, summum studium, desideriumque referatur. Deinde cupiemus ea, quæ cum Deo maxime nos conjungant; quæ vero nos inde sejungant, aut causam aliquam afferant disjunctionis, ab omni studio, & cupiditate nostra removenda sunt. Hinc licet colligere, secundum illud summum, & perfectum bonum, quomodo reliqua, quæ dicuntur bona, & optanda sint, & a Parente Deo postulanda.

3. *Corporis, & externa bona quatenus a Deo petenda sint.*

Nam hæc corporis, quæ vocant, & externa bona, ut sanitas, robur, pulchritudo, divitiæ, honores, & gloria, quia facultatem, ac materiam sæpe dant peccato, (quare fit, ut non omnino pie, aut salutariter petantur) erit illorum petitio his præscribenda finibus, ut hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causa: quæ precandi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis precibus ea petere, quæ & Jacob, & Salomon postularunt. Ille enim in hunc modum: *c Si dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum*. Salomon his verbis: *d Tribue tantum victui meo necessaria*.

c Gen. 28. 20.
d Prov. 30. 8

4. *Di-*

4. *Divitiis, & aliis bonis corporis quomodo utendum sit, quando ea Dei benignitate possidemus.*

Ad divitias cor non apponendum.

Cum vero nobis Dei benignitate suppeditetur ad victum, & ad cultum, par est, nos illius Apostoli cohortationis recordari: *a Qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.* item: *b Divitiæ si affluant, nolite cor apponere*: quarum fructum tantummodo, & usum nostrum esse, sed ita, ut cum cæteris communicemus, *c* ab ipso doctore Deo didicimus. Si valemus, si reliquis externis, & corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa esse meminerimus, ut & facilius Deo inservire possimus, & Proximo omnia ejus generis commodare.

a 1. Cor. 7. 30. b Psal. 61. 11 c Lev. 25. 35. 36. & Deut. 15. 7. 6. Prov. 19. 17. & 21. & 28. 27. Matt. 1. 18. 19. Luc. 14. & 16. 2. 3. 4.

5. *Ingenii, & doctrinæ bona quomodo petenda sint.*

Ingenii autem bona, & ornamenta, cujus generis sunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam, & ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino, & sine adjunctione, aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quemadmodum ante diximus, id Dei gloria est; & deinceps omnia, quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut Fides, Timor Dei, Amor, de quibus plenius dicemus in explicatione Petitionum.

Pro quibus orandum sit.

CAPUT V.

1. *Nullum genus hominum in hoc mundo est, pro quibus non liceat Deum precari.*

His autem cognitis, quæ petenda sint, docendus est Fidelis Populus, pro quibus orare debeat. Continet autem Oratio Petitionem, & Gratiarum actionem: quare prius de Petitione dicamus. Orandum igitur est pro omnibus sine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis. Nam sive hostis sit, sive alienus, sive infidelis, Proximus est: quem quia Dei jussu amare debemus, sequitur, ut Preces quoque,

Jacob 5. 16. 1. Tim. 2. 1. Vide D. Tho. in 2. 2. q. 83. ar. 7.

quod amoris officium est, pro eo facere oporteat. Nam eo pertinet illa Apostoli cohortatio: *a Obsecro fieri Orationes pro omnibus hominibus*. Qua in Oratione primum petenda sunt, quæ salutem animæ complectuntur, deinde quæ corporis.

a 1. Tim. 2. 1.

2. *Pro quibus præcipue orandum sit.*

Debemus autem hoc Precationis officium primum Pastoribus animarum tribuere, quod ab Apostolo ejus exemplo monemur. Scribit enim is ad *b* Colossenses, ut orent pro se, ut sibi Deus aperiat ostium sermonis: quod item facit ad *c* Thessalonicenses. Est præterea in Actis Apostolorum: *d Oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione pro Petro.* Cujus etiam officii a D. Basilio in libro *de moribus* admonemur; pro iis enim orandum esse inquit, qui præsunt verbo veritatis.

Primo pro Pastoribus animarum orandum est.
b Colos. 4. 3.
c 1. Thess. 5. 25.
d Act. 12. 5.
Bas. lib. mor. Reg. 56. c. 5.

Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex ejusdem *e* Apostoli sententia. Quanto enim publico bono Principibus piis, & justis utamur, nemo ignorat. Itaque rogandus est Deus, ut tales sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præsint.

Secundo pro Principibus.
e 1. Tim. 2.
Tertio pro bonis, & piis viris orandũ.

Extant *f* exempla sanctorum hominum, quibus monemur, ut pro bonis etiam, piisque deprecemur. Egent enim & illi precibus aliorum: quod divinitus factum est, ne superbia efferantur, dum intelligunt se inferiorum suffragiis indigere.

f 4. Reg. 19. & 22. 13. 14.

3. *Pro inimicis nostris, & hostibus Ecclesiæ idem præstandum esse monstratur.*

g Mat. 5. 44. Luc. 23. 24. Act. 7. 6. 1. Cor. 4. 12.

Jussit præterea Dominus *g* precari pro persequentibus, & calumniantibus nos.

Quarto pro hostibus nostris, Quinto pro Ecclesia hostibus.
D. Aug. epi. 10. ad Vitalem.

Illud etiam Sancti Augustini testimonio celebratum est, hanc esse consuetudinem acceptam ab Apostolis, pro iis, qui ab Ecclesia sunt alieni, Preces, & vota faciendi, ut infidelibus donetur Fides ut idolorum cultores ab impietatis errore liberentur, ut Judæi, discussa animorum caligine, lucem veritatis accipiant, ut Hæretici redeuntes ad sanitatem Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur, ut Schismatici, a qua desciverunt sanctissimæ parentis Ecclesiæ communione, cum ea iterum verę charitatis nodo juncti copulentur. Quantã autem vim habeãt Preces pro hujusmodi hominibus factę

Vide interim precum antiquitatem, quæ in die Parasceves fieri in Ecclesia solent,

ex

ex animo, constat tam multis exemplis omnis hominum generis, quos quotidie *a* ereptos a potestate tenebrarum transfert Deus in Regnum filii dilectionis suæ, & *b* ex vasis iræ facit vasa misericordiæ: in quo plurimum valere piorum obsecrationem, nemo, qui recte sentiat, dubitare potest.

a *Col.* 1. 13. b *Rom.* 9. 23. 25.

4. *Quomodo etiam ad mortuos extendi possit hoc beneficium.*

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt: qua de re satis dictum est, cum de Sacrificio Missæ loqueremur.

Sexto pro Mortuis. S. Dio. Areo. lib. de Eccl. Hier. c. 7.

5. *Non prodest illis aliena Oratio, qui peccant ad mortem.*

In iis autem, qui *c* peccare dicuntur ad morte, vix quicquam precibus, votisque proficitur. Veruntamen est Christianæ charitatis & precari pro illis, & lacrymis contendere, an eis possint reddere placatum Deum.

c 1. *Joan.* 5. 16.

6. *Quomodo execrationes, quæ in Scripturis leguntur, sint accipiendæ.*

Execrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios utuntur, ex Patrum sententia, constat esse vel prædictiones eorum, quæ illis eventura sunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, salvis hominibus, peccati vis intereat.

Psal. 6. 78. & 108. *per totū. Isa.* 2. & *alibi sæpe. Jer.* 10. *D. Aug. de ser. Dom. in mont. l.* 1. *sub fin.*

7. *Quis sit usus Gratiarum actionis.*

In altera autem parte Orationis maximas Deo gratias agimus pro divinis ejus, immortalibusque beneficiis, quibus & semper affecit, & quotidie afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere Gratiarum actionis, Sanctorum omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus & eorum victoriæ, & triumphi, quem de omnibus & intimis, & externis hostibus ejus benignitate reportarunt.

Gratiarū actionis maxime locus in honoribus Sanctorum: unde D. Aug. Sacrificia pro defunctis valde bonis Gratiarum actiones vocat in Enchir. ad Lauren. c. 110.

8. *Inter eas gratulationes, quæ Sanctorum causa Deo exhibentur, quænam in Ecclesia primas partes obtineat.*

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ Salutationis, cum ea ad precandum utimur: *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Nam Deum summis & habendis laudibus, & gratiis agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni cœlestium donorum munere cumulavit: ipsique Virginis singula-

D. Aug. ser. 18. *de sanctis Ambr. lib.* 2. *com. in Luc. Bern. Hom.* 2. *super Missus est, & serm.* 4. *de Assumpt.*

Digitized by Google

Maria, & alios frequenter.

Cur Ecclesia salutationis Angelicæ preces adjungat, quam ab omni antiquitate invocatam esse constat ex Ireneo lib. 5. adver. hæreses c. 19. Ath. in Evang. de S. Deipara. Greg. Naz. orat. 18. in laudem S. Cypriani. Joan. Dam. Orat. 1. de Nativ. Virg. & Orat. 2. de Assump. ejusdem.

gularem illam gratulamur felicitatem. Jure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni Preces etiam, & implorationem sanctissimæ Dei Matris adjunxit; qua pie, atque suppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus sua intercessione conciliaret Deum; bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria impetraret. Ergo nos exules filii Evæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, assidue misericordiæ Matrem, & Fidelis Populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus; ab eaque hac Prece opem, & auxilium implorare, cujus & præstantissima merita apud Deum esse, & summam voluntatem juvandi humanum genus, nemo nisi impie, & nefarie dubitare potest.

Quis orandus sit.

CAPUT VI.

1. *Ad quem dirigenda sit præcipue Oratio.*

Deum autem orandum esse, & ejus Nomen invocandum, ipsa loquitur naturæ vis insita in hominum mentibus: non solum tradunt Divinæ Litteræ, in quibus licet audire imperantem Deum; a *Invoca me in die tribulationis*: sed Dei nomine tres Personas intelligi oportet.

a *Psal. 49. 15.*

Tres Personæ invocari debent.

2. *Sintne etiam Sancti cum Christo regnantes invocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in cœlo sunt: quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio possit accidere. Quæ res quia separatim suo loco est explicat, eo & Parochos, & cæteros transmittimus. Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere Fidelem Populum, quid intersit inter hanc invocandi rationem.

3. *Aliter Deum, & aliter Sanctos imploramus.*

Non enim eodem modo Deum, & Sanctos ejus imploramus. Nam precamur Deum, ut ipse vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem, qui gratiosi sunt

apud

apud Deum, petimus, ut nostri patrocinium suscipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes: ad Deum enim proprie dicimus, *Miserere nobis*, *Audi nos*: ad Sanctos. *Orate pro nobis*.

4. *Quomodo a Sanctis petere possimus, ut nostri misereantur.*

Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipsis, ut nostri misereantur; sunt enim maxime misericordes. Itaque possumus precari eos, ut conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia, ac deprecatione juvent. Quo loco illud maxime cavendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant: imo vero, cum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem pronunciat, ita tum sentiat, se ab illo petere, ut secum oret, sibique postulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur; & sui denique sit interpres, & deprecator ad Deum. Nam eos hoc fungi officio, *a* docuit S. Joannes Apostolus in Apocalypsi.

Sic Job 15. 25. & 31. teste ipso Aug. Angeli, ut misereantur hominum, rogantur.

Quo affectu Oratio Dominica ad imaginem Sancti alicujus sit recitanda.

a *Apoc. 8. 3.*

De præparatione adhibenda.

CAPUT VII.

1. *Quibus maxime virtutibus animus ad Orationem sit præparandus.*

EST in Divinis Litteris: *b* *Ante Orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* Tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit; &, cum loquatur cum Deo, a precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad Orationem erit vere humilis, ac demissus animus, scelerum quoque recognitio; quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modo dignum non esse, qui quicquam impetret a Deo, sed qui ne in ejus quidem conspectum veniat oraturus. Hujus præparationis sæpissime

b *Eccl. 18. 23.*

Tentare Deū quid sit, vide D. Th. in 2. 2. q. 97. ar. 7.

Primum requiritur, ut sit humilis Oratio.

a *Psal.* 101. 18. pissime faciunt mentionem Divinæ Litteræ, quæ & illud loquuntur: *a Respexit in orationem humilium, & non* b *Eccl* 35.21. *sprevit preces eorum*. item: *b Oratio humiliantis se nubes* c *Jud.* 9. 16. *Ps.* 17. & 33. *Isa.* 57. & 66. 1. *penetrabit*. Sed occurrent Pastoribus eruditis *c* loci innumerabiles, qui in eam sententiam conveniant. Quamobrem pluriũ non necessaria commemoratione supersedemus; tantum vero, quæ alias attigimus, ne in hac d *Luc.* 18.13 quidem parte, quia sunt apposita ad hanc rationem, duo illa exempla prætermittemus. *d* Publicanus est ille no- e *Luc.* 7. 37. *vide aliud de Achab.* 3. *Reg.* 11. 27. 28. tissimus, qui longe consistens, oculos humo tollere non audebat: *e* est etiam Mulier illa peccatrix, quæ dolore permota, lacrymis pedes Christi Domini perfudit: uterque, quantum afferat Orationi pondus humilitas Christiana, declaravit.

Secundo Oratione precat dolor cōmissorū, peccatorum. Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quod dolere non possimus; quorum utrumque, vel certe alterum, nisi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

2. *Quæ potissimum scelera volenti cum fructu orare sint cavenda.*

Tertiâ abstinendum cædibus, & violentia. Sed quia sunt quædam scelera, quæ maxime obstant, quominus in precatione Deus postulationi nostræ concedat, ut cædes, & illata vis; manus abstinendæ sunt ab hac crudelitate, & violentia. De quo facinore sic f *Isa.* 1. 15. *vide plura apud eundem Proph. c.* 57. 2. 3. Isaiæ ore loquitur Deus: *f Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaveritis Orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.*

Quarto ira fugienda. Fugienda est ira, ac dissidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur. De quibus est illud g 2. *Tim.* 2. 8. Apostoli: *g Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione.*

Quinto injuriarum adsit oblivio. Videndum est præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in injuria; nam sic affecti Deum precibus h *Mar.* 11.25 adducere non poterimus, ut nobis ignoscat: *h Cum enim stabitis, inquit ipse, ad orandum, dimittite, si quid ha-* i *Mat.* 6. 15. *Eccl.* 28. 7. *betis*. &, *i Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra.*

Sexto mise- Cavendum quoque est, ne duri simus, & inhumani egen-

egentibus. Nam in ejusmodi homines illud dictum est: *a Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.*

ricordia affectus inducendus.

a Prov. 21. 13.

Quid dicemus de superbia? quæ quantopere Deum offendat, testis est illa vox: *b Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Quid de contemptione Divinorum Oraculorum? inquam extat illud Salomonis: *c Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ injuriæ, non cædis, non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ Divinæ orationis, non denique reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur.

Septimo superbia evellenda.

b Jacob. 4. 6. 1. Petr. 5. 5. Prov. 3. 34.

Octavo contemptus verbi divini corrigendus.

c Prov. 28. 9.

3. *De Fide in Deum, quæ ad Orationem necessaria censetur.*

Est vero ad hanc quoque præparationem animi Fides necessaria, quæ si desit, neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia, unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio; quemadmodum docuit ipse Christus Dominus: *d Omnia*, inquit, *quæcunque petieritis in Oratione credentes accipietis.* De hujusmodi Fide scribit S. Augustinus de verbis Domini: *Si Fides deficit, Oratio perit.* Caput igitur est ad rite orandum, quod jam dictum est, ut Fide firmi, ac fixi simus; quod Apostolus ex contrario ostendit: *e Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Itaque credamus oportet, ut & orare possimus, & ne nos Fides ipsa deficiat, qua salutariter oramus. Fides enim est, quæ preces fundit: preces faciunt, ut omni dubitatione sublata, stabilis, ac firma sit Fides. In hanc sententiam S. Ignatius hortabatur eos, qui ad Deum adirent oraturi: *Noli dubio esse animo in Oratione: beatus est, qui non dubitaverit.* Quare ad impetrandum, quod velimus a Deo, maximum pondus affert Fides, & certa spes impetrandi: quod monet S. Jacobus: *f Postulet in Fide, nihil hæsitans.*

Fiducia adhibenda.

d Matt. 21. 22.

S. Aug. ser. 36. de verb. Domini.

e Rom. 10. 14

S. Ignatius ep. 10. ad Heronem.

f Jacob 1. 6.

4. *Quæ nos ad Fidem impetrandi ea, quæ in Oratione petimus, inducere possint.*

Multa sunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio precationis. Est ipsa Dei in nos perspecta voluntas, ac Benignitas, cum jubet nos se g Patrem appellare, ut

Matt. 23. 9.

ejus

ejus nos esse filios intelligamus: est prope infinitus numerus eorum, qui Deum exoraverunt: est summus ille Deprecator, qui nobis semper præsto est, Christus Dominus. De quo sic est apud S. Joannem: *a Si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* item Paulus Apostolus: *b Christus Jesus, qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* item ad Timotheum: *c Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus.* tum ad Hebræos: *d Unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum.* Quare etsi nos indigni sumus, qui impetremus; tamen optimi dignitate Interpretis, & Deprecatoris Jesu Christi sperare, & magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum rite petierimus, concessurum Deum.

Christus pro nobis orat.

a 1. Joan. 2. 1

b Rom. 8. 34.

Christus noster mediator

c 1. Tim. 2. 5.

d Hebr. 2. 17.

5. *Spiritus sanctus nostrarum Orationum auctor est.*

Denique nostræ auctor est precationis Spiritus Sanctus: quo duce preces nostras audiri necesse est. *e* Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater: *f* qui quidem Spiritus infirmitatem, & inscitiam nostram adjuvat in hoc orandi munere: imo vero, *g* inquit Apostolus, *ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

e Rom. 8. 15. Gal 4. 5.

f Rom. 8. 26.

g Ibid.

6. *Quomodo in Fide jurari ad imperanda Dei beneficia debeamus.*

Quod siqui titubant interdum, nec satis esse firmos in Fide se sentiunt, utantur illa voce Apostolorum: *h Domine, adauge nobis fidem*; & cæci illius: *i Adjuva incredulitatem meam.* Sed tum maxime & Fide, & Spe vigentes, omnia a Deo optata consequemur, cum ad ipsius Dei legem, ac Voluntatem omnem mentem, actionem, & Orationem nostram conformabimus. *k Si manseritis,* inquit, *in me, & verba mea in vobis manserint; quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis.*

h Luc. 17. 5.

i Marc. 9. 23.

k Joan. 15. 7.

Bona intentio est necessaria & conformitas voluntatis nostræ cũ divina.

Quamquam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem, in primis necessaria est, ut antea diximus, oblivio injuriarum, & benevolentia, ac benefica voluntas in proximos.

Quæ ratio in orando requiratur.

CAPUT VIII.

1. *De optima orandi ratione docendum esse Populum, & quid sit orare in spiritu, & veritate.*

MAxime autem refert, quomodo sacris precibus utamur; nam etsi Precatio bonum est salutare, tamen, nisi recte adhibeatur, minime prodest. Quod *a* enim petimus, sæpe non assequimur, ut Sanctus inquit Jacobus, ob eam causam, quia male petimus. Ergo docebunt Parochi Fidelem Populum, quæ sit optima ratio bene petendi, & privatim, ac publice orandi: quæ Præcepta Christianæ Orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplina.

Est igitur orandum in spiritu, & veritate, *b* Nam cœlestis Pater tales quærit, qui adorent eum in spiritu, & veritate. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi studium adhibet. A qua spirituali precandi ratione vocalem non excludimus: veruntamen principatum jure tribuendum ducimus illi, quæ a vehementi animo proficiscitur, Obsecrationi; quam Deus, cui *c* patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiamsi ore non proferatur. Audivit *d* Annæ ejus, quæ mater fuit Samuelis, intimas preces: de qua illud legimus, *e* flentem orasse, & tantum labia moventem. Oravit hoc modo David: inquit enim: *f Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea.* Hujusmodi exempla in Divinis Libris passim legentibus occurrent.

2. *Quis sit usus Orationis vocalis præcipuus.*

Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem, & necessitatem: nam incendit animi studiū, & religionem orantis inflammat. Quod ad Probam Sanctus Augustinus scripsit hoc modo: *Nonnunquam verbis, & aliis signis ad augendum desiderium sanctum nos ipsos acrius excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, & pie-*

a Jacob 4. 3.

b Joan. 4. 23. *De adoratione in spiritu, & veritate decem, & septem libros scripsit D. Cyril. Alexandrinus, qui nuper latinitate donati in lucem prodierunt.*

Duplex orandi ratio, mentalis, & vocalis, quarū mentalia est potior.

c Deut. 31. 21. d Reg. 2. 16. 7. Job 22. 12. 13.

d 1. Reg. 1. 16. 17.

e Ibid. 13.

f Psal. 2. 6. 8.

S. Aug. ep. 121. c. 9.

Quomodo ex redundantia cordis et lin-

quatur, vide Psal. 15. 9. *pietate, verbis efferre sententiam. Nam exultante animo*
a Joel. 14. 3. *lætitia, par etiam est linguam exultare: & a decet nos vere cumulatum illud Sacrificium facere & animæ, & corporis:*
b Act. 4. 10. 11. 12. & 16. *quem Apostolorum orandi morem fuisse, ex b Actis, & ex*
c 1. Cor. 14. Ephe. 5. 15. Col. 3. 16. *c Apostolo multis locis cognoscimus.*

3. *Vocis officium perinde in privata Oratione, ac in publica necessarium non est.*

Sed quoniam duplex precandi ratio est, privata, & publica; privatæ Orationis pronuntiatione utimur, ut intimum studium, ac pietatem adjuvet; in publica, quæ ad incitandam Fidelis populi religionem instituta est, certis, statisque temporibus linguæ officio supersederi nullo modo potest.

4. *Soli Christiani in spiritu orant, & longas Orationes non debent refugere.*

Hanc vero spiritu orandi consuetudinem, propriam Christianorum hominum, Infideles minime colunt: de quibus ita licet Christum Dominum loquentem audire:
d Matt. 6. 7. *d Orantes nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt; putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis; scit enim Pater vester, quid opus sit vobis antequam petatis eum.*

Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen Preces, quæ a vehementi, ac diuturno animi studio proficiscantur, tantum abest ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem cohortetur; qui *e* non modo
e Luc. 6. 12. noctes in Precatione consumpsit, sed *f* ter eundem ser-
f Matt. 26. 41. 42. monem repetiit. Tantum igitur statuendum est, inani verborum sono minime exorari Deum.

5. *Orationes hypocritarum rejicit Dominus.*

Nec vero ex animo orant hypocritæ: a quorum nos consuetudine deterret Christus Dominus in hanc sen-
g Matt. 6. 5. tentiam: *g Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum*
h Sicut Helisæus fecit. 4. Reg. 4. 23. *tuum, & h clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Cu-
Quid sit intra cubiculū orare. biculum, quod hoc loco dicitur; ad cor hominis referri potest; quod non satis est ingredi, sed præterea occludi

opor-

oportet,ne quid erumpat, vel influat in animas extrinsecus, quo Precationis integritas violari possit. Tum enim cœlestis Pater,*a* qui omniũ mentes,& occultas cogitationes maxime perspicit,orantis postulationi cōcedit. a *Isa.* 29.

6. Si diutius, quod postulamus, differtur, non tamen ab hoc pietatis exercitio cessandum est.

Requirit præterea Oratio assiduitatem: quę quantam vim habeat,*b* Judicis illius exemplo Dei Filius ostendit, qui cum nec timeret Deum,nec hominem revereretur, victus assiduitate, ac diligentia viduæ,ejus postulationi concessit. Itaque assiduæ Deo Preces faciendæ sunt,nec imitandi illi,qui semel aut iterum orantes, nisi quod petunt,impetrarint,in Oratione defatigantur.Nulla enim officii hujus lassitudo esse debet: *c* quod nos Christi Domini, & *d* Apostoli docet auctoritas. Quod si interdum in eo voluntas defecerit,Precibus a Deo petamus perseverandi vim.

b *Luc.* 18. 1. 3. *Eccl.* 18. 1. c *Luc.* 16. 1. d 1. *Thes.* 5. 7. 17.

7. Christus, si quid a cœlesti Patre postulare velimus, illud in suo Nomine postulandum jussit.

Vult etiam Dei Filius,Orationem nostram ad Patrem suo Nomine pervenire: quæ ejus merito, & gratia Deprecatoris id pondus assequitur,ut a cœlesti Patre audiatur. Est enim ejus illa vox apud S. Joannem: *e Amen, amen dico vobis si quid petieritis Patrem in Nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quicquam in nominis meo. Petite, & accipietis,ut gaudium vestrum sit plenum.* & iterum: *f Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.*

e *Joan.* 16. 23. 24. f *Joan.* 14. 13.

8. Fervor Sanctorum in Oratione imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda.

Imitemur ardens Sanctorum hominum studium,quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum Precatione jungamus, Apostolorum exemplo,qui hanc consuetudinem perpetuo servaverunt, quemadmodum apud *g* Apostolum licet videre.

g 1. *Cor.* 14. 19. *Ephe.* 5. 17. 20. *Colos.* 3. 17. 1. *Tim.* 1. 2.

9. Ut fervens, & efficax sit Oratio, jejunium est adhibendum, & eleemosyna.

Jejunium vero, & eleemosynam ad orationem adhibeamus. Jejunium *h* certe maxime est cum Oratione sociatum. Nam qui cibo, & potu sunt onusti; horum mens

h *Tob.* 12. 8. *D. Aug. in Ps.* 42. *Leo. serm.* 1.

de Jejun. sept. Mens. Petr. Chrys. in serm. 43. Bern. in sent. ser. 25.

oppressa est sic, ut neque Deum intueri, neque, quid sibi velit Oratio, cogitare possint. Sequitur eleemosyna, quæ magnam & ipsa cum Oratione societatem habet. Quis enim, cui facultas sit benigne faciendi ei, qui aliena misericordia vivat, nec opituletur proximo, & fratri suo, se charitate præditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit, nisi cum peccati veniam præcatur, simul & a Deo suppliciter postulat charitatem? Quare divinitus factum est, ut saluti hominũ triplici hoc remedio subveniretur. Cum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus; sacris Precibus placatum reddimus Deum, eleemosyna redimimus hominum offensiones, jejunio proprias vitæ sorde eluimus. Et quanquam singula prosint ad omnium scelerum genera; tamen proprie singulis iis peccatis, quæ diximus, apposita, & accommodata sunt.

Oratione, jejunio, & eleemosyna placandum est ira divina. Vide D. Tho. in c. 2. q. 108 art. 3. ad 4. & 5.

DE ORATIONIS DOMINICÆ

PROOEMIO.

CAPUT IX.

Pater noster, qui es in cœlis.

1. *Cur in hujus Precationis initio Christus Patris nomen potius, quam Domini, aut judicis nos usurpare voluerit.*

Orationem Dominicam explicarunt Cyp. serm. 6. de Orat. Domin. Amb. l. 4. de Sacr. c. 4. D. Aug. epist. 121.

Um hæc formula Christianę Precationis, a JesuChristo tradita, eam habeat vim, ut antequam ad Preces, postulationesq; veniamus, certis verbis loco proęmii nobis tendum sit, quibus pie ad Deum accendentes, fidentius etiã id facere possimus; Parochi officium est, illa distincte, dilucideq; declarare, ut alacrior pius Populus ad preces adeat, seque cum Patre Deo acturum intelligat. Procemium autem, si spectes verba, brevissimum est; si res æstimes, gravissimum, my-

mysteriorumque plenissimum. Ac prima quidem vox qua Dei jussu, & institutione utimur in hac precatione est *Pater*. Nam etsi Salvator noster divinam hanc Orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus majestatis haberet, exempli causa, Creatoris, aut Domini; tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre possent; illud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid a Deo petentibus amorem, fiduciamque conciliat. Quid enim jucundius est Patris nomine, quod indulgentiam sonat, & charitatem?

Proœmium orationis Dominicæ quã sit facundũ. Cur in Dominica Oratione primum verbum sit Pater, vide Leo. ser. 6. de Nativit. Domini post supra citat.

2. *Quæ sit prima ratio, ob quam homines Deum merito Patrem hic appellant.*

Quibus autem rationibus Patris nomen Deo conveniat, suppeditabit facultas docendi Fidelem Populum ex locis Creationis, Gubernationis, ac Redemptionis. Nam cum Deus creaverit hominem ad imaginem suam, nec illam cæteris animantibus impertiverit; ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec Fidelium modo, sed etiam Infidelium Pater *a* in Divinis Scripturis appellatur.

Per creationẽ Deus omniũ est Pater.

a Deut. 32. 6. Isa 63. 16. Malac. 1. & in novo Testamento passim.

3. *Quę sit altera ratio, ob quam Deus Pater hominũ dicatur.*

A Gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod, prospiciendo, & consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ, & providentiæ modo nobis pręstat patriam charitatem. Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur.

Per gubernationem Patrem etiã agit Deus. Matt. 6. 7. 23.

4. *Dei Providentia illud negotium Angelis datum est, ut custodiant humanum genus.*

Est enim Dei Providentia datum hoc negotium Angelis, ut custodiant humanũ genus, singulisque hominibus præsto sint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant. Nam ut parentes, si infesta & periculosa via filiis iter faciendum sit, custodes adhibent, & periculorum adjutores: sic cœlestis Parens in hoc itinere, quo ad cœlestem Patriã contendimus, singulis nobis præposuit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, iisque ducibus rectum iter teneremus,

Singulis hominibus datum esse Angelum custodem, Scriptura aperte demonstrat. Gen 48. 16. Tob. 5. 21. Psal. 90. 11. Matt. 18. 10. Act. 12. 15. Hebr. 1. 14.

ne objectus aliquis error a fallaci Adversario, nos de via posset deducere, quæ ducit in cœlum.

5. *Quibus argumentis clare intelligamus magnitudinē utilitatis, quę ad homines ex custodia Angelorum redeat*

Quam vero habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac providentia singularis, cujus munus, & administratio mandata est Angelis, quorum inter Deum, & homines media est, & interjecta natura, patet exemplis, quorum copiam suppeditant Divinæ Litteræ, quæ testantur sæpe Dei benignitate factum esse, *a* ut, inspectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent, quibus moneremur, innumerabilia ejus generis, quæ sub oculos non caderent, a custodibus nostræ salutis Angelis effici utiliter, ac salubriter. *b* Raphael Angelus Tobiæ comes, & dux itineris divinitus adjunctus illum duxit, & reduxit incolumem: *c* cui & adjumento fuit, ne ab immani pisce devoraretur; & quanta esset in ejus piscis *d* jecore, felle, & corde vis demonstravit: ille *e* dæmonium expulit, ejusque impedita, & colligata potestate, ne Tobiæ noceret, effecit: ille *f* verum, & legitimum matrimonii jus, & usum adolescentem edocuit: ille *g* Tobiæ patri oculis capto lumina restituit.

a *Gen. 16. 19. 21. 22. 24. 28. & sic sæpissime.*
b *Tob. 5. & per totum librum.*
c *Tob. 6. 2. 3.*
d *Ibid. 8.*
e *Tob. 8. 3.*
f *Tob. 6. 3.*
g *Job. 6. 17. 18. Tob. 11. 7. 8. 15.*

6. *De Angelo, per quē Divus Petrus e carcere liberatus est.*

Angelus item ille Principis *h* Apostolorum liberator uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ, custodiæque Angelorū, cum demonstrabunt Parochi Angelū carceris tenebras illustrantem, & Petrum tacto ejus latere e somno excitantem, solventem catenas, disrumpentem vincula, monentem ut surgeret, seque sumptis caligis, & reliquo vestitu sequeretur: cum docebunt, ab eodem Angelo Petrum per custodias libere eductum e carcere, & aperta denique janua, in tuto collocatum.

h *Act. 12. 7. 8. 9.*
i *Act. 5. 17. 23. & 24.*

Hujus generis exemplorum, quemadmodū diximus, referta est Sanctarum Litterarum historia, quibus intelligimus, quanta sit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & internunciis, nec solum certa aliqua, & privata de re missis, sed a primo ortu nostræ curę prępositis, & in singulorum hominum salutis præsidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam illa

Deus quantum vis offēsus nunquā hominum obliviscitur, quantaque sit illius in nos misericordia, ac providentia, vide.

illa utilitas consequetur, ut audientium mentes erigantur, & ad agnoscendam, ac venerandam Dei paternam de se curam, ac providentiam excitentur.

Gen. 6. 7. 8. 12. 18. 31. 32. 39. & 45. 5. 6. 7.

7. *Qua prætereà ratione agnoscant homines Fideles paternam Dei de hominibus curam.*

Commendabit autem hoc loco Parochus, & in primis prædicabit divitias Benignitatis Dei erga genus humanum; quam cum a primo, *a* Parente nostris generis, & peccati usque ad hanc diẽ offenderimus flagitiis ac sceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quem si quis existimat hominum oblivisci, amens est, & in Deum jacit indignissimam contumeliam. Irascitur Israeli Deus propter ejus gentis blasphemiam, quæ se arbitrabatur cœlesti ope desertam esse. Est enim in Exodo: *Tentaverunt Dominum, dicentes, Est ne* b *Deus in nobis, an non*: & apud Ezechielem succenset eidem populo Deus, quod dixerat: *Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus Deus terram.* Ergo Fideles his auctoritatibus a nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Israeliticum populum, contraque Deum stultam ejus querimoniam benigna similitudine refellentem. Est enim ibi: *d Dixit Sion, Dereliquit me Dominus: & Dominus oblitus est mei.* Cui Deus, *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.*

Exo. 6. & 9. Num. 20. 8. 9. 10. Deut. 4. 5. & sic sæpe.
a Gen. 3. 6. Conferantur hæc cum 19. sect. 4. 1 Symboli, & cum sect. 7. cap. 1. Decal.
b Exo. 17. 7.
c Ezech. 8. 12. Vide item Ps. 95. & Ps. 13. & 52. integros. Job. 22. Eccl. 5. 5.
d Isa. 49. 14. 15. 16.

8. *Exemplo primi Parentis Dei in nos benignitas demonstratur.*

Quibus locis quanquam id liquido confirmatur, tamen ut Fideli Populo penitus persuadeatur, nullum posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia; Parochi clarissimo primorũ hominum exemplo comprobabunt. Quos, post neglectum, violatumque Dei jussum, cum acerbius accusatos, & horribili illa sententia condemnatos audis: *e Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. spinas, &* tri-

Primorum parentum luculento exẽplo declaratur, Deum nullo unquã tẽpore hominibus deesse, Exemplũ justa in peccatores indignationis.
e Gen. 3. 17. 18.

a *Ibid. 23.* *tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ*: a cum vides e Paradiso expulsos: & ut omnis reditus spes adimeretur, cum in aditu Paradisi collocatum legis Cherubim, flammeum tenentem, & versatilem gladium: cum ab ulciscente suam injuriam Deo illos intimis, & externis molestiis conflictatos intelligis: an non actum de homine putes? an non credas non modo Divino illum auxilio nudatum, sed etiam cuivis injuriæ propositum? Veruntamen in tantis Divinæ iræ, & ultionis indiciis, oborta est lux quædam Dei in eos charitatis. b *Fecit enim*, inquit, *Dominus Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos*: quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo unquam tempore defuturum Deum.

Exemplū divina in homines etiam peccantes benignitatis.

b *Gen. 3. 21.*

9. *Nullis quantumvis magnis hominum sceleribus Dei benignitatem exhauriri posse probatur.*

Hujus etiam sententiæ vim, non exhauriri Dei amorem ulla hominum injuria, David expressit illis verbis, c *Nunquid continebit Deus in ira sua misericordias suas?* hanc Abacuch, Deum affatus, exposuit, dum inquit: d *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis*: hanc sic Michæas aperuit: e *Quis Deus similis tui? qui aufers iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ; non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.* Omnino res ita se habet, cum perditos nos maxime, & Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maxime pro immensa sua bonitate nos quærit, & curat Deus. Sustinet enim in ira gladium justitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordiæ thesauros.

c *Psal. 76. 10. Vide item versus precedentes, & Tob. 3. 22.*
d *Abac. 3. 2.*
e *Mich. 7. 18.*

10. *Quæ sit tertia ratio, qua Patriæ charitatis beneficium in genus humanum Deus cumulate ostendit.*

Magnam igitur vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationem in amando, tuendoque hominum genere, Creatio, & Gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem ita eminet inter duo superiora, ut beneficentissimus Deus, Parensque noster summam in nos benignitatem f tertio hoc beneficio cumulatam illustrarit. Quare tradet spiritualibus filiis Parochus, & assidue eorum auribus inculcabit hanc præstantissimam Dei erga nos charitatem; ut intelligant, se, quia redempti

Tertio per redemptione Deus est hominum Parens.

f *Vide Joan. 3. 10. & 15. Rom. 5. 7. 8. Gal. 4. & 1. Joa. 4. 9. 10.*

pti sunt, mirabilem in modum Dei filios evasisse. *a Dedit enim*, inquit Joannes, *eis potestatem filios Dei fieri*. &, *ex Deo nati sunt*. Quamobrem Baptismus, quod primum Redemptionis pignus, & monumentum habemus, *b* Sacramentum regenerationis dicitur. Inde enim nascimur Dei filii: nam inquit ipse Dominus: *c Quod natum est ex spiritu, spiritus est*. &, *Oportet vos nasci denuo*. item Petrus Apostolus: *d Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi*.

a Joan. 1.12. *Baptismus redemptionis nostræ est pignus.* *b Tit. 3. 5.* *c Joan. 3. 5. 7.* *d 1. Pet. 1. 23.*

11. *Singulari Dei beneficio per redemptionem filii Dei effecti sumus*.

Hujus pondere Redemptionis, & Spiritum Sanctum accepimus, & Dei gratia dignati sumus. Quo munere filii Dei adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit Apostolus Paulus: *e Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater*. Cujus vim, & efficaciam adoptionis explanat S. Joannes ad hunc modum: *f Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus*.

e Rom. 8. 15. Gal. 4. 5. 2. Tim. 1. 15. *f 1. Joan. 3. 1.*

12. *Quid Christiani, filii Dei jam effecti, post tot accepta Paternæ charitatis officia, vicissim Patri præstare debeant*.

His expositis, admonendus est Fidelis Populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo Patri Deo; ut intelligat, quem amorem, ac pietatem, quam obedientiam, ac venerationem Creatori, Gubernatori, ac Redemptori præstare, qua spe, ac fiducia illum invocare oporteat. Sed ad erudiendam inscitiam, dirigendamque sententię perversitatem eorum, si qui tantummodo secundas res, & prosperum vitę cursum argumento esse existimant, Deū conservare nobis amorem suum, rebus autem adversis, & calamitatibus cum a Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi, & prorsus abalienatæ a nobis Divinæ voluntatis, demonstrandum erit, cum *g* tangit nos manus Domini, minime id hostiliter facere Dominum, *h* verū percutiendo sanare, & plagam a Deo venientem esse medicinam. Castigat enim peccantes, ut ea disciplina meliores faciat, & præsenti animadversione redimat ab

Non tantum ex secundis rebus, verum etiam ex calamitatibus immissis metiendam esse Patris celestis benignitatem. *g Job. 19. 21.* *h Deut. 32. 29.* *Quo fine adhibeatur castigatio.*

ab exitio sempiterno. Nam *a* visitat quidem in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra; misericordiam autem suam non aufert a nobis. Quare monendi sunt Fideles, ut in ejusmodi castigatione patriam Dei charitatem agnoscant, & illud apud patientissimum Job & in memoria, & in ore habeant: *b Ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus sanabunt*: ut illud usurpent, quod sub persona populi Israelitici scripsit Jeremias: *c Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus*: ut Tobiæ exemplum sibi proponant, qui cum in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem sensisset, clamavit: *d Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & salvasti me.*

a *Psal.* 88. 31. 35.
b *Job.* 5. 18.
c *Jer.* 31. 18.
d *Tob.* 11. 17. 5. 6. 7. 8. 11. 12. *Reg.* 2. 6. *Job* 13. 15. *Sap.* 13. 16.

13. *Deum nunquam nostri oblitum esse, Fidelibus inculcandum.*

Deus clare omnium afflictiones intuetur.

In quo maxime cavendum est Fidelibus, ne, etiam si quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti sint, Deum id ignorare existiment. ait enim ipse: *e Capillus de capite vestro non peribit*. Imo vero se ipsi illo Divini Oraculi solatio consolentur, quo in Apocalypsi dictum est: *f Ego, quos amo, arguo, & castigo*: Conquiescant in Apostoli cohortatione ad Hebreos: *g Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod si extra disciplinam estis, adulterini estis, & non filii. Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reverebamur eos: num multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?*

e *Luc.* 21. 18.
f *Apoc.* 3. 19. *Prov.* 3. 11.
g *Heb.* 12. 5. 6. 7. 8.

Noster.

Christiani proprie Deum suum Patrem appellant nostrum primum, ut donum adoptionis, quæ beneficio Christi Fidelibus contigit, ab omnibus agnoscatur.

14. *Cur Deum pluralitatis vocabulo nostrum Patrem hic appellare jubeamur.*

Cum Patrem invocamus singuli, & Nostrum appellamus, docemur, ex dono, ac jure Divinæ adoptionis consequi necessario, ut fratres sint Fideles omnes, & inter se fraterne amare debeant. *h Omnes enim*, inquit, *vos fratres estis; unus est enim Pater vester, qui in cœlis est*. Quare etiam in epistolis Fideles omnes *i* Apostoli fra-

h *Ma.* 23. 8. 9
i *Rom.* 1. 17. 10. & 12. 1.

fratres appellant. Ex quo item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem adoptione Dei non solum inter se Fideles universi fraterna necessitudine conjungantur, sed, quia homo est unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus & nominentur, & sint. Nam in epistola ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, scripsit Apostolus: *a Non confunditur fratres eos vocare, dicens: b Nunciabo nomen tuum fratribus meis*; quod tanto ante David de Christo Domino prædixerat. Ipse vero etiam Christus sic apud Evangelistam loquitur ad mulieres: *c Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me videbunt*. Quod tum ab eo dictum esse constat, cum jam excitatus a mortuis immortalitatem consecutus esset; ne quis existimet, fraternam hanc cognationem ejus resurrectione, & in cœlum ascensu dissolutam esse. Tantum enim abest, ut hanc conjunctionem, & charitatem Christi resurrectio diremerit, *d* ut ex illa majestatis, & gloriæ sede, tum, cum de omnibus omnis memoriæ hominibus judicabit, *e* Fidelium minimos ab eo fratrum nomine appellandos acceperimus.

Christum Christiani propter humanitatem fratrem habent.
a Heb. 2. 11.
b Psal. 21. 24
c Mat. 28. 10
Sic Joan. 20.
Fraterna cū Christo cognatio ejus resurrectione non est dissoluta.
d Mat. 25. 31
e Ibid. 42.

15. *Qua ratione inter Christi fratres Fideles censeantur.*

Qui autem fieri potest, ut Christi fratres non simus, cujus *f* cohæredes dicimur? Est enim *g* primogenitus ipse, *h* constitutus hæres universorum; nos vero secundo loco geniti, cohæredes ejus pro modo cœlestium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos ministros, & *i* coadjutores Spiritus Sancti, quo auctore ad virtutem, salutaresque actiones impellimur, & incendimur, ut ejus freti gratia in certamen salutis fortiter descendamus, quo sapienter, constanterque confecto, *k* decursoque hujus vitæ spatio, justum coronæ præmium capimus a cœlesti Parente, omnibus, qui eundem cursum tenuerint, constitutum. *l Non enim*, ut ait Apostolus, *injustus est Deus, ut obliviscatur operis nostri, & dilectionis*.

Quomodo Christiani sint Christi cohæredes.
f Rom. 8. 17.
g Col. 1. 18.
h Heb. 1. 2.
i 1. Cor. 3. 9. *Græc. habent συνεργοί, idest, cooperatores.*
k 1. Cor. 9. 16
l Heb. 6. 10.

16. *Quomodo alii pro aliis orare, & omnes invicem fratres æstimare debeamus.*

Quam vero hanc ex animo vocem *Noster* proferre debeamus, S. Chrysostomi sententia declaratur: qui Deum inquit libenter Christianum audire, non solum

pro

pro se, sed pro altero deprecantem; quod pro se orare naturæ est, pro altero gratiæ; pro se necessitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. Quibus illa subjunxit: *Jucundior est Deo illa Oratio, quam fraterna charitas commendat, quam ea, quam necessitas rei pronunciat.* In hac tanta materia salutaris Orationis monere, & hortari debet Parochus omnes cujuscunque ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ necessitudinis memores comiter, & fraterne se gerant, neque aliis alii se præferant insolentius. Nam etsi in Ecclesia Dei diversi sunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum, & munerũ fraternæ conjunctionis necessitudinem minime tollit: *a* quemadmodum in hominis corpore varius usus, & functio diversa membrorum nihil agit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri munus, & nomen amittat.

a *Rom. 12. 4. 1 Cor. 12. 12. Ephes. 4. 7.*

17. *Quibus de causis Christiani sint tanta necessitudinis conjunctione copulati.*

Propone tibi eum, qui regia sit potestate: ac is igitur, si Fidelis est, frater non est omnium qui Christianę Fidei communione continentur? Maxime: quid ita? quia non est Deus alius is, ex quo divites, & reges nati sunt, ab eo, a quo pauperes, qui in Regum potestate sunt, extiterunt; sed unus Deus, & parens, & Dominus omnium. Itaque una est spiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus splendor generis; cum omnes *b* ex eodem Spiritu, ex eodem Fidei Sacramento nati simus filii Dei, & ejusdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Christum Deum habent copiosi, & potentes homines, alium tenuiores, & infimi: non aliis Sacramentis sunt initiati, nec aliam hæreditatem Regni Cœlestis expectant. Fratres sumus omnes, &, ut inquit Apostolus ad Ephesios, *c membra sumus corporis Christi, de carne ejus, & de ossibus ejus.* Quod item in Epistola ad Galatas significat Apostolus: *d Omnes filii Dei estis per fidem in Christo Jesu: quicunque enim in Christo baptizati estis, Christũ induistis: non est Judæus, neque Græcus, non est servus, neque liber, non masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* Hæc autem accurate versanda res est Pastoribus animarum, & scienter illis in hac sententia commorandum.

Deus unus, & idem est, divitum, & inopum conditur. Sap 6. & 7. 8. Malac. 2. 10.

Nobilitas spiritualis omnium. Christianorũ una est.

b *Joan. 3. 5. Rom. 6. 3. Col. 2. 38.*

c *Eph. 5. 10.*
d *Eph. 4. 30. Vide itẽ Joa. 17 8. Act. 4. 31. 1 Cor. 10. 19. Col. 3. 21.*

dum. Eſt enim accommodatus locus non minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & adjectos homines, quam ad coercendam, comprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apoſtolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat Fidelium auribus. *Locis ſupra citatis, & alibi paſſim.*

38. *Quid Chriſtianus, ubi exordium Precationis illud,* Pater noſter, *pronunciabit, meditari debeat.*

Cum igitur has Deo preces facturus es, Chriſtiane, memineris, te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque, cum precationem ordiris, & illud; *Pater noſter*, pronuncias, cogita, quem in locum te ſumma Dei benignitas extulerit, qui non ut ſervum ad dominum adire, invitum, ac timidum, ſed ut ad patrem filium, voluntarium, ſecurumque confugere juſſerit. Qua in memoria, & cogitatione quo viciſſim ſtudio, & pietate tibi orandum ſit, conſidera. Danda enim tibi eſt opera, te ut talem præbeas, qualem eſſe decet Dei filium; ideſt, ut oratio, & actiones tuę indignę nõ ſint *a* Divino genere, quo te dignari voluit beneficentiſſimus Deus. Ad hanc officii rationem cohortatur nos Apoſtolus, cum ait: *b Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi:* ut vere de nobis dici poſſit, quod ipſe Apoſtolus ſcripſit ad Theſſalonicenſes: *c Omnes vos filii lucis eſtis, & filii diei.*

a Act. 17. 28. 29.
b Ephe. 5. 1.
c 1. Theſſ. 5. 5.

Qui es in cœlis.

19. *Cum Deus ſit ubique præſens, quomodo domicilium ſuum peculiariter in cœlo habere dicatur.*

Conſtat inter omnes, qui recte de Deo ſentiunt, ubique locorum, & gentium eſſe Deum. Quod non ita intelligendum eſt, quaſi ipſe diſtributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet, ac tueatur; nam Deus ſpiritus eſt, omnis expers diviſionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in veſtigio poſitum, loci alicujus finibus circumſcribere, cum ipſe de ſe dicat: *d Nunquid non cœlum, & terram ego impleo?* Quod rurſum ſic accipiendum eſt, Deum cœlum, ac terram, quæque cœlo, ac terra comprehenſa ſunt, vi ſua, ac virtute complecti, non autem ipſum ullo loco contineri. Adeſt enim om-

Deus eſt totus ubique, & totus in ſingulis mundi partib. Ambr l. 1. de Spiritu Sãct. cap. 9. Dam. li. 1. c. 16. Scot. 1 de 2. q. 5. & 4. diſt. 10. qu. 1.
d Jer. 23. 24.
Deus eſt in rebus omnibus. Act. 17. 28. Greg. & Ezec.

Homil. 8. D. Th. 1. p. qu. 8. a. 1. omnibus rebus Deus, vel creans ipsas, vel conservans creatas, nulla regione, nullis finibus vel circumscriptus, vel ita definitus, quominus & naturam, & potestatem suam præsens ubique constituat. Quod beatus David expressit illis verbis: *a Si ascendero in cœlum, tu illic es*. Verũ etsi præsens adsit Deus in locis, & rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis definitus; tamen in Divinis Scripturis sæpe dicitur habere domiciliũ suum in cœlo. Quod ideò factum videmus, quod cœli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præstantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cæteris corporibus, certisque, ac stabilibus motibus præditi. Ergo, ut excitaret hominum animos Deus ad contemplandam infinitam suam potestatem, ac Majestatem, quæ maximè elucet in opere cœlorum, se in Divinis Scripturis habitare dicit in cœlis: sæpe etiam, quod res est, declarat nullam esse mundi partem, quæ non præsenti Dei natura, ac potestate comprehensa sit.

a Ps. 138. 8. Amos 9. 2. *Deus in divinis Scripturis in Cælo sæpe esse dicitur, ut Ps. 2. 10. 113. & alibi frequenter.*

Deus in Cælo esse dicitur quia illud uberioris ipsius operationis, & gratiæ est particeps.

20. *Quid Fidelibus meditandum exhibeat illa particula*, Qui es in cœlis.

Dam. l. 1. de Fide Orth. c. 16. Gregor. Naz. Ora 34. quæ est 2. de Theol.

Quanquam in hac cogitatione cœlestis domicilii Divinæ Majestatis Fideles non solum communis omnium Parentis imaginem sibi proponent, sed etiam in cœlo regnantis Dei; ut oraturi meminerint, mentem, animumque referendum esse ad cœlum: quantumque spei, ac fiduciæ affert eis Patris nomen, tantum Christianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præstans illa natura, ac Divina Majestas Patris nostri, *qui est in cœlis*. Quæ verba præfiniunt etiam orantibus, quid petendum sit: omnis enim postulatio nostra, quæ ad hujus vitæ usum, ac necessitatem pertineat; nisi cum cœlestibus sit conjuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis est, & indigna Christiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione Precationis, & admonitionem illam Apostoli auctoritate comprobabunt: *b Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

A Patre Cælesti cœlestia dumtaxat bona, aut quæ his conjuncta sunt expetenda.

b Colos. 3. 2.

De

DE PRIMA PETITIONE.

CAPUT X.

Sanctificetur Nomen tuum.

1. *Cura Nominis Divinis sanctificatione nostra desideria exordiamur.*

Uid a Deo petendum, quove ordine id agendum sit, Magister ipse, ac Dominus omnium docuit, & imperavit. Nam cum studii, & desiderii nostri nuncia sit, & interpres Oratio; tum recte, & ratione petimus, cum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, & studium conferamus in Deum: qui, quoniam solus est in seipso summum bonum, jure est præcipuo quodam; ac singulari amore diligendus. Nec vero ex animo, & unice potest amari Deus, nisi rebus omnibus, ac naturis ejus honor, & gloria præponatur. Bona enim & nostra, & aliena, & omnino omnia, quæcunque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare, ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem, & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, prius quam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus sint, postulemus, quę propria sunt Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium, & desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto, manebimus in officio charitatis, qua docemur & plus Deum, quam nos ipsos diligere, & primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde quæ nobis optemus.

Petitionum ordo sequidebet ordinem rerum expetendarum. D. Tho. 2. 2. q. 82. art. 9.

2. *Cum divina natura nulla re augeri, aut carere possit, cur necesse fuerit sanctificationē Nominis Dei hic postulare.*

Et quoniam desiderium, & petitio sunt earum rerum, quibus caremus, (nec vero Deo, idest ejus naturæ, fieri ac-

Nihil petimus Deo intrinsecus

accedere, quod antea non habuerit sed exterius aliquid fieri, quo ejus gloria innotescat ad hominum utilitatem optamus,

accessio potest, aut augeri ulla re divina substantia, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata) intelligendum est, extra hæc esse, quæ a Deo ipsi Deo petimus, & ad externam ejus gloriam pertinere. Cupimus enim, & petimus, ut Dei Nomen notius sit gentibus, ut ejus regnum amplificetur, ut plures quotidie obediant Divino Numini; quæ tria, Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus.

3. *Verba illa*, sicut in cœlo, & in terra, *ad tres primas Petitiones referri posse, & quomodo hic intelligantur.*

Quid sibi velit prima Petitio.

Verum, ut hæ Petitiones quam vim habeant, & quid valeant, planius intelligatur, Pastoris erunt partes, monere Fidelem populum, verba illa, *Sicut in cœlo, & in terra*, ad singulas referri posse primarum trium postulationum: ut, *Sanctificetur nomen tuum, sicut in cœlo, & in terra*: item, *Adveniat Regnum tuum, sicut in cœlo, & in terra*: similiter, *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra*. Cum autem petimus, ut sanctificetur nomen Dei, id sentimus, ut augeatur Sanctitas, & Gloria Divini Nominis. Quo loco Parochus animadvertet, ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut eodem modo sanctificetur in terra, quo in cœlo, idest, ut amplitudine terrestris sanctificatio cœlestem exæquet; (hoc enim fieri nullo pacto potest) sed ut ex charitate, & intimo animi studio id agatur.

4. *Quomodo Dei Nomen per se Sanctum sanctificari a nobis possit.*

a Psal. 110. 9. & 137. 2. b Lev. 11. 44. & 19. & 20. 7. 1. Petr. 1. 16. Josue 24. 19. 1. Reg. 2. 2.

Etsi verissimum illud est, sicuti est, Divinum Nomen per se sanctificatione non egere; cum *a* Sanctum, & terribile sit, quemadmodum ipse Deus suapte natura *b* Sanctus est; neque ei ulla Sanctitas, qua ab omni æternitate præditus non fuerit, possit accedere: tamen, quod in terris longe minori honore afficitur, quam par est, nonnunquam etiam maledictis, & nefariis vocibus violatur, propterea cupimus, ac petimus, ut laudibus, honore, gloria celebretur, ad exemplum laudum honoris, & gloriæ, quę illi in cœlo tribuuntur: idest, ut sic honor, & cultus in mente, in animo, in ore versetur, ut omni veneratione, & intima, & externa prosequamus, omnique celebritate ex-

excelsum, purum, & gloriosum Deum ad imitationem supernorum, & cœlestium Civium complectamur. Ut enim Cœlites summa consensione, gloria, & prædicatione efferunt Deum: sic precamur, ut idem contingat orbi terrarum, ut omnes gentes Deum cognoscant, colant, & venerentur; ut nulli plane mortales reperiantur, qui non & suscipiant Christianam Religionem, & se totos Deo dicantes credant, ex eo omnem sanctitatis fontem existere, neque quicquam esse purum, aut sanctum, quod non a sanctitate Divini Nominis oriatur. *Beati omnes Deum perpetue laudant. psal. 85. 3. Apoc. 4. 8.*

5. *Quomodo fieri possit, ut Dei Nomen in infidelibus Sanctum esse possit.*

Testatur enim Apostolus, *a* mundatam esse Ecclesiam in lavacro aquæ, in verbo vitæ: significat autem *Verbum vitæ*, *b* Nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in quo baptizamur, & sanctificamur. Itaque, quoniam nulla cujusquam expiatio, nulla munditia, & integritas esse potest, super quo non sit invocatum Divinum Nomen; cupimus, & petimus a Deo, ut omne hominum genus, relictis impuræ Infidelitatis tenebris, ac radiis Divini Luminis illustratum, hujus vim Nominis agnoscat sic, ut in eo veram quærat sanctitatem; & in nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis Baptismi Sacramentum suscipiens, ipsius Dei dextera, perfecta vim sanctitatis consequatur. *a Eph. 5. 26. b Mat. 28. 19 Secundo specialiter petitur, ut infideles per fidē, & fidei Sacramenta Deo se adjūgant.*

6. *Qua ratione Dei Nomen in peccatoribus sanctificari possit.*

Pertinet vero optatum, & postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitiis, & sceleribus contaminati, puram Baptismi integritatem, & *c* Innocentiæ stolam amiserunt: qua re factum est, ut in illis miserrimis suam iterum sedem impurissimus Spiritus collocavit. Optamus igitur, & precamur a Deo, ut in ipsis etiam sanctificetur Nomen ejus: *d* ut ad cor, & sanitatem redeuntes, Sacramento Pœnitentiæ rediniant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum, ac sanctum Deo templum, ac domicilium præbeant. *Tertio petitur, ut Christiani in vitia relapsi resipiscant. c Mat. 22. 12 d Isa. 46. 8.*

7. *Quomodo omnes homines in se sanctificare Dei Nomen poterunt?*

Oramus denique, lumen ut suum Deus præferat om-

nium mentibus, quo videre possint, *a Omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendens a Patre luminum*, ad nos divinitus esse delatum: quo temperantiam, justitiam, vitam, salutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitalia, ac salutaria bona illi accepta referant, a quo, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt. Nam si quid luce sua Sol, si quid reliqua sydera motu, & cursu prosunt hominum generi, si circumfuso hoc alimur spiritu, si terra frugum, & fructuum ubertate vitam sustinet omnium, si opera magistratuum quiete, ac tranquillitate fruimur; & hæc, & hujus generis bona innumerabilia nobis suppeditat immensa Dei benignitas. Quin etiam, quas Philosophi secundas Causas appellant, interpretari debemus mirabiliter affectas quasdam, & ad usum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis sua bona distribuit, ac longe lateque diffundit.

Quarto petitur, ut gratia sub lumine corda tenebricosa perfundat.

a Jacob 1.17.

Omnia bona tum animi, tum externa Deo referri debent accepta.

In Oratione Dominica V. post Pascha.

8. *Quomodo maxime per agnitionem, & venerationem Ecclesiæ Catholicæ Dei Nomen sanctificetur.*

Quod autem maxime rem continet in hac Petitione, illud est, ut omnes agnoscant, ac venerentur Sanctissimam Jesu Christi Sponsam, & Parentem nostram Ecclesiam: in qua una est *b* fons ille amplissimus, atque perpetuus ad eluendas, & expiandas omnes peccatorum sordes, unde hauriuntur universa salutis, & sanctificationis Sacramenta; quibus quasi Cœlestibus quibusdam fistulis in nos a Deo ille sanctitatis ros, & liquor effunditur: ad quam solam, & ad eos, quos suo sinu, & gremio complexa est, pertinet Divini illius imploratio Nominis, *c quod unum sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.*

Quinto optatur, ut Catholica Ecclesia ab omnibus agnoscatur.

b *Zach. 13. 1. Ezech. 36.25*

Ecclesiæ prærogativa.

Ad solam Ecclesiã pertinet Divini Nominis imploratio.

c *Act. 4. 12.*

9. *Qua ratione Nomen Dei a Christianis hodie polluatur.*

Verum Parochi maxime hunc locum urgere debebunt, boni esse filii non solum Patrem Deum orare verbis, sed re etiam, & actione conari, ut eluceat in ipso sanctificatio Divini Nominis. Utinam non essent, qui, cum oratione hanc Dei Nominis sanctificationẽ assidue postulent, factis, quantum in ipsis est, illud violant, atque contaminant, quorum culpa interdum ipsi etiam Deo maledicitur. In quos dictum est ab Apostolo; *d Nomen Dei*

d Rom. 2. 24.

Dei per vos blasphematur inter gentes, & apud Ezechielẽ legimus: *a Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum: cum diceretur de eis populus Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt*. Qualis enim est vita, & ut sunt eorum mores, qui religionem profitentur, sic de Religione ipsa, deque ejus auctore Religionis multitudo imperita judicare solet. Quare qui vivunt ex Christiana Religione, quam susceperunt, & ad ejus regulam orationem, & actiones dirigunt suas, magnam facultatem præbent alii laudandi Nomen cęlestis Parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, ut illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudẽ, & prędicationem Divini Nominis. Ad quos loquitur in hunc modum apud Evangelistam. *b Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificet Patrem vestrum, qui in cœlis est*. & Princeps Apostolorum: *c Conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum*.

b Ezec. 36. 20. Isa. 52. 5. Tit. 1. 10.

Quomodo ex Fideliũ sanctitate populi ad laudandũ Deum excitentur, vide Deut. 4. 5. 6. 7. Virtutibus sunt excitan. di homines ad Dei Nomin is sanctificationem.

b Mat. 5. 17. Marc. 4. 24. Luc. 7. 16.

c 1. Pet. 2. 12 & 3. 16. 17.

De Secunda Petitione.

CAPUT XI.

Adveniat Regnum tuum.

1. Regni Dei prædicatio in Scripturis quam sæpe commendata.

Regnum Cœleste, quod altera hac Petitione postulamus, ejusmodi est, ut eo referatur, ac terminetur omnis Evangelii prædicatio. Nam & inde exorsus est ad pœnitentiam hortari S. Joannes Baptista, dum, *d Pœnitentiam*, inquit, *agite: appropinquavit enim Regnum cęlorum*. Nec aliunde fecit initium suæ prædicationis *e* Salvator humani generis; & in illo salutari sermone, *f* quo beatitudinis vias Discipulis in monte monstravit, tanquam proposito orationis argumento principium duxit a Regno Cœlorum, nam, *g Beati*, inquit, *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum* cęlo-

Conjunctum est hujus Petitionis argumentum cum ultimo Symboli articulo.

d Mat. 5. 2. Marc. 1. 4. Luc. 3. 3.

e Mat. 4. 17. Marc. 1. 15

f Mat. 5. & 6 7. per totũ.

g Mat. 5. 3. Luc. 6. 20.

cælorum. Quin etiam eum retinere cupientibus, attulit
a Luc. 4. 43. illam causam necessariæ profectionis: *a Et aliis civitatibus oportet me evangelizare Regnum Dei, quia ideo missus*
b Matt, 10. 1 *sum.* Hoc idem *b*postea Regnum prædicare jussit Apostolos: & illi, qui se ire ad sepeliendum patrem suum velle dixerat, respondit: *c Tu vade, annuncia Regnum Dei.*
c Luc. 9. 60. Cum vero resurrexit a mortuis, per illos quadraginta
d Act. 1. 3. dies, quibus apparuit Apostolis, *d* loquebatur de Regno Dei. Quare Parochi hunc secundæ postulationis locum diligentissime tractabunt, ut fideles auditores, quanta sit in hac Petitione vis, ac necessitas, intelligant.

2. *Quid hæc secunda Petitio comprehendat.*

Primum autem ipsis ad rem scienter, subtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etsi hæc Petitio conjuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi jusserit a ceteris, ut quod
e Mat. 6. 33. petimus, summo studio quæramus. Inquit enim. *e Quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Et quidem tanta vis, & copia Cælestium munerum hac Postulatione continetur; ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, & spiritualem vitam tuendam sint necessaria. Quem autem Regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non sint: quæ Regni salutem contineant? Quod si sunt homines de regni sui incolumitate solliciti; quanta RegemRegum omnium cura, & providentia tueri credendum est & vitam, & salutem hominum? Hac igitur Regni Dei Petitione comprehensa sunt omnia, quibuscunque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus: quæ concessurum se Deus benigne pollicetur; nam statim illa subjunxit: *f Et hæc omnia adjicientur vobis.* Quibus omnino declaravit, se eum esse Regem, qui generi hominum copiose omnia, largeque suppeditat: in cujus infinitæ benignitatis cogitatione infixus David cecinit: *g Dominus regit me, & nihil mihi deerit.*

Quomodo omnia, quæ ad spiritualem, & corporalē vitam pertinent, Deus suo regno provideat sub parabola vinea.

Is. 5. 1. 2. 3. Hierem. 2. 3. Matt. 21. 33

f Mat. 6. 33.

Deus rex est ditissimus valēs omnia necessaria nobis præstare.

g Psal. 22. 1.

3. *Quid his faciendum sit, qui hujus Petitionis fructum consequi cupiunt.*

Quomodo petendum Dei Regnum.

Verum minime satis est, vehementer petere Dei Regnum, nisi ad petitionem nostram adhibeamus omnia, tanquam instrumenta, quibus illud quæritur, & invenitur,

cur. Nam & quinque fatuę virgines studiose illæ quidem petierunt ad hunc modum: *a Domine, Domine, aperi nobis*: verumtamen, quod illius postulationis præsidia non haberent, exclusæ sunt: nec injuria; est enim illa Dei ore pronunciata sententia: *b Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum.*

a *Mat.* 25. 11
b *Mat.* 7. 21.

4. *Quibus rationibus Regni Dei desiderium hominibus sit excitandum.*

Quamobrem haurient animarum curatores Sacerdotes ex uberrimis Divinarum Litterarum fontibus ea, quæ Fidelibus desiderium, studiumque commoveant Regni cœlorum; quæ calamitosam status nostri conditionem illis ob oculos ponant; quæ sic eos afficiant, ut respicientes, & colligentes se, in memoriā redeant summæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna Parentis Dei domus. *c* Exules enim sumus, & plane ejus loci incolæ, *d* in quo habitant dęmones; quorum odium in nos nulla ratione mitigari potest; nam sunt infestissimi, & implacabiles in genus humanum. Quid domestica, *e* intestinaque prælia, quæ inter se corpus, & anima, caro, & spiritus assidue gerunt? quibus perpetuo timendum est, ne concidamus: timendum autem? imo statim concideremus, nisi propugnaculo Divinæ dextræ defenderemur. Quam vim miseriarum cum sentiret Apostolus, *f Infelix*, inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

Quam calamitosa sit præsentis vitæ conditio.
c *Omnes Patres se exules hospites, & peregrinos esse confessi sunt.*
d *Heb.* 11. 13.
Dęmones sic in terris agere indicat Paulus Eph. 6. 12.
e *Prælia carnis, & spiritus.*
Matt. 26. 41.
Rom. 7. 18.
Gal. 5. 17.
f *Rom.* 7. 24.

5. *Quanta sit hominis miseria, per aliarum rerum cum homine collationem demonstratur.*

Hæc infelicitas nostri generis, quamquam per se cognoscitur, tamen ex contentione reliquarū naturarum, & creatarum rerum facilius intelligi potest. In illis, sive rationis, sive etiam sensus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus, a sensu, vel motu insito declinet sic, ut a proposito, & constituto fine deflectat. Hoc apparet in bestiis agrestibus, natantibus, volucribus, ut res declaratione non egeat. Quod si cœlum suspexeris, nonne verissimum id esse intelligis quod a Davide dictum est: *g In æternum, Domine, verbum tuum permanes in cœlo*? Nempe illud continenti motu, & perpetua conversione fertur, ut ne minimum quidem a

Omnes res creatæ insitā sibi a Deo vim retinent.
Psal. 143. 6 7
Omnia ad nutum Deo serviunt præter hominem.
Psal. 118. 89.
Gen. 3. 19.
Reg. 14. 14.
Paral. 29. 15
Psal. 38. 6.
g *Psa.* 118. 89

Sap. c. 2. 5. Eccl. c. 15. 18. Is. c 40. 6. & alibi.

præfinita divinitus lege discedat. Si Terram, & reliquam universitatem consideres, facile videas, aut nulla, ut exigua ex parte deficere. At miserrimum hominum genus sæpissime labitur; raro, quæ recte sunt cogitata, persequitur; plerunque susceptas bonas actiones abjicit, atque contemnit; quæ modo placuerat optima sententia, subito displicet, & illa rejecta, ad turpia consilia, sibique perniciosa dilabitur.

6. *Quæ sit omnium miseriarum causa potissima.*

a Prov. 24. Is. 65. & 66 4. Hier. 7. & 55. 15.

Quænam igitur est hujus inconstantiæ, miserięque causa? contemptio plane divini afflatus. *a* Claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina divinitus præferuntur, nec Cęlestem Patrem salutariter præcipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, ut & miserias oculis subjiciant Fidelis populi, & commemorent causas miseriarũ, & remediorum vim ostendat. Quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex sanctissimis viris, Joanne Chrysostomo, & Augustino, maxime vero ex iis, quæ in Symboli expositione posuimus. Nam, illis cognitis, quis erit e facinorosorum hominum numero, quin adjumento Dei gratiæ præeuntis, Evangelico illo *b* Prodigi filii exemplo conetur exurgere, & erigere se, atque in Cęlestis Regis, Patrisque conspectum venire?

Chrys. Hom. 52. ad populum Antioc. D. Aug. l. 10 Confes. c. 28.

b Luc. 15. 18 19.

7. *Quidnam Dei Regnum in sacris Litteris designet.*

Dei Regnum p rimogenera. lẽ in res universas potestatẽ, & providentia curasignificat.

His explicatis, quæ sit Fidelium fructuosa petitio, aperient, quid sit, quod his verbis a Deo postulemus: præsertim cum vocabulum Regni Dei multa significet: quorum declaratio & ad reliquam Scripturæ intelligentiam non erit inutilis, & est ad hujus loci cognitionem necessaria.

c Ps. 94. 4.

Communis igitur quædam Regni Dei significatio, quæ frequens est in Divinis Litteris, est non solum ejus potestatis, quam habet in omnem hominem, rerumque universitatem, sed etiam Providentiæ, qua cuncta regit, & moderatur. *c In manu enim ejus*, inquit Propheta, *sunt omnes fines terræ*. Quibus finibus etiam intelliguntur, quæ occulta sunt, & abdita in intimis terrę, ac rerum omnium partibus. In hanc sententiam Mardochæus loquebatur illis verbis: *d Domine, Domine Rex omnipotens*

d Esth. c. 13. 9

ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati: Deus universorum tu es, nec est qui resistat Majestati tuæ.

8. *Christi Regnum in pios quale.*

Item Dei Regno declaratur præcipua illa, ac singularis Providentiæ ratio, qua Deus pios, & sanctos homines tuetur, & curat. De qua propria, & eximia quadam Dei cura dictum est illud a Davide: *a Dominus regit me, & nihil mihi deerit*; tum ab Isaia: *b Domine Rex noster ipse salvabit nos*. In qua Dei Regia potestate etsi præcipua ratione sunt in hac vita ii, quos diximus, pii, ac sancti homines; tamen *c* monuit Pilatũ ipse Christus Dominus Regnum suum non esse ex hoc mundo, hoc est, minime ex hoc mundo, qui & conditus est, & interriturus, ortum habere. Nam eo, quem diximus, modo dominantur Imperatores, Rege, Respublicæ, Duces, omnesque ii, qui vel expetiti, ac delecti ab hominibus præsunt civitatibus atque provinciis, vel per vim, & injuriam Dominatum occupaverunt: Christus autem Dominus *d* constitutus est Rex a Deo, ut ait Propheta, cujus Regnum, ex Apostoli sententia, justitia est, inquit enim: *e Regnum Dei est justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.*

Secundo peculiarem illam beneficentiam qua pios gubernat, & dirigit, denotat.

a *Ps. 22. 1.*

b *Isa. 34. 22.*

Quomodo Regnum Christi non sit ex hoc mundo.

c *Ps. 2. 6.*

d *Rom. 14. 17.*

e *Gal. 2. 20*

9. *Qua ratione Christus in suis regnet Fidelibus.*

Regnat autẽ in nobis Christus Dominus per virtutes intimas, Fidem, spem, charitatem, quibus virtutibus Regni quodammodo partes efficimur, & Deo peculiari quadam ratione subjecti, ad ejus cultum, ac venerationem consecramur: ut, quemadmodum dixit Apostolus: *f Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Christus*; ita nobis dicere liceat: *Regno ego, jam non ego, regnat vero in me Christus*. Id autem regnum justitia dicitur, quia Christi Domini justitia constitutum est. Ac de hoc Regno sic loquitur apud sanctũ Lucam Dominus: *g Regnum Dei intra vos est*. Nam etsi Jesus Christus per Fidem regnat in omnibus, qui gremio, ac sinu sanctissimæ matris Ecclesiæ continentur; præcipio tamen modo regit eos, qui præstanti fide, spe, & charitate præditi, se tanquam pura quædam, & viva membra Deo præbuerunt. Et in his regnum gratiæ esse dicitur.

Quomodo Regnum Dei sit Justitia.

f *Luc. 17. 21*

In quibus præcipue regnet Christus

10. *De Regno gloriæ Christi Domini nostri.*

Tertio gloriã & majestatẽ designat, quã Deus in Cœlo obtinet.

a Mat. 25. 34
b Luc. 23. 42
c Joan. 3. 5.
d Eph. 5. 5.
e Mat. 13. 31 32. 44 & cap. 22. 1.

Est vero etiam dei gloriæ Regnum illud, de quo Christum Dominum apud S. Matthæum loquentem audimus: *a Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi.* Quod id ab eo Regnum, apud S. Lucam: Latro admirabiliter sua scelera recognoscens expetebat in hunc modum: *b Domine, memento mei, cum veneris in Regnum tuum.* Sanctus etiam Joannem meminit hujus Regni: *c Nisi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Meminit item Apostolus ad Ephesios: *d Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in Regno Christi, & Dei.* Eodem *e* pertinent aliquot similitudines Christi Domini loquentis de Regno Cœlorum.

11. *De Regni gratiæ, & gloriæ Christi natura, & diversitate.*

f Joan. 4. 14.
Quid gratia.
g Sic Apost. Rom. 6. 23. vitam æternam gratiã vocat. Regno gratiæ frequenter excedimus.
h Cor. 13. 15. Regnum gloriæ si semel ab homine possideatur, nunquam amittitur.

Necesse est autem prius ponere Regnum gratiæ; neque enim fieri potest, ut in ullo regnet Dei gloria, nisi ejusdem gratia in illo regnarit. Est vero gratia, ipsius sententia Salvatoris, *f Fons aquæ salientis in vitam æternam.* Gloriam autem quid esse dicemus, *g* nisi gratiam quandam perfectam, & absolutam? Quandiu enim fragili hoc, & mortali corpore vestiti sumus, dum in hac cæca peregrinatione, & exilio vagi, & imbecilles absumus a Domino, sæpe labimur, & cadimus, abjecto Regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur: cum autem Regni gloriæ, *h* quod perfectum est, lux nobis illuxerit, firmi, ac stabiles perpetuo consistemus. Omne enim & vitium, & incommodum exhaurietur, omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipse denique nostra in anima, & in corpore regnabit Deus. Quæ res uberius in Symbolo tractata est, cum de Resurrectione carnis ageretur.

12. *Quid in primis hac Petitione Deum oremus.*

Quomodo maxime hic in terris Regnum Dei adveniat.

His igitur expositis, quæ communem Regni Dei sententiam declarant, quid sibi hæc Petitio proprie velit, dicendum est. Petimus autem a Deo, ut Regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur, ut se ad Fidem Christi Domini, & ad accipiendam veri Dei cognitionem convertant Infideles, & Judæi: & Schismatici, ac Hæretici redeant ad sanitatem, & ad Ecclesiæ Dei communionẽ,

a qua

a qua desciverunt, revertantur; ut compleatur, & ad exitum perducatur, quod Isajæ ore dixit Dominus: *a Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida, ad dexteram enim, & ad lævam penetrabilis: quia dominabitur tui, qui fecit te*. Et idem: *b Ambulabunt gentes in lumine tuo & reges in splendore ortus tui: leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent.*

a *Isa.* 54. 2. *ib.* 5.

b *Isa.* 60. 3. *Ibid. &* c. 49. 28.

13. *Secundo quidnam hic postuletur.*

Verum, quia sunt in Ecclesia, *c* qui verbis confitentes Deum, factis negantes, deformatam Fidem præseferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat, ac dominatur tanquam in propriis domiciliis; petimus etiam, ut ad eos veniat Regnum Dei; quo illi, peccatorum discussa caligine, & radiis divinæ lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem; ut omnibus e suo regno, cœlestis Parens, sublatis Hæreticis, atque Schismaticis, ejectisque offensionibus, ac scelerum causis, *d* aream purget Ecclesiæ, quæ Deo cultum pie sancteque adhibendo, quieta, ac tranquilla pace perfruatur.

c *Tit.* 1. 16.

In Christianis perperam viventibus dominatur etiam Diabolus.

d *Mat.* 3 12

14. *Quid tertio loco eadem Petitione quæramus.*

Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet Deus; ne sit posthac morti locus, sed ut illa *e* absorbeatur in victoria Christi Domini nostri, qui, *f* disjecto, ac dissipato omni hostium principatu, potestate, & virtute, suo omnia subjiciat imperio.

e 1. *Cor.* 5. 55

f 1. *Cor.* 15. 24. 25. *Coloss.* 2. 15.

15. *Quæ Christiani hujus Petitionis occasione præcipue agenda, & contemplanda offerantur.*

Erit autem curæ Parochis, ut, quod postulat hujus ratio Petitionis, fidelem populum doceant, quibus cogitationibus, & meditationibus instructus has pie Deo preces facere possit. Ac primum horeabuntur, ut vim, ac sententiam intueatur illius similitudinis a Salvatore introductæ: *g Simile est Regnum Cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa, quæ habet, & emit agrum illum*. Nam qui noverit Christi Domini divitias, is præ illis omnia contemnet; huic faculta-

g *Mat.* 13. 44

Christi Regnum ut cõsequamur, omnia terrena sunt contemnenda.

Hæc pertinere possunt, quæ de Sapientia scripsit. Job. 28. 15. Salom. Prov. 8. 10. Sap. 7. 8. 9. 10 tes, opes, potentia sordescent: nihil enim est, quod illi summo pretio comparari, imo vero, quod in conspectu ejus stare possit, quare, quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, ut Apostolus: *a Omnia detrimentum feci, & arbitror stercora, ut Christum lucrifaciam.* Hæc est illa insignis Evangelii *b* margarita, in quam qui pecuniam ex omni bonorum venditione redactam erogarit, is beatitudine fruetur sempiterna.

a Philipp. 3. 8
b Matt. 13. 41.

16. *Quam sit desiderabile regnum Christi hic per gratiam, & in futuro per gloriam.*

O nos felices, si tantum luminis nobis præferret Jesus Christus, ut illam videre possemus Divinæ Gratiæ margaritam, qua ipse regnat in suis. Nam & nostra omnia, & nos ipsos venundaremus, ut emptam illam tueremur, tum enim denique nobis non dubitanter dicere liberet: *c Qui nos separabit a charitate Christi?* Præstantem vero Regni Gloriæ excellentiam si, quæ sit, scire volumus, eandem de illa & *d* Prophetæ, & *e* Apostoli vocem, atque sententiam audiamus: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.*

c Rom. 8. 35.
d Is. 64. 4.
e 1. Cor. 2. 9.

17. *De humilitate, quam in hac Petitione, & aliis præ nobis ferre debemus.*

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, si qui simus, ipsi nobiscum reputemus, idest, Adam progenies, *f* jure e Paradiso ejecti, & exules, quorum indignitas, ac perversitas summum Dei odium, ac sempiternas pœnas postularet. Quare dimisso tum, & abjecto animo simus oportet. Nostra etiam erit plena Christianæ humilitatis oratio: & omnino nobis ipsi diffidentes, *g* illius more Publicani confugiemus in Dei misericordiam; totumque ejus benignitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargitus, *h* quo freti clamare audeamus, *Abba Pater.*

f Gen. 3. 23.
Humiliter Regnum Dei petendum.
g Luc. 18. 13.
h Rom. 8. 15.
Quid si qui, vel fugere debeamus, ut simus beati, sæpe cogitandum.

18. *Quanto studio nobis incumbendum sit, ut tandem cœlorum Regno potiamur.*

Suscipiemus etiam illam curam, & cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum sit, ut ad celeste Regnum pervenire possimus. Non enim a Deo *i* ad otium, & inertiam vocati sumus: quinimo inquit: *a Regnum*

i Hoc docet parabola Evangelica de vinea. Matth. 10. 1.

a Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, &c, *b Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Itaque uno est satis petere Regnũ Dei, nisi suum ipsi etiam studium, & operam adhibeant homines. Nam *c* adjutores sint oportet, & administri Dei gratiæ eo tenendo cursu, quo pervenitur in cœlum. Nunquam nos deserit Deus, *d* qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est: unũ ut nobis videndum sit, ne Deum, & nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesię Regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & salutem perficit sempiternã, & quæ sub aspectum non cadunt Angelorum copiæ, & plenissimum virtutis cœlestis visibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præsidii est divinitus constitutum, ut non modo ab acerrimorum hostium regno tui esse, sed ipsum etiam tyrannum, ejusque nefarios satellites prosternere, & conculcare possimus.

a Mat. 11. 12
b Mat. 19. 17
Diligentia adhibenda.
c 1. Cor. 9. 3.
Quomodo simus divinæ gratiæ adjutores.
d Mat. 28. 20
Quantis præsidiis homines instruxerit Deus ad Cœlestes Regni consecutionẽ.

19. *Conclusio hujus Petitionis, & brevis illius alia expositio.*

Quare vehementer ad extremum petemus a Dei Spiritu, nos ut omnia jubeat e sua voluntate facere, Satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat: ut vincat, & triumphet Christus: ut vigeant ejus Leges toto orbe terrarum: ut decreta serventur: nullus ut proditor, & desertor ejus sit, sed tales se præbeant omnes, ut in Regis Dei conspectu non dubitanter veniant, & *e* constitutam illis ex omni æternitate possessionem adeant Regni Cœlorum, ubi beati cum Christo sempiterno ævo fruantur.

e Mat. 25. 34

De Tertia Petitione.

CAPUT XII.

Fiat voluntas tua.

1. *Quare postulato Dei Regno, statim subjiciatur, ut ejusdem Voluntas fiat.*

CUm a Christo Domino dictum sit: *f Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnũ cœlorum;*

f Mat. 7. 21

rum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipsa intrabit in Regnum cœlorum: quicunque in illud cœleste Regnum pervenire cupiunt, id a Deo petere debent ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hæc hoc loco posita Petitio est, statim post Regni Cœlestis postulationem.

2. *Qua methodo ad veram hujus Petitionis intelligentiam perveniendum sit.*

Ut autem intelligant Fideles, quam necessarium id nobis sit, quod hac Prece postulamus, quantamque vim salutarium munerum ex ejus impetratione consequamur, demonstrabunt Parochi, quibus miseriis, & ærumnis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi Parentis.

3. *Quæ mala prævaricatio primi Parentis in humanum genus invexerit.*

Homo in initio suæ creationis in Deũ tanquam suę beatitudinis auctorem recta ferebatur Eccles. 7.29.

Nam a principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propensione suum quærerent, & expeterent finem, a quo illæ nunquam, nisi objecto extrinsecus impedimento, declinant. Hęc autem initio fuit in homine expetendi Deum suæ beatitudinis auctorem, parentemque eo præclarior, & præstantior vis; quod is compos esset rationis, atque consilii. Sed hunc amorem sibi naturaliter ingenitum cum reliquę naturę rationis expertes conservassent, quę, ut initio procreatæ fuerunt, natura bonæ, sic in eo statu, & conditione manserunt, hodieque manent; miserum hominum genus cursum non tenuit. Non enim solum bona justitiæ originalis amisit, quibus a Deo supra naturæ suæ facultatem actum, ornatumque fuerat; sed etiam insitum in animo præcipuum virtutis studium obscuravit: *a Omnes, inquit, declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Nam *b sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*; ut inde facile intelligi possit, neminem per se salutariter sapere, sed omnes ad malum esse propensos, innumerabilesque esse hominum pravas cupiditates, *c* dum proclives sunt, & flagranti studio feruntur ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne fere malorum genus.

Peccato originali & amissa justitia, & ad virtutem inclinatio corrupta est.
a *Ps. 52. 4.*
b *Gen. 8.21. item 6.5.*
Omnes ab adolescentia ad malum sunt proclives. Conc. Triden. sess. 5. de peccato originali.
c *Rom. 7.21. 22. 23.*

4. *Homo,*

4. ***Homo, etsi multis miseriis obrutus sit, suum tamen statum ignorat.***

Quibus in malis quamquam assidue versemur; tamen, quæ summa est nostris generis miseria, permulta ex illis sunt, quæ nobis minime mala videantur. Quæ res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus, ac libidinibus obcęcati non videant, quæ salutaria opinantur, plerunque esse pestifera, imo vero ad illa perniciosa mala, tanquam ad optabile, & expetendum bonũ, rapiantur præcipites, ab iis, quæ vere bona sunt, & honesta, tanquã contrariis rebus, adhorreant. Hanc opinionem, corruptumque judicium detestatur Deus illis verbis. *a Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* a *Is.* 5. 20.

5. ***Quomodo nostram hanc miseriam sacræ Litteræ nobis ob oculos subjiciant.***

Itaque, nostris ut subjiciant oculis nostras miserias, comparant nos Divinę Litteræ iis, *b* qui verum gustandi sensum amiserunt: quare fit, ut a salutari victu alieni sint, appetantque contrarium *c* Cum ægrotis præterea nos conferunt: ut enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum, & integrorum hominum officia, ac munera obire non possunt: sic nos actiones, quæ Deo gratæ sunt, suscipere sine Divinæ Gratiæ adjumento nequimus.

Gustum spiritualem amisit homo. b *Isa* 24. 9. *Hier.* 4. 31. 29 *Ezech.* 18. 2. *Homines omnes post peccatũ sunt ægrotis similes.* c *Ps.* 6. 26. *&* 106. *Is.* 24. *&* 53. 4.

6. ***In statu naturæ corrupto quanta sit ad aliquid boni agendum hominum infirmitas.***

Quod si quædam sic affecti assequimur, levia illa sunt, & quæ ad consequendam cœlestem Beatitudinem parum, vel nihil momenti habent. At Deum, ut par est, amare, & colere, quod majus quiddam, & altius est: quam ut nos humi strati id humanis viribus assequamur, nunquam poterimus, nisi adminiculo Divinæ Gratiæ sublevemur

Virtutes Cælo dignas homo sibi relictus perficere non potest.

6. ***In rebus Divinis nos omnino pueris esse persimiles.***

Quamquam aptissima etiam est illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quod similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio temere moventur ad omnia: pueri, inquam, sumus, & imprudentes, ludicris sermonibus, & inanibus actio-

Homines per Adã peccatũ nunc sunt ipsis pueris insipientiores.

actionibus dedit, si a Divino præsidio deseramur. Sic enim nos objurgat Sapientia: a Usquequo parvuli diligitis infantiam; & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient? Et in hunc modum hortatur Apostolus: b Nolite pueri effici sensibus. Etsi in majori inanitate, & errore versamur, quam illa puerilis ætas, cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest pervenire: cum ad divinam prudentiam; quæ ad salutem necessaria est, nos, nisi Deo auctore, & adjutore, adspirare non possimus. Nisi enim præsto nobis sit Dei auxilium, rejectis, quæ vere sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

a Prov. 1. 22. b 1. Cor 14. 20. Prudentiam salutinecessariam, nisi Deo adjutore, consequi non possumus.

8. *Quodnam hac Petitione tantorum malorum proponatur remedium,*

Ac si quis, discussa divinitus animi caligine, has videat hominum miserias, & sublato stupore, sentiat c legem membrorum, ac sensus cupiditates spiritui repugnantes recognoscat, omnemque dispiciat naturę nostrę propensionem ad malum; qui poterit non ardenti studio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominis vita dirigenda, & conformanda sit? Hoc igitur illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum: *Fiat Voluntas tua.* Cum enim, d abiecta obedientia, & Dei voluntate neglecta, in has miserias inciderimus; unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propositum est, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus; aliquando vivamus, omnesque cogitationes, & actiones nostras ea regula metiamur. Quod ut assequi possimus, suppliciter illud a Deo petimus: *Fiat Voluntas tua.*

c Rom. 7. 23. Omnium actionum, & cogitationum humanarum bonitas ex cōsensu, quem habent cum Divina voluntate, est metienda. Suam autem voluntatem Deus manifestavit hominibus per Decalogum. d Rom. 5. 9.

9. *Etiam a justificatis, qui jam Deo parent, usurpanda hæc Precatio est.*

Id vero illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam sunt radiis Divini luminis illustrati, cujus gratiæ beneficio Dei obtemperent voluntati. Quibus, licet ita comparatis, propriæ tamen cupiditates adversantur, propter proclivitatem ad malum, insitam in hominum sensibus: ut, etiam si tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum sit

Justificati propter provitatem ad malum vita hac durante semper periclitantur. Conc. Trid. sess. 6. c. 12. & 13. Vide Ezec. 8. 20. Hier. 16. 2.

sit a nobis ipsis, ne *a* abstracti, & illecti a concupiscentiis, quæ militant in membris nostris: iterum de salutis via deflectamus. De quo nos periculo Christus Dominus admonuit illis verbis: *b Vigilate, & orate, ut non intretis in tentatione; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* a Jacob 4. 1. b Mat. 26. 41

10. *In justificatis adhuc viget concupiscentia, quam quidem nemo penitus potest extinguere.*

Non enim est in hominis potestate, ne in ejus quidem qui per Dei Gratiam est justificatus, ita domitus habere carnis affectus, ut nunquam illi postea excitentur: quippe cum eorum, qui justificati sunt, mentem sanet Dei Gratia, non etiam carnem, de qua illud scripsit Apostolus: *c Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Nam ut semel primus Homo justitiam originalem, quo tanquam fræno quodam cupiditates regebantur, amisit, minime eas postea ratio ita continere potuit in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant, itaque in ea hominis parte *d* peccatum, idest, peccati fomitem habitare, scribit Apostolus, ut intelligamus, eum non ad tempus, quasi hospitem, diversari apud nos, sed quamdiu vivimus, tanquam incolam nostri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuo. Ergo domesticis, & intestinis hostibus assidue oppugnati, facile intelligimus, confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque, ut fiat in nobis Voluntas ejus. Jam vero faciendum est, ut sciant Fideles, quæ sit Petitionis hujus vis.

Justitia originalis fuit tanquã frænũ, quo carnis cupiditates regebantur, eoque semel amisso, nunquam ita regi potuerũt quin identidem noxia appeterent. c Rom. 7. 18. *Fomes peccati, seu concupiscentia perpetuo in mẽbris nostris, latitat: unde etiam perpetuo adversus illã quærenda sunt auxilia.* d Rom. 7. 20

11. *Quomodo voluntas Dei in hac Petitione accipiatur.*

Quo loco multis omissis, quæ a Doctoribus Scholasticis de Dei Voluntate utiliter, & copiose disputantur, Voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam *Signi* appellare solent, hoc est, pro eo, quod Deus a nobis fieri, aut caveri jusserit, aut monuerit. Quare *Voluntatis* nomine hoc loco comprehensa sunt universa, quæ nobis ac cœlestem Beatitudinem comparandam proponuntur, sive illa ad Fidem, sive ad Mores pertineant: omnia denique, quæcunque Christus Dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit. De qua voluntate ita scribit Apostolus: *e Nolite fieri*

Vide Magistrũ in 1. dist. 45. lit G.H. & l. & D.Th. in 1. p. q. 19. & ipsum, & alios in 1. dist 45. e Eph. 5. 17

z 1. Thess. 4. 3. Rom. 12. 2. 1. Petri 2. 15.

fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit Voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.

12. *Quam includat tertia Petitio sententiam.*

a Luc. 1. 74. 75.
b Joan. 1. 13.
c Phil. 2. 8.

Cum igitur illud precamur, *Fiat voluntas tua*, petimus in primis nobis, ut Pater Cœlestis facultatem concedat obtemperandi Divinis jussis, & *a* inserviendi ei in sanctitate, & justitia omnibus diebus nostris: ut ad nutum, & voluntatem ejus omnia faciamus: ut ea colamus officia, de quibus in sacris Litteris admonemur: ut ipso duce, & auctore, reliqua omnia præstemus, quæ eos decent, *b qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt*, exemplum Christi Domini secuti, *c*, qui *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis*; ut parati simus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab ejus Voluntate discedere.

Parere Deo, libertas est, inquit Seneca, libro de beata vita c. 15. ex quo D. Bern. ser. 3. de S. Andrea hæc sumpsisse videtur, servire Deo regnare est.
d Mat. 12. 50. Marci 3. 35. Luc. 8. 21.
Omnes Sancti Divinam Voluntatem semper fieri optarunt, ut Christus. Matt. 26. 42. Paulus Act. 21. 14. 1. Reg. 3. 18.
e Psal. 118. 5.
f Ibid. v. 33.
g Ibidem 133.
h Ibidem 73.
i Ibid. 108.
k Ibid. 125.

13. *Quibus potissimum datum sit eorum, quæ hic petuntur, studio, & amore ardentissime flagrare.*

Nec vero quisquam est, qui hujus studio, & amore Petitionis flagret ardentius, quam is, cui concessum sit, ut summam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud verissime dici intelligit, servire Deo, & illi obedire, regnare esse. *d Quicunque*, inquit Dominus *fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est*; hoc est: *cum illo sum omnibus amoris, & benevolentiæ vinculis conjunctissimus.* Nemo fere est ex viris sanctis, quin præcipuum hujus Petitionis munus vehementer a Deo postularit: ac præclara quidem omnes, sed varia persæpe oratione usi sunt. In quibus mirificum, & suavissimum Davidem videmus illud varie postulantem. modo enim inquit: *e Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas*; interdum: *f Deduc me in semitam mandatorum tuorum*: nonnunquam: *g Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injustitia.* Huc pertinent illa: *h Da mihi intellectum, ut discam mandata tua*: *i Judicia tua doce me*: *k Da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.* Sæpe aliis verbis eandem tractat, versatque sententiam. Qui loci diligenter animadvertendi sunt, & Fidelibus explicandi, ut, quanta sit in prima hujus Petitionis parte vis, & copia salutarium rerum, omnes intelligant.

14. *Quid*

14. *Quid præterea hac Petitione significemus.*

Secundo loco, cum illud precamus, *Fiat Voluntas tua*, detestamur opera carnis: de quibus scribit Apostolus: *a Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes*, &c. &, *Si secundum carnem vixeritis, moriemini*: petimusque, ne finat Deus ea nos perficere, quæ sensus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas nostra suaserit, sed ut nostram voluntatem sua voluntate moderetur. Alieni sunt ab hac Voluntate voluptarii homines, qui in terrenarum rerum cura, & cogitatione defixi sunt. Feruntur enim libidine præcipites ad potiundum, quod concupierunt, & in illo fructu pravæ cupiditatis felicitatem ponunt, ut beatum etiam esse dicant, qui, quodcunque optarit, consequatur. Nos contra petimus a Deo, ut ait Apostolus, *b* ne carnis curam faciamus in desideriis, sed ut fiat Voluntas ejus.

a Gal. 5. 19. 20. 21. Rom. 8. 13.

Voluptariis, ter enisque affectibũ implicati, nisi illam cupiditatẽ exuant, nõ vera istud precantur.

d Rom. 13. 14

15. *Melius est id optare fieri, quod Deus vult, quam id, quod cupimus.*

Etsi non facile adducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatibus nostris non satisfaciat; habet enim difficultatem hæc animi inductio, quod ipsi quodammodo id petentes nos videmur odisse. Quod etiam stultitiæ tribuunt ii, qui toti hærent in corpore. Sed nos stultitiæ famam subeamus libenter Christi causa; cujus est illa sententia: *c Si quis vult venire post me, abneget semetipsum*. Præsertim cum sciamus multo præstare, id optare, quod rectum, justumque sit, quam id assequi, quod a ratione, a virtute, a Dei Legibus sit alienum. Et certe deteriori loco is est, quicunque ad id pervenit, quod temere, ac libidinis impulsu cupiebat, quam qui optime quod optavit, non assequitur.

Difficile est adversus propriam cupiditatem precari, sed tamen salutare, & gloriosum.

c Mat. 16 24 Luc. 9. 23. Marc. 8. 34.

16. *Etiam ea, quæ pietatis speciem non habent, a Deo petenda non sunt.*

Quamquam non id modo petimus, ne concedatur nobis a Deo, quod ipsi nostra sponte cupimus, cum studium nostrum depravatum esse constet; sed ne id etiam

detur,

a 2 Cor. 11.14 detur, quod suasore, & impulsore dæmone, a simulato lucis Angelo, tanquam bonum interdum postulamus.

Rectissimum illud Principis b Apostolorum studium videbatur, pietatisque plenissimum, cum Dominum a consilio proficiendi ad mortem avocare conabatur; & tamen eum, qui humanis sensibus, non divina ratione ducebatur, Dominus acriter objurgavit. Quid amantius in Dominum videtur eo postulari potuisse, quod sancti viri c Jacobus, & Joannes, illis irati Samaritanis, qui Magistrum hospitio accipere noluissent, ab eo petierunt, uti juberet ignem e cœlo descendere, qui duros illos, & inhumanos absumeret? At a Christo Domino reprehensi sunt illis verbis: *Nescitis, cujus spiritus estis:* d *Filius enim hominis non venit animas perdere sed salvare.*

b Mat. 16. 22

c Luc. 9. 54

d Luc. 9. 56. Jo. 3. 16.

17. *Cum quæ cupimus, ad naturæ conservationem spectant, ea maxime ut fiant, si Deus velit petendum est.*

Neque vero solum, cum quod cupimus, malum est, aut mali speciem habet, Deum precari debemus, ut fiat voluntas ejus, sed etiam, cum revera malum non est; veluti cum voluntas sequitur primam illam naturæ inclinationem, ut appetat ea, quæ naturam conservant, & rejiciat ea, quæ contraria videntur. Quocirca, cum in eum locum ventum est, ut aliquid petere velimus hujus generis, tum vero dicamus ex animo: FIAT VOLUNTAS TUA; imitemur illum ipsum, a quo salutem, & salutis disciplinam accepimus; e qui cum naturaliter insito cruciatu, & acerbissimæ mortis timore commoveretur, tamen in illo horrore summi doloris suam ad Dei Patris retulit voluntatem. f *Non mea*, inquit, *voluntas, sed tua fiat.*

e Mat. 26. 36 37. 38. Mar. 14 33. *Qualis autē inChristo fuerit tristitia, & timor, Vid.* D.Th. 3. p. 9. 15.

f Luc. 22 42.

18. *Cum citra Dei auxilium peccatum vitare non possimus, id etiam hac Petitione postulamus.*

Sed mirabiliter depravatum est hominum genus, qui, cum vim suæ etiam attulerint cupiditati, eamque divinæ voluntati subjecerint, tamen sine Dei auxilio, quo a malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt. Ergo confugiendum est ad hanc Precationem, & petendum a Deo, ut in nobis ipse instituta

per-

perficiat,ut exultantes cupiditatis motus comprimat, ut appetitus rationi obedientes efficiat, ut nos deniq; totos ad suam conformet voluntatem. Præcamur etiam, ut *c* Dei voluntatis cognitionẽ totus orbis terrarũ accipiat; quo *d* divinum mysterium absconditum a sęculis,& generationibus, notum, ac pervulgatum sit apud omnes.

c Tim. 2. 4.

d Col. 1. 26.

Sicut in Cœlo, & in Terra.

19. *Quid sibi clausula velit.*

Formam præterea, & præscriptionem illius obedientiæ postulamus, ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in Cœlo & servant beati Angeli, & colit reliquus cœlestium animarum chorus; ut quemadmodum illi sponte, & summa cum voluptate obediunt Divino Numini; sic nos Dei voluntati, quomodo ipse maxime vult, libentissime pareamus.

20. *Dum non pretii alicujus causa, sed amore ipsius parendum est.*

Et vero in opera,& studio, quod Deo navamus, summum a nobis amorem Deus,& eximiam charitatem requirit; ut,etiam si spe cœlestium pręmiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa speremus, quod,ut in eam spem ingrederemur, placuit Divinæ Majestati. Quare tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit æternã beatitudinem. Sunt enim, qui amanter alicui serviant,sed tamen pretii causa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo charitate, & pietate commoti, in eo, cui dant operam,nihil spectant, nisi illius bonitatem, atque virtutem, cujus cogitatione, & admiratione se beatos arbitrantur, quod ei suum officium præstare possint.

V. D. Bern. in l. de dilig. Dei. Voluntas Dei in cœlo fit ex amore, & charitate.

21. *Aliæ item ejus clausulæ expositiones.*

Et hanc habet sententiam illa appositio. SICUT IN COELO, ET IN TERRA. Maxime enim nobis enitendum est, ut Deo simus obedientes; quemadmodum beatas Mentes esse diximus; quarum laudes in illo summæ obedientiæ munere obeundo eo Psalmo persequitur David. *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Quod si quis

e Ps. 102. 21.

 San-

Sanctum Cyprianum secutus, sic illa interpretatur, ut
S. Cyp. in ser. de Or. Dom. dicat: *In cœlo in bonis & piis; in terra, in malis, & impiis*: nos vero etiam ejus sententiam comprobamus, ut pro cœlo spiritus, pro terra caro intelligatur; ut & omnes, & omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

22. *Quomodo etiam gratiarum actionem contineat hæc Petitio,*

Gratiarum item actionem continet hæc Petitio, veneramus enim Dei sanctissimam voluntatem, & maximo perfusi gaudio, summis laudibus, & gratulationibus
a Matt. 37 Eccl. 39. 21 omnia ejus opera celebramus, qui certo sciamus, *a* eum omnia bene fecisse. Cum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, ut omnia ejus nutu facta esse intelligamus. Cum vero etiam ipsum, sicut est, summum bonum esse affirmemus, nihil ex ejus operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertiverit bonitatem, confitemur. Quod si in omnibus divinam rationē non assequimur, in omnibus tamen, & ambigui causa neglecta, & rejecta omni hæsitatione, illud Apo-
b Rom. 11. 33 stoli profitemur, *b* investigabiles esse vias ejus. Sed ob id maxime etiam Dei voluntatem colimus, quod ab eo cœ-
c Colos. 1. 13. lesti lumine dignati sumus. *c* Ereptos enim de potestate tenebrarum transtulit in regnum filii dilectionis suę.

23. *Quid ex hac Petitione ad contemplationem referendum sit.*

Sed ut extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet hujus Petitionis, redeundum est ad id, quod initio attigimus, debere fidelem Populum in hujus pronunciatione Petitionis esse demisso, & humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita, cupiditatum vim divinæ voluntati repugnantem, cogitantem se in eo officio vinci a naturis omnibus; de quibus ita scri-
d Ps. 118. 91. ptum est: *d Omnia serviunt tibi*: maximeque imbecillem esse, qui nullum opus Deo gratum non modo non perfi-
e Jo. 16. 6. & 2. Cor. 3. 5. cere, e sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adjumento sublevetur. Quoniam vero nihil magnificentius est, nihil præstantius, quam, ut diximus, Deo servire, & vitam
f Ps. 118. 1. Infelices, qui sua consilia Divina. ex ejus Lege, ac Præceptis agere; quid optabilius esse potest homini Chistiano, quam *f* ambulare in viis Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione suscipere,

quod

quod a Divina voluntate abhorreat? Ut vero eam exercitationem capiat, & illud institutum teneat diligentius petat ex Divinis Libris exempla eorum, quibus, cum illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei Voluntatem, omnia male ceciderunt. *voluntatinon accommodār Exemplumv. in Pharaone Exo. 4. 5 6 & seq.*

24. *Quantum commodi ad vitam tranquille agendam ex hujus Petitionis meditatione consequi possimus.*

Moneatur postremo Fideles, ut in simplici, & absoluta Dei Voluntate acquiescant: ferat æquo animo conditionem suam, qui sibi inferiori loco videtur esse, quā ejus dignitas postulet: ne deserat ordinē suum: sed *a* in ea vocatione maneat, in qua vocatus est: & proprium judicium subjiciat Dei voluntati, qui nobis melius consulit, quam ipsi optare possimus. Si angustia rei familiari, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestiis, & angoribus premimur, certo statuendum est, nihil horum sine Dei Voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse; ideoque non debere nos gravius commoveri, sed invicto animo ferre, semper illud in ore habentes: *b Domini voluntas fiat*: & illud beati Job: *c Sicut Domino placuit, ita factum est; sit Nomen Domini benedictum*. *a 1. Cor. 7. 20 Ephes. 4. 1. Voluntas Dei est ratio summa omnium, quæ sunt. D. Th. in 1. p. q. 19. art. 4. b Act. 21. 14. c Job. 1. 21.*

De Quarta Petitione.

CAPUT XIII.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

1. *Quænam in hac Oratione Dominica ratio ordinis servata sit.*

Quarta Petitio, & reliquæ deinceps, quibus animæ, & corporis subsidia proprie, ac nominatim postulamus, ad superiores Petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem, ac rationem Precatio Dominica; ut postulationem rerum divinarum consequatur earum Petitio, quæ ad corpus, & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam ut ad Deum, tanquam ad ultimum finem, referuntur homines; sic humanæ vitæ bona ad Divina eadem ratione diriguntur,

2. *Cur humanæ vitæ bona a Deo licite optentur, & petantur.*

Quæ quidem ideo optanda, ac petenda sunt, vel quod ita Divinus ordo postulat, vel quod illis adjumentis ad Divinorum bonorum adeptionem indigemus, ut iis adminiculis propositum finem consequamur, qui Regno, & Gloria Cœlestis Patris, atque iis Præceptis colendis, servandisque continetur, quæ Dei Voluntatis esse, non ignoramus. Quare omnem vim, & rationem hujus Petitionis ad Deum, ejusque Gloriam referre debemus.

3. *Quo fine, & modo temporalia bona sint postulanda.*

Temporalia bona juxta Dei præscriptum sunt postulanda. V. D. Th. in 2.2.q.83.a.6

a Rom. 8.26.

Præstabunt igitur suum officium Parochi Fidelibus auditoribus, ut intelligant, in iis petendis, quæ ad usum, ac fructum pertinent rerum terrenarum, esse intendendum animum, ac studium nostrum ad Dei præscriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo, quod scribit Apostolus: *a Quid oremus, sicut oportet, nescimus*, maxime peccatur his postulationibus terrenarum, & caducarum rerum. Ergo petenda sunt bona hæc, ut oportet, ne perperam aliquid postulantes, responsum illud a Deo feramus, *b Nescitis quid petatis*. Erit autem certa judicandi nota, quæ prava sit, quæve recta petitio, consilium, & propositum postulantis.

b Matt. 20. 22.

In petitione rerum temporalium qualitas orationis ex proposito postulantis est metienda. S. Aug. lib. 2. de ser. Do. in mon. c. 16.

c 1. Cor. 10. 31. Coloss. 3. 17.

Nam si quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona existimet, & in illis, tanquam in optato fine, conquiescens, nihil præterea requirat, sine dubio non orat, sicut oportet. *Non enim*, inquit S. Augustinus, *petimus temporalia hæc, tanquam bona nostra, sed tanquam necessaria nostra.* Apostolus etiam in Epistola ad Corinthios docet, omnia, quæ spectant ad usus vitæ necessarios, ad Dei gloriam referri oportere: *c Sive enim manducatis*, inquit, *sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

4. *Quot, quantisque commoditatibus in statu innocentiæ homo sit potitus.*

Sed, ut videant Fideles, quantam habeat hæc Petitio necessitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad victum, & ad vitam colendam indigentia sit externarum rerum. Quod magis intelligent, si comparatio fiet eorum, quæ primo illi Parenti nostri generis, & reliquis

de in-

deinceps hominibus fuerunt ad vivendum necessaria. Nam etsi ille in amplissimo Innocentiæ statu, unde & ipse, & ejus culpa omnis posteritas corruit, necesse habuisset adhibere cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius, & nostræ vitæ necessitates multum interest. Non enim ei vestibus ad tegumentum corporis opus fuisset, non tecto ad perfugium, non armis ad defensionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis, quorum subsidio nos ad hanc naturę imbecillitatem, ac fragilitatem tuendam egemus? satis ei fuisset ad immortalem vitam ille fructus, quem felicissima vitæ arbor nullo ejus, aut posterorum labore præbuisset. Neque vero futurus erat homo in tantis Paradisi deliciis otiosus, *a* quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat: verum nulla ei opera molesta, nullum officii munus non jucundum fuisset: tulisset ille perpetuo suavissimus fructus ex cultula felicium hortorum, nec eum unquam opera, aut spes fefellisset.

Primi parentes si in statu innocentiæ perseverassent, necessario cibo uti debuissent. V. D. Th. in 1. p. q. 97. a. 4.

a Gen. 2. 15.

5. *Quanta mala Adæ prævaricationem sint secuta.*

At posterorum proles non solum fructu privata vitalis arboris, verum etiã horribili illa sententia condemnata est: *b Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: spinas, & tribulos germinabit tibi: & comedes herbam terræ: in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Nobis igitur cõtra evenerunt omnia, atque illi, & posteris contigissent, si Dei dicto audiens fuisset Adam. itaque versa sunt omnia, & mutata in deterrimam partem. In quo illud gravissimum est, quod maximos sumptus, summum laborem, ac sudorẽ sæpissime nullus fructus consequitur; cum fruges datę in deteriorem segetem, vel succrescenti agrestium herbarum asperitate opprimuntur, vel nimbis, vento, grandine, uredine, rubigine perculsæ, & prostratæ intereunt; ut omnis anni labor, exiguo tempore, aliqua cœli, vel terræ calamitate recidat ad nihilum. Quod accidit immanitate nostrorum scelerum, a quibus aversus Deus nostris minime benedicit operibus: sed horrenda manet sententia, quam de nobis initio pronunciavit: *c In sudore vultus tui vesceris pane tuo.*

b Gen. 3. 16. 18.

Opera nostra & omni labor sæpe inanit propter scelerum immanitatem, V. Lev. 26. 16. Deut. 28. 22 Ps. 106. 34.

c Gen. 3. 17. 18.

6. *Homines, ut succurrant suis necessitatibus, laborare tenentur; qui tamen, nisi Deus faveat, frustra laborant.*

Curandũ est, ut laboribus nostris Deus benedicat. Ergo Pastores in hujus loci tractationem incumbent, ut sciat Fidelis Populus, sua culpa homines in has angustias, & miserias incidere: & ut intelligat, desudandum quidem, & elaborandum esse in parandis iis, quæ ad vivendum sunt necessaria; veruntamen, nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallacem spem, & inanem fore omnem contentionem. Nam *a neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*, &, *b Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.*

a 1. Cor. 3. 7. b Ps. 126. 1.

7. *Deus rogandus, ut ea, quibus indigemus, suppeditet; quod prolixe facit.*

Docebunt igitur Parochi, esse res pene innumerabiles, quæ si nobis desint, vel vitam amittimus, vel agimus insuavem. Hac enim cognita rerum necessitate, naturæque imbecillitate. Christianus Populus Cœlestem Patrem adire cogetur, & ab eo terrena, & cœlestia bona suppliciter petere, imitabitur *c* Prodigum illum Filium, qui cum in regione longinqua cœpisset egere, nec esset, cum esuriret, qui ei siliquas daret, aliquando ad se rediens, intellexit, malorum, quibus premebatur, nusquam nisi a Patre esse expetendum remedium. Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum Fidelis Populus, si in cogitatione Divinæ Benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus. Nam dum hortatur nos, ut Panem petamus, ea se recte petentibus abunde largiturum pollicetur. Docendo enim, quomodo petamus, hortatur, hortando impellit, impellendo spondet, spondendo nos in spem certissimæ impetrationis inducit.

c Luc. 15. 16 17.

Deus filios suos fidenter necessaria petentes exaudit V. Matt. 7. 9. 10. 11.

8. *Quid* Panis *nomine intelligatur, quæque hujus Petitionis sit sententia.*

Excitatis igitur, & inflammatis animi Fidelis Populi, sequitur, ut, quid hac Petitione postuletur, declarandum sit, primum, quid sit ille Panis, quem petimus. Sciendum igitur est, in Divinis Litteris hoc *d* Panis nomine multa quidem significari, sed illa duo præcipue; pri-

d Gen. 18. 24. 37. 31. 43. & ibi 10.

primum quidquid in victu, cæterisque rebus ad corpus, vitamque tuendam adhibemus; deinde quicquid nobis ad spiritus, & animæ vitam, ac salutem Dei munere tributum est. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ subsidia, Sanctorum *a* Patrum ita sententium auctoritate.

Eccl. 15. doctrinā salutarem. Luc. 14. 17.

a Cypr. lib. de Orat. Dom. Bas. in reg. brev. inter 252

9. *Temporalia a Deo beneficia peti posse demonstratur.*

Quamobrem minime sunt audiendi, qui dicunt, non licere Christianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitę bona. Nam huic adversantur errori, preter consentientem Patrū sententiam, exempla permulta tum veteris, tum novi Testamenti. Jacob enim vovens sic orabat: *b Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum; reversusque prospere fuero ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum: & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorum, quæ dederis mihi decimas offeram tibi*. Salomon etiam certum petebat hujus vitæ subsidium, cum illud precabatur: *c Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria*. Quid quod Salvator humani generis illa jubet petere, quę nemo negare audeat ad corporis usum pertinere? *d Orate*, inquit, *ut non fiat fuga vestra in hyeme vel Sabbato*. Quid dicemus de S. Jacobo, cujus illa sunt verba: *e Tristatur aliquis vestrum? oret: æquo animo est? psallat*. Quid de Apostolo qui sic cum Romanis agebat: *f Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberes ab infidelibus; qui sunt in Judæa*. Quare, cum & divinitus concessum sit Fidelibus, ut petant subsidia rerum humanarum, & perfecta hæc a Christo Domino tradita sit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex septem hanc esse Petitionem.

Quod terrena petere liceat.

b Gen. 28. 20

c Prov. 30. 8.

d Mat. 24. 20

e Jac. 5. 13.

f Rom. 15. 30

10. *Panis nomine quid hic ad corporis necessitatem pertinens intelligatur.*

Petimus præterea *Panem quotidianum*, id est, victui necessaria; ut panis nomine, quod satis sit & vestium ad tegendum, & cibi ad vescendum, sive panis is sit, sive

Petitionis sententia illustratur.

 caro,

-lis, qui justo labore victum quærunt, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus: *Emittet Dominus benedictionẽ super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi.* Deut. 28. 8.

Neque solum petimus a Deo nobis, ut illo uti liceat, quod nostro sudore, ac virtute peperimus, ejus adjumento benignitatis (id enim vere dicitur nostrum) sed etiã bonam mentem postulamus, ut recte partis recte item, ac prudenter uti possimus. *Postulatur etiam hic, ut nostro pane recte utamur.*

13. *Quare & hæc particula*, Quotidianum, *adjiciatur*.

Quotidianum. Huic etiam voci subjecta est ea notio frugalitatis, ac parsimoniæ, quam proxime diximus. Non enim multiplicem, aut delicatum cibum postulamus, sed eum, qui naturæ necessitatis satisfaciat: ut eos pudeat hoc loco, qui fastidio communis cibi, & potionis, conquisitissima escarum, ac vinorum genera persequuntur. Nec minus hac voce, *Quotidianum*, improbanter ii, quibus horrendas illas minas proponit Isaias: *a Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos soli in medio terræ?* Et enim est inexplebilis horum hominum cupiditas, de quibus illud scriptum est a Salomone: *b Avarus non implebitur pecunia*; ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli: *c Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* *Prima ratio, ob quam panem quotidianum postulare jubeamur.* *Deliciæ, & habendi cupiditas reprehensa.* a Isa. 5. 8. b Eccl. 5. 9. c 1. Tim. 6. 9.

Quotidianum præterea Panem appellamus, quod vescimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie consumitur vi naturalis caloris. Est denique illa hujus ratio nominis, quod assidue petendus est, ut in hac consuetudine amandi, & colendi Deum retineamur, nobisque omnino persuadeamus, id quod est, vitam, ac salutem nostram ex Deo pendere.

14. *Quid hæc duo verba*, Da nobis, *sibi velint*.

Da nobis. Quantam hæ duæ voces materiam præbeant ad cohortandos Fideles, ut infinitam Dei potentiam pie, sancteque colant, ac venerentur, in *d* cujus manu sunt omnia: & ut nefariam illam Satanæ sententiam detestentur: *e Mihi traditæ sunt omnia, & cui volo, do illa*, nemo non videt. Nam unius nutu Dei distributa cuncta & conservantur, & augentur. d Ps. 21. 40. & 91. 4. Esth. 13. 9. e Luc. 4. 6. *Dei nutu cũcta distribuuntur, & cõservantur.*

15. *Cur divites, etiamsi rebus omnibus abundent, his verbis uti debeant,*

Sed quæ divitibus hæc est imposita necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum Panem, cum rebus omnibus abundent? Hæc illis necessitas est orandi in hunc modum, non ut dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam; sed ne, quæ abunde illis adsunt, amittant. Quamobrem, ut scribit Apostolus, *a* hinc discant divites non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum. Hujus autem necessariæ Petitionis affert hanc causam sanctus Chrysostomus, non solum ut nobis suppetat cibus, se ut eum suppeditet nobis Domini manus, quæ salubrem, atque adeo salutarem vim inferens pani quotidiano, efficit, ut & cibus corpori prosit, & corpus animæ serviat.

a 1. Tim. 6. 17.

Cur petimus ut Deus det nobis panem? Chrys. Ho. 14. oper. imperf in Matth.

16. *Cur*, da nobis, *non*, da mihi, *dicamus*.

Sed quid est, quamobrem, *Da nobis*, numero multitudinis dicimus, non autem, *mihi*? quia proprium illud est Christianæ Charitatis, non *b* ut quisque de se uno solicitus sit, sed ut præterea de prossimo laboret, & in cura suæ utilitatis meminerit etiam aliorum. Accedit eo, quod quæ alicui munera divinitus tribuuntur, non idcirco tribuuntur, ut solus ea possideat, vel in illis luxuriose vivat, sed ut cum aliis communicet, quæ necessitate superfuerint. Nam inquiunt sancti Basilius, & Ambrosius: *Esurientium panis est, quem tu detines; nudorum indumentum est, quod tu recludis; miserorum redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot te ergo scias invadere bona, quot possis præstare, & nolis.*

b 1. *Cor.* 13. 5 *V. item Cypr. in l. de Orat. & D. Th. in 2. 2. q. 82. a. 7. ad 1.*

Basil. Ho. 6. varior argu. quam deinde D. Amb. latinam fecit, est que inter ejus ser. 81. in fin.

17. *Quid vocula*, Hodie, *hic apposita insinuet.*

Vocula Hodie duo insinuat.

Hodie. Admonet nos hæc vox communis infirmitatis. Quis enim est, qui, si minus sua unius opera providere se posse sperat in longinquum tempus necessarios vitæ sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat? Sed ne hujus quidem fiduciæ facultas nobis a Deo permittitur, qui nos singulorum etiam dierum cibum a se petere jussit. Quæ sententia habet necessariam illam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione singulis utendum

dum esse. Hæc de pane, qui ore perceptus corpus alit, atque sustentat, qui communis fidelium, & infidelium, piorum, & impiorum, admirabili Dei bonitate, *a Qui Solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos*, omnibus impertitur.

Oratio Dominica quotidie dicenda.

a Mat. 5. 45. Luc. 6. 27.

18. *Quidnam spirituali pane, qui amplitudine hujus petitionis etiam includitur; hic intelligendum sit.*

Reliquus est spiritualis panis, quem etiam hoc loco petimus: quo significantur omnia, quæcunque in hac vita ad spiritus, & animæ salutem, & incolumitatem requiruntur. Ut enim multiplex est cibus, quo corpus alitur, & sustentatur: sic non est unius generis esca, quæ spiritus, & animæ vitam continet. nam & verbum Dei cibus est animæ. Sapientia enim inquit, *b Venite, comedite panem meum, & bibit vinum, quod miscui vobis.* Hujus autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere solet, cum gravius nostris sceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum. Sic enim est apud Amos: *c Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Ut autem illud est certum propinquæ mortis signum, cum non possunt homines vel cibum sumere, vel sumptum retinere: sic magnum est desperatæ salutis argumentum, cum vel non quærunt verbum Dei, vel, si adsit, non sustinent, & eam impietatis vocem in Deum effundunt: *d Recede a nobis: scientiam viarum tuarum nolumus.* In hoc furore animi, & mentis cæcitate versantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præsunt, Catholicis & Episcopis, & Sacerdotibus, a Sancta Romana Ecclesia desciscentes, corruptoribus verbi Dei hæreticis se in disciplinam tradiderunt.

Cibus animæ, ut & corporis, est multiplex.

Verbum Dei panis.

b Prov. 9. 5.

Quomodo Deus fame verbi sui homines premat.

c Amos 8. 11

Desperata reipublicæ salus, in qua verbum Dei rejicitur.

d Job. 21. 14.

19. *De vero pane supersubstatiali qui est Christus Dominus.*

Jam vero panis est Christus Dominus, animæ cibus. Inquit enim ipse de se: *e Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Incredibile est, quanta voluptate, ac lætitia perfundat piorum animas hic panis, tum cum maxime terrenis molestiis, & incommodis conflictantur. Exemplo nobis est sanctus ille chorus Apostolorum, de quibus extat: *f Illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam*

e Jo. 6. 41.

f Act. 5. 41.

liam pati. Referti sunt hujusmodi exemplis libri de vita sanctorum hominum;& de intimis his bonorum gaudiis ita loquitur Deus: *a Vincenti dabo manna absconditum*.

a *Apoc. 2.17*

20. *Christus in Eucharistiæ sacramento vere continetur; atque ideo proprie* panis noster *dicitur*.

Sacramentũ corporis Christi panis est animæ.

Sic hanc Petitionem interpretatur Tert. l. de Orat. Cypr. item, & Aug. & alii.

Præcipue autem *panis noster* est ipse Christus Dominus,qui in Sacramento Eucharistiæ substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. c Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum*. Ea petent Parochi,quæ ad Fidelis Populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo separatim hujus Sacramenti vis, ac ratio continetur. Et vero dicitur hic Panis noster, quia Fidelium modo hominum est, idest eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, Pœnitentiæ Sacramento sordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, se Dei filios esse, Divinum Sacramentum sumunt, & colunt,quanta maxima possunt sanctitate, ac veneratione.

b *Jo. 6. 56.*
c *Mat. 26. 26*
1. Cor. 11. 24
Mar. 14. 22.
Luc. 22. 19.

21. *Cur Eucharistia* quotidianus noster Panis *dicatur*.

Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio est: altera,quod in sacris Christianæ Ecclesiæ mysteriis quotidie & offertur Deo, & datur pie, sancteque postulantibus: altera, quod quotidie sumendus est, vel certe ita vivendum, ut quotidie, quoad ejus fieri possit, digne sumere queamus. Audiant, qui contra sentiunt, nisi longo intervallo salutaribus his epulis animæ vesci non oportere, quid sanctus dicat Ambrosius: *Si quotidianus est panis,cur post annum illum sumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit: sic vive, ut quotidie merearis accipere*.

Frequenter communicandum.

S. Ambr. in l. 5. de Sacr. c. 4.

22. *Quomodo affecti esse debeamus, si petitum Panem mox non impetremus*.

Sed in hac Petitione ad illud præcipue cohortandi sunt Fideles, ut, cum recte & consilium, & industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessariis, rei exitum Dei permittant, suumque desiderium ad ejus referant voluntatem. *d Qui non dabit in æternum fluctua-*

d *Ps. 54. 23*

fluctuationem justo, nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita suum optatum consequentur; vel non concedet, & id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quam illis ipsis. Quem locum instruere poterunt explicandis ii rationibus Parochi quæ a S. Augustino in Epistola ad Probam præclare colliguntur. *S. Aug. in epist. 121. ad Probam c. 14*

23. *Cujus rei meditandæ occasio se hic exhibeat.*

Extremum illud erit in hujus tractatione Petitionis, ut meminerint divites facultates suas, & copias Deo acceptas referre, cogitentque, se idcirco illis bonis esse cumulatos, ut illa distribuant indigentibus. In quam sententiam conveniunt, quæ in *a* primo Epistola ad Timotheum ab Apostolo disseruntur, unde magnam vim Parochis petere licebit Divinorum Præceptorum, ad hunc locum utiliter, salutariter illustrandum. *a 1. Tim. 6. 17. 18. 19.*

De Quinta Petitione.

CAPUT XIV.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

1. *Ex Passione Christi omnium peccatorum nostrorum remissio emanavit.*

CUm ita multa sint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari sapientia, ac bonitate conjunctam significent, ut quocunque oculos, cogitationemque converteris, certissima signa immensæ potestatis, ac benignitatis occurrant; nihil profecto est, quod summum ejus amorem, & admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam inexplicabile mysterium Jesu Christi Passionis: unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum sordes erupit, quo perfundi, & expiari, Deo duce, ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus: *Dimitte nobis debita nostra.*

Nihil magis charitatem Dei erga homine declarat, quam Dei passio. V. Jo. c. 3. 15. Rom. 5. 5. 8. 7 Hebr. 9 9. 15 1. Jo. 4. 9. Apoc. 1. 5.

2. *Quid*

2. *Quid hæc quinta Petitio contineat.*

a Isa. 27. 9. V. eundem 3. 4. 5. 6. Rom. 4. 20. 1. Cor. 15. 5. b Ps. 31. 1. Rom. 4. 7.

Continet autem hęc Petitio summam quandã eorum bonorum, quibus per Jesum Christum cumulatum est humanum genus. Id enim docuit Isaias: *a Dimittetur*, inquit, *iniquitas domui Jacob*; & *iste omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus*. Quod David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerunt, his verbis: *b Beati, quorum remissæ sunt iniquitates*. Quare est accurate, ac diligenter Pastoribus hujus postulationis animadvertenda, & exponenda sententia, quam ad cœlestem vitam consequendam tantum valere intelligimus.

Quomodo ante Christi adventum passo sit optata remissio nostrorũ peccatorum. Vid. D. Th. 3. p. qu. 49. ar. 1.

3. *Quomodo hic non sit eadem peccandi ratio, quæ in superioribus fuit.*

D. Th. 2. 2. q. 83. ar. 9.

Ingredimur autem novam precandi rationem. Nam hactenus a Deo non solum æterna, & spiritualia bona, sed caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur, & animæ, & corporis, & hujus, & sempiternæ vitæ.

4. *Quę in eo, qui veniã peccati impetrare velit, requirantur.*

Agnitio peccati est primus ad pœnitentiam gradus.

Bern. ser. 3. de S. Andr.

Secundus dolor de peccati ex ad peccati remissionem necessarius.

Aug. ep. 48. ad Vinc. & habetur de pœn. dis. 1. c. Neminem.

Tertius gradus spes veniæ.

c Gen. 4. 13. d Mat. 27. 4. Act. 1. 18.

Sed, quoniam ad impetrandum, quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio; quomodo affectos esse oporteat eos, qui Deum modo hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi Fidelem Populum, primum necesse est, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat: deinde, ut ejus sensu, ac dolore commoveatur; tum, ut sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus, affectis, & comparatis ignoscat: ne forte acerbam delictorum recordationem, ac recognitionem illa veniæ desperatio consequatur, quæ olim *c* Cain, & *d* Judæ animum occupavit, qui Deum modo vindicem, & ultorem, non etiam mitem, & misericordem existimarunt. Ergo in hac petitione sic affecti simus oportet, ut dolenter peccata nostra recognoscentes, ad Deum, tanquam ad parentem, non quasi ad judicem confugiamus, a quo, non ut ex justitia nobiscum agat, sed ex misericordia, postulemus.

5. *Quibus rationibus homo ad agnitionem peccatorum perducatur.*

Fa-

Facile autem adducemur, ut peccatum nostrum agnoscamus, si ipsum audierimus Deum nos in sacris Litteris hujus rationis admonentem; est enim illud apud Davidem: *a Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* In eandem sententiam loquitur Salamon: *b Non est homo justus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Quo illud etiam pertinet: *c Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Quod idem a S. Joanne ad deterrendos homines ab arrogantia scriptum est: *d Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et a Hieremia: *e Dixisti, absque peccato, & innocens ego sum, & propterea avertatur furor tuus a me: ecce ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris, non peccavi.* Quorum sententias omnium idem, qui eas eorum ore protulerat, Christus Dominus hoc petitionis præscripto confirmat, quo jubet nos delicta nostra confi eri. Id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii, in hunc modum: *Placuit, ut, quicunque verba ipsa Dominicæ Orationis, ubi dicimus,* Dimitte nobis debita nostra, *ita vult a Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit.* Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur, debita non habere?

Nemo est, qui se peccatorem esse, agnoscere non debeat, & egere Dei gratia.
a Psal. 13. 3. Rom. 3. 12.
b Eccl. 7. 21. 3. Reg. 8. 46. 2. Paral. 6. 36
c Prov. 20. 9.
d 1. Jo. 1. 8. Jo. 14. 4.
Nemo mũdus a sorde, & c. juxta versionem LXX. Interpr.
e Hier. 2. 35.
Sed legat Parochus totum hoc caput, ex quo multa ad cõcionandũ argumenta desumet.
Milevit. Co. c. 8. & 9. item Conc. Tr. ses. 6. de justific. ca. 11.

6. *Quo pacto post agnitum peccatum dolor remordens, & vera ejusdem Pœnitentia in animo excitetur.*

Verum in necessaria recognitione peccatorũ, non est satis illa leviter recordari. Nam, ut acerba nobis sit ea memoria, ut cor pungat, animum stimulet, & dolorem inurat, necesse est. Quare pertractabunt locum hunc diligenter Parochi, ut non solum facinorum, ac flagitiorum suorum meminerint fideles auditores, sed ut moleste, dolenterque meminerint; ut, cum angantur intimis sensibus, conferant se ad Patrem Deum, a quo, ut inhærentes evellat scelerum aculeo, suppliciter petant. Nec vero solum erratorum turpitudinem studebunt subjicere oculis fidelis populis, verum etiam indignitatem, ac sordes hominum, qui, cum nihil simus, nisi putrida caro,

De hominum vanitate lege Isa. 40. 6. 7. Eccl. 14. 18. Jac. 1. 10. 1. Pet. 1. 24 Job. 10 7.

caro, nisi summa fœditas, incomprehensibilem illam Dei majestatem, & inexplicabilem præstantiam incredibilem in modum audeamus offendere; præsertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximisque beneficiis aucti sumus.

De Dei incomprehensibili majestate. V. Job 6. & 12.
I Hier. 10.

7. *Quomodo per peccatum gravissimæ diaboli servituti nos tradamus.*

Ut quid? Ut *a* abalienati a Patre Deo, qui summum bonum est, turpissima peccati mercede, *b* diabolo nos addicamus in miserrimam servitutem, neque enim dici potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis qui, repulso suavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo, quo parentis Deo spiritus noster adstringitur, ad hostem acerrimum desciverunt, qui eo nomine *c Princeps*, & *d Rector mundi* & *Princeps tenebrarum*, & *e Rex super universos filios superbiæ* dicitur in Divinis Litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide opprimuntur, vere convenit illa vox Isaiæ: *f Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te.*

a Hier. 3. per totum, & 5. per totum.
b Diabolo sese per peccatum homines addicunt.
c Jo. 12. 31 & 14. 30.
d Eph 6. 12.
e Job. 41. 25.
f Isa 26. 13.

8. *Quanta mala peccatum in animam invehat.*

Hæc si nos minus movent rapta fœdera charitatis, moveant certe calamitates, & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur enim sanctitas animæ, quam *g* Christo desponsatam esse scimus: profanum fit illud idem *h* Templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apostolus: *i Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Innumerabilia sunt mala, quæ peccatum invexit in hominem: quam pene infinitam pestem David his verbis expressit: *k Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.* Nimirum norat hanc plagæ vim, cùm nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur. Pervaserat enim in ossa peccati virus: idest, rationem, & voluntatem, quæ maxime solidæ sunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem pestē indicant sacræ Litteræ, cum peccatores *l* claudos, *m* surdos, *n* mutos, *o* cæcos, & omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in se propter peccatum commotam in-

g Anima est sponsa Christi Hier. 2 2. Osea 2 19. 2 Cor. 11 1.
Cor. 3.
h Est templū Domini, i. Spiritus sancti. 1 Cor 6. 19.
i 1. Cor. 3. 7.
k Ps. 37. 4.
l Prov. 26. 6. Isa. 35. 23. Hier. 31. 8. Luc. 14. 13.
m Is. 42. & 33. 8.
n Ps. 37. 5. Isa. 56. 10.
o Is. 42. 43. 56. & 59. 10

intelligebat. Bellum enim eſt ſceleratis cum Deo, quorum ſceleribus incredibiliter offenditur. inquit enim Apoſtolus; *a Ira, & indignatio, tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*. Nam, etſi tranſierit actio peccati, tamen peccatum macula, & reatu permanet, cui ſemper imminens ira Dei illud perſequitur, tanquam umbra corpus.

Bellum eſt ſceleratis cũ Deo.

a *Rom.* 2. 8. 9. *Iſa.* 59.

Peccato commiſſo, remanet macula, & reatus.

9. *Quomodo perſpecta peccatorum calamitate, ad pœnitentiam converti debeamus.*

Exemplo Davidis excitãdus eſt pęnitentiam.

Cum igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam peccatorum veniam excitabatur: cujus & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquageſimo ejus Pſalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus; ut Prophetæ imitatione & ad doloris ſenſum, ideſt ad veram pœnitentiam, & ad veniæ ſpem erudiri poſſint. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere diſcamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cum Iſraelem ad pœnitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum ſenſum perciperet, quæ peccatum conſequuntur. *b Vide enim* inquit, *quia malum; & amarum eſt, reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem ejus apud te, dicit Dominus Deus exercituum*. Qui carent neceſſario hoc recognitionis, ac doloris ſenſu, ii apud Prophetas, Iſaiam, Ezechielem, & Zachariam, *c* cor durum, *d* lapideum, & *e* adamantinum habere dicuntur. Sunt enim inſtar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ; ideſt ſalutaris recognitionis ſenſum habentes.

Utilitas vera pœnitentia, & contritionis.

b *Hier.* 2. 19.

c *Iſa.* 46. 12 *Ezech.* 3. 7.

d *Ezec.* 36. 26

e *Zach.* 7. 12.

Quomodo ſpes ſit peccatoribus excitanda.

10. *Quibus meditationibus poſt peccati agnitionem, & deteſtationem ſpes impetrandæ veniæ concipienda ſit.*

Sed, ne peccatorum gravitate deterritus ſe populus veniam impetrare poſſe deſperet, ipſum ad ſpem vocare Parochi debebunt his rationibus; quod & Eccleſiæ Chriſtus Dominus *f* poteſtatem dedit remittendi peccata, quemadmodum ſacroſancti Symboli articulo declaratur, & hac petitione docuit, quanta eſſet Dei Bonitas, ac Liberalitas in genus humanũ: niſi enim promptus eſſet, ac paratus Deus ad condonandum peccata pęnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam pręſcripſiſſet, *Dimitte nobis debita noſtra*. Quamobrem illud fixum in

f *Matth.* 16. & 18. 19. & *Joan.* 20. 23.

Promptus eſt Deus ad ignoſcendum, ſi nobis ipſi non deſimus V. Hier. 24.

 ani-

Ezech. 18. 23. Joel. 2. 15. 14. Jo. 3. & in novo Testamento passim.

animis nostris tenere debemus, fore, ut is paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus jussit exposcere.

11. *Quomodo, si nos pœniteat, Deus facile peccatis nostris indulgeat.*

Peccatum proprie adversus Deum pugnat.

Nam omnino sub hac petitione illa est subjecta sententia, sic e ie in nos affectum Deum, ut vere pœnitentibus libenter ignoscat: Est enim Deus is, in quem, abjecta obedientia, peccatur; cujus ordinem sapientiæ perturbamus, quantum est situm in nobis; quem offendimus; quem factis, dictisque violamus. Verum idem est ille beneficentissimus parens, qui, cum possit omnia condonare, non modo se id velle declaravit, sed etiam impulit homines, ut a se veniam peterent, &, quibus verbis id facerent, docui. Quare nemini dubium esse potest; quin, illo auctore, in nostra potestate sit nobis Dei gratiam reconciliare. Et, quoniam hæc testificato ipropense ad ignoscendum Divinę voluntatis fidem auget, spem alit, charitatem inflammat; operæ pretium est ornare hunc locum nonnullis divinis testimoniis, & hominum exemplis; quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit. Quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in procemio hujus Precationis, & in ea Symboli parte, quæ est *de Remissione peccatorum*; inde assument Parochi; quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur; reliqua haurient ex Divinarum Litterarum fontibus.

Pænitentia vera exempla sunt. Judic. 10. & 1. Reg. 7. & 2. Reg. 12. 24. & Paral. 12. 13. & Jona 3. per tot. Jud. 7. Novi Testa. exempla notiora sunt.

12. *Quid in illa petitionis sententia* debitorum *nomine intelligendum sit.*

Deo debemus amorem ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Deut. 6. Matt. 22. 31. Marc. 12. 29. Rom. 13. 8. Gal. 5. 3.

Tum vero eodem utantur instituto, quo in cæteris petitionibus utendum duximus, ut intelligant fideles, quid hic *Debita* significent; ne forte decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent.

Primum autem scire oportet; minime petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra; quem omnino Deo debemus, & cujus debiti solutio est ad salutem necessaria.

Neque vero, quia *Debiti* nomine etiam obedientia, cultus, veneratio, & cætera hujus generis officia continentur; postulamus, ut non amplius ea debeamus.

Sed

Sed precamur, ut liberet a peccatis. Sic enim S. a Lucas est interpretatus: qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam, quod illis committendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Hujus generis debitum fuit, quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ: b *Quæ non rapui, tunc exolvebam*. Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse, sed etiam non esse solvendo, c cum peccator per se satisfacere nullo modo possit.

a Luc. 7. 41. Luc. 11. 4.
b Psalm. 68. 5
c Luc. 7. 41.

13. *Cum peccator per se non sit solvendo, unde debito per peccatum contracto satisfieri possit.*

Quare confugiendũ nobis est ad Dei misericordiam: cui quia d par justitia respondet, cujus est retinentissimus Deus, utendum erit e deprecatione, & patrocinio Passionis Domini nostri Jesu Christi, sine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit, a qua omnis satisfaciendi vis, & ratio, tanquam ex fonte profluxit. Nam pretium illud in Cruce a Christo Domino persolutum, & nobiscum per Sacramenta, re, vel studio, ac desiderio adhibita communicatum, tanti est, ut nobis impetret, & conficiat, quod hac petitione postulamus, ut peccata nostra remittantur.

Christi implorandum patrocinium, ut ex thesauro passionis ejus præstetur, quo contracta per peccatum debita nostra dissolvantur.
d Psal. 100. 1
e 1. Jo. 2.
Christi passio est fons omnis nostræ satisfactionis.

14. *Hic pro indulgentiam, ac remissione culpæ venialis, & mortiferæ oratur.*

Quo loco non id modo pro levibus erratis, & facillimis ad impetrandam veniam, sed pro gravibus, & mortiferis peccatis deprecamur: quæ precatio in scelerum gravitate pondus non habebit, nisi id a Pœnitentiæ Sacramento, re, vel certe desiderio suscepto, ut jam dictum est, assumpserit.

Pro remissione peccatorũ venialium, & capitalium fit hac oratio.
Aliter panem nostrum, aliter debita nostra dicimus.

15. *Non eadem est ratio, cur* debita nostra *hic dicamus, quæ fuit, dum* Panem nostrum *peteremus.*

Dicimus autem *Debita nostra* longe aliter, atque *Panem nostrum* antea diximus: Noster enim ille est panis; quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata nostra sunt, quia illorum culpa residet in nobis: nam nostra voluntate suscipiuntur, quæ peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria. Nos igitur eam culpam sustinentes, & confitentes, ad expiando peccata necessariam

Peccatum omne voluntarium.
Aug. l. 1. retra c. 13. & 15. & l. de vera rel. c. 14. & alibi sæpe. V. Mag. in 2. 41. lit. a & g.

 Dei

Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excusatione cujusquam, nec causam in quenquam transferimus, ut primi homines *a* Adam, & Eva fecerunt: ipsi nos judicamus, illam, si sapimus, Prophetæ precationem adhibentes: *b* *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.*

a Gen. 3. 12. 13.
b Psal. 140. 4

16. *Cur in numero multitudinis*, dimitte nobis debita, *postulemus.*

Alii pro aliis orare debemus.

Nec vero dicimus; *Dimitte mihi*, sed, *nobis*: quod fraterna necessitudo, & charitas, quæ inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, ut de communi proximorum salute soliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Christo Domino traditum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpetuoque servatum, *c* ipsi & maxime tenuerunt Apostoli, & ut cæteri abhiberent, auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis studii, & cupiditatis in deprecando pro salute proximorum habemus in utroq; testamento sanctorum Moysis, & Pauli præclarum exemplum: quorum alter sic Deum precabatur: *d* *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Alter in hunc modum: *e* *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.*

c Rom. 1. 9. 2. Cor. 11. 28 2. Pet. 1. 15.
d Exo. 32. 32.
e Rom. 9. 3. Joan. 10.
Bonus pastor animã suam dat pro ovibus suis.

17. *Quomodo hæc verba*, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, *sint intelligenda.*

Duplex acceptio particulæ, sicut. Primo. Greg. l. 17. Moral. c. 6. Secundo.
f Matth. 6. 14. 15. Mar. 11. 25. 26. Eccl. 28. 3.

Illud, *Sicut*, dupliciter intelligi potest, nam & similitudinis vim habet, cum videlicet a Deo petimus, ut quemadmodum nos injurias, & contumelias remittimus iis, a quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet: est præterea conditionis nota: in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur: *f* *Si enim dimiseritis hominibus*, inquit, *peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester Cœlestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Verum habet uterque sensus eandem ignoscendi necessitatem: ut, si volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, a quibus injuriam accepimus. Sic enim Deus oblivionem injuriarum, mutuumque studium, & amorem requirit a nobis, ut eorum, *g* qui in gratiam

g Matt. 20. 14. 15.

non

non sunt reconciliati, dona, ac sacrificia rejiciat, & aspernetur.

18. *Remissio omnium injuriarum probatur esse & naturæ præceptis, & Christi mandatis consentanea.*

Est etiam naturæ lege sancitum, *a* ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus; vere ut impudentissimus ille sit, qui postulet a Deo, ut sui sceleris pœnam prætermittat, cum ipse in proximum animum retineat armatum. Quare parati, & prompti ad ignoscendum esse debent ii, quibus impositæ sunt injuriæ; cum & urgeantur hac precandi formula; & apud S. Lucam id jubeat Deus: *b Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; &, si pœnitentiam egerit, dimitte illi; &, si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi*; & in Evangelio S. Matthæi sit: *c Diligite inimicos vestro*; & *d* Apostolus, & ante eum *e* Salomon scripserit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitieret, potum da illi*; & sit apud S. Marcum Evangelistam: *f Cum stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversus aliquem; ut & Pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.*

a Matt. 7. 12 Luc. 6. 31. Tob. 4. 16.
b Luc. 17. 3.
c Matt. 5. 44
d Rom. 12. 20
e Prov. 25. 21
f Mar. 11. 25

19. *Quibus rationibus flectendi sint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.*

Sed, quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius fit ab homines, quam ut inferenti condonet injurias, omnẽ conferant Parochi animi, & ingenii vim ad commutandos, & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, & misericordiam, Christiano homini necessariam. Commorentur in traditione *g* divinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios, si facile remittant injurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus similitudo quædam cum parente Deo, *h* qui sibi inimicissimum, & infestissimum genus hominum, Filii sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis, & præcepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare non possumus sine summo de-

g Præter superiora hæc ill'is indicanda duximus: Exod. 23. 45. Lev. 19. 11. Deut 33 38. 1. Reg. 24. 5. & 16. 10. 12. Job 31. 29. Psal. 7 & 9. Prov. 20 24. Exod. 25 12.
h Rom. 5. 8. 9. 10.

a Mat. 5. 44. decore, & pernicie: *a Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in Cœlis est.*

20. Quomodo cum iis agendum sit, qui ex animo omnem injuriarium memoriam delere nequeunt.

Quanta oblivio injuriarũ requiratur a Christianis. V. D. Th. in 2. 2. q. 25. a. 9

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, ne quis, cognita hujus difficultate, ac necessitate Præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui, cum se debere intelligant cõterere injurias oblivione voluntaria, & eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed universam memoriam injuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt. Nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem magis agitantur conscientiæ fluctibus, verentes, ne parum simpliciter, & candide positis inimicitiis, Dei jusso non obediant. Hic igitur Pastores *b* contraria studia carnis, & spiritus explicabunt, quod illius sensus sit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propensa ad ignoscendum; hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere. quare saluti minime diffidendum esse demonstrabunt, reclamantibus, & adversantibus rationis corruptæ naturæ appetitionibus, modo spiritus perstet in officio, & voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

b Mat. 26. 4. Rom. 8. 18. 19. Gal. 5. 14.

21. Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, possunt, & debent Orationem Dominicam absque culpa recitare.

Orant Christiani nomine totius Ecclesiæ. D. Th. in 2. 2. q. 83. ar. 16.

Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nondum animũ inducere possint, ut obliti injurias, ament inimicos, propterea deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur; duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorem illis eripiant. Nam quivis unus e fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiserunt,

Cum petitur aliquid a Deo, petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini aliquĩ esse videtur impossibile.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus quicquid ad illud impetrandum in eam petitionẽ a nobis necessario conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ; petimus facultatem intimi doloris; postulamus, ut a peccatis abhorrere, & illa Sacerdoti vere, ac pie confitere possimus. Itaque, cum necesse etiam nobis sit parcere iis, qui damnum,

damnum, aut malum aliquod dederint; cum ut nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, ut largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani illo, & pravo timore commoventur, ne sibi Deum reddant offensiorem hac precatione; contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis usum, quo a parente Deo postulent, ut sibi det eam mentem, ut iis, qui læserint, ignoscant, & inimicos diligant.

22. *Quid illi sit faciendum, qui Orationem de remissione peccatorum sibi cupit esse fructuosam.*

Sed, ut precatio omnino fructuosa si, primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur nisi pœnitenti: itaque nos ea charitate, & pietate præditos esse oportere, quæ penitentibus conveniat: convenire autem maxime iis, subjecta, quasi oculis propria flagitia, atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad offendendum parentem Deum. In his curis versabatur David, cum diceret: *a Et peccatum meum contra me est semper*. Et alio loco: *b Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo*. Proponat sibi præterea unusquisque ardentissimũ orandi studium eorum, qui a Deo precibus impetraverunt veniam delictorum: ut *c* Publicani illius, qui longe consistens præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem: *Deus propitius esto mihi peccatori*: Tum *d* illius Peccatricis mulieris, quæ Christo Domino retro stans; rigatos a se ejus pedes, & capillis etiam abstersos osculabatur: *e* Petri denique Principis Apostolorum, *qui egressus foras flevit amare*.

Occasiones peccatorum evitandæ.

a *Psal. 50.5.*
b *Psal. 6.7.*

Exempla eorum proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

c *Luc. 18.13.*
d *Luc. 7.38.*
e *Mat. 26 75.*

23. *Quæ sint præcipua ad sananda animę vulnera remedia.*

Deinde cogitandũ est, quo infirmiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus, & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, Pœnitentia, & Eucharistia. Hæc igitur sępissimę adhibeat Fidelis Populus.

Remedia pręcipua ægrotantis animæ sunt Pænitentia, & Eucharistia.

Eleem. fyna virens. *a V. Deut. 15. 5. 7. 8. Tob. 4. 7. Psal. 40. 2. Prov. 14. 19. Eccl. 3. 33. Luc. 11. 12 & alibi sæpe. b Tob. 12. 9.* Deinde Eleemosyna, quemadmodum tradunt *a* Divinæ Litteræ, medicina est accommodata sanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus. Quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini sanctus Raphael, cujus est illa vox: *b Eleemosina a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam*; testis est Daniel, qui Nabuchodonosor Regem sic admonebat: *c Peccata tua Eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* *c Dan. 4. 24.*

Optima eleemosyna etiã injuriarum oblivio. Optima autẽ largitio, & impertiendę misericordię ratio est oblivio injuriarum, & bona voluntas erga eos, qui rem, vel existimationẽ, vel corpus tuum, tuorumve violaverint. Quicunque igitur cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatque omnem offensionem, & pro hostibus libentissime deprecetur, omnem captans occasionem de illis ipsis bene promerendi. Sed, quoniam hoc argumentum explicatum est, cum homicidii locum tractavimus, eo rejicimus Parochos. Qui tamen hanc Petitionem hoc fine concludant, nihil injustius esse, aut fingi posse, quam eum, qui cum hominibus durus sit, ut nemini se det ad lenitatem, idem postulet, ut in se sit mitis, & benignus Deus.

De Sexta Petitione.

CAPUT XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

1. *Quantum periculum sit, ne post peccatorum remissionem perceptam iterum in peccatum relabamur.*

NOn dubium est, quin filii Dei post impetratam delictorum veniam, cum incensi studio adhibendi Deo cultum, & venerationem, Cœleste Regnum *Bern. serm. 4. de Assumpt. Quomodo Dæmon* exoptant; & omnia divino Numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a Paterna ejus voluntate, ac providentia; tum eo magis humani generis hostis omnes adversus

versus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur, sic, ut verendum sit, ne, labefacta, & mutata sententia, rursum in vitia delabantur, longeque deteriore evadant, quam antea fuerint; de quibus illud Principis Apostolorum jure dici possit: *a Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.*

maxime impugnit, qui ad eo defecerunt: Vide Luc. 11. 24. 25. 26.
a 2. Petr. 2. 21.

2. *Quomodo Christus nos hac oratione adversus vaferrimi hostis insidias munire voluerit.*

Quare nobis a Christo Domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam, & præsidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, si deseramur divino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hac orandi regula jussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem; sed in illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolos sub ipsum mortis tempus, cum quidem *b* ipsos mundos esse dixisset, eos hujus officii hic verbis admonuit: *c Orate, ut non intretis in tentationem*. Quæ iterum a Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitandi fidelem Populum ad frequentem hujus usum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula hujus generis intendantur, a Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assidue: *Ne nos inducas in tentationem.*

Fortis est, quem adversa non frangunt, fortior, quem prospera non abjiciunt. fortissimus, qui hac rerum vicissitudine non commovetur.
b Jo. 13. 10.
c Matt. 26. 41. Marc. 14. 38. Luc. 22 40.
Docuit, ut vigilemus, ut incidamus in peccatum, &c. Amb. l 5. ep. 33. in medio.

3. *Quibus præcipue rationibus homines hujus petitionis necessitatem intelligere possint.*

Intelliget autẽ fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, si suæ imbecillitatis, insciriæque meminerit: si recordabitur illam Christi Domini sententiam: *d Spiritum quidem promptus est, caro autem infirma*; si ei venerit in mentẽ, quam graves sint, & exitiales hominum casus, impellente dæmone, nisi sustineantur dexteræ cœlestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille Chorus Apostolorum, *e* qui magno antea animo cum essent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt? Etsi illustrius etiam est illud Principis Apostolorum,

d Mat. 26. 41. Marci 14. 38.
e Matt. 26. 35. 36.

qui

2. *Quid hæc quinta Petitio contineat.*

a Isa. 27. 9. V. eundem 5. 3. 4. 5. 6. Rom. 4. 20. 1. Cor. 15. 5. b Ps. 51. 1. Rom. 4. 7.

Quomodo ante Christi adventum passo sit operata remissionem nostrorũ peccatorum. Vid. D. Th. 3. p. qu. 49. ar. 1.

D. Th. 2. 2. q. 85. ar. 9.

Continet autem hæc Petitio summam quandã eorum bonorum, quibus per Jesum Christum cumulatum est humanum genus. Id enim docuit Isaias: *a Dimittetur*, inquit, *iniquitas domui Jacob; & iste omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus*. Quod David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerunt, his verbis: *b Beati, quorum remissæ sunt iniquitates*. Quare est accurate, ac diligenter Pastoribus hujus postulationis animadvertenda, & exponenda sententia, quam ad cœlestem vitam consequendam tantum valere intelligimus.

3. *Quomodo hic non sit eadem peccandi ratio, quæ in superioribus fuit.*

Ingredimur autem novam precandi rationem. Nam hactenus a Deo non solum æterna, & spiritualia bona, sed caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur, & animæ, & corporis, & hujus, & sempiternæ vitæ.

4. *Quę in eo, qui veniã peccati impetrare velit, requirantur.*

Agnitio peccati est primus ad pænitentiam gradus.

Bern. ser. 3. de S. Andr.

Secundo dolor de peccati ex ad peccati remissionem necessarius.

Aug. ep. 48. ad Vinc. & habetur de pæn. dis. 1. c. Neminem.

Tertius gradus spes veniæ.

c Gen. 4. 13. d Mat. 27. 4. Act. 1. 18.

Sed, quoniam ad impetrandum, quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio; quomodo affectos esse oporteat eos, qui Deum modo hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi Fidelem Populum, primum necesse est, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat: deinde, ut ejus sensu, ac dolore commoveatur; tum, ut sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus, affectis, & comparatis ignoscat: ne forte acerbam delictorum recordationem, ac recognitionem illa veniæ desperatio consequatur, quæ olim *c* Cain, & *d* Judæ animum occupavit, qui Deum modo vindicem, & ultorem, non etiam mitem, & misericordem existimarunt. Ergo in hac petitione sic affecti simus oportet, ut dolenter peccata nostra recognoscentes, ad Deum, tanquam ad parentem, non quasi ad judicem confugiamus, a quo, non ut ex justitia nobiscum agat, sed ex misericordia, postulemus.

5. *Quibus rationibus homo ad agnitionem peccatorum perducatur.*

Fa-

Facile autem adducemur, ut peccatum nostrum agnoscamus, si ipsum audierimus Deum nos in sacris Literis hujus rationis admonentem; est enim illud apud Davidem: *a Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* In eandem sententiam loquitur Salamon: *b Non est homo justus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Quo illud etiam pertinet: *c Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Quod idem a S. Joanne ad deterrendos homines ab arrogantia scriptum est: *d Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et a Hieremia: *e Dixisti, absque peccato, & innocens ego sum; & propterea avertatur furor tuus a me: ecce ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris, non peccavi.* Quorum sententias omnium idem, qui eas eorum ore protulerat, Christus Dominus hoc petitionis præscripto confirmat, quo jubet nos delicta nostra confiteri. Id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii, in hunc modum: *Placuit, ut, quicunque verba ipsa Dominicæ Orationis, ubi dicimus,* Dimitte nobis debita nostra, *ita vult a Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit.* Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur, debita non habere?

Nemo est, qui se peccatorem esse, atque scelere non debeat, & egere Dei gratia.
a Psal. 13. 3. Rom. 3. 12.
b Eccl. 7. 21. 3. Reg. 8, 46. 2. Paral 6. 36
c Prov. 20. 9.
d 1. Jo. 1. 8. Jo. 14. 4. Nemo mundus a sorde, & c. juxta versionem LXX. Interpr.
e Hier. 2. 35. Sed legat Parochus totum hoc caput, ex quo multa ad concionandum argumenta desumet.
Milevit. Co. c. 8. & 9. item Conc. Tr. sess. 6. de justific. ca. 11.

6. *Quo pacto post agnitum peccatum dolor remordens, & vera ejusdem Pœnitentia in animo excitetur.*

Verum in necessaria recognitione peccatorum, non est satis illa leviter recordari. Nam, ut acerba nobis sit ea memoria, ut cor pungat, animum stimulet, & dolorem inurat, necesse est. Quare pertractabunt locum hunc diligenter Parochi, ut non solum facinorum, ac flagitiorum suorum meminerint fideles auditores, sed ut moleste, dolenterque meminerint; ut, cum angantur intimis sensibus, conferant se ad Patrem Deum, a quo, ut inhærentes evellat scelerum aculeo, suppliciter petant. Nec vero solum erratorum turpitudinem studebunt subjicere oculis fidelis populis, verum etiam indignitatem, ac sordes hominum, qui, cum nihil simus, nisi putrida caro,

De hominum vanitate lege Isa. 40. 6. 7. Eccl. 14. 18. Jac. 1. 10. 1. Pet. 1. 24 Job. 10 7.

caro, nisi summa fœditas, incomprehensibilem illam Dei majestatem, & inexplicabilem præstantiam incredibilem in modum audeamus offendere; præsertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximisque beneficiis aucti sumus.

7. *Quomodo per peccatum gravissimæ diaboli servituti nos tradamus.*

Ut quid? Ut *a* abalienati a Patre Deo, qui summum bonum est, turpissima peccati mercede, *b* diabolo nos addicamus in miserrimam servitutem, neque enim dici potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis qui, repulso suavi jugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo, quo parentis Deo spiritus noster adstringitur, ad hostem acerrimum desciverunt, qui eo nomine *c Princeps*, & *d Rector mundi* & *Princeps tenebrarum*, & *e Rex super universos filios superbiæ* dicitur in Divinis Litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide opprimuntur, vere convenit illa vox Isaiæ: *f Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te.*

8. *Quanta mala peccatum in animam invehat.*

Hæc si nos minus movent rapta fœdera charitatis, moveant certe calamitates, & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur enim sanctitas animæ, quam *g* Christo desponsatam esse scimus: profanum fit illud idem *h* Templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apostolus: *i Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* Innumerabilia sunt mala, quæ peccatum invexit in hominem: quam pene infinitam pestem David his verbis expressit: *k Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.* Nimirum norat hanc plagæ vim, cùm nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur. Pervaserat enim in ossa peccati virus: idest, rationem, & voluntatem, quæ maxime solidæ sunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem pestē indicant sacræ Litteræ, cum peccatores *l* claudos, *m* surdos, *n* mutos, *o* cæcos, & omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in se propter peccatum commotam in-

De Dei incomprehensibili majestate, V. Job 6. & 12.
Hier. 10.

a Hier. 3. per totum, & 5. per totum.
b Diabolo se se per peccatum homines addicunt.
c Jo. 12. 31 & 14. 30.
d Eph 6. 12.
e Job. 41. 25.
f Isa. 26. 13.

g Anima est sponsa Christi Hier. 2. 2. Osea 2. 19. 2 Cor. 11. 1. Cor. 3.
h Est templū Domini, i. Spiritus sancti. 1 Cor 6. 19.
i 1. Cor. 3. 7.
k Ps. 37. 4.
l Prov. 26. 6. Isa. 33. 23. Hier. 31. 8. Luc. 14. 13.
m Is. 42. & 33. 8.
n Ps. 37. 5. Isa. 56. 10.
o Is. 42. 43. 56. & 59. 10

intelligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo, quorum sceleribus incredibiliter offenditur. inquit enim Apostolus; *a Ira, & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Nam, etsi transierit actio peccati, tamen peccatum macula, & reatu permanet, cui semper imminens ira Dei illud persequitur, tanquam umbra corpus.

Bellum est sceleratis cũ Deo.

a Rom. 2. 8. 9.

Isa. 59.

Peccato commisso, remanet macula, & reatus.

9. *Quomodo perspecta peccatorum calamitate, ad pœnitentiam converti debeamus.*

Exemplo Davidis excitãdus est pęnitentiam.

Cum igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam peccatorum veniam excitabatur: cujus & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquagesimo ejus Psalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus; ut Prophetæ imitatione & ad doloris sensum, idest ad veram pœnitentiam, & ad veniæ spem erudiri possint. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cum Israelem ad pœnitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequuntur. *b Vide enim* inquit, *quia malum; & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem ejus apud te, dicit Dominus Deus exercituum.* Qui carent necessario hoc recognitionis, ac doloris sensu, ii apud Prophetas, Isaiam, Ezechielem, & Zachariam, *c* cor durum, *d* lapideum, & *e* adamantinum habere dicuntur. Sunt enim instar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ, idest salutaris recognitionis sensum habentes.

Utilitas veræ pœnitentia, & contritionis.

b Hier. 2. 19.

c Isa. 46. 12

Ezech. 3. 7.

d Ezec. 36. 26

e Zach. 7. 12.

Quomodo spes sit peccatoribus excitanda.

10. *Quibus meditationibus post peccati agnitionem, & detestationem spes impetrandæ veniæ concipienda sit.*

Sed, ne peccatorum gravitate deterritus se populus veniam impetrare posse desperet, ipsum ad spem vocare Parochi debebunt his rationibus; quod & Ecclesiæ Christus Dominus *f* potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur, & hac petitione docuit, quanta esset Dei Bonitas, ac Liberalitas in genus humanũ: nisi enim promptus esset, ac paratus Deus ad condonandum peccata pęnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam pręscripsisset, *Dimitte nobis debita nostra.* Quamobrem illud fixum in ani-

f Matth. 16. & 18. 19. & Joan. 20. 23.

Promptus est Deus ad ignoscendum, si nobis ipsi non desimus V. Hier. 24.

Ezech. 18. 23. Joel. 2. 15. 14. Jo. 3. & in novo Testamento passim.

animis nostris tenere debemus, fore, ut is paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus jussit exposcere.

11. *Quomodo, si nos pœniteat, Deus facile peccatis nostris indulgeat.*

Peccatum proprie adversus Deum pugnat.

Nam omnino sub hac petitione illa est subjecta sententia; sic esse in nos affectum Deum, ut vere pœnitentibus libenter ignoscat. Est enim Deus is, in quem, abjecta obedientia, peccatur; cujus ordinem sapientiæ perturbamus, quantum est situm in nobis; quem offendimus; quem factis, dictisque violamus. Verum idem est ille beneficentissimus parens, qui, cum possit omnia condonare, non modo se id velle declaravit, sed etiam impulit homines, ut a se veniam peterent, &, quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium esse potest; quin, illo auctore, in nostra potestate sit nobis Dei gratiam reconciliare. Et, quoniam hæc testificatio propensæ ad ignoscendum Divinæ voluntatis fidem auget, spem alit, charitatem inflammat; operæ pretium est ornare hunc locum nonnullis divinis testimoniis, & hominum exemplis; quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit. Quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in procemio hujus Precationis, & in ea Symboli parte, quæ est *de Remissione peccatorum*; inde assument Parochi; quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur; reliqua haurient ex Divinarum Litterarum fontibus.

Pœnitentia vera exempla sunt. Judic. 10. & 1. Reg. 7. & 2. Reg. 12. 24. & Paral. 12. 13. & Jona 3. per tot. Jud. 7.

Novi Testa. exempla notiora sunt.

12. *Quid in illa petitionis sententia* debitorum *nomine intelligendum sit.*

Deo debemus amorem ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Deut. 6. Matt. 22. 37. Marc. 12. 29. Rom. 13. 8. Gal. 5. 3.

Tum vero eodem utantur instituto, quo in cæteris petitionibus utendum duximus, ut intelligant fideles, quid hic *Debita* significent; ne forte decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent.

Primum autem scire oportet; minime petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra; quem omnino Deo debemus; & cujus debiti solutio est ad salutem necessaria.

Neque vero, quia *Debiti* nomine etiam obedientia, cultus, veneratio, & cætera hujus generis officia continentur; postulamus, ut non amplius ea debeamus.

Sed

Sed precamur, ut liberet a peccatis. Sic enim S. *a* Lucas est interpretatus: qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam, quod illis committendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Hujus generis debitum fuit, quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ: *b Quæ non rapui, tunc exolvebam.* Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse, sed etiam non esse solvendo, *c* cum peccator per se satisfacere nullo modo possit.

a Luc. 7. 41. Luc. 11. 4.
b Psalm. 68. 5
c Luc. 7. 41.

13. *Cum peccator per se non sit solvendo, unde debito per peccatum contracto satisfieri possit.*

Quare confugiendū nobis est ad Dei misericordiam: cui quia *d* par justitia respondet, cujus est retinentissimus Deus, utendum erit *e* deprecatione, & patrocinio Passionis Domini nostri Jesu Christi, sine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit, a qua omnis satisfaciendi vis, & ratio; tanquam ex fonte profluxit. Nam pretium illud in Cruce a Christo Domino persolutum, & nobiscum per Sacramenta, re, vel studio, ac desiderio adhibita communicatum, tanti est, ut nobis impetret, & conficiat; quod hac petitione postulamus, ut peccata nostra remittantur.

Christi implorandum patrocinium, ut ex thesauro passionis ejus præstetur, quo contracta per peccatum debita nostra dissolvantur.
d Psal. 100. 1
e 1. Jo. 2.
Christi passio est fons omnis nostræ satisfactionis.

14. *Hic pro indulgentiam, ac remissione culpæ venialis, & mortiferæ oratur.*

Quo loco non id modo pro levibus erratis, & facillimis ad impetrandam veniam, sed pro gravibus, & mortiferis peccatis deprecamur: quæ precatio in scelerum gravitate pondus non habebit, nisi id a Pœnitentiæ Sacramento, re, vel certe desiderio suscepto, ut jam dictum est, assumpserit.

Pro remissione peccatorū venialium, & capitalium fit hæc oratio.
Aliter panem nostrum, aliter debita nostra dicimus.

15. *Non eadem est ratio, cur* debita nostra *hic dicamus, quæ fuit, dum* Panem nostrum *peteremus.*

Dicimus autem *Debita nostra* longe aliter, atque *Panem nostrum* antea diximus. Noster enim ille est panis; quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata nostra sunt; quia illorum culpa residet in nobis: nam nostra voluntate suscipiuntur, quæ peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria. Nos igitur eam culpam sustinentes, & confitentes, ad expiando peccata necessariam

Peccatum omne voluntarium.
Aug. l. 1. retra. c. 13. & 15. & l. de vera rel. c. 14. & alibi sæpe. V. Mag. in 2.
g 41. lit. e &c.

Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excusatione cujusquam, nec causam in quenquam transferimus, ut primi homines *a* Adam, & Eva fecerunt: ipsi nos judicamus, illam, si sapimus, Prophetæ precationem adhibentes: *b Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.*

a Gen. 3. 12. 13.
b Psal. 140. 4

16. *Cur in numero multitudinis*, dimitte nobis debita, *postulemus.*

Alii pro aliis orare debemus.

Nec vero dicimus; *Dimitte mihi*, sed, *nobis*: quod fraterna necessitudo, & charitas, quæ inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, ut de communi proximorum salute soliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Christo Domino traditum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpetuoque servatum, *c* ipsi & maxime tenuerunt Apostoli, & ut cæteri abhiberent, auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis studii, & cupiditatis in deprecando pro salute proximorum habemus in utroq; testamento sanctorum Moysis, & Pauli præclarum exemplum: quorum alter sic Deum precabatur: *d Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Alter in hunc modum: *e Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.*

c Rom. 1. 9. 2. Cor. 11. 28 2. Pet. 1. 15.
d Exo. 32. 32.
e Rom. 9. 3. Joan. 10.

Bonus pastor animā suam dat pro ovibus suis.

17. *Quomodo hæc verba*, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, *sint intelligenda.*

Duplex acceptio particulæ, sicut. Primo.

Illud, *Sicut*, dupliciter intelligi potest, nam & similitudinis vim habet, cum videlicet a Deo petimus, ut quemadmodum nos injurias, & contumelias remittimus iis, a quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet. est præterea conditionis nota: in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur: *f Si enim dimiseritis hominibus*, inquit, *peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester Cœlestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Verum habet uterque sensus eandem ignoscendi necessitatem: ut, si volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, a quibus injuriam accepimus. Sic enim Deus oblivionem injuriarum, mutuumque studium, & amorem requirit a nobis, ut eorum, *g* qui in gratiam non

Greg. l. 17. Moral. c. 6. Secundo.
f Matth. 6. 14. 15. Mar. 11. 25. 26. Eccl. 28. 3.
g Matt. 10. 14. 15.

non sunt reconciliati, dona, ac sacrificia rejiciat, & aspernetur.

18. *Remissio omnium injuriarum probatur esse & naturæ præceptis, & Christi mandatis consentanea.*

Est etiam naturæ lege sancitum, *a* ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus; vere ut impudentissimus ille sit, qui postulet à Deo, ut sui sceleris pœnam prætermittat, cum ipse in proximum animum retineat armatum. Quare parati, & prompti ad ignoscendum esse debent ii, quibus impositæ sunt injuriæ; cum & urgeantur hac precandi formula; & apud S. Lucam id jubeat Deus: *b Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; &, si pœnitentiam egerit, dimitte illi; &, si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi;* & in Evangelio S. Matthæi sit: *c Diligite inimicos vestro;* & *d* Apostolus, & ante eum *e* Salomon scripserit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitieret, potum da illi;* & sit apud S. Marcum Evangelistam: *f Cum stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversus aliquem; ut & Pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.*

a *Matt.* 7. 12. *Luc.* 6. 31. *Tob.* 4. 16.
b *Luc.* 17. 3.
c *Matt.* 5. 14
d *Rom.* 12. 20
e *Prov.* 25. 21
f *Mar.* 11. 25

19. *Quibus rationibus flectendi sint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.*

Sed, quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius fit ab homines, quam ut inferenti condonet injurias, omnẽ conferant Parochi animi, & ingenii vim ad commutandos, & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, & misericordiam, Christiano homini necessariam. Commorentur in traditione *g* divinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios, si facile remittant injurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus similitudo quædam cum parente Deo, *h* qui sibi inimicissimum, & infestissimum genus hominum, Filii sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis, & præcepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare non possumus sine summo de-

g *Præter superiora hæc illis indicanda duximus.* *Exod.* 23. 45. *Lev.* 1. 9. 11. *Deut.* 33. 38. 1. *Reg.* 24. 5. & 16. 10. 12. *Job* 31. 29. *Psal.* 7 & 9. *Prov.* 20. 24. *Exod.* 25. 12.
h *Rom.* 5. 8. 9. 10.

a *Mat. 5. 44.* decore, & pernicie: *a Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in Cœlis est.*

20. *Quomodo cum iis agendum sit, qui ex animo omnem injuriarium memoriam delere nequeunt.*

Quanta oblivio injuriarũ requiratur a Christianis. V. D. Th. in 2. 2. q. 25. a. 9.

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, ne quis, cognita hujus difficultate, ac necessitate Præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui, cum se debere intelligant cõterere injurias oblivione voluntaria, & eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed universam memoriam injuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt. Nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem magis agitantur conscientiæ fluctibus, verentes, ne parum simpliciter, & candide positis inimicitiis, Dei jusso non obediant. Hic igitur Pastores *b* contraria studia carnis, & spiritus explicabunt, quod illius sensus sit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propensa ad ignoscendum; hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere. quare saluti minime diffidendum esse demonstrabunt, reclamantibus, & adversantibus rationis corruptæ naturæ appetitionibus, modo spiritus perstet in officio, & voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

b *Mat. 26. 4. Rom. 8. 18. 19. Gal. 5. 14.*

21. *Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, possunt, & debent Orationem Dominicam absque culpa recitare.*

Orant Christiani nomine totius Ecclesiæ. D. Th. in 2. 2. q. 83. ar. 16.

Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nondum animũ inducere possint, ut obliti injurias, ament inimicos, propterea deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur; duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorem illis eripiant. Nam quivis unus e fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiserunt.

Cum petitur aliquid a Deo, petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini aliqui esse videtur impossibile.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus quicquid ad illud impetrandum in eam petitionẽ a nobis necessario conferendum est. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ; petimus facultatem intimi doloris; postulamus, ut a peccatis abhorrere, & illa Sacerdoti vere, ac pie confitere possimus. Itaque, cum necesse etiam nobis sit parcere iis, qui

damnum,

damnum, aut malum aliquod dederint; cum ut nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, ut largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani illo, & pravo timore commoventur, ne sibi Deum reddant offensiorem hac precatione; contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis usum, quo a parente Deo postulent, ut sibi det eam mentem, ut iis, qui læserint, ignoscant, & inimicos diligant.

22. *Quid illi sit faciendum, qui Orationem de remissione peccatorum sibi cupit esse fructuosam.*

Sed, ut precatio omnino fructuosa si, primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur nisi pœnitenti: itaque nos ea charitate, & pietate præditos esse oportere, quæ penitentibus conveniat: convenire autem maxime iis, subjecta, quasi oculis propria flagitia, atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione, conjungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad offendendum parentem Deum. In his curis versabatur David, cum diceret: *a Et peccatum meum contrame est semper*. Et alio loco: *b Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo*. Proponat sibi præterea unusquisque ardentissimũ orandi studium eorum, qui a Deo precibus impetraverunt veniam delictorum: ut *c* Publicani illius, qui longe consistens præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem: *Deus propitius esto mihi peccatori*: Tum *d* illius Peccatricis mulieris, quæ Christo Domino retro stans; rigatos a se ejus pedes, & capillis etiam abstersos osculabatur: *e* Petri denique Principis Apostolorum, *qui egressus foras flevit amare*.

Occasiones peccatorum evitandæ.

a *Psal.* 50.5.
b *Psal.* 6.7.

Exempla eorum proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

c *Luc.* 18.13.
d *Luc.* 7.38.

e *Mat.* 26 75.

23. *Quæ sint præcipua ad sananda animę vulnera remedia.*

Deinde cogitandũ est, quo infirmiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus, & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, Pœnitentia, & Eucharistia. Hæc igitur sępissime adhibeat Fidelis Populus.

Remedia prægrotantis animæ sunt Pœnitentia, & Eucharistia.

versus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur, sic, ut verendum sit, ne, labefacta, & mutata sententia, rursum in vitia delabantur, longeque deteriore evadant, quam antea fuerint; de quibus illud Principis Apostolorum jure dici possit: *a Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.*

maxime impugnit, qui ad eo defecerunt: Vide Luc. 11. 24. 25. 26.
a 2. Petr. 2. 21.

2. *Quomodo Christus nos hac oratione adversus vaferrimi hostis insidias munire voluerit.*

Quare nobis a Christo Domino datum est hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam, & præsidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, si deseramur divino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hac orandi regula jussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem; sed in illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolos sub ipsum mortis tempus, cum quidem *b* ipsos mundos esse dixisset, eos hujus officii hic verbis admonuit: *c Orate, ut non intretis in tentationem.* Quæ iterum a Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitandi fidelem Populum ad frequentem hujus usum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula hujus generis intendantur, a Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assidue: *Ne nos inducas in tentationem.*

Fortis est, quem adversa non frangunt, fortior, quem prospera non alliciunt. fortissimus, qui hac rerum vicissitudine non commovetur.
b Jo. 13. 10.
c Matt. 26. 41. Marc. 14. 38. Luc. 22. 40. Docuit, ut vigilemus, ut incidamus in peccatum, &c. Amb. l. 5. ep. 33. in medio.

3. *Quibus præcipue rationibus homines hujus petitionis necessitatem intelligere possint.*

Intelliget autẽ fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, si suæ imbecillitatis, inscitiæque meminerit: si recordabitur illam Christi Domini sententiam: *d Spiritum quidem promptus est, caro autem infirma;* si ei venerit in mentẽ, quam graves sint, & exitiales hominum casus, impellente dæmone, nisi sustineantur dexteræ cœlestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille Chorus Apostolorum, *e* qui magno antea animo cum essent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt? Etsi illustrius etiam est illud Principis Apostolorum, qui

d Matt. 26. 41. Marc. 14. 38.
e Matt. 26. 35. 36.

Humanæ imbecillitatis exemplum in Apostolis. *a Mat. 26. 35. 50. 71. Marc. 14. 19. Marc. 14. 19. 58. 69.* *A minori ad majus.*

qui in tanta professione singularis & fortitudinis, & amoris in Christum Dominum, tum paulo ante, sibi bene fidens, ita dixisset: *a Si oportuerit me mori meum, non te negabo*: statim unius voce mulierculæ perterritus, se Dominum non nosse jurejurando affirmavit. Nimirum illi in summa spiritus alacritate non respondebant vires. Quod si viri sanctissimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt; quid non timendum est cæteris, qui ab eorum sanctitate absunt longissime?

4. *Quos, quantisque tentationem periculis hominum vitæ sit exposita.*

Pericula, inter quæ fideles versantur sæpius ad memoriam sunt revocanda. *b Job. 7. 2. juxta 70. Mat. 1. 5. 5. 9. Joan. 2. 16.* *c Mat. 10. 16.* *d ad Eph. 6. 12.*

Quare prodonat fideli Populo Parochus prælia, & pericula, in quibus assidue versamur, *b* dum anima est in hoc mortali corpore, quos undique Caro, Mundus, & Satanas oppugnant. Quid ira, qui cupiditas in nobis possit, quotusquisque est, qui magno suo malo non experiri cogatur? Quis non his lacessitur stimulis? quis hos non sentit aculeos? quis subjectis non uritur ardentibus facibus? Et quidem tam varii sunt ictus, tam diversæ petitiones, ut difficillimum sit gravem aliquam plagã non accipere. Ac præter hos inimicos, *c* qui habitant, & vivunt nobiscum, sunt præterea hostes illi acerrimi, de quibus scriptum est: *d Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem sed adversus Principes, & Potestates, adversus mundi Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.*

5. *Quam graves sint dæmonum in nos insultus, ex sententia D. Pauli exponitur.*

Dæmonum potestas reliquis rebus antecellit. *Job. 42. vide Greg. lib. 35 mor. c. 17.* *Rectores mũdi tenebrarũ cur dicantur Dæmones D. Aug. in Ps. 5.* *Carnalis, & spiritualis nequitia quæ sit.*

Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impressiones dæmonum, qui & aperte nos petunt, & per cuniculos influunt in animas nostras, vix ut ab illis cavere possimus. Illos & *Principes* Apostolus appellat propter naturæ excellentiam; (nam natura hominibus, & cæteris quæ sub sensum cadunt, creatis rebus antecellũt) & *Potestates* vocat, quod non solum naturæ vi, sed potestate etiã superant; & *Rectores* nominat *mundi tenebrarum*: non enim clarum, & illustrem mundum regunt, & est bonos, & pios, sed obscurum, & caliginosum, nempe eos, qui flagitiosæ, & facinorosæ vitæ sordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum diabolo delectantur.

tur. Nuncupat etiam dæmones *spiritualia nequitiæ*, est enim Carnis, & Spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, quæ percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitiæ sunt mala studia, & pravæ cupiditates; quæ ad superiorem pertinent animæ partem; quæ tanto pejores sunt, quam reliquæ, quanto mens ipsa, & ratio altior est, atque præstantior. Quæ Satanæ nequitia quia maxime spectat illuc, ut cœlesti nos hæreditate privet, propterea dixit *a* Apostolus, *in cœlestibus*. Ex quo licet intelligere, magnas esse hostium vires, invictum animum, immane in nos, & infinitum odium, bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, ut nulla pax esse cum illis, nullæ induciæ fieri possint.

a Ephes. 6. 12
Ly. in, accipitur causative, hoc est propter cœlestia sua, facta nostra.
Quanta dæmonum sit audacia, & invidia.

6. *Quanta sit diaboli ad tentandum audacia, & perversitas.*

Quantum vero audeant, declarat Satanæ apud Prophetam vox: *b in cœlum conscendam*. *c* Agressus est primos homines in Paradiso, *d* adortus est Prophetas, appetivit Apostolos, ut, quemadmodum apud Evangelistam loquitur Dominus, *e cribaret eos, sicut triticum*. *f* Ne ipsum quidem Christi Domini os erubuit. itaque ejus inexplebilem cupiditatem, & immensam diligentiam S. Petrus expressit, cum dixit: *g Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret*. Quamquam non unus modo tentat homines Satan, sed gregatim interdum dæmones in singulos impetum faciunt: quod ille confessus est dæmon, *h* qui rogatus a Christo Domino, quod sibi nomen esset, respondit: *Legio mihi nomen est*, nempe Dęmonum multitudo, quæ miserum illum divexarat, & de alio scriptum est: *i Assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*.

b *Isa. 14. 13.*
c *Gen. 3. 12.*
d *Job 1. 1.*
1 Paral. 21. 1
e *Luc. 22. 31*
f *Matt. 4. 3.*
g *1. Pet. 5. 8.*
Dæmones non singuli, sed plores infestant interdum homines.
h *Mat. 8. 28. 29.*
Marc. 5. 9.
Luc. 8. 30.
i *Mat. 12. 45*
Luc. 11. 26.

7. *Cur perversi minus, pii autem magis a dæmonibus infestentur.*

Multi sunt, qui, quod impulsus, atque impetus dæmonum in se minime sentiunt, totam rem falsam esse arbitrantur: quos ipsos a dęmonibus non impugnari mirum non est, quibus se sponte tradiderunt: non est in illis pietas,

Dæmones improbis infesti non sunt
Judith. 11. Ego nunquã potui viro, &c. Et Luca 11. In pace.

pietas, non charitas, non virtus ulla Christiano homine digna. quare fit, ut toti sint in potestate diaboli: nec ullis tentationibus opus est ad eos evertendos, in quorũ jam animis, ipsis libentibus, commoratur. At vero qui se Deo dicaverunt, in terris cœlestem vitam agentes, ii maxime omnium Satanæ incursibus petuntur, hos acerbissime odit, his in singula temporis momẽta struit insidias. Plena est histo: ia divinarum Literarum Sanctorum hominum, quos præsenti etiam animo stantes vel vi, vel fraude pervertit. *a* Adam, *b* David, *c* Salomon, *d* aliique, quos enumerare difficile sit, experti sunt dæmonum violentos impetus, & callidam astutiam, cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet: Itaque pie, casteque petendum a Deo est, *e* ne nos tentari sinat supra id, quod possumus; sed faciat etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere.

Fuhd omnia, mun possidet. Joa. 15. Si de mundo fuisfetis, mundus, quos suũ erat, diligeret, & hoc est, quia vir bonus est Cœli malus est telluris alumnus, quos igitur Cœlum diligit, odit humus.

Ab exemplo Sanctorum.

a Gen. 3. 2.
b 2. Reg. 11. a. 3.
c 3. Reg. 11.
d Sampson. Jud. 16 4. Saul. 1. Reg. 15. Ezech 4. Reg. 10. 43.
e 1. Cor. 10. 13. 2. Pet. 2. 9.

8. *Dæmones, quantum, aut quandiu volant, homines tentare non possunt.*

Verum hic fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate, aut rei ignoratione Dæmonum vim perhorrescunt, ut ipsi tentationũ fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant. non enim Satan in tanta & potentia, & pertinacia, in capitali odio nostri generis nec quantum, nec quandiu vult, tentare nos, aut vexare potest; sed omnis ejus potestas Dei nutu, & permissu gubernatur. Notissimum est exemplum Job, de quo nisi diabolo dixisset Deus, *f Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt*, nihil ejus Satanas attigisset: contra vero, nisi addidisset Dominus: *g Tantũ in eum ne extendas manum tuam*, uno diaboli ictu cum filiis ipse, facultatibusque concidisset. Ita autem alligata est dæmonum vis, ut ne *h* in porcos quidem illos, de quibus scribunt Evangelistæ, non permittente Deo, invadere potuissent.

Dęmoniũ in nos potentia limitata est, Ap. 2 & 20. Vide Cassian. coll. 8. ca 18. Aug. in Psal. 61.

f Job. 1. 12.
g Ibid. 16.
k Matt. 8. Mat 5. 11. Luca 8, 32.

9. *Quid* tentandi *vox nobis designet, quæque ratione a Deo tentemur.*

Sed ad intelligendam hujus petitionis vim dicendum est, quid hic *tentatio* significet, quid item induci in tentationem. *Est autem tentare, periculum facere de eo, qui tentatur, ut ab ipso, quod cupimus, elicientes, verum expri-*

Tentare quid sit D. Th. in 1. p. q. i. 4 a. 2. & 2. a 9 97. a. 1.

primamus.Qui tentandi modus in Deum minime cadit; quid enim est,quod nesciat Deus? *a Omnia enim*, inquit, *nuda*, *& aperta sunt oculis ejus*. a Heb. 4. 13. Psal. 33. 10. Eccl. 15. 20.

Est alterum tentandi genus,cum longius progrediendo aliud quæri solet, vel in bonam, vel in malam partem: in bonam, cum ea re tentatur alicujus virtus, ut, illa perspecta,& cognita; is commodis, & honoribus augeatur,ejusque exemplum cæteris imitandum proponatur,ac denique omnes ob idipsum ad Dei laudes excitentur:quæ tentandi ratio sola convenit in Deum.Hujus exemplum tentationis est illud in Deuteronomio:*Tentat vos Dominus Deus vester,ut palam fiat,utrũ diligatis eum, an non*.Quo modo etiam tentare suos dicitur Deus, cum inopia, morbo, & aliis calamitatum generibus premit: quod probandæ eorum patientiæ causa facit, & ut aliis documentum sintChristiani officii.In hanc partem *b* legimus Abraham esse tentatum, ut filium immolaret; quo facto,fuit is obedientiæ,& patientiæ exemplum singulare ad memoriam hominum sempiternam. In eandem sententiam dictum est de Tobia: *c Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te*.

Quomodo Deus hominem tentet, vide item Aug ep. 146. & in exp. q. 58. & 74.

Deut. 13. 3. Vide Aug. in Psal. 5. & 6.

b Gen. 23. 3. Vide Aug. l. 16. de civit. Dei, c. 32.

c Tob. 12. 13.

10. *Quomodo dæmon homines tentet*.

In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum, aut exitium impelluntur: quod proprium diaboli officium est. Is enim eo animo tentat homines,ut decipiat, agatque præcipites: quamobrem *d Tentator* in divinis Literis appellatur. In iis vero tentationibus modo intimos nobis admovens stimulos,animæ affectiones,& commotiones adhibet administras;modo nos exagitans extrinsecus, externis rebus utitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos adversis; nonnunquam habet emissarios, & excursores, perditos homines, in primisque hæreticos,qui *e* sedentes in cathedra pestilentiæ, malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, ut illos, qui nullum delectum,aut discrimen habent virtutis, & vitiorum, homines per se proclives ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant.

Tentatio deceptionis causa diaboli est propria. Aug. ep. 146 & alibi freq.

d Matt. 4. 3.

e Psal. 1.

11. *Quibus modis dicatur quis in tentationem induci*.

Dicimur autem induci in tentationem,cum tentationibus succumbimus. Inducimur vero in tentationem du-

Quid sit induci in tentationem.

dupliciter. primum, cum de statu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem a Deo hoc modo in tentationem inducitur: quia nemini est peccati auctor Deus: immo vero *a Odit omnes, qui operantur iniquitatem.* Sic vero etiam est apud S. Jacobum: *b Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est.*

Quæ multipliciter fieri possit. vide D. Aug. li. 1. de serm. Dom. in monte. c. 14.
Deus peccati non est auctor, sed illud odit.
a *Exod. 23. 7. & 2. Paralip. 19. 7. Job. 24. Psal. 5. 44. Prov. 15. Sap. 14. 9. Eccl. 15. 21. Osea 13. & alibi sæpe. Basil. in hom. quod Deus non sit auctor malorum.*
b *Jacob 1. 13.*

Deinde dicitur nos in tentationem inducere is, qui, etsi non tentat ipse, neque operam dat, quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia, cum possit prohibere, ne id accidat, aut ne tentationibus superemur, non impedit. Hoc modo Deus pios, & bonos tentari quidem sinit, verumtamen sua gratia sustentatos non deserit. Nec vero non interdum justo, & occulto Dei judicio, nostris id sceleribus postulantibus, nobis ipsi relicti concidimus.

12. Beneficia Dei quandoque nos in tentationem inducunt.

Quomodo a Deo in tentationem inducamur.

Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cum ejus beneficiis, quæ nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem; & *c* Patris substantiam, ut Prodigus ille filius, dissipamus vivendo luxuriose, nostris cupiditatibus obsequentes. Quamobrem id dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus: *d Inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.* Opportunum rei exemplum est Hierosolyma, teste Ezechiele: quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, ut ejus ore Prophetæ diceret Deus: *e Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te:* & tamen illa civitas divinis cumulata bonis, tantum abest, ut optime de se merito, ac merenti Deo gratiam habens, cœlestibus beneficiis ad beatitudinem consequendam, cujus gratia ea acceperat, uteretur; ut ingratissima in parentem Deum, abjecta spe, & cogitatione cœlestium fructuum, tantum præsenti abundãtia luxuriose, ac perdite frueretur: quod *f* Ezechiel eodem capite pluribus verbis persecutus est. Quare sunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui præbitam sibi ab eo divinitus uberem materiam recte factorum, ad vitia, illo permittente, convertunt.

De hac hominum nequitia vid. Deu. 32. & 2. Reg. 12. 15. & 1. Reg. 2. & 9.
c *Luc. 14. 12. 13. 14.*
d *Rom. 7. 10.*
e *Eze. 16. 14.*
f *Ibid. 19 20.*
Ingrati in Deum homines reprehenduntur.

13. *Quomodo scripturæ verba intelligenda sint, quæ de permissione Dei per verba operationem significantia loquuntur.*

Sed

Sed oportet hunc divinæ Scripturæ morem diligenter attendere, quæ Dei permissionem iis interdum verbis significat, quæ proprie si accipiantur, tanquam actionem in Deo significant. nam in Exodo sic est: *a Indurabo cor Pharaonis*. & apud Isaiam: *b Excæca cor populi hujus*. & ad Romanos scribit Apostolus: *c Tradidit illos Deus in passionem ignominiæ, & in reprobum sensum*. Quibus in locis, aliisque similibus, non id omnino esse actum a Deo, sed permissum intelligendum est.

Mos loquendi Scripturarum improprius, quando verbis actívi Dei permissio significatur.
a Exod. 4. 7. 3
b Isa. 6. 10.
c Rom. 1. 26.
Conc. Trid. sess. 6. can. 6.

14. *In hac precationis parte non postulatur, ut prorsus ab omni tentatione immunes simus, sed ne in tentationibus a Deo deseramur.*

His vero positis, non erit difficile scire, quid in hac precatione parte postulemus. Nec vero petimus, ne omnino tentemur: *d est enim † tentatio vita hominis super terram*. Est autem ea res utilis; & fructuosa hominum generi: nam in tentationibus nos ipsos, idest vires nostras cognoscimus. Quamobrem etiam *e* humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, *f* expectamus immarcescibilem coronam gloriæ. Nam & *g* qui in agone contendit, non coronatur, nisi legitime certaverit: &, ut inquit S. Jacobus: *h Beatus vir, qui suffert tentationem; quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se*. Quod si urgemur nonnunquam hostium tentationibus, magnæ nobis erit levationis illa cogitatio, *habere nos adjutorem Pontificem, i qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum & ipsum per omnia*. Quid hic igitur petimus? ne divino præsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflicti: ut præsto sit nobis Dei gratia, quæ, cum defecerint nos propriæ vires, in malis recreet, ac reficiat.

Tentationum utilitas.
d Job 7. secundum LXX.
† al. leg. militia.
e 1. Pet. 5. 6.
f Ibid. 4.
g 2. Tim. 2. 5.
h Jac. 1. 12.
i Hebr. 4. 15.

15. *Quomodo a Deo in nostris tentationibus opem implorare debeamus.*

Quare & generatim Dei opem implorare debemus omnibus tentationibus; & nominatim, cum singulis affligimur, ad precationem confugere oportet; Quod a Davide factũ legimus pene in unoquoque tentationum genere. Nam in mendatio sic precabatur: *k Ne auferas de ore meos verbum veritatis usquequaque*. In ava-

Non modo generatim sed speciatim postulandum Dei auxilium in tentationibus.
k Psal. 118. 43.

ritia

a Ibid. 36. ritia ad hunc modum: *a Inclina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiam*. In rebus vero inanibus hujus vitæ, & illecebri cupiditatum, hac prece utebatur: *b Averte oculos meos, ne videant vanitatem*. Ergo postulamus, ne morem geramus cupiditatibus, neve *c* defatigemur in tentationibus sustinendis, ne *d* declinemus de via Domini, ut tam in rebus incommodis, quam in prosperis, æquitatem animi, constantiamque servemus, & nullam nostri partem Deus sua tutela vacuam relinquat. *e* Petimus denique, ut Satanam conterat sub pedibus nostris.

b Ibi ȳ. 37. c Hebr. 12.3. d Deut. 31. 29. e Rom. 16. 20

16. *Quomodo in tentatione victoria reportari, & quo auctore illa obtineri possit.*

Victoriam ex tentatione possumus referre per fiduciam in Deum.

Reliquum est, ut fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quę in hac precatione maxime cogitare, & meditari oporteat; in qua erit illa optima oratio, si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidamus, & omni spe nostræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, præsertim cogitantes, quam multos hac spe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non *f* Joseph undique circumdatum ardentibus insanæ mulieris facibus, e summo ereptum periculo, *g* ad gloriam extulit? an non *h* Susannam, a Satanę ministris obsessam, tum, cum nihil propius esset, quam ut nefariis sententiis interficeretur, servavit incolumem? neque mirum: *i Erat enim*. Insignis, *cor ejus fiduciam habens in Domino*. Insignis est laus, & gloria Job, qui de Mundo, de Carne, de Satana triumphavit. Plurima sunt ejus generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spem, fiduciamque cohortari debebit.

f Gen. 39. 7. 8. 9. Psal. 140. 18. g Gen. 41. 38 39. h Dan. 13. 61. 62. i Ibid.

17. *Nostri certaminis antesignanus Christus est, socii Sancti omnes, quos qui non sequuntur, vecordes sunt.*

Cogitent etiam Fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant; nempe Christum Dominum, qui *k* victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipse diabolum. Est *l* is ille fortior, qui superveniens fortem superavit armatum, quem & armis nudavit, & spoliis. De ejus victoria, quam de Mundo reportavit, est apud san-

k Mat. 14. 4. Col. 2. 15. l Luc. 11. 22.

Sanctum Joannem: *a Confidite, ego vici mundum.* Et in Apocalypsi dicitur *b ipse Leo vincens*; &, *c exiisse vincens, ut vinceret.* qui in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos Epistola plena victoriis Sanctorum hominum, *qui d per fidem vicerunt regna, obturaverunt ora Leonum*; & quæ sequuntur. Ex his vero, quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis, & externis demonum preliis homines Fide, Spe, & Charitate præstantes; quæ tam multæ sunt, tamque insignes, ut, si sub aspectum cad rent oculorum, nihil frequentius accidere judicaremus, nihil gloriosius, de quorum hostium clade his versus scripsit S. Joannes: *e Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.*

a Joan. 16. 33
b Apoc. 5. 5.
c Apoc. 6. 2.
d Heb. 11 per totum.

Quomodo Christus nobis, prostrato diabolo, vincendi facultatem dederit, & exemplum prebuerit. V. D. Au. l. 4. de Trin. c. 12. Greg. hom. 16. in Evang. D. Tho. in 3. p. qu. 41. a. 1.

e 1. Jo. 2. 14.

18. *Quomodo diabolus a nobis superari possit.*

Vincitur autem Satanas, non otio, somno, vino, comessatione, libidine, sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. *f Vigilate, & orate*, inquit, ut jam diximus, *ut non intretis in tentationem.* qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adversarios. qui enim resistunt diabolo, is fugiet ab eis. In his tamen Sanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, ut se suis viribus hostiles dæmonum tentationes, impetusque sustinere posse confidat: non est hoc naturæ nostræ, non humanæ imbecillitatis, sed solius divinæ potestatis.

Labore, virtutibus, & vigilantia dæmones superantur.

f Mat. 26. 41 Luca 22. 40. Jacob 4. 7. Mat. 14. 38.

Et si propriã infirmitatem in certamine agnoscemus.

19. *Quomodo omnes nobis ad vincendum vires a Deo dentur.*

Hæ vires, quibus prosternimus Satanæ satallites, dantur a Deo. *g* qui ponit, ut arcum æreum, brachia nostra, *h* cujus beneficio *arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore*, qui *i* dat nobis protectionem saluti, *k* cujus nos dextera suscipit, *l* qui docet manus nostras ad prælium, & digitos nostros ad bellum: ut uni Deo pro victoria sint agendæ, & habendæ gratiæ, quo uno & auctore, & adjutore vincere possumus, quod fecit Apostolus; inquit enim: *m Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.*

Citra Dei auxilium nihil possumus.

g Psal. 17. 35.
h 1. Reg. 2. 4.
i Psal. 17. 36.
k Psal. 62. 9.
l Ps. 143. 1.
m 1. Co. 15. 57

Eundem auctorem victoriæ prædicat illa cœlestis vox in
a Apoc. 12. 10. 11. Apocalypsi: *a Facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus; quia projectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni.* Testatur idem liber Christi Domini partam ex
b Apoc. 17. 14. mundo, carneque victoriam, eo loco: *b Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos.* Hæc de causa, & de modo vincendi.

20. *Quæ sint in spirituali illo certamine victorum præmia.*

His expositis, proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas, & constitutută victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem: quorum ex eadem Apoca-
c Apoc. 2. 11. lypsi divina proferent testimonia: *c Qui vicerit, non læ-*
d Apoc. 3. 5. *detur a morte secunda.* Et alio loco: *d Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram Angelis ejus.* & paulo post Deus ipse, ac Dominus no-
e Apoc. 3. 12. ster ita loquitur ad Joannem: *e Qui vicerit, faciam illum*
f Apoc. 3. 21. *columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius.* Tum inquit: *f Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.* Denique, cum Sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum vim, quibus in Cœlo fruuntur,
g Apoc. 21. 7. exposuisset, adjunxit: *g Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius.*

De Septima Petitione.

CAPUT XVI.

Sed libera nos a malo.

1. *Nihil continetur superioribus, quod ista non includatur.*

Postrema petitio vim seu superiorum sua amplitudine concludit.

POstrema hæc petitio est instar omnium, qua Dei Filius Divinam hanc Orationem conclusit; cujus etiam vim, & pondus ostendens, ea usus est orandi clausula, cum e vita migraturus Deum Patrem pro ho-
h Jo. 17. 15. minum salute deprecaretur: *h Rogo enim,* inquit, *ut serves*

serves eos a malo. Ergo hac precationis formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo confirmavit, quasi quadam epitome, summatim complexus est vim, & rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus, nihil, auctore Sancto Cypriano, remanet, quod ultra adhuc debeat postulari; cum semel protectionem Dei adversus malum petamus qua impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & Mundus operantur, securi stamus, & tuti. Quare, cum tanti sit hæc petitio, quanti diximus; debebit Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiam. Differt autem hæc; & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationem postulamus. *Cyp. ser. 6. de Orat. Dom.*

2. *Quid nos urgeat, ut hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quare non jam monendus est fidelis populus, quantopere & laboret ex incommodis, & calamitatibus, & cœlestis egeat adjumenti. Nam quot, & quantis miseriis proposita sit hominum vita; præterquam quod sacri, & profani scriptores hoc argumentum sunt copiosissime persecuti, nemo fere est, qui non intelligat & suo, & alieno periculo. Persuasum enim est omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit: *a Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis; qui quasi flos egreditur, & conteritur, & b fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Nec vero ullum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi Domini vox: *c Sufficit diei malitia sua.* Etsi conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitum illud, *d* quo crucem quotidie sumi, seque docuit sequi oportere. Ut igitur quisque sentit, quam laboriosa sit, & periculosa hæc vivendi ratio, ita facile persuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam esse; præsertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & spe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur, aut quæ impendent. Est enim hæc insita ratio in animis hominum, ut in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re est illud scriptum: *e Imple facies eorum ignominia, & quærent*

a Job. 14. 1.
b Job 8. 9. Psal. 143. 4.
c Matt. 6. 34.
d Luc. 9. 23.
In calamitatibus propensiores sunt homines ad Deum invocandum.
e Psal. 82. 17.

a Ps. 49. 15. rent nomen tuum Domine. &, a Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.

3. *Quanam ratione periculorum, & calamitatum depulsio a Deo postulanda sit.*

Quod non recte precetur, qui, primis, & mediis Dominicæ Orationis gradibus omissis, calamitatum depulsionem postulat.

Sed se illud fere sua sponte faciunt homines, ut in periculis, & calamitatibus invocent Deum; certe, quomodo id recte facere possint, ab iis, quorum fidei, & prudentię commissa est eorum salus, maxime docendi sunt. Non enim desunt, qui contra Christi Domini jussum, præpostero utantur ordine precationis. Nam *b* qui jussit nos ad se confugere in die tribulationis, idem orationis ordinem nobis præscripsit. voluit enim, ut prius quam precaremur, ut nos liberaret a malo, peteremus, uti nomen Dei sanctificaretur, & adveniret Regnum ejus, & reliqua postularemus, quibus quasi gradibus quibusdam in hunc locum pervenitur. Sed quidam, si caput, si latus, si pes condoluit, si rei familiaris jacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in pestilentia, omissis mediis Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, ut ex illis eripiantur malis. at huic consuetudini repugnat ChristiDomini jussum: *c Quærite primum Regnum Dei*. Itaq; qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David illi precationi, *d Domine ne in furore tuo arguas me*, subjecit rationem, qua se Dei gloriæ cupidissimum ostendit: inquit enim: *e Quoniam non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi*? Et idem, cum oraret Deum, *f* sibi ut misericordiam impertiret, subjecit illud: *g Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur*. Ad hanc orandi salutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi sunt fideles auditores; & simul docendum, quantum intersit inter Infidelium, & Christianorum hominum preces.

b Ps. 49. 15. c Matt. 6. 33. d Psal. 6. 2. e Ibid. 6. f Ps. 50. 2. g Ibid. 15.

4. *Infideles se liberari a malo, ac Christiani non perinde petunt.*

Quod in morbis, & rebus adversis præcipua spes in externis remediis non

Petunt vehementer illi quidem a Deo, ut possint ex morbis, vulneribusque convalescere, sibi ut ex urgentibus, vel imminentibus malis evadere liceat; sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remediis na-

natura, vel hominum industria comparatis: quin etiam sibi datum a quovis medicamentum, etiam si cantionibus, si veneficiis, si dæmonum opera confectum sit, sine ulla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur. Longe alia ratio est Christianorum, qui in morbis, & omnibus adversis rebus habent summum perfugium, & præsidium salutis Deum; unum illum omnis auctorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur; remediis vero quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse pro certo habent; tantumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim a Deo data hominum generi medicina, qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox: *a Altissimus creavit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam*, Itaque qui Jesu Christo nomen dederunt, non in illis remediis summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ auctori Deo maxime confidunt.

sit ponenda, exemplo sibi sit Asa Rex Juda, qui ob id. 2. Paralip. 16. 22. reprehenditur.

a Eccl. 38. 4.

5. *Quomodo in morbis soli Deo fidendum sit, qui plurimos a præsentissimis periculis liberavit.*

Quare etiam in *b* divinis Literis reprehenduntur ii, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imo vero qui vitam agunt ex divinis legibus, abstinent omnibus remediis, *c* quæcunque ad curationem a Deo non adhibita esse constet: Quod si etiam eorum usu medicamentorum illis explorata sit spes sanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus, & dæmonum artificiis, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, ut Deo confidant. Ea enim re jussit nos beneficentissimus Parens liberationem malorum postulare, ut in eo ipso, quod jussit, spem etiam impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris Literis hujus rei exempla, ut qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. *d* Abraham, *e* Jacob, *f* Loth, *g* Joseph, David sunt in oculis locupletissimi testes divinæ benignitatis. Sacræ novi Testamenti Literæ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis, ut res exemplorum commemoratione non egeat. Una igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissi-

b *Asa, sicut dictũ est, 2. Paral. 16. 22. sine Deo nullam opem afferre medicamina, indicat Jer. 9. & 46. 11.*

c *Non est utendũ remediis a Deo nõ constitutis ad sanitatem recuperandã* Lev. 20. 6. 1. *Reg.* 28. 7. 8. 4. *Reg.* 12. 3

d *Gen.* 12. 12. 15. & 17. 2.

e *Gen.* 28. 14. 33. & 35. 5.

f *Gen.* 14. 12. & 16. 17. 18.

g *Gen* 36. 23. & 41. 14.

h 1. *Reg.* 21. 14. 15.

a 1. Reg. 21. 21.13 & 24. Psal. 33. 18. missimum quemque confirmare potest: *a Clamaverunt enim*, inquit, *justi*, *& Dominus exaudivit eos*, *& ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos*.

6. *Quid* mali *nomine hic intelligatur*, *& quæ hujus petitionis sit sententia*.

Sequitur hujus vis, & ratio petitionis, ut fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, ut a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamen sunt illis fructuosa, qui patiuntur; *b* ut ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, ut, Dei gratia adjuvante, virtus infirmitate perficeretur, hæc, si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt; tantum abest, ut a Deo petant, ut auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre possunt: reliqua minime, modo aliquis inde salutaris fructus existat.

b 2. Cor. 12. 78. 7.

7. *Quot*, *& quanta sint malorum genera*, *a quibus liberari cupimus*.

Mala, a quibus liberari cupimus, qua, & qualia sint. Psal. 118. Cant. 8. Psal. 26.

Omnino igitur huic voci ea subjecta vis est, ut a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externisque malis eripiamur; ut tuti simus ab aqua, ab igne, a fulgure; ne grando noceat frugibus; ne annonæ caritate, seditionibus, bello laboremus: petimus a Deo, ut morbos, pestem, vastitatem arceat; vincula, carcerem, exilium, proditiones, insidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi solet hominum vita; omnes denique flagitiorum & facinorum causas avertat: neque hæc solum, quæ omnium consensione mala sunt, deprecamur; sed illa etiam, quæ pene omnes bona confitentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam: petimus, inquam, ne ad malum, & ad animæ nostræ exitium hæc convertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina; ne in nos iram Dei concitemus, ne, quæ impios manent, supplicia subeamus; ne igne Purgatorii torqueamur, a quo ut alii liberentur, pie, & sancte precamur. Hanc petitionem, & in Missa, & in Litaniis sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, præsentia, futura mala deprecari.

8. *Deus*

8. *Deus & impendentia mala arcet, & a præsentibus quandoque mirabiliter eripit.*

Non uno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis: nam impendentes prohibet calamitates, quomodo legimus magnum illum Jacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitarat Sichimitarum cedæs. extat enim illud: *a Terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.* Et quidem Beati omnes, qui cum Christo Domino in cœlis regnant, *b* omnibus malis Dei ope liberati sunt; nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult, sed eripit a quibusdam: etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat Deus interdum iis, qui rebus premuntur adversis. His se consolabatur Propheta, cum illa dicebat: *c Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros servat, & incolumes: quod & *d* pueris illis in ardentem fornacem conjectis, & *e* Danieli contigisse legimus, quem Leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violavit.

a *Gen.* 35.
b *Isa.* 25. 8. *Apoc.* 7. & 22. 2.
c *Psal.* 93. 19
d *Dan.* 3. 22.
e *Dan.* 6. 22. & 14. 39.
Diabolus & malitia inventer, & auctor.

9. *Diabolus hic* malus *dicitur, quod mali culpæ auctor, & mali pœnæ exactor sit.*

Malus vero etiam ex sententia Sanctorum *f* Basilii Magni, *g* Chrysostomi, *h* Augustini, præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id est sceleris, & peccati auctor fuit: quo etiam ministro utitur Deus in repetendis pœnis a sceleratis, & facinorosis. *i Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur.* In quam sententiam loquuntur Divinæ Literæ illis verbis: *k Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit.* item: *l Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.*

Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quod, etsi eum nihil læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos insectatur odio. Quod si nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non potest,

f *Basil. in ho. quod Deus non sit auctor malorum.*
g *Chrysost. h.* 20. *in Matt.*
h *D. Aug. de Ecc. dogm. c.* 57.
i *Dam. lib.* 4. *de orth. fide c.* 20.
k *Amos.* 3. 6.
l *Isa.* 45. 7. *Vide etiam Deut.* 32. 23. & 3. *Reg.* 9. 2. & 29. & *Hier.* 11. & 33. 42.
Deus est auctor mali pœna, non culpa.

tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, & , quacunque potest ratione, divexandi. Quamobrem Deum precamur, ut nos a malo liberare velit.

Dæmon nobis nocere non potest, nisi permittente Deo. D. Au. in Psal. 96.

10. *Cur singulari, non autem multitudinis voce* a malo *liberari petamus.*

Dicimus autem, *a malo*, non, *a malis*, ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiscuntur, illi assignamus tanquam auctori, & impulsori. quo minus etiam proximis irasci debemus; quin odium, & iracundiam in ipsum Satanam convertere oportet, a quo homines ad injuriam inferendam impelluntur. Itaque, si te aliqua re læserit Proximus, cum preces facis Parenti Deo, pete, ut non modo te liberet a malo, id est ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis; sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulsu homines in fraudem inducuntur.

Omnia mala, quę nobis inferunt proximi, a dæmone proficiscuntur. Vide D. Aug. ser. 85. de temp.

11. *Quomodo in malis affecti esse debeamus, etiamsi continuo non liberemur.*

Illud denique sciendum est, si in precibus, & votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino Numini, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus; sed omnia ad ejus nutum, ac voluntatem referre oportet, existimantes, id utile, id esse salutare, quod Deo placet, ut ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur.

Cum a malis non liberamur, ea nobis patienter ferenda sunt.

12. *Quot, & quanta commoda ex tribulationibus ad nos proveniant.*

Docendi etiam sunt pii Auditores, dum in hoc vitæ curriculo versantur, eos ad omne incommodorum, & calamitatum genus non solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum paratos esse debere. *a Omnes enim*, inquit, *qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur*. Item: *b Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Rursum: *c Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Non enim æquum est, *d* servum esse majorem Domino suo; sicut turpe est, e sententia S. Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite. Præclarum illud est exemplum Uriæ propositum ad imitandum, qui adhortante Davide,

D. Aug. ser. 85. de temp. Dam. l. 2. de orth fide c. 4. a 2. Tim. 3. 11 b Act. 14. 21 c Luc. 24. 25. d Mat. 10. 24 Luca 6. 40. Joan. 12. 16. & 15 20. Bern. serm. 5. de omnibus Sanctis.

de, domi ut se contineret, inquit: *a Arca Dei, & Israel, & Juda habitant in papilionibus, & ego ingrediar domum meam?* His instructi rationibus, ac meditationibus si ad orandum veniemus, illud assequemur, ut, si minus undique cincti, malisque circumdati, *b* quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inviolati servemur; certe, ut *c* Machabæi, casus adversos constanter, ac fortiter feramus. In contumeliis, & cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, *d* qui cæsi verberibus vehementer lætabantur: quod digni habiti essent, qui pro Christo JESU contumelias paterentur. sic nos ita comparati canemus illa summa cum animi voluptate: *e Principes persecuti sunt me gratis, & a verbis tuis formidavit cor meum: lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.*

a 2. Reg. 11. 11.
b Dan. 3. 49.
c 1. Mach. 2.
d Act. 5. 41.
e Psal. 118.

De extrema Orationis Dominicæ Particula, quæ est, *Amen.*

CAPUT XVII.

1. *Quis usus, & fructus sit hujus particulæ.*

Hanc vocem, sicuti est, signaculum Orationis Dominicæ appellat Sanctus Hieronymus *in Commentariis* in Matthæum. Quare, ut admonuimus antea Fideles de præparatione, quæ adhibenda sit prius, quam aggrediantur ad divinam precationem: sic nunc faciendum duximus, ut clausulæ, ac finis ipsius precationis caulam, rationemque cognoscant. Non enim *f* pluris est divinas preces diligenter o diri, quam religiose absolvere. Sciat igitur fidelis populus, multos esse, & eos uberes fructus, quos ex Orationis Dominicæ fine percipimus; sed omnium uberrimus, ac lætissimus fructus est eorum impetratio, quæ postulavimus; de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hac parte precationis, ut nostræ preces audiantur, sed quædam etiam majora, ac præclariora, quam ut verbis explicari possint.

S. Hier. in c. 6. Matt.
Curandum est, ut preces & recte incboentur, & recte absolvantur.
f Immo melior est Orationis finis, quam principium. Eccl. 7. 9.

2. *Quan-*

2. *Quanta bona ex oratione ad homines promanent.*

Orationis virtus & utilitas, Cypr. circa fin. Serm. de Ord. Do. & Chrys Or. 1. de orando Deo.

Nam, cum orando homines cum Deo colloquantur, ut Sanctus Cyprianus ait, *fit quodam inexplicabilis modo oranti Divinę Maiestas propior, quam cęteris*: quem præterea singularibus ornat muneribus; ut qui pie Deum orant, quodammodo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari possint; qui, si algent, calescunt, si calent, æstuant: sic illi assistentes ad Deum, pro modo pietatis, ac si dei ardentiores evadunt. inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illustratur admirabilem in modum, omnino cumulantur divinis muneribus, est enim illud proditum sanctis Litteris: *a Pręvenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Exemplo est omnibus magnus ille Moyses, *b* qui a Dei congressu, & colloquio digrediens, divino quodam fulgore collucebat, sic, ut *c* Israelitæ ejus oculos, & os intueri non possent. Omnino qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate, ac majestate admirabiliter perfruuntur. *d Mane astabo*, inquit Propheta, *& videbo, quoniam non Deus volens in iniquitatem tu es*. Hæc quo magis noscunt homines, eo Deum vehementiori cultu, ac pietate veneratur: eo etiam sentiunt jucundius, *e* quam suavis sit Dominus, & quam vere beati sint omnes qui sperant in eo: tum vero clarissima illa luce circumfusi, quanta sit eorum humilitas, quanta sit Dei majestas, considerant. Est enim illa sancti Augustini regula, *Noverim te, noverim me*, Itaque fit, ut suis viribus diffidentes, totos se committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipsos paterna illa sua, & admirabili charitate complexus, abundanter iis omnia suppeditet, quæ sint ad vitam, & salutem necessaria: hinc se ad agendas Deo gratias convertant, quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti: quod magnum Davidem fecisse legimus, qui, cum ita precationem instituisset, *f Salvum me fac ex omnibus persequentibus me*, sic eam absolvit *g Confitebor Domino secundum justitiam ejus, & psallam nomini Domini altissimi*.

a *Psal. 20. 4.* b *Exo. 34. 35* c *Cor. 3. 13.* d *Psal. 5. 5.* e *Psal. 33. 9.* *D. Aug. l. 2. Soliloq. c. 2.* *Psal. 138.* *Mirabilis, &c.* f *Psal. 7. 1.* g *Ibid. 18.*

3. *Qua ratione fiat, ut Sanctorum preces a timore inchoatæ, lętitia concludantur.*

Sunt

Sunt ejusmodi sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei bonæ, lætitiæque referta: sed mirabile est, quam eo in genere eniteant Davidis ipsius precationes. Nam, cum metu perturbatus sic orare esset exorsus: *a Multi insurgunt adversum me, multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus*: confirmatus aliquando, gaudioque perfusus subjunxit paulo post: *b Non timebo millia populi circumdantis me*. Alio etiam *c* Psalmo suum cum deplorasset miseriam, ad extremum Deo confisus, incredibiliter lætatur spe sempiternæ beatitudinis, *d In pace in idipsum*; inquit, *dormiam, & requiescam*. Quid illa? *e Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*: quanto cum tremore, & pallore Prophetam dixisse credendum est? Contra, quæ deinceps sequuntur, quam fidenti, ac lætanti animo? *f Discedite a me*, inquit, *omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei* Cum vero Saulis iram, furoremque pertimesceret, quam humiliter, ac demisse Dei opem implorabat? *g Deus, in nomine tuo salvum me fac, & in virtute tua judica me*, & tamen hilare, ac fidenter in eodem Psalmo subjecit: *h Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus susceptor est animæ meæ*. Quare qui se confert ad sacras preces fide, speque munitus, parentem adeat Deum, ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Fiducia, & spei virtute efficitur, ut Sanctorum preces a timore inchoata lætitia concludantur.

a *Psal.* 3. 3.
b *Ibid.* 7.
c *Psal.* 4.
d *Psal.* 4. 9.
e *Psal.* 6. 2.
f *Ibid.* 9.
g *Psal.* 53. 8.
h *Ibid.* 7.

4. *Qui sensu illa vocula*, Amen, *in fine hic usurpetur, & in Missa Sacerdoti pronuncianda reservetur.*

Sunt autem in extremo hoc divinæ precationis verbo, *Amen*, multa quasi semina quædam earum rationum, cogitationumque, quas diximus, & quidem adeo, frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Salvatoris, ut Spiritui sancto placuerit, ut in Ecclesia Dei retineretur, cui voci illa quodam modo subjecta sententia est: *Scito, tuas auditas esse preces*: habet enim vim respondentis, & illum qui precibus, quod velit, impetrarit, cum dona gratia dimittentis Dei. Hanc sententiam perpetua Ecclesiæ Dei consuetudo comprobavit, quæ in Sacrificio Missæ, cum pronunciatur oratio Dominica, non rei sacræ Ministris, quorum partes sunt illa dicere, *Sed libe-*

Quanta sit virtus, & dignitas vocis, Amen.

Amen in ore Christi Salvatoris fuit frequentissima.

Cur in Missa peculiariter pronunciatio particulæ, Amen.

Ultimum ministro, ut fit in aliis orationibus, refervatur.

libera nos a malo, attribuit hanc vocem, *Amen*; ſed ipſi ſacerdoti accommodatam reſervavit, qui, cum Dei, & hominem ſit interpres, Deum exoratum eſſe populo reſpondet.

5. *Cur in aliis precationibus miniſter, in hac vero Sacerdos*, Amen, *reſpondeat*.

Nec tamen hic ritus communis eſt omnium precationum; quippe cum in cæteris miniſtrorum ſit munus reſpondendi, *Amen*: ſed proprius Dominicæ orationis. Nam in aliis precibus conſenſum modo, deſideriumque ſignificat, in hac reſponſio eſt, Deum orantis poſtulationi conſenſiſſe.

6. *Quomodo dictio*, Amen, *varie exponatur*.

Non una eſt interpretatio vocis, Amen. Septuaginta reddiderunt γένοιτο, ideſt fiat, ut Pſal. 40. 14. Aquila vero πεπιστωμένως, ideſt, fideliter. Iſa. vero 65. 16. ubi nos habemus, Jurabit in Deo Amen. LXX legunt ὀμεῖται τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν.

Ac varie quidem a multis eſt interpretatum hoc verbum, *Amen*. Septuaginta Interpretes verterunt, *fiat*; alii reddiderunt, *vere*; Aquila, *fideliter*, convertit, ſed parvi refert, hoc, an illo modo ſit redditum, modo habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmantis ſacerdotis, conceſſum id eſſe, quod petebatur. cujus ſententiæ teſtis eſt Apoſtolus in epiſtola ad Corinthios. a *Quotquot enim*, inquit, *promiſſiones Dei ſunt, in illo Eſt, ideo & per ipſum dicimus Amen Deo ad gloriam per nos*. Eſt etiam hæc nobis accommodata vox, in qua ineſt confirmatio quædam earum petitionum, quas adhuc adhibuimus, quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam ſacris precibus. fit enim ſæpe, ut in precatione diſtracti homines variis cogitationibus alio traducantur. Imo vero ſummo ſtudio petimus hac ipſa voce, ut omnia fiant, ideſt concedantur, quæ antea petivimus: vel potius intelligentes, nos jam impetraſſe omnia, ac ſentientes præſentem vim divini auxilii; illud una cum Propheta canimus: b *Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ*. Nec eſt quod quiſquam dubitet, quin & nomine Filii ſui, & verbo, quo ſæpiſſime is uſus eſt, moveatur Deus, qui ſemper, ut ait Apoſtolus: c *Exauditus eſt pro ſua reverentia*, cujus eſt *Regnum, & poteſtas, & imperium in ſæcula ſæculorum*.

Vide Hier. ep. 274. ad Mar. & in Iſa.

a 2. Cor. 1. 20.

b Pſal. 53 6.

Amen, attentionem etiam excitat.

c Heb. 5. 7.

F I N I S.

BUL-

BULLA SS. D. N. D. PII

Divina Providentia Papæ Quarti

Super forma Juramenti Professionis Fidei.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI, ad perpetuam rei memoriam.

Njunctum nobis Apostolicæ servitutis officium requirit, ut ea, quæ Dominus omnipotens, ad providam Ecclesiæ suæ directionem, sanctis Patribus, in nomine suo congregatis, divinitus inspirare dignatus est, ad ejus laudem, & gloriam incunctanter exequi properemus. Cum itaque juxta Concilii Tridentini dispositionem omnes, quos deinceps Cathedralibus, & superioribus Ecclesiis præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, canonicatibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis curam animarum habentibus provideri continget, publicam orthodoxæ Fidei professionem facere, seque in Romanę Ecclesię obedientia permansuros spondere, & jurare teneantur; Nos volentes, etiam per quoscunque, quibus de Monasteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuscunque locis Regularium, quorumcunque Ordinum, etiam Militarium, quocunque nomine, vel titulo providebitur, idem servari, & ad hoc, ut unius, & ejusdem Fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque, & certa illius forma cunctis innotescat, nostræ solicitudinis partes in hoc alicui minime desiderari, formam ipsam præsentibus annotatam publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii, & alios prædictos spectat, recipi, & observari, ac sub pœnis per Concilium ipsum in contravenientes latis, juxta hanc, & non aliam formam, professionem prædictam solemniter fieri, auctoritate Apostolica tenore pręsentium districto pręcipiendo mandamus, hujusmodi sub tenore. Ego N. firma fide

fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium, & in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est, & resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris; & iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos; cujus regni non erit finis: & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas: & unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, & expecto Resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen. Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse vere, & proprie Sacramenta novæ Legis a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio, & admitto. Omnia, & singula, quæ de Peccato originali, & de Justificatione in sacrosancta Tri-

Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo plector, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis, & defunctis; atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem, unà cum Anima, & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem; quam conversionem Catholica Ecclesia Transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo, Purgatorium esse, Animasque ibi detentas Fidelium suffragiis juvari. Similiter & Sanctos unà cum Christo regnantes venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmissimè assero, Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco; Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro. Cætera item omnia à sacris Canonibus, & OEcumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum, constantissimè (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque a meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N spondeo, voveo, ac juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Volumus autem, quod præsen-

sentes Litteræ in Cancellaria nostra Apostolica de more legantur: &, ut omnibus facilius pateant, in ejus Quinterno describantur, ac etiam imprimantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXIV. Id. Novemb. Pontificatus nostri anno V.

Fed. Card. Cæsius.

Cæs. Glorierius.

Lectę, & publicatę fuerunt suprascriptę Litteræ Romæ in Cancell. Apostol. Anno Incarnat. Dominicę MDLXIV. Die vero Sabbati, 9. Mensis Decemb. Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Pii Papæ IV. Anno V.

A. Lomellius Custos.

MA G 2003635

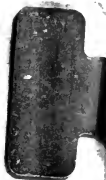
Digitized by Google

~~Pervenit ad [illegible]~~

~~[illegible] Maria [illegible]~~

[redacted]

Digitized by Google

Digitized by Google